

MBU

JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION

วารสารปรัชญาปริทรรศน์

ปีที่ 27 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม พ.ศ. 2565 : Vol. 27 No. 2 July - December 2022

คณะศาสนาและปรัชญา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University

ISSN: 1513-6620 (Print)

ISSN: 2773-9643 (Online)

วารสารปรัชญาปริทรรศน์

ปีที่ 27 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2565

Journal of Philosophical Vision

Vol. 27 No. 2 July - December 2022

สารจากบรรณาธิการ

วารสารปรัชญาปริทรรศน์ ได้ดำเนินการบริการทางวิชาการมาถึงปีที่ 27 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2565 วารสารก็ยังคงสานต่อปณิธานการเป็นสื่อกลางในการนำเสนอผลงานทางวิชาการเพื่อประโยชน์ของสังคม และประเทศชาติ บนพื้นฐานของหลักวิชาการด้านปรัชญาในทุกสาขาวิชา เช่น พุทธศาสนา สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ รัฐศาสตร์ การศึกษา การบริหาร และแขนงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปรัชญา ขอขอบคุณสมาชิกทุกท่านที่ได้ให้การสนับสนุนการดำเนินงานเพื่อนำเสนอและเผยแพร่งานวิชาการรับใช้สังคมของคณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ ความอนุเคราะห์ในการประเมินบทความ และให้คำแนะนำเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงให้บทความมีคุณภาพยิ่งขึ้นและเกิดประโยชน์แก่วงการวิชาการ ตลอดถึงผู้แต่งที่ได้ให้ความไว้วางใจร่วมส่งบทความตีพิมพ์ในวารสารฉบับที่ผ่านมาและวารสารฉบับนี้ ยังคงรอการสนับสนุนจากทุกท่านทั้งผู้แต่ง ผู้ประเมิน และคณะกองบรรณาธิการที่มีส่วนร่วมในการผลิตผลงานเขียนทางปรัชญาซึ่งเป็นงานเขียนที่เชื่อมทุกภาคส่วนของสังคมเข้าด้วยกัน

วารสารฉบับนี้จึงขอเชิญชวนทุกท่านได้ติดตามผลงานและบทความใหม่ ๆ ผลการศึกษาใหม่ ๆ ที่เป็นข้อเท็จจริงและเป็นประโยชน์ต่อสังคมโลกซึ่งจะได้นำเผยแพร่ต่อไป

รองศาสตราจารย์ ดร. บุญร่วม คำเมืองแสน

บรรณาธิการ

กองงานบรรณาธิการวารสารปรัชญาปริทรรศน์

ที่ปรึกษา

อธิการบดี	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รองอธิการบดี ด้านวิชาการและพัฒนาคุณภาพ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รองอธิการบดี ด้านวิจัยและนวัตกรรม	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
คณบดีคณะศาสนาและปรัชญา	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.บุญร่วม คำเมืองแสน	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
--------------------------------------	-------------------------------

กองบรรณาธิการภายใน

พระมหามฆวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาฉัตรชัย สุธตตชโย, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาบุญนา ฐานวิโร, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระครูวินัยธรเจริญ ทนตจิตโต, ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาชนบ สหายปญโญ (เข้ทอง), ป.ธ.9., ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาจักรพล อาจารย์สุโก (เทพา), ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สำราญ ศรีคำมูล	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.ประเวช วัฒนาแก้ว	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.สุรัชย์ พุดชู	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการภายนอก

พระมหาสุรศักดิ์ ปจฺจนตเสโน, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาพจน์ สุวโจ, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร.วัชร งามจิตฺตเจริญ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ	นักวิชาการอิสระ
รองศาสตราจารย์ ดร.ปรุทม์ บุญศรีตัน	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเหลือ ใจมโน	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
รองศาสตราจารย์ ดร.ศรีศักดิ์ สุนทรไชย	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

รองศาสตราจารย์ ดร.อำพล บุคตาสาร	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
รองศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ จันทร์แดง	มหาวิทยาลัยพะเยา
รองศาสตราจารย์ ดร.สุริยศักดิ์ มังกรแก้ววิกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ วัฒนนะ	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร แสนมี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา คล้ายเดช	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี วิวัฒน์สุข	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุณี เวชประสิทธิ์	มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยวดี ยอดนา	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญชู ภูศรี	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ผาเจริญ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทีป พิษทองกลาง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรวัฒน์ แสงแก้ว	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
อาจารย์ ดร.เพ็ญศรี บางบอน	มหาวิทยาลัยชินวัตร
อาจารย์ ดร.สวัสดิ์ อโณทัย	มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น
อาจารย์ ดร.เสน่ห์ เดชะวงศ์	นักวิชาการอิสระ
อาจารย์ ดร.นรารัตน์ สงวนทรัพย์	นักวิชาการอิสระ
อาจารย์ ดร.จิตต์ศรีนพร ญจวัฒน์กุล	นักวิชาการอิสระ

กองจัดการวารสาร

พระครูธรรมธรเดโช ฐิตเตโช	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระปลัดธนา อุดมโม	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาอนันต์ อนุตโต	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
อาจารย์สิริพร ครองชีพ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
นายประเมษฐ์ จิรวินัยศิริ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สารบัญ (Content)

สารจากบรรณาธิการ	(ก)
สารบัญ	(ค-ช)
บทความวิจัย (Research Articles)	
1. ● การสื่อสารทางการเมืองในสื่อยุคดิจิทัลสมัยปัจจุบัน	1-10
■ ก้องภพ เอี่ยมสมบูรณ์	
● Political Communication in Today's Digital Media	
■ Kongphop Iamsomboon	
2. ● รูปแบบความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการแก้ไขปัญหาอัคคีภัยในอาคารสูง	11-27
ของประเทศไทย	
■ อภิวัฒน์ พัชรากรภิญโญ และ จอมเดช ตริเมฆ	
● A Collaborative Model for a Resolution to Prevent Accidental	
Fires in High-Rise Buildings in Thailand	
■ Apiwat Patcharakornpinyo and Jomdet Trimek	
3. ● การสังเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินชีวิต	28-44
ปกติวิถีใหม่	
■ ประเวช วัฒนาแก้ว, สิริพร ครองชีพ, คลทรรณรัตน์ ดิษบรรจง และ	
สุรัชชัย พุดชู	
● A Synthesis of Buddhist Principle for Using in a New Normal Life	
■ Pravech Vathakaew, Siriporn Krongship, Kontarnrat	
Disbanjong and Surachai Phutchu	
4. ● วิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกฎทันทสสูตร	45-62
■ พศิน สินมา และ พระมหาบุญไทย ปุณณมโน	
● An Analysis of Buddhist Ethics in Kutadanta Sutta	
■ Pasin Sinma and Phramaha Boonthai Puññamano	
5. ● การสื่อสารทางการเมืองไทยผ่านสื่อสังคมออนไลน์	63-81
■ มลลิกา บุญมีตระกูล มหาสุข	
● Political Communications in Thailand through Social Media	

- Mallika Boonmeetrakool Mahasook
- 6. ● พฤติกรรมการเรียนรู้ทางด้านพระพุทธศาสนาของเยาวชนไทย 82-96
 - พระศรีรัชมมงคลบัณฑิต (อรุณ พุทธิสารโง), แหวนทอง บุญคำ, กำธร เพี้ยเอี้ย, วิธวินท์ ภาคแก้ว และ นิคม ปาทะวงศ์
- A Buddhist Learning Behaviors of Thai Youths
 - Phrasirajamongkolpandit, Waenthong Boonkham, Kamthon PiaEia, Vitawin Pagkaew, and Nikom patawong
- 7. ● ปัญหาการเรียนรู้พระพุทธศาสนาของเยาวชนไทย 97-110
 - พระศรีรัชมมงคลบัณฑิต (อรุณ พุทธิสารโง), แหวนทอง บุญคำ, กำธร เพี้ยเอี้ย, วิธวินท์ ภาคแก้ว และ นิคม ปาทะวงศ์
- Problem Study Buddhist Youth of Thailand
 - Phrasirajamongkolpandit, Waenthong Boonkham, Kamthon PiaEia, Vitawin Pagkaew, and Nikom patawong
- 8. ● ทักษะคิดต่อการทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา 111-123
 - ปัญญา วาหารักษ์, ชนินทร์ วิชุลตา, อนิรุทธิ์ ผ่องแผ้ว, สมทรง ธรรมธีรา และ นิภาพร ไชยศรีเมือง
- Attitudes for Life Insurance of Muslims in Muang District, Yala Province
 - Panya Waharak, Chanin Vijchulata, Aniruth Phongpaew, Somsong Thamthira, and Nipaporn Chaisrimuang
- 9. ● การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะหลักกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี 124-139
 - สิริบังอร ทิพย์มูล, วราภรณ์ ทรัพย์รวงทอง และ วาสิตา เกิดผล ประสพศักดิ์
- A Study of Relationship between Core Competencies and Performance Efficiency of Municipal Employees in Lopburi Province
 - Siribangorn Thipmoon, Waraporn Subruangthong, and Wasita Kerdphol Prasopsak

10. ● ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของผู้บริโภคใน
เขตอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว 140-150
▪ สิริภพ พงษ์สมร, ชนินทร์ วิชชุตา, ศิริกัญญา ทามารุ่งเรือง,
นภัทร พงษ์ประณีติ และ นงนุช หอมบุญ
● Motivation Factor Influencing Consumers' Decision to Purchase
Agricultural Products in Aranyaprathet District Sa Kaeo Province
▪ Sirapob Pongsamorn, Chanin Vijchulata, Sirikanya
Thammarungrueng, Napat Pongpranithi, Nongnuch
Homboon
11. ● บทวิเคราะห์บริบททางการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ผ่านการกำหนด
นโยบายการบริหารจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทย 151-168
▪ ธีัญญา ดวงทอง
● Analysis of Influence of Political Context and Interest Groups on
E-waste Management Policies in Thailand
▪ Thanya Duangthong
12. ● รูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธปรัชญาของสมาชิกในชุมชนคุณธรรม
จังหวัดนนทบุรี 169-180
▪ พระคมน์ ขนติวโร จันทรประภา
● A Model of Lifestyle Based on Buddhist Philosophy of Members
of Moral Community in Nonthaburi Province
▪ Phra Khom Khuntivaro Chandrabhapa
13. ● การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธปรัชญา
เถรวาท 181-194
▪ วณิชญา ชัยยา และ พระมหาบุญไทย ปุณณมโน
● Life Quality Development of Thai People in the 21st Century
Based on Theravāda Buddhist Philosophy
▪ Wanitchaya Chaiya, and Phramaha Boonthai Puññamano

14. ● ศึกษาวิเคราะห์การสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ ที่มีผลต่อวิกฤติศรัทธา- 195-222
วิปริต ความภักดี และสัมพันธภาพ ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา
 - พระครูวินัยธรธรรมากร อคฺคธมฺโม (ณ น่าน) และ พระณัฐวัชรวัฒน์
ตั้งปฐมวงศ์ (ญาณปโปโก)
 - An Analytical Study Communication for Corporate Image
Buddhist Organization affecting to Crisis Faith-Perberted, Loyalty,
and Relationships of the Lanna Buddhist
 - Phrakruwinaitorn Satthaphat Akkadhammo (Nanan)
Phra Nuttawat Tangpatomwong (Ñāṇappabho)
15. ● กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย 223-248
 - พระครูสุธรรมธัชชัย และ พระครูสิริสุตานุยุต
 - The Strategies for Buddhist Propagation in Norway of Thai
Dhammadutas
 - Phrakhrusuthamtawatchai and Phrakhrusirisutanuyut
16. ● การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านแหลม 249-256
จังหวัดเพชรบุรี
 - อารังศักดิ์ ดำรงศิริ
 - The Sustainable Ecotourism Management: A Case Study of Ban
leam Community, Pethchaburi Province
 - Thumrongsak Damrongsiri

บทความวิชาการ

17. ● หลังโครงสร้างนิยมกับอรรถปริวรรต 257-271
 - พระมหานันท อนุตฺตโร (อันวิเศษ), กฤตสุชิน พลเสน และ
พระปลัดธนา อคฺคธมฺโม (พิมพ์ารัตน์)
 - Poststructuralism and Hermeneutics
 - Phramaha Anan Anuttaro (Aunwises), Kitsuchin Ponsen,
and Phrapalad Thana Aggadhammo (Pimparat)

-
18. ● การดำเนินชีวิตตามหลักอิทัปปัจจยตา 272-283
- เยาวลักษณ์ กุลพานิช
 - Living According to Idappaccayatā Principle
 - Yaowalug Gulphanich
19. ● ความตายในมุมมอง 4 ศาสนา 284-302
- พระมหาคมคาย สิริปัญญา สิงห์ทอง, พระสุชาติ เชื้อรุ่ง, พระมหาไพฑูรย์ นิवास
 - Death in 4 Religious Perspectives
 - Phramaha Komkai Siribhunno Singtong, Phra Suchart Chuearung, Phramaha Phaithun Niwat
20. ● การพรากชีวิตมนุษย์ในทัศนะพุทธจริยศาสตร์ 303-317
- อภิโชค เกิดผล และ พระมหาบุญไทย ปุณณมโน
 - Killing of Human Being in Buddhist Ethical Aspect
 - Apichoke Kerdpon and Phramaha Boonthai Puññamano

การสื่อสารทางการเมืองในสื่อยุคดิจิทัลสมัยปัจจุบัน Political Communication in Today's Digital Media

ก้องภพ เอี่ยมสมบุญ^{1*}

Kongphop Iamsomboon^{1*}

โรงเรียนนายร้อยตำรวจ¹

Police Cadet Academy¹

*Corresponding Author's Email: gameekongpop@gmail.com

Received: 02/02/2022; Revised: 08/08/2022; Accepted: 22/08/2022

DOI: 10.14456/jpv.2022.21

บทคัดย่อ

กระบวนการสื่อสารทางการเมืองในปัจจุบันสามารถพิจารณาได้จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารและโทรคมนาคม รวมทั้งทุนนิยมแบบโลกาภิวัตน์ การสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ โดยเฉพาะในยุคของข้อมูลข่าวสารในปัจจุบัน การสื่อสารจึงมีประโยชน์ทั้งในแง่บุคคลและสังคม โดยการสื่อสารทำให้คนมีความรู้และโลกทัศน์ที่กว้างขวางขึ้น การสื่อสารเป็นกระบวนการที่ทำให้สังคม เจริญก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง ทำให้มนุษย์สามารถสืบทอดพัฒนา เรียนรู้ และรับรู้วัฒนธรรมของตนเองและสังคมได้ การสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ สร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าแก่ชุมชน และสังคมในทุกด้าน ความหมายของการสื่อสารว่า การสื่อสารเป็นกระบวนการในการแลกเปลี่ยนข่าวสารความคิดเห็นทัศนคติระหว่างบุคคลกับบุคคล หรือกลุ่มบุคคล โดยผ่านการพูด การเขียน กิริยาท่าทาง การแสดงออก เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันระหว่างผู้ส่งและผู้รับสารมากที่สุด ซึ่งการสื่อสารจะมีประสิทธิภาพหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับปัจจัยองค์ประกอบ อันได้แก่ ผู้ส่งสาร สาร สื่อ และผู้รับสาร ได้ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ก่อให้เกิดวิถีชีวิตแบบใหม่ของคนในสังคม รวมไปถึงการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ดังนั้น กระบวนการสื่อสารทางการเมืองในยุคโลกาภิวัตน์จึงมีความเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย โดยกระบวนการดังกล่าวได้ถูกผสมผสานเข้ากับสื่ออิเล็กทรอนิกส์รูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอินเทอร์เน็ต วิทยุและโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมตรงต่อผู้ชม การส่งข้อความสั้นผ่านโทรศัพท์ เป็นต้น นอกจากนี้อิทธิพลของแนวคิดด้านการตลาดและการโฆษณาในกระแสโลกาภิวัตน์ยังส่งผลให้เกิดการสื่อสารการตลาดทางการเมืองอย่างกว้างขวางทั่วโลกอีกด้วย สิ่งเหล่านี้ได้ส่งผลให้

“ทุนเข้ามามีความสัมพันธ์กับการสื่อสารและการเมืองอย่างแยกกันไม่ออก” กลุ่มทุนธุรกิจสื่อสารจึงเป็นกลุ่มทุนที่ทรงอิทธิพลที่สุดในยุคโลกาภิวัตน์จนกระทั่งสามารถสร้างเครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองซึ่งสามารถชี้นำสังคมได้อย่างรอบด้านในลักษณะจักรวรรดินิยมการสื่อสารนั่นเอง

คำสำคัญ: กระบวนการสื่อสาร; การเมือง; สื่อยุคดิจิทัล

Abstract

The current political communication process can be considered by the advances of telecommunications and telecommunications technology as well as globalized capitalism. Communication is an essential factor in human life, especially in today's information age. Communication therefore has benefits both in person and in society as communication gives people a broader knowledge and worldview. Communication is the process by which society Continuous progress allows human beings to inherit, develop, learn and recognize their own culture. Society has communication as an important factor in the development of the country, creating prosperity for the community and society in all aspects. The meaning of that communication. Communication is the process of exchanging information, opinions, attitudes between individuals and individuals or groups, through speech, writing, and gestures. An expression to achieve the most mutual understanding between the sender and the receiver. Whether or not communication is effective depends on the elements of the messenger, the messenger, and the receiver, resulting in many changes. Such changes have given rise to a new way of life in society as well as the perception of political information. Therefore, the process of political communication in the era of globalization has also changed as it has been integrated with various forms of electronic media such as the Internet. Radio and satellite television direct to the audience, sending short messages over the phone, etc. In addition, the influence of marketing and advertising ideas in globalization has also resulted in widespread political marketing communications throughout the world. These have resulted in “Capital has inextricably correlated with communication and politics.” The business of communications capital is therefore the most influential group of capital in the age of

globalization until it is able to create a political communication network capable of guiding society in a manner of communication imperialism.

Keywords: Political communication process; Politic; Digital Media

1. บทนำ

การสื่อสารทางการเมืองบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ในช่วงการต่อต้านรัฐบาลต่าง ๆ การสื่อสารทางการเมือง (Political Communication) เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญ กระบวนการหนึ่งในระบบการเมือง (Political System) กล่าวคือการสื่อสารเป็นตัวเชื่อมโยงสังคม กับรัฐบาลให้เข้ากัน และเพื่อให้ช่องทางของการสื่อสาร (Communication Channels) ภายในสังคม ภายในรัฐบาลและระหว่างรัฐบาลกับสังคมได้เกิดขึ้น กล่าวคือ การสื่อสารทางการเมืองเป็นพลัง สำคัญในการพัฒนาทางการเมืองโดยเฉพาะระบอบประชาธิปไตยการสื่อสารทางการเมืองจะทำให้ ประชาชนรับรู้และเรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ทางการเมือง การสื่อสาร (Communication) เป็นเครื่องมือหรือกลไกสำคัญในทางการเมืองไทยมา ตั้งแต่อดีต โดยมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดและขยายแนวความคิด ตลอดจนอุดมการณ์ทางการเมืองจากผู้ปกครองไปยังประชาชนในปกครองในการมีส่วนร่วมทางการเมือง (กรรณก นิลดำ, 2558) เพื่อโฆษณาชวนเชื่อและจูงใจให้ประชาชนเกิด ความนิยมชมชอบ ความศรัทธาเชื่อมั่น และความจงรักภักดีต่อผู้ปกครอง ในสังคมปัจจุบัน สภาพการณ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เปลี่ยนแปลงไปมาก พัฒนาการทางการเมืองใน ระบอบประชาธิปไตย ได้รุดหน้าไปควบคู่กับพัฒนาการทางเทคโนโลยีทางการสื่อสาร รวมถึงการ พัฒนาด้านความรู้ ความ เข้าใจและการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชน ทำให้การสื่อสาร ทางการเมืองมีความสลับซับซ้อน และทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้น โดยจะเห็นได้ว่า พฤติกรรมทางการเมืองเกือบทั้งหมดโดยเฉพาะในประเทศที่การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยพัฒนาก้าวหน้าไปมาก จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการสื่อสารไม่ลักษณะใดก็ลักษณะหนึ่ง สำหรับการดำเนิน กิจกรรมทางการเมืองของไทยที่ผ่านมานั้น โดยทั่วไปนักการเมืองมักจะถ่ายทอดแนวความคิด อุดมการณ์และนโยบายทางการเมืองไปสู่ประชาชนด้วยวิธีการสื่อสารแบบทางเดียว (One-way Communication) ซึ่งอาจจะใช้รูปแบบการโฆษณา (Advertising) หรือการประชาสัมพันธ์ (Public Relations) เพื่อรณรงค์หาเสียงผ่านสื่อต่าง ๆ ทั้งสื่อมวลชน สื่อบุคคลและสื่อเฉพาะกิจอื่น ๆ และ อาจรวมถึงการสื่อสารในรูปแบบการโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) เพื่อโน้มน้าวจิตใจให้ประชาชน ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2551) กระบวนการส่งข้อมูลข่าวสารจากภาครัฐไปยังประชาชนด้วยเหตุผลเพื่อการกล่อมเกลາทางการเมือง การสร้างความรู้ความเข้าใจทางการเมืองการรับทราบการตัดสินใจหรือนโยบายการชี้แจงข้อเท็จจริงให้กับประชาชนทราบ ตลอดจนการสร้างภาพลักษณ์ให้เกิดขึ้นกับประชาชนแสดง

ความเห็นในเรื่องนี้ว่า เกิดทัศนคติที่ดีให้การยอมรับ และแสดงพฤติกรรมด้วยการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้นักการเมือง หรือพรรคการเมืองที่ตนให้ความไว้วางใจ ดังนั้น จึงมีการนำสื่อมาใช้ในการสื่อสารทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพสามารถเข้าถึงประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้มากที่สุด

2. การสื่อสารทางการเมืองของคนไทยในอดีต

ในสมัยอดีตย้อนหลังไปก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 การสื่อสารทางการเมืองของคนในสังคมไทยจะสื่อสารผ่านทางสถานีวิทยุกระจายเสียง หนังสือพิมพ์ หรือสื่อมวลชน และผ่านตัวบุคคลเป็นด้านหลัก การยึดอำนาจในสมัยนั้นคือ การยึดสถานีวิทยุกระจายเสียงและยึดกรมประชาสัมพันธ์ ฝ่ายไหนสามารถยึดสถานีวิทยุกระจายเสียง หรือกรมประชาสัมพันธ์ได้ ฝ่ายนั้นก็เป็นฝ่ายชนะ ประชาชนทั่วไปก็รอฟังประกาศของคณะปฏิวัติผ่านสถานีวิทยุแห่งประเทศไทย ของกรมประชาสัมพันธ์ สำนักนายกรัฐมนตรี (เจริญ หยุทอง, 2560, 182-183) หลังเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2532 หรือเหตุการณ์ “พฤษภาทมิฬ” การสื่อสารทางการเมืองเปลี่ยนมาเป็นการสื่อสารผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ไร้สาย หรือ “มือถือ” ประชาชนไม่ให้ความเชื่อถือสื่อมวลชนของรัฐ โดยเฉพาะสถานีวิทยุกระจายเสียงในสังกัดกรมประชาสัมพันธ์ และสถานีโทรทัศน์ในกำกับของรัฐบาล การสื่อสารทางการเมืองในช่วงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬใช้โทรสาร และโทรศัพท์มือถือเป็นสื่อหลัก ประชาชนไปรับรู้ข้อมูลข่าวสาร หรือความจริงจากเวทีปราศรัยของแกนนำ ทั้งในส่วนกลาง และหัวเมืองใหญ่ทั่วประเทศ

เหตุการณ์มลมหาประชาชนขับไล่รัฐบาลทราซเสียงข้างมากที่มาจากพรรคเลือกตั้ง ตั้งแต่ทำตัวเป็นปฏิปักษ์ต่อประชาชนสมัยรัฐบาลนอมินีจากพรรคเพื่อไทยที่ผ่านมา การสื่อสารทางการเมืองปรับเปลี่ยนมาใช้ช่องทางโซเชียลมีเดียในการแจ้งข่าว นัดหมาย หรือการตอบโต้ข้อเท็จจริงของแต่ละฝ่าย จนนำไปสู่การชุมนุมครั้งใหญ่ที่เรียกว่า “ชัตดาวน์กรุงเทพฯ” สุดท้ายเมื่อไม่มีทางออกของความขัดแย้งสองขั้ว อำนาจนอกระบบจึงเข้ามามีการจัดการรัฐบาลที่มาจากพรรคเลือกตั้ง เพื่อล้มกระดานและเริ่มต้นใหม่โดยการปฏิรูปประเทศไทยในทุกๆ ด้านก่อนไปสู่การเลือกตั้ง (คุณากร วรวรรณธนะชัย, 2561, น. 82-83) เพื่อเริ่มต้นกระบวนการประชาธิปไตยตามวิถีสากลต่อไป วรญาณ ประเสริฐ และวรรณภา ศิระสังขะ (2560) ได้กล่าวว่าในกระบวนการสื่อสารทางการเมืองมีองค์ประกอบสำคัญคือ หนึ่ง ผู้ส่งสาร หรือผู้สื่อสาร ซึ่งในสังคมไทยส่วนใหญ่คือ กลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง และผู้ใช้อำนาจรัฐสองสาร หรือข้อมูลข่าวสารที่ต้องการสื่อสารไปยังประชาชน สาม ช่องทาง หรือสื่อที่เป็นทางผ่านของข้อมูลข่าวสาร และ สี่ ผู้รับสาร คือประชาชนหรือกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ในสังคม

ผู้สื่อสารแม้เราจะมี การเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองการปกครอง จากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยเป็นเวลาเกือบหนึ่งศตวรรษแล้ว แต่วัฒนธรรม

ทางการเมืองของเรายังเป็นแบบ คับแคบ ไฟร์ฟ้า คือ เป็นเรื่องของคนมีอำนาจวาสนา เป็นเรื่องของคนบางตระกูลที่เกิดมาเพื่อเป็นนักการเมือง ภัสวลี นิติเกษตรสุนทร (2560) ไม่ใช่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไฟร์ฟ้ามีส่วนร่วมอย่างที่เราอยากให้เป็น สารที่สื่อออกมาจึงเพียงให้ประชาชนรับรู้ และทำตามความต้องการของฝ่ายที่มีอำนาจ ตามวาทกรรม “เชื่อผู้นำชาติพ้นภัย” เป็นต้น

ผู้รับสาร คนที่มีการศึกษาในระดับสูงให้ความสนใจต่อการเมืองน้อยกว่าคนที่มีการศึกษาในระดับต่ำกว่า เช่นเดียวกับผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมที่ไม่มั่นคง มักจะมีความสนใจทางการเมืองสูงกว่าคนที่มีความฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมมั่นคงกว่า เป็นต้น การเมืองไทยจึงตกอยู่ในมือของผู้มีบุญทางอำนาจวาสนา ในฐานะผู้นำทางการเมือง กับคนด้อยโอกาส ในฐานะฐานคะแนนเสียงผู้สนับสนุน ประชาชนผู้ยากไร้ และด้อยโอกาสทำหน้าที่ไปเลือกตั้งนักการเมืองเสียงข้างมากมาจัดตั้งรัฐบาล แต่ประชาชนที่มีฐานะเป็นชนชั้นกลางในเมืองมักทำหน้าที่ถอดถอน หรือล้มรัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้งของประชาชน เพราะมีความเห็นว่าขาดความชอบธรรม เนื่องจากมาจากการทุจริต ชื้อลัทธิ ขยายเสียง และกระทำการทุจริตคอร์รัปชันฉ้อฉลจนเกินจะรับไหว

3. วัฏจักรของการเมืองไทย

วัฏจักรของการเมืองไทยจึงวนอยู่ใน “วงจรอุบาทว์” ครึ่งแล้วครึ่งเล่าเกิดการปฏิวัติรัฐประหารจนถึงปัจจุบัน ทั้ง ๆ ที่ทั่วโลกเขาหลุดพ้นจากวงจรนี้ไปมากแล้ว แต่ของเรายังมีความขัดแย้ง แยกแยะ ไม่สมานสามัคคีปรองดองกันอย่างที่หลายคนปรารถนา แม้ว่าขณะนี้เรากำลังจะมีการออกเสียงประชามติ เพื่อจะบอกว่ารับหรือไม่รับร่างรัฐธรรมนูญ ตามที่เป็นไปตามกรอบของการปฏิรูป หรือ “โรดแมป” ที่วางไว้ แต่ก็ดูเหมือนว่าจะมีการบิดเบือนเจตนา หรือข้อมูลข่าวสารให้เป็นไปตามที่แต่ละฝ่ายต้องการ โดยไม่คำนึงถึงความเสียหายที่จะเกิดขึ้นต่อชาติบ้านเมือง ปัจจุบันเป็นที่ทราบกันว่า ปัญหาการสื่อสารทางการเมืองไทยมีหลายประการไม่ว่าจะเป็นปัญหาการครอบงำสื่อ ปัญหาการสื่อสารทางการเมืองในแง่ของจริยธรรมของผู้ใช้สื่อและปัญหาด้านบุคลากรที่ทำหน้าที่สื่อมวลชน อย่างไรก็ตามแนวโน้มการสื่อสารทางการเมืองไทยนั้น สื่อน่าจะมีความเป็นสาธารณะร่วมกันมากขึ้นอันเนื่องจากการปฏิรูปสื่อรวมทั้งเสรีภาพของหนังสือพิมพ์และสื่อสิ่งพิมพ์ที่จะมีเพิ่มมากขึ้นภายหลังการบังคับใช้พระราชบัญญัติจัดการพิมพ์ พ.ศ. 2550 แต่แนวโน้มในการแก้ไขปัญหานั้นหนา นันทวโรภาส (2558) ดังกล่าว อาจเกิดขึ้นได้ด้วยการขับเคลื่อนทางสังคมด้วยกระแสดความคิดเรื่องการสร้างพื้นที่สาธารณะเพื่อสร้างประชาสังคมที่เข้มแข็ง ซึ่งอาจจะส่งผลให้ปัญหาต่างๆ ได้มีการคลี่คลายได้ด้วยตัวเอง ซึ่งในปัจจุบันสถานการณ์สังคมการเมืองปัจจุบัน สื่อ คือ เครื่องมือที่สำคัญในการช่วงชิงหรือการมีส่วนร่วมและการครอบครองสื่อ นับว่าเป็นหัวใจในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจ องค์กรราชการ รวมทั้งการเมืองภาคพลเมืองหรือการเมืองภาคประชาชน ก็นับว่าเป็นหัวใจสำคัญในการเคลื่อนไหว ดังนั้น การเคลื่อนไหวทางราชการ ทางธุรกิจและ

การเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองจึงมีความปรารถนาเหมือนกัน นั่นคือ ความต้องการมีสื่อในครอบครอง ซึ่งหมายถึงมีเครื่องมือหรือมีช่องทางในการสร้างความรู้ความเข้าใจ การประชาสัมพันธ์ และการโฆษณาชวนเชื่อกับสาธารณชนจะเห็นได้ว่าผลกระทบต่องานอันเกิดจากอิทธิพลของการสื่อสารมวลชนในการสื่อสารทางการเมืองมีอยู่หลายประการ เช่น ผลกระทบต่อโครงสร้างของสังคม การจัดระเบียบสารสนเทศทางการเมือง ขนชั้นใหม่ในการสื่อสารทางการเมือง กรรมสิทธิ์ในสารสนเทศทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองและ บทบาทของอำนาจอธิปไตย รวมทั้งกระแสโลกาภิวัตน์ เป็นต้น

เนื่องจากปัจจุบันประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญโดยที่การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้โอกาสแสดงทัศนะและเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณาเป็นนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือ เป็นการสื่อสารสองทางทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการซึ่งประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้เสียและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม ทั้งนี้ เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจ การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เป็นการสร้างฉันทามติ และทำให้ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ อีกทั้งช่วยหลีกเลี่ยงในการเผชิญหน้า “กรณีที่น่ารังเกียจที่สุด” ช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม และช่วยให้ทราบความห่วงกังวลของประชาชนและค่านิยมของสาธารณชนรวมทั้งเป็นการพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่ได้บัญญัติไว้ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ในส่วนที่ 10 สิทธิในข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียนใน มาตรา 56 - 62 เช่น ในมาตรา 56 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานราชการราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 24 ก 24 กุมภาพันธ์ 2560 หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือเป็นข้อมูลส่วนบุคคล ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ ส่วนประกอบที่สำคัญของการมีส่วนร่วมคือ สาธารณชน “มีส่วนร่วม” ในการตัดสินใจ, ค่านิยมและความห่วงกังวลของสาธารณชนได้นำไปเป็นส่วนประกอบของการตัดสินใจขององค์กร, มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ “เชิงการบริหาร” มีการสื่อสารสองทาง มีปฏิสัมพันธ์ มีการสานเสวนา (dialogue) มีการประสานความร่วมมือ

4. การสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤต

ปัจจุบันประเทศไทยเกิดปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ซึ่งถือว่าเป็นวิกฤติของประเทศนั้น การสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤตเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เมื่อใดก็ตามที่เกิดความขัดแย้งระหว่างนักการเมืองหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการบริหารประเทศอันจะก่อให้เกิดความรุนแรงตามมานั้น สิ่งจำเป็นเร่งด่วนและมีความจำเป็นต่อการจัดการความขัดแย้งคือ “การสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤต” จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาโดยใช้กระบวนการสื่อสารแบบสันติ และประเด็นสำคัญที่สุดคือ วิธีการดังกล่าวนี้จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล (good governance) โดยมีหลักการและวิธีการที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1) การมีส่วนร่วมกับการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤต มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมซึ่งจะทำให้ทุกภาคส่วนที่มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับรู้และแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งร่วมกัน

2) การยอมรับความหลากหลายและความแตกต่างกับการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤต

3) ความสามัคคีกับการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤต

4) ความยุติธรรมกับการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤต

5) การสร้างความไว้วางใจและความเชื่อมั่นกับการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤต

จากแนวคิดทั้งหมดนั้น หลักการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤตจึงเป็นที่จะต้องนำเสนอข้อมูลที่ทำให้คู่กรณีหรือคนที่มีส่วนได้ส่วนเสียเกิดความไว้วางใจโดยอาศัยวิธีการเต็มไปด้วยความเมตตากรุณา อันจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมี “สะพาน” หรือมีแนวทางในการหาทางออกสำหรับความขัดแย้งระหว่างคู่กรณี โดยการสื่อสารนั้นจะต้องไม่ดำรงอยู่บนฐานของผลประโยชน์ที่ตนจะพึงได้โดยไม่สนใจความเป็นไปของสังคมแต่ประการใด ด้วยเหตุผลที่มุ่งประโยชน์ส่วนตนในลักษณะดังกล่าวนี้ อาจจะนำไปสู่การสร้างความแตกแยกของคนในสังคมที่รับสาร

ปัจจุบันการสื่อสารทางการเมืองในประเทศไทยได้มีความเข้มข้นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเช่น กระบวนการสื่อสารทางการเมืองที่เป็นเทคโนโลยีที่สมัยและกลยุทธ์การสื่อสารแบบใหม่ คือการใช้อินเทอร์เน็ต โทรทัศน์ผ่านดาวเทียม เป็นต้น ได้นำเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ทางการเมืองของแต่ละฝ่าย ดังนั้น ประชาชนที่ได้รับสื่อทางการเมืองหรือการสื่อสารในปัจจุบันต้องมีการพิจารณาอย่างพินิจพิเคราะห์ข้อมูลด้วยความมีเหตุมีผล และรู้เท่าทันข้อมูลข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริงทางการเมืองโดยไม่หลงเชื่อกระบวนการโฆษณาชวนเชื่อในการปลุกเร้าเพื่อก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศชาติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งรัฐบาล สื่อมวลชนควรมีการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ภาคประชาชนในเรื่องเกี่ยวกับประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง

และเสริมสร้างการเมืองภาคพลเมืองให้มีความเข้มแข็งและรู้เท่าทันนักการเมืองและพรรคการเมือง หรือกลุ่มทางการเมืองในแต่ละฝ่ายที่ขับเคลื่อนและต่อสู้ทางด้านความคิดและอุดมการณ์ทางการเมือง ในปัจจุบัน และอย่างไรจึงจะนำไปสู่ความสามัคคีของประชาชนรวมทั้ง ส่งเสริมกระบวนการพัฒนา และเรียนรู้ประชาธิปไตยในสังคมไทย จากอดีตการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้น โดยมาก มักจะเป็นการออกไปใช้ สิทธิใช้เสียงในสถานที่ต่างๆ ที่ได้ถูกเตรียมไว้โดยรัฐบาลหรือกลุ่มบุคคลที่ต้องการมีความ เคลื่อนไหวทางการเมือง แต่ในยุคปัจจุบัน ที่เทคโนโลยีมีการพัฒนา ระบบการติดต่อ และการ สื่อสารนั้นเป็นไปได้ง่ายขึ้น

การมีส่วนร่วมทางการเมืองสามารถเกิดขึ้นที่ใดก็ได้ เนื่องจากระบบ อินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีการสื่อสารไร้สายนั้นได้ทำการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสาร รวมถึงช่องทางการติดต่อสื่อสารกัน ให้เข้าถึงประชาชนทุกคน หรือเรียกได้ว่าเป็นการ “ย่อโลกให้เล็กลง” ทำให้ประชาชนสามารถติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้สะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น โดยช่องทางที่ได้รับ ความนิยมมากที่สุดก็คงหนีไม่พ้นการสื่อสารแบบออนไลน์ ซึ่งสะดวก รวดเร็ว และเป็นสื่อที่ประชาชน ส่วนใหญ่ให้ความนิยมเป็นอย่างมาก เพราะสามารถติดตามเรื่องราวการ เรียนรู้ข่าวสารต่างๆ รวมไปถึงการร่วมแสดงความคิดเห็นส่วนบุคคล ซึ่งทำให้สื่อออนไลน์นั้น เป็นที่นิยมอย่างรวดเร็ว ทำให้ธุรกิจ หนังสือพิมพ์ อาทิ หนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์ หรือหนังสือพิมพ์ แนวหน้า ได้ให้ความสนใจกับสื่อ ออนไลน์ และหันสนใจทำธุรกิจข่าวออนไลน์กันมากขึ้น โดยทำ การเปิดเว็บไซต์นำเสนอข่าวของตนเอง และยังมีการเปิดช่องทางการแสดงออกทางความคิดเห็นให้ประชาชนหรือผู้คนที่มีความสนใจ ในข่าวนั้นๆ ได้แสดงออกความคิดเห็นเกี่ยวกับ เนื้อหาข่าวหรือประเด็นข่าวได้โดยตรง การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ กิจกรรมของประชาชนที่มุ่งเข้าไปมีอิทธิพลต่อการ ตัดสินใจในนโยบายต่างๆ ของ รัฐบาล โดยรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในแต่ละยุคแต่ละ สังคมจะมีความแตกต่างกันออกไป พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นความสำเร็จของ การพัฒนาทางการเมือง ซึ่งเป็นการปฏิบัติ ที่เกิดขึ้นโดยสมัครใจและกฎหมายกำหนดให้กระทำ ได้ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในแต่ละครั้งไม่ว่าจะสำเร็จหรือไม่ ไม่ว่าจะเป็นครั้งคราวหรือ ยาวต่อเนื่อง การกระทำนั้นจะมุ่งประสงค์ที่จะมีอิทธิพล เกี่ยวกับนโยบาย การบริหารงาน การเลือกผู้นำทางการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น เช่น ประชาชนรวมตัวกันเพื่อคัดค้าน หรือแสดงความคิดเห็นต่อนโยบายต่างๆ ของรัฐ เป็นต้น จึงสามารถ อนุมานได้ว่า “สื่อทางเลือก” หรือ “สื่อออนไลน์” เป็นกระบวนการที่ค้นใหม่ของ การสื่อสาร และ สื่อสารมวลชน ที่เกิดจากการเปลี่ยนแนวความคิดจากการสื่อสารทางเดียว จากบนลงล่าง มาสู่เรื่อง การสื่อสารในแนวนอน และสื่อสารแบบมีส่วนร่วม การเปิดพื้นที่ให้ ประชาชนเข้าถึงสื่อได้โดยตรง และ กว้างขวางขึ้น โดยปราศจากการควบคุม หรือแทรกแซงจาก อำนาจทั้งปวง แต่มีจุดมุ่งหมายใน การเสริมพลังของภาคประชาชนซึ่งเป็นการเผชิญหน้าโดยตรง ในการลดทอนพลังกับโครงสร้าง การครอบงำทางการเมือง การสื่อสาร เป็นการเลือกหัวข้อที่แตกต่าง ซึ่งมี ลักษณะเป็นการบอกเล่าเรื่องราวของ

ตนเอง บอกเล่าความกลัว หรือความใน สำนวน วัฒนธรรมของประชาชน การสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคม ออนไลน์ของกลุ่มคนเสื้อหลากสี ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มคนเสื้อหลากสีเป็นปรากฏการณ์ทาง การเมืองที่เกิดขึ้นในสังคม โดยมีรูปแบบการเกิดของกลุ่มจากสื่อออนไลน์ และด้วยเหตุผลความ ไม่พอใจและต้องการแสดงออกทางการเมืองของตนเอง ซึ่งมีลักษณะที่ตรงกันข้ามกับอีกฝ่ายที่ได้มีการออกมาชุมนุม ณ ช่วงเวลานั้น

5. สรุป

ในสื่อยุคดิจิทัลทำให้รัฐบาลต้องปรับตัวในการสื่อสารทางการเมืองสื่อยังมีบทบาทการเป็นพื้นที่ประสานความเข้าใจทางการเมือง เป็นบทบาท จากทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคมที่ยึดถือแนวคิดการเปิดเสรีภาพให้กับสื่อมวลชนอย่างเต็มที่ โดยมีการควบคุมดูแลโดยองค์กรวิชาชีพ สื่อมวลชนและกลุ่มผู้รับสารในสังคมตามกฎหมายและ รัฐธรรมนูญเท่านั้น บทบาทนี้ในแต่ละยุคสมัยของรัฐบาล ซึ่งมีที่มาแตกต่างกันจะมีลักษณะการ จัดพื้นที่ในสื่อเพื่อนำเสนอประเด็นที่แตกต่างกัน โดยยุคสมัยที่มีผู้นำมาจากอำนาจการ รัฐประหาร ปฏิวัติ จะพบเห็นเพียงพื้นที่สื่อ ที่สอบถามแค่ความคิดเห็นด้านปากท้อง หรือเรื่อง ของการเมืองที่ห่างจากตัวฝ่ายบริหารที่กลุ่มอำนาจ และจะไม่มีประเด็นทางการเมืองที่กระทบต่อผู้นำ สื่อสังคมออนไลน์เข้ามามีบทบาทมากขึ้นในประเทศไทยไทย การสื่อสารเป็นตัวเชื่อมโยงสังคมกับรัฐบาลให้เข้ากัน และเพื่อให้ช่องทางของการสื่อสาร (Communication Channels) ภายในสังคมภายในรัฐบาลและระหว่างรัฐบาลกับสังคมได้เกิดขึ้น กล่าวคือ การสื่อสารทางการเมืองเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาทางการเมืองโดยเฉพาะระบอบประชาธิปไตยการสื่อสารทางการเมืองจะทำให้ประชาชนรับรู้และเรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ทางการเมือง จากระบบสื่อสารในยุคโลกาภิวัตน์ทำให้ประชาชนได้รับสารและส่งสารได้ในทุกรูปแบบสามารถถ้อยทอดความคิดจุดฉนวนความคิดของหนุ่มสาววัยรุ่น วัยทำงานให้เกิดพลังอันมหาศาลที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง กำหนดนโยบายการสื่อสารจะต้องทำการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอกองค์กรหรือหน่วยงานประชาสัมพันธ์ภาครัฐ ปัจจัยภายในคือ บริบทนโยบายทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เพื่อให้สอดคล้องกับการกำหนดทิศทางการสื่อสารทางการเมืองเพื่อรักษาภาพลักษณ์รัฐบาลในสื่อยุคดิจิทัลที่ต้องอาศัยการสื่อสารที่รวดเร็ว ตอบรับกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และทำอย่างไรจึงจะนำไปสู่ความสามัคคีของประชาชนรวมทั้ง ส่งเสริมกระบวนการพัฒนาและเรียนรู้ประชาธิปไตยในสังคมไทย

6. บรรณานุกรม

- กรกนก นิลดำ. (2558). การสื่อสารทางการเมืองของนายกรัฐมนตรีที่มาจากทหาร. (วิทยานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต. สาขาการสื่อสารการเมือง). คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จรรุญ หยุทอง. (2560). การวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์. สืบค้น 30 มกราคม 2565, จาก <http://www.manager.co.th>
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2551). ภาษากับการเมือง/ความเป็นการเมือง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นันทนา นันทวโรภาส. (2558). สื่อสารการเมือง:ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: แมสมิเดีย.
- วรัญญู ประเสริฐ และวรรณภา ศิระสังขะ. (2560). การสื่อสารการเมืองในรายการนายกฯพบประชาชน. ในการประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษา ระดับชาติและนานาชาติ. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุรพล สุขะพรหม และนันทนา นันทวโรภาส. (2562). การสื่อสารทางการเมืองของพระเทพปฏิภาณวาที (เจ้าคุณพิพิธ) ศึกษาในช่วงเวลา พ.ศ.2540 – 2560. วารสารมหาจุฬานาคธรรพชน6 (5), 2501- 2518.
- ภัสวลิ นิติเกษตรสุนทร. (2560). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการสื่อสารและพฤติกรรมสื่อสาร. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

รูปแบบความร่วมมือของทุกภาคส่วนใน
การแก้ไขปัญหาคิภัยในอาคารสูงของประเทศไทย
A Collaborative Model for a Resolution to Prevent Accidental
Fires in High-Rise Buildings in Thailand

อภิวัฒน์ พัชรากรปิณโย¹ และ จอมเดช ตีเมฆ^{2*}

Apiwat Patcharakornpinyo¹ and Jomdet Trimek^{2*}

วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม, มหาวิทยาลัยรังสิต^{1,2}

College of Social Innovation, Rangsit University^{1,2}

*Corresponding Author: Apiwat70excop@gmail.com

Received: 28/02/2022; Revised: 08/08/2022; Accepted: 31/10/2022

DOI: 10.14456/jpv.2022.22

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาสาเหตุสำคัญของอัคคีภัย ปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไขปัญหาคิภัยในอาคารสูงของประเทศไทย 2) เพื่อศึกษาการจัดการระบบป้องกันอัคคีภัยในอาคารสูงทั้งของไทยและต่างประเทศ และ 3) เพื่อสร้างรูปแบบความร่วมมือการแก้ไขปัญหาคิภัยในอาคารสูงของประเทศไทย ใช้รูปแบบวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งกฎหมายเฉพาะ และใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มหน่วยงานภาครัฐผู้กำกับดูแลด้านการป้องกันอัคคีภัยท้องถิ่น กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการป้องกันอัคคีภัย กลุ่มเจ้าของ/ผู้บริหารอาคารสูง กลุ่มผู้ดูแลด้านการป้องกันอัคคีภัยในอาคารสูง และกลุ่มอาสาสมัครป้องกันอัคคีภัย รวมทั้งสิ้น 40 คน โดยใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูลเหตุการณ์แบบอิงทฤษฎี

ผลการวิจัยพบว่า 1) สาเหตุสำคัญของการเกิดอัคคีภัยในอาคารสูงของประเทศไทยมาจากโครงสร้างและวัสดุตกแต่งอาคารที่ไม่ทนไฟ การละเลยกฎหมายป้องกันอัคคีภัยอาคารของเจ้าของอาคาร เครื่องมืออุปกรณ์ระบบป้องกันอัคคีภัยในอาคารไม่พร้อมใช้งาน การละเลยของหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่กำกับดูแล และ การขาดการประสานความร่วมมือระหว่างภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง 2) การจัดการระบบป้องกันอัคคีภัยในอาคารสูงของไทยเป็นไปตามกฎหมายแม่บท ได้แก่

พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 และกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง ส่วนในต่างประเทศนิยมใช้มาตรฐานการป้องกันอัคคีภัยอาคารของ National Fire Protection Association (NFPA) ของสหรัฐอเมริกาเป็นหลัก 3) รูปแบบความร่วมมือการแก้ไขปัญหาอัคคีภัยในอาคารสูงของประเทศไทยนั้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดตั้ง “ศูนย์ป้องกันอัคคีภัยอาคารสูงประจำท้องถิ่น” ประกอบด้วยสมาชิกจากภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และภาคประชาสังคมในท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อบูรณาการความร่วมมือในการป้องกันอัคคีภัยอาคารสูงประจำท้องถิ่นนั้นๆ

คำสำคัญ : กฎหมายป้องกันอัคคีภัยอาคาร; ระบบป้องกันอัคคีภัยอาคาร; ความร่วมมือการแก้ไขปัญหาอัคคีภัยในอาคารสูง

Abstract

This research aimed to 1) explore causes and problems of accidental fires and preventive approaches for the prevention of accidental fires in high-rise buildings in Thailand, 2) investigate fire protection systems and management employed in high-rise buildings in Thailand and foreign countries, and 3) construct a collaborative model for a resolution to prevent accidental fires in high-rise buildings in Thailand. The research employed qualitative methodology and reviewed specific legal resources. The instrument was an in-depth interview with 40 key informants who were from five groups including local public organizations responsible for fire prevention, fire prevention experts, high-rise building owners/ administrators, high-rise building fire prevention supervisors, and fire prevention volunteers. Data were analyzed through a theory-based event analysis.

The results revealed that 1) the major causes of accidental fires in high-rise buildings in Thailand were the use of non-fireproof building materials and structures, high-rise building owners' nonfeasance of laws related to fire prevention, lack of equipment's operational readiness, responsible public organizations' ignorance, and lack of collaboration among organizations or sectors responsible for fire prevention. It was also found that 2) the prevention systems of accidental fires in high-rise buildings in Thailand were under the Building Control Act B.E.2522 (1975) and related ministerial regulations while most foreign countries employed the fire prevention standard as specified by the National Fire Protection Association (NFPA), USA. 3) A collaborative

model among all sectors was recommended. Local administrative organizations were recommended to establish “Center for the Prevention of Accidental Fires in High-Rise Building” administered by members who were from public and private sectors and the civil society to promote collaboration on the prevention of accidental fires in high-rise buildings located in their responsible areas.

Keywords: Building fire prevention law; Building fire prevention system; Collaboration for problem resolution; Accidental fire in high-rise buildings

1. บทนำ

นอกเหนือจากภัยธรรมชาติแล้ว “อัคคีภัย” นับเป็นความสูญเสียอันดับต้นๆของโลกเรา ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในอาคารบ้านเรือน ที่พักอาศัยหรือที่ทำงาน และเมื่อเกิดขึ้นแต่ละครั้งก็มักส่งผลกระทบเสียหายกระเทปไปในวงกว้าง ตั้งแต่ตัวผู้ประสบภัยเอง ครอบครัว ญาติพี่น้อง เจ้าของอาคาร บ้านเรือนหรือกิจการร้านค้า ชุมชนรอบข้าง หน่วยงานราชการ รวมถึงอาจส่งผลกระทบต่อระบบ เศรษฐกิจ สังคม และภาพลักษณ์โดยรวมของประเทศ ของภูมิภาค และบางครั้งอาจขยายผลกระทบ ออกไปถึงระบบเศรษฐกิจโลกอีกด้วย

จากการศึกษาพบว่าร้อยละ 95 ของอัคคีภัยในอาคารทั้งหมดนั้นเกิดขึ้นจากน้ำมือของ มนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการจงใจก่อวินาศกรรม การวางเพลิงเผาทรัพย์ หรือความประมาทเลินเล่อ รู้เท่าไม่ถึงการณ์ของมนุษย์ รวมถึงการละเลยไม่ปฏิบัติตามระเบียบกฎหมายของเจ้าของ/ผู้ดูแลอาคาร ตลอดจนการละเว้น ละเลยการทำหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐในการตรวจสอบการใช้อาคารอีกด้วย (กระทรวงมหาดไทย กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2560) ต่างประเทศก็มีเหตุอัคคีภัยใน อาคารครั้งสำคัญที่โลกต้องจดจำ อย่างเช่นกรณีเหตุก่อวินาศกรรมที่อาคารเวิลด์เทรดเซ็นเตอร์ กรุงนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2001 มีผู้เสียชีวิตถึง 2,996 ราย กรณีไฟไหม้ อาคารเกรนเฟลล์ทาวเวอร์ (Grenfell Tower) 24 ชั้น ที่กรุงลอนดอนเมื่อกลางเดือนมิถุนายน ปี 2017 มีผู้เสียชีวิต 79 ราย หรือกรณีไฟไหม้ศูนย์การค้าเมืองดาเวา บนเกาะมินดาเนา ประเทศฟิลิปปินส์ เมื่อปลายเดือนธันวาคม 2017 มีผู้เสียชีวิต 37 ราย และยังมีเหตุไฟไหม้สยองที่ศูนย์การค้า ‘วินเทอร์ เชอร์รี่’ (Winter Cherry) ในเมืองเคเมโรโว เขตสหพันธ์ไซบีเรียของรัสเซีย เมื่อเดือนมีนาคม 2018 ซึ่งส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตถึง 64 ราย และที่น่าสลดใจเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากในจำนวนนี้เป็นเด็กๆ มากถึง 41 ราย เป็นต้น

สำหรับประเทศไทยเรานั้น ตามสถิติของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย ช่วงปี พ.ศ. 2550-2559 พบว่าทั่วประเทศมีอัคคีภัยเกิดขึ้นรวมแล้วกว่า 14,000

ครั้ง โดยเฉลี่ยต่อปีประมาณ 1,458 ครั้ง ในจำนวนนี้เกิดขึ้นในห้างสรรพสินค้าและอาคารสูงรวมทั้งสิ้น 164 ครั้ง เฉลี่ยต่อปีประมาณ 16 ครั้ง มีผู้เสียชีวิตเฉลี่ยต่อปีประมาณ 50 ราย มีผู้ได้รับบาดเจ็บเฉลี่ยต่อปีประมาณ 184 ราย และมีมูลค่าความเสียหายเฉลี่ยต่อปีประมาณ 1,058 ล้านบาท (กระทรวงมหาดไทย กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2560) นอกจากนี้ จากผลสำรวจอัตราการเกิดอัคคีภัยในอาคารของไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (ช่วงปี 2536-2564) ยังพบว่ามีสถานการณ์การเกิดอัคคีภัยครั้งสำคัญๆ ขึ้น จำนวน 11 ครั้ง ปรากฏตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงสถานการณ์การเกิดอัคคีภัยในอาคารครั้งสำคัญของไทย

ลำดับ	สถานที่เกิดเหตุ	วันที่เกิดเหตุ	จำนวน ผู้เสียชีวิต	จำนวน ผู้บาดเจ็บ	สาเหตุการเกิดอัคคีภัย/สาเหตุการ เสียชีวิต
1	โรงงานตุ๊กตาเคเดอร์ นครปฐม	10-พ.ค.-36	188	485	มีเศษผ้า-วัตถุไวไฟอาคารถล่มลงมา
2	โรงแรมรอยัล จอมเทียน รีสอร์ท พัทยา ชลบุรี	11-ก.ค.-40	52	93	แก๊สรั่วในครัว/บันไดหนีไฟถูกล๊อค
3	ซานติγάมับ เขตวัฒนา กรุงเทพฯ	1-ม.ค.-52	66	225	จุดพลูไฟติดผ้าเพดานช่วงส่งท้ายปีเก่า
4	ศูนย์อพยพบ้านแม่สุรินทร์ อ.ขุนยวม แม่ฮ่องสอน	22-มี.ค.-56	45	100	เกิดจากไฟฟ้าใช้ประกอบอาหาร
5	อาคาร 10 ชั้น ซอยนราธิวาส 18 กรุงเทพฯ	5-ก.พ.-59	1	6	จุดบุหรี่ในครัวอาคารเก่าไม่มีบันไดหนีไฟ
6	อาคารไทยพาณิชย์สำนักงานใหญ่ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ	13-มี.ค.-59	8	7	ระบบก๊าซดับเพลิงรั่วไหลประตูล็อก
7	หอพักนักเรียนหญิงชั้นประถมศึกษา โรงเรียนพิทักษ์ เกียรติวิทยา อ.เวียงป่าเป้า เชียงราย	22-พ.ค.-59	17	7	ข้าวหลอมไฟในชั้นเรียน พลาสติกละลาย หยดบนกองผ้า
8	โรงพยาบาลนครินทร์แอร์ซีนิเพล็กซ์ บินเกล้า กรุงเทพฯ	28-ก.ค.-59	-	-	ไฟฟ้าลัดวงจรในโรงหนังชั้น 3
9	อาคารราชเทวีพาร์กแมนท์ ซอยเพชรบุรี 18 กรุงเทพฯ	3-เม.ย.-61	3	61	ไฟฟ้าลัดวงจรช่องครัวบน 6
10	อาคารสำนักงานศูนย์การค้าเซ็นทรัลเวิลด์ กรุงเทพฯ	10-เม.ย.-62	2	15	แก๊สจากบ่อน้ำมันชั้น B2 ถูกไหม้ ความร้อน ไปตามท่อไหม้ชั้น 8
11	บริษัท หมิงตี้ เคมิคอล จำกัด อ.บางพลี สมุทรปราการ	5-ก.ค.-64	1	39	เพลิงไหม้สารเคมีที่เก็บในโรงงานซึ่งมี จำนวนประมาณ 50 ตัน

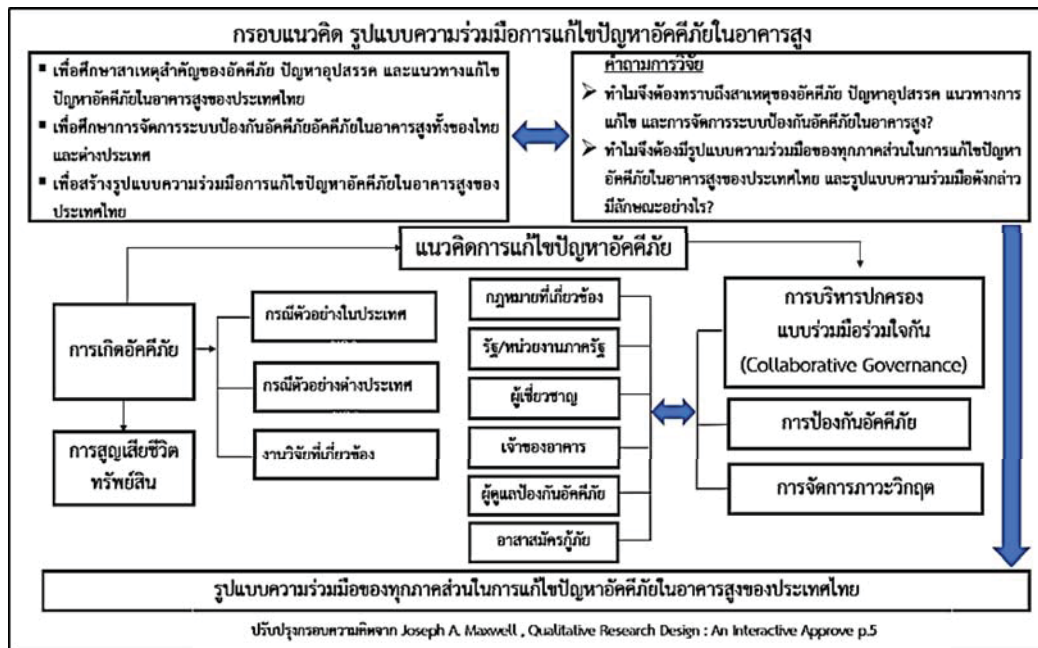
ที่มา : กระทรวงมหาดไทย กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2564

ซึ่งเหตุอัคคีภัยครั้งสำคัญตามตารางข้างต้นนั้น หลายครั้งเกิดขึ้นในอาคารสูง เช่น กรณีโรงแรมรอยัลจอมเทียน พัทยา เมื่อปี พ.ศ. 2540 กรณีอาคาร 10 ชั้น ซอยนราธิวาส 18 กรุงเทพฯ เมื่อปี พ.ศ. 2559 กรณีอาคารธนาคารไทยพาณิชย์สำนักงานใหญ่ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ เมื่อปี พ.ศ. 2559 กรณีอาคารราชเทวีพาร์กแมนท์ ซอยเพชรบุรี 18 กรุงเทพฯ เมื่อปี พ.ศ. 2561 และกรณีอาคารสำนักงานเซ็นทรัลเวิลด์ กรุงเทพฯ เมื่อปี พ.ศ. 2562 ซึ่งล้วนแล้วแต่ทำให้มีทรัพย์สินเสียหาย มีผู้ได้รับบาดเจ็บ และมีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมากเช่นเดียวกัน

สำหรับการควบคุมอาคารสูงของไทยนั้น (สูงตั้งแต่ 23 เมตรขึ้นไป วัดตั้งแต่ระดับพื้นดินถึงดาดฟ้า) มีกฎหมายป้องกันอัคคีภัยอาคาร อันได้แก่ พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติป้องกันและระงับอัคคีภัย พ.ศ. 2542 รวมทั้งกฎกระทรวงและประกาศฉบับต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรวมอย่างน้อย 7 ฉบับ ได้กำหนดให้เจ้าของอาคารจะต้องติดตั้งเครื่องมืออุปกรณ์ป้องกัน

อัคคีภัยอาคาร เช่นระบบดับเพลิงอัตโนมัติ เครื่องดับเพลิงมือถือ(ถังดับเพลิง) ระบบน้ำดับเพลิงสำรอง ระบบไฟฟ้าฉุกเฉินสำรอง ลิฟท์ดับเพลิง ระบบบันไดและทางหนีไฟ รวมทั้งระบบการตรวจสอบความพร้อมใช้งานอุปกรณ์ต่างๆ และยังกำหนดให้เตรียมความพร้อมด้านบุคลากรหรือทีมป้องกันเพลิงอาคารได้ด้วย เพื่อจัดทำแผนป้องกันอัคคีภัยอาคาร จัดการฝึกซ้อมดับเพลิง และซ้อมแผนอพยพหนีไฟประจำปี โดยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งหากทั้งเจ้าของอาคารและภาครัฐได้ทำหน้าที่ของตนตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดแล้ว ก็จะเป็นการป้องกันและลดอัตราเสี่ยงต่อการเกิดอัคคีภัยในอาคารอย่างได้ผล ในทางตรงกันข้ามหากเจ้าของสูงละเลยไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือปฏิบัติไม่ครบถ้วน และหน่วยงานภาครัฐผู้รับผิดชอบด้านการกำกับดูแลและตรวจสอบการใช้อาคารละเว้นหรือละเลยการทำหน้าที่อย่างเคร่งครัดด้วยแล้ว มาตรการป้องกันอัคคีภัยในอาคารก็จะล้มเหลว สถิติการเกิดอัคคีภัยในอาคารสูงก็จะเพิ่มสูงขึ้นเป็นทวีคูณ ดังนั้น ภารกิจการป้องกันอัคคีภัยในอาคารสูง จึงเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของทั้งหน่วยงานภาครัฐและของเจ้าของอาคารเอง เมื่อเกิดอัคคีภัยขึ้นแต่ละครั้งจึงย่อมไม่อาจปฏิเสธความรับผิดชอบหรือโยนความผิดไปให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเพียงฝ่ายเดียวได้อย่างเบ็ดเสร็จ ต้องถือว่าเป็นความบกพร่องของทั้งสองฝ่ายที่ไม่ได้ทำหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์ และถึงแม้ว่าเจ้าของอาคารส่วนใหญ่จะได้ปฏิบัติตามข้อกำหนดกฎหมายในการป้องกันอัคคีภัยอาคาร ทั้งได้ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง อย่างเช่นหน่วยดับเพลิง ท้องถิ่น หรือกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานอยู่บ้างแล้วก็ตาม แต่ก็ยังขาดการประสานความร่วมมือกับภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยกู้ภัย หรือมูลนิธิ ต่างๆ รวมถึงชุมชนรอบข้างผู้ซึ่งต้องรับผลกระทบจากการเกิดอัคคีภัยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งจากการศึกษาอย่างไม่พบว่ามีรูปแบบที่ชัดเจนในการประสานความร่วมมือระหว่างทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และภาคประชาสังคม ในการแก้ไขปัญหาอัคคีภัยในอาคารสูงของไทยแต่อย่างใด ดังนั้นเพื่อประโยชน์ในการป้องกัน แก้ไข และลดความเสี่ยงในการเกิดอัคคีภัยในอาคารสูง และเพิ่มความมั่นใจแก่พนักงานลูกค้า รวมทั้งประชาชนในชุมชนข้างเคียงของอาคาร จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างรูปแบบความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาอัคคีภัยในอาคารสูงของประเทศไทยขึ้นเพื่อเสนอใช้เป็นแบบแผนในการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยใช้กรอบแนวคิดการวิจัย ดังปรากฏรายละเอียดตามรูปที่ 1 ดังนี้

รูปที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษารุ่นนี้เริ่มต้นด้วยแนวคิดการแก้ไขปัญหาคดีภัย เป็นการปรับใช้แนวคิดการบริหารปกครองแบบร่วมมือร่วมใจกัน (Collaborative Governance) อันได้แก่ กลุ่มหน่วยงานภาครัฐผู้กำกับดูแลการป้องกันอัคคีภัยอาคารสูงตามกฎหมาย กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านอัคคีภัย กลุ่มเจ้าของ/ผู้บริหารอาคาร กลุ่มผู้ดูแลด้านการป้องกันอัคคีภัยอาคาร รวมถึงกลุ่มอาสาสมัครกู้ภัย มูลนิธิและองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรต่างๆอีกด้วย โดยใช้แนวคิดการป้องกันอัคคีภัย (Fire Prevention) และแนวคิดการบริหารจัดการภาวะวิกฤต (Crisis Management) เป็นแนวทางในการปรับรูปแบบการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วนเพื่อป้องกันและแก้ไขการเกิดอัคคีภัย ซึ่งเมื่อนำหลักแนวคิดทฤษฎีข้างต้นมาปรับเข้ากับกระบวนการป้องกันอัคคีภัยในอาคารสูงแล้ว ก็จะได้รูปแบบความร่วมมือที่จะสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาคดีภัยในอาคารสูงได้ดีกว่าการดำเนินการแต่เพียงฝ่ายเดียวของเอกชนเจ้าของอาคาร หรือการรอรับบริการจากหน่วยงานภาครัฐเพียงฝ่ายเดียวตามรูปแบบการบริหารราชการแบบเก่า (Old Public Management) ซึ่งเป็นหลักการบริหารราชการแบบไม่มีส่วนร่วมอย่างแน่นอน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสาเหตุสำคัญของอัคคีภัย ปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไขปัญหาคดีภัยในอาคารสูงของประเทศไทย

2.2 เพื่อศึกษาการจัดการระบบป้องกันอัคคีภัยในอาคารสูงทั้งของไทยและต่างประเทศ

2.3 เพื่อสร้างรูปแบบความร่วมมือการแก้ไขปัญหาอัคคีภัยในอาคารสูงของประเทศไทย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ข้อมูลที่ต้องจัดเก็บ

3.1.1 ข้อมูลเอกสาร (Document) ได้มาจาก 2 แหล่ง คือ 1) จากแหล่งกฎหมายเฉพาะ คือ พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติป้องกันและระงับอัคคีภัย พ.ศ. 2542 รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและระงับอัคคีภัยในสถานประกอบกิจการฉบับต่างๆ ได้แก่ กฎกระทรวง และประกาศฉบับต่างๆ เป็นต้น ทั้งนี้รวมถึงแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องด้วย 2) จากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ได้แก่ สถิติการเกิดอัคคีภัย และวิธีการจัดการอัคคีภัยในภาวะวิกฤต เป็นต้น

3.1.2 ข้อมูลจากการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่กำกับดูแลการป้องกันอัคคีภัยอาคาร (เช่น การตรวจสอบ ติดตาม ประสานงานกับผู้ประกอบการหรือเจ้าของ/ผู้ดูแลอาคาร) ได้มาจากการสัมภาษณ์เจ้าพนักงานภาครัฐผู้มีหน้าที่กำกับดูแลการป้องกันอัคคีภัยท้องถิ่น

3.1.3 ข้อมูลสาเหตุการเกิดอัคคีภัย และผลกระทบจากการเกิดอัคคีภัยของอาคารสูง ได้มาจากการสัมภาษณ์เจ้าของ/ผู้บริหาร ผู้ดูแลด้านการป้องกันอัคคีภัยอาคารสูงที่เกิดอัคคีภัย และอาสาสมัครป้องกันอัคคีภัย/กู้ภัยซึ่งเคยเข้าร่วมปฏิบัติการดับเพลิงในอาคารสูงที่เกิดอัคคีภัย

3.1.4 ข้อมูลข้อเสนอรูปแบบการประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในการแก้ไขปัญหาอัคคีภัยในอาคารสูง ได้มาจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกบุคคล 5 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มหน่วยงานภาครัฐ ผู้กำกับดูแลด้านการป้องกันอัคคีภัยท้องถิ่น, 2. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการป้องกันอัคคีภัย, 3. กลุ่มเจ้าของ/ผู้บริหารอาคารสูง, 4. กลุ่มผู้ดูแลด้านการป้องกันอัคคีภัยในอาคารสูง และ 5. กลุ่มอาสาสมัครป้องกันอัคคีภัย/กู้ภัย

3.2 ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (รวมทั้งสิ้น จำนวน 40 คน)

3.2.1 กลุ่มหน่วยงานภาครัฐผู้กำกับดูแลด้านการป้องกันอัคคีภัยท้องถิ่น ได้แก่

1) หัวหน้าสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด จากตัวแทนแต่ละภาค คัดเลือกจากจังหวัดสำคัญที่มีอัตราการเกิดอัคคีภัยสูง รวม 6 จังหวัด จำนวนผู้ให้ข้อมูล 6 คน

2) หัวหน้าสถานีดับเพลิงท้องถิ่น คัดเลือกจากสถานีดับเพลิงในเขตจังหวัดซึ่งเป็นตัวแทนของแต่ละภาค (ตามที่หัวหน้า ปภ.จังหวัดแนะนำ) รวม 6 แห่ง จำนวนผู้ให้ข้อมูล 6 คน

3) หัวหน้าสำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัด คัดเลือกจากสำนักงานฯ ในเขตจังหวัดซึ่งเป็นตัวแทนของแต่ละภาค รวม 6 แห่ง จำนวนผู้ให้ข้อมูล 6 คน

3.2.2 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการป้องกันอัคคีภัย คัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์สูงซึ่งได้ขึ้นทะเบียนผู้เชี่ยวชาญไว้ จำนวน 4 คน

3.2.3 กลุ่มเจ้าของ/ผู้บริหารอาคารสูง คัดเลือกจากอาคารสูงที่เคยเกิดอัคคีภัยรุนแรง 3 แห่ง และไม่เคยเกิดอัคคีภัยรุนแรง 3 แห่ง ในเขตจังหวัดซึ่งเป็นตัวแทนของแต่ละภาค รวม 6 แห่ง จำนวนผู้ให้ข้อมูล 6 คน

3.2.4 กลุ่มผู้ดูแลด้านการป้องกันอัคคีภัยในอาคารสูง คัดเลือกจากอาคารสูงที่เคยเกิดอัคคีภัยรุนแรง 3 แห่ง และไม่เคยเกิดอัคคีภัยรุนแรง 3 แห่ง ในเขตจังหวัดซึ่งเป็นตัวแทนของแต่ละภาค (ตามข้อ 3.2.3) รวม 6 แห่ง จำนวนผู้ให้ข้อมูล 6 คน

3.2.5 กลุ่มอาสาสมัครป้องกันอัคคีภัย/กู้ภัย คัดเลือกจากการแนะนำของหัวหน้าสถานีดับเพลิงท้องถิ่นในจังหวัดที่เป็นตัวแทนของแต่ละภาคๆ ละ 1 คน รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูล 6 คน

3.3 เครื่องมือจัดเก็บข้อมูล

3.3.1 แบบสัมภาษณ์เจ้าพนักงานภาครัฐผู้กำกับดูแลการป้องกันอัคคีภัยท้องถิ่น

3.3.2 แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการป้องกันอัคคีภัย

3.3.3 แบบสัมภาษณ์เจ้าของ/ผู้บริหารอาคารสูง

3.3.4 แบบสัมภาษณ์ผู้ดูแลด้านการป้องกันอัคคีภัยในอาคารสูง

3.3.5 แบบสัมภาษณ์อาสาสมัครป้องกันอัคคีภัย/กู้ภัย

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้หลักการวิเคราะห์เหตุการณ์แบบอิงทฤษฎี คือหลักวิเคราะห์พฤติกรรม กิจกรรม ความหมาย การมีส่วนร่วมในกิจกรรม ความสัมพันธ์ และสถานการณ์ (Loftland, 1971) โดยใช้แนวทางการประมวลและสรุปข้อเท็จจริง ด้วยการจำแนกและจัดกลุ่มข้อมูล การวิเคราะห์ปัจจัย การระบุความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ และการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีกับสิ่งที่ค้นพบ เพื่อตอบคำถามในการตีความ และหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ ภายใต้เงื่อนไขและสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่ศึกษา ประกอบร่วมกับข้อมูล/คำอธิบายที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ

4. ผลการวิจัย

4.1 สาเหตุสำคัญของอัคคีภัย ปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไขปัญหาอัคคีภัยในอาคารสูงของประเทศไทย

4.1.1 ผลการวิจัยพบว่า สาเหตุสำคัญของการเกิดอัคคีภัยในอาคารสูงมาจากเรื่องของไฟฟ้าลัดวงจร แก๊สรั่วไหล และความประมาทเลินเล่อเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งไม่มีความแตกต่างกันระหว่าง

ในอาคารบ้านเรือนทั่วไป อาคารสูง อาคารขนาดใหญ่พิเศษ หรือในอาคารสาธารณะ และไม่มี ความแตกต่างกันระหว่างในกรณีศึกษาของไทยและในกรณีศึกษาของต่างประเทศ

4.1.2 ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาคีภัยอาคาร สูงของประเทศไทยนั้นพบว่ามี 5 ประการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชัย สุขคลังรัตน์ และ อภิชาติ แฉ่งบำรุง (2554) และ จักรกฤษณ์ มะดาร์ักษ์ (2554) ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

1) ปัญหาจากโครงสร้างและวัสดุตกแต่งอาคารที่ไม่ทนไฟ ส่วนใหญ่เกิดขึ้นกับ อาคารเก่าที่สร้างก่อนปี พ.ศ. 2535 และไม่อยู่ภายใต้การบังคับของ พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 แนวทางแก้ไขคือ ภาครัฐควรมีมาตรการจัดการอาคารเก่าที่สร้างก่อน พ.ศ. 2535 ให้มีมาตรฐานในการป้องกันอัคคีภัยเทียบเท่ากับอาคารใหม่

2) ปัญหาจากการละเลยไม่ปฏิบัติตามกฎหมายป้องกันอัคคีภัยอาคารของ เจ้าของ/ผู้บริหารอาคารหรือผู้ประกอบการ แนวทางแก้ไขคือ ภาครัฐควรมีมาตรการบังคับใช้ กฎหมายโดยเคร่งครัดกับเจ้าของสถานประกอบการที่ฝ่าฝืนกฎหมายป้องกันอัคคีภัยในอาคาร หรือ มีมาตรการส่งเสริม สนับสนุน หรือจูงใจผู้ประกอบการ ในการป้องกันอัคคีภัยอาคาร อย่างเช่น มาตรการด้านภาษี หรือมาตรการให้รางวัลแก่สถานประกอบการดีเด่นที่มีการจัดการระบบป้องกัน อัคคีภัยถูกต้องครบถ้วนและมีความปลอดภัยสูง

3) ปัญหาจากเครื่องมือ อุปกรณ์ระบบป้องกันอัคคีภัยในอาคารไม่พร้อมใช้งาน แนวทางแก้ไขคือ เจ้าของอาคารสูงจะต้องคอยตรวจสอบเครื่องมือ อุปกรณ์ดับเพลิง ระบบสัญญาณ แจ้งเตือนภัย ลิฟต์ดับเพลิง และช่องทางบันไดหนีไฟให้พร้อมใช้งาน รวมถึงการตรวจสอบระบบนี้สำหรับดับเพลิงให้อยู่ในระดับที่เพียงพอสำหรับการดับเพลิงในอาคารอยู่เสมอด้วย

4) ปัญหาจากการละเลยของหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่กำกับดูแลการป้องกัน อัคคีภัยอาคาร แนวทางแก้ไขคือ ภาครัฐควรเคร่งครัดในการตรวจสอบการใช้อาคารประจำปี และเข้าร่วมกิจกรรมการซ้อมแผนป้องกันอัคคีภัยประจำปีในอาคารสูงทุกแห่งอย่างสม่ำเสมอ เพื่อตรวจสอบ ความพร้อมใช้ของระบบป้องกันอัคคีภัย และให้คำแนะนำขั้นตอนการปฏิบัติที่ถูกต้องครบถ้วนแก่ เจ้าของอาคาร

5) ปัญหาจากการขาดการประสานความร่วมมือระหว่างภาคส่วนที่เกี่ยวข้องใน การป้องกันอัคคีภัยอาคาร แนวทางแก้ไขคือ ภาครัฐต้องเป็นแกนนำการบูรณาการความร่วมมือใน การแก้ไขปัญหาคีภัยอาคารสูง โดยการจัดตั้งศูนย์ป้องกันอัคคีภัยอัคคีภัยในอาคารสูงประจำ ท้องถิ่นขึ้นมา เพื่อให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติในกระบวนการควบคุม และแก้ไขปัญหาคีภัยอาคารสูงในท้องถิ่นอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาลและหลักการบริหาร ปกครองแบบร่วมมือร่วมใจกัน (Collaborative Governance)

4.2 การจัดการระบบป้องกันอัคคีภัยอัคคีภัยในอาคารสูงทั้งของไทยและต่างประเทศ

4.2.1 ผลการวิจัยพบว่า การจัดการระบบป้องกันอัคคีภัยในอาคารสูงของไทย เจ้าของ/ผู้บริหารอาคารส่วนใหญ่จะมอบหมายให้ทีมป้องกันเพลิงประจำอาคารเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบทั้งในด้านการตรวจตรา การบำรุงรักษาเครื่องมือ และอุปกรณ์ป้องกันอัคคีภัย (ตามมาตรฐานของวิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ : วสท.) รวมทั้งในการจัดทำแผนป้องกันและระงับอัคคีภัยอาคารซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดิชา คงศรี (2544) และ สมมาศ เลิศลักษณ์อรยา (2559) อันประกอบด้วย

- 1) แผนป้องกันเหตุ ได้แก่ แผนการตรวจตรา แผนการอบรม และแผนรณรงค์ป้องกัน
- 2) แผนระงับเหตุ ได้แก่ แผนดับเพลิง และแผนอพยพหนีไฟ
- 3) แผนบรรเทาทุกข์ ได้แก่ แผนช่วยเหลือผู้ประสบภัย และแผนปฏิรูปฟื้นฟูหรือแผนดำเนินธุรกิจต่อเนื่อง (Business Continuity Plan : BCP) เป็นต้น

4.2.2 ผลการวิจัยพบว่า การจัดการระบบป้องกันอัคคีภัยในอาคารสูงของต่างประเทศ กฎหมายควบคุมอาคารของประเทศสหรัฐอเมริกาในปัจจุบัน คือประมวลข้อบังคับอาคาร International Building Code (IBC) ฉบับปี 2000 ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ได้ปรับปรุงมาจาก Uniform Building Code (UBC) ฉบับปี 1985 ของสหรัฐอเมริกา แต่ก็ยังมีมาตรฐานการป้องกันอัคคีภัยอาคารของ National Fire Protection Association (NFPA) ซึ่งก็คือ NFPA 5000 : Building Construction and Safety Code อีกฉบับหนึ่ง โดยมาตรฐานความปลอดภัยของ NFPA นั้นได้ถูกกำหนดไว้เป็นหมวดหมู่กว่า 300 รหัส ครอบคลุมความปลอดภัยด้านอัคคีภัยในทุกๆ มิติ ซึ่งเป็นที่นิยมกันมากในสหรัฐอเมริกา เนื่องจากผ่านการรับรองโดยสถาบันมาตรฐานแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา และมีความชัดเจนในทางปฏิบัติด้านความปลอดภัยจากอัคคีภัยอาคารสูง โดยในแต่ละมลรัฐของสหรัฐอเมริกามีข้อกำหนดมาตรฐานการป้องกันอัคคีภัยอาคารประจำมลรัฐเอง ซึ่งล้าจากมาตรฐานกลางทั้งสองฉบับคือ IBC และ NFPA

4.3 ลักษณะรูปแบบความร่วมมือการแก้ไขปัญหาอัคคีภัยในอาคารสูงของประเทศไทย

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบความร่วมมือการแก้ไขปัญหาอัคคีภัยในอาคารสูงของประเทศไทยนั้น มีองค์ประกอบ 7 ประการ ดังนี้

4.3.1 ภาครัฐส่วนกลาง เช่นกระทรวงมหาดไทย มีคำสั่งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้าหลักเกณฑ์ เช่น มีอาคารสูง (23 เมตร หรือสูงตั้งแต่ 7 ชั้นขึ้นไป) จำนวนตั้งแต่ 2 แห่งขึ้นไป ดำเนินการจัดตั้งศูนย์ป้องกันอัคคีภัยอาคารสูงประจำท้องถิ่น เป็นหน่วยงานถาวร

4.3.2 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นแกนนำในการริเริ่มโครงการ และนัดหมายประชุมแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ/ประชุมเชิงปฏิบัติการจัดทำแผนป้องกันอัคคีภัยอาคารสูง/อาคารสาธารณะขนาดใหญ่ประจำชุมชน

4.3.3 มีภาคส่วนที่เกี่ยวข้องคือ หน่วยดับเพลิงท้องถิ่น สถานีตำรวจ เจ้าของ/ผู้ดูแลอาคารสูงหรืออาคารสาธารณะขนาดใหญ่ ชุมชน โรงพยาบาลใกล้เคียง และหน่วยกู้ภัย/มูลนิธิท้องถิ่น

4.3.4 มีการจัดตั้งทีมปฏิบัติการประจำศูนย์ มีระบบควบคุมสั่งการ มีการแบ่งงานและมอบหมายหน้าที่ชัดเจน

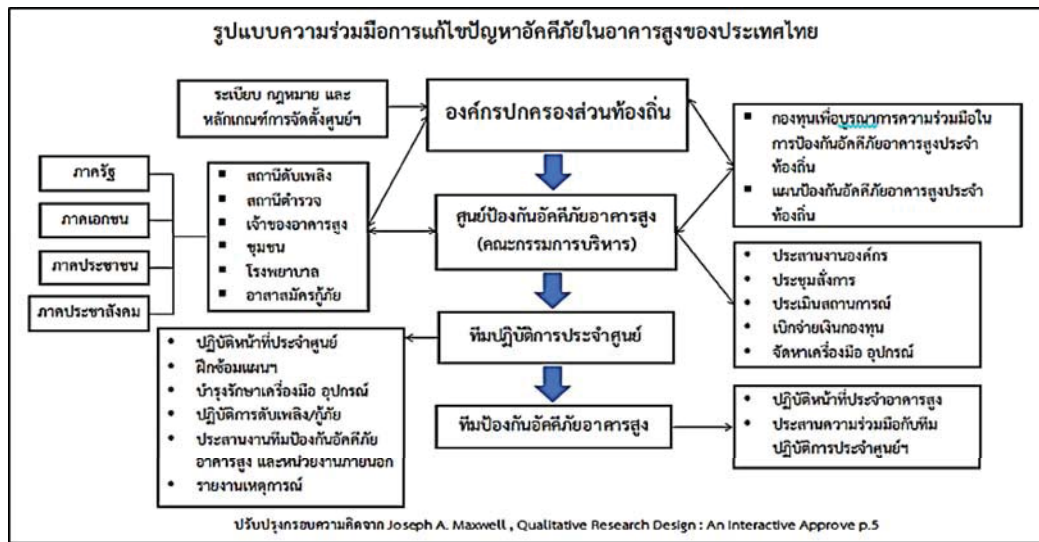
4.3.5 มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อบูรณาการความร่วมมือในการป้องกันอัคคีภัยอาคารสูงประจำท้องถิ่น เงินกองทุนมาจากงบประมาณมาจากภาครัฐส่วนหนึ่งและจากเอกชนเจ้าของอาคารอีกส่วนหนึ่ง การเบิกจ่ายเป็นไปตามระเบียบและวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศูนย์ฯ

4.3.6 มีการจัดฝึกซ้อมแผนปฏิบัติการประจำปี และประเมินหลังการฝึกซ้อมทุกๆ ปี

4.3.7 มีการประชุมคณะกรรมการทุกๆ 3 เดือน หรือหลังเกิดเหตุทุกครั้งเพื่อประเมินสถานการณ์และพัฒนาปรับปรุงแผนปฏิบัติการให้ทันสมัยอยู่เสมอ

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า สถิติการเกิดอัคคีภัยในอาคารสูงของไทยยังอยู่ในระดับที่สูง และการเกิดเหตุแต่ละครั้งนอกจากผลกระทบต่อตัวผู้ประสบภัย เจ้าของอาคาร และชุมชนแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมอีกด้วย และพบว่าการป้องกันอัคคีภัยในอาคารสูงที่ผ่านมามักเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำไม่สามารถลดอัตราการเกิดอัคคีภัยได้ การแก้ไขปัญหาอัคคีภัยในอาคารสูงจึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยปรับใช้แนวคิดการบริหารปกครองแบบร่วมมือร่วมใจกัน (Collaborative Governance) แนวคิดการป้องกันอัคคีภัย (Fire Prevention) และแนวคิดการบริหารจัดการภาวะวิกฤต (Crisis Management) โดยซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อค้นพบจากการวิจัยมาสร้างเป็นรูปแบบความร่วมมือการแก้ไขปัญหาอัคคีภัยในอาคารสูงของประเทศไทยขึ้น โดยรูปแบบความร่วมมือดังกล่าวจะมีลักษณะดังปรากฏในรูปที่ 2 ดังนี้

รูปที่ 2 แสดงรูปแบบความร่วมมือการแก้ไขปัญหาคีภัยในอาคารสูงของประเทศไทย

จากรูปแบบความร่วมมือดังกล่าวข้างต้นนั้น เริ่มต้นด้วยระเบียบกฎหมายและหลักเกณฑ์การจัดตั้งศูนย์ป้องกันอัคคีภัยอาคารสูงซึ่งออกโดยภาครัฐส่วนกลาง เช่นกระทรวงมหาดไทย มีคำสั่งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้าหลักเกณฑ์ เช่น มีอาคารสูง (23 เมตร หรือสูงตั้งแต่ 7 ชั้นขึ้นไป) จำนวนตั้งแต่ 2 แห่งขึ้นไป ดำเนินการจัดตั้งศูนย์ป้องกันอัคคีภัยอาคารสูงประจำท้องถิ่นขึ้น เริ่มจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และภาคประชาสังคม อันได้แก่ สถานีดับเพลิงท้องถิ่น สถานีตำรวจท้องถิ่น เจ้าของอาคารสูงทุกแห่งในท้องถิ่น ผู้นำชุมชน โรงพยาบาลใกล้เคียง และอาสาสมัครกู้ภัย จากนั้นก็จัดการประชุมแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ ขึ้นตามจำนวนที่กำหนดไว้ เช่น 7 คน (ประธาน 1 คน และกรรมการ 6 คน) และประชุมจัดตั้งกองทุนเพื่อบูรณาการความร่วมมือในการป้องกันอัคคีภัยอาคารสูงประจำท้องถิ่นขึ้น เงินกองทุนมาจากการจัดสรรงบประมาณประจำปีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนหนึ่ง มาจากการสนับสนุนของเจ้าของอาคารส่วนหนึ่ง และมาจากการบริจาคของสาธารณชนอีกส่วนหนึ่ง เพื่อใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์ในการบูรณาการป้องกันอัคคีภัยอาคารสูงในท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ มีการประชุมจัดทำแผนป้องกันอัคคีภัยอาคารสูงประจำท้องถิ่นขึ้นโดยคณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ และผู้เชี่ยวชาญด้านการป้องกันอัคคีภัยที่เชิญมาเป็นที่ปรึกษา หลังจากนั้นมีการจัดตั้งทีมปฏิบัติการประจำศูนย์ฯ ขึ้นตามจำนวนที่เหมาะสม เช่น 5 คน 10 คน หรือ 15 คน ตามปริมาณอาคารสูงที่มีในท้องถิ่นนั้นๆ เมื่อได้องค์ประกอบประจำศูนย์ฯ ครบแล้วก็จะมีการจัดประชุมใหญ่ครั้งแรกเพื่อเปิดทำการศูนย์ฯ เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์การจัดตั้ง และกฎ ระเบียบต่างๆ เพื่อแนะนำตัวคณะกรรมการบริหารและทีมปฏิบัติการประจำศูนย์ฯ มีการจัดประชุมใหญ่สามัญอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง มีการประชุมคณะกรรมการบริหารทุก 3 เดือน และประชุมทีมปฏิบัติการทุก 4 เดือน และประชุมวิสามัญหลังเกิด

เหตุอัคคีภัยในอาคารสูงในท้องถิ่นทุกครั้งเพื่อให้ทีมปฏิบัติการรายงานเหตุการณ์และวิเคราะห์สถานการณ์หลังเกิดเหตุ (After Action Review : AAR) และเพื่อปรับปรุงและพัฒนาแผนปฏิบัติการให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่อไป ทั้งนี้ต้องจัดให้มีการฝึกซ้อมแผนปฏิบัติการดับเพลิงและกู้ภัยประจำปีขึ้นอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ใช้สถานที่จริงเป็นอาคารสูงในเขตท้องที่โดยวิธีการสลับใช้ให้ครบตามจำนวนอาคารสูงที่มี และในการฝึกซ้อมแผนฯทุกครั้งให้ทีมป้องกันอัคคีภัยประจำอาคารสูงทุกแห่งในท้องถิ่นเข้าร่วมในแผนฯด้วยเพื่อสร้างความสามัคคี ความเข้าใจในขั้นตอนปฏิบัติ และความคุ้นเคยในสถานที่ซึ่งกันและกันโดยมีทีมปฏิบัติการประจำศูนย์ฯเป็นผู้ประสานงานในการดำเนินการตามแผนฯ

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของบุคลากรที่เกี่ยวข้องไว้ ดังนี้

1) อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการศูนย์ฯ

(1) ประสานงานองค์กรภายนอก ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และภาคประชาสังคม

(2) ประชุมสั่งการ อนุมัติโครงการ ลงมติในนโยบาย และประธานคณะกรรมการลงนามในคำสั่งต่างๆ

(3) ประเมินสถานการณ์การเกิดอัคคีภัยอาคารสูงในท้องถิ่น รวมทั้งเหตุวิกฤตต่างๆที่เกิดขึ้นในพื้นที่ใกล้เคียง รวมถึงเหตุภัยพิบัติต่างๆที่อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงปลอดภัยของสาธารณชน

(4) เบิกจ่ายเงินกองทุนตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศูนย์ฯ โดยกรรมการศูนย์ฯร่วมลงนามอนุมัติเบิกจ่ายพร้อมกันอย่างน้อย 3 คน

(5) จัดหาเครื่องมือ อุปกรณ์ และยานพาหนะ รวมถึงวัสดุที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติการประจำศูนย์ฯ

2) อำนาจหน้าที่ของทีมปฏิบัติการประจำศูนย์ฯ

(1) ปฏิบัติหน้าที่ประจำศูนย์ฯตลอด 24 ชั่วโมง

(2) จัดการฝึกซ้อมแผนปฏิบัติการดับเพลิงและกู้ภัยประจำปี

(3) บำรุงรักษาเครื่องมือ อุปกรณ์ ให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งานตลอดเวลา

(4) ปฏิบัติการดับเพลิง/กู้ภัยอาคารสูงในท้องถิ่นที่รับผิดชอบ

(5) ประสานงานทีมป้องกันอัคคีภัยอาคารสูงในท้องถิ่นที่รับผิดชอบทั้งก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ รวมทั้งหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง

(6) รายงานเหตุการณ์ ผลการปฏิบัติงาน และปัญหาอุปสรรคของการปฏิบัติงานต่อคณะกรรมการศูนย์ฯ

3) อำนาจหน้าที่ของทีมป้องกันอัคคีภัยอาคารสูง

(1) ปฏิบัติหน้าที่ประจำอาคารสูง

(2) ประสานความร่วมมือกับทีมปฏิบัติการประจำศูนย์ ทั้งก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ

6. สรุป

ผลจากการศึกษาสาเหตุของการเกิดอัคคีภัย ปัญหาอุปสรรค แนวทางแก้ไข และรูปแบบการจัดการภาวะวิกฤตอัคคีภัย รวมถึงแนวคิดทฤษฎี กฎหมาย กรณศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 5 กลุ่ม สรุปได้ว่าปัญหาอัคคีภัยในอาคารสูงของไทยเป็นสาธารณภัยที่มีความร้ายแรงซึ่งยังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในปัจจุบัน และทุกครั้งที่เกิดขึ้นก็จะส่งผลกระทบในวงกว้าง เนื่องจากระบบการจัดการภาวะวิกฤตอัคคีภัยทั้งส่วนของเจ้าของอาคารและส่วนของภาครัฐผู้มีหน้าที่กำกับดูแลยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ จากการศึกษาพบว่า การแก้ไขปัญหาอัคคีภัยในอาคารสูงไม่สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยปราศจากความร่วมมือของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และแนวทางแก้ไขก็คือการสร้างรูปแบบความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการแก้ไขปัญหาอัคคีภัยในอาคารสูงขึ้นมาเพื่อใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งรูปแบบความร่วมมือดังกล่าวนี้ควรต้องเริ่มต้นที่ภาครัฐส่วนกลางในการออกระเบียบกฎเกณฑ์ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปปฏิบัติในการจัดตั้ง “ศูนย์ป้องกันอัคคีภัยอาคารสูงประจำท้องถิ่น” เหมือนกันทั่วประเทศ ทั้งนี้จะต้องจัดตั้งในรูปองค์กรถาวรซึ่งมีระบบการบริหารจัดการที่ชัดเจนในรูปคณะกรรมการร่วมจากทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาชน และประชาสังคม มีกองทุนสนับสนุนการใช้จ่าย มีการจัดทำแผนป้องกันอัคคีภัยอาคารสูงและมีการฝึกซ้อมแผนฯ เพื่อเตรียมความพร้อมเผชิญเหตุที่อาจเกิดขึ้นในอาคารสูงได้ตลอดเวลา ซึ่งรูปแบบความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการแก้ไขปัญหาอัคคีภัยในอาคารสูงที่เสนอนี้เป็นการปรับใช้แนวคิดการบริหารปกครองแบบร่วมมือร่วมใจกัน (Collaborative Governance) ตามหลักธรรมาภิบาล ประกอบกับแนวคิดการป้องกันอัคคีภัย (Fire Prevention) และแนวคิดการจัดการภาวะวิกฤต (Crisis Management) ซึ่งต่างก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จ และความสำเร็จอันหมายถึงประสิทธิภาพของการแก้ไขปัญหาอัคคีภัยในอาคารสูงของไทยก็จำเป็นต้องอาศัยความจริงใจและความอดทนอย่างสูงของภาครัฐซึ่งต้องเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงและขับเคลื่อนนโยบายความร่วมมือกับทุกภาคส่วน เริ่มตั้งแต่การประสานและประชาสัมพันธ์ชักชวนให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอัคคีภัยในอาคารสูง ซึ่งอาจต้องใช้เวลาในการสร้างความเชื่อใจเชื่อมั่นที่ทุกภาคส่วนมีต่อรัฐ รวมถึงความมั่นใจที่ภาครัฐมีต่อแนวทางเลือก Collaborative Governance ด้วยว่าจะสามารถแก้ปัญหาได้จริง ซึ่งหากสามารถทำได้ตามที่เสนอนี้ ประเทศไทยก็จะมีรูปแบบการบริหารจัดการอัคคีภัยอาคารสูงที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาลการมีส่วนร่วม และแนวคิดการบริหารปกครองแบบร่วมมือร่วมใจกัน (Collaborative Governance) อย่างแน่นอน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานภาครัฐ

7.1.1 ภาครัฐควรมีมาตรการจัดการอาคารเก่าที่สร้างก่อน พ.ศ.2535 ให้มีมาตรฐานในการป้องกันอัคคีภัยเทียบเท่ากับอาคารใหม่

7.1.2 ภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณในการจัดซื้อเครื่องมืออุปกรณ์ดับเพลิงและกู้ภัยที่ทันสมัยรองรับกับอาคารที่สูงเกินกว่า 30 ชั้นได้ พร้อมจัดการอบรมเจ้าหน้าที่ให้มีความเชี่ยวชาญในการใช้อุปกรณ์เพื่อเพิ่มศักยภาพของการปฏิบัติการดับเพลิงและช่วยเหลือผู้ประสบภัยออกจากอาคารที่เกิดเหตุได้อย่างรวดเร็วและปลอดภัย

7.1.3 ภาครัฐควรมีมาตรการบังคับใช้กฎหมายโดยเคร่งครัดกับเจ้าของสถานประกอบการที่ฝ่าฝืนกฎหมายป้องกันอัคคีภัยในอาคาร หรือมีมาตรการส่งเสริม สนับสนุน หรือจูงใจผู้ประกอบการ ในการป้องกันอัคคีภัยอาคาร อย่างเช่นมาตรการด้านภาษี หรือมาตรการให้รางวัลแก่สถานประกอบการดีเด่นที่มีการจัดการระบบป้องกันอัคคีภัยถูกต้องครบถ้วน มีความปลอดภัยสูง

7.1.4 ภาครัฐควรเคร่งครัดในการตรวจสอบการใช้อาคารประจำปี และเข้าร่วมกิจกรรมการซ้อมแผนป้องกันอัคคีภัยประจำปีในอาคารสูงทุกแห่งอย่างสม่ำเสมอ เพื่อตรวจสอบความพร้อมใช้ของระบบป้องกันอัคคีภัยอาคารและให้คำแนะนำขั้นตอนการปฏิบัติที่ถูกต้องและครบถ้วนตามมาตรฐานและกฎหมาย

7.1.5 ภาครัฐควรเข้าไปพัฒนาโรงเรียนสอนดับเพลิงเอกชนให้มีมาตรฐานสูงกว่านี้ เนื่องจากปัจจุบันมีหลักสูตรสอนดับเพลิงที่เรียนเร็ว และจบง่ายเกินไป ทำให้ได้นักดับเพลิงที่ไม่มีคุณภาพ ไม่สามารถอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้แก่พนักงานในองค์กรได้ รวมถึงขาดทักษะในการควบคุมเพลิงเมื่อเกิดเหตุการณ์จริง

7.1.6 ภาครัฐควรมีกฎหมายการติดตั้งและเชื่อมต่อสัญญาณแจ้งเตือนภัยอาคารสูงทุกแห่งกับสถานีดับเพลิงท้องถิ่นและสถานีตำรวจท้องที่ และจัดให้มีการทดสอบสัญญาณทุก 3 เดือน

7.1.7 ภาครัฐควรเร่งมาตรการการนำสายไฟฟ้าและสายสื่อสารลงใต้ดิน โดยเฉพาะในชุมชนแออัดที่มีขอยแควและมีอาคารสูงตั้งอยู่ในซอย รวมถึงการจัดระเบียบการจราจรห้ามจอดซ้อนคัน มีกำหนดการจอดวันคู่-วันคี่อย่างชัดเจน เพื่อให้มีช่องว่างที่รถขนาดใหญ่จะสามารถผ่านเข้าออกได้โดยสะดวกตลอดเวลา และให้มีมาตรการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดต่อผู้ฝ่าฝืนด้วย

7.2 ข้อเสนอแนะต่อเจ้าของอาคารสูง

7.2.1 เจ้าของอาคารสูงควรให้ความใส่ใจและตระหนักถึงความสำคัญของการป้องกันอัคคีภัยอาคารมากยิ่งขึ้นกว่าผลกำไรทางธุรกิจ

7.2.2 เจ้าของอาคารสูงควรมีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายการป้องกันอัคคีภัยอาคารเป็นอย่างดี รวมถึงควรจัดการซ่อมแซมป้องกันอัคคีภัยประจำปีอย่างถูกต้องครบถ้วนตามกฎหมาย และควรให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการตรวจสอบการใช้อาคาร

7.2.3 เจ้าของอาคารสูงจะต้องคอยตรวจสอบเครื่องมือ อุปกรณ์ดับเพลิง ระบบสัญญาณแจ้งเตือนภัย ลิฟต์ดับเพลิง ช่องทางบันไดหนีไฟให้พร้อมใช้งาน รวมถึงการตรวจสอบระบบน้ำสำรองดับเพลิงให้อยู่ในระดับที่เพียงพอสำหรับการดับเพลิงในอาคารอยู่เสมอ

7.3 ข้อเสนอแนะการวิจัย

7.3.1 ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมการศึกษาด้านการป้องกันอัคคีภัยในชุมชน

7.3.2 ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับความปลอดภัยจากอัคคีภัยในอาคารเก่าที่สร้างก่อนปี

พ.ศ.2535

8. เอกสารอ้างอิง

กฎกระทรวงฉบับที่ 33 พ.ศ. 2535 ออกตามความใน พ.ร.บ.ควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 69 พ.ศ. 2564, เล่ม 138 ตอนที่ 38 ก หน้า 9 (2564).

กฎกระทรวงฉบับที่ 55 พ.ศ.2543 ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 61 พ.ศ. 2550, เล่ม 124 ตอนที่ 17 ก หน้า 29 (2550).

กระทรวงมหาดไทย กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2560). *สถิติการเกิดอัคคีภัยของไทย ช่วงปี พ.ศ. 2550-2559*.

กระทรวงมหาดไทย กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2564) *สถานการณ์การเกิดอัคคีภัยในอาคารครั้งสำคัญของไทย*.

เกษมสุข สุขศรีสวัสดิ์. (2565). *มาตรฐาน NFPA คืออะไร?* สืบค้น 21 มีนาคม, 2565, จาก www.changfi.com

คณะกรรมการร่างมาตรฐานความปลอดภัยด้านอัคคีภัย 3002 ประจำปี 2543-2544, 2545. *มาตรฐานการป้องกันอัคคีภัย*. กรุงเทพฯ : วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์.

จักรกฤษณ์ มะดาร์ักษ์. (2554). *การประเมินความปลอดภัยด้านอัคคีภัย กรณีศึกษา : อาคารเฉลิมพระเกียรติมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต* (Master's Thesis, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต).

สืบค้น 20 ธันวาคม, 2564, จาก <https://dric.nrct.go.th/Search/SearchDetail/107290>

ดิชา คงศรี. (2554). *ประสิทธิภาพของการนำนโยบายการป้องกันอัคคีภัยในอาคารไปปฏิบัติ: ศึกษาเฉพาะกรณีกรุงเทพมหานคร* (Master's Thesis, มหาวิทยาลัยรามคำแหง). สืบค้น 12 สิงหาคม, 2564, จาก <https://dric.nrct.go.th/Search/SearchDetail/107290>.

- พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522, เล่ม 96 ตอนที่ 80 ฉบับพิเศษ หน้า 1 (2522).
- พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535, เล่ม 109 ตอนที่ 39 หน้า 1 (2535).
- พระราชบัญญัติป้องกันและระงับอัคคีภัย พ.ศ. 2542, เล่ม 116 ตอนที่ 28 ก หน้า 1 (2542).
- วิชัย สุขคติวนันตี และ อภิชาติ แจ่มบำรุง. (2555). *การศึกษาและวิเคราะห์ระบบป้องกันอัคคีภัยในอาคารขนาดใหญ่พิเศษ กรณีศึกษา: อาคารคุ้มเกล้าโรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช*. (Master's Thesis, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์). สืบค้น 3 พฤศจิกายน, 2564, จาก <https://dric.nrct.go.th/Search/SearchDetail/107290>
- วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์. (2534). *มาตรฐานการป้องกันอัคคีภัย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์.
- เสถียร เจริญเหรียญ. (2550). *ประมวลข้อบังคับอาคาร (Building Code) ของประเทศสหรัฐอเมริกา*. วารสารกรมโยธาธิการและผังเมือง, 2550(21), 23-28.
- สมมาศ เลิศลักษณ์อรยา. (2559). *ระบบป้องกันอัคคีภัยกับการจัดการความปลอดภัยด้านอัคคีภัย* (Doctoral Dissertation, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์). สืบค้น 16 ธันวาคม, 2564, จาก <https://so01.tci-thaijo.org>.
- Ansell, C., & Gash, A. (2008). *Collaborative Governance in Theory and Practice*. Journal.
- Gash, A. (2016). Cohering Collaborative Governance. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 27(1), 213-216. doi: 10.1093/jopart/muw047.
- Loftland, J. (1971). *Analyzing social settings; a guide to qualitative observation and analysis*. Belmont, Calif., Wadsworth Pub. Co.
- <https://www.bbc.com/thai/international-43537797>
- <https://d.dailynews.co.th/foreign/617701/>
- <https://www.thairath.co.th/news/foreign/1239071>.
- <https://www.thairath.co.th/news/foreign/972333>
- https://th.wikipedia.org/wiki/วินาศกรรม_11_กันยายน
- <https://www.ryt9.com/s/ryt9/232881>

การสังเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาใช้ ในการดำเนินชีวิตปกติวิถีใหม่

A Synthesis of Buddhist Principle for Using in a New Normal Life

ประเวช วัฒนาแก้ว¹, สิริพร ครองชีพ², คลทรรณรัตน์ ดิษบรรจง³ และ สุรชัย พุดชู^{4*}

Pravech Vathakaew¹, Siriporn Krongship²

Kontarnrat Disbanjong³, and Surachai Phutchu^{4*}

คณะศาสนาและปรัชญา, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย^{1,2,3,4}

Faculty of Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University, Thailand^{1,2,3,4}

*Corresponding Author E-mail: surachai.phu@mbu.ac.th

Received: 24/02/2022; Revised: 22/08/2022; Accepted: 31/10/2022

DOI: 10.14456/jpv.2022.23

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตปกติวิถีใหม่ 2) เพื่อศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และ 3) เพื่อสังเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตปกติวิถีใหม่ ดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและนำเสนอด้วยการอธิบายแบบเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

- 1) การดำเนินชีวิตปกติวิถีใหม่ คือ รูปแบบและแนวทางการดำเนินชีวิตที่สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบัน เพื่อการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ทางสังคม และทางวัฒนธรรม และการปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน
- 2) หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ประกอบด้วย หลักไตรสิกขา หลักสังคหวัตถุ และหลักอิทธิบาท เป็นแนวทางเสริมสร้างการประพฤติปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อตนเองและส่วนรวม เพื่อนำมาบูรณาการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ให้เกิดความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ และอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข

3) การสังเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ การประยุกต์ใช้หลักธรรมให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตปกติวิถีใหม่ (1) ด้านการครองตน พบว่า การนำหลักไตรสิกขามาใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อบูรณาการหลักธรรมให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิต (2) ด้านการครองคน พบว่า การนำหลักสังคหวัตถุมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อบูรณาการหลักธรรมให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการปฏิบัติงานร่วมกันในองค์กร และหน่วยงาน (3) ด้านการครองงาน พบว่า การนำหลักอิทธิบาทมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อบูรณาการหลักธรรมให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อตนเอง องค์กร และหน่วยงาน ให้ประสบความสำเร็จ

คำสำคัญ: การดำเนินชีวิตปกติวิถีใหม่; การสังเคราะห์; หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

Abstract

The objectives of this research study are; 1) to study the concept of a new normal life 2) to study the principles of Buddhism, and 3) to synthesize Buddhist dharma principles that can be applied to a new normal life. Methodology of research using qualitative research methods. And the samples used in this research included 15 key-information people. The tools used for data collection were in-depth interviews with content analysis and descriptive presentations.

The results showed that;

1) A new normal lifestyle is a lifestyle and lifestyle that can adapt to the current situation to adapt to social and economic changes. And culturally, lifestyles have been modified to align with today's society. 2) Buddhism's Dharma principles are applied to guide the way of life, consisting of the Trisikkha, Sangahavatthu and Itthiphata principles. This is a guideline to strengthen the practice that will bring maximum benefit to oneself and the public to integrate problems and obstacles to create unity, generosity, and sacrifice and can live together in society normally. 3) Synthesis of Buddhist Dharma is the application of Dharma principles in accordance with the new normal life. (1) In terms of self-possession, it was found that the use of the Trisikkha principles in living life integrates dharma principles for maximum benefit in changing lifestyles. (2) In terms of people's control, it was found that applying the principle of Sangahavathana in life integrate the principles of Dharma for top of benefit in working together in the organization and departments. (3) In terms of occupation, it

was found that the principle of influence applied in life. That is integrated dharma principles for top of benefit to oneself, organizations and agencies to be successful.

Keyword: New Normal Lifestyle; Synthesis; Buddhist Principle

1. บทนำ

สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Coronavirus Disease 2019, COVID-19) สร้างความเสียหายอย่างเป็นวงกว้างทั้งต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของบุคคล และส่งผลกระทบต่อความมั่นคงด้านสุขภาพระดับโลก (Global Health Security) เนื่องจากพบการระบาดของโรคเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและยังไม่สามารถควบคุมการแพร่ระบาดของโรคได้ในหลายประเทศทั่วโลก ภูมิภาคของโลก ซึ่งมีผลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา รวมทั้งประเทศไทยมีมาตรการในการควบคุมและป้องกันการแพร่ระบาด โดยมีศูนย์บริหารสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กระทรวงมหาดไทย (ศบค.มท.) ร่วมกับกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ในการรายงานและติดตามสถานการณ์ รวมทั้งในระดับพื้นที่ การดำเนินงานโดยผู้ว่าราชการจังหวัด ภายใต้ความร่วมมือของศูนย์ปฏิบัติการภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขรายงานสถานการณ์การระบาดของโรคประจำวันเฉพาะจังหวัดที่มีการระบาดของโรคผ่านสำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัด ตลอดจนการเตรียมความพร้อมศักยภาพและทรัพยากรของระบบบริการสุขภาพ การส่งเสริมการจัดการความรู้ การวิจัยและพัฒนาและการสื่อสารและประชาสัมพันธ์อย่างมีประสิทธิภาพกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชน การบริหารเชิงบูรณาการเพื่อการจัดการกับการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) (มูลนิธิเพื่อพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ, 2563)

สำหรับประเทศไทย สถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) มีการตรวจพบผู้ป่วยยืนยันทั้งสิ้น 3,402 คน มีผู้เสียชีวิต 58 คน และยังมีผู้ป่วยที่เข้าเกณฑ์เฝ้าระวังอีก 407,551 คน (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2563) ในวันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2563 กระทรวงสาธารณสุขประกาศให้ไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เป็นโรคติดต่ออันตรายตาม พ.ร.บ. โรคติดต่อ พ.ศ. 2558 ส่งผลให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจออกคำสั่งกักตัวผู้สงสัยว่าติดเชื้อ หรือสั่งปิดสถานที่สูงเสี่ยง และห้ามคนนอกเข้าพื้นที่ ตามมาตรการของแต่ละจังหวัด ต่อมาวันที่ 26 มีนาคม 2563 นายกรัฐมนตรีประกาศใช้ พ.ร.ก.การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน ทั่วประเทศ โดยจัดตั้งศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ศบค.) เพื่อบริหารจัดการกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และต่อมาได้มีคำสั่งปิดสถานบันเทิง ปิดห้างสรรพสินค้า ปิดพรมแดน ห้ามทำกิจกรรมในสถานที่แออัด และในวันที่ 3 เมษายน 2563 ประเทศไทยประกาศบังคับใช้ พ.ร.ก.

การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน ห้ามออกนอกเคหสถาน ตั้งแต่เวลา 22.00-04.00 น. (รัฐบาลไทย, 2563) และในวันที่ 17 พฤษภาคม 2563 ได้ปรับเป็นเวลา 23.00-04.00 น. งดการเดินทางเข้าราชอาณาจักรทั้งทางบก/น้ำ/อากาศ, งดหรือชะลอการเคลื่อนย้ายข้ามจังหวัด, กำหนดพื้นที่เสี่ยงห้ามเข้าออก, จัดพื้นที่ควบคุมโรค (State Quarantine and Local Quarantine) เพื่อกักตัวผู้มีปัจจัยเสี่ยงไวรัสดูอาการ 14 วัน, การรักษาระยะห่างของคนในสังคม (Social Distancing and Physical Distancing), ยกเลิกจัดงานสงกรานต์ เป็นต้น (รัฐบาลไทย, 2563) จากมาตรการการป้องกันดังกล่าว การเน้นการควบคุมพฤติกรรมประชาชน ด้วยการออกกฎหมายมาสั่งห้ามอย่างเด็ดขาด ซึ่งส่งผลกระทบต่อเสรีภาพ เศรษฐกิจ ชีวิตความเป็นอยู่และผลกระทบทางสังคมในระยะยาว รวมถึงส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจและวิถีการดำเนินชีวิตแบบเดิม ประชาชนตกงาน ว่างาน และถูกเลิกจ้าง เนื่องจากการปิดกิจการห้างร้าน เพื่อการให้ความสำคัญสำหรับการบริหารจัดการ การควบคุมโรค เพื่อให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมน้อยที่สุด การฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจ สังคมและจิตใจของประชาชนให้เข้าสู่สภาวะปกติโดยเร็ว ดังนั้น ในสถานการณ์ปัจจุบันหลักธรรมทางพระพุทธศาสนายังนำมาประยุกต์ใช้ให้เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตเพื่อรับมือกับปัญหาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคระบาด เรียกว่า มีความทันสมัยอยู่ตลอดเวลา โดยการนำหลักไตรสิกขา หลักสังคหวัตถุ และหลักอิทธิบาท (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 11 ข้อ 305: 272; เล่ม 11 ข้อ 211: 171; เล่ม 35 ข้อ 431: 342) มาประยุกต์ใช้กับการครองตน การครองคน และการครองงาน เพื่อปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินชีวิตใช้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ซึ่งส่งผลกระทบต่อความวิตกกังวลต่อผู้คนในสังคม และมาตรการเฝ้าระวัง การป้องกันดูแลสุขภาพของตนเอง และจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม รวมถึงกระบวนการทัศนสุขภาพใหม่ถูกนำมาใช้เพื่อกระตุ้นให้สังคมเกิดความตระหนักต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ผ่านการก่อตัวของการเปลี่ยนแปลงในปรากฏการณ์ทางสังคมที่สำคัญ ส่งผลกระทบต่อแนวคิดเรื่องสุขภาพทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ได้แก่ พฤติกรรมและวิถีชีวิตสุขภาพและระดับมหภาค ได้แก่ โครงสร้างทางสังคมหลายประการ (พัชรินทร์ สิริสุนทร, 2558)

จากประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำวิจัยเรื่อง การสังเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิตในปกติวิถีใหม่ เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตและการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ที่ทำให้เกิดปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตด้านการครองตน ด้านการครองคน และด้านการครองงาน เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการในการปฏิบัติงานให้ผ่านพ้นจากวิกฤติในครั้งนี้ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความสุขปราศจากอุปสรรคปัญหาเป็นวิถีใหม่ในการสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ในการพัฒนาคนและองค์กรให้

เจริญยิ่งขึ้น ประกอบกับเป็นหนทางในการส่งเสริมและพัฒนาคนทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจให้มีคุณธรรม ดำเนินชีวิตพึ่งตนเองได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตปฎิวัติใหม่
- 2) เพื่อศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
- 3) เพื่อสังเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตปฎิวัติใหม่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยที่ใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้มีการนำเสนอขอบเขตการวิจัยไว้ 4 ด้าน ดังนี้

3.1 รูปแบบการวิจัย

3.1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้จาก พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปลไทย ฉบับมหายานมหาวิทยาลัย และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากตำรา เอกสารแนวคิดทฤษฎี บทความวิจัย บทความวิชาการ และรายงานผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ เรื่อง การสังเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตปฎิวัติใหม่

3.1.2 ขอบเขตประชากร ได้แก่ บุคลากรในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

3.1.3 ขอบเขตด้านสถานที่ ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

4. เครื่องมือในการวิจัย

4.1 แบบสัมภาษณ์ (Interview Form)

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ ด้วยการสัมภาษณ์อาจารย์และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม จำนวน 15 คน โดยการสัมภาษณ์นั้นผู้วิจัยตั้งคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตปฎิวัติใหม่

ใหม่ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยการตัดสินใจของผู้วิจัย และการสังเกตลักษณะของกลุ่มที่เลือกเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4.2 การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)

โดยเป็นการสังเกตการณ์ ในขณะที่ได้ดำเนินกิจกรรมการวิจัย และทั้งในการทำกิจกรรมประจำวัน ของอาจารย์และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม การสัมภาษณ์ การประชุม ซึ่งได้มีการสังเกตและจดบันทึกกระบวนการไปพร้อม ๆ กันการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ เมื่อได้เก็บข้อมูลทั้งหมดแล้ว ผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเพื่อสร้างความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านผู้วิจัย หรือผู้เก็บข้อมูล (Investigator Triangulation) และวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation)

5. การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดรวบรวมข้อมูลจากภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์ จดบันทึกข้อมูลที่ได้ และนำมาจัดเป็นหมวดหมู่ของแต่ละกลุ่มดังนี้

- 1) ศึกษาและรวบรวมข้อที่เป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งหมด เพื่อศึกษาเป็นแนวทางของความรู้เบื้องต้น ก่อนผู้วิจัยลงสนามวิจัย ตลอดถึงการสร้างสัมพันธ์ไมตรีกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 2) นำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย อันได้แก่แบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์ โดยการนัดวันเวลาและสถานที่ที่แน่นอนสำหรับการสัมภาษณ์
- 3) ผู้วิจัยได้แบ่งการเก็บข้อมูลจากเครื่องมือวิจัย โดยเก็บข้อมูลจากเอกสารเลือกเอาเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องการสังเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตปกติวิถีใหม่ เพื่อใช้เป็นแนวทางเบื้องต้นในการเก็บข้อมูลจากสนามวิจัยประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยสัมภาษณ์อาจารย์และเจ้าหน้าที่ในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม
- 4) อุปกรณ์อื่น ๆ ที่ช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ปากกา กระดาษ เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่าย ภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

- 1) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic Induction) คือ การนำข้อมูลแต่ละด้านมาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่

2) การวิเคราะห์โดยจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) เป็นการวิเคราะห์ตัวแปรที่มีที่ตัวแปรที่วิเคราะห์ตามนั้น

3) การกระทำ (Acts) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลให้ได้ตรงกัน

4) การเปรียบเทียบข้อมูลโดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกตามกระบวนการขั้นตอนที่กำหนดไว้มาเปรียบเทียบข้อมูลให้มีความสอดคล้องตรงกัน

5) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาโดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบสอบถามทั้งหมดว่าเป็นอย่างไรและนำมาเปรียบเทียบว่าเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร และคณะผู้วิจัยนำมาสรุปประเด็นให้สอดคล้องตรงกันด้วยการอ่านจับใจความสำคัญตามประเด็นปัญหาและตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

7. ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การสังเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตปกติวิถีใหม่ ซึ่งได้วิเคราะห์จากแนวคิดของนักวิชาการ เอกสาร ตำรา หลักธรรม และบทสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิหลายประเด็นที่มีแนวความคิดที่แตกต่างกัน และมีหลายประเด็นที่มีความคล้ายคลึงกัน ฉะนั้น สามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1) จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตปกติวิถีใหม่ พบว่า จากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นอุปสรรคในการใช้ชีวิตที่เกิดขึ้นกับตนเอง องค์กร หน่วยงาน และคนทั่วไป ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และวัฒนธรรม จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้คน ประกอบกับการรับข้อมูลข่าวสารถึงผลกระทบต่างๆ อาจก่อให้เกิดความเครียด ความกลัวในจิตใจของคนไทยทุกเพศทุกวัยได้ หลักสำคัญ คือ การปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง ยอมรับสภาพที่เกิดขึ้นโดยรู้จักประคับประคองการดำเนินชีวิตอย่างระมัดระวังทั้งด้านการครองตน ด้านการครองคน และด้านการครองงาน ในการใช้ชีวิตประจำวันจึงจำเป็นต้องป้องกันตนเองเพื่อให้มีชีวิตรอดด้วยการปรับวิถีการดำรงชีวิตแบบใหม่ การปรับแนวคิด วิสัยทัศน์ วิธีการจัดการ ตลอดจนพฤติกรรม ทั้งในด้านอาหาร การแต่งกาย การรักษา สุขอนามัย การศึกษาเล่าเรียน การสื่อสาร การทำธุรกิจ เป็นต้น เหล่านี้ได้กลายเป็นความปกติใหม่ จนในที่สุดเมื่อเวลาผ่านไปก็จะทำให้เกิดความคุ้นชินจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตปกติของผู้คนในสังคม ดังนั้น จึงมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน

2) จากการศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับการนำมาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ประกอบด้วย

(1) หลักไตรสิกขา พบว่า ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) สามารถนำหลักไตรสิกขามาใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันป้องกันให้กับตนเอง และคนอื่นได้เป็นอย่างดี จากการเก็บข้อมูลด้วยสัมภาษณ์ สรุปได้ดังนี้ ด้านศีล สามารถแก้ไขปัญหาด้านการอยู่ร่วมกันในสังคมได้ ไม่มีการลักเล็กขโมยน้อย ไม่มีการเบียดบังซึ่งกันละกัน และไม่มี การเอาเปรียบซึ่งกันและกันในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19), ด้านสมาธิ สามารถแก้ไขปัญหาด้านการดำเนินชีวิต จะต้องมีความตั้งใจ พยายามทำให้สำเร็จ มีจิตใจแน่วแน่มั่นคง มีจิตใจที่มั่นคงไม่เปลี่ยนแปลง ไม่นิ่งนอนใจ มีสติสัมปชัญญะอยู่ตลอดเวลาพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และสถานการณ์ที่เกิดขึ้น, ด้านปัญญา สามารถแก้ไขปัญหาด้านการวิเคราะห์ข่าวสารข้อมูล ให้รู้เท่าทัน ไม่ตื่นกลัวจนเกินเหตุจะสามารถก้าวข้ามพ้นวิกฤตินี้ได้อย่างปลอดภัยและมั่นคง

(2) หลักสังคหวัตถุ พบว่า ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) สามารถนำหลักสังคหวัตถุมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่นได้เป็นอย่างดี จากการเก็บข้อมูลด้วยสัมภาษณ์ สรุปได้ดังนี้ ด้านทาน การให้สิ่งของ การแบ่งปัน ความเอื้อเฟื้อ เกื้อกูล เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งผู้ให้และผู้รับ สามารถแก้ไขปัญหาการอยู่ร่วมกันในสังคม, ด้านปิยวาจา การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน สุภาพเรียบร้อย สามารถจัดปัญหาความขัดแย้งในการทำงานได้, ด้านอัตถจริยา การสงเคราะห์เพื่อประโยชน์ผู้อื่น เป็นเครื่องมือประสานคนหมู่มากให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข สามารถจัดปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมได้เป็นอย่างดี, ด้านสมานัตตตา การปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย การทำตัวให้เข้ากันได้ เป็นเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน ไม่เอาเปรียบ ร่วมเผชิญ และแก้ปัญหาเพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน สามารถจัดปัญหาความสามัคคีในหมู่คณะได้ เป็นเครื่องมือใช้สำหรับการดำเนินชีวิตประจำวันในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(3) หลักอิทธิบาท พบว่า ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) สามารถนำหลักอิทธิบาทมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตเพื่อความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้เป็นอย่างดี จากการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ สรุปได้ดังนี้ ด้านฉันทะ ความพอใจกับงาน มีความสุขกับงาน สามารถนำไปใช้ด้านการครองงานเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับตนเอง องค์กร และหน่วยงาน, ด้านวิริยะ ความขยันหมั่นเพียรกับงานที่มี ด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง สามารถนำไปใช้ด้านการครองงานเพื่อเป็นเครื่องมือที่นำไปสู่ความสำเร็จได้, ด้านจิตตะ เอาใจใส่รับผิดชอบกับงานที่ทำ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป สามารถนำไปใช้ด้านการครองงานเพื่อเป็นแนวทางไปสู่ความสำเร็จได้, ด้านวิมังสา การพิจารณาวิเคราะห์และใช้ปัญญาตรวจสอบงาน หมั่นใช้ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น สามารถนำมาใช้ด้านการครองงานเพื่อเป็นแนวทางในการทำงานให้สำเร็จไม่มีอุปสรรคปัญหาในการทำงานได้เป็นอย่างดี

3) จากการสังเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตปฎิบัติใหม่ ด้วยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญมาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับตนเอง องค์กร และหน่วย สรุปลประเด็นสำคัญได้ดังนี้

(1) ด้านการครองตน พบว่า การนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ช่วยให้รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองมากขึ้น ให้ความสำคัญกับตนเองว่าเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรหรือสังคม ที่ต้องมีความรับผิดชอบร่วมกัน เริ่มตั้งแต่การปฏิบัติตนเองเป็นอันดับแรก การนำหลักไตรสิกขามาใช้ในการดำเนินชีวิตเป็นการแก้ปัญหาอย่างถูกวิธีตามแนวพระพุทธศาสนา เพราะจะทำให้เรารู้จักการปรับตัวและปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินชีวิตของตนเอง เพื่อผ่านพ้นสถานการณ์ไปได้ด้วยดีโดยอาศัยหลักธรรม 1) ด้านศีล คือ การฝึกอบรมในด้านความประพฤติ ระเบียบวินัย ให้มีสุจริตทางกายวาจาและอาชีวะในการดำเนินชีวิตประจำวัน 2) ด้านสมาธิ คือ การฝึกอบรมทางจิต การปลูกฝังคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพจิต รู้จักใช้สมาธิให้มีสติ ระมัดระวังในการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่าง และ 3) ด้านปัญญา คือ การฝึกอบรมทางปัญญาอย่างสูง ทำให้เกิดความรู้แจ้งที่สามารถชำระจิตให้บริสุทธิ์ และสามารถไขปัญหาแก้ไขปัญหในการดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุและผล

(2) ด้านการครองคน พบว่า การนำหลักสังคหวัตถุมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ช่วยให้การปฏิบัติงานของตนเองและของเพื่อนร่วมงานเกิดการทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี ทั้งในด้านความประพฤติดีต่อองค์กร และต่อเพื่อนร่วมงาน ส่งผลให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความความสุข ความสามัคคี และความสำเร็จ เพื่อผ่านพ้นสถานการณ์ไปได้ด้วยดีโดยอาศัยหลักธรรม 1) ด้านทาน การสงเคราะห์หรือการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยการให้สิ่งของแก่ผู้ที่ต้องการ ผู้ขาดแคลนหรือผู้เดือดร้อน สิ่งของที่นำมาให้นั้นต้องเป็นสิ่งของที่ได้มาโดยสุจริตเป็นประโยชน์ คือผู้ให้ก็เป็นสุข ผู้รับก็สามารถบรรเทาทุกข์ความเดือดร้อน 2) ด้านปิยวาจา การใช้วาจาสุภาพ และมีประโยชน์ เป็นคำจริง และไม่กระทบกระทั่งผู้อื่น พูดแต่ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ รู้จักกล่าวขอโทษ และรู้จักกล่าวขอบคุณ 3) ด้านอัตถจริยา การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น รู้จักการเสียสละไม่เห็นแก่ตัว พุ่เมทแรงกายแรงใจในการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ช่วยเหลือผู้อื่น และรู้จักแก้ไขปัญหาด้วยปัญญา และ 4) ด้านสมานัตตตา การวางตัวให้เหมาะสมเสมอต้นเสมอปลาย รู้จักวางตนให้เหมาะสมกับฐานะ มีจิตใจมั่นคงไม่หวั่นไหวเปลี่ยนแปลงง่าย และปฏิบัติกับเพื่อนร่วมงานหรือผู้คนอื่นๆ อย่างเท่าเทียมกัน

(3) ด้านการครองงาน พบว่า การนำหลักอิทธิบาทมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความราบรื่น ส่งผลกระทบหรือผลเสียหายต่อการทำงานหรือหน่วยงานที่ปฏิบัติงานอยู่น้อยที่สุด มีความมุ่งมั่นตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี แม้จะมีอุปสรรคจากการไปปฏิบัติงานก็ตามเพื่อผ่านพ้นสถานการณ์ไปได้ด้วยดีโดยอาศัย

หลักธรรม 1) ด้านฉันทะ ความรักงาน ต้องเป็นผู้รักงานที่ตนรับผิดชอบ เอาใจใส่กระตือรือร้นในการเรียนรู้งาน มุ่งมั่นทำงานในหน้าที่รับผิดชอบให้สำเร็จเรียบร้อย 2) ด้านวิริยะ ความเพียร จะต้องขยันหมั่นเพียร ความอดทน ไม่ย่อท้อต่อความลำบากในการประกอบกิจการหรือในอาชีพ 3) ด้านจิตตะ ความมีใจจดจ่ออยู่กับการทำงาน จะต้องเอาใจใส่ต่องานที่ทำ และมุ่งมั่นทำงานจนกว่าจะประสบผลสำเร็จ ไม่ทอดทิ้งหรือวางธุระกลางคัน และ 4) ด้านวิมังสา ความเป็นผู้รู้จักพิจารณาเหตุ สังเกตผลในการปฏิบัติงาน โดยคำนึงตามแผนงานที่วางไว้ให้ได้ผลสำเร็จ ปรับปรุงแก้ไขวิธีการทำงาน วิธีการบริหารกิจการงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

8. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การสังเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตปกติวิถีใหม่ ซึ่งได้วิเคราะห์จากแนวคิดของนักวิชาการ เอกสาร ตำรา หลักธรรม และบทสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ มีหลายประเด็นที่มีแนวความคิดที่แตกต่างกัน และมีหลายประเด็นที่มีความคล้ายคลึงกัน ฉะนั้นพอจะสรุปอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1) จากแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตปกติวิถีใหม่ ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างถาวรในหลายพฤติกรรมของผู้คน ความไม่แน่นอนและการคาดเดาสถานการณ์ไม่ได้ ประกอบกับการได้รับข้อมูลข่าวสารถึงผลกระทบต่าง ๆ อาจก่อให้เกิดความเครียด ความกลัว ในจิตใจของคนไทยได้ทุกเพศทุกวัยได้ หลักสำคัญคือการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงยอมรับสภาพที่เกิดขึ้นโดยรู้จักประคับประครองการดำเนินชีวิตอย่างระมัดระวังทั้งการครองตน การครองคน และการครองงาน ในการใช้ชีวิตประจำวันจึงจำเป็นต้องป้องกันตนเองเพื่อให้มีชีวิตรอดปลอดภัยด้วยการปรับวิถีการดำรงชีวิตแบบใหม่เพื่อให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อ ควบคู่ไปกับการพยายามรักษาและฟื้นฟูศักยภาพทางเศรษฐกิจและธุรกิจ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและสร้างสรรค์นวัตกรรมสมัยใหม่ รวมถึงการปรับแนวคิด วิสัยทัศน์ วิธีการจัดการ ตลอดจนพฤติกรรม ทั้งในด้านอาหาร การแต่งกาย การรักษาสุขภาพ การศึกษาเล่าเรียน การสื่อสาร การทำธุรกิจ และความ ต้องการความสุขทางกายและทางจิตใจ เหล่านี้ได้กลายเป็นความปกติใหม่ทำให้เกิดความคุ้นชินจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตปกติของผู้คนในสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิไลวรรณ อาจารย์ยานนท์ (2559) ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการ 2 ด้าน คือ ความต้องการความสุขกาย และความต้องการความสุขใจ และปัญหาอุปสรรคที่ทำให้ผู้สูงอายุไม่มีความสุขคือ อุปสรรคทางกาย และอุปสรรคทางใจ ในส่วนรูปแบบในการดำเนินชีวิตที่ผู้สูงอายุคาดหวังหลังวัยเกษียณ ได้จากการบูรณาการองค์ความรู้จากการศึกษาการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ แบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบ

การดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขตามหลักพุทธธรรม และ 2) รูปแบบการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างมีความสุขตามหลักพุทธธรรมสำหรับผู้สูงอายุ

2) จากการศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่เหมาะสมสำหรับการนำมาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการดำเนินชีวิตด้วยหลักธรรมที่สำคัญ ประกอบด้วย หลักไตรสิกขา หลักสังคหวัตถุ และหลักอิทธิบาท โดยอาศัยหลักการและวิธีการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุขทางกาย ความสุขทางใจ ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเสียสละ และเป็นแนวทางเสริมสร้างการประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลตนเอง บุคคลรอบข้าง และการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขของสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ เดชชาติ ตรีทรัพย์ และคณะ (2559) ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักไตรสิกขามาใช้ในชีวิตรประจำวัน โดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านจิตตสิกขา (สมาธิ) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านปัญญาสิกขา (ปัญญา) และด้านศีลสิกขา (ศีล) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระโสภณ (ทองสม) และคณะ (2563) ผลการวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอาชีพของชุมชนก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น การขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การขาดความอ่อนน้อมถ่อมตน การขาดความเสียสละ และความขัดแย้ง อันทำให้ชุมชนขาดความสงบสุข การนำหลักสังคหวัตถุเป็นแนวทางที่ใช้นำมาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อให้การอยู่ร่วมกันในสังคมปราศจากความขัดแย้งและอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อีรวัฒน์ เจริญผล และคณะ (2561) ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักอิทธิบาทธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยพบว่า ด้านฉันทะ ความพอใจในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา ด้านวิมังสา การใช้ปัญญาพิจารณาหาเหตุผลในการปฏิบัติงาน ส่วนด้านวิริยะ ความเพียรในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดตามลำดับ

3) จากการศึกษาสาระหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่นำมาในการดำเนินชีวิตปกติวิถีใหม่ ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคม ด้วยการนำหลักธรรมมาสังเคราะห์ประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการครองตน ด้านการครองคน และด้านการครองงาน โดยสรุปประเด็นได้ดังนี้

(1) ด้านการครองตน สามารถนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิต ให้มีความสามารถในการบริหารจัดการตนเองมุ่งสู่ผลสำเร็จ การสร้างแรงจูงใจที่ดีให้กับตนเอง ไม่ทอดทิ้งรู้ขีดความสามารถและศักยภาพของตนเอง มีความเข้าใจในตนเอง เช่น การฟังตนเอง การศึกษาเล่าเรียน ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ การประหยัดและเก็บออม การรักษาระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย การปฏิบัติตนตามคุณธรรมของศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชินชัย แก้วเรือน

และคณะ (2558) ผลการวิจัยพบว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคมชอบการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม มีแรงขับเคลื่อนภายในจิตใจที่แสดงออกมาเป็นความอยากได้ ไม่พอใจเมื่อมีสิ่งเร้า พร้อมเกิดการเบียดเบียนกัน กลายเป็นปัญหาที่สร้างความอ่อนแอภายในสังคมมนุษย์ ที่สำคัญคือมนุษย์ต้องมี ผู้นำ และ ผู้ตาม ผู้นำและผู้ตาม ต้องมีพฤติกรรมที่น่าศรัทธา น่าเลื่อมใส มีความรู้ความสามารถทำให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม เป็นแบบอย่างที่ดีมีความเชื่อมั่นในตนเอง ใช้อำนาจหน้าที่ให้ก่อเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล พร้อมนำและตามบุคคลได้ทุกระดับ แก้ไขปัญหาได้ทุกสถานการณ์มีความสามารถในการครองตน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาศิริพงศ์ จันทปาโมชโช และคณะ (2563) ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักไตรสิกขามาใช้จัดการเรียนการสอน 3 ประการ คือ ศีล เป็นการฝึกฝนพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์ด้านกายและวาจา สมาธิ เป็นการฝึกด้านคุณธรรม และสมรรถภาพของจิต และปัญญา เป็นการฝึกให้เกิดความรู้ ความเข้าใจของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง

(2) ด้านการครองคน สามารถนำหลักสังคหวัตถุมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิต ช่วยให้การปฏิบัติงานของตนเองและของเพื่อนร่วมงานเกิดการทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี ทั้งในด้านความประพฤติต่อองค์กร และต่อเพื่อนร่วมงาน ส่งผลให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความความสุข ความสามัคคี ความสำเร็จ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีความสามารถในการประสานสัมพันธ์สร้างความเข้าใจอันดีกับผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา และเสริมสร้างความสามัคคีและร่วมกิจกรรมของหมู่คณะ ทั้งในและนอกหน่วยงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ กรุณา มธุลาภรังสรรค์ และคณะ (2563) ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักสังคหวัตถุธรรมมาใช้สร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตอยู่ในระดับมาก โดยรวมทั้ง 4 ด้าน ไม่แตกต่างกัน และการให้สิ่งที่เป็นประโยชน์กับคนอื่นให้ได้ทั้งหมด เป็นสิ่งของเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ได้ เป็นวิชาความรู้ก็ได้ เป็นคำแนะนำก็ได้ ขณะที่ที่มีจิตใจเป็นกุศล แล้วก็ให้สิ่งที่ตนสามารถจะให้กับคนอื่นได้ ถ้าเป็นคนที่มีความสามารถ ก็สามารถสอนหรือถ่ายทอดความรู้นั้นให้คนอื่น ขณะนั้นก็เท่ากับให้สิ่งที่เป็นประโยชน์เหมือนกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระวาทิน กนตสีโล (บัวบุญ) (2558) ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก โดยรวม 4 ด้าน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านปิยวาจา รองลงมา คือ ด้านทาน ด้านอัตถจริยา ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านสมานัตตตา การวางตนเหมาะสม ถูกกาลเทศะ

(3) ด้านการครองงาน สามารถนำหลักอิทธิบาทมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความราบรื่น ส่งผลกระทบหรือผลเสียหายต่อการทำงานหรือหน่วยงานที่เราปฏิบัติงานอยู่ให้น้อยที่สุด มีความมุ่งมั่นตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี แม้จะมีอุปสรรคจากการไปปฏิบัติงานก็ตาม เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยสามารถนำมาเติมเต็มให้งานบรรลุได้ดีและยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระบุญเพ็ง สิทธิวงษา และคณะ (2562) ผลการวิจัยพบว่า การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารจัดการองค์กร อยู่ในระดับมากทุกด้าน

โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ตามลำดับ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสกสันต์ บุญยะ (2549) ผลการวิจัยพบว่า การใช้อิทธิบาท 4 มาใช้ในการทำงานของผู้บริหารและครูผู้สอนมีพฤติกรรม โดยเรียงลำดับความแตกต่างกัน ดังนี้ 1) ด้านฉันทะ มีการใช้อยู่ในระดับดีมากที่สุดในเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริหารบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา มีน้ำใจต่อทุกคน และมีการใช้ที่อยู่ในระดับปานกลาง ในเรื่องการใช้คำพูดอย่างเหมาะสมในการตักเตือน มีความห่วงใย และเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหารงานในสถานศึกษา 2) ด้านวิริยะ มีการใช้อยู่ในระดับดีมากที่สุดในเรื่องไม่ใช้อำนาจหน้าที่บังคับให้ทำงานเกินกำลังความสามารถ และมีการใช้อยู่ในระดับมากในเรื่องส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษานำหลักธรรมไปใช้ในการบริหารงาน เอาใจใส่ต่อการปฏิบัติงาน และส่งเสริมให้บุคลากร ผู้ปกครองและนักเรียนให้เห็นคุณค่าของการใช้หลักพุทธธรรมในการแก้ปัญหาชีวิต 3) ด้านจิตตะ มีการใช้อยู่ในระดับดีมากที่สุดในเรื่องเป็นมิตรกับผู้ร่วมงาน รักษาความลับของทางราชการ และมีการใช้อยู่ในระดับดีมากในเรื่องชื่นชมผลงานการปฏิบัติงานของบุคลากรด้วยความบริสุทธิ์ใจ เอาใจใส่ช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาให้ผู้ร่วมงานและส่งเสริมให้บุคลากรเพิ่มศักยภาพในการทำงาน 4) ด้านวิมังสา มีการใช้อยู่ในระดับดีมากที่สุดในเรื่องปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต และมีการใช้อยู่ในระดับดีมากในเรื่องอดทนต่อปัญหาในที่ทำงาน อุทิศเวลาในการทำงาน และรักษาอารมณ์อย่างมั่นคง

9. สรุป

จากการสังเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตปกติวิถีใหม่ ซึ่งได้วิเคราะห์แนวคิดของนักวิชาการจากเอกสาร ตำราวิชาการ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และบทสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ สรุปประเด็นเหล่านั้นได้ดังนี้

1) แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตปกติวิถีใหม่ ประการสำคัญ คือ การปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงยอมรับสภาพที่เกิดขึ้นโดยรู้จักประคับประคองการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างระมัดระวัง และความรอบคอบในการใช้ชีวิตประจำวัน รู้จักป้องกันตนเอง ปรับวิถีการดำรงชีวิต ปรับแนวคิด วิสัยทัศน์ วิธีการจัดการ ตลอดจนพฤติกรรม ทั้งในด้านอาหาร การแต่งกาย การรักษา สุขอนามัย การศึกษาเล่าเรียน การสื่อสาร การทำธุรกิจ เป็นต้น เพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินชีวิตด้านการครองตน ด้านการครองคน และด้านการครองงาน เหล่านี้ได้กลายเป็นความปกติใหม่ จนในที่สุดเมื่อเวลาผ่านไปก็จะทำให้เกิดความคุ้นชินจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตปกติของผู้คนในสังคม

2) หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคม หลักไตรสิกขา คือ ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับฝึกอบรมกาย วาจา ใจ และปัญญา เป็นหลักในการพัฒนาตนเอง ค้ำครองป้องกันและรักษาชีวิตให้อยู่รอดปลอดภัยจากในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) หลักสังคหวัตถุ คือ ข้อปฏิบัติเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว

น้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล การสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน เป็นหลักธรรมที่สามารถนำไปเป็นเครื่องมือที่ส่วนประสานคนหมู่มากให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข และเป็นเครื่องมือช่วยจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคม หลักอิทธิบาท คือ ข้อปฏิบัติเพื่อความสำเร็จ หรือคุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณเครื่องสำเร็จสมประสงค์ ทางแห่งความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มีความสำคัญต่อการทำงาน ประสบความสำเร็จในการเรียน การงาน และการเรียน การศึกษาเป็นอย่างมาก

3) การสังเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่นำมาในการดำเนินชีวิตปฎิบัติใหม่ การนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สำหรับการดำเนินชีวิตปฎิบัติใหม่ สรุปประเด็นได้ดังนี้

1) การนำหลักไตรสิกขามาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านการครองตน คือ การแก้ปัญหาอย่างถูกวิธีตามแนวพระพุทธศาสนา ความจำเป็นและมีความสำคัญคือ เพราะจะทำให้เรารู้จักการปรับตัวและปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตของตนเองได้ในทุกสถานการณ์

2) การนำหลักธรรมสังคหัตถุ มาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านการครองตน คือ จะช่วยให้ปฏิบัติงานของตนเองและของเพื่อนร่วมงานเกิดการทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี ทั้งในด้านความประพฤติดีต่อองค์กร และต่อเพื่อนร่วมงาน

3) การนำหลักอิทธิบาท มาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านการครองงาน มีความจำเป็นและมีความสำคัญคือ เพราะจะทำให้เรานำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการทำงานในสถานะที่ไม่ปกติ เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความราบรื่น เรียบร้อย

10. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาเรื่องการสังเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตปฎิบัติใหม่ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีการจัดทำข้อเสนอแนะ โดยพิจารณาประเด็นที่เกี่ยวข้องและจัดทำข้อเสนอแนะ 3 ประเด็นคือ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ และข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาต่อไป

10.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคม ในองค์กรหรือหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนโดยขับเคลื่อนโครงการเน้นที่

1) ควรส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้กับบุคลากร องค์กร หน่วยงาน ภาครัฐ เอกชน และประชาชน เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต การอยู่ร่วมกันในสังคม และการสงเคราะห์ซึ่งกันและกันในสถานการณ์ที่ไม่ปกติ

2) ควรส่งเสริมให้อาจารย์และเจ้าหน้าที่ในมหาวิทยาลัย ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต เพื่อพัฒนาจิตใจให้มีหลักธรรมสำหรับการดำเนินชีวิต รวมถึงการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข

10.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติเพื่อสร้างความสามัคคี สร้างระเบียบ สร้างวินัย ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเห็นอกเห็นใจ ไม่เอาัดเอาเปรียบผู้อื่น การอยู่ร่วมกันในสังคม สำหรับตนเองและผู้อื่น

1) ควรประยุกต์ให้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต โดยการอบรมให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ ด้วยการเน้นการพัฒนาจิตใจ และพัฒนาศักยภาพให้มีความสมดุลและยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน ทั้งเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต

2) ควรส่งเสริมหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้กับบุคลากร องค์กร หน่วยงาน ภาครัฐ เอกชน และประชาชน เพื่อพัฒนาจิตใจให้มีหลักธรรมสำหรับการดำเนินชีวิต รวมถึงการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข

10.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยต่อไป

ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ที่ไม่สามารถควบคุมและยับยั้งได้ จำเป็นที่จะต้องมีการเรียนรู้และปรับเปลี่ยนวิธีการในการดำเนินชีวิต และการอยู่ร่วมกันในสังคมได้

1) ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องปกติวิถีใหม่ในบริบทสังคมปัจจุบัน : ศึกษาเฉพาะกรณีพิธีกรรมการฌาปนกิจในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19)

2) ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการใช้หลักทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์บนพื้นฐานการดำเนินชีวิตปกติวิถีใหม่ (New Normal)

11. เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2563). โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19). สืบค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2563, จาก <https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/index.php>
- กรุณา มธูลาภรังสรรค์ และคณะ. (2563). การนำหลักสังคหัตถุธรรมมาใช้สร้างความมั่นคงในการดำเนินชีวิตของสตรี จังหวัดสมุทรสาคร. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี*. 10(2), 42-49.
- ชินชัย แก้วเรือน และคณะ. (2558). การบูรณาการการครองใจคนตามแนวทางพระพุทธศาสนา. *วารสารพัฒนศาสตร์*. 11(2), 155-168.
- เดชชาติ ตรีทรัพย์, พรศุภัญญาธีรธรรม (ศรีแก้ว) บัญญัติ แพรกปาน. (2559). การนำหลักไตรสิกขา มาใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนเทศบาลตำบลไม้เรียง อำเภอฉวาง จังหวัด นครศรีธรรมราช. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*. 3(2), 14-26.
- ธีรวัฒน์ เจริญผล, กันตภณ หนูทองแก้ว, พระสุริยา สุริโย (คงคาไหว) และคณะ. (2561). การนำหลัก อธิปไตยธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ที่ว่าการอำเภอลานสกา อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์*. 3(1), 66-80.
- พระบุญเพ็ง สิทธิวิชา และคณะ. (2562). การใช้หลักอริยสัจ 4 ในการบริหารจัดการท้องถิ่นของ บุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลสี้อ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดอุตรดิตถ์. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์*. 5(5), 2459-2480.
- พระมหาศิริพงษ์ จนทพาโมชโช และคณะ. (2563). การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนลำปลายมาศ ตำบลลำปลายมาศ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารนวมของแหวกพุทธศาสตร์ปริทรรศน์*. (7)1, 1-14.
- พระวาทีน กนตสีโล (บัวบุญ). (2558). การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุ 4 ในการบริหารงานของ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองพุ่ม อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม. *วารสาร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด*. 4(1), 184-197.
- พระโสภณ โสภณ (ทองสม), พระครูโฆสิตวัฒน์กุล และพระครูวิจิตรศีลาจาร. (2563). การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนวัดใหม่ทุ่งคาอำเภอรัต ภูมิ จังหวัดสงขลา. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*. 7(3), 15-25.

- พัชรินทร์ สิริสุนทร. (2558). *ความรู้ อำนาจและสุขภาพ : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 11, 35*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มูลนิธิเพื่อการพัฒนานโยบายสุขภาพพระหว่างประเทศ. (2563). *รายงานโครงการพัฒนารอบ ยุทธศาสตร์ด้านสาธารณสุขเพื่อตอบสนองต่อการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- รัฐบาลไทย. (2563). *ข่าวทันสถานการณ์โควิด-19*. สืบค้นเมื่อ 26 สิงหาคม 2563, จาก <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/27854>
- รัฐบาลไทย. (2563). *ประกาศและคำสั่ง*. สืบค้นเมื่อ 26 สิงหาคม 2563, จาก <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/27963>
- วิไลวรรณ อาจารย์ยานนท์. (2559). *รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขตามหลักพุทธธรรมสำหรับผู้สูงอายุ*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เสกสันต์ บุญยะ. (2549). *การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมขนาดเล็ก แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 4*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

วิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกุตตันตสูตร An Analysis of Buddhist Ethics in Kutadanta Sutta

พศิน ลินมา¹ และ พระมหาบุญไทย ปุณฺณมโน^{2*}

Pasin Sinma¹ and Phramaha Boonthai Puṇṇamano^{2*}

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย^{1,2}

Graduate School, Mahamakut Buddhist University

*Corresponding Author Email: oneps11_mbu@hotmail.com

Received: 28/02/2022; Revised: 12/10/2022; Accepted: 10/31/2022

DOI: 10.14456/jpv.2022.24

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาพุทธจริยศาสตร์ 2) เพื่อศึกษากุตตันตสูตร 3) เพื่อวิเคราะห์ พุทธจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกุตตันตสูตร พบว่า พุทธจริยศาสตร์ของพระเจ้ามหายาจิที่ปรากฏใน กุตตันตสูตร คือ มีการปกครองประชาชนด้วยหลักทศพิธราชธรรมและอหิโศก 3 จัดอยู่ในธรรมาธิปไตย ทำให้มีพระจริยาวัตรที่งดงาม ทำให้เป็นที่ยอมรับและเป็นศูนย์รวมของพสกนิกร พระเจ้ามหายาจิราชได้มี พราหมณ์ปุโรหิตเป็นที่ปรึกษาส่วนพระองค์ ท่านได้รับฟังคำแนะนำจาก พราหมณ์ปุโรหิตเพื่อนำมาแก้ไข ปรับปรุง โดยยึดประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนเป็นที่ตั้ง และมีการสงเคราะห์ประชาชนทุกระดับชั้น วรรณด้วยราชสังคหวัตถุ 4 คือ การเพิ่มข้าวปลุกให้แก่เกษตรกรที่ขยันทำงานในโอกาสอันสมควร เพิ่มทุน ให้แก่พ่อค้าที่ขยันทำงานในโอกาสอันสมควร และพระราชทานเบี้ยเลี้ยง และพระราชทานเงินเดือนให้แก่ข้าราชการที่ขยัน ทำงานในโอกาสอันสมควร ส่งผลให้ปัญหาโจรผู้ร้ายในบ้านเมืองลดลงและผู้คนในสังคมได้รับสิทธิประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน กุตตันตพราหมณ์มีบทบาทเป็นผู้ปกครองหมู่บ้านชาลุมัตต์ และยังเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณทางศาสนา มีความรู้ในเรื่องพิธีกรรมและหลักคำสอนทางศาสนา ภายหลังจาก ได้ฟังธรรมของพระพุทธองค์จนเกิดความศรัทธา ทำให้กุตตันตพราหมณ์เข้าใจถึงความหมายของ ยัญ 3 ประการ และองค์ประกอบ 16 ประการ ที่แท้จริงคือยัญที่ใช้ทรัพย์น้อยเตรียมการน้อยมีผลมาก ต่อมาท่านได้แสดงตนเป็นอุบาสกและบรรลุลหกรรมเป็นพระโสดาบัน

คำสำคัญ: จริยศาสตร์; กุตตันตสูตร; พุทธจริยศาสตร์

Abstract

This academic article has objective 1. To study Buddhist Ethics 2. To study Kutadanta Sutta 3. To analyze Buddhist Ethics that appear in the Kutadanta Sutta. This study found that the Buddhist Ethics of King Maha Wichitraj which appears in Kutadanta Sutta is to rule the people with the principle of the tenfold virtue or duty of the king and 3 principles of supremacy which is in the rule of righteousness (Dhammadhipateyya). These made him shine his goodness, was accepting and being heart center of his people. King Maha Wichitraj had a Brahmin priest as his personal advisor. He had listened to the advice of Brahmin priests for better improvement by taking advantage of the nation and people as significantly and providing assistance to all people in every caste levels ruler based on sympathy 4 such as increasing rice planting to farmers who worked hard on reasonable occasions, increase capital to merchants who were diligences on reasonable occasions and granting allowance and salaries to bureaucrats who endeavored to their work on reasonable occasions. As a result, the thief, and outlaw problems in the country were reduced and people in the society received equal benefits. Kutadanta Brahmin was a role as a ruler of Khanumat village and also a religious spiritual leader who was knowledgeable of religious ceremonies and doctrines. After listening to the Buddha's teachings until faith, Kutadanta Brahman understood the meaning of 3 things and 16 elements. Indeed, it was a sacrifice of little money, and less preparation but got a great result in the final. He had shown himself as a male devotee and attained enlightenment as a Sotapanna.

Keywords: Ethics; Kutadanta Sutta; Buddhist Ethics

1. บทนำ

พุทธจริยศาสตร์ เป็นแม่แบบของความพฤติกรรมอันดีงามที่พระพุทธองค์ได้ทรงวางไว้เพื่อเป็นแนวทางแห่งความประพฤติที่ดี ทำให้มนุษย์มีมโนธรรมสำนึก แยกแยะความผิด ความถูก ผิดชอบ ชั่ว ดี ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักคำสอนที่สำคัญของพระพุทธศาสนา กล่าวคือ การทำความดี ละเว้นจากความชั่ว ตลอดจนเกณฑ์การตัดสินความผิดความถูก พุทธจริยศาสตร์นั้นเปรียบเหมือนเข็มทิศที่ชี้แนวทางผู้ปฏิบัติสามารถเข้าถึงอุดมคติทางพระพุทธศาสนา ย่อมส่งผลที่ดีแก่ผู้ที่นำไปประพฤติและปฏิบัติตาม ทำให้ตนเอง ครอบครัวและสังคมเกิดความสงบสุข

พระสุตตันตปิฎก เป็นที่รวมของพระพุทธพจน์ที่เกี่ยวกับเทศนาธรรม ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหา สาระ บุคคล เหตุการณ์สถานที่ ตลอดจนบทประพันธ์ ชาดก หรือเรื่องเล่าในอดีตชาติของพระโคตมพระพุทธเจ้า ในบทความนี้จะกล่าวถึง ฎุทนต์สูตร เป็นพระสูตรที่ว่าด้วยการสนทนาธรรมระหว่างฎุทนต์พราหมณ์กับสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งได้มีการสนทนาเกี่ยวกับพิธีการบูชาหายัญ ซึ่งในสังคมสมัยนั้นมีความเชื่อเรื่องการบูชาหายัญจะทำให้เทพเจ้าเกิดความพึงพอใจ และลดบันดาลสิ่งที่ไม่ดีงามและความเป็นมงคลแก่ ผู้ประกอบพิธีและผู้ที่เกี่ยวข้องพิธี พระพุทธองค์ได้ทรงยกตัวอย่างที่เป็นกรณีศึกษาของพระเจ้ามหาวิจิตรราชที่ได้มีการปรึกษาราชากับพราหมณ์บุโรหิต ถึงวิธีการแก้ไขปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นเพราะพระเจ้ามหาวิจิตรราชได้มีการทำสงครามขยายอาณาเขตดินแดนของประเทศให้แผ่ขยายออกไป ซึ่งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจภายในประเทศ ทำให้เกิดปัญหาความยากจน ส่งผลให้ผู้คนในประเทศมีความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก และ เกิดปัญหาอาชญากรรมพราหมณ์บุโรหิตจึงได้ให้คำแนะนำแก่พระราชว่า ในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นจะต้องมีการให้ความช่วยเหลือกลุ่มบุคคลทั้งระดับล่างและระดับบนอย่างเท่าเทียมและเสมอภาค ในการบริหารกิจการบ้านเมืองผู้นำหรือผู้ปกครองประเทศต้องคำนึงถึงความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนที่อยู่ภายใต้การปกครอง เมื่อประชาชนได้รับสิทธิประโยชน์และสวัสดิการที่เพียงพอจะทำให้เกิดความเป็นอยู่ที่ผาสุก และ ทำให้สังคมเกิดความมั่นคงและมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

การศึกษาพุทธจริยศาสตร์ในฎุทนต์สูตร จะทำให้ทราบถึงการแก้ไขปัญหของพราหมณ์ที่ปรึกษา ซึ่งได้กราบทูลถวายคำแนะนำแด่พระเจ้ามหาวิจิตรราชว่า หากประสงค์จะสร้างความสงบสุขในแผ่นดิน จะต้องยกเลิกพิธีการบูชาหายัญ ซึ่งเป็นการทำลายชีวิตและเป็นการเบียดเบียนชีวิตสัตว์ให้ตกลงไป การบริหารการปกครองบ้านเมืองจะต้องมีการปฏิรูป ฎุทนต์สูตรยังเป็นต้นแบบของการจัดรัฐสวัสดิการ เพราะมีการกำจัดอาชญากรรม โดยเป็นการแก้ไขปัญหที่ต้นเหตุ คือ เศรษฐกิจ โดยให้ความช่วยเหลือและสงเคราะห์บุคคลที่อยู่ภายใต้การปกครองทุกระดับชั้น ทุกวรรณะ เมื่อได้รับสิทธิและสวัสดิการอย่างเท่าเทียมกันย่อมเป็นการทำให้ปัญหาอาชญากรรมลดน้อยลงจนหมดไป

นอกจากนี้ผู้นำหรือผู้บริหารประเทศจะต้องมีความเชื่อมั่นในธรรมเพื่อให้สามารถปกครองและบริหารกิจการบ้านเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาราษฎร์

2. แนวคิดทางจริยศาสตร์

2.1 ความหมายจริยศาสตร์

จริยศาสตร์เป็นสาขาวิชาปรัชญาที่ได้ทำการศึกษาเรื่องพฤติกรรมของมนุษย์ ตลอดจนเกณฑ์การตัดสินความดี ความชั่ว ความถูก ความผิด เป็นการแสวงหาคำตอบว่าอะไรคือคุณค่าที่มนุษย์ควรแสวงหาและอะไรคืออุดมคติชีวิตที่มนุษย์ควรจะไปให้ถึง มีนักวิชาการได้ให้ความหมายจริยศาสตร์พอสรุปได้ดังนี้

วศิน อินทสระ ได้กล่าวว่า จริยศาสตร์ เป็นวิชาที่ทำให้มนุษย์มีจิตใจสูง และเอื้ออาทรต่อผู้อื่น มีความ ประพฤติดี เว้นสิ่งที่ควรเว้น ทำสิ่งที่ควรทำ แสวงหาคำตอบว่าอะไรดี อะไรชั่ว วิเคราะห์เบื้องหลังพฤติกรรม ของมนุษย์ว่า ที่มนุษย์มีพฤติกรรมเช่นนั้นเพราะอะไร มีอะไรอยู่เบื้องหลังแห่งการกระทำ มีความคล้ายคลึงกับ วิชาจิตวิทยาที่มุ่งศึกษาถึงพฤติกรรมของมนุษย์และอารมณ์ต่าง ๆ ที่เกิดกับใจแต่ไม่พิจารณาถึงความถูกผิด ส่วนจริยศาสตร์จะพิจารณาถึงความถูก ผิด ดี ชั่ว ของพฤติกรรมและอารมณ์ของมนุษย์ด้วย จริยศาสตร์เป็น คำสันสกฤต ตามตัวอักษรแปลว่า ศาสตร์ที่ว่าด้วยความประพฤติ, ตำรา หรือวิชาที่ว่าด้วยความประพฤติ และ จริยศาสตร์มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Ethics หมายถึง ศาสตร์ว่าด้วยศีลธรรม, หลักศีลธรรม, กฎว่าด้วยความประพฤติและพฤติกรรม และนอกจากนี้จริยศาสตร์ยังมีความหมายครอบคลุมถึงนิสัย อุปนิสัย และ อัยยาศัยด้วย (วศิน อินทสระ, 2549: 14-15)

กิริติ บุญเจือ กล่าวว่า จริยศาสตร์คือวิชาว่าด้วยความประพฤติดี คือ 1) ความประพฤติ หมายถึง พฤติกรรมที่มีมโนธรรมเข้าแทรก เมื่อมีมโนธรรมเกิดขึ้นก็ย่อมจะต้องมีการตัดสินใจอย่างเสรีตามมา หากตัดสินใจเลือกทำตามมโนธรรมก็เรียกว่ามีความประพฤติดี หากตัดสินใจเลือกปฏิบัติฝืนมโนธรรมก็เรียกว่ามีความประพฤติเลว 2) พฤติกรรม ได้แก่ การกระทำทุกอย่างของมนุษย์และสัตว์ ถ้ามีมโนธรรมเข้าแทรก เรียกว่า ความประพฤติ ถ้าไม่มีมโนธรรมเข้าแทรกเรียกว่าพฤติกรรมอศีลธรรม 3) มโนธรรม คือ ความสำนึกดีชั่ว อาจจะสำนึกในขณะที่จะต้องตัดสินใจเลือกวิถีทางประพฤติเฉพาะหน้า หรืออาจจะสำนึกในอดีตแต่ยังมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ เลือกวิถีทางประพฤติเฉพาะหน้าก็ได้ (กิริติ บุญเจือ, 2538: 3)

วิทย์ วิศทเวทย์ กล่าวว่า “จริยศาสตร์” เป็นคำมาจากภาษาสันสกฤตมีความหมายว่า ศาสตร์ว่าด้วย ความประพฤติการกระทำของมนุษย์ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ อะไรถูก อะไรผิด อะไรดี อะไรไม่ดี เป็นต้น จริยศาสตร์เป็นศัพท์บัญญัติขึ้นซึ่งแปลมาจากคำภาษาอังกฤษว่า Ethics มาจากรากศัพท์กรีกว่า Ethos ภาษา ละตินว่า Ethica แปลว่า ประเพณี ความเคยชิน เป็นพฤติกรรม

กลุ่ม คือ คนส่วนใหญ่มีพฤติกรรม ที่เป็นไปในแนวเดียวกันจนกระทั่งถือเอาพฤติกรรมเช่นนั้นเป็นแบบแผนของการกระทำของสังคมไปในที่สุด เป็นสิ่งที่พึงกระทำ เป็นที่พึง ที่ปรารถนาของคนทั่วไป เป็นกลุ่มประเพณีของกลุ่มสังคมในที่สุด และจริยศาสตร์จะประเมินค่าของมนุษย์ว่า ดี ชั่ว ถูก ผิด ควรทำ ไม่ควรทำเป็นต้น (วิทย์ วิศุทเวทย์, 2532: 10)

ขอบเขตของจริยศาสตร์

ตามทัศนะของนักการศึกษาไทยได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับขอบเขตของจริยศาสตร์ ดังนี้

(1) ศึกษาถึงเรื่องหน้าที่ของมนุษย์ โดยถือว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาไม่ว่าชายหรือหญิง เด็กหรือผู้ใหญ่ ล้วนแล้วแต่มีหน้าที่ ที่จะต้องทำและรับผิดชอบด้วยกันทั้งสิ้น เช่น บิดามารดามีหน้าที่เลี้ยงดูบุตร และอบรมสั่งสอนบุตรในทางที่ดี ส่วนบุตรก็มีหน้าที่เลี้ยงดูท่านเป็นการตอบแทน เชื่อฟังคำสั่งสอนของท่าน และปฏิบัติตามภารกิจต่างๆ แทนท่านได้ เป็นต้น (2) ศึกษาถึงความดีอันสูงสุด ความดีสูงสุดในที่นี้ หมายถึงความเหมาะสมในหน้าที่ที่พึงกระทำก่อน หรือหน้าที่เฉพาะหน้าที่สำคัญกว่า ความรู้สึกต่อความเหมาะสมในหน้าที่นี้จะเป็แรงผลักดันให้เรารีบทำหน้าที่เฉพาะก่อนหน้าที่อื่น เช่น เมื่อมีหน้าที่หลายอย่างเกิดขึ้นพร้อมกัน ไม่อาจทำหน้าที่พร้อมกันได้ ต้องเลือกทำสิ่งที่มีคุณค่าดีกว่าสูงกว่า ในเมื่อมีสิ่งอันมีคุณค่าด้วยกันหลายๆ อย่าง เช่น นักศึกษาคนหนึ่งมีหน้าที่เรียน หนังสือและกำลังจะเข้าสอบไล่ปลายปี ซึ่งเป็นภาคสุดท้ายของการศึกษา เขาได้รับข่าวจากทางบ้านว่า พ่อกำลังป่วยหนัก ขอให้รีบกลับบ้านด่วน เขาจะอย่างไรดี ความเหมาะสมในเรื่องหน้าที่อันสูงสุด จึงกำหนด ได้โดยความดีอันสูงสุดของหน้าที่ที่สูงกว่า หน้าที่ที่สูงกว่าในที่นี้ก็คือ การพยาบาลพ่อซึ่งกำลังป่วยหนัก ส่วน การสอบนั้นถือว่าเป็นหน้าที่สำคัญรองลงมา ดังนั้นจริยศาสตร์จึงเป็นศาสตร์แห่งความดีสูงสุดและเป็นเรื่องของอุดมคติในชีวิตของมนุษย์ (3) ศึกษาถึงอุดมการณ์อันสูงสุดของชีวิตมนุษย์ โดยแสดงให้เห็นว่าอะไรควร อะไรไม่ควรทำ เช่น การเสียสละชีพเพื่อรักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ การเสียสละชีพเพื่อรักษาสถาบันเหล่านี้ ถือว่าเป็นอุดมการณ์อันสูงสุดของประชาชนชาวไทย และในอุดมการณ์ของลูกเสือก็มีว่า เสียชีพ อย่าเสียสัตย์ โสกราตีส นักปรัชญาที่มีชื่อเสียงของกรีกยอมดื่มยาพิษเพื่อรักษาเหตุผลหรืออุดมการณ์ ซึ่งในกาลต่อมาได้มีคำกล่าวเปรียบเทียบกับ ยอมเป็นโสเครตีสที่ผอมโซ ดีกว่าเป็นคนโง่ที่อ้วนพี เหตุนี้อุดมการณ์ในชีวิตจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่ทุกคนควรปลูกฝังอบรมเกิดขึ้น (ชัยวัฒน์ อัตพัฒน, 2548: 3)

คุณค่าทางจริยศาสตร์ คุณค่าเป็นคุณสมบัติที่ได้จากการประเมินสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ความงามเป็นค่า หรือคุณค่าทางศิลปะ ความดีเป็นค่าหรือคุณค่าทางจริยธรรม คุณค่าทางจริยศาสตร์คือรูปแบบต่างๆ ไป ของความประพฤติทางคุณธรรม เช่น ความขยันหมั่นเพียร ความรู้จักประมาณ ความมีเกียรติ ความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ฯลฯ ซึ่งเป็นคุณค่าทางจริยศาสตร์ที่แสดงออกทางร่างกายในลักษณะที่ตีตามถูกต้องอันเป็นสิ่งประสงค์ของสังคม และคุณค่าจริยศาสตร์จะมีได้ต้องปลูกฝังฝึกหัด โดยเริ่มจากการปลูกฝังคุณค่า ทางจริยศาสตร์ลงในใจก่อน การปลูกฝังคุณค่า

จริยศาสตร์ จำเป็นต้องอาศัยหลักการคำสอนทางศาสนา อันได้แก่ ศีล เป็นพื้นฐานหรือกฎเกณฑ์ ซึ่งเป็นข้อบังคับความประพฤติเพื่อจัดระบบหรือฝึกหัดกาย วาจาให้เรียบร้อยให้เป็นปกติ (บุญมี แทนแก้ว, 2552: 7)

เกณฑ์การตัดสินทางจริยศาสตร์

ศาสตร์ทางปรัชญาที่มีเกณฑ์ตัดสิน สุนทรียศาสตร์เป็นวิชาว่าด้วยความงาม เกณฑ์ตัดสินความงาม ส่วนจริยศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยเรื่องคุณค่า คือเรื่องความดีไม่ดี แต่ก็เป็นการยากที่จะชี้ขาดลงไปว่าอะไรดี อะไรไม่ดี อะไรถูก อะไรผิด อะไรควร อะไรไม่ควร นักปรัชญาด้านนี้จึงพยายามหาหลักเกณฑ์เพื่อเป็นแนวทาง ในการตัดสินการกระทำในทีนี้จะขอเสนอแนวคิดใหญ่ๆ ดังนี้

กลุ่มสัมพัทธนิยม

กลุ่มนี้ ไม่มีมาตรฐานทางจริยธรรมแบบภววิสัย (Objective) หรือแบบสัมบูรณ์ (Absolute) ที่จะทำให้คนทุกคนในทุกสถานที่และทุกเวลายึดถือร่วมกัน คำนิยามกลุ่มนี้คือทฤษฎีที่ว่าคุณค่าต่างๆ มีต่อไปนี้

- 1) คุณค่าจะต่างกันจากสังคมถึงสังคม จากบุคคลถึงบุคคล
- 2) คุณค่าจะถูกวางเงื่อนไขโดยคุณสมบัติเฉพาะของสังคมในประการที่คุณค่าจะเกิดขึ้น
- 3) คุณค่าโดยสากลแล้วเป็นเรื่องเหมาะสมตลอดเวลาหรือในทุกสถาน
- 4) คุณค่าเป็นเรื่องที่ถูกต้องไม่ถูกต้อง น่าปรารถนาหรือไม่ปรารถนา คุณค่าจะ

สอดคล้องกับ บรรทัดฐานทั่วไปหรือการยอมรับทั่วไป (Angeles, 1931: 330) นักจริยศาสตร์ฝ่ายสัมพัทธนิยมถือว่า ความดี ชั่ว ถูก ผิด ควร ไม่ควร เป็นสิ่งสัมพัทธ์ ดี ชั่ว ถูก ผิด ควร ไม่ควร ไม่นั่นตายตัว การกระทำอย่างหนึ่งจะดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556: 29)

กลุ่มมโนธรรมนิยม

กลุ่มนี้เห็นว่ามโนธรรมคือเกณฑ์การตัดสินค่าทางจริยธรรม มโนธรรม หมายถึงจิตสำนึกที่มนุษย์มีโดย ธรรมชาติในฐานะที่เป็นมนุษย์ ความสำนึกนี้เป็นเสียงภายในจิตใจให้เรารู้ว่าอะไรถูก อะไรผิด มโนธรรม เป็นอินทรีย์พิเศษที่เป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่งที่มนุษย์เรามี อินทรีย์พิเศษที่ว่านี้ไม่มีลักษณะทางกายภาพ นักมโน ธรรมสมบูรณ์บางคนเรียกอินทรีย์พิเศษนี้ว่า “ปัญญา” (Intellect หรือ Understanding) อินทรีย์นี้จึงมิได้เป็นส่วนหนึ่งของร่างกายเหมือนประสาทสัมผัสทั้ง 5 แต่เป็นส่วนหนึ่งของจิตหรือวิญญาณอินทรีย์พิเศษจะเป็น ตัวหยั่งเห็นความดี ความชั่ว มโนธรรมหรืออินทรีย์พิเศษนี้มีติดตัวมนุษย์มาแต่เกิดและเป็นลักษณะสากล ถ้าทุกคนอยู่ในภาวะปกติย่อมเห็นเป็น อย่างเดียวกันว่า สิ่งนี้ถูก สิ่งนั้นผิด เช่น เห็นตรงกันว่า การคร่าชีวิต นั้นผิด เป็นต้น ปัญหาที่ว่า สภาพที่เห็นในชีวิตประจำวัน ทำไมคนเรายังเห็นดี เห็นชั่ว เห็นผิดหรือถูก ไม่เหมือนกัน บางคนเห็นว่า ในสถานการณ์อย่างหนึ่งการฆ่าคนเป็นสิ่งถูก แต่บางคนบอกว่าผิด ขาวมโนธรรม สัมบูรณ์ตอบว่า แม้

มโนธรรมจะแฝงอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคนตั้งแต่เกิด แต่สภาพนี้จะต้องได้รับการพัฒนาจึงจะกลายเป็นสภาพจริง หากมโนธรรมยังไม่ได้ได้รับการพัฒนาให้เป็นจริงก็อาจทำให้เราไม่อาจหยั่งเห็นความดีที่ถูกต้องก็ได้ ดังนั้นมโนธรรมจึงอาจแยกออกได้ 2 อย่าง ดังนี้ (ทองหล่อ วงศ์ธรรมา, 2549: 123-124)

มโนธรรมแบบสามัญสำนึก คือจิตสำนึกที่หยั่งเห็นความดีความชั่วโดยไม่อาศัยการใช้เหตุผล แต่เป็น เพียงความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายใน มโนธรรมแบบนี้อาจเห็นถูกหรือผิดก็ได้ มโนธรรมแบบมีเหตุผล คือ อินทรีย์พิเศษที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นจริงแล้วย่อมหยั่งเห็นความถูก ความผิด หรือความดี ไม่ดี ได้อย่างถูกต้อง เพราะเป็นไปโดยเหตุผล การที่จะหยั่งเห็นด้วยเหตุผลก็ต้องกำจัดปัจจัยที่เป็นตัวขวางให้ได้ก่อนปัจจัยเหล่านั้น เช่น อารมณ์ ความรู้สึก ความปรารถนา ผลประโยชน์ เฉพาะตน เป็นต้น

สรุป จริยศาสตร์ คือ สาขาวิชาปรัชญาที่ทำการศึกษากฎศีลธรรมของมนุษย์ว่า ดี ชั่ว ถูกหรือผิด ซึ่งมีขอบเขต คือ การทำบาปหาหน้าที่ของมนุษย์ การแสวงหาคำตอบให้กับชีวิตของมนุษย์ว่าอะไรคือคุณค่าที่ควรแสวงหา อะไรคือความดีสูงสุดและอุดมคติอันเป็นเป้าหมายสูงสุดที่มนุษย์ควรจะดำเนินไปถึง ซึ่งเกณฑ์การตัดสินทางจริยศาสตร์นั้นมี 2 ประการ กล่าวคือ 1. กลุ่มสัมพัทธนิยม เป็นกลุ่มแนวคิดที่มีทัศนะว่าความดี ความชั่ว เป็นสิ่งสมมติไม่มีอยู่จริง เป็นเรื่องส่วนตัวของแต่ละบุคคล และมีเกณฑ์การตัดสินทางจริยธรรมที่ไม่แน่นอนตายตัว 2. กลุ่มมโนธรรมนิยม เป็นกลุ่มแนวคิดที่มีทัศนะว่าความดี ความชั่ว เป็นสิ่งที่มีอยู่จริง และมีเกณฑ์การตัดสินทางจริยธรรมที่แน่นอนตายตัว

2.2 พุทธจริยศาสตร์

พุทธจริยศาสตร์ เป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เป็นแบบแผนความประพฤติที่ดีงาม ซึ่งครอบคลุมถึงความประพฤติทางกาย ทางวาจา และทางใจ ทำให้มนุษย์เป็นผู้ที่มีความประพฤติที่ดีงาม สามารถแยกแยะความดี ความชั่ว รู้ว่าสิ่งใดควรทำ รู้ว่าสิ่งใดไม่ควรทำ และยังส่งผลให้มนุษย์นั้นสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข ปราศจากการเบียดเบียน นักวิชาการได้ให้ความหมายพุทธจริยศาสตร์ พอสรุปได้ดังนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของพุทธจริยศาสตร์ ไว้ดังนี้ คือ พุทธะผู้ตรัสรู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน จริยะ ความประพฤติกิริยาอาการที่ควรประพฤติ ศาสตร์ตำราวิชา ระบบวิชาความรู้เมื่อสองเคราะห์ศัพท์ทั้งหมดเข้าด้วยกันเป็นพุทธจริยศาสตร์ คือวิชาที่ว่าด้วยความประพฤติและกิริยาที่ควรปฏิบัติของผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน และปรัชญาสาขาหนึ่งที่ว่าด้วยความประพฤติและการครองชีวิตว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด หรืออะไรควร อะไรไม่ควร (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2554 : 37)

พระเทพวินทร์ เทวินโท ได้ให้ความหมายว่า พุทธจริยศาสตร์ (Buddhist Ethics) หมายถึง ศาสตร์ที่ว่าด้วยความประพฤติและกิริยาอาการที่ควรปฏิบัติของผู้รู้ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน โดย

ใจความรวม คือ ผู้ได้ตรัสรู้ริยสัจ 4 (ธรรมชาติโดยย่อ) ผู้รู้แจ้งโลก (โลกวิทู) ผู้ตื่นจากกิเลส เครื่องเศร้าหมอง (อุปกิเลส) ผู้เบิกบาน (พุทฺธ) คือได้บำเพ็ญประโยชน์อย่างสมบูรณ์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ในแง่จุดมุ่งหมายของมนุษย์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ในแง่จุดมุ่งหมายของมนุษย์ได้บัญญัติคำขึ้นมาใช้เพื่อประโยชน์ในการสื่อสาร ระหว่างกันโดยได้แปลงคำนี้มาจากคุณค่าอาการของธรรมชาติอีกอย่างหนึ่ง (พระเทวินทร์ เทวินโท, 2544 : 15)

ระดับของพุทธจริยศาสตร์

พุทธจริยศาสตร์ แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้ (พระมหามหาวินทร์ ปริสุตตโม, 2561: 199-200) จริยศาสตร์ชั้นมูลฐาน คือเบญจศีล ได้แก่ ศีล 5 และเบญจธรรม ได้แก่ ธรรม 5 เป็นข้อปฏิบัติฝ่ายศีลและธรรมจนเจือกัน คือ

เบญจศีล	เบญจธรรม
1. เว้นจากการฆ่าสัตว์	1. มีเมตตากรุณาในสัตว์
2. เว้นจากการลักทรัพย์	2. เลี้ยงชีวิตในทางที่ถูกต้อง
3. เว้นจากการประพฤติดิพิตประเวณี	3. มีความสำรวมระวังในกาม
4. เว้นจากการพูดปด	4. พูดแต่คำสัตย์จริง
5. เว้นจากการดื่มสุราเมรัย	5. มีสติรักษาดนไว้เสมอ

ที่เรียกว่าเป็นจริยศาสตร์ชั้นมูลฐานเพราะเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้น เมื่อปฏิบัติขั้นสูงขึ้นไปได้ เป็นพื้นฐานรองรับคุณธรรมสูงๆ ขึ้นไปเช่นเดียวกับการลงรากเข็มไว้อย่างดี ย่อมสามารถรับน้ำหนักอาคารสูงใหญ่หลายชั้นได้ การที่จะดูพื้นฐานหรือความมั่นคงของบุคคลก็สามารถจะอ่านกันได้ ที่หลักเบญจศีลเบญจธรรมนี้

จริยศาสตร์ชั้นกลาง ได้แก่ หลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ แยกเป็นทางกาย วาจา และใจ คือ

- ทางกายมี 3 คือเว้นฆ่าสัตว์ เว้นการลักทรัพย์ เว้นประพฤติดิพิตในกาม
- ทางวาจามี 4 คือเว้นพูดปด เว้นพูดส่อเสียด เว้นพูดเพ้อเจ้อไร้สาระ
- ทางใจมี 3 คือไม่โลภอยากได้ของคนอื่น ไม่คิดปองร้ายใคร ไม่เห็นผิดจากทำนองครองธรรม คือเห็นว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว พ่อแม่มีบุญคุณ สัตว์เกิดโดยจิตมี พระอริยบุคคลมี พระอรหันต์มี

เหล่านี้เรียกว่าจริยศาสตร์ชั้นกลาง เพิ่มการใช้ถ้อยคำให้ประณีตขึ้นและสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ เพิ่มข้อปฏิบัติทางใจเข้าด้วย เป็นข้อปฏิบัติที่สูงขึ้นที่เรียกว่า “กุศลกรรมบถ” นั้นแปลว่า “ทางแห่งกรรมดี” หรือ “ทางความดี” หมายความว่า การที่พุทธศาสนาสอนเรื่องความดีนั้นไม่ใช่

เพียงแต่สอนว่าให้ทำดี แต่ได้บอกวิธีการทำความดีกำกับไว้ด้วย เพื่อผู้รักที่จะทำดีจะได้ทำถูกทาง เป็นลักษณะการสอนที่สมบูรณ์ประการหนึ่ง และการปฏิบัติตามกุศลกรรมบถ 10 เหล่านี้ เป็นการสร้างความดีไว้กับตนทั้งสิ้น

หลักจริยศาสตร์ชั้นสูง คือข้อปฏิบัติสำหรับบรรลุมรรคผลนิพพานโดยตรง ข้อปฏิบัติในขั้นนี้เรียกว่า “อริยมรรค” แปลว่า “ทางอันประเสริฐ” หรือ “ทางที่ทำให้เป็นผู้ประเสริฐ” มีองค์ประกอบ 8 ข้อ คือ

- สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ หมายถึงความรู้เห็นอริยสัจ 4 ชัดแจ้งทุกประการ เชื่อมโยงเข้าสู่การ ตรัสรู้อริยสัจ
- สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ คือดำริปลดปล่อยจิตจากอารมณ์โลภี จากความพยาบาท จากการเบียดเบียน
- สัมมาวาจา เจรจาชอบ หมายถึงวาจาสุจริต 4 ในกุศลกรรมบถตามที่กล่าวมา ในจริยศาสตร์ชั้นกลาง
- สัมมากัมมันตะ การงานชอบ หมายถึงการไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์และเป็นพรหมจารีบุคคลไม่เกี่ยวกับกาม
- สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ หมายถึงการเลี้ยงชีวิตไม่ผิดกฎหมายและศีลธรรม เว้นการเลี้ยงสัตว์เพื่อฆ่า
- สัมมาวายามะ เพียรชอบ คือเพียรไม่ให้ความชั่วเกิดขึ้น แต่ให้ความดีเกิดขึ้น แทนและเพียรรักษาความดีไว้
- สัมมาสติ ระลึกรู้ชอบ หมายถึงระลึกแล้วให้เกิดสติสมบูรณ์ขึ้น จนกลายเป็นปัญญาแก้กเลสตัดกิเลสได้
- สัมมาสมาธิ ตั้งใจมั่นชอบ หมายถึงการบำเพ็ญฌานให้เกิดขึ้นเป็นพื้นฐาน การบรรลุมรรคผลในสัมมาทิฐิข้อต้น

สรุป พุทธจริยศาสตร์ คือ หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่มีจุดมุ่งหมายให้มนุษย์รู้จักทำความดี ละเว้นจากความชั่ว ซึ่งพุทธจริยศาสตร์นั้นมีทั้งหมด 3 ระดับ กล่าวคือ ระดับต้น เป็นหลักความประพฤติสำหรับคฤหัสถ์ ระดับกลาง เป็นหลักความประพฤติสำหรับนักบวช และระดับสูง เป็นหลักความประพฤติที่จะพัฒนาคุณธรรมของผู้ปฏิบัติจนนำไปสู่จุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือพระนิพพาน นอกจากนี้พุทธจริยศาสตร์ยังมีการตัดสินพฤติกรรมของมนุษย์ที่ชี้ขาดลงไปถึงพฤติกรรมของมนุษย์

3. ภูฏันทสูตร

3.1 โครงสร้างภูฏันทสูตรในพระไตรปิฎก

ภูฏันทสูตรเป็นพระสูตรที่ว่าด้วยเรื่องการแก้ไขปัญหามันเมืองที่สืบเนื่องมาจากมาจากการทำสงครามขยายดินแดนของพระเจ้ามหาวิจิตรราชจนเกิดความไม่สงบสุขในบ้านเมือง ทำให้ผู้คนมีความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก บ้านเมืองเต็มไปด้วยโจรผู้ร้าย เป็นสาเหตุที่ทำให้พระองค์มีพระดำริที่จะบวชช้อย ซึ่งพราหมณ์บุโรหิตได้ให้คำแนะนำในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นโดยการสนับสนุนบุคคลทั้งบุคคลระดับบนและบุคคลระดับล่างให้มีความเท่าเทียมกัน มีปรากฏในพระไตรปิฎกเล่มที่ 9 พระสุตตันตปิฎกเล่มที่ 1 ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค และมีปรากฏในคัมภีร์อรรถกถา ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค

3.2 เนื้อหาของภูฏันทสูตร

พระเจ้ามหาวิจิตรราชทรงทำสงครามแผ่ขยายอาณาจักรออกไปกว้างขวาง ผลของสงครามทำให้ เศรษฐกิจของประเทศตกต่ำจนเกิดปัญหาโจรปล้นบ้านเมือง โจรเหล่านี้เป็นโจรเพราะความยากจนบีบคั้น ไม่ได้เป็นโจรเพราะสันดานคือความโลภบีบคั้น พระโพธิสัตว์ในฐานะเป็นบุโรหิตมองเห็นปัญหานี้ได้ทะลุปรุโปร่ง จึงถวายคำแนะนำพระราชให้แก้ปัญหาเศรษฐกิจด้วยการส่งเสริมประชาชนให้ชวนชวาทมาหากิน โดยช่วยเหลือคนระดับล่าง 3 กลุ่มซึ่งขยันทำมาหากิน ดังนี้เพิ่มข้าวปลูกและข้าวกินให้แก่เกษตรกรที่ขยันทำงานในโอกาสอันสมควร เพิ่มทุนให้แก่พ่อค้าที่ขยันทำงานในโอกาสอันสมควร พระราชทานเบี้ยเลี้ยง และ พระราชทานเงินเดือนให้แก่ข้าราชการที่ขยันทำงานในโอกาสอันสมควร การใช้จ่ายทรัพย์เพื่อความสุขของคน ที่อยู่ร่วมสังคมเดียวกันนั้นมีไขฟูตถึงเฉพาะปัจเจกชน ผู้ปกครองก็หาทรัพย์และจ่ายทรัพย์เพื่อผู้ที่อยู่ใต้ ปกครอง คือข้าราชการและประชาชน ดังที่กล่าวไว้ในยัญ 5 ประการ ได้แก่ อัศวเมธ การเก็บค่านา 1 ใน 10 ส่วน ของพระเจ้าจักรพรรดิ บุริสเมธ ได้แก่ พระเจ้าจักรพรรดิพระราชทานบำเหน็จแก่ข้าราชการ สัมมาปาสะ ได้แก่ พระเจ้าจักรพรรดิไม่คิดดอกเบียจากคนจนที่กู้เงินไป 3 ปี วาชเปยยะ ได้แก่ พระเจ้าจักรพรรดิพุดจาอ่อนหวานต่อประชาชน นิรัคคะ ได้แก่ พระเจ้าจักรพรรดิสงเคราะห์ด้วยสังคหวัตถุ 4 เป็นเหตุให้รัฐมั่งคั่ง สมบูรณ์ไม่มีโจรผู้ร้าย (คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559: 181-182)

3.3 พระพุทธเจ้าทรงแสดงมหายัญแก่ภูฏันทพราหมณ์

ลำดับนั้น พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า ดูก่อนพราหมณ์ ถ้าเช่นนั้นท่านจงตั้งใจฟังให้ดี เราจักบอก เมื่อ พราหมณ์ภูฏันทตะทุลรับแล้ว พระพุทธองค์จึงทรงแสดงเรื่องมหายัญของพระเจ้าวิจิตรราช ซึ่งเป็นการบูชามหายัญแบบราชสงเคราะห์ อันประกอบด้วยยัญสมบัติ 3 ประการ มีองค์ประกอบ 16 เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสแสดงเรื่องจบลงแล้ว พราหมณ์เหล่านั้นส่งเสียงอื้ออึงเกรียวกราวว่า โอ ยัญ โอ ยัญสมบัติ ส่วนพราหมณ์ภูฏันทะ นิ่งนิ่งอยู่ ต่อนั้นพราหมณ์เหล่านั้นได้ถามว่า เพราะเหตุไรเล่า

ท่านจึงไม่ชื่นชมคำสาขิตของพระสมณโคดมว่าเป็นคำกล่าวถูกต้องก็หาไม่ได้ เพราะว่าผู้ที่ไม่ชื่นชมคำสาขิตของพระสมณโคดมว่าเป็นคำกล่าวถูกต้องนั้นศีรษะจะต้องแตกออกแต่ข้าพเจ้าก็ยังรู้สึกว่าการที่พระสมณโคดมไม่ได้ตรัสอย่างนี้ว่าเราได้สดับมาอย่างนี้ หรือเรื่องนี้น่าจะเป็นอย่างนี้ แต่พระองค์ตรัสว่าเหตุอย่างนี้ได้เกิดขึ้นแล้วในกาลนั้น เรื่องเช่นนี้ได้มีแล้วในกาลนั้น ข้าพเจ้าคิดว่า พระสมณโคดมคงจะทรงเป็นพระเจ้านามหาวชิตราชผู้เป็นเจ้าแห่งยัญ หรือทรงเป็นพราหมณ์บุโรหิตผู้อำนวยพรบูชายัญของพระเจ้านามหาวชิตรานั้นแน่นอน กฎทัณฑ์พราหมณ์จึงได้กราบทูลถามพระพุทธรูปว่า ก็ท่านพระโคตม ผู้เจริญยอมทรงทราบโดยแจ้งชัดหรือว่าผู้บูชายัญเห็นปานนั้น หรือผู้อำนวยพรบูชายัญเห็นปานนั้น หลังจากตายไปแล้วย่อมบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์ พระพุทธรูปเจ้าตรัสว่า พราหมณ์ เราย่อมทราบโดยแจ้งชัดว่า ผู้บูชายัญเห็นปานนั้น และผู้อำนวยพรบูชายัญเห็นปานนั้น หลังจากตายไปแล้วไปบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์ สมัยนั้นเราได้(เกิด) เป็นพราหมณ์บุโรหิตผู้อำนวยพรบูชายัญนั้น

3.4 ยัญที่ใช้ทรัพย์น้อยเตรียมการน้อยมีผลมาก

กฎทัณฑ์พราหมณ์เมื่อทราบเรื่องมหายัญของพระเจ้านามหาวชิตรานั้นโดยถ่องแท้แล้ว จึงกราบทูลถาม พระพุทธรูปเจ้าอีกว่า พระองค์ผู้เจริญยัญอย่างอื่นซึ่งใช้ทรัพย์น้อยกว่า มีการเตรียมน้อยกว่า และมีผลมากกว่า มีอันใดสงฆ์มากกว่า กว่ายัญสมบัติ ทั้ง 3 ประการ ซึ่งมีบริวาร 16 นี้ มีอยู่หรือ? พระพุทธรูปเจ้า ตรัสว่า ยัญเช่นนั้นมิอยู่ และพระพุทธรูปเจ้าได้แสดงยัญเหล่านั้นคือ

- นิตยทาน คือการให้ทานที่ถวายเจาะจงแก่ผู้มีศีลเป็นประจำ
- การสร้างวิหาร ที่อยู่อาศัยอุทิศแด่พระสงฆ์ที่มาจากทิศทั้ง 4
- บุคคลผู้มีจิตเลื่อมใสในพระรัตนตรัยเป็นสรณะ
- การสมทานรักษาศีล 5 คือเว้นการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุดโกหกและดื่มน้ำเมา
- บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยศีล บำเพ็ญสมาธิจนได้ฌาน
- บำเพ็ญเพียรปัญญาจนสำเร็จวิชา 8 (แม่ชีเปรมฤดี บุญมีพิพิธ, 2561 : 44)

3.5 กฎทัณฑ์พราหมณ์แสดงตนเป็นอุบาสกและบรรลุนิเสก

เมื่อพระพุทธรูปเจ้าทรงแสดงยัญที่มีการเตรียมน้อย แต่มีผลมาก มีอันใดสงฆ์มากจบลงปรากฏว่า กฎทัณฑ์พราหมณ์มีความพึงพอใจในคำตอบของพระพุทธรูปเจ้าเป็นอย่างยิ่ง และเกิดความเลื่อมใสในพระธรรมเทศนา จึงประกาศตนเป็นอุบาสก ขอถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งตลอดชีวิตแล้วสั่งปล่อยสัตว์ทั้งหมด ที่เตรียมไว้ ลำดับนั้น พระพุทธรูปเจ้าจึงตรัสสอนบุพพิกขา คือทรงประกาศเรื่องทาน เรื่องศีล เรื่องสวรรค์ เรื่องโทษ ของกาม และอันสงฆ์แห่งการออกบวชโปรดกฎทัณฑ์พราหมณ์อีก กฎทัณฑ์พราหมณ์ก็บรรลุนิเสกเป็นพระโสดาบัน เป็นพระอริยบุคคลขั้นต้นในพระพุทธศาสนา

อนุพุทฺธิกา คือกาที่แสดงเรื่องตามลำดับ เป็นธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงบ่อยที่สุด ตลอด พระชนมายุของพระองค์ โดยที่พระองค์ทรงแสดงคู่กับอริยสัจ 4 (คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) ซึ่งบุคคลที่พระพุทธองค์จะทรงแสดงอนุพุทฺธิกา และอริยสัจ 4 โปรตนัน ต้องประกอบด้วยคุณสมบัติ 3 ประการ คือ

- เป็นมนุษย์
- เป็นคฤหัสถ์
- มีอุปนิสัยแก้ล้าครบรรลุโลกุตระธรรมในที่นั้น (ไสว มาลาทอง, 2534: 39)

3.6 หลักพุทธจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกฎทนต์สูตร

ในกฎทนต์สูตร มีหลักธรรมในการปกครองเรียกว่า ทศพิธราชธรรม ซึ่งมีเนื้อหาตั้งข้อความว่า ดูกรพระยาหงส์ เราพิจารณาเห็นชัดซึ่งอายุอันเป็นอนาคตยังยืนยาวอยู่เราตั้งอยู่แล้วในธรรม 10 ประการ จึงไม่สะดุ้งกลัวปรโลก เราเห็นกุศลธรรมที่ดำรงอยู่ในตนเหล่านี้ คือทาน ศีล การบริจาค ความซื่อตรงความอ่อนโยน ความเพียร ความไม่โกรธ ความไม่เบียดเบียน ความอดทน และความไม่พิโรธ แต่นั้นปิตีและโสมนัสไม่ไฉ่น้อย ย่อมเกิดแก่เรา ก็สุขุมหงส์นี้ไม่ทันคิดถึงคุณสมบัติของเรา ไม่ทราบความประทุษร้ายแห่งจิต จึงเปล่งวาจาอันหยาบคาย ย่อมกล่าวถึงโทษที่ไม่อยู่ในเรา คำของสุขุมหงส์นี้ ย่อมไม่เป็นเหมือนคำของคนมีปัญญา (กรมการศาสนา, 2525; ขุ.ชา. 28/240/86)

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าทศพิธราชธรรม คือ ธรรมของพระราชา กิจวัตรที่พระเจ้าแผ่นดินควรประพฤติ คุณธรรมของ ผู้ปกครองบ้านเมือง ธรรมของนักปกครอง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2561: 240-241)

- ทาน การให้ คือสละทรัพย์สิ่งของบำรุงเลี้ยง ช่วยเหลือประชาราษฎร์ และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์
- ศีล ความประพฤติดีงาม คือสรวมกายและวจีหาวาร ประกอบแต่การสุจริต รักษาจิตดีคุณ ให้ควรเป็นตัวอย่าง และเป็นทีเคารพนับถือของประชาราษฎร์ มิให้มีข้อที่ใครจะดูแคลน
- บริจาคะ การบริจาค คือสละความสุขสำราญเป็นต้น ตลอดจนชีวิตของตน เพื่อประโยชน์ สุขของประชาชน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง
- อาชวระ ความซื่อตรง คือซื่อตรงทรงสัตย์ไรรมา ยา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจ ไม่หลอกลวงประชาชน
- มัททวะ ความอ่อนโยน คือมีอัธยาศัย ไม่เย่อหยิ่งหยาบคายหยาบกระด้างถือองศ์ มีความงามสง่า เกิดแต่ท่วงทีที่ริยาสุภาพนุ่มนวล ละมุนละไม ให้ได้ความรักความภักดี แต่มีขาดยำเกรง

- ตปะ ความทรงเดช คือแผดเผากิเลสตัณหา มิให้เข้ามาครอบงำอำยิจิต ระวังยับยั้งข่มใจได้ ไม่ยอม ให้หลงไหลหมกมุ่นในความสุขสำราญและความปรนเปรอ ความเป็นอยู่สม่ำเสมอ หรืออย่างสามัญ มุ่งมั่นแต่จะบำเพ็ญเพียร ทำกิจให้บริบูรณ์
- อักโกธะ ความไม่โกรธ คือไม่กริ้วกราดลุอำนาจความโกรธ จนเป็นเหตุให้วินิจฉัยความและกระทำ การต่างๆ ผิดพลาดเสียธรรม มีเมตตาประจักษ์ไว้ ระวังความเคืองขุ่น วินิจฉัยความและกระทำการด้วยจิตอันราบเรียบเป็นตัวของตนเอง
- 8. อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียน คือไม่บีบคั้นกดขี่ เช่น เก็บภาษีขูดรีด หรือเกณฑ์แรงงานเกินขนาด ไม่หลงระเหิรอำนาจ ขาดความกรุณา หาเหตุเบียดเบียนลงโทษอาชญาแก่ประชากรราษฎรผู้ใดเพราะอาศัยความ อาฆาตเกลียดชัง
- ขันติความอดทน คืออดทนต่องานที่ตรากตรำ ถึงจะลำบากกายนาเบื่อหน่ายเพียงไร ก็ไม่ท้อถอย ถึงจะถูกยั่วถูกหยันด้วยคำเสียดสีถากถางอย่างใดก็ไม่หมั่นกำลังใจ ไม่ยอมละทิ้งกรณีย์ที่บำเพ็ญโดยชอบธรรม
- อวิโรธนะ ความไม่คลาดธรรม คือวางองค์เป็นหลักหนักแน่นในธรรม คงที่ไม่มีความเอนเอียง หวั่นไหวเพราะถ้อยคำที่ร้าย ลากสักการะ หรืออิฏฐารมณ์ อนิฏฐารมณ์ใดๆ สถิตมั่นในธรรมทั้งส่วนยุติธรรม คือความเที่ยงธรรมกัตตินิติธรรม คือระเบียบแบบแผนหลักการปกครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี อันดีงามก็ดี ไม่ประพฤติให้เคลื่อนคลาดวิบัติไป

ราชสังคหวัตถุ คือสังคหวัตถุของผู้ครองแผ่นดินหรือของพระราชา ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ประชาชน หลักการสงเคราะห์ประชาชนของนักปกครอง เป็นหลักธรรมที่ช่วยในการปกครองและบริหาร บ้านเมือง มีปรากฏในพระไตรปิฎกเล่มที่ 15 สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค ว่า ครั้นนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงทราบเนื้อความนั้นแล้ว จึงได้ตรัสพระคาถาเหล่านั้นในเวลานั้นว่า มหายัญที่มีการเตรียมมาก มีการฆ่าแพะ แกะ โค และ สัตว์ชนิดต่างๆ คือ อัสวเมธ 1 ปุริสเมธ 2 สัมมาปาสะ 3 วาขเปยยะ 4 นิรัคพะ 5 มหายัญเหล่านั้นเป็นยัญไม่มีผลมาก (เพราะ) พระพุทธเจ้าเป็นต้น ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ผู้ดำเนินปฏิบัติทางอันชอบ ย่อมไม่เข้าไปใกล้ยัญนั้นๆ (กรมการศาสนา, 2525; ส.ส. 15/351/110)

- อัสวเมธ ได้แก่การฆ่าม้าบูชายัญ แต่ชื่อนี้หมายความว่ากว้างกว่านั้น คือหมายถึงยัญที่บูชาด้วยสมบัติ ทุกอย่าง เว้นที่ดินแลคน ซึ่งเขาตั้งเสายัญ 21 เสา

สำหรับผู้ปฏิบัติที่จะต้องฆ่าประมาณ 597 ชนิด เพื่อบูชาตัณหา แล้วทำการบูชาอยู่หลายวันกว่าจะเสร็จพิธี แต่ฉบับต่อมาเขียนไปเป็น สสสมธ แปลว่าสสสมธ เป็นยัญในพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระเจ้ามหาวิชิตราชในกุฏทันตสูตร หมายความว่า การเก็บค่านาตามธัญญาหารที่สำเร็จผลสืบส่วน เก็บไว้เป็นส่วนหลวงส่วนหนึ่ง นี่เป็นสังคหวัตถุประการหนึ่งของพระเจ้าจักรพรรดิ ไม่ตรงกับเรื่องในพระสูตรนี้ ฯ

- ปุริสเมธ ได้แก่การฆ่าคนบูชาตัณหา แต่ความจริงหมายถึงตัณหาที่บูชาด้วยสมบัติต่างๆ อย่างอศวมธ นั้น แต่รวมที่ดินเข้าด้วย แต่ในพระพุทธศาสนา หมายถึงการพระราชทานทรัพย์เป็นเบี้ยเลี้ยงและบำเหน็จ บำนาญแก่ทวยหาญทุก 6 เดือน เป็นสังคหวัตถุของพระเจ้าจักรพรรดิประการหนึ่ง ฯ
- สัมมาปาสะ ได้แก่การผูกสัตว์บูชาตัณหา โดยเขาทำพิธีเหียงท่อนไม้สำหรับต้อนสัตว์เข้าไปที่หลัก บูชาเพลิงทั้งคู่ว่าแล้วร้ายเวทตรงที่ท่อนไม้นั้นตก ทำการบูชาตามพิธีผู้บูชาต้องเป็นคนได้เดินทางย้อนไปตามแม่น้ำสรสดีแล้วด้วยจึงจะเข้าพิธีได้ แต่ที่ในพระพุทธศาสนาจัดเป็นสังคหวัตถุของพระเจ้าจักรพรรดิ หมายถึง การเรียกหนังสือสารกรรมธรรม์แก่ชาวเมืองที่ขัดสนแล้วพระราชทานทรัพย์ให้กู้ โดยไม่เรียกดอกเบี้ย เป็นเวลา 3 ปี ฯ
- วาชเปยยะ ได้แก่ยัญอีกชนิดหนึ่งซึ่งเขาผูกสัตว์ 17 ชนิดบูชา แต่ที่เป็นสังคหวัตถุของพระเจ้า จักรพรรดิ หมายถึงการตรัสพระวาจาอันอ่อนหวานเป็นที่ดูดีมน้ำใจของประชาชน ฯ
- นิรคคหะ ได้แก่ยัญที่ไม่ต้องมีหลักยัญสำหรับบูชา หมายถึงพิธีชนิดเดียวกับอศวมธ แต่บูชาด้วย สมบัติทุกอย่าง ไม่มียกเว้นอะไร ฉะนั้นจึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าสรพเมธ แต่ที่ในพระพุทธศาสนาจัดเป็น สังคหวัตถุของพระเจ้าจักรพรรดิ หมายถึงผลที่พระมหากษัตริย์สงเคราะห์ด้วยสังคหวัตถุ 4 ข้างต้นนั้น ที่เป็น เหตุให้รัฐมั่งคั่งสมบูรณ์ไม่มีโจรผู้ร้ายและประชาราษฎร์บ้านเทิงใจเป็นอยู่ อย่างที่กล่าวว่า ประตุเรือนไม่ต้องลงลี้มกลอนระว่างก็ได้ฉนั้น ฯ

อธิปไตย คือ หลักความเป็นใหญ่ กว้างที่ถือเอาเป็นใหญ่ มี 3 ประการ คือ

- อัตตอธิปไตย คือถือตนเป็นใหญ่ คือถือเอาตนเอง ฐานะ ศักดิ์ศรี เกียรติภูมิของตนเป็นใหญ่ กระทำการด้วยปรารถนา และสิ่งที่เนื่องด้วยตนเป็นประมาณ ในฝ่ายกุศล ได้แก่ เว้นชั่ว ทำดีด้วยเคารพตน

- โลกาธิปไตย คือถือโลกเป็นใหญ่ คือถือความนิยมของชาวโลกเป็นใหญ่ หวั่นไหวไปตามเสียง นินทาและสรรเสริญ กระทำการด้วยปรารภจะเอาใจหมู่ชน หาความนิยมหรือหวั่นกลัวเสียง กล่าวว่าเป็น ประมาณในฝ่ายกุศล ได้แก่ เว้นชั่วทำดีด้วยเคารพเสียงหมู่ชน
- ธรรมาธิปไตย คือถือธรรมเป็นใหญ่ คือถือหลักการ ความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เหตุผล เป็นใหญ่ กระทำการด้วยปรารภ สิ่งที่ได้ศึกษาตรวจสอบตามข้อเท็จจริงและความคิดเห็นที่รับฟังอย่าง กว้างขวางแจ้งชัดและพิจารณาอย่างดีที่สุด เติ้มขีดแห่งสติปัญญาจะมองเห็นได้ด้วยความบริสุทธิ์ใจว่าเป็นไปโดยชอบธรรม และ เพื่อความดีงาม เป็นประมาณอย่างสามัญ ได้แก่ ทำการด้วยความเคารพหลักการ กฎ ระเบียบ กติกา (กรมการศาสนา, 2525; ที.ปา. 11/228/231)

4. วิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในกฎทนต์สูตร

เหตุการณ์ในกฎทนต์สูตรที่มีความสอดคล้องกับพุทธจริยศาสตร์ในระดับต้น คือ กลุ่มบุคคลที่จะมารับทานในพิธี ซึ่งพราหมณ์บุโรหิตได้แสดงยัญพิธีถวายพระเจ้ามหาวชิตราชแล้ว ได้ถวายคำแนะนำเพื่อจะตัดความกังวลพระทัยของพระเจ้ามหาวชิตราก่อนพิธีบูชายัญ ในพิธีบูชายัญครั้งนี้จะมีกลุ่มบุคคลที่เป็นคนดี และคนไม่ดี กล่าวคือ มีกลุ่มบุคคลที่ฆ่าสัตว์ และบุคคลที่งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ได้เข้ามาในพิธีบูชายัญ ขอให้พระเจ้ามหาวชิตราชทรงให้ความสำคัญในการบูชาและบริจาทานแก่กลุ่มบุคคลที่งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนามีเกณฑ์วินิจฉัยการผิดศีลข้อปาณาติบาต คือ 1.สัตว์นั้นมีชีวิต 2.รู้ว่าสัตว์นั้นมีชีวิต 3.มีเจตนาจะฆ่า 4.พยายามฆ่า 5.สัตว์นั้นตาย เพราะถูกฆ่า

มีกลุ่มบุคคลที่ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ และบุคคลที่งดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ ได้เข้ามาในพิธีบูชายัญ ขอให้พระเจ้ามหาวชิตราชทรงให้ความสำคัญในการบูชาและบริจาทานแก่กลุ่มบุคคลที่งดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนามีเกณฑ์วินิจฉัย การผิดศีลข้ออทินนาทาน คือ 1.ของนั้นมีเจ้าของหวงแหน 2.รู้ว่าเจ้าของนั้นหวงแหน 3.ตั้งใจลักสิ่งของนั้น 4.พยายามลักสิ่งของนั้น 5.ได้สิ่งของนั้นมาด้วยความพยายามนั้น

มีกลุ่มบุคคลที่ประพฤติดิฉันในกาม และบุคคลที่งดเว้นจากการประพฤติดิฉันในกาม ได้เข้ามาในพิธีบูชายัญ ขอให้พระเจ้ามหาวชิตราชทรงให้ความสำคัญในการบูชาและบริจาทานแก่กลุ่มบุคคลที่งดเว้นจากการประพฤติดิฉันในกาม ซึ่งในทางพระพุทธศาสนามีเกณฑ์วินิจฉัย การผิดศีลข้อ

กามสุมิจฉาจาร คือ 1.หญิงหรือชายนั้นเป็นผู้ต้องห้าม 2.ตั้งใจเสพกาม 3.ประกอบกามกิจ 4.อวัยวะเพศ
 ล่วงล้ำเข้าไปแม้เพียงเท่าเมลิ์ดงา

มีกลุ่มบุคคลที่กล่าวคำเท็จ และบุคคลที่ดเว้นจากการกล่าวคำเท็จ ได้เข้ามาในพิธีบูชาญ
 ขอให้พระเจ้ามหาวชิตราชทรงให้ความสำคัญในการบูชาและบริจาทนแก่กับกลุ่มบุคคลที่ดเว้นจาก
 การกล่าวคำเท็จ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนามีเกณฑ์วินิจฉัยการผิดศีลข้อมุสาวาท คือ 1.เรื่องไม่จริง 2.
 เจตนาจะพูดเรื่องนั้น 3.พูดหรือแสดงออกไป 4.ผู้ฟังเข้าใจเนื้อความนั้น

ศีลข้อมุสาวาท จึงไม่ได้จำเพาะเจาะจงเรื่องการกล่าวคำเท็จแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังหมาย
 รวมไปถึง การพูดส่อเสียด การพูดคำหยาบ การพูดเพ้อเจ้อ

เหตุการณ์ในกฎทนต์สูตรที่มีความสอดคล้องกับพุทธจริยศาสตร์ในระดับกลาง คือพระเจ้า
 มหาวชิตราชได้ทรงใช้หลักกุศลกรรมบถ 10 ในการคัดเลือกคนที่จะเข้ามารับทานในพิธีบูชาญ
 ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้บุคคลที่กระทำความดีได้รับผลตอบแทน กล่าวคือ เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจาก
 การลักทรัพย์ เว้นจากการประทุพติผิดในกาม เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจาก
 การพูดคำหยาบ เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ ไม่โลภอยากได้ของผู้อื่น ไม่คิดพยาบาทปองร้าย และมีความ
 เห็นชอบที่ถูกต้องตามคลองธรรม คือ สัมมาทิฎฐิ นอกจากพระเจ้ามหาวชิตราชได้มีการใช้หลัก
 พุทธจริยศาสตร์ในการบริหารและปกครองบ้านเมือง ได้แก่ หลักทศพิธราชธรรม ทำให้มีพระจริยาวัตร
 ที่งดงาม ทำให้เป็นที่ยอมรับและเป็นศูนย์รวมของพสกนิกร พระเจ้ามหาวชิตราชได้มีพราหมณ์ปุโรหิต
 เป็นที่ปรึกษาส่วนพระองค์ ท่านได้รับฟังคำแนะนำจากพราหมณ์ปุโรหิตเพื่อนำมาแก้ไขปรับปรุง โดย
 ยึดประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนเป็นที่ตั้ง และมีการส่งเคราะห์ประชาชนทุกระดับชั้น
 วรรณะด้วยราชสังคหวัตถุ 4 คือ การเพิ่มข้าวปลูกให้แก่เกษตรกรที่ขยันทำงานในโอกาสอันสมควร
 เพิ่มทุนให้แก่พ่อค้าที่ขยันทำงานในโอกาสอันสมควร และ พระราชทานเบี้ยเลี้ยง และพระราชทาน
 เงินเดือนให้แก่ข้าราชการที่ขยันทำงานในโอกาสอันสมควร ส่งผลให้ปัญหาโจรผู้ร้ายในบ้านเมืองลดลง
 และผู้คนในสังคมได้รับสิทธิประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ยังมีเกณฑ์การตัดสินทางการเมือง
 และการปกครองที่เข้ามาเกี่ยวข้องคือ อธิปไตย 3 ประกอบด้วย อัตตาธิปไตย คือ ถือตนเป็นใหญ่ คือ
 ถือเอาตนเอง ฐานะ ศักดิ์ศรี เกียรติภูมิของตนเป็นใหญ่ กระทำการด้วยปรารถน และสิ่งที่เนื่องด้วย
 ตนเป็นประมาณ ในฝ่ายกุศล ได้แก่ เว้นชั่ว ทำดีด้วยเคารพตน โลกาธิปไตย คือ ถือโลกเป็นใหญ่ คือ
 ถือความนิยมของชาวโลกเป็นใหญ่ หวั่นไหวไปตามเสียง นินทาและสรรเสริญ กระทำการด้วยปรารถน
 จะเอาใจหมู่ชน หาความนิยมหรือหวั่นกลัวเสียกล่าวว่าเป็นประมาณ ในฝ่ายกุศล ได้แก่ เว้นชั่วทำดี
 ด้วยเคารพเสียงหมู่ชน และได้มีการใช้หลักอภิธานิยธรรม คือ หลักธรรมที่พัฒนาสังคมให้เกิด
 ความเจริญก้าวหน้า ไม่เสื่อมถอย ประกอบด้วย หมั่นประชุมกันเนื่องๆ พร้อมเพรียงกันประชุม
 เลิกประชุมพร้อมกัน ตลอดทั้งการมีความพร้อมเพรียงในการทำงาน การเคารพและปฏิบัติตาม
 ขนบธรรมเนียมประเพณี ไม่เพิกถอนสิ่งที่บัญญัติไว้ดีแล้ว และไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ดีงามและไม่

ประกอบด้วยหลักเหตุผลขึ้นมาแทน มีความเคารพในบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งหรือมีการรองรับแล้ว โดยธรรม ไม่ลู่แก่อำนาจความอยากที่เกิดขึ้น และให้เกียรติแก่สุภาพสตรีไม่ข่มเหงน้ำใจสตรี สิ่งใดที่เป็นที่เคารพนับถือของประชาชน บุคคลที่มีบทบาทเป็นผู้ปกครองจะต้องให้ความเคารพนับถือในสิ่งนั้นและไม่ยกเลิกลัทธิธรรมเนียมอันชอบธรรม ตลอดจนการให้การคุ้มครองผู้ประพฤติดุรกรรมที่เข้ามาสู่แว่นแคว้น พระเจ้ามหาวิชิตราชได้มีการประชุมกลุ่มบุคคลระดับผู้นำเข้าประชุมเพื่อรับทราบและปรึกษาหารือในการดำเนินการของนโยบาย คือ พิธีกรรมบูชามหาโยชซึ่งเป็นนโยบายเดิม โดยไม่ได้ทำลายนโยบายเดิมโดยสิ้นเชิง แต่พระองค์ทรงนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสภาพบ้านเมืองและปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น เช่น ปัญหาการก่ออาชญากรรมมีโจรผู้ร้ายในบ้านเมือง โดยอาศัยความร่วมมือจากกลุ่มบุคคลระดับผู้นำ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนผู้อยู่ใต้การปกครองให้มีความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดี

เหตุการณ์ในกฎทนต์สูตรที่มีความสอดคล้องกับพุทธจริยศาสตร์ในระดับสูง คือ กฎทนต์พราหมณ์ท่านมีบทบาทเป็นผู้ปกครองหมู่บ้านชาลุมัตต์ และยังเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณทางศาสนา มีความรู้ในเรื่องพิธีกรรมและหลักคำสอนทางศาสนา ภายหลังจากได้ฟังธรรมของพระพุทธองค์จนเกิดความศรัทธา และทำให้เข้าใจถึงความหมายของ ยัญ 3 ประการ และองค์ประกอบ 16 ประการ ที่แท้จริงคือยัญที่ใช้ทรัพยากรน้อยเตรียมการน้อยมีผลมาก ท่านได้แสดงตนเป็นอุบาสกและบรรลุนิพพานเป็นพระโสดาบัน ในการปฏิบัติเพื่อให้สามารถเข้าถึงอุดมคติสูงสุดของพระพุทธศาสนาจึงต้องปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ประกอบด้วย สัมมาทิฐิ การมีความเห็นชอบ สังกัปปะ ความดำริชอบ สัมมาวาจา เจรจาชอบ สัมมาภังคะ การกระทำที่ถูกต้อง สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพที่ถูกต้อง สัมมาวายามะ ความเพียรถูกต้อง สัมมาสมาธิ มีสติระลึกรู้ถูกต้อง สัมมาสมาธิ การตั้งใจมั่นถูกต้อง เมื่อมีการปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 สมบูรณ์แล้วย่อมจะทำให้ผู้ที่ปฏิบัติสามารถเป็นพระอริยบุคคลได้แก่ พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์ เป็นผู้หลุดพ้นจากวัฏสงสารสามารถกำจัดอวิชชาซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการเวียนว่ายตายเกิด

5. สรุป

พุทธจริยศาสตร์คือหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยเรื่องความประพฤติที่ดีและเกณฑ์ในการตัดสินความดีและความชั่ว เมื่อนำพุทธจริยศาสตร์ไปประพฤติและปฏิบัติตามย่อมทำให้มนุษย์ได้รับการพัฒนาทางด้านจิตใจ และสามารถแยกแยะว่าสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ พุทธจริยศาสตร์ยังได้สอนมนุษย์ให้รู้จักแสวงหาคุณค่าที่ดี และวิธีการที่จะทำให้สามารถเข้าถึงอุดมคติของชีวิต กฎทนต์สูตรเป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงแก่กฎทนต์พราหมณ์ผู้มีความสงสัยในยัญสมบัติ 3 ประการ ที่มีองค์ประกอบ 16 ประการ พระพุทธองค์ได้ทรงยกตัวอย่างกรณีศึกษาของพระเจ้ามหาวิชิตราชในการแก้ไขปัญหาบ้านเมืองที่ได้รับคำปรึกษาแนะนำจากพราหมณ์บุโรหิต โดยเปลี่ยนแปลง

ความคิดที่จะบูชาัญซึ่งต้องใช้สิ่งมีชีวิตมาเป็นเครื่องสังเวย เป็นการการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจบ้านเมืองตกต่ำ โดยให้การสงเคราะห์กลุ่มบุคคลระดับล่าง 3 กลุ่ม การเอาชนะใจบุคคลผู้มีอิทธิพลระดับบน และ การปราบโจรผู้ร้ายด้วยสันติวิธี ส่งผลให้ผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองทุกระดับชั้นวรรณะได้รับสิทธิและสวัสดิการที่เท่าเทียมกัน เมื่อภูฏานตพราหมณ์ได้ฟังพระธรรมเทศนาได้เกิดศรัทธาและทำให้เข้าใจถึงความหมายของัญ 3 ประการ และองค์ประกอบ 16 ประการที่แท้จริงคือ ัญที่ใช้ทรัพยากรน้อยเตรียมการน้อย มีผลมาก ซึ่งท่านได้แสดงตนเป็นอุบาสกและบรรลุนิพพานเป็นระโสดาบัน

6. เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2525). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง เล่มที่ 11, 15, 28*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- กิริติ บุญเจือ. (2538). *ปรัชญาสำหรับผู้เริ่มเรียน*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- คณาจารย์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2556). *พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาสังคมร่วมสมัย*. พิมพ์ครั้งที่ 1. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- คณาจารย์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2559). *พุทธศาสนากับสังคมสงเคราะห์*. พิมพ์ครั้งที่ 1. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์. (2548). *จริยศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ทองหล่อ วงศ์ธรรมา. (2549). *ปรัชญาทั่วไป*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- บุญมี แท่นแก้ว. (2552). *จริยศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โอ เอส พริ้นติ้ง เฮาส์.
- วศิน อินทสระ. (2549). *พุทธจริยศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมดา.
- วิทย์ วิศทเวทย์. (2532). *จริยศาสตร์เบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 40. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ผลิธัมม.
- ไสว มาลาทอง. (2534). *คู่มือประกอบการเรียนการสอนพุทธประวัติ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- แม่ชีเปรมฤดี บุญมีพิพิธ. (2561). *ศึกษาการปฏิบัติเพื่อบรรลุนิพพานในภูฏานตสูตร*. สารนิพนธ์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Angeles, Peter A. (1931). *Dictionary of Philosophy*. New York : Barnes & Noble Books
A Division of Harper & Row, Publishers.

การสื่อสารทางการเมืองไทยผ่านสื่อสังคมออนไลน์

Political Communications in Thailand through Social Media

มัลลิกา บุญมีตระกูล มหาสุข^{1*}

Mallika Boonmeetrakool Mahasook^{1*}

วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต¹

College of Social Innovation, Rangsit University¹

*Corresponding Author E-mail: chattrsu@gmail.com

Received: 16/06/2022; Revised: 08/09/2022; Accepted: 14/11/2022

DOI: 10.14456/jpv.2022.25

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารทางการเมืองไทยผ่านสื่อสังคมออนไลน์” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร วิเคราะห์ด้วยวิธี Content Analysis มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาบริบทการสื่อสารทางการเมืองไทย ช่วง พ.ศ.2549 –พ.ศ.2563 (2) ศึกษากระบวนการสื่อสารของผู้ปฏิบัติการทางการเมืองผ่านปรากฏการณ์ในสื่อ โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ (3) ศึกษาปรากฏการณ์การหลอมรวมสื่อดั้งเดิมและสื่อใหม่ และ (4) ค้นหาปัจจัยความสำเร็จของการสื่อสารทางการเมืองไทยที่คำนึงถึงบริบททางสังคมและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลง

ผลการวิจัยพบว่า 1) บริบทการสื่อสารทางการเมืองของไทย พ.ศ.2549 –พ.ศ.2563 มีวิวัฒนาการไม่หยุดนิ่ง 2) ในกระบวนการสื่อสาร ผู้ส่งสารมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดกลยุทธ์การสื่อสาร “ศาสตร์ทางการตลาด” มีบทบาทในการเจาะกลุ่มเป้าหมาย ขณะที่ผู้รับสารในสังคมไทยมีความแตกต่างกันมาก แต่มีลักษณะเฉพาะร่วม คือ อ่อนไหวง่ายต่อกระแสสังคมและนิยมหวังพึ่งวีรบุรุษซึ่งตรงกับลักษณะมีสีแดงในทฤษฎีเกลียวพลวัต จึงทำให้การสื่อสารแบบปากต่อปาก (Viral Marketing) ใช้ได้ผลดี 3) ปรากฏการณ์หลอมรวมสื่อสังคมออนไลน์เป็นนวัตกรรมสื่อใหม่ที่ขับเคลื่อนมวลชนในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เอื้อต่อ “ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่” ผลักดันขอบเขตของ “พื้นที่สาธารณะ” ทั้งมิติกายภาพและออนไลน์ ช่วยให้การผลิตชุดข้อมูลซ้ำเป็นไปได้สะดวกและรวดเร็ว โดยไม่ผูกติดกับสถานที่หรือเวลา 4) ปัจจัยความสำเร็จของการสื่อสารทางการเมืองภายใต้บริบทสังคมไทยประกอบด้วย “ผู้ส่งสาร” ที่มีทักษะการพูดดี เข้าใจกลยุทธ์การตลาดและทักษะดิจิทัล “สาร” ที่ตรงกับพฤติกรรมและรสนิยม

ของกลุ่มเป้าหมาย “ช่องทางการสื่อสาร” แบบหลอมรวมระหว่างสื่อใหม่กับสื่อเก่าโดยใช้นวัตกรรมช่วย และ “ผู้รับสาร” ที่พร้อมสนองตอบอย่างรวดเร็ว

คำสำคัญ: การสื่อสารทางการเมือง; การหลอมรวมสื่อ; นวัตกรรม

Abstract

The Research on “Political Communications in Thailand through Social Media” is a qualitative study in which documents were utilized, and content analysis was employed to analyze the data. The objectives of the research were (1) to examine the context of Thai political communication from 2006 to 2020; (2) to examine the communication process of political actors through media phenomena, particularly social media; (3) to examine the phenomenon of convergence of traditional and new media; and (4) to investigate the success factors of Thai political communication in the context of a changing social and technological environment.

The findings revealed that 1) the political communication setting of Thailand has developed consistently from 2006 to 2020; 2) messengers have a significant influence in determining the social media communication tactics of political players. “Arts of Marketing” plays a part in targeting political communication, with Thai society’s viewers being somewhat diverse. In the theory of dynamics, their vulnerability to social trends and heroism correlate to the qualities. Thus, viral marketing (word-of-mouth communication) is successful; 3) the phenomenon of social media convergence is a new media invention that drives the masses in the digital age and enables the creation of the “new social movement.” It extends beyond the confines of “Public Areas” to include both offline and online aspects. In this virtual public environment, operators may duplicate datasets fast and simply, regardless of place or time; and 4) it was discovered that the success aspects of political communication in the Thai social environment consist of “messengers” with excellent speaking skills and knowledge of modern marketing techniques and digital abilities. “Messages” that responds to the preferences and behaviors of the intended audience. “Communication channels” blends innovative new media with old media. And a “receiver” that is able to react rapidly to trends.

Keywords: Political communication; Media convergence; Innovation

1. บทนำ

การสื่อสารมีความสำคัญและความสัมพันธ์กับการเมืองเป็นอย่างมาก เพราะการเมืองเป็นเรื่องของการใช้อำนาจ การควบคุมอำนาจ และการบริหารจัดการอำนาจ เพื่อประโยชน์ของสาธารณะและประชาชนซึ่งการใช้อำนาจทางการเมืองนั้นส่งผลกระทบต่อทุกคนในสังคม ส่วนการสื่อสารเป็นเรื่องของการส่งข้อมูลเพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างสมาชิกประชาชนในสังคม สองสิ่งจึงแยกจากกันไม่ได้และเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจในการศึกษาอย่างกว้างขวางในวงวิชาการ (ยุทธร อิศรชัย, 2559: 12-16) กระบวนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพมีองค์ประกอบหลัก ได้แก่ ผู้ส่งสาร (Sender) สาร (Message) ช่องทางหรือสื่อ (Channel/Media) ผู้รับสาร (Receiver) ผลสะท้อนกลับ (Feedback) และบริบท (Context) (Berlo, 1960) ในอดีตผู้ปกครองมักส่งสารไปยังผู้ถูกปกครองด้วยวิธีการสื่อสารแบบทางเดียว (One-Way Communication) แต่เมื่อสังคมเกิดการวิวัฒน์เป็นสังคมประชาธิปไตยที่เน้นการสร้างการมีส่วนร่วม รูปแบบการสื่อสารที่ใช้ จะเป็นการสื่อสารสองทาง (Two-Way Communication) (นันทนา นันทโรภาส, 2557) จุดเปลี่ยนสำคัญในประวัติศาสตร์การสื่อสารทางการเมือง คือ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารสนเทศ (Information Communication Technology: ICT) ซึ่งเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อความเปลี่ยนแปลงในวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนทั่วโลก ทั้งด้านสถานที่ (Space) และเวลา (Time) ซึ่งเมื่อประกอบกับลักษณะสังคมแบบทุนนิยมในปัจจุบัน จึงยิ่งเป็นตัวเร่งให้มีการนำเทคโนโลยีการสื่อสารฯ มาใช้ในชีวิตประจำวันในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม เศรษฐกิจ หรือการเมือง ดังนั้น กระบวนการสื่อสารทางการเมืองตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน จึงมีความเปลี่ยนแปลงในลักษณะการผสมผสานสื่อดั้งเดิม (Traditional Media) อาทิ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง และสื่อวิทยุโทรทัศน์ เข้ากับสื่อใหม่ (New Media) อาทิ อินเทอร์เน็ต และสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) สำหรับสังคมไทย การเปลี่ยนผ่านจากสื่อดั้งเดิมไปสู่สื่อใหม่นั้น สะท้อนให้เห็นได้จากความนิยมของผู้รับสารที่มีต่อสื่อใหม่มากขึ้นเรื่อย ๆ อีกทั้งได้ขยายลักษณะการสื่อสารจากการสื่อสารแบบทางเดียวในระบบอินเทอร์เน็ต มาเป็นสื่อสังคมออนไลน์ สามารถค้นหาความรู้จากการถามตอบผ่านระบบ ตลอดจนติดตามบุคคลที่มีชื่อเสียงในด้านต่าง ๆ ที่สอดคล้องและเป็นประโยชน์ต่อวิถีชีวิตของผู้คนในปัจจุบัน โดยความนิยมใช้สื่อออนไลน์ของคนไทยมีอัตราการเติบโตขึ้นในลักษณะก้าวกระโดด

ผู้วิจัยเห็นว่าประเด็นการสื่อสารทางการเมืองกับการใช้นวัตกรรมบนสื่อสังคมออนไลน์มีความน่าสนใจต่อพัฒนาการทางการเมืองของประเทศไทย โดยพบว่าที่ผ่านมา มีงานวิจัยเกี่ยวกับการสื่อสารกับการเมืองไทยที่ศึกษาเกี่ยวกับหัวข้อและประเด็นที่หลากหลาย ความครอบคลุมองค์ประกอบในการสื่อสารครบถ้วน ทั้งผู้ส่งสาร สาร สื่อ/ช่องทาง ผู้รับสารและบริบทอย่างไรก็ตาม

ผู้วิจัยเห็นถึงช่องว่างของความรู้ในการศึกษา จึงสนใจที่จะศึกษาว่าในยุคที่ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศก้าวหน้าไปมาก (digital disruption) แนวคิดที่ว่า การสื่อสารผ่านสื่อใหม่จะเข้ามาทดแทนสื่อดั้งเดิมนั้นสามารถใช้กับบริบทของประเทศไทยได้จริงหรือไม่ หรือการหลอมรวมสื่อจะมีความเหมาะสมกว่าในการสื่อสารทางการเมืองของไทย และลักษณะเฉพาะของสังคม โดยเฉพาะผู้รับสาร มีส่วนต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการสื่อสารหรือไม่ นอกจากนี้ ยังสนใจศึกษาว่าการปฏิบัติการระหว่างผู้ส่งสาร สื่อ และผู้รับสารในบริบทของการสื่อสารทางการเมืองไทย หรือการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้ปฏิบัติการแต่ละส่วนมีลักษณะอย่างไร รวมทั้ง องค์ประกอบด้านนวัตกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและยุคสมัยมีความสัมพันธ์ในกระบวนการสื่อสารหรือไม่อย่างไร

ผู้วิจัยคาดหวังว่าจากการศึกษาวิเคราะห์ผลงานชิ้นนี้จะช่วยให้การสื่อสารทางการเมืองของประเทศไทยมีพัฒนาการที่ดีขึ้น การสื่อสารของพรรคการเมืองและผู้นำทางการเมืองสามารถสื่อสารกับประชาชนในพื้นที่สาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงขึ้น บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ในแต่ละสถานการณ์

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาบริบทการสื่อสารทางการเมืองไทย ช่วง พ.ศ. 2549 – พ.ศ. 2563
- 2.2 เพื่อศึกษาปฏิบัติการของนักการเมือง นักวิชาการ นักเคลื่อนไหวทางการเมือง สื่อและประชาชน ผ่านปรากฏการณ์ในสื่อโดยเฉพาะสังคมออนไลน์
- 2.3 เพื่อศึกษาปรากฏการณ์การหลอมรวมสื่อดั้งเดิมและสื่อใหม่จากการสื่อสารทางการเมืองไทย
- 2.4 เพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยความสำเร็จของการสื่อสารทางการเมืองที่คำนึงถึงบริบทความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

3. การดำเนินการวิจัย

การวิจัยชิ้นนี้เป็นผลงานการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารและเก็บข้อมูลเพิ่มด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยในการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary research) ผู้วิจัยศึกษาจาก 2 ประเภท ประเภทแรก คือ เอกสารเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี เอกสาร ตลอดจนผลงานการวิจัยต่าง ๆ ที่กล่าวถึงบริบทการเมืองไทยและการสื่อสารทางการเมืองในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2549 – พ.ศ. 2563 ประเภทที่สอง เป็นเอกสารเกี่ยวกับบริบทการเมืองไทยและปฏิบัติการของนักการเมือง นักวิชาการ และนักเคลื่อนไหวทางการเมือง สำหรับเนื้อหาที่ทำการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยได้จำแนกออกเป็น 6 ช่วง ตามการมีบทบาททางการเมืองไทยของ

กลุ่มขับเคลื่อนแต่ละกลุ่ม คือ 1) ปี 2549 (เสือเหลือง) 2) ปี 2550-2557 (เสือแดง) 3) ปี 2556-2557 (กบปส.) 4) ปี 2557- 2562 (คสช.) 5) ปี 2561-2563 (พรรคอนาคตใหม่) และ 6) ปี 2563 (ศบค.) จากนั้นทำการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ด้วยคำถามสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อสร้างความเข้าใจในเนื้อหาของประเด็นที่ทำการศึกษาจากมุมมองของผู้กระทำ หลังจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและดำเนินการรวบรวมข้อมูลทั้งจากการวิจัยเอกสารทางวิชาการและที่มีอยู่บนสื่อใหม่หรือสื่อสังคมออนไลน์ อาทิ เฟสบุ๊ก และทวิตเตอร์ ตลอดจนสื่อดั้งเดิมตามๆ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์เนื้อหาตามหลักการ วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอข้อมูลที่สังเคราะห์ใหม่ด้วยวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

4. ทฤษฎีและกรอบแนวคิด

ทฤษฎีการสื่อสาร ในการศึกษา ผู้วิจัยเลือกใช้ตัวแบบการสื่อสารของเบอร์โล (Berlo, 1960) เป็นหลัก เบอร์โล กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ 4 ประการ คือ ผู้ส่งสาร (Source) สาร (Message) สื่อหรือช่องทางการสื่อสาร (Channel) และผู้รับสาร (Receiver) นอกจากนี้ ได้ใช้แนวคิดของโจเซฟ ที แคลปเปอร์ (Klapper) ประกอบ (อ้างอิงใน สุวัฒน์ สงวนงาม, 2557) โดยแคลปเปอร์กล่าวถึงกระบวนการเลือกรับข่าวสารที่แตกต่างกันของบุคคล (Selective Process) ไว้ว่า เปรียบเสมือนเป็นเครื่องกรองข่าวสารในการรับรู้ของมนุษย์ การกลั่นกรองประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การเลือกเปิดรับ (Selective Exposure) การเลือกให้ความสนใจ (Selective Attention) การเลือกรับรู้และตีความหมาย (Selective Perception and Interpretation) การเลือกจดจำ (Selective Retention)

ทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง ของลาสเวลล์ (Lasswell) เป็นทฤษฎีหลักที่ใช้ในผลงานชิ้นนี้ โดยลาสเวลล์กล่าวไว้ว่า การสื่อสารประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ คือ ผู้ส่งสาร สาร สื่อ ผู้รับสาร ปฏิกริยา ซึ่งตอบคำถามเรื่องการเมืองว่า “ใคร” “ได้อะไร” “เมื่อไหร่” “ที่ไหน” และ “อย่างไร” (อติเทพ บุญสุข, 2556) ทำให้การสื่อสารและการเมืองเป็นส่วนที่เติมเต็มซึ่งกันและกันอย่างแยกไม่ได้ ประกอบกับแนวคิดของลิลเลเกอร์ (Lilleker) ที่ได้ทำการศึกษาทิศทางการสื่อสาร โดยได้พัฒนารูปแบบการสื่อสารที่ซับซ้อนขึ้นจากการสื่อสารดั้งเดิมจากบนลงล่าง มาเป็นแบบสองทิศทางผ่านสื่อกลาง (Mediated Communication) พลเมืองสามารถสื่อสารกับกลุ่มทางการเมือง และกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมได้ ผ่านสื่อหรือผ่านเครื่องมือต่าง ๆ ที่มีประสิทธิภาพในการสื่อสารสาธารณะ รวมถึงการสร้างกลุ่มทางการเมืองที่นำไปสู่การเพิ่มขอบเขตของความหลากหลายในสังคม (อ้างอิงใน วรรณญา ประเสริฐ, 2559)

ทฤษฎีพื้นที่สาธารณะ ของฮาเบอร์มาส (Habermas) กล่าวถึงโครงสร้างทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับอำนาจในการขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงในสังคม โดยในอดีตพื้นที่สาธารณะและอำนาจ

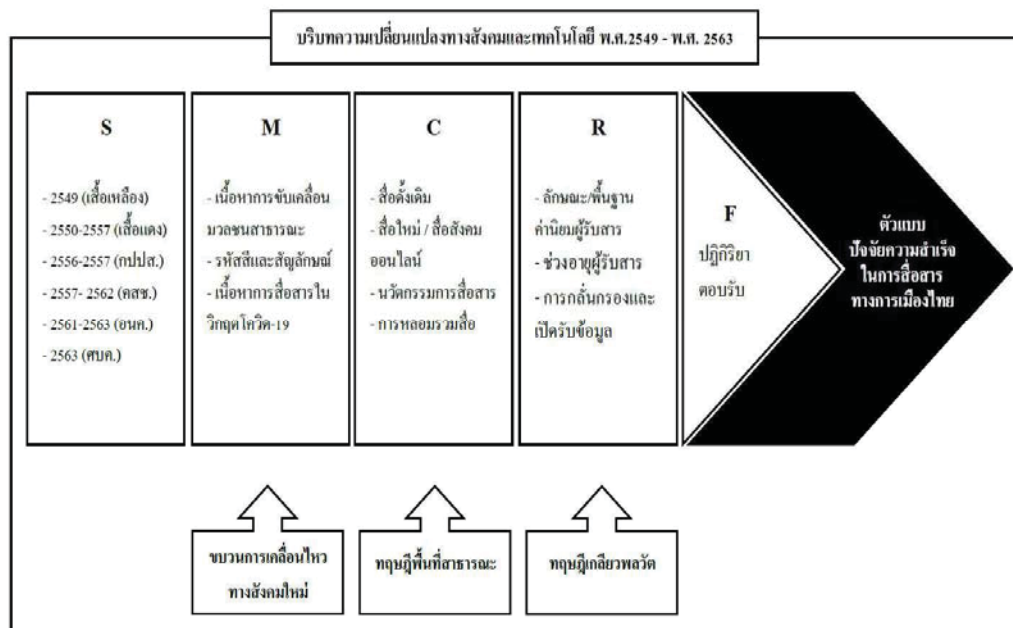
ในการตัดสินใจตกอยู่ในกลุ่มของผู้ปกครองชั้นสูงเท่านั้น ต่อมาเกิดการจัดระเบียบทางสังคม ใหม่ ประชาชนสามารถรวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดในพื้นที่สาธารณะ ฮาเบอร์มาส กล่าวถึงพื้นที่นี้ ว่าเป็นพื้นที่รวมตัวกันของกลุ่มปัจเจกชนด้วยความสมัครใจเพื่อพูดคุย อภิปรายโต้แย้ง ในประเด็น ส่วนรวม มีเป้าหมายเพื่อผลประโยชน์สาธารณะ เป็นอิสระจากอำนาจทางสังคม ความมีเหตุมีผล ไหลเวียนได้อย่างเป็นอิสระ ไม่มีใครมีอำนาจหรืออิทธิพลเหนือใคร สถาบันสื่อเป็นปัจจัยสำคัญที่หล่อ เลี้ยงให้การพูดคุย อภิปราย ดังกล่าวเป็นไปได้ และผลการถกในที่สาธารณะนั้นต้องนำมาซึ่ง การเปลี่ยนแปลงพัฒนาที่ดีขึ้นในสังคม (กุสุมา ภูใหญ่, 2556)

ทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่ ทฤษฎีที่อธิบายปรากฏการณ์การเกิดขึ้นของ ความเคลื่อนไหวในหมู่สมาชิกสังคมเพื่อต่อสู้เกี่ยวกับประเด็นสังคมที่ไม่ได้มีที่มาจากความขัดแย้งทาง ชนชั้น อาทิ ขบวนการสิทธิมนุษยชน ขบวนการสิ่งแวดล้อม ขบวนการเรียกร้องสิทธิกลุ่ม LGBT ขบวนการต่อต้านขีปนาวุธนิวเคลียร์ เป็นต้น พงศพิศกมล ชุมพล (2546) ได้สรุปลักษณะสำคัญ ของ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่ไว้ 3 ประการคือ (1) เป็นขบวนการทางสังคม เพราะเกี่ยวข้องกับ ค่านิยมและวิถีชีวิต ไม่ได้มุ่งเป้าไปที่การครองอำนาจรัฐ (2) มีฐานที่มั่นอยู่ในสังคมประชา ใช้กลไกของ สังคมในการเคลื่อนไหว ทำกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์เป็นหลัก ไม่ปะทะกับอำนาจรัฐโดยตรง (3) มีความ พยายามในการสร้างวิถีชีวิตใหม่ เปลี่ยนแปลงสังคม สร้างค่านิยมทางเลือกโดยการท้าทายค่านิยมเดิม

แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรม หมายถึง สิ่งใหม่ กระบวนการใหม่ หรือ แนวคิดใหม่ ที่ถูก นำมาใช้ประโยชน์และสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคม เมื่อใช้ในทางสื่อ นวัตกรรมการสื่อสารจึง หมายถึง เครื่องมือ กระบวนการ หรือรูปแบบการสื่อสารที่บุคคลหรือสังคมพิจารณาและยอมรับ ความมีความ “ใหม่” และแตกต่างจากกระบวนการหรือรูปแบบการสื่อสารที่มีมาแต่เดิม โดย สิ่งประดิษฐ์ กระบวนการหรือรูปแบบการสื่อสารดังกล่าวทำให้ประสิทธิภาพหรือประสิทธิผลทาง การสื่อสารดีกว่าสิ่งที่มีอยู่เดิม มักช่วยให้การกระจายข้อมูลข่าวสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว ผลิตซ้ำได้ง่าย ได้ตอบแบบเสมือนจริงได้แม้ไม่เผชิญหน้ากัน เกิดเป็นสังคมออนไลน์ นอกจากนี้ ยังเอื้อให้เกิด นวัตกรรมการสืบค้นข้อมูลผ่านฐานข้อมูลขนาดใหญ่มีประสิทธิภาพ และเป็นบ่อเกิดของ “พื้นที่เสมือน จริง” (พรพรรณ ประจักษ์เนตร, 2557)

ทฤษฎีเกลียวพลวัต ของเบค (Beck, 1996) แบ่งระดับจิตของมนุษย์ออกเป็น 9 ระดับ และ ใช้สี่เก้าอี้เป็นตัวแทนระดับจิตของมนุษย์ซึ่งมีระดับต่างกัน ปรัชญาของการใช้สี่เก้าอี้แทนระดับจิต หรือ “มีม” (Meme) หมายถึง ระบบค่านิยมหลัก ที่กำหนดพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์นั้น มุ่งชี้ให้เห็นว่า มนุษย์มีความแตกต่างกันที่ภายใน หรือระดับจิต ไม่ใช่ที่ภายนอก ไม่ว่าจะเป็นฐานะ ตำแหน่ง หรือสี ผิวดำ โมเดล Spiral Dynamics มีศักยภาพที่ดีในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในบริบทต่าง ๆ รวมทั้ง องค์กร โดยระดับจิตทั้ง 9 หรือ แถบสีทางจิต (มีม) สะท้อนถึงวุฒิภาวะทางจิตวัฒนธรรมของบุคคล หรือสังคมที่แตกต่างกัน

กรอบแนวคิดหลัก คือ ตัวแบบการสื่อสารของเบอร์โล ผสมกับแนวคิดการสื่อสารทางการเมืองของ ลาสเวลล์ ซึ่งประกอบด้วย ผู้ส่งสาร (S) เนื้อหาสาร (M) ช่องทาง (C) ผู้รับสาร (R) และ ปฏิกริยาตอบรับ (F) เชื่อมโยงกับแนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะ นวัตกรรม ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่ และทฤษฎีเกลียวพลวัต อันจะนำไปสู่การสังเคราะห์ต้นแบบความสำเร็จของการสื่อสารทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพ ภายใต้บริบทเฉพาะของสังคมไทยซึ่งคำนึงถึงความปลอดภัยและวัฒนธรรม

แผนภาพที่ 1 : กรอบแนวคิดการวิจัย

5. ผลการวิจัย

1. บริบทการสื่อสารทางการเมืองไทย ช่วง พ.ศ. 2549 – พ.ศ. 2563 พบว่า การสื่อสารทางการเมืองในบริบทของประเทศไทยมีการพัฒนาขึ้นเป็นลำดับอย่างไม่หยุดนิ่ง สะท้อนถึงพัฒนาการทางสังคมและเทคโนโลยีของประเทศไทยได้เป็นอย่างดี โดยพัฒนาการการสื่อสารมีผลต่อการขับเคลื่อนการเมืองของประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญ ประเด็น “การสื่อสาร” “การสื่อสารทางการเมือง” “ผู้รับสารในสังคม” “สังคมปกติในโลกความเป็นจริง” “สังคมออนไลน์” “การเมืองไทย” มีกลไกที่เชื่อมโยงกันอย่างสลับซับซ้อน ผู้วิจัยได้ทำการสรุปข้อค้นพบเกี่ยวกับบริบทในการสื่อสารทางการเมืองของประเทศไทยที่แบ่งได้ 6 ช่วง โดยพิจารณาแกน ผู้ส่งสาร ผู้รับสาร ปฏิบัติการการสื่อสารทางการเมือง วิเคราะห์ภายใต้กรอบ SMCR ของเบอร์โล ตลอดจนศึกษาถึง Feedback ตามแนวคิด ไคร พุดะอะไร

ช่องทางไหน กับใคร และเกิดผลอย่างไร ของลาสเวลล์ พร้อมวิเคราะห์ร่วมกับทฤษฎีเกลียวพลวัตร แนวคิดรุ่นอายุ และ สภาพการเปิดรับข้อมูล จนสามารถสรุปปรับบทการสื่อสารทางการเมืองไทย ในช่วง พ.ศ. 2549 – 2563 ได้ดังนี้

	สื่อเหลือง	สื่อแดง	กปปส.	คสช.	สื่อส้ม	ศบค.
ผู้ส่งสาร	สนธิ	ทักษิณ	สุเทพ	ประยุทธ์	ธนาธร	ทวิศิลป์
↓ สาร	ส่งสารที่มีเนื้อหา...					
	ต่อต้าน ทุจริต ระบอบ ทักษิณ	ต่อต้าน เผด็จการ	ต่อต้าน นิรโทษ กรรม	ประกาศ คำสั่ง แฉ การทำงาน	รวมพลคน การเมือง รุ่นใหม่	ให้ข้อมูล แฉ แนวทาง
↓ สื่อ	ผ่านช่องทางสื่อแบบ...					
	เก่า + ใหม่ (สื่อ ออนไลน์)	เก่า + ใหม่ (สื่อ ออนไลน์ social บ้าง)	เก่า + ใหม่ (สื่อ ออนไลน์ social บ้าง)	เก่า	เก่า + ใหม่ (สื่อ ออนไลน์ social มาก)	เก่า + ใหม่ (สื่อ ออนไลน์ Social ปานกลาง)
↓ ผู้รับสาร	ไปยังผู้รับสารที่มีภาวะจิตตามทฤษฎีเกลียวพลวัตและการเปิดรับสารแบบ...					
	สีแดง สีนํ้า เงิน แสวงหาฮี โร่ คลั่ง กระแส/ เชื่อในกฎ ระเบียบ เคร่งครัด	สีแดง สีส้ม แสวงหาฮี โร่ คลั่ง กระแส/มุง กำไรส่วน ตน วัตถุ นิยม	สีนํ้าเงิน สี แดง เชื่อใน กฎระเบียบ เคร่งครัด / แสวงหาฮีโร่ คลั่งกระแส เปิดรับสาร จากแหล่ง กปปส. / เข้าใจตาม อคติและ แนวคิด	สีนํ้าเงิน แดง สีเขียว เคร่งในกฎ ระเบียบ / แสวงหาฮี โร่ คลั่ง กระแส/ ต้องการ สังคมอุดม คติที่ดีขึ้น ต่อส่วนรวม	สีแดง สีส้ม แสวงหาฮี โร่ คลั่ง กระแส/มุง กำไรส่วน ตน วัตถุ นิยม เปิดรับสาร จากแหล่ง “สีส้ม” / เข้าใจตาม อคติและ แนวคิด แบบ “สี	สีนํ้าเงิน สี แดง สีส้ม สีเขียว เคร่งในกฎ ระเบียบ / แสวงหาฮี โร่ คลั่ง กระแส/ มุง กำไร วัตถุ นิยม/ ต้องการ สังคมอุดม คติที่ดีขึ้น ต่อส่วนรวม

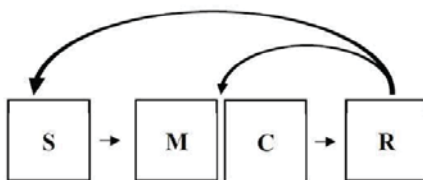
	สื่อเหลือง	สื่อแดง	กปปส.	คสช.	สื่อส้ม	ศบค.
	“สีเหลือง” /เข้าใจตาม อคติและ แนวคิด แบบ “สี เหลือง”	เปิดรับสาร จากแหล่ง “สีแดง” / เข้าใจตาม อคติและ แนวคิด แบบ “สี แดง”	แบบ “ลุง ก้านัน”	รับสารได้ ทางเดียว จาก “ลุง ตู่”	ส้ม”/ พัฒนาตน เป็นผู้ส่ง สารเองด้วย	รับสารและ โต้ตอบเพื่อ ถามหา ข้อมูล
↓ ปฏิกิริยา	แสดงผลตอบรับต่อการสื่อสารอย่างไร....					
	ตอบสนอง ดีร่วม ชุมนุมและ สนับสนุน อื่นๆ อาทิ การเงิน	ตอบสนอง ดีร่วม ชุมนุม ก่อ จลาจล และ สนับสนุน อื่นๆ	ตอบสนองดี ร่วมชุมนุม และ สนับสนุน อื่นๆ อาทิ การเงิน	ตอบสนอง ดีปฏิบัติ ตาม วิจารณ์ ต่อต้านและ สนับสนุน	ตอบสนอง ดี ร่วม ชุมนุม ลงคะแนน เสียง ปั่น กระแส #	ตอบสนอง ดี ปฏิบัติ ตาม

ตารางสรุปบริบทการสื่อสารทางการเมืองของไทย 6 ช่วงเวลา

2. ปฏิบัติการของนักการเมือง นักวิชาการ นักเคลื่อนไหวทางการเมือง สื่อและประชาชน ผ่านปรากฏการณ์ในสื่อโดยเฉพาะสังคมออนไลน์ พบว่าปฏิบัติการการสื่อสารทางการเมืองของประเทศไทยมีลักษณะที่แตกต่างกันแต่ละยุคสมัย เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร ณ เวลานั้นๆ อย่างไรก็ตาม ทุกยุคล้วนแสดงให้เห็นว่าการสื่อสารทางการเมืองไทยมีประสิทธิภาพสูง มีอิทธิพลและพลังต่อมวลชน จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพัฒนาได้ตามเป้าหมายเกือบทุกครั้ง โดย “ผู้ส่งสาร” และ “ผู้รับสาร” เป็นผู้ปฏิบัติการทางการเมืองที่กำหนดองค์ประกอบอื่นๆ จึงมีความสำคัญยิ่งคุณสมบัติสำคัญสำหรับผู้ปฏิบัติการสื่อสารทางการเมืองในบริบทปัจจุบัน คือ ทักษะการสื่อสารยุคดิจิทัล รู้จักใช้ประโยชน์จากนวัตกรรมการสื่อสารสองทางที่โต้ตอบได้ (Interactive) โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ มีแนวโน้มที่จะสามารถเข้าถึงผู้รับสารยุคใหม่ได้ดีกว่าคู่แข่งที่มีทักษะทางดิจิทัลต่ำกว่า ซึ่งในอนาคตคาดว่าผู้รับสารผ่านสื่อใหม่จะเป็นสัดส่วนที่มากขึ้นในสังคมไทย นอกจาก การศึกษาทำให้เห็นถึงบทบาทของทักษะด้านการตลาดขั้นสูง ซึ่งทำให้ผู้ส่งสารสามารถเจาะกลุ่มเป้าหมาย หรือ “ลูกค้า” ได้อย่างแม่นยำ ทั้งนี้ ผู้ส่งสารไม่สามารถควบคุมช่องทางสื่อสารได้อย่างเบ็ดเสร็จเหมือน

ในอดีต เพราะประชาชนมีสิทธิเสรีภาพและมีเครื่องมือที่ก้าวหน้า ทำให้ผู้รับสารทวีความสำคัญขึ้นในกระบวนการสื่อสารประกอบกับการผลิต การไหลเวียน และการเผยแพร่ชุดข้อมูลที่สะดวกรวดเร็ว ทำให้มีข้อมูลจำนวนมากในเวทีการสื่อสารการเมือง ส่งผลให้ผู้รับสารมีทางเลือกมาก ในด้านผู้รับสารพบว่าสังคมไทยประกอบด้วยผู้รับสารหลากหลายรูปแบบที่มีความแตกต่างกันด้านพื้นฐานความรู้ พื้นฐานความคิด ค่านิยม และรายได้ ทำให้เป้าหมายชีวิต แนวคิด หรือทักษะด้านต่างๆ มีความแตกต่างกันอย่างมากตามมาด้วย โดยหากจำแนกผู้รับสารในบริบทการเมืองไทยตามภาวะจิตของทฤษฎีเกลียวพลวัต จะเห็นว่าลักษณะพื้นฐานของผู้รับสารชาวไทยในทั้ง 6 ยุคที่ศึกษา มีลักษณะเป็นสี่แดง คือ แสวงหาความเป็นฮีโร่โดยไม่ไตร่ตรองเหตุและผล พร้อมทำตามผู้นำที่เชื่อว่ามีลักษณะเหมือนเทพเจ้า มีความอ่อนไหวต่อกระแสสังคมสูง ซึ่งสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงเจตคติของผู้รับสารชาวไทยได้ดี นอกจากกลุ่มที่มีลักษณะพื้นฐานภาวะจิตสี่แดง การศึกษานี้พบว่า ผู้รับสารชาวไทยมีลักษณะของสีน้ำเงิน สีส้ม และสีเขียวร่วมด้วยมากน้อยตามลำดับ อีกทั้งพบความแตกต่างของรุ่นอายุ ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดกลยุทธ์การสื่อสารที่ต่างไปด้วย และที่สำคัญการศึกษาพบว่าผู้รับสารมีกระบวนการเลือกรับข่าวสาร กลั่นกรองข่าวสาร และเปิดรับข่าวสารแตกต่างกัน จึงอธิบายได้ว่าเหตุใดสมาชิกในสังคมจึงมีปฏิกิริยาตอบสนองกับ แนวคิดของกลุ่มเคลื่อนไหวการเมืองต่างๆ ในลักษณะที่ต่างกัน กล่าวคือ ผู้รับสารมักเลือกสนใจตามความถนัดและตรงกับแนวความเชื่อเดิมของตน ดังนั้นเมื่อผู้รับสารให้ความไว้วางใจกับแหล่งใดแหล่งหนึ่งแล้ว ก็จะเปิดรับสารจากแหล่งนั้นโดยไม่มีเงื่อนไข กลั่นกรองใดๆ กล่าวได้ว่า ในบริบทเฉพาะของสังคมไทยนั้น “ใคร” เป็นผู้ส่งสาร มีความสำคัญกว่า “อะไร” คือเนื้อหาสาร การเปิดรับสารโดยไม่มีกำแพงกันเช่นนี้ ทำให้ข้อมูลไหลเวียนอย่างล้นทะลักทำให้เกิดปรากฏการณ์ “ห้องสะท้อนเสียง” หรือ (Echo Chamber) ที่บ่มเพาะพฤติกรรมสุดโต่งบนแนวคิดเดิม เพราะเลือกรับเฉพาะข้อความที่ตนเห็นด้วย พร้อมกับแยกห่างออกจากผู้เห็นต่างยิ่งขึ้น นำมาสู่สภาวะ “การแบ่งแยกฝ่าย” ของสังคมเครือข่ายที่เป็นลักษณะเฉพาะของสังคมไทย ฉะนั้นแล้วผู้วิจัยมีข้อสรุปเกี่ยวกับปฏิบัติการการสื่อสารทางการเมืองไทย ในบริบทโลกยุคปัจจุบันและภายใต้ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีว่า ผู้รับสาร เทียบได้กับ “ลูกค้า” ในศาสตร์การตลาด และเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการวางทัศนคติ การเพิ่มพูนทักษะของผู้ส่งสาร รวมทั้งมีผลในการกำหนดช่องทางสื่อ การเข้ารหัสสาร โดยผู้วิจัยมีตรรกะสอง 2 องค์ประกอบนี้เข้าด้วยกันด้วยความสัมพันธ์ที่ได้นำเสนอในหัวข้อข้างต้นแล้ว เป็นการอธิบายเพิ่มเติมจากแบบจำลองของเบอร์โล ซึ่งกล่าวถึงทิศทางการไหลของสาร จาก S ไปยัง M C R เท่านั้น ส่วนการศึกษาฉบับนี้ กล่าวถึงทิศทางการกำหนดกลยุทธ์การสื่อสารที่ไหลจาก R ไปยัง C M S ดังแผนภาพที่ 2 ต่อไปนี้

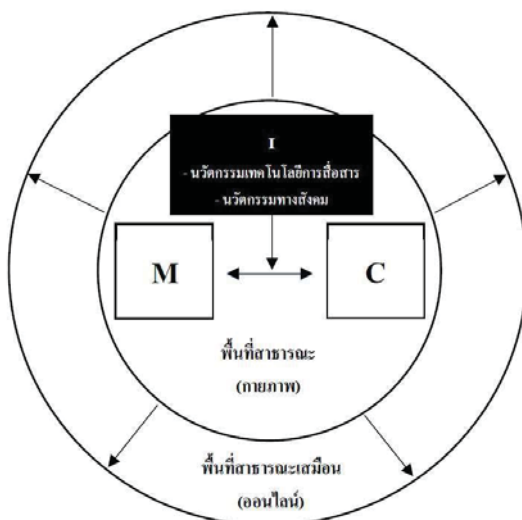

แผนภาพที่ 2 : ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบการสื่อสาร และบทบาทของผู้รับสาร
(ประยุกต์จากแบบจำลองเบอร์โล)

3. ปรากฏการณ์การหลอมรวมสื่อดั้งเดิมและสื่อใหม่จากการสื่อสารทางการเมืองไทย ชี้ให้เห็นว่าปรากฏการณ์หลอมรวมสื่อสังคมออนไลน์เป็นนวัตกรรมสื่อใหม่ที่ขับเคลื่อนมวลชนในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เอื้อต่อ “ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่” ผลักดันขอบเขตของ “พื้นที่สาธารณะ” ทั้งมิติกายภาพและออนไลน์ ช่วยให้การผลิตชุดข้อมูลเข้าไปได้สะดวกและรวดเร็ว โดยไม่ผูกติดกับสถานที่หรือเวลา การศึกษานับนี้ตอกย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้นวัตกรรมทางการสื่อสารให้เกิดประโยชน์โดยไม่ละทิ้งการสื่อสารด้วยสื่อเดิม เนื่องจากเป้าหมายผู้รับสารชาวไทยยังกระจายอยู่ในหลายระดับการพัฒนา โดยจะเห็นได้ว่าปรากฏการณ์การหลอมรวมสื่อในการเมืองไทยเริ่มมีความชัดเจนตั้งแต่ยุคสื่อเหลือง และค่อยๆ ทวีความเข้มข้นขึ้นในยุคสื่อแดง มาจนถึงยุคของกปปส. และมีบทบาทสูงสุดในยุคของพรรคอนาคตใหม่ รวมถึงยุคของ ศบค. โดยทุกกลุ่มสามารถใช้พื้นที่ของสื่อเดิมและสื่อใหม่ในการถ่ายทอดแนวคิด อุดมการณ์ ข่าวด่วน ความเคลื่อนไหว ได้สำเร็จ และที่สำคัญยังสามารถผลักดันให้เกิดความเคลื่อนไหวทางการเมืองทั้งในโลกสังคมทางกายภาพขนานไปกับโลกในสังคมออนไลน์ได้อย่างเกิดผลและทรงพลัง ทำให้สรุปได้ว่าประโยชน์ข้อสำคัญของการนำนวัตกรรมการสื่อสารมาใช้ คือ การที่ผู้ส่งสารสามารถขยายพื้นที่สาธารณะให้กว้างขึ้นจากโลกแห่งความจริงไปยังโลกเสมือนจริงที่ไร้พรมแดนและไม่ยึดติดกับเวลา อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้เกิดผู้ส่งสารกลุ่มใหม่ๆ เกิดการสร้างเนื้อหาสารด้วยรูปแบบใหม่ๆ ที่สามารถเข้าถึงเป้าหมายและช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์การสื่อสารได้ดียิ่งขึ้น ฉะนั้น กล่าวได้ว่าการสื่อสารทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพตรงกับระดับความก้าวหน้าของนวัตกรรมการสื่อสารและขอบเขตของพื้นที่สาธารณะ หากมีการใช้นวัตกรรมการสื่อสารประกอบกับสื่อเดิมมากเท่าใด ก็จะครอบคลุมพื้นที่สาธารณะที่กว้างขวางขึ้นเท่านั้น ทำให้สามารถส่งสารไปได้ไกล ถี และทั่วถึงยิ่งขึ้นเท่านั้น ดังแผนภาพที่ 2 ทั้งนี้ เห็นได้อย่างชัดเจนว่านวัตกรรมการสื่อสารในรูปแบบเทคโนโลยี เป็นเครื่องมือที่เหมาะสมเป็นพิเศษสำหรับการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่ ซึ่งเป็นนวัตกรรมทางสังคมในตัวเอง เนื่องจากการเคลื่อนไหวลักษณะนี้เป็น การนำเสนอแนวคิดใหม่ เรียกร้องความเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นให้กับสังคม มีฐานอยู่ในกลุ่มประชาไม่พึงพากลไกเดิมในสังคม ไม่หวังยึดอำนาจรัฐ หากแต่มุ่งแบ่งปันอุดมการณ์และแนวคิดใหม่ที่น่าสนใจ

การยกระดับคุณภาพชีวิตในสังคม ขณะเดียวกัน สื่อสังคมออนไลน์ในฐานะที่เป็นเวทีในโลกเสมือน ทำหน้าที่ช่วยให้ผู้ส่งสารก้าวข้ามข้อจำกัดด้านสถานที่และเวลา ยังสามารถจุดประกายและระดมมวลชนสาธารณะได้โดยง่ายกว่าการใช้สื่อดั้งเดิมในพื้นที่สาธารณะดั้งเดิม เข้าถึงได้ง่ายสำหรับคนทุกชนชั้น ทุกเพศ ทุกวัย ทุกพื้นฐานการศึกษา ทุกระดับรายได้ และทุกวัฒนธรรมกว้างมากขึ้น

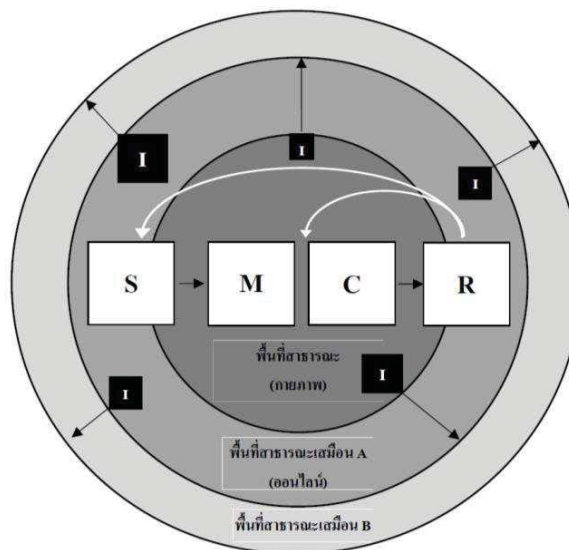
แผนภาพที่ 3 : ความสัมพันธ์ระหว่าง สาร ช่องทาง นวัตกรรม และพื้นที่สาธารณะ

สุดท้าย 4. การวิเคราะห์ถึงปัจจัยความสำเร็จของการสื่อสารทางการเมืองที่คำนึงถึงบริบทความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี พบว่าการสื่อสารทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพภายใต้บริบทประเทศไทยในยุคปัจจุบัน จะต้องประกอบไปด้วย

- (1) ผู้ส่งสารที่มีทักษะการสื่อสารเป็นเลิศ มีความรู้จริง มีทัศนคติเชิงบวก อีกทั้งยังต้องบริหารภาพลักษณ์ที่ดีเพื่อสร้างความไว้วางใจและน่าเชื่อถือของผู้ตามในสังคม และรู้จักใช้ประโยชน์จากนวัตกรรมทางการสื่อสาร ควบคู่กับการวางกลยุทธ์ด้วยศาสตร์ทางการตลาด
- (2) เนื้อหาสารที่มีการเข้ารหัสสารเหมาะสมกับบริบทสังคม ตอบโจทย์ผู้รับสาร กลุ่มเป้าหมายของตน กระตุ้นการเปิดรับสารเพื่อให้เกิดปฏิกิริยาตอบรับในการมีส่วนร่วมทางการเมือง
- (3) ช่องทางการสื่อสารที่ครอบคลุมเหมือนไร้รอยต่อ ด้วยการหลอมรวมสื่อ ทั้งสื่อดั้งเดิมและสื่อใหม่ร่วมกัน เพื่อผลักดันขอบเขตของพื้นที่สาธารณะให้กว้างไกลที่สุด และเสริมสร้างประสิทธิภาพของสื่อแต่ละประเภท พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับการใช้นวัตกรรมทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางสังคม อาทิ สร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนเสมือนจริงในสังคมออนไลน์ และสร้างเครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัยมาเสนอเพื่อเพิ่มขีดความสามารถเหนือคู่แข่ง อาทิ Infographics NFT Metaverse

(4) ผู้รับสารที่พร้อมเปิดรับข้อมูลชุดหลากหลาย มีความสามารถในการกลั่นกรองสาร มีทักษะในการประมวลผล และแสดงปฏิกิริยาตอบโต้ ตลอดจนมีทัศนคติในการมีส่วนร่วมในการสื่อสารหรือกิจกรรมทางการเมือง

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อค้นพบทั้งหมดข้างต้นและประยุกต์ต่อยอดต้นแบบการสื่อสารของเบอร์โล ผสานกับแนวคิดด้านพื้นที่สาธารณะ และนวัตกรรม จนสามารถสังเคราะห์ออกมาเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่แสดงถึงองค์ประกอบการสื่อสารทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพในบริบทไทยในยุคปัจจุบัน คำนี้ถึงบริบทความเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี รวมทั้งลักษณะเฉพาะทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทย โดยนำเสนอผ่านตัวแบบในแผนภาพที่ 4 ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 4 : ตัวแบบกระบวนการสื่อสารทางการเมืองของไทยที่มีประสิทธิภาพ

ในภาพ S หมายถึงผู้ส่งสาร M หมายถึง เนื้อสาร C หมายถึงช่องทางการส่งสาร R หมายถึงผู้รับสาร และ I หมายถึง Innovation หรือ นวัตกรรม ซึ่งนวัตกรรม เป็นตัวแปรอิสระที่มีพลวัตเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย เปรียบเสมือนบริบทของปรากฏการณ์ทั้งหมด ซึ่งสัมพันธ์โดยตรงกับขนาดของพื้นที่สาธารณะ กล่าวคือ ยิ่งมีนวัตกรรมมากเท่าใด ไม่ว่าจะเป็นนวัตกรรมทางการเมืองที่เป็นเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมเชิงสังคม ก็มีโอกาสที่พื้นที่สาธารณะจะได้รับการผลักดันขอบเขตให้ขยายใหญ่ยิ่งขึ้นเท่านั้นทั้งนี้ จุดเด่นของตัวแบบข้างต้น นับเป็นการต่อยอดตัวแบบการสื่อสารของเบอร์โลโดยเพิ่มมุมมองของบริบทความเปลี่ยนแปลงในโลกแห่งความเป็นจริงยุคดิจิทัล มีการอธิบายถึงการมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติการทางการเมืองในมุมมอง “พื้นที่สาธารณะ” อันเกิดจากการนำนวัตกรรมการสื่อสารมา

ใช้มากขึ้น มีการเพิ่มทิศทางการไหลของเหตุแรกเริ่มในการวางกลยุทธ์ในการสื่อสารทางการเมือง โดยเพิ่มบทบาทของผู้รับสารหรือ “ลูกค้า” ในบริบทการเมืองไทยในยุคปัจจุบันที่นำศาสตร์ทางการเมืองตลาดและเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาวางกลยุทธ์ร่วมด้วย โดยเห็นว่านวัตกรรมไม่ใช่องค์ประกอบพื้นฐานของการสื่อสาร แต่เป็นปัจจัยเร่งความสำเร็จของกระบวนการสื่อสารหนึ่งๆ และเป็นตัวผลักดันขอบเขตของพื้นที่สาธารณะให้กว้างขึ้น

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์การวิจัย 4 ข้อที่ได้กล่าวถึงแล้วข้างต้น พบว่าผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับฐานความรู้จากสหสาขาวิชาที่ได้นำมาเป็นกรอบการศึกษา อันประกอบด้วย แนวคิดการสื่อสารของเบอร์โล (1960) การสื่อสารทางการเมืองของลาสเวลล์ (อ้างถึงใน ญัฐภูมิ พงศ์ศิริ, 2562) และของลิลเลเกอร์ (อ้างถึงใน วรัญญา ประเสริฐ, 2559) ทฤษฎีพื้นที่สาธารณะของฮาเบอร์มาส (1989) และงานวิจัยเรื่องพื้นที่สาธารณะ ของกุสุมา ภูใหญ่ (2556) ทฤษฎีเกลียวพลวัตรของเบค (1996) ตลอดจนแนวคิดขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองใหม่ที่ พงุทธิสาณ ชุมพล (2546) ได้สรุปไว้ โดยพบว่าในการสื่อสารทางการเมืองที่ตื้นนั้น จำเป็นต้องมององค์ประกอบที่มีประสิทธิภาพครบถ้วนทั้ง “ผู้ส่งสาร” “สาร” “ช่องทาง” และ “ผู้รับสาร” ซึ่งตัวชี้วัดหรือองค์ประกอบสำคัญ คือ การที่ผู้รับสารมี “ปฏิกิริยาตอบรับ” ต่อกระบวนการสื่อสารนั้นๆ ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังสะท้อนให้เห็นผ่านปรากฏการณ์การสื่อสารทางการเมืองทั้ง 6 ยุคที่ได้ศึกษาว่าผู้รับสารทุกยุค แสดงปฏิกิริยาตอบรับต่อสารจนนำไปสู่การมีส่วนร่วมการเมืองตามเป้าหมายของผู้ส่งสาร โดยจะเห็นได้ว่าในยุคสมัยปัจจุบัน “นวัตกรรมสื่อสาร” อาทิ สื่อดิจิทัล หรือ สื่อสังคมออนไลน์ และ “ศาสตร์ทางการเมืองตลาด” มีบทบาทยิ่งในฐานะสูตรหลักแห่งความสำเร็จของผู้นำทางการเมืองในการสื่อสารกับประชาชน ทั้งนี้ เพราะนวัตกรรมสื่อสารสามารถขยายขอบเขตของพื้นที่สาธารณะและเจาะไปยังกลุ่มเป้าหมายได้อย่างแม่นยำ มีประสิทธิภาพทั้งในพื้นที่โลกแห่งความจริงและ “พื้นที่เสมือนจริง” ดังงานวิจัยของพรพรรณ ประจักษ์เนตร (2557) ที่กล่าวไว้ว่า “นวัตกรรมสื่อสารสมัยใหม่ทำให้การกระจายข้อมูลข่าวสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว เอื้อให้เกิดการสื่อสารแบบโต้ตอบ (Interactive) แบบเสมือนจริงผ่านสื่อใหม่ประเภทต่างๆ แทนการเผชิญหน้าแบบเดิม เกิดเป็นสื่อสังคม (Social Media)” ดังนั้น จึงมีคุณลักษณะที่เอื้อต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองแบบ “ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่” ด้วย เพราะสื่อใหม่ มีลักษณะของการเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมมากกว่า คนนอกกลุ่มเข้าถึงได้ง่ายกว่า ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มผู้มีความเห็นหรือทัศนคติคล้ายกัน สามารถปรับปรุงข้อมูลได้ตลอดเวลา และเคลื่อนย้ายไปได้ทุกหนทุกแห่ง เพราะสื่อใหม่ไม่ผูกติดกับเวลาและสถานที่ ดังแนวคิด “ชุมชนเสมือนจริง (Virtual Community)” ของ Rheingold (อ้างถึงใน พรพรรณ ประจักษ์เนตร, 2557)

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่าในบริบทของสังคมไทย ผู้รับสารมีความแตกต่างกันมากในด้านพื้นฐานความรู้ พื้นฐานความคิด ค่านิยม และรายได้ ทำให้เป้าหมายชีวิต แนวคิด หรือทักษะด้านต่างๆ มีความแตกต่างกันอย่างมากตามมามากมาย ดังนั้น “การหลอมรวมสื่อ” ระหว่างสื่อใหม่และสื่อเก่า เป็นปัจจัยสำคัญของการสื่อสารทางการเมืองไทยเพราะ แท้จริงแล้วผู้รับสารทางการเมืองกลุ่มเป้าหมายในสังคมไทยยังกระจายอยู่ในกลุ่มที่มีระดับการพัฒนาด้านสังคมและเทคโนโลยีที่แตกต่างกันมาก ทำให้ระดับความพร้อมในการเปิดรับสารไม่เท่าเทียมกัน หากผู้ส่งสารเลือกใช้วิธีการส่งสารแบบใดแบบหนึ่ง (สื่อเก่า หรือ สื่อใหม่) อาจทำให้สารถูกส่งไปไม่ถึงผู้รับสาร ตั้งแต่ขั้นตอนแรกในการเลือกเปิดรับสาร (Selective Exposure) ซึ่งเป็นปรากฏการณ์หนึ่งที่มักจะสกัดกั้นกลั่นกรองข้อมูลไม่ให้เข้าถึงผู้รับสารตามแนวคิด “การเลือกรับข่าวสาร” ของแคลปเปอร์ (อ้างถึงใน สุภวัฒน์ สงวนงาม, 2557) อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาลักษณะพื้นฐานทางภาวะจิต จะพบว่าผู้รับสารจำนวนมากในบริบทสังคมไทยมีลักษณะร่วม คือ อ่อนไหวต่อกระแสสังคม แสวงหาความเป็นฮีโร่โดยไม่ไตร่ตรองวิเคราะห์ พร้อมทำตามผู้นำที่เชื่อว่ามีลักษณะเหมือนเทพเจ้า ดังนั้น “ใคร” จึงสำคัญกว่า “อะไร” สอดคล้องกับภาวะจิตหรือมีมส์แดง ตามทฤษฎีเกลียวพลวัตรของดอน เบคส์ ซึ่งเป็นเหตุให้กลยุทธ์การตลาดทางการเมืองแบบไวรัลผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของผู้นำฮิโร่ใช้ได้ผลดี

7. สรุป

การศึกษาฉบับนี้ ชี้ให้เห็นว่าบริบทการสื่อสารในการขับเคลื่อนทางการเมืองของไทย มีวิวัฒนาการสอดคล้องกับความก้าวหน้าทางสังคมและเทคโนโลยีที่ไม่หยุดนิ่ง สะท้อนพลวัตการสื่อสารทางการเมืองของไทยและสัมพันธ์ใกล้ชิดกับความสำเร็จทางการเมืองแต่ผู้ปฏิบัติการแต่ละกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญ ผลการศึกษายืนยันว่า การหลอมรวมสื่อระหว่างสื่อเก่ากับสื่อใหม่ จะยังคงเป็นหัวใจสำคัญของการสื่อสารทางการเมืองไทย โดยสื่อใหม่หรือสื่อสังคมออนไลน์ จะยังไม่สามารถเข้ามาทดแทนสื่อดั้งเดิมในบริบทการสื่อสารทางการเมืองของไทยได้ในระยะเวลาอันใกล้เนื่องด้วยความแตกต่างของผู้รับสารไทย แต่ก็มีแนวโน้มจะทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้น อีกทั้งมีบทบาทสำคัญในการเจาะกลุ่มเป้าหมายใหม่ๆ ในพื้นที่เสมือนจริง จึงเป็นเครื่องมือหลักที่จะช่วยเพิ่มโอกาสและขยายพื้นที่สื่อสารให้กับผู้ส่งสาร ทั้งนี้ ผู้มีส่วนกำหนดกลยุทธ์การสื่อสารไม่ได้ขึ้นอยู่กับผู้ส่งสารเพียงฝ่ายเดียวอีกต่อไป หากแต่ขึ้นอยู่กับผู้รับสารด้วย เพราะเมื่อใช้ศาสตร์ทางการตลาดในการแสวงหาชัยชนะ จะทำให้ผู้รับสาร หรือ “ลูกค้า” อยู่ในสถานะที่มีแต้มต่อ ส่งผลให้การออกแบบกลยุทธ์การสื่อสาร ทั้งเนื้อหา สาร การเข้ารหัส และการเลือกใช้ช่องทาง ต้องตอบสนองพฤติกรรมของกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย ทั้งนี้ โดยปัจจัยที่จะช่วยเร่งความสำเร็จของการสื่อสารในยุคใหม่ คือ นวัตกรรม หรือเทคโนโลยีการสื่อสารนั่นเอง งานวิจัยฉบับนี้จึงได้นำเสนอตัวแบบกระบวนการสื่อสารทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพสำหรับบริบทสังคมไทยดังแผนภาพที่ 4 ข้างต้น

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

1) ผู้นำทางการเมืองจำเป็นต้องออกแบบกระบวนการสื่อสารทางการเมืองทุกครั้ง และทุกขั้นตอน โดยเลือกวิธีการสื่อสารที่น่าเสนอจุดเด่นของผู้ส่งสาร สาร ช่องทาง เพื่อให้ส่งไปถึงผู้รับสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดปฏิกิริยาตอบรับตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

2) ผู้นำทางการเมืองควรเข้าใจศาสตร์และศิลป์ในการหลอมรวมสื่อเก่าและสื่อใหม่ และใช้ประโยชน์จากนวัตกรรมทางสังคมนี้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อให้สามารถเข้าถึงประชาชนได้ครอบคลุม ทั้งถึง ทุกเพศ ทุกวัย และในทุกพื้นที่ โดยผู้วิจัยเห็นว่าในยุคปัจจุบัน นวัตกรรมสื่อ ที่มีประสิทธิภาพสูง ได้แก่ Visual Content ได้แก่ อินโฟกราฟิกที่ใช้คำกระชับ เข้าใจง่าย และอ่านง่าย Metaverse และ Podcast

3) ผู้นำทางการเมืองจะต้องให้ความสำคัญกับผู้รับสารมากขึ้น โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่ผู้รับสารมีทางเลือกมากและมีการกลั่นกรองสารหลายวิธี ผู้ส่งสารจะต้องระบุงroupsเป้าหมายของตนและเข้าใจพฤติกรรมของเป้าหมายอย่างถ่องแท้ อาทิ หากสื่อสารกับกลุ่มที่มีภาวะระดับจิตสับสน จะต้องเลือกใช้ถ้อยคำที่แสดงให้เห็นถึงเป้าหมายด้านวัตถุประสงค์และความสำเร็จทางธุรกิจ ขณะที่เลือกสื่อสารเกี่ยวกับการยึดมั่นต่อสถาบัน ประเพณี กฎระเบียบ กับกลุ่มคนสิ้นน้ำเงิน หรือเลือกใช้กระแสไวรัลแบบดารา เพื่อครองความนิยมกลุ่มคนสีแดง เป็นต้น

4) ผู้นำทางการเมืองต้องใช้สัญลักษณ์แบบอวัจนภาษาประกอบการสื่อสารแบบอวัจนภาษา เนื่องจากการแสดงจุดยืนและสัญญาณที่กระทำได้ง่าย เผยแพร่ได้ไว และกระจายได้ทั่วโลกอย่างรวดเร็ว

8.2 ข้อเสนอแนะในงานวิจัย

1) งานวิจัยในอนาคตควรพิจารณาบริบทการสื่อสารทางการเมืองไทยหลังปี 2563 เพราะเป็นช่วงเวลาที่เทคโนโลยีดิจิทัลพัฒนาอย่างก้าวกระโดดจากผลกระทบในการปรับตัวรับมือสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ทำให้มีปรากฏการณ์ที่น่าสนใจใหม่ๆ เกิดขึ้น อาทิ การใช้สื่อสังคมออนไลน์แบบ real time ในการเผยแพร่ข้อมูลการณ์ทางการเมือง ความปลอดภัยทางไซเบอร์ การควบคุมข้อมูล เป็นต้น

2) การสื่อสารทางเดียวของ คสช. จากบนลงล่างผ่านสื่อสังคมออนไลน์ได้จุดประกายให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่ในกลุ่มเยาวชน ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นประเด็นที่นักศึกษาควรร่วมเติมเต็มถึงปรากฏการณ์การสื่อสารที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว และความสัมพันธ์ หรือปฏิบัติการขององค์กรประกอบต่างๆ ที่มีต่อกัน

3) ผู้วิจัยได้ต่อยอดแบบจำลองของเบอร์โล เกี่ยวกับองค์ประกอบของการสื่อสารในการศึกษานี้โดยที่ยังไม่ได้ทดสอบแบบจำลองดังกล่าวในสถานการณ์ต่างๆ นัก จึงเห็นควรให้มีการศึกษาและทดสอบแบบจำลองที่สังเคราะห์ขึ้น หรือนำไปเป็นพื้นฐานในการโต้แย้งตามหลักวิชาการต่อไป

4) ควรมีการวิเคราะห์หาตัวชี้วัดเชิงคุณภาพสำหรับแบบจำลองใหม่ที่นำเสนอในผลงานวิจัยฉบับนี้ต่อไป หรือพิจารณาวิเคราะห์หาตัวชี้วัดในเชิงปริมาณว่าเป็นไปได้หรือไม่ ซึ่งเชื่อว่าการวิเคราะห์หาตัวชี้วัดที่มีประสิทธิภาพนี้ อาจนำมาซึ่งสูตรการสื่อสารที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและพัฒนาการของประเทศในอนาคต

5) ในระหว่างการศึกษาวิเคราะห์งานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยเห็นถึงความเชื่อมโยงของความเหลื่อมล้ำทางสังคม กับพัฒนาการทางเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อความพร้อมในการเปิดรับสารตลอดจนประสิทธิภาพการสื่อสาร จึงเห็นว่าจะเป็นประโยชน์หากมีการศึกษาวิเคราะห์ด้วยหลักการทางสังคมศาสตร์บูรณาการกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่อไปในอนาคต

6) การวิจัยฉบับนี้อธิบายความเคลื่อนไหวของกลุ่มมวลชนในสังคมไทยหลายยุคกว่าเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่ เนื่องจากลักษณะของการเคลื่อนไหวตั้งอยู่บนฐานของประชากรเป็นการใช้กลไกทางสังคมเพื่อเรียกร้องการเปลี่ยนแปลงหรือชุดกติกาใหม่ที่ไม่ได้มุ่งเข้าครอบครองอำนาจรัฐ อย่างไรก็ตาม ด้วยบริบททางสังคมและวัฒนธรรมเฉพาะของประเทศไทยมีความเคารพต่อสถาบันกษัตริย์ ยึดมั่นความกตัญญู ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการศึกษาให้ลึกลงไปถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของขบวนการเคลื่อนไหวต่างๆ จะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่ง เนื่องจากหากเป็นการต่อสู้เพื่อเสนอคำนิยามใหม่ให้กับสาธารณะ วิธีนี้มีความเหมาะสม แต่หากถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อสร้างความแตกแยกหรือเพื่อประโยชน์ส่วนตน วิธีนี้ถือว่าไม่มีความชอบธรรมต่อการพัฒนาของสังคมไทย

9. เอกสารอ้างอิง

กาญจนา แก้วเทพ. (2541). *ทฤษฎีการสื่อสารมวลชน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กุสุมา ภูใหญ่. (2556). *Media and Society พื้นที่สาธารณะ*. สืบค้นจาก

<http://kusumakooyai.blogspot.com/2013/05/blog-post.html>.

ณัฐภูมิ พงศ์ศิริ. (2562). *กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างภาพลักษณ์นักสังคมสงเคราะห์ของ นางปวีณา หงสกุล : ศึกษาในช่วงเวลาปี พ.ศ. 2531–2557*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญา. ดุษฎีบัณฑิต (สื่อสารการเมือง) วิทยาลัยสื่อสารการเมือง. มหาวิทยาลัยเกริก.

- นภาพรณ์ พิพัฒน์, วิชัย ตันศิริ และ กนกรัตน์ ยศไกร. (2557). เทคโนโลยีการสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต*. 9(10), 99-119.
- นันทนา นันทวโรภาส. (2557). *สื่อสารการเมือง: ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้*. กรุงเทพฯ: แมสมีเดีย.
- พฤทธิสถาน ชุมพล. (2540). *ระบบการเมือง: ความรู้เบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรพรรณ ประจักษ์เนตร. (2557). นวัตกรรมสื่อสารและการขยายพลังอำนาจในการอธิบายของทฤษฎีการสื่อสาร “พื้นที่จริง” ไปสู่ “พื้นที่เสมือนจริง”. *วารสารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรม*, 1(1):33-48.
- ยุทธพร อิศชัย. (2559). แนวคิดการสื่อสารทางการเมือง. *เอกสารประกอบการสอน หน่วยที่ 8*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วรัญญา ประเสริฐ และคณะ (2559). *การสื่อสารทางการเมืองในรายการคืนความสุขให้คนในชาติ คีฬาระหว่างปี พ.ศ. 2557-2559*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศุภวงศ์ โหมวานิช. (2543) *กลยุทธ์และประสิทธิภาพการสื่อสารการตลาดขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวออสเตรเลียในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุนทร คุณชัยมั่ง. (2555). *โลกไซเบอร์กับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ ของไทย (พ.ศ. 2549 – 2554)*. วิทยานิพนธ์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาระบบบริหาร มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- สุวัฒน์ สงวนงาม. (2557). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกรับชมรายการข่าวของสถานีโทรทัศน์ในเขตกรุงเทพมหานคร*. การค้นคว้าอิสระ หลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยเนชั่น.
- เสรี วงษ์มณฑา. (2540). การประยุกต์ทฤษฎีในการสื่อสาร. *เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและทฤษฎีการสื่อสาร หน่วยที่ 9-15*. (พิมพ์ครั้งที่ 13). นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อติเทพ บุญสุข. (2556). *การสื่อสารทางการเมืองเรื่องพลังงานในอ่าวไทย: กรณีศึกษาในช่วงปี พ.ศ. 2524 – 2553*. ดุษฎีนิพนธ์ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สื่อสารการเมือง) วิทยาลัยสื่อสารการเมือง. มหาวิทยาลัยเกริก.
- Beck, D, & Cowan, C. (1996). *Spiral Dynamics: Mastering Values, Leadership, and Change*, Oxford: Blackwell Publishers.
- Berlo, D. K. (1960) *The Process of Communication*. New York : Holt, Rinehart and Winston.

- Blumer, H. (1969). Symbolic interactionism: Perspective and method. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall
- Blumer, H. (1969). Symbolic interactionism: Perspective and method. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall
- Habermas, J. (1989). *The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry Into a Category of Bourgeois Society*. Cambridge: Polity Press.
- Lilleker, D. (2006). Key concepts in political communication. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications.
- McNair, B. (2019). An introduction to political communication (7 th ed.). Oxon: Routledge.

พฤติกรรมการเรียนรู้ทางด้านพระพุทธศาสนาของเยาวชนไทย

A Buddhist Learning Behaviors of Thai Youths

พระศรีรัชฆมมงคลบัณฑิต (อรุณ พุทธิสารโร)¹, แหวนทอง บุญคำ^{2*},
 กำธร เพี้ยเอี้ย³, วิธวินท์ ภาคแก้ว⁴ และ นิคม ปาทะวงศ์⁵
 Phrasrirajamongkolpandit¹, Waenthong Boonkham^{2*},
 Kamthon PiaEia³, Vitawin Pagkaew⁴, and Nikom patawong⁵
 คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย^{1,2,3,4,5}
 Religion and Philosophy, Mahamakutbuddhistuniversity^{1,2,3,4,5}

*Coordinating Author Email. jowkoonarun101@gmail.com

Received: 06/04/2022; Revised: 08/08/2022; Accepted: 14/11/2022

DOI: 10.14456/jpv.2022.26

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ทางด้านพระพุทธศาสนาของเยาวชนและการพัฒนาพฤติกรรมเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ทางพุทธศาสนา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษาเพื่อสร้างสรรค์การเรียนรู้ทางด้านพระพุทธศาสนาสำหรับเยาวชนไทย ยุค 4.0 ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาในการเรียนรู้พระพุทธศาสนาของเยาวชน ได้แก่ ด้านการเรียนรู้ เยาวชนให้ความสนใจเรียนรู้ในเรื่องที่เข้าใจง่าย ไม่ชอบเรื่องที่ลึกซึ้งเกินไปและเข้าใจยาก โดยเฉพาะภาษาบาลีเป็นภาษาที่เข้าใจค่อนข้างยาก ด้านการสอนในห้องเรียน ควรใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย การใช้สื่อที่ทันสมัยและเข้าถึงง่าย สร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญถึงผลการเรียนแล้วสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ การเทศน์ควรมีมิติแนวใหม่ๆ เพื่อไม่ให้ผู้ฟังเกิดความเบื่อหน่าย ไม่ควรใช้ภาษาบาลีมากเกินไป ด้านการประยุกต์ ควรใส่เนื้อหาที่เข้ากับยุคสมัย เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของเยาวชนให้เกิดความอยากเรียนรู้ทางด้านพระพุทธศาสนา

จากพฤติกรรมการเรียนรู้พระพุทธศาสนาของเยาวชนไทย ที่มีปัญหานั้นสามารถใช้การพัฒนาพฤติกรรมเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ทางพุทธศาสนา ด้วยการพัฒนาด้านสื่อ ที่เป็นการฝึกด้านพฤติกรรม การพัฒนาด้านสมาธิ เป็นการฝึกในด้านจิตหรือระดับจิตใจ ได้แก่ การพัฒนาคุณสมบัติต่างๆ ของจิตเยาวชนทั้งในด้านคุณธรรมและการพัฒนาด้านปัญญา เป็นการฝึกหรือพัฒนาในด้าน

การรู้ความจริง ซึ่งการพัฒนาทั้งสามด้านนี้จะช่วยเสริมสร้างพฤติกรรมการเรียนรู้ทางด้านพระพุทธศาสนาของเยาวชนไทยให้มีความสนใจและเข้าใจหลักพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: ปัญหาการเรียนรู้; พระพุทธศาสนา; เยาวชนไทย

Abstract

This article aims to study the Buddhist learning behaviors of youth which was presented from research on the development of innovation and educational technology to create learning about Buddhism for Thai youth in the 4.0. The study found that young people have problems in learning Buddhism, Namely; Learning aspect, Young people are interested in learning about things that are easy to understand. They don't like things that are too profound and difficult to understand. Especially Pali is a language that is quite difficult to understand. Classroom teaching should use language that is easy to understand. Use of modern and accessible media and create incentives for learners to see the importance of learning outcomes and then apply them in their lives. Young people are interested in learning about things that are easy to understand. Preaching should have a new dimension. So that the listener does not get bored do not use Pali language too much. Application should include content that is relevant to the era. To stimulate the learning of youth to create a desire to learn about Buddhism.

Buddhism learning behaviors of Thai youth that has the problem about Buddhism learning can use to develop their behaviors for learning about Buddhism. Development of precepts which is behavioral training, development of concentration which is mental training or mental levels. For example, development some mental properties of youth both in the parts of moral and intellect development, is also the training or developing in the part of knowing the truth. Therefore, development of these three parts could encourage Buddhism learning behaviors of Thai youth to interested and fully understand Buddhism principles.

Keywords: Learning problems; Buddhism; Thai youth

1. บทนำ

เยาวชนหรือที่เข้าใจกันเป็นภาษาง่ายๆ คือวัยรุ่น ในสังคมไทยปัจจุบันนั้นควรต้องมีการพัฒนา ให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่พึงประสงค์ เพราะปัญหาของเยาวชนมีความรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม และประกอบกับวัยรุ่นเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการเจริญเติบโตตามพัฒนาการ ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ ทำให้วัยรุ่นประสบปัญหา ในการปรับตัวและ การใช้ชีวิตในสังคม เช่น ปัญหาเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ปัญหาการทำแท้ง ปัญหาความรุนแรง เป็นต้น ทั้งนี้ปัญหาที่สำคัญของวัยรุ่นในปัจจุบัน ได้แก่ ปัญหายาเสพติด ปัญหาที่เกิดจากการขาดความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพร่างกาย และปัญหาการใช้ความรุนแรง ซึ่งมีสาเหตุสำคัญจากปัญหาครอบครัว สภาพแวดล้อม ใกล้ตัวที่ชักจูงไปในทางไม่ดี และนำไปสู่การใช้ความรุนแรงในสังคมซึ่งส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของเยาวชน (ลักษณ์ พงษ์ภุมมา, 2560)

ทางภาครัฐพยายามที่จะเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาเยาวชนให้เป็นเยาวชนที่มีคุณภาพ และมีศักยภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ เน้นการพัฒนาในด้านคุณธรรม จริยธรรม และทักษะทางสังคม ได้แก่ 1) เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ปลุกฝังค่านิยมและจิตสำนึกความเป็นไทย ให้มีความขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด มีวินัย อดทน มีความเอื้อเฟื้อ ความรับผิดชอบ และจิตอาสา เพื่อให้เติบโตเป็นพลเมืองสร้างสรรค์ และเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นรากฐานที่มั่นคงของชุมชน สังคม รักชาติ และสถาบันพระมหากษัตริย์และดำรงชีวิต อย่างมีคุณภาพ ตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) พัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีทักษะในการปฏิสัมพันธ์ สื่อสารและการอยู่ร่วมกันของบุคคลในสังคมต่างช่วงวัย ต่างวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุข (คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ, 2561: 44).

การเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาของเยาวชนไทย ถือว่าเป็นการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิต แบบมนุษยสัมพันธ์ ให้เป็นคนดี มีศีลธรรม คุณธรรม มีวัฒนธรรมของความเป็นคนไทย มีน้ำใจ ยิ้มแย้มแจ่มใส เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเป็นมิตรกับคนรอบข้าง การดำเนินชีวิตมีความเป็นมนุษย์โดยธรรมชาติ แสวงหาสิ่งต่างๆ เพื่อสร้างชีวิตให้อยู่ดีกินดี ความเป็นอยู่ที่สมบูรณ์ การเอาตัวรอดในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ด้วยแนวทางที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรม จริยธรรม แม้ว่าสังคมในปัจจุบัน แทบจะเป็นสังคมบริโภคนิยมไปเสียส่วนมากผู้คนเห็นคุณค่าของทรัพย์สินเงินทองมากกว่าคุณงามความดี การพัฒนาศักยภาพเยาวชนให้เป็นคนดีนับว่าเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง หลักพุทธธรรมสามารถพัฒนาให้เยาวชนเป็นคนดีได้ การพัฒนาเยาวชนไทยด้วยหลักพุทธธรรมนั้นจึงเป็นเรื่องที่ท้าทาย ต้องทำเช่นไรที่จะให้เยาวชนมีความสนใจในการศึกษาหลักพุทธธรรม ผู้เขียนจึงได้ทำการวิจัยพฤติกรรมการเรียนรู้ทางด้านพระพุทธศาสนาของเยาวชนไทยยุค 4.0 โดยใช้นวัตกรรมสื่อและกิจกรรม

ที่เน้นการปฏิบัติที่เป็นแรงจูงใจให้เยาวชนความสนใจที่จะศึกษาหลักพุทธธรรมและนำไปประยุกต์ใช้ได้ ให้ตรงกับความต้องการของเยาวชนในรูปแบบสื่อและกิจกรรมนวัตกรรมใหม่เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพเยาวชนไทยด้วยหลักพุทธธรรมในยุค Thailand 4.0 โดยมุ่งหวังให้เยาวชนไทยเป็นอนาคตที่ดีในการนำพาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป (นายอนุรุทธ ว่องวานิช, 2560: บทคัดย่อ)

บทความนี้มุ่งที่จะนำเสนอเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนรู้ทางด้านพระพุทธศาสนาของเยาวชนไทย เมื่อทราบปัญหาแล้วจะได้ข้อมูลเพื่อนำไปพัฒนาแนวทาง ในด้านการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาของเยาวชนไทย เพื่อให้เยาวชนไทยสนใจเรียนรู้พระพุทธศาสนามากขึ้นอีกทั้งยังเป็นการพัฒนาด้านจิตใจให้มีความดีงามตามแบบฉบับของความเป็นไทย ซึ่งนับได้ว่าเป็นการพัฒนาชาติในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพต่อไป

2. สภาพปัญหาทั่วไปของเยาวชนไทย

จากการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับสภาพปัญหาทั่วไปของเยาวชนไทย ในปัจจุบัน มีหลายด้าน สรุปเป็นประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. ความเป็นวัยรุ่น ไม่ค่อยเชื่อฟังผู้ปกครองส่วนใหญ่จะเชื่อเพื่อน ให้ความสำคัญกับเพื่อนค่อนข้างมาก มีอารมณ์ร้อน มุทะลุ ชอบใช้ความรุนแรง ชอบแสดงความเป็นคนกล้า เลียนแบบในสิ่งที่ตนชอบ แก้ปัญหาด้วยความอารมณ์ไม่คำนึงถึงความผิดถูก

2. การเรียน ไม่ค่อยใส่ใจในการเรียน ไม่มีสมาธิหรือสมาธิสั้นในการเรียน สิ่งใดที่ไม่ชอบเรียนจะไม่ให้ความสำคัญ และไม่รับผิดชอบ ไม่ค่อยพักผ่อน ดิตเกม ดิตการพนัน ชอบเที่ยวกลางคืน ไม่คิดถึงความเจริญในหน้าที่การงานในอนาคต

3. ดิตเกมส์ การพนัน เด็กไทยกว่าร้อยละ 90 ดิตเกม ขณะที่ ร้อยละ 15 ดิตพนัน ดร.ธีรารัตน์ พันทวีวงศ์ธนะเอนก ประธานคณะทำงานขับเคลื่อนประเด็นสื่อออนไลน์กับเด็กและเยาวชน และนายกสมาคมวิทยุและสื่อเพื่อเด็กและเยาวชน (สสดย.) กล่าวในเวที “เติมความรักด้วยความรู้...อยู่อย่างไรในโลกออนไลน์” จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) สสดย. และ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) (KomChadLuek, 2563) ว่า จากการศึกษาผลกระทบเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการปกป้องและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ในปีนี้พบว่า เด็กร้อยละ 90 เล่นเกมออนไลน์ โดยมากกว่าครึ่งใช้เวลาเล่นมากกว่า 4 ชั่วโมงต่อวัน และร้อยละ 15 เล่นพนันในเกม ขณะที่เด็กร้อยละ 80 เสนอให้มีการจัดเรตติ้งเกมที่มีประโยชน์ รวมทั้งให้มีกฎหมายควบคุมดูแลธุรกิจเกม เพื่อความโปร่งใสและตรวจสอบได้ และยังมีเรื่องของการกลั่นแกล้งในโลกออนไลน์ ดังนั้น ทุกภาคส่วนต้องร่วมกันหาทางออกด้วยวิธีการทางจิตวิทยาที่สร้างสรรค์ใช้ความ

รักความเข้าใจจากครอบครัว ในการสร้างภูมิคุ้มกันที่จะช่วยให้เด็กและเยาวชนได้รู้เท่าทันสื่อและอยู่อย่างปลอดภัยในโลกออนไลน์

4. การติดยาเสพติด การเริ่มเข้าไปใช้ยาเสพติดของวัยรุ่นยังเป็นเรื่องของความ “อยากลอง” ความเป็นวัยรุ่นของเขาทำให้เขาอยากลองในสิ่งแปลกใหม่ ร่วมกับอีกปัญหาหนึ่งคือการ “ตามเพื่อน” ปัจจุบันมีเด็กบางคนหันเข้าไประบาดยาเสพติด เพียงเพราะรู้สึกว้าๆ เขาก็ทำกัน เป็นเรื่องธรรมดาไม่เห็นจะแปลกอะไร ทำให้ตัดสินใจผิดพลาด กลายเป็นเหยื่อของสารเสพติด และเป็นปัญหาของสังคมที่ยังแก้ไม่หาย

5. มีความรักและมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ในสภาพสังคมไทยปัจจุบันมีปัจจัยหลายด้านที่ส่งผลกระทบต่อที่เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของเด็กและเยาวชนไทย พฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นในปัจจุบันนี้ ออกนอกกรอบดั้งเดิมมากขึ้นทุกที เช่น การเลือกคู่ครองจะถือเอาความรักเป็นสำคัญ ไม่ชอบการคลุมถุงชน การคบเพื่อนต่างเพศ เป็นไปอย่างอิสระเสรี เพราะเห็นว่าไม่ใช่เรื่องน่าอาย หญิงสาวให้ความสำคัญในการครองตัว เป็นหญิงพรหมจรรย์ถึงวันแต่งงาน น้อยลง ประกอบกับความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องในเรื่องเพศ ทำให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมทางเพศที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม เช่น การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การสำส่อนทางเพศ การเป่ยนเบนทางเพศ เช่นการรักร่วมเพศ เป็นต้น และเกิดปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น การเป็นโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ และปัญหาการทำแท้ง (การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร, 2564)

นอกจากนี้ ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ตั้งแต่อายุน้อย ทำให้เกิดผลกระทบทางด้านจิตใจตามมา ได้แก่ ความสัมพันธ์ที่ไม่มั่นคง การเปลี่ยนคู่หลายคน ในกรณีที่มีการตั้งครรภ์และฝ่ายชายไม่รับผิดชอบทำให้วัยรุ่นหญิงร้อยละ 57 ตัดสินใจทำแท้ง ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบด้านจิตใจ ได้แก่ ความรู้สึกผิด อารมณ์ซึมเศร้า เป็นต้น ส่วนวัยรุ่นหญิงที่เลือกตั้งครรภ์จนครบกำหนดคลอดมักจะได้รับผลกระทบด้านจิตสังคม เช่น มีความตึงเครียด และมีภาวะซึมเศร้าสูง เนื่องจากได้รับการศึกษาน้อย เพราะต้องออกจากการศึกษามาเลี้ยงดูบุตร ทำให้ไม่มีรายได้ และขาดการช่วยเหลือจากสังคม จึงส่งผลกระทบต่อการศึกษาเลี้ยงดูบุตร ทำให้เด็กที่เกิดจากพ่อแม่วัยรุ่นที่ขาดวุฒิภาวะ ขาดความพร้อม และความสามารถในการเลี้ยงดูลูกบุตรมักมีปัญหาด้านอารมณ์ และพฤติกรรมต่างๆ ที่ทำให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมา (ลักขณา พงษ์ภูมมา, 2560)

ภาพที่ 1 ปัญหาวัยรุ่น (ที่มาของภาพ; ปัญหาวัยรุ่น, 2564)

3. พฤติกรรมทั่วไปของเยาวชน

พฤติกรรมเยาวชนตามแนวพุทธ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรม ว่าเป็นการกระทำของบุคคลทั้งที่ปรากฏและไม่ปรากฏออกมาภายนอก ซึ่งเป็นไปตามเจตจำนงหรือเจตนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551) ดังพุทธพจน์ที่ว่า “บุคคลเป็นพราหมณ์เพราะชาติตระกูลก็หาไม่ หรือไม่เป็นพราหมณ์เพราะชาติตระกูลก็หาไม่ บุคคลเป็นพราหมณ์ก็เพราะกรรมหรือไม่เป็นพราหมณ์ก็เพราะกรรม บุคคลเป็นขวานาก็เพราะกรรม เป็นช่างศิลป์ก็เพราะกรรม เป็นพ่อค้าก็เพราะกรรม บุคคลเป็นผู้รับใช้ก็เพราะกรรม บุคคลแม้เป็นโจรก็เพราะกรรม เป็นทหารอาชีพรักก็เพราะกรรม บุคคลเป็นบุโรหิตก็เพราะกรรม แม้เป็นพระราชาก็เพราะกรรมทั้งนั้น” (พระไตรปิฎก ไทย, 2525: 581-582)

ปัญหาอาชญากรรมและพฤติกรรม สาเหตุอาจเกิดจากการร้องเพื่อต้องการเรียกร้องความสนใจจากพ่อแม่ หรือเพื่อน หรือเพื่อทดสอบว่า พ่อแม่หรือเพื่อนรักเราจริงไหม รักเท่าคนอื่นไหม

1. วัยรุ่นกับความเหงา ความเหงาเป็น เรื่องธรรมดาสำหรับวัยรุ่น และสำหรับคนทั่วไปด้วย บางครั้งคนเราก็จะรู้สึกเหงา ขึ้นมาเฉยๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบรรยากาศเป็นใจ เช่น บรรยากาศตอนใกล้ค่ำ หรือช่วงที่ต้องอยู่คนเดียว ห่างไกลผู้คน

2. วัยรุ่นชอบโกหก วัยรุ่นโกหกเก่ง โกหกบ่อย หรือไม่พูดความจริงหรือพูดกำกวม จริงบ้าง ไม่จริงบ้าง มักมีสาเหตุ อย่างน้อย ๆ 3 อย่างด้วยกัน คือ 1. จงใจที่จะไม่พูดความจริงปิดบังอำพรางความเป็นส่วนตัวของเขา ไม่ต้องการให้ใครรู้ 2. ไม่กล้าพูดความจริง เพราะกลัวจะถูกตำหนิตติเตียน

3. วัยรุ่นชอบขโมยของ การลักขโมยของวัยรุ่นมักมีสาเหตุสำคัญๆ อย่างน้อย 3 อย่างคือ 1. เพราะขาดการอบรมบ่มนิสัยหรือจริยธรรม 2. เพราะขาดแคลนในสิ่งที่ต้องการปรารถนา 3. เพราะต้องการแก้แค้นพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู-อาจารย์ หรือองค์กร ที่ตนสังกัด 4. เพราะมีปัญหาทางจิตใจ วัยรุ่นที่มีนิสัยเกียจคร้านหากวัยรุ่นเกียจคร้าน สบายๆ ไม่อยากทำอะไร นอนทั้งวัน ก่อนอื่นใด พ่อแม่

หรือผู้ใหญ่ จะต้องไม่ด่วนตกใจหรือตำหนิตาหนิติเตียนให้เขารู้สึกเจ็บช้ำ น้ำใจ จึงเข้าใจว่านั่นเป็น ความประพบัติ ที่อาจเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวชั่วคราวช่วยครู่ช่วยยาม เท่านั้น แต่ถ้าพฤติกรรมเกียจคร้าน

4. วัยรุ่นที่ใช้เงินเปลือง ปัญหาการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยของวัยรุ่น เช่น ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เกินตัว ชอบซื้อ ของที่ไม่จำเป็น แรกๆ ที่ซื้อมาก็อาจจะเห่อ พอนานเข้าก็เบื่อแล้ว เลิกสนใจไปเลย หรือไม่ก็ซื้อ เพราะอยากมีเหมือนเพื่อนๆ ถ้าเป็นเช่นนี้คุณควร ฝึกให้ลูกรับผิดชอบค่าใช้จ่าย

5. วัยรุ่นชอบคิดมาก ปัญหาหนึ่งที่มีพบได้บ่อยในหมู่วัยรุ่น ก็คือเรื่องของการเป็นคนชอบ คิดมากค่ะ คือจะชอบวิตกกังวลกับเรื่องที่ผ่านมาแล้วในอดีต และบางคนจะเป็นห่วงถึงเรื่อง ในอนาคต ที่ยังไม่ถึง เป็นความคิดที่ทำให้เกิดความไม่สบายใจ เป็นทุกข์ แต่ก็ไม่สามารถหยุดคิดได้

6. วัยรุ่นที่ชอบน้อยใจ สิ่งที่ทำให้ลูกรู้สึกเจ็บปวดและน้อยใจ น้อยใจมากก็คือ การที่ คุณทำให้เขารู้สึกว่าคุณลำเอียง รักลูกไม่เท่ากัน ทั้งๆ ที่คุณเองก็อาจจะไม่ได้ตั้งใจ หรือคิดไปไม่ถึงด้วยซ้ำแต่การที่คุณชอบเอาลูก คนหนึ่งไปเปรียบเทียบกับว่าดีกว่าลูกอีกคนหนึ่ง

7. วัยรุ่นอารมณ์รุนแรง โดยทั่วไป วัยรุ่นมีอารมณ์รุนแรงเป็นธรรมชาติ ตั้งแต่รุนแรงเพียง เล็กน้อย เช่น หงุดหงิด ตำหนิคนอื่น คิดเร็วทำเร็ว จนถึงอารมณ์รุนแรงมากๆ เช่น ก้าวร้าว ตีต่ดิ่ง ตำ ทอ ขวบนทะเลาะต่างๆ และที่ออกจะรุนแรงมากเป็นพิเศษก็คือ ยกพวกตีกัน ก่อความไม่สงบในชุมชน และสังคม

8. วัยรุ่นกับเกมกด (วิดีโอเกม) วัยรุ่นสมัยนี้ มักมีปัญหาเกี่ยวกับการติดเล่นเกมส์ต่างๆ จนมากเกินไป ถึงขั้นที่ว่าอาจเล่นจนติดนานจนไม่มีเวลาไปทำสิ่งที่เป็นประโยชน์มากกว่า อาทิเช่น ทบทวนบทเรียน, ทำการบ้าน, อ่านหนังสือ เป็นต้น ดังนั้นวิธีทางแก้ไขที่ดีที่สุดคือ ผู้ปกครองควร จะคอยสอดส่องดูแล อบรมสั่งสอนลูกไม่ให้ใช้เวลากับการเล่นเกมส์มากเกินไป แต่สิ่งที่สำคัญคือ พ่อแม่ ไม่ควรใช้กล่าว่ากล่าวตักเตือนที่รุนแรงเพราะจะยิ่งเป็นการกระตุ้นให้ลูกไม่เชื่อฟัง และยังเล่นเกมส์ มากขึ้นไปอีก (Watinee, 2006)

ภาพที่ 2 กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของเยาวชน (ที่มาของภาพ; Plook Teacher 2560)

4. ปัญหาการเรียนรู้ทางด้านพระพุทธศาสนาของเยาวชนไทย

ภาครัฐพยายามที่จะเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาเยาวชนให้เป็นเยาวชนที่มีคุณภาพ และศักยภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ เน้นการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีคุณธรรม จริยธรรม และทักษะทางสังคม ได้แก่ 1) เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ปลุกฝังค่านิยมและจิตสำนึกความเป็นไทย ความซื่อสัตย์ ประหยัด มีวินัย ขยัน อดทน การเป็นผู้ให้ รวมทั้งมีความรับผิดชอบ เพื่อให้เติบโตเป็นพลเมืองสร้างสรรค์ และเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นรากฐานที่มั่นคงของชุมชน สังคม รักชาติ และสถาบันพระมหากษัตริย์และดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) พัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีทักษะในการปฏิสัมพันธ์ สื่อสารและการอยู่ร่วมกันของบุคคลในสังคมต่างช่วงวัย ต่างวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุข (แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564 (ผนวกแผนปฏิบัติการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564) (คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ, 2561: 44) ซึ่งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในระบบการศึกษาของเยาวชนไทย เช่นนักปกครอง นักการศึกษา นักการศาสนา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน มีความปรารถนาจะพัฒนา เยาวชนไทยให้เป็นเยาวชนที่มีคุณภาพชีวิตที่สมบูรณ์ ทั้งวิชาการและวิชาชีพ ฐานะและเสริมสร้างสภาวะด้านจิตใจให้เข้มแข็ง ก้าวสู่การเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ ภาครัฐจึงได้หาแนวทางต่างๆ เพื่อพัฒนาเยาวชนให้มีคุณภาพในอนาคตที่จะสร้างประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า

ปัญหาประการหนึ่งที่มีความสำคัญในการพัฒนาด้านจิตใจ คือแนวคิด ทศนคติที่ดีต่อหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาของเยาวชนไทย คือพฤติกรรมกรเรียนรู้ทางด้านพระพุทธศาสนาของเยาวชนไทย เพราะปัญหาเกี่ยวกับการเรียนรู้พระพุทธศาสนา เยาวชนส่วนหนึ่งคิดว่าไม่ใช่สิ่งสำคัญ จึงทำให้เกิดปัญหาการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ซึ่งผลจากการวิจัย เรื่องการศึกษาเพื่อ

พัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษาเพื่อสร้างสรรค์การเรียนรู้ทางด้านพระพุทธศาสนาสำหรับเยาวชนไทย ยุค 4.0 พบปัญหาที่สามารถสรุปได้ ดังนี้ (พระศรีรัชมงคลบัณฑิตและคณะ 2565)

1) เนื้อหาหลักซึ่งเกินไปเข้าใจยาก การเรียนรู้พระพุทธศาสนา บางเรื่องต้องอธิบายตีความ ขยายความ ให้เข้าใจเนื่องจากบางครั้ง ภาษาที่ใช้ อาจไม่ใช่ ภาษาที่เราคุ้นเคย ซึ่งเยาวชนไทย เวลาจะเรียนหรือสนใจ อันดับแรกต้องคิดว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจเข้าใจง่ายไม่ซับซ้อน หลักธรรมคำสอนบางประการ เป็นที่รู้กันอยู่แล้ว ถ้าไม่ศึกษาให้ถ่องแท้หรือเรียนรู้อย่างจริงจัง ก็ไม่สามารถที่จะเข้าใจในคำสอนนั้นได้ มีหลายหลักธรรมที่เป็นหลักธรรมขั้นสูงอาจจะไม่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชนที่จะเรียนรู้ ฉะนั้นการเรียนรู้จึงจำเป็นต้องหา เนื้อหาสาระที่ให้เยาวชนนั้นเรียนรู้เข้าใจได้ง่ายและสามารถมองเห็นเป็นประจักษ์ เป็นรูปธรรม การเรียนรู้ ไม่ว่าจะสาขาวิชาใดในปัจจุบันนี้ ผู้เรียนจะมีคำถาม ว่าเรียนแล้วสามารถนำไปใช้ได้อย่างไรเกิดประโยชน์อย่างไร นี่คือสิ่งที่ต้องตอบเยาวชนให้ได้ว่าการเรียนรู้ พระพุทธศาสนามีประโยชน์อย่างไร เพื่อที่จะให้ผู้เรียนนั้นได้มีความ สนใจ อยากเรียน ในเนื้อหาสาระ ถ้าคิดดูแล้วว่าไม่สามารถที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้หรือในอนาคตเพื่อที่จะสร้างอาชีพ สร้างชีวิต สร้างอนาคตได้ ก็จะไม่ได้รับความสนใจ เนื่องจากปัจจุบันนี้การเรียนรู้มีหลากหลาย วิชา จะเน้นในรูปแบบการนำไปประกอบสัมมาอาชีพหรือเรียนจบแล้ว จะมีวิชาชีพสามารถนำไปประกอบอาชีพ หารายได้ สร้างชีวิต สร้างงาน สร้างอนาคต สร้างครอบครัว ของตน ดังนั้นการเรียนรู้พระพุทธศาสนาจึงจำเป็นต้องอธิบาย ชี้ให้เห็น ประเด็นสำคัญของหลักธรรมะทางพระพุทธศาสนาที่จะสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้ จะทำให้เยาวชนผู้เรียนรู้เกิดความอยากเรียนอยากรู้ อยากเห็น และเข้าใจหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้ต่อไป และควรใช้ภาษาที่ผู้เรียนเข้าใจง่ายและให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญถึงผลการเรียน

2) สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้จริงหรือไม่ สำหรับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนานั้น เมื่อศึกษาเล่าเรียนแล้วสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร เป็นคำถามที่หลายคนสงสัย ต้องการความประจักษ์แจ้ง ได้เห็นเป็นรูปธรรมว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ สามารถอธิบายได้ มีสื่อประกอบ ยกตัวอย่างให้เห็นได้ชัดเจน ทำให้เห็นประโยชน์ที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ จะเกิดความสนใจและเห็นความสำคัญในการเรียนรู้พระพุทธศาสนามากขึ้นและยึดหลักธรรมที่ตนเองชอบนำไปเป็นคติประจำใจและนำไปประพฤติปฏิบัติต่อไป

3) การประยุกต์ใช้สื่อ การเรียนรู้พระพุทธศาสนา ควรเรียนผ่านสื่อที่เข้าถึงง่าย เช่น ระบบออนไลน์ และการเทศน์นั้นต้องมีมิติใหม่ในการสอนโดยไม่ให้คนฟังเบื่อและไม่ใช้ภาษาบาลีมากเกินไป ปัญหาที่เกิดขึ้นหนึ่งในการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนานั้นคือการใช้สื่อมาเป็นอุปกรณ์ช่วยในการอธิบาย ขยายความ ให้ชัดเจนยิ่งปัจจุบันนี้ เป็นยุคที่มีความเจริญทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งผู้เรียนสามารถที่จะเรียนรู้ได้หลายรูปแบบและที่สำคัญในการเรียนรู้นั้น จะต้องมีส่วนที่นำสมัย เป็น

เครื่องประกอบ การอธิบาย ดีความหลักฐานหรือเปรียบเทียบตัวอย่างให้เป็นที่น่าสนใจ ซึ่งปัจจุบันนี้มีสื่อมากมาย เช่น โทรศัพท์ วิทยุ YouTube Facebook หรือสื่ออื่นๆที่เป็นสื่อที่ทันสมัย สามารถสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ ไม่ให้เกิดความเบื่อหน่าย มีวิวัฒนาการ จัดรูปแบบการเรียนรู้ให้หลากหลาย เพื่อไม่ให้เกิดความจำเจและเบื่อหน่ายในเนื้อหาสาระที่เรียน

4) เนื้อหาน่าสนใจเข้ากับยุคสมัย เนื้อหาสาระในการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนานั้นควรปรับให้เข้ากับยุคสมัย ที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันหรือประกอบสัมมาอาชีพได้ ซึ่งหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาก็มี หลากหลาย สามารถคัดสรรให้ทันกับยุคสมัย เนื้อหาที่เรียนก็เป็นที่น่าสนใจจากการสัมภาษณ์ของนักเรียน หลายคนให้ความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าเนื้อหาสาระไม่ควรยากเกินไป และเรียนแล้วสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ในขณะที่เรียนไม่เกิดความเบื่อหน่ายในเนื้อหาสาระ ซึ่งเนื้อหาสาระบางอย่างอาจจะไม่เหมาะสำหรับเด็กและเยาวชน อาจจะยากเกินไปสำหรับการที่จะทำความเข้าใจ เป็นธรรมะในระดับขั้นสูง การที่จะอธิบายดีความให้เห็นเป็นรูปธรรมค่อนข้างเข้าใจยาก จึงจำเป็นจะต้องมีเนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับผู้เรียนและเข้ากับยุคสมัยที่กำลัง

5) การเรียนพระพุทธศาสนาแล้วมีประโยชน์อย่างไร ยกเลิก “วิชาพุทธศาสนา” เป็นไปได้หรือไม่ “ปัง” หรือ “พัง” 10 ต.ค. 2563 นั่นคือส่วนหนึ่งของเนื้อหาปราศรัยบนเวทีมอบนักเรียนเลวที่เป็นไปอย่างดุเดือด เด็กส่วนหนึ่ง ในเวทีปราศรัย มีความเห็นว่า การที่ให้เยาวชนเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เป็นการ บังคับให้เรียนซึ่งไม่มีความต้องการที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาเพราะศาสนาไม่ได้สร้างความเจริญที่ทันสมัย แต่คิดว่า การปฏิบัติตามหรือเรียนพระพุทธศาสนา ไม่ได้สร้าง วิชาชีพหรืออาชีพในอนาคต จึงมีความอยากรู้ว่า เรียนพระพุทธศาสนาแล้วได้ประโยชน์อย่างไร เป็นคำถามที่ท้าทายที่นักปราชญ์หรือนักวิชาการทางศาสนาจะต้องออกมาทำความเข้าใจ ให้เยาวชนกลุ่มที่มีความสงสัยในประเด็นนี้ได้เข้าใจและยอมรับว่าพระพุทธศาสนานั้นมีประโยชน์ต่อชีวิตของมวลมนุษย์ ถ้าไม่เช่นนั้นแล้วปัญหาของเยาวชนในการเรียนรู้พระพุทธศาสนาก็จะถูกหว่านเหินไปและสุดท้ายก็ไม่มีใครสนใจที่จะเข้าวัดฟังธรรม

กล่าวโดยสรุปได้ว่าปัญหาของการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาของเยาวชนถือว่าเป็นเรื่องสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชาติไทย เพราะว่าการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนานั้นเป็นสิ่งสำคัญ เป็นการพัฒนาด้านพลตินิสัยของเยาวชนที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชาติ ถ้าหากเยาวชนขาดคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม ชาติบ้านเมืองอาจเกิดความสับสนวุ่นวาย จะมีแต่ความแย่งชิง ความเห็นแก่ตัว เกิดปัญหาซับซ้อนขึ้นอย่างมากมาย เพราะว่าเยาวชนไม่มีคุณธรรมประจำใจ จะทำสิ่งใด ก็ไม่ได้นึกถึงสิ่งดีงาม ถ้ากฎหมายบ้านเมืองจับไม่ได้ ไล่ไม่ทัน ก็จะไม่มีความเกรงกลัว ไม่มีความละอายต่อสิ่งชั่ว ที่ตนเองทำ ดังนั้นปัญหาของการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วนในการวางแผนเพื่อหาแนวทางในการ ปรับทัศนคติ เยาวชน ให้รับรู้คุณค่า

ของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า นั้น สามารถที่จะนำไปประยุกต์ใช้
 ในชีวิตประจำวัน ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด และสร้างความสงบสุขของชีวิตได้อย่างแท้จริง

5. พฤติกรรมสะท้อนปัญหาของเยาวชนกับการเรียนรู้ทางด้านพระพุทธศาสนา

ภาพที่ 3 การชุมนุมของกลุ่มเยาวชน (ที่มาของภาพ; POST TODAY 2563)

จากภาพและคำปราศรัย บนเวทีชุมนุมหน้ากระทรวงศึกษาธิการของ “มือบอนนักเรียนเลว”
 กลุ่มเยาวชนขบวนการศึกษาที่รวมตัวเฉพาะกิจ เพื่อเรียกร้องให้เกิดการปฏิรูปการศึกษา เมื่อช่วงต้น
 เดือนตุลาคม 2563 โดยปัญหาสำคัญที่ออกมาเรียกร้องข้อหนึ่งคือ การคว่ำลดเนื้อหาและลดเวลา
 เรียนพระพุทธศาสนา หรือให้ยกเลิกการเรียนการสอนไปเลย ซึ่งในขณะนั้นมีผู้ใหญ่ในกระทรวงศึกษา
 ฯ เสนอให้มีวิชาจริยธรรมสากล แทนวิชาพระพุทธศาสนา

ดังนั้น การเรียกร้องให้ถอดพระพุทธศาสนาออกจากระบบการศึกษาของไทยของ “มือบอน
 นักเรียนเลว” ในปี 2563 โดยประเด็นที่น่าสนใจคือเรื่องหลักสูตรการเรียนการสอนที่ล้าหลัง ไม่
 ปรับตัวไปตามสภาพสังคมอย่างวิชาพระพุทธศาสนา การกำหนดให้วิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชา
 บังคับในโรงเรียนของรัฐ เป็นการบังคับให้คนทุกศาสนา และคนไม่มีศาสนาต้องเรียนวิชา
 พระพุทธศาสนา ไม่เช่นนั้นก็ไม่จบตามหลักสูตรภาคบังคับ จึงขัดกับหลักการที่รัฐต้องเป็นกลางทาง
 ศาสนา และขัดหลักเสรีภาพทางศาสนาชัดเจน แม้ว่าจะไม่ใช่การบังคับให้คนศาสนาอื่น หรือคนไม่มี
 ศาสนาหันมานับถือพุทธศาสนาก็ตาม แต่ก็ย่อมเป็นการบังคับให้พวกเขาต้องเรียนในสิ่งที่ขัดต่อ
 เจตจำนงของตน

ข้อเรียกร้องของ มื้อบนักเรียนเลว ต่อประเด็นปฏิรูปการศึกษา วันนี้อาจไม่มีน้ำหนักเพียงพอให้ยกเลิกการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา แต่กระทุ้งให้ผู้หลักผู้ใหญ่ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมองปัญหาหลักสูตรและกระบวนการสอนอีกครั้ง อาจไม่ถึงขั้นถอดวิชาพระพุทธศาสนา ออกจากระบบการศึกษาไทย เพียงแต่ปรับให้ทันสมัย ที่สำคัญและต้องคำนึงถึงอย่างมากคือ “พุทธศาสนา” คือรากฐานที่สำคัญในการเป็นประเทศไทยเป็นหนึ่งใน 3 สถาบันหลัก ที่ประกอบไปด้วย “ชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์” ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน เพราะไม่ใช่แค่เรื่อง “นักเรียนเลว” นำมาพูดอย่างสนุกปากเท่านั้น (ผู้จัดการสุดสัปดาห์. 2564)

จากประเด็นที่กล่าวมาเบื้องต้นเป็นที่น่าตกใจและกังวลใจต่ออนาคตของชาติ ถ้าหากไม่มีการเรียนรู้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาในโรงเรียนแล้ว จะปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม หรือคุณความดี จากที่ไหนได้บ้าง เพราะทุกวันนี้ เยาวชนที่สนใจและเข้ามาศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ค่อนข้างน้อย เนื่องจากเยาวชนมีความคิดเห็นว่าหลักการทางพระพุทธศาสนายังไม่สามารถที่จะตอบโจทย์ชีวิตความเป็นอยู่ แบบวัตถุนิยมได้ ไม่อาจใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง อาจเป็นเพราะความคิดของเยาวชนนั้น ยึดติดกับวัตถุนิยม ที่มีความเจริญด้านวัตถุมากกว่าความเจริญทางจิตใจ จึงมองไม่เห็นความสำคัญทางพระพุทธศาสนา ส่วนหนึ่งจึงตั้งประเด็นว่าการถอดพระพุทธศาสนาออกจากบทเรียนจะเป็นอย่างไร

6. การพัฒนาพฤติกรรมเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา

จากผลการศึกษาและการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับปัญหาด้านพฤติกรรมของเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา ดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้นสามารถสรุปถึงวิธีการพัฒนาได้ดังนี้

1) การพัฒนาด้านศีล การฝึกด้านพฤติกรรม ศีลคือวินัย เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนามนุษย์ เพราะว่าวินัยเป็นตัวการจัดระเบียบชีวิตให้อยู่ในสภาพที่เอื้อต่อการพัฒนา โดยจัดระเบียบความเป็นอยู่การดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคมให้เหมาะกับการพัฒนา และให้เอื้อโอกาสในการที่จะพัฒนา เมื่อฝึกได้ผลจนคนให้มีพฤติกรรมเคยชินที่ดีตามวินัยนั้นแล้วก็เกิดเป็นศีล ดังนั้น โดยสรุปวินัยจะมาในรูปของการฝึกพฤติกรรมเคยชินที่ดีและการจัดสภาพแวดล้อมที่จะป้องกันไม่ให้มีพฤติกรรมที่ไม่ดี เพื่อเสริมสร้างการมีพฤติกรรมที่ดีที่พึงประสงค์ของเยาวชนให้มีวินัยในการใช้ชีวิตได้อย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี

2) การพัฒนาด้านสมาธิ เป็นการฝึกในด้านจิตหรือระดับจิตใจ ได้แก่ การพัฒนาคุณสมบัติต่างๆ ของจิตเยาวชนทั้งในด้านคุณธรรม เช่น ความเมตตา กรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในด้านความสามารถของจิต เช่น ความเข้มแข็งมั่นคง ความเพียรพยายาม ความรับผิดชอบ ความแน่วแน่มั่นคง

ความมีสติสมาธิ และในด้านความสุข เช่น ความอิ่มใจ ความร่าเริงเบิกบานใจความสดชื่นผ่องใส ความรู้สึกพอใจ พุดสั้นๆ ว่าพัฒนาคุณภาพสมรรถภาพและสุขภาพของจิต

3) การพัฒนาด้านปัญญา เป็นการฝึกหรือพัฒนาในด้านการรู้ความจริง เริ่มตั้งแต่ความเชื่อ ความเห็น ความรู้ ความเข้าใจความหยั่งรู้ เหตุผล การรู้จักวินิจฉัยไตร่ตรองตรวจสอบคิดการต่างๆ สร้างสรรค์โดยเฉพาะอย่างยิ่งเน้นการรู้ตรงตามความเป็นจริง หรือรู้เห็นตามที่มันเป็นตลอดจนรู้แจ้งความจริงที่เป็นสากลของสิ่งทั้งปวงจนถึงขั้นรู้เท่าทันธรรมชาติของโลก และชีวิตที่ทำให้มีจิตใจเป็นอิสระปลอดปัญหา ไร้ทุกข์เข้าถึงอิสรภาพโดยสมบูรณ์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551, อ้างถึงใน พระมหากำพล คุณงกโร, 2557: 80-81)

กล่าวโดยสรุปว่าการศึกษาพฤติกรรมของเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนานับว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่ามีประโยชน์ต่อเยาวชน อย่างมากเพราะทำให้ได้ทราบถึงปัญหาที่แท้จริงเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเยาวชนในสังคมปัจจุบันเพื่อการนำข้อมูลมาวางแผนให้เยาวชนได้รับการพัฒนาให้รู้และเข้าใจหลักการทางพระพุทธศาสนาที่ถูกต้องในการนำมาประยุกต์ใช้ตั้งแต่ขั้นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตของเยาวชน ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์อย่างมากในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้เป็นแนวทางในการปรับทัศนคติ ให้เห็นประโยชน์ของการเรียนรู้พระพุทธศาสนา และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ซึ่งในการจัดระบบการศึกษาของประเทศไทย ควรนำการพัฒนาแบบพฤติกรรมการเรียนรู้ทางด้านพระพุทธศาสนาของเยาวชนไทย ไปใช้ในการส่งเสริมให้เยาวชนได้รับการพัฒนาด้วยการบูรณาการอย่างเป็นองค์รวม

7. บทสรุป

การศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ทางด้านพระพุทธศาสนา ซึ่งได้จากผลของการวิจัย เรื่อง การศึกษาเพื่อพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษาเพื่อสร้างสรรค์การเรียนรู้ทางด้านพระพุทธศาสนาสำหรับเยาวชนไทย ยุค 4.0 ที่ได้จากทัศนคติของเยาวชนที่มีมุมมองตรงกันว่า ผู้สอนหรือครูบางคนรู้หลักธรรมมาก แต่ยังขาดเทคนิคและวิธีการสอนที่สามารถถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม ทำให้เกิดข้อเปรียบเทียบ เมื่อเรียนรายวิชาพระพุทธศาสนาที่เข้าใจยาก ทำให้ผู้เรียนสนใจที่จะเรียนรายวิชาอื่นที่เข้าใจง่าย เยาวชนบางคนอ่านภาษาบาลีไม่ออกและแปลไม่ได้ ส่วนบางคนอ่านออกแต่แปลไม่ได้ บางคนแปลเนื้อหาจากภาษาบาลีแล้วยังต้องมาแปลความหมายให้เป็นภาษาไทย ที่ใช้ในวิถีชีวิตประจำวันทั่วไปอีก ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาสำคัญของการเรียนรู้พระพุทธศาสนาของเยาวชนประการหนึ่ง เนื้อหาบางส่วนที่นำมาสอนหรืออบรมให้แก่เยาวชนมีความหมายลึกซึ้งเกินไป ยากต่อการเข้าถึงความหมาย เป็นเนื้อหาเดิมๆ ทำให้เด็กและเยาวชน ขาดความสนใจในการศึกษา ดังนั้น เพื่อให้เยาวชนสามารถเรียนรู้หลักธรรมได้เข้าใจง่ายขึ้นจึงควรปรับเนื้อหาให้ภาษาบาลีน้อยลง และลดปัญหาด้านเนื้อหาการเรียนยาวและต้องจำเนื้อหาเยอะ ควรคัดเนื้อหาเฉพาะ

หมวดหมู่ที่จำเป็นต่อการเข้าใจให้เป็นเนื้อหาสำหรับการเรียนรู้ของเยาวชน ปล่อยให้เข้ากับยุคสมัย ทำให้ผู้เรียนนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ส่วนทางด้านห้องเรียนพระพุทธศาสนาควรมีสื่อภาพหรือสื่อมัลติมีเดียต่างๆ ที่สอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรม โดยห้องเรียนควรมีสื่อที่ดูแล้วเกิดแรงจูงใจสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันของผู้เรียนและประการสุดท้ายควรให้ความสำคัญรายวิชาพระพุทธศาสนา ให้มีการประเมินที่มีน้ำหนักหรือมีค่าหน่วยกิตมากขึ้น ควรปรับให้มีความเหมาะสมเหมือนหน่วยการเรียนรู้ของรายวิชาอื่นๆ ที่เป็นรายวิชาสายสังคม ถ้าหากรายวิชาพระพุทธศาสนามีผลการเรียนที่มีความสำคัญรายวิชาหนึ่ง ก็จะเป็นการกระตุ้นความสนใจที่จะทำให้ผู้เรียนมีความตั้งใจหรือสนใจในรายวิชานี้มากขึ้น และประการสำคัญที่ได้ศึกษาจากพฤติกรรมการเรียนรู้พระพุทธศาสนาแล้ว คือการพัฒนาให้เยาวชนเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการเรียนรู้ทางด้านพระพุทธศาสนา มีวินัยหรือศีล มีสติ มีสมาธิ และมีปัญญา เมื่อเยาวชนได้รับพัฒนาแล้ว จะทำให้เห็นคุณค่าความเป็นพระพุทธศาสนาและนำเอาหลักธรรมคำสอนไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและแก่ประเทศชาติต่อไป

8.อ้างอิง

- คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ. (2561). แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติฉบับที่ พ.ศ. 2560-2564 (ผนวกรวมแผนปฏิบัติการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564) (พิมพ์ครั้งที่ 2). โรงพิมพ์ เจ.เอส.การพิมพ์.สืบค้น 1/03/ 2565. <http://www.dcy.go.th>
- ผู้จัดการสุดสัปดาห์. (2564). ยกเลิก “วิชาพุทธศาสนา” เป็นไปได้หรือไม่ “ปัง” หรือ “พัง”. สืบค้น 1/04/2564. <https://mgronline.com>
- พระไตรปิฎก ไทย. (2525). มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก.13/460/581-582.
- พระครูสิทธิวิจิตรโสภิต (ประสิทธิ์ สมมาปญโญ) และนิกร ศรีราช (2564). การยับยั้งชั่งใจโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากรณีศึกษา : การใช้ความรุนแรงต่อเด็กคดีน้องชัมพูเด็กหญิงบ้านกกกอก. วารสารมจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 6 (1), 194.
- พระธรรมโกศาจารย์. (2549). พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2554). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิกจำกัด.
- พระมหาอำพล คุณงุโร. (2557). การพัฒนาเยาวชนแนวพุทธ. วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์สาขา มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 1 (2), 80-83.
- พุทธทาสภิกขุ. (2528). สติ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: จักรานุกูลการพิมพ์.

- ภัทรพล หมดมลทิน (2559). การพัฒนาเยาวชนตามแนวทางพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วารสารพุทธจิตวิทยา, 1 (1), 15.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ลักขณา พงษ์ภูมิมา. (2560). Knowledge Boromarajonani Chon Buri. วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสืบค้น 01/02/2561. <http://164.115.41.60/knowledge/?p=436>
- สยามรัฐ. (2562). เสี่ยงสะท้อนหมดจิตวิทยาแก้ปัญหาวัยรุ่นไทย. สืบค้น 03/08/2562. <https://today.line.me/th/v2/article/Q3Dwol?imageSlideIndex=0>
- อนุรุธ ว่องวานิช. (2560). แนวทางการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพเยาวชนไทย ด้วยหลักพุทธธรรมในยุคThailand 4.0. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 60.
- Krupenka. (2555). การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร. สืบค้น 14/12/2564. <https://krupenka.wordpress.com/2013/01/28/การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัย/>
- Plook Teacher. (2560). กิจกรรมพุทธศาสนาสร้างสรรค์ สร้างคุณธรรมจริยธรรมให้เด็กได้. สืบค้น 02/03/2562. <https://www.trueplookpanya.com/blog/content/60408/-t2s8-t2->
- POST TODAY. (2563). มีอบนักเรียนเลว"เป่านกหวีดไล่รัฐมนตรีศึกษาธิการ. สืบค้น 05/01/2564. <https://www.posttoday.com/politic/news/632277>
- Watinee. (2006). พฤติกรรมวัยรุ่น. สืบค้น 25/12/2564. <http://healthyteeny.blogspot.com/>
- ปัญหาวัยรุ่น. (2564). สืบค้น: 1 ตุลาคม 2564. จาก <https://sites.google.com/site/payhakao-ngwayrun/>

ปัญหาการเรียนรู้พระพุทธศาสนาของเยาวชนไทย Problem Study Buddhist Youth of Thailand

พระศรีรัชมมงคลบัณฑิต (อรุณ พุทธิสารโ)¹, แหวนทอง บุญคำ²*,
กำธร เพี้ยเอี้ย³, วิธวินท์ ภาคแก้ว⁴, นิคม ปาทะวงศ์⁵

Phrasrirajamongkolpandit¹, Waenthong Boonkham²*,
Kamthon PiaEia³, Vitawin Pagkaew⁴, Nikom patawong⁵

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย¹,²,³,⁴,⁵

Religion and Philosophy, Mahamakutabuddhistuniversity¹,²,³,⁴,⁵

*Coordinating Author Email. jowkoonarun101@gmail.com

Received: 06/04/2022; Revised: 08/08/2022; Accepted: 14/11/2022

DOI: 10.14456/jpv.2022.27

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและพฤติกรรมการเรียนรู้ทางด้านพระพุทธศาสนาของเยาวชนไทย ที่มีอายุระหว่าง 15-24 ปี เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาของเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 15-24 ปี เพื่อศึกษาปัญหาการเรียนรู้ทางด้านพระพุทธศาสนาของเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 15-24 ปีและเพื่อสร้างนวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษาทางด้านพระพุทธศาสนาสำหรับเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 15-24 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาจำนวน 9,140,544 คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 440 คน การรวบรวมข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม จำนวน 440 ชุด และเชิงคุณภาพใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่ม จำนวน 20 คน การวิเคราะห์ผลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน และประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีวิเคราะห์สังเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า ข้อมูลทั่วไปของเยาวชนอยู่ที่ค่าเฉลี่ย ปานกลาง

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่าปัญหาการเรียนรู้พระพุทธศาสนาของเยาวชนไทย ในลักษณะเดียวกันคือการเรียนรู้ไม่เข้าใจในเรื่องที่ลึกซึ้งเกินไป ควรใส่เนื้อหาพระพุทธศาสนาที่ประยุกต์เข้ากับยุคสมัยมีความแปลกใหม่ใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายจะได้ไม่เกิดความเบื่อหน่ายของผู้ฟัง

คำสำคัญ: ปัญหาการเรียนรู้; พระพุทธศาสนา; เยาวชนไทย

ABSTRACT

The objective of research is to study the problems about Buddhism learning of Thai youths, who are between the ages of 15-24 years. To study the body of knowledge about Buddhism among the youth. To study the problems of learning Buddhism among youths and to create innovation and technology in Buddhism education for youths. The population of the study was 9,140,544 people; the sample group was 440 people. The quantitative research used questionnaire 440 sets, and the qualitatively research used focus group interview method with 20 people. The analysis by using descriptive statistics such as percentage, mean, deviation and processing the data with a statistical computer program. The qualitative data analysis by descriptive synthetic and analysis method.

The results of the quantitative research found that the general data of the respondents were 270 females and 170 males, by 297 people of them most of whom were aged between 15-17 years old and 158 people were studying in Grade 12 of 158 people. Problems in learning Buddhism among youths aged 15-24 have mean at a moderate level ($\bar{x} = 2.91$ SD = 0.50). The most problematic issue was that they did not understand Buddhism in the classroom with the highest average, followed by inappropriate content, and using language that is difficult to understand and does not convey the ability to apply in real life.

The results of the qualitative research revealed that the youth had the same problem in learning Buddhism, that is, they did not understand the subject too deeply profound. Teaching in the classroom uses language that is difficult to understand and does not convey the learning and then can be applied in real life. Listening to the Dharma on various occasions takes a long time and the content is difficult to understand and using Pali language too much, therefore, should include Buddhist content that is adapted to the new era, and using language that is easy to understand.

The results of the quantitative research found that the general information of the youth was at a medium level. And qualitative research results. It was found that the youth had the same problem in learning Buddhism, that is, they did not understand

the subject too deeply. Should include Buddhist content that is applied to the new era, using language that is easy to understand so that the listeners will not be bored.

Keywords: Learning problems; Buddhism; Thai youth

1. บทนำ

ปัจจุบันปัญหาการเรียนรู้พระพุทธศาสนาของเยาวชนไทย ประสบปัญหาการเรียนรู้อยู่หลายด้าน หลายปัจจัย หลายองค์ประกอบ เช่น องค์ประกอบทางด้านสถานศึกษา ทางด้านหลักสูตร และเนื้อหาในรายวิชา ทางด้านสื่อการเรียนการสอน ทางด้านผู้เรียน ทางด้านผู้สอน หลักเกณฑ์การให้คะแนน รวมไปถึงผลสัมฤทธิ์ในการเรียน การสอน โดยผลการวิจัยของสุวิมล ว่องวานิช และคณะ (2554) พบว่า การพัฒนาของครูที่ควรได้รับการพัฒนามากที่สุด ได้แก่ การพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ที่ส่งผลให้ครูเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจัดการเรียนรู้ และการพัฒนานวัตกรรมเป็นส่วนสนับสนุนให้ ครูมีความรู้ ความเข้าใจและมีทักษะในการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์อย่างยิ่ง ต่อการพัฒนาผู้เรียน ปัญหาดังกล่าวล้วนเป็นประเด็นปัญหาหลักใหญ่ที่สำคัญในการเรียนรู้พระพุทธศาสนาของเยาวชนไทยเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นคณะผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัญหาของเยาวชนไทย ดังกล่าว ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้มุ่งที่จะศึกษา 7 ประเด็นปัญหาหลัก ดังต่อไปนี้ 1) ฟังภาษาที่บรรยายไม่เข้าใจ 2) เนื้อหาไม่สอดคล้องกับยุคสมัย 3) เนื้อหาลึกซึ้งเกินไป 4) เนื้อหาไม่เหมาะกับเยาวชน 5) ใช้เวลานานเกินไปในการเทศนา/บรรยาย 6) เรียนพระพุทธศาสนาในชั้นเรียนไม่ค่อยเข้าใจ 7) ไม่เข้าใจการนำคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่พัฒนาเด็กและเยาวชนของประเทศ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพัฒนานวัตกรรม เพื่อนำมาจัดการศึกษาพัฒนาเด็ก และเยาวชนให้เป็นนักประดิษฐ์ นักคิดสร้างสรรค์และนักพัฒนานวัตกรรม เพื่อรองรับการ เปลี่ยนแปลง ด้านการศึกษาเข้าสู่ยุคประเทศไทย 4.0 หรือยุคปัญญาประดิษฐ์และจากองค์การทรัพย์สินทางปัญญาแห่งโลก (2551:3) ระบุไว้ว่านักประดิษฐ์จะมีคุณลักษณะที่เหมือนกันคือมีความคิดสร้างสรรค์ อยากรู้อยากเห็น และมีความเพียรพยายาม และทุกคนสามารถเป็นนักประดิษฐ์ได้ไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชาย หรือเชื้อชาติใดก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับ สตีฟ เซสซัน (Steve Sasson, 2016) ผู้ประดิษฐ์กล้องดิจิทัล 4 และสังัด อุทรานันท์ (2537) ที่กล่าวว่าสติปัญญาไม่ได้เป็นตัวกำหนดความคิดสร้างสรรค์เพราะทุกคนมีความคิดสร้างสรรค์ในแบบของตนเอง ดังนั้น ครูจึงมีบทบาทสำคัญ ในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามที่คาดหวังของสังคมและประเทศ การพัฒนาครูจึงมีความสำคัญในโลกยุคปัจจุบันที่ กระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ส่งผลต่อระบบการศึกษา

นักวิจัยและนักวิชาการทางการศึกษาต่างให้ความสนใจศึกษาแนวทางการพัฒนาครูในรูปของนวัตกรรมทางการศึกษาต่างๆ ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน นวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อพัฒนาครูให้สามารถจัดการเรียนรู้พัฒนาคุณภาพผู้เรียนจะช่วยให้ครูปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจากผลการวิจัยของสุวิมล ว่องวานิช และคณะ (2554) ที่ได้สังเคราะห์งานวิจัยด้านการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาครูตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา พบว่า การพัฒนาของครูที่ควรได้รับการพัฒนามากที่สุด ได้แก่ การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลให้ครูเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจัดการเรียนรู้ และการพัฒนานวัตกรรมเป็นส่วนสนับสนุนให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจและมีทักษะในการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาผู้เรียน ด้วยเหตุนี้การพัฒนานวัตกรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยกระตุ้นให้ครูมีความรู้ มีทักษะการจัดการเรียนรู้พัฒนาผู้เรียนให้เป็นนักประดิษฐ์ และเป็นผู้สร้างนวัตกรรมต่างๆ ด้วยปัญหาดังกล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าหลักธรรมในพระพุทธศาสนาจะเป็นสิ่งสำคัญในการเยียวยาหรือแก้ปัญหาของเยาวชนได้ดีประการหนึ่งหากเราสามารถทำให้เขาได้เรียนรู้และเข้าใจในการนำแนวคิดและแนวปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ จึงต้องการวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษาเพื่อสร้างสรรค์การเรียนรู้ทางด้านพระพุทธศาสนาสำหรับเยาวชนไทย ยุค 4.0 เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้มีหน้าที่บริหารจัดการในการแก้ปัญหาของวัยรุ่น ที่เป็นปัญหาของสังคมทำให้เกิดความสับสนวุ่นวาย มีผลกระทบต่อตัวของวัยรุ่นเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ ซึ่งปัญหานี้ต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่ ตลอดถึงเป็นแนวทางการศึกษาเรียนรู้ของเยาวชนทั่วไปเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต อยู่ในสังคมอย่างมีความสุขแบบยั่งยืนต่อไป

2. ความหมายและคำจำกัดความของเยาวชนไทย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายของคำว่า "เยาวชน" ไว้หมายถึง บุคคลที่มีอายุเกิน 14 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ และไม่ใช่เป็นผู้บรรลุนิติภาวะแล้ว ด้วยการสมรส (ราชบัณฑิตยสถาน, 2538: 673)

องค์การสหประชาชาติได้ให้ความหมายสากลของคำว่า "เยาวชน" หมายถึง คนในวัยหนุ่มสาว คือ ผู้ที่มีอายุระหว่าง 15-25 ปี

วิจารณ์ พานิช กล่าวว่า เยาวชนไทยแลนด์ 4.0 เป็นช่วงวัยของกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เกิดมาบนสังคมที่ไหลเททางวัตถุและเทคโนโลยี โดยเป็น Gen Y และ Gen Z มีความถนัดด้านเทคโนโลยี คนกลุ่มนี้อยู่ในทั้งช่วงวัยเรียน และวัยทำงาน และจากการที่ยุคนี้เป็นยุคที่มีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงไม่น่าแปลกใจที่คนกลุ่มนี้จะมีความสามารถในการทำงานเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสาร ขอบงานด้านไอที ใช้ความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ รวมทั้งสามารถทำอะไรหลาย ๆ อย่างได้ในเวลาเดียวกัน ภาวะโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างยืดยาว ทำให้เกิดปัญหาที่ทำให้เยาวชนไทย ต้องปรับตัวให้รู้เท่าทัน

การเปลี่ยนแปลง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะเรื่อง 3 R 7 C และ 2 L เป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ที่จะนำพาประเทศไปสู่สังคมที่ยั่งยืน (ธีระวุฒิ ศรีมั่งคละ, 2561)

ณิรดา เวชญาลักษณ์ (2562: 1) กล่าวถึงการเรียนรู้ว่า การเรียนรู้ของมนุษย์ อาจเกิดขึ้นจากส่วนหนึ่งของการศึกษา การฝึกฝน การพัฒนาส่วนบุคคลหรือการเรียนการสอน โดยการเรียนรู้ อาจมีการยึดเป้าหมายและอาจมีความตั้งใจเป็นตัวช่วยการศึกษาว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นได้อย่างไร จึงเป็นส่วนสำคัญในการจัดการเรียนการสอน เพราะจะทำให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ อย่างเหมาะสม ผู้สอนสามารถนำความรู้จากทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ในการจัดการพฤติกรรมของผู้เรียนผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สุรางค์ โค้วตระกูล (2553) ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หรือจากการฝึกหัด รวมทั้งการเปลี่ยนปริมาณความรู้ของผู้เรียน

สิริอร วิชชาวุธ. (2554) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้มีองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ 1) มนุษย์ต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจาก “ไม่รู้” เป็น “รู้” “ทำไม่ได้” เป็น “ทำได้” “ไม่เคยทำ” เป็น “ทำ” 2) การเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมนั้นต้องเป็นไปอย่างถาวร (Permanent not Temporary) และ 3) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้น เกิดจากประสบการณ์การฝึกฝนและการฝึกหัด ไม่ใช่จากเหตุอื่นๆ

จิราภา เต็งไธรัตน์ (2554) กล่าวว่า การเรียนรู้ (Learning) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์และการฝึกหัด พฤติกรรมที่เป็น การเปลี่ยนแปลงเพียงชั่วคราวไม่จัดว่าเกิดจากการเรียนรู้ เช่น ความเหน็ดเหนื่อย ผลจากการกินยา การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากภาวะ

พระมหาบุญเรือน แก้ววงษ์น้อย (2544) (อ้างใน พระมหากำพล คุณงกิจโร, 2557) ได้กล่าวว่า ปัจจุบันสังคมไทยได้นำการพัฒนาเยาวชนแนวพุทธมาใช้โดยการส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เช่นการพัฒนาวินัยในตนเอง การพัฒนาปรีชาเชิงอารมณ์แนวพุทธ การพัฒนาการคิดแบบโยนิโส มนสิการการพัฒนาลักษณะการเป็นกัลยาณมิตรเป็นต้น เพื่อให้เยาวชนเกิดพฤติกรรมซึ่งปรารถนาโดยสถาบันทางสังคมต่างๆ เช่นสถาบันครอบครัวสถาบันการศึกษา สถาบันพระพุทธศาสนาชุมชน เป็นต้น เป็นผู้มืบทบาทในการขัดเกลาอบรมสั่งสอน ให้การส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาทำให้เยาวชนเป็นคนดีคนเก่งช่วยเหลือตนเองและสังคมได้ทำให้เกิดการพัฒนาที่ดีทั้งตนเองและสังคม

พงศกร มงคลหมู่ (2563) การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม เป็นการพัฒนาเด็กปฐมวัย การทางด้านร่างกาย (ศีล) อารมณ์ (สมาธิ) จิตใจ (สมาธิ) สังคม (ศีล) และสติปัญญา (ปัญญา) โดย

บูรณาการกับหลักไตรสิกขา เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่รอบด้านทั้งทางร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย เพื่อให้เกิดทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถเรียนรู้ได้อย่างสอดคล้องกับหลักการพัฒนาศักยภาพของแต่ละบุคคลและความต้องการจำเป็นพิเศษ ได้แก่ 1) พัฒนาการด้านร่างกาย สามารถปฏิบัติกิจกรรมทางด้านร่างกายได้อย่างคล่องแคล่ว และมั่นคง 2) พัฒนาการด้านจิตใจ แสดงอารมณ์ได้สอดคล้องกับสถานการณ์อย่างเหมาะสม ชื่นชมความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น และยึดตนเองเป็นศูนย์กลางน้อยลง 3) พัฒนาการด้านสังคม ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง เล่นหรือทำงานโดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกับผู้อื่นได้ และมีมารยาทในสังคมที่งดงามมีจิตอาสา 4) พัฒนาการด้านสติปัญญา สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์เป็น และสร้างสรรค์งานตามศักยภาพ

จันทนา อุดมและคณะ (2559) ปัจจัยหลักในการพัฒนาสังคมคือ การพัฒนาเยาวชนเพราะการพัฒนาเยาวชนเปรียบเสมือนการสร้างครอบครัวเพื่อก้าวสู่การขยายตัวไปในกลุ่มใหญ่ของคนในสังคมโดยรวม การพัฒนาเยาวชนซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าต่อสังคม ดังนั้นการพัฒนาเยาวชนควรเริ่มตั้งแต่เยาว์วัย เนื่องจากเด็กในวัยนี้เป็นระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงจากการเป็นเด็กเข้าสู่การเป็นผู้ใหญ่จะมีความสนใจต่อตนเอง และยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ดังนั้น การจัดกระบวนการเรียนรู้จึงต้องผ่านวัฒนธรรมการเรียนรู้ การส่งเสริมให้มีวิถีคิด ทักษะการปรับตัวด้วยตนเอง มีทัศนคติ และขีดความสามารถของเยาวชน ให้มีความรู้เท่าทันกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทางสังคมกับการดำเนินชีวิตในอนาคต กระบวนการพัฒนาเยาวชนไม่ได้เป็นสิ่งผูกขาดจากสถาบันใดๆ สถาบันหนึ่ง แต่เป็นการทำงานร่วมกัน และประสานซึ่งกันและกันของสมาชิกสถาบันต่างๆ ของสังคม เพราะสถาบันหลักของสังคมจะเป็นเสมือนจุดรวมพลัง และเป็นการสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาเยาวชน โดยมีเป้าหมายในการสร้างระเบียบ วัฒนธรรม การเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม อีกทั้งต้องเข้าใจว่าการพัฒนาเยาวชนอาจเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงกรอบแนวคิดของเยาวชน ซึ่งมีปัจจัยแวดล้อมที่ต่างกันอย่างสิ้นเชิง และพึงระลึกว่าการพัฒนาเยาวชนไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ในระยะเวลาสั้น แต่เป็นกระบวนการสร้างความสมดุลการขับเคลื่อนระหว่าง รูปแบบ เป้าหมาย ทิศทางการเปลี่ยนแปลง และผลสัมฤทธิ์ที่คาดหวังด้วยวิธีการส่งเสริมของสมาชิกจากภาคส่วนต่างๆ ของสังคมเป็นผู้ช่วยชี้แนะแนวทางเพื่อการผลักดัน และชักจูงใจให้กลุ่มและภาคส่วนต่างๆ กระทำกิจกรรมให้ประสบความสำเร็จ และบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

ดังนั้นการเรียนการสอนทางด้านพระพุทธศาสนา จึงจำเป็นต้องมีความสอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว นวัตกรรมทางด้านการเรียนการสอนจึงมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการ ใช้เป็นสื่อการสอน ควบคู่กับครู หรืออาจารย์ ผู้สอนวิชาทางด้านพระพุทธศาสนา

3. ข้อมูลทางการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีรายละเอียด ประชากร กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูล การแปลผลข้อมูล วิธีการทางสถิติสำหรับการวิเคราะห์ และการทดสอบสมมุติฐานเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่กำหนดขึ้น โดยเลือกใช้วิธีการสำรวจด้วยแบบสอบถาม ผ่านการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญ (Specialist) เป็นแบบสอบถามเชิงปริมาณ และหัวข้อคำถามในการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus group) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ 1. ประชากรที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง 2. เทคนิคและวิธีการเลือกตัวอย่าง 3. ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย 4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 5. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ 6. วิธีการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย 7. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 8. การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล 9. สถิติที่ใช้ในการวิจัย 10. ระยะเวลาในการทำวิจัย โดยในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของประชากรทั้งหมดจำนวน 9,140,544 คน จากข้อมูลของ UNFPA ในปี 2018 และได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 440 ตัวอย่าง โดยใช้สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยการรับข้อมูลทั้งจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กลุ่ม

เป็นการสุ่มตัวอย่างซึ่งหน่วยตัวอย่างในประชากรมีโอกาสถูกเลือกเท่าๆ กัน ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่าง จากประชากรทั้งหมด ซึ่งสะดวกและลำดับการให้ข้อมูลตอบแบบสอบถามโดยไม่เจาะจงคนใดมาก่อนก็สามารถให้ตอบแบบสอบถามและรับการสัมภาษณ์กลุ่ม จึงทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยและสถานที่การพัฒนานวัตกรรมและการอบรม ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงสถานที่ของกลุ่มตัวอย่างในประเทศไทย

ภาค	จังหวัด	จำนวนประชากร	ตัวอย่างที่คำนวณได้	ตัวอย่างที่คาดว่าจะเก็บ
เหนือ	เชียงใหม่	189,596	28	33
	กำแพงเพชร	92,423	14	19
ใต้	นครศรีธรรมราช	233,638	35	40
	ชุมพร	157,466	35	40
กลาง	กรุงเทพมหานคร	779,666	117	122
	นครปฐม	135,297	20	25

ภาค	จังหวัด	จำนวน ประชากร	ตัวอย่างที่ คำนวณได้	ตัวอย่างที่คาด ว่าจะเก็บ
	ตราด	225,742	34	39
ตะวันออก เฉียงเหนือ	นครราชสีมา	382,311	57	62
	ขอนแก่น	267,048	40	45
	บุรีรัมย์	205,971	31	36
รวม		2,669,158	400	400
เยาวชนทั้ง ประเทศ		9,140,544	400	440

โดยได้แยกประเด็นปัญหาที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมเพื่อใช้สำรวจ และวิจัยกับเยาวชนไทย ออกเป็น 7 ประเด็น ดังต่อไปนี้ 1. ฟังภาษาที่บรรยายไม่เข้าใจ 2. เนื้อหาไม่สอดคล้องกับยุคสมัย 3. เนื้อหาหลักซึ้งเกินไป 4. เนื้อหาไม่เหมาะกับเยาวชน 5. ใช้เวลานานเกินไปในการเทศนา/บรรยาย 6. เรียนพระพุทธศาสนาในชั้นเรียนไม่ค่อยเข้าใจ 7. ไม่เข้าใจการนำคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

3.1. ข้อมูลทางด้านสถิติ

การนำไปใช้ในวัตถุประสงค์สำคัญ คือ ปัญหาการเรียนรู้พระพุทธศาสนาของเยาวชนไทยในยุคปัจจุบัน ประเด็นปัญหาหนึ่งของงานวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire) ปัญหาการเรียนรู้พระพุทธศาสนาของเยาวชน ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมทางสถิติ และนำเสนอข้อมูลดังกล่าว ประกอบไปด้วยกลุ่มข้อคำถาม จำนวน 7 ประเด็น ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เกี่ยวกับปัญหาการเรียนรู้พระพุทธศาสนาของเยาวชน (n=440)

ข้อที่	ปัญหาการเรียนรู้พระพุทธศาสนาของเยาวชน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ฟังภาษาที่บรรยายไม่เข้าใจ	2.92	0.96	ปานกลาง
2	เนื้อหาไม่สอดคล้องกับยุคสมัย	2.82	1.01	ปานกลาง
3	เนื้อหาหลักซึ้งเกินไป	2.88	1.02	ปานกลาง
4	เนื้อหาไม่เหมาะกับเยาวชน	2.99	1.02	ปานกลาง
5	ใช้เวลานานเกินไปในการเทศนาบรรยาย/	2.85	0.97	ปานกลาง

ข้อที่	ปัญหาการเรียนรู้พระพุทธศาสนาของเยาวชน	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
6	เรียนพระพุทธศาสนาในชั้นเรียนไม่ค่อยเข้าใจ	3.05	1.01	ปานกลาง
7	ไม่เข้าใจการนำคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต	2.93	0.96	ปานกลาง
รวม		2.91	0.50	ปานกลาง

จากตารางที่ 2 สามารถอธิบายถึงปัญหาการเรียนรู้พระพุทธศาสนาของเยาวชนได้ดังต่อไปนี้ 1. ฟังภาษาที่บรรยายไม่เข้าใจ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.92 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.96 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง 2. เนื้อหาไม่สอดคล้องกับยุคสมัย โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.82 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 1.01 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง 3. เนื้อหาลึกซึ้งเกินไป โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.88 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 1.02 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง 4. เนื้อหาไม่เหมาะกับเยาวชน โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.99 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 1.02 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง 5. ใช้เวลานานเกินไปในการเทศนา/บรรยาย โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.85 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.97 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง 6. เรียนพระพุทธศาสนาในชั้นเรียนไม่ค่อยเข้าใจ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.05 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 1.01 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง 7. ไม่เข้าใจการนำคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.93 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.96 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง รวม ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.91 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

จากข้อมูลดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า ปัญหาการเรียนรู้พระพุทธศาสนาของเยาวชนของไทยอยู่ในระดับปานกลาง และจากการรวบรวมข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้ตอบแบบสอบถาม คณะผู้วิจัยได้ประมวลและจัดกลุ่มข้อเสนอแนะออกเป็น 4 ด้าน ด้วยการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ได้ดังนี้

3.1.1 ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนรู้พระพุทธศาสนาของเยาวชน พบว่าลักษณะที่เยาวชนมีการสนใจและปฏิบัติในการเรียนรู้พระพุทธศาสนาคือการเรียนในห้องเรียน การอบรมโครงการต่างๆ การฟังธรรมะบรรยาย ผู้ตอบแบบสอบถามล้วนให้ความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันคือเน้นเรื่องการเรียนหรือการอบรมที่มีความผ่อนคลายไม่เครียด มีความสนุก และเข้าใจธรรมะอยากให้ธรรมะมีความสนุกสนาน อยากให้จัดการอบรมในรูปแบบที่มีบรรยากาศที่ได้รับความรู้สนุกสนาน โดยส่วนมากผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นที่ตรงกันคือชอบพระเทศน์แบบมีความสนุกสนานความเข้าใจปะปนกันไปทั้งจริงจังและเล่นบ้างในบางครั้งมันทำให้เราศึกษาเข้าใจส่วนการเล่นบ้างคือคลายเครียดหรือแก้ความง่วงนอน เมื่อเยาวชนได้ฟังธรรมที่สนุกๆ ไม่น่าเบื่อ

เหมือนเมื่อก่อนทำให้มี ความรู้ เฟลิดเฟลิน หรือที่เราเรียกว่าการเรียนรู้อย่างมีความสุขและยังมีแนวคิดที่ตรงกันคืออยากให้มีอบรมธรรมะในโรงเรียนปีละครั้งหรือจัดกิจกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา การนั่งสมาธิโดยมีวิทยากรหรือพระอาจารย์ที่บรรยายหรือสอนที่สอดแทรกเรื่องราวที่ทำให้เยาวชนได้สนุกและมีความเข้าใจในพระพุทธศาสนาไปพร้อม ๆ กัน

3.1.2 ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาของเยาวชน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามได้มีองค์ความรู้และเข้าใจในคำสอนพระพุทธศาสนาโดยเมื่อมีการเรียนหรือการอบรม เป็นต้น คำสอนนั้นต้องสอนให้สอดคล้องกับการใช้ชีวิตประจำวันและสามารถนำไปใช้ได้จริงซึ่งบางคนได้เข้าใจในแง่มุ่งของการอ่านธรรมะหรือเรียนแล้วทำให้จิตใจผ่อนคลายได้ความรู้สำหรับการเห็นคุณค่าของตนเองว่าควรตั้งเป้าหมายอะไรต่อไปและผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้มุมมองของความเข้าใจในเรียนรู้ทำให้ตนเองได้เข้าใจในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า และสังคมมากขึ้นควรนำหลักคำสอนมาเปรียบเทียบในชีวิตประจำวันให้เห็นภาพมากขึ้นเพื่อที่จะได้เข้าใจและนำไปใช้ได้จริง ได้รู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตหลังจากฟังธรรมะแล้วสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตจริงได้ ธรรมะมีประโยชน์กับชีวิตเราเพราะธรรมะจะทำให้คนเรารู้จักความจริงของชีวิต

3.1.3 ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนรู้พระพุทธศาสนาของเยาวชน พบว่า เยาวชนได้มีปัญหาในการเรียนรู้พระพุทธศาสนาไปในทิศทางเดียวกันคือการฟังธรรมหรือการฟังการบรรยายธรรมะในโอกาสต่างๆ ใช้เวลาบรรยายค่อนข้างนานและไม่ค่อยเข้าใจในเรื่องที่ลึกซึ้งเกินไป การบรรยายหรือการสอนในห้องเรียนควรสอนให้ครอบคลุมและเข้าใจง่ายขึ้นให้มากขึ้นควรมีวิธีสอนในทางที่ดึงดูดหรือทำให้ผู้ฟังหรือผู้เรียนสนใจ ซึ่งเยาวชนได้มีความเข้าใจว่าพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องที่ดีต่อสังคมและทำให้คนเป็นคนดีแต่อยากให้พุทธศาสนามีลักษณะการบรรยายหรือการอบรมและการสอนควรใช้ภาษาหรือการสื่อสารในการสอนหรืออบรมให้ตามยุคสมัยทันจะทำให้เยาวชนมีความสนใจในการเรียนหรือการอบรมต่างๆ เป็นต้นดีขึ้น และในการสอนนั้นต้องให้โอกาสเยาวชนได้มีการคิดต่างได้สามารถสอบถามหรือได้ตอบในระหว่างการเรียนได้ และคำสอนต้องบรรยายซึ่งสามารถทำให้ผู้ฟังหรือผู้เรียนได้เห็นหรือเข้าใจแนวทางในชีวิตและต้องเป็นแบบอย่างได้ด้วย ผู้สอนหรือผู้บรรยายควรบรรยายไม่เคร่งเครียดควรมีเรื่องสนุกและสอดแทรกคุณธรรม เวลาอบรมหรือบรรยายควรหาสิ่งที่คล้ายคลึงกับบางขณะบรรยายนั้นจะทำให้ไม่น่าเบื่อทำให้น่าสนใจมากขึ้น

3.1.4 ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเกี่ยวกับนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ทางด้านพระพุทธศาสนา สำหรับเยาวชน พบว่า อยากให้มีการจัดอบรมออนไลน์แบบนี้เรื่อย ๆ การสอนธรรมทางเทคโนโลยี สมัยใหม่นั้นถือว่าดี และการเทศนานั้นต้องมีมิติใหม่ในการสอนโดยที่ไม่ให้คนที่ฟังเบื่อและไม่มีความน่าสนใจมากเกินไปเพราะอาจจะทำให้คนฟังไม่ค่อยเข้าใจในเนื้อหาและจะต้องให้มีการสอนทางออนไลน์และใส่เนื้อหาที่เป็นยุคสมัยใหม่ที่มีความแปลกใหม่จะได้ไม่

เกิดความเบื่อหน่ายของผู้ฟังและการเทศนาธรรมจะต้องถ่ายทอดลงโซเชียล เช่น การไลฟ์สดการถ่ายทอดสด (Tiktok)ยูทูบ(Youtube) เฟสบุ๊ก (facebook)(และสื่ออื่นๆ ในรูปแบบรายการเช่น เสน่ห์นางชี ช่อง Farose Channel ทาง YouTube และหากมีเป็นแนวแอนิเมชัน (Animation) ภาพสวยๆ น่ารักๆ อีกมากมาย จะเป็นที่น่าสนใจของผู้เรียนรู้พระพุทธศาสนาซึ่งบางคนมักไม่ชอบอ่านตัวหนังสือที่มากเกินไป แต่จะรับรู้เรื่องราวจากภาพการ์ตูน ที่เข้าใจและเข้าถึงได้ง่ายด้วย และสิ่งที่นำเสนอผ่านสื่อได้ก็ตามควรมีคำแปลประกอบ เพราะบางคำเป็นภาษาพระสงฆ์ผู้เรียนมักจะมีปัญหาในการทำ ความเข้าใจ อยากให้มีความผ่อนคลาย มีมุมที่สรุปเข้าใจง่ายๆ จากความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันคือการนำเทคโนโลยีและแอปพลิเคชันต่างๆ มาสอนหลักธรรม เป็นสิ่งที่เหมาะสมและสามารถเข้าถึงกับเยาวชนในปัจจุบันมากที่สุด ซึ่งสื่อหนึ่งที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายคือเว็บไซต์ที่รวมเอาสื่อการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ผู้เรียนหรือผู้สนใจเรียนรู้สามารถเข้าถึงได้ง่ายทุกที่ทุกเวลาผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทั้งจากอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ อุปกรณ์เครื่องพกพาเช่นโทรศัพท์สมาร์ทโฟน (Smartphone) ไอแพด (Ipad) ไอโฟน (Iphone) และอื่นๆ ที่หลากหลาย

3.2. ข้อมูลทางด้านคุณภาพ

การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม (Focus group) ซึ่งประกอบด้วยเยาวชนนักเรียนจากโรงเรียนต่างๆ โรงเรียนละ 2 คน ตัวแทนภาคเหนือ 6 คน ได้แก่เยาวชนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-5-6 ชายและหญิง ภาคใต้ 4 คน ได้แก่เยาวชนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-5-6 ชายและหญิง ภาคกลาง 4 คน ได้แก่เยาวชนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-5-6 ชายและหญิงและภาคอีสาน 6 คน ได้แก่เยาวชนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-5-6 ชายและหญิงรวมทั้งหมดจำนวน 20 คน ซึ่งได้รับการคัดเลือกแบบเจาะจงให้โควต้า (Quota) มาจาก 10 จังหวัดของประเทศไทย โดยใช้ตัวแทนโควต้าโรงเรียนละ 2 คน ในการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม (Focus group) และผู้วิจัยได้จำแนกผลที่ได้รับการสัมภาษณ์ออกเป็น 6 ประเด็น ดังต่อไปนี้

3.2.1 ด้านเนื้อหา ปัญหาสำคัญของการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในยุค 4.0 นี้ คือผู้เรียนหรือผู้ศึกษาไม่มีความเข้าใจและสนใจในการเรียนรู้หลักการหรือหลักธรรมพระพุทธศาสนา ที่มีความเข้าใจยากหรือเข้าถึงยากและไม่อยู่ในเรื่องสมัยนิยมในปัจจุบัน การใช้ภาษาที่สื่อสารมักจะเป็นเรื่องเข้าใจยากเช่นเน้นภาษาบาลีและเนื้อหาหลักซึ่งเกินความจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ของเยาวชน โดยกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่าโดยมากอ่านภาษาบาลีไม่ค่อยได้และมักแปลความหมายศัพท์หลักธรรมหรือหลักการอื่นๆ ในพระพุทธศาสนาไม่ออก เมื่อแปลไม่รู้เรื่องจึงทำให้เกิดการเบื่อหน่ายไม่อยากจะเรียนในรายวิชาพระพุทธศาสนาซึ่งกลายเป็นรายวิชาที่เรียนรู้ได้ยากสำหรับเยาวชนโดยส่วนมาก

3.2.2 ด้านผู้สอนหรือผู้อบรม มักจะเน้นในเรื่องของความจำเนื้อหาจากตำรา บรรยายมากเกินไป ไม่สอนเน้นเชิงปฏิบัติการให้เห็นความสำคัญของหลักธรรมหรือความรู้ในพระพุทธศาสนาที่เป็นเนื้อหาสอดคล้องกับยุคสมัยปัจจุบันสามารถนำไปปรับใช้ได้จริงในวิถีการเป็นอยู่ของผู้เรียนรู้ ควรใช้ภาษาที่เยาวชนในยุคปัจจุบันฟังแล้วสามารถเข้าใจง่ายๆ และเป็นการจุดประกายให้เขาเข้าไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้จริงเหมือนวิชาการอื่นๆ ที่เขาเรียนรู้แล้วสามารถนำไปใช้งานได้จริงหรือนำไปศึกษาต่อยอดได้ตามลำดับ

3.2.3 ด้านปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งคือผู้สอนในรายวิชาพระพุทธศาสนา บางคนไม่ได้ผ่านการเรียนรู้มาโดยตรงหรือที่เรียกว่าไม่ตรงสาย จึงเกิดปัญหาผู้สอนไม่เข้าใจในบริบทหรือความต้องการที่แท้จริงของหลักการหรือหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่แท้จริงหรือเรียกว่าไม่เข้าใจหลักการของพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง จึงทำให้การสอนไม่สามารถสื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจเข้าถึงความรู้หรือความหมายหลักการหรือหลักธรรมในพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง จึงทำให้ผู้เรียนไม่เข้าใจและเกิดความเบื่อหน่ายในรายวิชาพระพุทธศาสนา

3.2.4 ด้านเนื้อหาของรายวิชาพระพุทธศาสนาบางเรื่องบรรยายยาวเกินไป ไม่สั้นกระชับรัดเข้าใจง่าย ซึ่งเยาวชนในยุค 4.0 ต้องยอมรับว่ามีลักษณะของการคุ้นเคยในสิ่งที่สะดวกรวดเร็ว เพราะยุคสมัยนี้เครื่องมือสื่อสารทางเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตของคนในปัจจุบัน มีความสะดวกกดปุ่มสั่งปั๊บ สำเร็จรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องอาหารหรือวิถีการดำรงอยู่ในปัจจุบันล้วนมีเทคโนโลยีความสะดวกและง่ายเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้เยาวชนในปัจจุบันจึงคุ้นเคยแต่เรื่องง่ายๆ มักไม่สนใจในเรื่องที่ยากใช้ความจำมากๆ และมีความรู้สึกที่ไม่สามารถนำมาใช้ได้จริง จึงไม่ให้ความสำคัญที่จะสนใจเรียนรู้

3.2.5 ด้านปัญหาเรื่องผลการเรียนหรือหน่วยกิตการเรียนรู้ของรายวิชาพระพุทธศาสนา มีหน่วยกิตน้อย แต่การเรียนรู้ในรายวิชาเป็นรายวิชาที่ยากในการเข้าใจ จึงไม่เกิดแรงจูงใจให้ผู้เรียนสนใจเรียนรู้ในรายวิชานี้ ไม่เหมือนรายวิชาทั่วไปที่เรียนยากแต่หน่วยกิตหรือผลการเรียนมาก จึงเป็นแรงจูงใจให้ผู้เรียนมีความสนใจและตั้งใจในการเรียนรู้เพื่อให้ผ่านหรือให้ได้ผลการเรียนที่ดีให้มากที่สุด

3.2.6 ด้านนวัตกรรมความต้องการนวัตกรรมสำหรับการเรียนรู้พระพุทธศาสนาของเยาวชนในยุค 4.0 เน้นเรื่องของความรวดเร็ว เรียนรู้ได้ง่าย สามารถเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายหรือหลายช่องทางทั้งเป็นการเรียนรู้แบบออนไซต์ (Onsite) คือนั่งเรียนในห้องเรียนปกติทั่วไปและแบบออนไลน์ (Online) คือการเรียนรู้ด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ เช่นคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์มือถือชนิดสมาร์ทโฟน (Smartphone) เป็นต้น ผ่านสื่อแอปพลิเคชัน เกมส์ แอนิเมชั่นที่สอดแทรกธรรมะหรือเว็บไซต์รวบรวมสื่อธรรมะต่างๆ

4. ข้อเสนอแนะ

ปัญหาการเรียนรู้ทางด้านพระพุทธศาสนาของเยาวชนไทย ประกอบไปด้วย 1. ตัวผู้เรียน 2. ตัวผู้สอน 3. รายละเอียดต่างๆ ในวิชาไม่ครอบคลุม 4. เนื้อหายาวเกินไป และเข้าใจยาก 5. คำน่าหนักหน่วยกิตน้อยเกินไป 6. การเผยแพร่ยังไม่ทั่วถึง และยังไม่แพร่หลายในโลกของสื่อออนไลน์ รวมไปถึงการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยที่ต้องยืดหยุ่นอยู่ตลอดเวลา ทั้ง Online และ Onsite. ดังนั้น ปัญหาการเรียนการสอนของเยาวชนไทย จะต้องได้รับการแก้ไขปัญหาดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งทางคณะผู้วิจัยเชื่อว่าจะเป็นประโยชน์กับเยาวชนไทย ในการเรียนรู้ทางด้านพระพุทธศาสนา และประเทศชาติสืบไป

5. เอกสารอ้างอิง

- กองทุนประชากรสหประชาชาติ (UNFPA) . (2560). รายงานประชากรไทย พ.ศ. 2561: การลงทุนกับเยาวชน. สืบค้น 1/03/ 2562. https://thailand.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/UNFPA%20Presentation_28-Nov-2017.pdf
- จันทนา อุดม และคณะ. (2559). สถาบันหลักของสังคมกับการพัฒนาเยาวชน. วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 11 (2), 235-236.
- จิราภา เต็งไธรัตน์.(2554). จิตวิทยาทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณิรดา เวชญาลักษณ์. (2562). หลักการจัดการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระมหาบุญเรือน แก้ววงษ์น้อย. (2544) (อ้างใน พระมหากำพล คุณงกโร,2557). การพัฒนาเยาวชนแนวพุทธ. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม.จากเว็บไซต์ <https://www.un.org/documents/youth/fact-sheetsPDF>. สืบค้น 5 มีนาคม พ.ศ. 2565.
- พงศกร มงคลหมู่ (2563). การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม. วารสารบรรณการศึกษาศาสตร์และมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์, 1, (1), 59-69.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2538). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสยามกัมมาจล. สืบค้น 24 มีนาคม 2564 อ้างจากเว็บไซต์ <https://www.gotoknow.org/posts/646525>.

- สิริอร วิชชาวุธ. (2554). จิตวิทยาการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2553). จิตวิทยาการศึกษา พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทัศนคติต่อการทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา

Attitudes for Life Insurance of Muslims

in Muang District, Yala Province

ปัญญา วาหารักษ์¹, ชนินทร์ วิชชุลตา², อนิรุทธิ์ ผ่องแผ้ว^{3*},

สมทรง ธรรมธีรา⁴ และ นิภาพร ไชยศรีเมือง⁵

Panya Waharak¹, Chanin Vijchulata², Aniruth Phongpaew^{3*},

Somsong Thamthira⁴, and Nipaporn Chaisrimuang⁴

คณะบริหารธุรกิจ สถาบันรัชต์ภาคย์^{1,2,3,4}

Faculty of Business Administration, Rajapark Institute^{1,2,3,4}

*Corresponding Author E-Mail: aniruth.p@gmail.com

Received: 13/04/2022; Revised: 08/08/2022; Accepted: 14/11/2022

DOI: 10.14456/jpv.2022.28

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาทัศนคติต่อการทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมืองจังหวัดยะลา 2) เพื่อเปรียบเทียบการตัดสินใจทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมืองจังหวัดยะลาจำแนกตามลักษณะของผู้ทำประกันชีวิต 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจทำประกันชีวิต กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ทำประกัน จำนวน 384 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย การทดสอบแบบที การทดสอบแบบเอฟ และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า 1) ทัศนคติต่อการทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ผู้ทำประกันชีวิตที่มีเพศและอายุแตกต่างกันมีการตัดสินใจทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลาแตกต่างกัน 3) ปัจจัยด้านความรู้ด้านการประกันชีวิต (X_1) ด้านทัศนคติ (X_2) ด้านแรงจูงใจ (X_3) ด้านการส่งเสริมการตลาด (X_8) ด้านบุคลากร (X_9) และด้านการนำเสนอลักษณะทางกายภาพ (X_{11}) มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรของการตัดสินใจทำประกันชีวิต ได้ร้อยละ 96.90

คำสำคัญ: ทัศนคติ; ประกันชีวิต; มุสลิม

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the attitude for life insurance of Muslims in Muang District, Yala Province 2) to compare the choice for life insurance of Muslims 3) to study the factors that affected life insurance decision of Muslims. The sample was taken from insured respondents 384 people. The questionnaire was used as a tool for data collection. The statistics used in the data analysis were mean, standard deviation, t-test, F-test and multiple regression. The research found that 1) Attitude to buy life insurance of Muslims in Muang District, Yala Province had the highest average 2) The difference of insureds in term of genders and ages made difference decision to purchase life insurance for Muslims. 3) factors: knowledge of life insurance (X1), attitude (X2), motivation (X3), marketing promotion (X8), personnel (X9) and physical evident (X11) had a statistically significant influence to Muslim life insurance decision-making and could jointly explain the variation of Muslim life insurance decision, 96.90%

Keyword: Attitudes; Life Insurance; MUSLIMS

1. บทนำ

การดำรงชีวิตของทุกคนตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสี่ยงและความไม่แน่นอนที่ไม่สามารถคาดเดาได้ ไม่ว่าจะเป็นอุบัติเหตุ อาการเจ็บป่วย หรือภัยจากธรรมชาติ โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่ทุกคนต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและการค้นพบโรคอุบัติใหม่ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นล้วนสร้างความเสียหายทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสังคมและประเทศชาติ ซึ่งการรับมือกับความเสี่ยงและเหตุการณ์ที่ไม่อาจคาดเดาได้ จึงควรมีการวางแผนทางการเงินเพื่อสร้างความมั่นคงทางการเงินในอนาคต (จิราภรณ์ ธิศาลา, 2559; ดลชนก นະเสื่อ, 2559) การทำประกันชีวิตถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนทางการเงินสำหรับบุคคลให้สอดคล้องกับความจำเป็นและความต้องการในอนาคต ประกันความมั่นคงให้กับสมาชิกในครอบครัวได้ สามารถช่วยบรรเทาความเดือดร้อนเรื่องการเงินรวมทั้งค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นของครอบครัวอันเนื่องมาจากการเสียชีวิตของบุคคลใดบุคคลหนึ่งในครอบครัว ดังนั้นการประกันชีวิตจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและถือเป็นเครื่องมือทางการเงินที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการเสริมสร้างความมั่นคงให้กับระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ (มณีนันท์ รัตนพันธ์, 2561)

โดยภาพรวมของธุรกิจประกันชีวิตช่วง 9 เดือนแรกของปี พ.ศ. 2564 (ม.ค. - ก.ย.) มีเบี้ยประกันภัย รับรวมทั้งสิ้น 439,181.91 ล้านบาท คิดเป็นอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.28 เมื่อเทียบกับ ระยะเวลาเดียวกันในปี พ.ศ. 2563 (ไทยรัฐออนไลน์, 2564) เนื่องจากคนส่วนใหญ่ได้ตระหนักถึง ความสำคัญและความจำเป็นของการทำประกันภัย/ประกันชีวิตมากขึ้น รวมถึงบริษัทประกันภัยก็เริ่ม มีการแข่งขันที่รุนแรงไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาและการเสนอขายผลิตภัณฑ์ประกันชีวิต การพัฒนาช่อง ทางการขายและการติดต่อที่หลากหลายให้แก่ลูกค้า ทำให้ลูกค้ามีข้อมูลมากเพียงพอที่จะประกอบการ ตัดสินใจซื้อ (ประสิทธิ์ รัตนพันธ์ และคณะ, 2562) นอกจากนี้การศึกษาที่ผ่านมายังพบว่า ส่วนประสม การตลาด แรงจูงใจ พฤติกรรมและทัศนคติบางประการเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องและมีความสัมพันธ์กับ การตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ของธุรกิจประกันชีวิต (ณัฐยา ภัทรกิจจานุรักษ์, 2560; นันทวัน ชาวสวนแดง, 2561; สรฤทธิ์ ทรัพย์สมบัติ และ อารีย์ นัยพินิจ, 2562; จุฑารัตน์ บุญกล้า, 2563) อย่างไรก็ตาม การประกันภัยของประชาชนในประเทศมุสลิมนั้นจะมีทัศนคติเชิงลบเพราะเชื่อว่าการ ประกันภัยสากลเป็นฮะรอม (Haram) หมายถึง สิ่งของหรือการกระทำใดๆ ซึ่งได้รับการห้ามตาม บทบัญญัติอิสลาม นักกฎหมายอิสลามจึงมีการพัฒนาระบบการประกันภัยในรูปแบบที่ถูกต้องตาม หลักการของศาสนาอิสลามซึ่งเรียกว่า “สัญญาตะกาฟูล” (TAKAFUL) ส่งผลให้การประกันภัยใน ลักษณะดังกล่าวเป็นที่นิยมรับและนิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในประเทศมุสลิม อาทิ มาเลเซีย ซาอุดีอาระเบีย ปากีสถาน และบรูไน เป็นต้น (ณัฐธิดา ศุภนิมิตกุล, 2558) โดย มิลลิแมน (Milliman, Inc. 2017) บริษัทด้านคณิตศาสตร์ประกันภัยและที่ปรึกษาชั้นนำระดับโลก รายงานปี ค.ศ. 2017 ว่า อาจมีมูลค่าตลาดประกันตะกาฟูลประมาณ 1.49 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐ และยังมีโอกาสการเติบโต อีกมากมาย โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศความร่วมมืออ่าวอาหรับ (GCC) ที่เป็นผู้ครองตลาดตะกาฟูล โลกจากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาทัศนคติต่อการกระทำประกันชีวิตของชาว มุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา เพื่อที่จะได้ทราบถึงทัศนคติที่มีต่อการประกันชีวิตตามหลักการ ของศาสนาอิสลาม แรงจูงใจและพฤติกรรมในการเลือกซื้อกรมธรรม์ประกันชีวิต และส่วนประสม ทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อแบบประกันชีวิต และเป็นข้อมูลเบื้องต้นให้กับธุรกิจประกัน ชีวิตได้เตรียมพร้อมในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันได้ตลอดเวลา

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาทัศนคติต่อการทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา
- 2) เพื่อเปรียบเทียบการตัดสินใจทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัด ยะลา จำแนกตามลักษณะของผู้ทำประกัน
- 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นชาวมุสลิมที่ทำประกันชีวิตในอำเภอเมือง จังหวัดยะลา ซึ่งไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ W.G. Cochran (1977) กำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95, ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 384 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากชาวมุสลิมที่ทำประกันชีวิต

การสร้างและการทดสอบเครื่องมือ

1) ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทศนคติต่อการทำประกันชีวิตของชาวมุสลิม ภายใต้แนวคิด ทฤษฎีประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับทศนคติ แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจ แนวคิดส่วนประสมทางการตลาดบริการ และแนวคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจ

2) จัดทำโครงสร้างของแบบสอบถาม ให้มีเนื้อหาครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของตัวแทนประกันชีวิต ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจ ประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับการประกันชีวิต ทศนคติ แรงจูงใจ ส่วนประสมทางการตลาดบริการ และความพึงพอใจในบริการ ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการตัดสินใจทำประกันชีวิตของชาวมุสลิม ส่วนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะ โดยค่าเฉลี่ยของคะแนน 4.51-5.00 อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยของคะแนน 3.51-4.50 อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยของคะแนน 2.51-3.50 อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยของคะแนน 1.51 -2.50 อยู่ในระดับน้อย

3) การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยได้นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อขอความเห็นชอบ และเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ผู้วิจัยได้บันทึกผลการพิจารณาลงความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละท่าน และนำค่าที่ได้มาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง โดย IOC ที่คำนวณได้ควรมีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ขึ้นไป แล้วนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับบุคคลที่มีคุณลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.927

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถาม ผู้ทำประกันชีวิตชาวมุสลิม โดยการสุ่มแบบเจาะจงจากชาวมุสลิมที่มาทำประกันกับสำนักงานตัวแทนบริษัทประกันชีวิต ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา โดยมีผู้ช่วยดำเนินการแจกแบบสอบถามให้แก่ ผู้มาทำประกันที่สำนักงานตัวแทนประกันชีวิต ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา จำนวน 384 ชุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) บรรยายสภาพทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย การทดสอบแบบที การทดสอบแบบเอฟ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

4. ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยจูงใจ และทัศนคติต่อการทำประกันชีวิตของชาวมุสลิม ในอำเภอเมือง จังหวัดยะลา

จากตารางที่ 1 พบว่า การตัดสินใจทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัด

รายการ	ระดับความคิดเห็น		ค่าระดับ
	$\bar{X}$	S.D.	
ทัศนคติต่อการทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขต			
อำเภอเมือง จังหวัดยะลา	4.33	0.347	มากที่สุด
1) ความรู้ด้านการประกันชีวิต	4.37	0.392	มากที่สุด
2) ทัศนคติ	4.32	.347	มากที่สุด
3) แรงจูงใจ	4.32	.441	มากที่สุด
4) ความพึงพอใจในบริการ	4.35	.440	มากที่สุด
5) ส่วนประสมทางการตลาดบริการ	4.35	0.333	มากที่สุด
ผลิตภัณฑ์	4.35	.447	มากที่สุด
ราคา	4.38	.442	มากที่สุด
สถานที่ / ช่องทางการจัดจำหน่าย	4.30	.462	มากที่สุด
การส่งเสริมการตลาด	4.37	.462	มากที่สุด
บุคลากร	4.35	.366	มากที่สุด
กระบวนการ	4.32	.444	มากที่สุด
ด้านการนำเสนอลักษณะทางกายภาพ	4.35	.353	มากที่สุด
รวมส่วนประสมทางการตลาดบริการ	4.35	.333	มากที่สุด
รวมปัจจัยจูงใจ	4.34	.295	มากที่สุด

ยะลา ในภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.33$, S.D.=0.347) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.35$, S.D. =0.333) ระดับปัจจัยจูงใจ ในภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.34$, S.D.=0.295)

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1 โดยทำการแบ่งทดสอบเป็นสมมติฐานย่อยดังนี้

1) การตัดสินใจทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา แตกต่างกัน เมื่อลักษณะของผู้ทำประกันชีวิตแตกต่างกัน

ตารางที่ 2 ผลเปรียบเทียบทัศนคติต่อการทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา จำแนกตามเพศ

ตัวแปร	เพศ	N	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ทัศนคติต่อการทำประกันชีวิตของชาวมุสลิม	ชาย	107	4.27	0.306	-2.288	.023*
	หญิง	277	4.36	0.359		

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย การตัดสินใจทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา จำแนกตามเพศ พบว่า ทัศนคติต่อการทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลาแตกต่างกัน เมื่อเพศ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2) การตัดสินใจทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา แตกต่างกัน เมื่ออายุแตกต่างกันสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์จะใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) ในระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ผลการทดสอบสมมติฐานแสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของทัศนคติต่อการทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา จำแนกตามอายุ การศึกษา สถานภาพ และรายได้

ตัวแปร	อายุ	N	$\bar{X}$	S.D.	F	Sig.
อายุ	น้อยกว่า 30 ปี	21	4.25	0.268	4.947	0.01*
	30-35ปี	105	4.24	0.354		
	36-40ปี	101	4.31	0.333		
	41-45 ปี	126	4.43	0.344		
	45 ปีขึ้นไป	31	4.34	0.339		
	รวม	384	4.33	0.347		

การศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี	21	4.25	0.268	1.357	.259
	ปริญญาตรี	326	4.33	0.347		
	สูงกว่าปริญญาตรี	37	4.40	0.380		
สถานภาพ	โสด	23	4.25	0.257	1.125	.325
	สมรส	335	4.34	0.352		
	หม้าย/หย่า/แยกกัน	26	4.27	0.344		
	รวม	384	4.33	0.347		
รายได้	น้อยกว่า 25,000 บาท	85	4.37	0.302	2.242	0.064
	25,001-30,000 บาท	180	4.29	0.365		
	30,001-35,000 บาท	73	4.40	0.310		
	35,001-40,000 บาท	15	4.23	0.301		
	มากกว่า 40,000 บาทขึ้นไป	31	4.36	0.421		

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของทัศนคติต่อการทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา จำแนกตามอายุ การศึกษา สถานภาพ และรายได้ พบว่า อายุที่แตกต่างกัน ทัศนคติต่อการทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ การศึกษา สถานภาพ และรายได้ ที่แตกต่างกัน ทัศนคติต่อการทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณของทัศนคติต่อการทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา

ปัจจัย	b	SEeb	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (a)	-.211	.057		-3.732	.000*
ความรู้ด้านการประกันชีวิต (X_1)	.033	.010	.037	3.197	.002*
ทัศนคติ (X_2)	.398	.011	.399	37.878	.000*
แรงจูงใจ (X_3)	.592	.010	.753	61.441	.000*
ความพึงพอใจในบริการ (X_4)	-.013	.012	-.017	-1.147	.252

ปัจจัย	b	SEeb	Beta	t	Sig.
ส่วนประสมทางการตลาดบริการ					
ด้านผลิตภัณฑ์ (X ₅)	.002	.010	.003	.236	.814
ด้านราคา (X ₆)	-.014	.022	-.018	-.646	.518
ด้านสถานที่/ช่องทางการจัดจำหน่าย (X ₇)	-.007	.018	-.010	-.416	.678
ด้านการส่งเสริมการตลาด (X ₈)	.076	.015	.101	4.990	.000*
ด้านบุคลากร (X ₉)	.070	.030	.074	2.321	.021*
ด้านกระบวนการ (X ₁₀)	.024	.023	.030	1.043	.298
ด้านการนำเสนอลักษณะทางกายภาพ (X ₁₁)	-.110	.028	-.112	-3.977	.000*
R= 0.984 R ² = 0.969 Adjust R ² = 0.968 SEEst = 0.06185 F=1060.675 Sig.= 0.000*					

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณของทัศนคติต่อการทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา พบว่า ความรู้ด้านการประกันชีวิต (X₁) ด้านทัศนคติ (X₂) ด้านแรงจูงใจ (X₃) ด้านการส่งเสริมการตลาด (X₈) ด้านบุคลากร (X₉) และด้านการนำเสนอลักษณะทางกายภาพ (X₁₁) มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และตัวแปร ทั้ง 5 ตัวแปรสามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรของการตัดสินใจทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา ได้ร้อยละ 96.90 และสามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบได้ดังนี้

$$\hat{Y} = -0.211 + 0.033X_1 + 0.398X_2 + 0.592X_3 + 0.076X_8 + 0.070X_9 - 0.112X_{11}$$

5. องค์ความรู้ใหม่

ปัจจัยที่มีผลต่อการทำประกันชีวิตได้แก่ ความรู้ด้านการประกันชีวิต ทัศนคติ แรงจูงใจ การส่งเสริมการตลาด บุคลากร และการนำเสนอลักษณะทางกายภาพ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา ดังแสดงได้ในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงปัจจัยที่มีผลต่อการทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในอำเภอเมือง จังหวัดยะลา

6. อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ค่าระดับของตัวแปร พบว่า ทัศนคติต่อการทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลาในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในมากที่สุด และปัจจัยจูงใจ ด้านความรู้ด้านประกันชีวิต ทัศนคติ แรงจูงใจ ความพึงพอใจในบริการ และส่วนประสมทางการตลาด ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านสถานที่/ช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการ และด้านการนำเสนอลักษณะทางกายภาพ สอดคล้องกับผลการศึกษาของมานิต หงส์ทอง (2563) เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อประกันภัยการติดเชื้อโรคไวรัสโคโรนา (COVID-19) ของประชากร เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัจจัยด้านส่วนประสมทาง การตลาดโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่อยู่ในระดับมากอันดับแรก คือ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย รองลงมา คือ ด้านราคา ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านกระบวนการบริการ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านบุคลากร/พนักงาน และด้านลักษณะทางกายภาพและการนำเสนอ ตามลำดับ สอดคล้องกับผลการศึกษาของณัฐยา ภัทรกิจจานุรักษ์ (2560) เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อประกันชีวิตของผู้บริโภคในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑลพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อประกันชีวิตของผู้บริโภคในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ได้แก่ปัจจัยด้านบุคคลและกระบวนการ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์และราคา ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่ายและการส่งเสริม การตลาด และปัจจัยด้าน

ลักษณะทางกายภาพ สอดคล้องกับผลการศึกษาของสุทิสาน นนทพันธ์ (2559) เรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อประกันของผู้บริโภคต่อ บริษัท เอไอเอ จำกัด ในเขตเทศบาลหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดโดยรวมมีผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อประกันภัย ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย มีความสำคัญในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านพนักงาน ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านกระบวนการ และด้านการส่งเสริมการตลาด

2. ผลการเปรียบเทียบการตัดสินใจทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา กับลักษณะของผู้ทำประกันภัย พบว่า ผู้ทำประกันชีวิตที่มีเพศและอายุแตกต่างกัน มีการตัดสินใจทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลาแตกต่างกัน สอดคล้องกับผลการศึกษาของจิตติภรณ์ ชีนาวุธ (2561) เรื่อง ทักษะคิดต่อการวางแผนทำประกันสุขภาพของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ผลการวิจัยพบว่า เพศ อายุ มีผลต่อทักษะคิดต่อการวางแผนทำประกันสุขภาพของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงแตกต่างกัน สอดคล้องกับผลการศึกษาของวิลาวัลย์ พรหมสุวรรณ (2554) ทักษะคิดและความพึงพอใจโดยรวมต่อการซื้อกรมธรรม์ผ่านทาง เทเล. มาร์เก็ตติ้งกับ บมจ.ไทยพาณิชย์นิวยอร์กไลฟ์ประกันชีวิต ที่พบว่า ผู้เอาประกันภัยที่มีอายุแตกต่างกัน มีความพึงพอใจโดยรวมต่อการทำประกันชีวิตแตกต่างกัน

3. ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อ การตัดสินใจทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา ได้แก่ ความรู้ด้านการประกันชีวิต (X_1) ทักษะคิด (X_2) แรงจูงใจ (X_3) การส่งเสริมการตลาด (X_8) บุคลากร (X_9) และการนำเสนอลักษณะทางกายภาพ (X_{11}) มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรของการตัดสินใจทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา ได้ร้อยละ 96.90 สอดคล้องกับผลการศึกษาของหทัยทิพย์ แดงปทิว (2559) เรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ทักษะคิดและแรงจูงใจที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาว พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับด้านราคามากที่สุด ตามด้วยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านผลิตภัณฑ์ และด้านการส่งเสริมการตลาด สอดคล้องกับผลการศึกษาของสรุทธิ์ ทรัพย์สมบัติ (2562) เรื่อง การกำหนดแนวทางการตลาดเพื่อการตัดสินใจเลือกซื้อกรมธรรม์ประกันชีวิตของผู้บริโภค ในเขตจังหวัดขอนแก่นที่พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิต ด้านผลิตภัณฑ์ (กรมธรรม์) คือ มีแบบการประกันชีวิตให้เลือกหลายรูปแบบ ด้าน ราคา คือ อัตราค่าเบี้ยประกันชีวิตมีหลากหลายราคาตามช่วงอายุ ด้านการจัดจำหน่าย คือ มีตัวแทนและสาขากระจายอยู่ทั่วประเทศ ด้านบุคลากร คือ ความน่าเชื่อถือ

ของตัวแทน ด้านลักษณะทางกายภาพ คือ ผู้บริหารเป็นที่ยุติทางสังคม และ บริษัทประกันมีความมั่นคง ด้านกระบวนการ คือ มีระบบบริการการอนุมัติกรมธรรม์ที่รวดเร็ว และ ถูกต้องสมบูรณ์

7. สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) เพื่อศึกษาทัศนคติต่อการทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา 2) เพื่อเปรียบเทียบการตัดสินใจทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา จำแนกตามลักษณะของผู้ทำประกัน 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา ผลการวิจัยพบว่า 1 ทัศนคติต่อการทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 2 ผลการเปรียบเทียบการตัดสินใจทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลากับลักษณะของผู้ทำประกันภัย พบว่า ผู้ทำประกันชีวิตที่มีเพศและอายุแตกต่างกัน มีการตัดสินใจทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3. ปัจจัย ด้านความรู้ด้านการประกันชีวิต (X_1) ด้านทัศนคติ (X_2) ด้านแรงจูงใจ (X_3) ด้านการส่งเสริมการตลาด (X_8) ด้านบุคลากร (X_9) และด้านการนำเสนอลักษณะทางกายภาพ (X_{11}) มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรของการตัดสินใจทำประกันชีวิตของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดยะลา ได้ร้อยละ 96.90

8. ข้อเสนอแนะ

1) แรงจูงใจในการทำประกันชีวิตมีความสำคัญมากที่สุด ดังนั้น ผู้แทนประกันชีวิตต้องมีความสามารถในการจูงใจให้ลูกค้าสนใจผลิตภัณฑ์ประกันชีวิต สำนักงานตัวแทนประกัน/บริษัทประกันชีวิต ควรมีการฝึกอบรมตัวแทนประกันชีวิตให้มีทักษะการขายที่ดี มีความรอบรู้เกี่ยวกับการประกันภัย เพื่อสามารถนำไปใช้ในการทำงานได้ดียิ่งขึ้น

2) ความพึงพอใจในบริการ เป็นสิ่งสำคัญของการทำธุรกรรมด้านประกันชีวิต ซึ่งผู้แทนประกันภัยต้องมีความสามารถในการขาย และให้การเยี่ยมเยียนผู้ทำประกันชีวิตอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ลูกค้าเห็นถึงความเอาใจใส่ และผู้แทนประกันภัยยังสามารถนำเสนอผลิตภัณฑ์ประกันภัยใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มยอดขาย และสร้างทัศนคติดีแก่ลูกค้า

3) ราคา หรือเบี้ยประกันเป็นปัจจัยจูงใจที่มีอิทธิพลต่อผู้ทำประกันชีวิต เพราะผู้ทำประกันชีวิตจะมีการเปรียบเทียบและความคุ้มค่าของผลประโยชน์ที่ได้รับ ดังนั้น ผู้แทนประกันชีวิต ต้องมีทักษะการขาย เพื่อแนะนำผลิตภัณฑ์ใหม่ รับรู้ถึงราคาเบี้ยประกันชีวิต และผลประโยชน์ที่จะได้รับเมื่อสิ้นสุด

การออม หรือการเคลมประกันเมื่อมีการสูญเสียเกิดขึ้น เป็นการโน้มน้าวให้กลุ่มเป้าหมายสนใจทำประกัน และมีทัศนคติที่ดีต่อการทำประกันชีวิต

4) การส่งเสริมการตลาด เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทำประกันชีวิต ดังนั้น ฝ่ายการตลาดควรสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ และมีการสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายให้เห็นความสำคัญ และเป็นประโยชน์ที่ทำประกันชีวิต

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรทำการศึกษาทัศนคติที่มีต่อการทำประกันชีวิตในพื้นที่จังหวัดอื่น ในภาคใต้ของประเทศไทย เพื่อทราบถึงแนวคิดและทัศนคติที่ชาวมุสลิมมีต่อการทำประกันชีวิต และผู้ประกอบการสามารถนำไปปรับปรุงกลยุทธ์ทางการขายให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2) ควรทำการศึกษาเชิงลึกด้วยการทำวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ผู้ทำประกันชีวิต เพื่อทราบถึงรายละเอียดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักศาสนา และได้ข้อมูลสำหรับบริษัทประกันนำไปปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้เหมาะสมกับการขายประกันให้กับชาวอิสลาม

9. เอกสารอ้างอิง

จิราภรณ์ ธิศาลา. (2559). *ความต้องการการทำประกันชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองอ่างศิลา*.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (การจัดการสาธารณะ), วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

จุฑารัตน์ บุญกล้า. (2563). *ทัศนคติและพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตผ่านช่องทางออนไลน์*. ปริญญาโทบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล.

ฐิตาภรณ์ ชินาวุธ. (2561). *ทัศนคติต่อการวางแผนทำประกันสุขภาพของนักศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง*. กรุงเทพฯ.

ณัฐธิดา ศุภนิมิตกุล. (2558). *ธุรกิจประกันภัยตามหลักศาสนาอิสลาม (ตะกาฟูล)*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ.

ณัฐยา ภัทรกิจจานุรักษ์. (2560). *ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อประกันชีวิตของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล*. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ดลชนก นะเสื่อ. (2559). *ปัจจัยด้านทัศนคติและความคุ้มค่าในการทำประกันชีวิตของลูกค้าธนาคารกสิกรไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ไทยรัฐออนไลน์. (2564). *ธุรกิจประกันชีวิต 9 เดือนแรกปี 64 ประกันยูนิลีฟเติบโตสูงถึง 88.86%*.

สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/business/market/2235426>. สืบค้นเมื่อ 17

- มกราคม 2564.
- ประสิทธิ์ รัตนพันธ์ และคณะ. (2562). รายงานการวิจัย เรื่อง การรับรู้ภาพลักษณ์ธุรกิจประกันชีวิตของผู้บริโภคในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: กองทุนประกันชีวิต.
- นันทวัน ขาวสวนแดง. (2561). พฤติกรรมและการสื่อสารการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตของลูกค้าธนาคารกสิกรไทยในจังหวัดกาญจนบุรี. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม*, 5(2), 59-74.
- มานิต หงส์ทอง. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อประกันภัยการติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) ของประชากร เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร. *ปริญญานิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง*. กรุงเทพฯ
- มณีนรัตน์ รัตนพันธ์. (2561). ปัจจัยในการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตของผู้บริโภคในจังหวัดสงขลา. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต*, 14(1), 203-226.
- วิลาภณ์ พรหมสุวรรณ. (2554). ทศนคติและความพึงพอใจโดยรวมต่อการซื้อกรมธรรม์ผ่านทางเทเลมาร์เก็ตติ้งกับ บมจ.ไทยพาณิชย์ นีวอร์คไลฟ์ประกันชีวิตของผู้เอาประกันในเขตกรุงเทพมหานคร. *มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*.
- สรฤทธิ์ ทรัพย์สมบัติ และ อารีย์ นัยพินิจ. (2562). การกำหนดแนวทางการตลาดเพื่อการตัดสินใจเลือกซื้อกรมธรรม์ประกันชีวิตของผู้บริโภคในเขตจังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิชาการและวิจัยมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 9(3), 65-79.
- สุทิส นนทพันธ์. (2559). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อประกันของผู้บริโภคต่อ บริษัท เอไอเอ จำกัด ในเขตเทศบาลหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. *มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*.
- หทัยทิพย์ แดงปทิว. (2559). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ทศนคติและแรงจูงใจที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อผิวขาวของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร. *ปริญญานิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ*.
- Armstrong, G., & Kotler, P. (2003). *Marketing and Introduction*. (6th ed.). New Jersey: Pearson Education.
- Cochran, W. G. (1977). *Sampling Techniques*. (3rd ed.). New York: John Wiley & Sons.
- Milliman, Inc. (2017). *เผยรายงานวิเคราะห์ตลาดประกันตะกั่ว (Takafu) ทั่วโลก*
ชี้มีโอกาสเติบโตอีกมาก. สืบค้นจาก <https://www.ryt9.com/s/anpi/2678858> สืบค้นเมื่อ 17 มกราคม 2564.

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะหลักกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน
 ของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี
 A Study of Relationship between Core Competencies and
 Performance Efficiency of Municipal Employees
 in Lopburi Province

สิริบังอร ทิพย์มูล¹, วรภรณ์ ทรัพย์รวงทอง² และ วาสิตา เกิดผล ประสพศักดิ์^{3*}

Siribangorn Thipmoon¹, Waraporn Subruangthong²

and Wasita Kerdphol Prasopsak^{3*}

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี^{1,2,3}

Faculty of Humanities & Social Sciences, Thepsatri Rajabhat University^{1,2,3}

*Corresponding Author Email: wasita_kp@hotmail.com

Received: 21/04/2022; Revised: 06/06/2022; Accepted: 14/11/2022

DOI: 10.14456/jpv.2022.29

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี 2) ศึกษาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะหลักกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พนักงานเทศบาลสังกัดเทศบาลในจังหวัดลพบุรี จำนวน 252 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่น 0.902 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ Pearson ผลการศึกษาพบว่า 1) สมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุด ได้แก่ ด้านการยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม ด้านความเข้าใจในองค์กรและระบบงาน ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการบริการเป็นเลิศ และด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ 2) ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุด ได้แก่ ด้านคุณภาพงาน ด้านปริมาณงาน ด้านความประหยัดหรือความคุ้มค่าของทรัพยากร และด้านความรวดเร็ว และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะหลักกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

ของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี พบว่า ในภาพรวมสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี มีความสัมพันธ์ในทางบวก อยู่ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า สมรรถนะหลักด้านการทำงานเป็นทีม มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี มากกว่าสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานด้านอื่น ๆ

คำสำคัญ: 1. สมรรถนะหลัก, 2. ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน, 3. พนักงานเทศบาล

Abstract

The objectives of this study were 1) the level of core competencies in the performance of municipal employees in Lopburi Province, 2) the level of performance efficiency of municipal employees in Lopburi Province, and 3) the relationship between the core competencies and the performance efficiency of municipal employees in Lopburi Province. The samples used in this research were municipal employees under the municipality in Lopburi, 252 people. The research tools were a questionnaire with confidence value 0.902. The data were analyzed by frequency, percentage value, standard deviation and correlation coefficient of Pearson. The results of research were as follows: 1) the overall and individual aspects of the municipal staff's performance in Lopburi Province were at a high level. In order of average from highest to lowest, with are: they were adherence to righteousness and ethics, understanding of the organization and work system, team work, service is excellent and in terms of achievement, 2) the efficiency of work performance of municipal employees in Lopburi Province in general and in each aspect is high level. In order of average from highest to lowest, with are: the quality of work, workload, economical or cost-effectiveness of resources and speed, and 3) the relationship between the core competence and the performance efficiency of municipal employees in Lopburi Province, overall, the core competency in performance was positively correlated with the performance of municipal employees in Lopburi Province at a medium, the statistical significance at the .01 level. When considering each aspect, it was found that the core competency in teamwork was a relationship with the efficiency of employees in Lopburi Province more than other core competencies.

Keywords: 1. Core Competencies, 2. Performance Efficiency, 3. Municipal Employees

1. บทนำ

ปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทำให้เกิดการแข่งขันกันอย่างรุนแรงขึ้น หลายๆ องค์กรที่มีความเสี่ยงและประสบปัญหาในการบริหารงาน จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารจัดการเพื่อให้สามารถนำพาให้องค์กรก้าวสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล รัฐบาลจึงได้มีการปรับแนวทางในการบริหารระบบราชการใหม่ ที่เน้นประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น ซึ่งในการที่จะนำพาให้องค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายได้นั้นปัจจัยสำคัญ คือ ทรัพยากรมนุษย์ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.ร.) จึงได้มีการนำหลักสมรรถนะ มาเป็นกรอบในการบริหารทรัพยากรบุคคล ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างพฤติกรรม การปฏิบัติงานของข้าราชการและส่วนราชการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สมรรถนะ เป็นลักษณะพฤติกรรมในการทำงาน ซึ่งเกิดมาจากการที่บุคคลมีความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะอื่นๆ ที่จำเป็นสำหรับการทำงานให้ประสบความสำเร็จ หรือมีผลงานโดดเด่น ระบบสมรรถนะจึงเป็นเครื่องมือหนึ่งในการบริหารทรัพยากรบุคคล เพราะเชื่อว่าจะทำให้การบริหารทรัพยากรบุคคลมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เช่น ในการคัดเลือกสรรหา แต่เดิมนั้นเน้นเพียงการวัดความรู้เฉพาะงาน และความถนัดในงานจะไม่ได้วัดที่ความคิด ความรู้สึก ค่านิยม เจตคติ ทศนคติ บุคลิกภาพ อุปนิสัย แรงจูงใจหรือแรงผลักดันและภาพลักษณ์ภายในที่อยู่ข้างในตัวบุคคล ซึ่งจะต้องนำมาประกอบการพิจารณาด้วย เพราะเชื่อว่าจะส่งผลให้พฤติกรรม การปฏิบัติงานของบุคคลเป็นไปในลักษณะที่องค์กรต้องการได้ สำนักงานคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารบุคลากรส่วนท้องถิ่น จึงเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาระบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของท้องถิ่นให้มีมาตรฐานมากขึ้น เทียบเท่ากับข้าราชการประเภทอื่นและเป็นการสร้างขวัญกำลังใจแก่ข้าราชการส่วนท้องถิ่น รวมถึงกำหนดให้มีรูปแบบการประเมินผลงาน ความรู้ ทักษะ และสมรรถนะที่เหมาะสม โปร่งใส เป็นธรรมมากขึ้น จึงมีการปรับปรุงสมรรถนะและกำหนดสมรรถนะที่จำเป็นในการปฏิบัติงานของข้าราชการส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย 3 สมรรถนะ คือ สมรรถนะหลัก สมรรถนะประจำผู้บริหาร และสมรรถนะประจำสายงาน โดยสมรรถนะหลักนั้น เป็นสมรรถนะที่ข้าราชการทุกประเภทและ ทุกระดับตำแหน่ง จำเป็นต้องมี เพื่อเป็นการหล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ร่วมกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชน สังคม และประเทศชาติ ซึ่งสมรรถนะหลัก 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ 2) ด้านการยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม 3) ด้านความเข้าใจในองค์กรและระบบงาน 4) ด้านการบริการเป็นเลิศ และ 5) ด้านการทำงานเป็นทีม และกำหนดให้มีการประเมินผลการปฏิบัติงานให้คำนึงถึงระบบการบริหารผลงานที่เชื่อมโยงผลการปฏิบัติงาน รายบุคคลไปสู่ผลการปฏิบัติงานระดับองค์กร คุณภาพและปริมาณงาน

ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานที่ได้ปฏิบัติมา ความสามารถและความอุตสาหะในการปฏิบัติงาน ความมีคุณธรรมและจริยธรรม ตลอดจนการรักษาวินัยที่เหมาะสมกับการเป็นพนักงานส่วนท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารบุคลากรส่วนท้องถิ่น, 2558 อ้างใน ราชกิจจานุเบกษา, 2558, หน้า 2) ทั้งนี้เพื่อสร้างความสมบูรณ์ของระบบการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นมาตรฐานและเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการและพนักงานส่วนท้องถิ่น

เทศบาลในจังหวัดลพบุรี ประกอบด้วย เทศบาลเมือง และเทศบาลตำบล รวมทั้งหมด 23 แห่ง เป็นราชการส่วนท้องถิ่น มีฐานะเป็นนิติบุคคล มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม มีภารกิจสำคัญที่ในการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นและการพัฒนาประเทศโดยรวม ในการบริหารงานเทศบาล จึงมีการกำหนดโครงสร้างการแบ่งส่วนราชการ กำหนดตำแหน่งสายงานและคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งของพนักงานเทศบาลเพื่อให้สอดคล้องกับภาระและปริมาณงาน เกิดความคุ้มค่าต่อการใช้งบประมาณ ภายใต้กรอบมาตรฐานทั่วไปตามที่คณะกรรมการกลางข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่นกำหนดหลักเกณฑ์ มีการดำเนินกิจกรรมการบริหารทรัพยากรบุคคล เช่น การสรรหา การคัดเลือก การบรรจุ แต่งตั้ง การเพิ่มหรือลดจำนวนพนักงาน ประเมินผลการปฏิบัติงาน และมีการกำหนดแผนพัฒนาพนักงานเพื่อให้พนักงานได้รับการฝึกอบรมความรู้ ทักษะและความชำนาญ และด้านอื่นๆ ที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงาน ทั้งนี้เพื่อการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลมีประสิทธิภาพ ทั้งด้านคุณภาพงาน ปริมาณงาน ความรวดเร็ว และความประหยัดหรือความคุ้มค่าของทรัพยากร แต่จากสถานการณ์การระบาดของโรคไวรัสโคโรนา (COVID-19) ที่ผ่านมา กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นประกาศงดกิจกรรมการฝึกอบรมบุคลากรท้องถิ่นทั้งหมด ส่งผลให้พนักงานเทศบาลหลายคนไม่ได้รับการอบรมเพื่อพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่อง ประกอบกับข้อมูลที่ผ่านมาการพัฒนาข้าราชการส่วนท้องถิ่นเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างพัฒนา ขาดการบูรณาการร่วมกันและการหล่อหลอมให้เกิดค่านิยม องค์กรความรู้ ทักษะ และสมรรถนะที่พึงประสงค์ ขาดการนำเครื่องมือทางการบริหารมาใช้เป็นกรอบกำหนดในการพัฒนาบุคลากรท้องถิ่น (สำนักงานมาตรฐานการบริหารงานบุคคลท้องถิ่น, 2556 อ้างใน สิริเนภา การะทัต, 2561, หน้า 3) รวมถึงปัญหาการปฏิบัติงานของพนักงานที่ไม่ถูกต้องตามระเบียบ หรือการใช้งบประมาณที่ไม่เหมาะสมต่างๆ ตามที่ปรากฏเป็นข่าวทางสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้เกิดการสูญเสียงบประมาณจำนวนมาก รวมถึงปัญหาการปฏิบัติงานที่ไม่ได้ตามหลักเกณฑ์มาตรฐานหรือขาดการบริหารจัดการการเปิดเผยข้อมูลสาธารณะอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การดำเนินการได้ไม่ถูกต้องตามขั้นตอนและไม่ได้คะแนนประเมินในบางข้อ จึงต้องมีการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการเพื่อปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดลพบุรี, 2563, หน้า 12) และปัญหาการปฏิบัติงานที่มีความล่าช้า

อันเนื่องมาจากภายในส่วนราชการและระหว่างส่วนราชการก็ยังขาดความเชื่อมโยงเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน ขาดความรู้ที่เป็นระบบและเหมาะสมกับการปฏิบัติงาน และความไม่เข้าใจในกฎระเบียบซึ่งออกมาใหม่ๆ ของพนักงาน เช่น ระบบภาษีใหม่ ซึ่งประชาชนเองก็ยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องด้วย ก็ยังทำให้การปฏิบัติงานยังมีความล่าช้าไปอีก เพราะเกรงว่าจะเกิดการเข้าใจที่คลาดเคลื่อนได้ (สำนักงานเทศบาลตำบลเขาพระงาม, 2564, หน้า 7)

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะหลักกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้บริหารนำไปวางแผนปรับปรุงการบริหารงานทรัพยากรบุคคลเพื่อเพิ่มสมรรถนะหลักให้กับบุคลากรของเทศบาลต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี
2. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะหลักกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี

3. ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ พนักงานเทศบาลสังกัดเทศบาลในจังหวัดลพบุรี จำนวน 23 แห่ง รวมทั้งสิ้น 682 คน (สำนักงานปกครองท้องถิ่นจังหวัดลพบุรี, 2564)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พนักงานเทศบาลสังกัดเทศบาลในจังหวัดลพบุรี ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) อ้างใน บุญชม ศรีสะอาด, 2546, หน้า 101) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และยอมให้มีการคลาดเคลื่อนได้ 0.05

วิธีการการสุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (stratified random sampling) โดยใช้สัดส่วนตามประชากรที่เป็นพนักงานเทศบาลที่สังกัดเทศบาลในจังหวัดลพบุรี จำนวน 23 แห่ง จำนวนทั้งสิ้น 682 คน จากนั้นจึงทำการสุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนพนักงานเทศบาลของแต่ละเทศบาลแล้วใช้การสุ่มแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จนได้กลุ่มตัวอย่างครบจำนวนทั้งสิ้น 252 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด อายุการทำงาน รายได้ต่อเดือน สังกัด ตำแหน่งสายงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อระดับสมรรถนะหลักของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี ประกอบด้วย ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ด้านการยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรม และจริยธรรม ด้านความเข้าใจในองค์กรและระบบงาน ด้านการบริการเป็นเลิศ และด้านการทำงานเป็นทีม ซึ่งกำหนดให้ผู้ตอบเลือกตอบ (Check list) ตามรายการที่กำหนดมาให้ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตรวัดประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ตามวิธีของ ลิเคิร์ต (Likert) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และ น้อยที่สุด ตามลำดับ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี ประกอบด้วย ด้านปริมาณ ด้านคุณภาพ ด้านความรวดเร็ว และด้านความประหยัดหรือความคุ้มค่าของทรัพยากร ซึ่งกำหนดให้ผู้ตอบเลือกตอบ (Check list) ตามรายการที่กำหนดมาให้ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตรวัดประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ตามวิธีของ ลิเคิร์ต (Likert) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และ น้อยที่สุด ตามลำดับ

การทดสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญที่มีคุณวุฒิตรงตามงานวิจัย จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ภาษา และเทคนิคการสร้างแบบสอบถาม พร้อมทั้งปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำคะแนนจากผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item Objective Congruence Index: IOC) ได้ค่าความสอดคล้องเท่ากับ 0.911

การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามจำนวน 30 ชุด ไปทดลองใช้ (Try out) กับพนักงานเทศบาลที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในจังหวัดปทุมธานี แล้วนำผลการตอบแบบสอบถามไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.902

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

- 1) แจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง
- 2) นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม
- 3) นำแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์และครบถ้วน จำนวน 252 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมดที่นำไปแจกให้กับกลุ่มตัวอย่าง ทำการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลและลงรหัสเพื่อทำการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจะทำการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ตามวิธีการทางสถิติ ดังนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 วิเคราะห์สมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี วิเคราะห์โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี วิเคราะห์โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ตอนที่ 4 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะหลักกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี วิเคราะห์โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ Pearson (Pearson's product moment correlation) และใช้เกณฑ์ในการแปลความหมาย (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, หน้า 121)

5. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เพศหญิง มีอายุ 41 - 45 ปี มีระดับการศึกษาปริญญาตรี มีอายุการทำงาน 16 - 20 ปี มีรายได้ต่อเดือน มากกว่า 35,000 บาท สังกัดสำนักปลัด มีตำแหน่งสายงานอำนวยการ

2) สมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากลำดับค่าเฉลี่ยรายด้านสูงสุดไปหาต่ำสุด ได้แก่ ด้านการยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม ด้านความเข้าใจในองค์กรและระบบงาน ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการบริการเป็นเลิศ และด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

(1) ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ พบว่า ในภาพรวมด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายข้อของสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงาน ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ พนักงานมีการปฏิบัติงานเพื่อให้องค์กรและประชาชนได้ประโยชน์สูงสุด อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ พนักงานมีการวางแผนปฏิบัติงานเพื่อให้ได้ผลงานตามเป้าหมายที่กำหนด อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ พนักงานมีความขยันหมั่นเพียร อดทน และมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมาก และค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ พนักงานมีการปฏิบัติงานเพื่อให้ได้ผลงานที่มีความโดดเด่น อยู่ในระดับน้อย

(2) ด้านการยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม พบว่า ในภาพรวมด้านการยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายข้อของสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงาน ด้านการยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม ค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ พนักงานมีการปฏิบัติงานโดยยึดหลักความถูกต้องตามกฎหมาย และระเบียบวิธีการปฏิบัติงานราชการ อยู่ในระดับ มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ พนักงานมีการปฏิบัติงานโดยมุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ พนักงานมีการปฏิบัติงานโดยยึดมั่นในหลักการคุณธรรม และปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน อยู่ในระดับมาก และค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ พนักงานมีวาจาสำส่อน พูดจาน่าเชื่อถือ และไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง อยู่ในระดับมาก

(3) ด้านความเข้าใจในองค์กรและระบบงาน พบว่า ในภาพรวมด้านความเข้าใจในองค์กรและระบบงาน อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายข้อของสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงาน ด้านความเข้าใจในองค์กรและระบบงาน ค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ พนักงานมีการปรับเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติงานเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ พนักงานมีการใช้เทคโนโลยีในการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ พนักงานมีการประยุกต์ใช้ระบบเทคโนโลยีเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่องค์กรอย่างยั่งยืน อยู่ในระดับมาก และค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ พนักงานมีการศึกษาหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง อยู่ในระดับปานกลาง

(4) ด้านการบริการเป็นเลิศ พบว่า ในภาพรวมด้านการบริการเป็นเลิศ อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายข้อของสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงาน ด้านการบริการเป็นเลิศ ค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ พนักงานมีการให้บริการข้อมูลที่ถูกต้องน่าเชื่อถือเพื่อประโยชน์สูงสุดแก่ผู้รับบริการ อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ พนักงานมีความกระตือรือร้น ยิ้มแย้มแจ่มใส และเต็มใจในการให้บริการ อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ พนักงานมีการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาแก่ประชาชนโดยไม่บ่าเบียด แก้อั้ว หรือปิดการะ ความรับผิดชอบ อยู่ในระดับมาก และค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ พนักงานการเสียสละเวลาส่วนตน หรืออาสาเพื่อช่วยเหลือแก้ปัญหาให้กับประชาชนที่มาใช้บริการ อยู่ในระดับปานกลาง

(5) ด้านการทำงานเป็นทีม พบว่า ในภาพรวมด้านการทำงานเป็นทีม อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายข้อของสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงาน ด้านการทำงานเป็นทีม ค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ พนักงานมีการปฏิบัติงานในฐานะสมาชิกของทีมได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ พนักงานมีทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนร่วมงาน และให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ พนักงานมีการร่วมสร้างความรู้สึกอันเดียวกันในทีม อยู่ในระดับมาก

และค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ พนักงานมีการรักษามิตรภาพ สนับสนุน และช่วยเหลือเพื่อนร่วมทีม อยู่ในระดับมาก

3) ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี พบว่า ในภาพรวมประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากลำดับค่าเฉลี่ยรายด้านสูงสุดไปหาต่ำสุด ได้แก่ ด้านคุณภาพงาน ด้านปริมาณงาน ด้านความประหยัดหรือความคุ้มค่าของทรัพยากร และด้านความรวดเร็ว ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

(1) ด้านปริมาณงาน พบว่า ในภาพรวมด้านปริมาณงาน อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายข้อของประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านปริมาณงาน ค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ พนักงานมีการให้บริการประชาชนได้จำนวนมากขึ้น โดยไม่มีการคั่งค้าง อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ พนักงานมีผลการปฏิบัติงานสำเร็จเหมาะสมกับปริมาณงานตามที่มอบหมายให้รับผิดชอบ อยู่ในระดับมาก และค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ พนักงานมีความรู้ความเข้าใจในเทคโนโลยีในระดับที่มากขึ้น อยู่ในระดับปานกลาง

(2) ด้านคุณภาพงาน พบว่า ในภาพรวมด้านคุณภาพงาน อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายข้อของประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านคุณภาพงาน ค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ พนักงานมีการปฏิบัติงานถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบ และวิธีการปฏิบัติราชการ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ พนักงานมีการให้บริการที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน และเกิดประโยชน์สูงสุด อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ พนักงานมีการปฏิบัติงานที่มีความโปร่งใส และตรวจสอบได้ อยู่ในระดับมาก และค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ พนักงานมีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างคุ้มค่า และเหมาะสมที่สุด อยู่ในระดับมาก

(3) ด้านความรวดเร็ว พบว่า ในภาพรวมด้านความรวดเร็ว อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายข้อของประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านความรวดเร็ว ค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ พนักงานมีผลการปฏิบัติงานสำเร็จรวดเร็วตามแผนงานที่กำหนด อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ พนักงานมีการส่งมอบงานถูกต้อง และตรงเวลาตามที่กำหนด อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ พนักงานมีการให้บริการประชาชนเสร็จภายในกรอบระยะเวลาตามระเบียบที่เกี่ยวข้อง อยู่ในระดับมาก และค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ พนักงานมีขั้นตอนการปฏิบัติงานที่กระชับ และรวดเร็วขึ้น อยู่ในระดับปานกลาง

(4) ด้านความประหยัดหรือความคุ้มค่าของทรัพยากร พบว่า ในภาพรวมด้านความประหยัดหรือความคุ้มค่าของทรัพยากร อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายข้อของประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านความประหยัดหรือความคุ้มค่าของทรัพยากร ค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ พนักงานมีการใช้วัสดุอุปกรณ์สำนักงาน และเงินงบประมาณอย่างคุ้มค่าและเหมาะสมที่สุด อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ พนักงานมีการปฏิบัติงานสำเร็จภายในกรอบกำหนดระยะเวลาตาม

กำหนด อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ พนักงานมีการประยุกต์ใช้ระบบเทคโนโลยีเพื่อเชื่อมโยงใช้ อุปกรณ์สำนักงานร่วมกันเพื่อประหยัดงบประมาณซื้อวัสดุอุปกรณ์เพิ่ม อยู่ในระดับมาก และ ค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ พนักงานมีการลดความซ้ำซ้อนของงานเพื่อประหยัดเวลาและทรัพยากร อยู่ในระดับมาก

(5) ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะหลักกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี พบว่า ในภาพรวมสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี มีความสัมพันธ์ในทางบวก อยู่ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์รายด้าน กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี ในภาพรวม พบว่า สมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี มีความสัมพันธ์ทางบวกทุกด้าน โดยสมรรถนะหลักด้านการงานเป็นทีม มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี มากกว่าสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานด้านอื่น ๆ

6. อภิปรายผล

1) สมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้ง 5 ด้าน ดังนี้

(1) ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งเป็นเพราะพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรีปฏิบัติงานโดยมีการวางแผนการปฏิบัติงาน มีความขยันหมั่นเพียร อดทน และมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน มีการนำเสนอรูปแบบการปฏิบัติงานใหม่ๆ ที่ดีกว่าเดิม เพื่อให้ได้ผลงานที่มีความโดดเด่น และสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด ทำให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรและประชาชนประโยชน์สูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัลยาลักษณ์ สงหมื่นไวย (2556, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะหลักและผลการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา ผลการศึกษา พบว่า สมรรถนะหลักของพนักงานเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

(2) ด้านการยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งเป็นเพราะพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรีปฏิบัติงานโดยยึดหลักความถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบวิธีการปฏิบัติงานราชการ ยึดมั่นในหลักการคุณธรรม ความโปร่งใส ซื่อสัตย์สุจริต มีจรรยาบรรณ มีวาจาสำจะ มีการพูดจาน่าเชื่อถือ ไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง มีการปฏิบัติต่อผู้อื่นหรือประชาชนที่มารับบริการอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน มุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัฏญดา ชูก้อนทอง (2556, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา

การพัฒนาสมรรถนะหลักของพนักงานส่วนตำบลเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการบริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัย พบว่า สมรรถนะหลักของพนักงานส่วนตำบลในจังหวัดเพชรบุรี ด้านการยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

(3) ด้านความเข้าใจในองค์กรและระบบงาน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งเป็นเพราะพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรีปฏิบัติงานโดยมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีการปฏิบัติงานเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ มีการใช้เทคโนโลยีในการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก มีการใช้ระบบไวไฟเพื่อใช้อุปกรณ์สำนักงานร่วมกัน มีการศึกษาหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สามารถประยุกต์ใช้ระบบเทคโนโลยีเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่องค์กรอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปติณญา เหลือสุข (2563, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสมรรถนะการทำงานที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานการเงินและบัญชี: กรณีศึกษาในหน่วยงานราชการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเขตปริมณฑล ผลการศึกษาพบว่า พนักงานมีสมรรถนะในการทำงาน ด้านความเข้าใจในองค์กรและระบบงาน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก

(4) ด้านการบริการเป็นเลิศ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งเป็นเพราะพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรีปฏิบัติงานโดยให้บริการข้อมูลที่ถูกต่อน่าเชื่อถือ มีความกระตือรือร้น ยิ้มแย้มแจ่มใส เต็มใจในการให้บริการ มีการลดขั้นตอนการปฏิบัติงานให้กระชับ และรวดเร็วขึ้นเพื่อประโยชน์สูงสุดแก่ผู้รับบริการ มีการเสียสละเวลาส่วนตน หรืออาสาช่วยเหลือแก้ไขปัญหาแก่ประชาชนโดยไม่บ่ย่ำ เบี่ยง แก้ว ตัว หรือปิดภาระความรับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรัณน์พัชร ใฝ่พล (2559, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา สมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษา พบว่า สมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการบริการเป็นเลิศ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

(5) ด้านการทำงานเป็นทีม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งเป็นเพราะพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรีปฏิบัติงานในฐานะสมาชิกของทีมได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง มีทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนร่วมงาน มีการรับฟังความคิดเห็นจากสมาชิกในทีม เต็มใจเรียนรู้จากผู้อื่น และให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานมีการรักษามิตรภาพ สนับสนุน และช่วยเหลือเพื่อนร่วมทีม และร่วมสร้างความรู้สึกอันเดียวกันในทีม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภพัชรา ล่ำลี (2560, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสมรรถนะการปฏิบัติงานที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาล ตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ผลการศึกษาพบว่า สมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลท่าสายลวด ด้านการทำงานเป็นทีม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2) ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

(1) ด้านปริมาณงาน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งเป็นเพราะการปฏิบัติงานโดยพนักงานของเทศบาลในจังหวัดลพบุรี พนักงานเทศบาลมีความรู้ความเข้าใจเทคโนโลยีในระดับที่มากขึ้น จึงทำให้มีผลการปฏิบัติงานสำเร็จได้จำนวนผลงานตามเป้าหมายที่กำหนด สามารถให้บริการประชาชนได้จำนวนมากขึ้น โดยไม่มีการคั่งค้าง และมีผลการปฏิบัติงานสำเร็จเหมาะสมกับปริมาณงานตามที่มอบหมายให้รับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชลี จอมคำสิงห์ (2559, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรกองการเจ้าหน้าที่กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ผลการศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรกองการเจ้าหน้าที่กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ด้านปริมาณงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

(2) ด้านคุณภาพงาน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งเป็นเพราะการปฏิบัติงานโดยพนักงานของเทศบาลในจังหวัดลพบุรี พนักงานมีการปฏิบัติงานถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบ และวิธีการปฏิบัติราชการ มีการให้บริการที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนและเกิดประโยชน์สูงสุด มีการปฏิบัติงานที่มีความโปร่งใส และตรวจสอบได้ โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างคุ้มค่าและเหมาะสมที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พฤติสิทธิ์ อุทุม (2559, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว ผลการศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพในการทำงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว ด้านคุณภาพงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

(3) ด้านความรวดเร็ว พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งเป็นเพราะการปฏิบัติงานโดยพนักงานของเทศบาลในจังหวัดลพบุรี พนักงานมีการปฏิบัติงานสำเร็จรวดเร็วตามแผนงานที่กำหนด มีการส่งมอบงานถูกต้องและตรงเวลาตามที่กำหนด มีการให้บริการประชาชนเสร็จภายในกรอบระยะเวลาตามระเบียบที่เกี่ยวข้อง และมีขั้นตอนการปฏิบัติงานกระชับ และรวดเร็วขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กุสุมา ด้วงทา (2560, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพปฏิบัติงานคลังขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดอุดรธานี ผลการการวิจัย พบว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานคลังขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดอุดรธานี ด้านความรวดเร็ว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

(4) ด้านความประหยัดหรือความคุ้มค่าของทรัพยากร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะพนักงานของเทศบาลในจังหวัดลพบุรี มีการปฏิบัติงานโดยใช้วัสดุอุปกรณ์สำนักงาน เงินงบประมาณอย่างคุ้มค่าและเหมาะสมที่สุด ปฏิบัติงานสำเร็จภายในรอบกำหนดระยะเวลาตามกำหนด มีการประยุกต์ใช้ระบบเทคโนโลยีเพื่อเชื่อมโยงใช้อุปกรณ์สำนักงานร่วมกันเพื่อประหยัดงบประมาณซื้อวัสดุอุปกรณ์เพิ่ม และมีการลดความซ้ำซ้อนของงานเพื่อประหยัดเวลาและ

ทรัพยากร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชรัสชิตา ชินคำ (2560, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา แรงจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานระบบบัญชีคอมพิวเตอร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับระบบบัญชีคอมพิวเตอร์ ด้านความประหยัดหรือความคุ้มค่าของทรัพยากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3) ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะหลักกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี พบว่าในภาพรวมสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี มีความสัมพันธ์ในทางบวก อยู่ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์รายด้าน ในภาพรวมพบว่า สมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี มีความสัมพันธ์ทางบวกทุกด้าน โดยสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานด้านการงานเป็นทีม มีความสัมพันธ์ทางบวก มากกว่าสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานด้านอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภพัชรา ล่ำลี (2560, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา สมรรถนะการปฏิบัติงานที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ผลการวิจัย พบว่า สมรรถนะโดยรวมมีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลท่าสายลวด มีความสัมพันธ์ทางบวก หรือทางเดียวกันกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับปานกลาง อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 โดยสมรรถนะการทำงานเป็นทีมของบุคลากร มีความสัมพันธ์สูงสุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐนันท์ สุธลิ้ม (2562, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการในสังกัดราชการส่วนภูมิภาคประจำจังหวัดตรัง ผลการวิจัย พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการในสังกัดราชการส่วนภูมิภาคประจำจังหวัดตรัง มีความสัมพันธ์ทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

7. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะหลักกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยดังนี้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1) ระดับสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก อย่างไรก็ตามจาก ผลการวิจัย พบว่า สมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด แต่อยู่ในระดับมาก เทศบาลควรดำเนินการดังนี้

(1) ควรมีการกำหนดเป้าหมายที่ท้าทายเพื่อให้ได้ผลการปฏิบัติงานที่มีความโดดเด่นอย่างที่ไม่เคยมีใครทำมาก่อน โดยกำหนดตัวชี้วัดให้มีความชัดเจนและสามารถปฏิบัติได้ เพื่อให้พนักงานมีนำเสนอความคิดเห็นในการปรับเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติงานใหม่ๆ หรือพัฒนางานใหม่ให้ที่ดีกว่าเดิม โดยใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและประหยัด รวมทั้งมีการติดตามและปรับปรุงเป้าหมายและตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานให้มีสอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของเทศบาล และอาจมีการเสนอผลตอบแทนเป็นรางวัลพิเศษเพื่อจูงใจให้พนักงานมีการสร้างผลงานใหม่ๆ

(2) ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้พนักงานรู้สึกมีคุณค่าและมีความสำคัญ โดยมีการมอบหมายงานให้พนักงานตามความรู้ความสามารถ ความถนัดของพนักงานแต่ละบุคคล มีการเปิดโอกาสให้พนักงานได้แสดงศักยภาพความสามารถพิเศษในการทำงานของแต่ละบุคคลอย่างเต็มที่ รวมถึงยอมรับหรือชื่นชมพนักงานเมื่อปฏิบัติงานได้สำเร็จ เพื่อเกิดขวัญและกำลังใจ ทำให้พนักงานรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรและมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานเพื่อบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์ต่อประชาชนและองค์กรอย่างยั่งยืน

2) ระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก อย่างไรก็ตามจาก ผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี ด้านความรวดเร็ว มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด แต่อยู่ในระดับมาก เทศบาลควรดำเนินการดังนี้

(1) ควรปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานโดยลดความซ้ำซ้อนของงาน ลดขั้นตอนการปฏิบัติงานให้สั้น และกระชับให้มากขึ้น มีการติดประกาศขั้นตอนการให้บริการต่างๆ พร้อมแจ้งระยะเวลาในการดำเนินการในการให้บริการให้ชัดเจน รวมถึงการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารทางสื่อออนไลน์ เช่น เฟสบุ๊ก ไลน์ หรือ เว็บไซต์ ของเทศบาล รวมถึงช่องทางอื่นๆ เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการบริการต่างๆ ของเทศบาลล่วงหน้า เพื่อการเตรียมเอกสารต่างๆ ให้พร้อมก่อนติดต่อขอรับบริการ ส่งผลให้การปฏิบัติงานของพนักงานมีความรวดเร็วขึ้น

(2) ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้พนักงานมีความรู้ความเข้าใจในเทคโนโลยีในระดับที่มากขึ้น โดยจัดให้มีการอบรมความรู้แก่พนักงานโดยให้เชิญเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานจากหน่วยงานอื่นหรือผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในระบบเทคโนโลยีเพื่อหมุนเวียนสับเปลี่ยนให้ความรู้กับพนักงานเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง และมีระบบการจัดการความรู้ด้านดิจิทัล โดยมีการรวบรวมความรู้ และเทคนิคต่างๆ จากเว็บไซต์ คลิปวิดีโอออนไลน์ต่างๆ ทั้งจากผู้เชี่ยวชาญทั้งในประเทศและนอกประเทศ เพื่อให้มีการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันภายในกลุ่ม มีการปรึกษาหารือร่วมกัน หรือประชุมกันทางออนไลน์ ทำให้พนักงานมีการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เกิดความรู้ความเข้าใจเทคโนโลยีในระดับที่มากขึ้น ส่งผลให้มีการปฏิบัติงานมีความถูกต้อง และรวดเร็วขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะหลักกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี ผู้วิจัยกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป็นพนักงานเทศบาลที่เป็นข้าราชการที่สังกัดเทศบาลในจังหวัดลพบุรี แต่ในการดำเนินงานต่างๆ ของเทศบาลจะมีเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่เป็นข้าราชการ และพนักงานซึ่งไม่ได้เป็นข้าราชการ เช่น พนักงานทั่วไป และลูกจ้างอื่นๆ ร่วมปฏิบัติงานด้วย และเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น สำหรับการศึกษาครั้งต่อไปควรกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพนักงานและลูกจ้างผู้ปฏิบัติงานคนอื่นๆ ร่วมด้วย

สำหรับในการศึกษาครั้งต่อไปควรทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาสมรรถนะหลักของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี หรือศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี เป็นต้น

8. เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2563). *ประกาศเรื่องกิจกรรมการจัดโครงการฝึกอบรมและสัมมนาของหน่วยงานในสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)*. กรุงเทพฯ.
- กัลยาลักษณ์ สงหมื่นไวย. (2556). *ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะหลักและผลการปฏิบัติงานของพนักงาน เทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา*. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจ มหาบัณฑิต). คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน .
- กาสัก เตชะชั้นหมาก. (2553). *หลักการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- กุสุมา ดั่งทา. (2560). *ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพปฏิบัติงานคลัง ขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดอุดรธานี*. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 10(1), 22-29.
- ชลธิชา ชินคำ. (2560). *แรงจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานระบบบัญชีคอมพิวเตอร์ ขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดอุดรธานี*. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 10(1), 54 - 64.
- ณัฐนันท์ สุกัลย์. (2562). *ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการในสังกัดราชการส่วนภูมิภาคประจำจังหวัดตรัง*. (สารนิพนธ์ปริญญาตรี ประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1 (พิมพ์ครั้งที่ 5)*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปติณญา เหลือสุข. (2562). *สมรรถนะการทำงานที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานการเงินและบัญชี: กรณีศึกษา ในหน่วยงานราชการองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเขตปริมณฑล*. การ

- ประชุม วิชาการระดับชาติ วิทยาลัยนครราชสีมา ครั้งที่ 7 ประจำปี 2563.
- พลธิสิทธิ์ อุทุม. (2559). *ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว*. (งานนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศรีณนัพพัธ์ ไม้พูล. (2559). *สมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ศุภพัชรา ล่ำลี. (2557). *สมรรถนะการปฏิบัติงานที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาล ตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก*. (สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). วิทยาลัยบริหารธุรกิจนวัตกรรมการบัญชี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สำนักงานคณะกรรมการบริหารบุคลากรส่วนท้องถิ่น (2558). *คู่มือการกำหนดสมรรถนะหลักสำหรับข้าราชการท้องถิ่น คู่มือสมรรถนะหลัก*. นนทบุรี : พิเอลพิวง.
- สำนักงานคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานส่วนท้องถิ่น. (2558). *ประกาศคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น เรื่องกำหนดมาตรฐานกลางการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น*. ราชกิจจานุเบกษา.
- สำนักงานเทศบาลตำบลเขาพระงาม. (2564). *แผนพัฒนาบุคลากร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2564-2566*.
- สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดลพบุรี. (2563). *เอกสารประกอบการฝึกอบรมโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อการยกระดับผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ*. ลพบุรี.
- สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดลพบุรี. (2564). *กรอบอัตรากำลังพนักงานเทศบาลในจังหวัดลพบุรี*. ลพบุรี.
- สุรินภา ทาระนัด. (2561). *ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). สาขาวิชาการบริหารธุรกิจบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สุภาภรณ์ ประทุมขัน. 2557. *ความสัมพันธ์ระหว่างการมุ่งเน้นสมรรถนะหลักกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานปฏิบัติการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. (วิทยานิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต). สาขาการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อัญชลี จอมคำสิงห์.(2560). *ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรกองเจ้าหน้าที่กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสวนสุนันทา.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของผู้บริโภค ในเขตอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

Motivation Factor Influencing Consumers' Decision to Purchase Agricultural Products in Aranyaprathet District Sa Kaeo Province

สิรภพ พงษ์สมร¹, ชนินทร์ วิชชุลตา², ศิริกัญญา ทามารุ่งเรือง³,
 นภัทร พงษ์ประณี^{4*} และ นงนุช หอมบุญ⁵

Sirapob Pongsamorn¹, Chanin Vijchulata², Sirikanya Thammarungrueng³,
 Napat Pongpranithi^{4*}, Nongnuch Homboon⁵

คณะบริหารธุรกิจ สถาบันรัชต์ภาคย์^{1,2,3,4,5}

Faculty of Business Administration, Rajapark Institute^{1,2,3,4,5}

*Corresponding Author E: Mail: napat.p@gmail.com

Received: 04/05/2022; Revised: 15/0//2022; Accepted: 14/11/2022

DOI: 10.14456/jpv.2022.30

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของผู้บริโภคในเขตอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของผู้บริโภคในเขตอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริโภคในเขตอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว จำนวน 400 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ t-test ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริโภคที่มีอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพแตกต่างกันมีการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรแตกต่างกัน 2) ปัจจัยจูงใจด้านราคา (X_2) ด้านสถานที่/ช่องทางการจัดจำหน่าย (X_3) ด้านการส่งเสริมทางการตลาด (X_4) ด้านความต้องการซื้อพืชผลทางการเกษตร (X_6) มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร และตัวแปรทั้ง 4 ตัวแปรสามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรของการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของผู้บริโภคได้ร้อยละ 70.30

คำสำคัญ: ปัจจัย; การตัดสินใจ; ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร; จังหวัดสระแก้ว

Abstract

The objectives of this research were 1) to compare the characteristics of consumers with the buying decision of agricultural products of consumers in Aranyaprathet district, Sa Kaeo Province, 2) to study the motivating factors influenced buying decisions of agricultural products of consumers in Aranyaprathet District, Sa Kaeo Province. The respondent samples were consumers in Aranyaprathet district, Sa Kaeo Province. Used a survey questionnaire as a tool for collecting data, statistics applied for data analysis like t-test, one-way ANOVA and multiple regression analysis. The results showed that 1) the difference gender of elderly consumers, education levels, marital statuses, occupations, there were difference decision to buy agricultural products. 2) the researcher defined Price incentive factor (X_2), location/distribution channel (X_3), marketing promotion (X_4), demand for agricultural products (X_6) influenced Consumers' decision to buy agricultural product and all 4 variables could jointly explain the variability in purchasing decision of agricultural products by 70.30 percent.

Keyword: Factor; Decision; Agricultural Products; SA KAEO Province

1. บทนำ

ภาคการเกษตรมีบทบาทและมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากผลิตผลทางการเกษตรส่วนใหญ่จะนำมาใช้เป็นอาหารที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และสิ่งมีชีวิต (ชนิสรา แก้วสรวรรค์, 2564) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ในส่วนของแผนการพัฒนาภาคเกษตร มีการกำหนดเป้าหมายในการยกระดับการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารเข้าสู่ระบบมาตรฐานและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดและการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ การสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าเกษตรมีความปลอดภัยและตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มผู้บริโภค ส่งเสริมขยายผลและพัฒนาการผลิตในระบบเกษตรกรรมยั่งยืน และการขับเคลื่อนการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์อย่างจริงจัง (ศานิต ปิ่นทอง และคณะ, 2564) และแม้ว่าภาคการเกษตรจะได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลในทุกยุคสมัย แต่ภาคการเกษตรของประเทศไทยยังประสบกับปัญหาหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นภัยพิบัติทางธรรมชาติ ต้นทุนการผลิตที่สูงในขณะที่ราคาผลผลิตกลับตกต่ำ เป็นต้น (ศิริพงษ์ ฐานมั่น และ นิรินธนา บุขุภักษ์, 2562)

โดยที่การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรสามารถยกระดับราคาสินค้าไม่ให้เกิดค่าและการสร้างเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลผลิตทางการเกษตร การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรให้เป็นผลิตภัณฑ์อาหารหรือวัตถุดิบอาหารทำให้สามารถขยายตลาดการค้าออกไปสู่ต่างประเทศและช่วยเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ประเทศ ทั้งนี้โอกาสและความท้าทายของผลผลิตทางการเกษตรแปรรูปหรือผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูปนั้น มาจากความต้องการบริโภคสินค้าเกษตรแปรรูปที่มีคาดการณ์ว่าจะเพิ่มมากขึ้นตามแรงสนับสนุนของผู้บริโภคใหม่ ที่มีความต้องการผลิตภัณฑ์ที่จะเข้ามาช่วยอำนวยความสะดวกในการใช้ชีวิต ความนิยมผลิตภัณฑ์ที่ช่วยในการดูแลสุขภาพ

นอกจากนี้ยังมีนโยบายของภาครัฐที่ให้การสนับสนุนผู้ประกอบการที่สนใจการแปรรูปสินค้าเกษตรและต้องการยกระดับผลิตภัณฑ์ด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีผลิตอาหารผ่านโครงการต่างๆ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาราคาสินค้าเกษตรและยังช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้าและสามารถตอบสนองความต้องการของตลาดในอนาคตได้ด้วย (ทัตษกร ศรีสุข, 2563) รวมถึงการใช้กลยุทธ์ทางการตลาดและส่วนประสมทางการตลาดมาช่วยในการกระตุ้นการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของผู้บริโภคในอนาคต (ดลนัสม์ โพธิ์ฉาย, 2562; อัมรัตน์ บุตรโสภา, 2562; วรณา โชคบรรดาลสุข และคณะ, 2563) จังหวัดสระแก้วมีพื้นที่เกษตรกรรม 2,469,094 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 54.9 ของพื้นที่ทั้งหมด (4,496,962 ไร่) พื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ใช้ประโยชน์ในการทำนาร้อยละ 31 ปลูกพืชไร่ ได้แก่ มันสำปะหลังร้อยละ 14 อ้อยโรงงานร้อยละ 10 และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ร้อยละ 5 นอกนั้นเป็นพื้นที่ไม้ผล ไม้ยืนต้น ร้อยละ 9 และทำการเกษตรอื่นๆ ร้อยละ 31 (สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2564) และยังเป็นพื้นที่ตลาดการค้าชายแดนที่สำคัญในประเทศไทย โดยเฉพาะในอำเภออรัญประเทศที่มีจุดผ่านแดนสำหรับการค้าชายแดนผ่านชายแดนไทย มีการส่งออกสินค้าเกษตรจำนวนมาก ประชากรส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพเกษตรกรรมและมีจำนวนแรงงานภาคเกษตรกรรมจำนวนมากเป็นลำดับต้นๆ ของจังหวัด (นิตยา ดวงประทุม, 2561) จึงเป็นพื้นที่หนึ่งที่ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงได้ง่ายในการติดต่อซื้อขายสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรในรูปแบบต่างๆ นานา ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาปัจจัย(ส่วนประสมทางการตลาด)ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลผลิตทางการเกษตรของผู้บริโภคในเขตอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว เพื่อให้สามารถทราบถึงปัจจัยทางการตลาดและความคิดเห็นของผู้บริโภคในการตัดสินใจซื้อผลผลิตทางการเกษตร และเป็นข้อมูลสำหรับผู้ประกอบการในการวางแผนการตลาดและการลงทุนให้สามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้มากขึ้น รวมถึงเป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมเศรษฐกิจการค้าชายแดนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อเปรียบเทียบการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของผู้บริโภคในเขตอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
- 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของผู้บริโภคในเขตอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

3. ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ ผู้บริโภคในอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ไม่ทราบจำนวนที่แน่นอนผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ W.G.Cochran(1977)ที่ระดับความคลาดเคลื่อนที่ 5% ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งเน้นศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของผู้บริโภคในเขตอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ภายใต้แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการ แนวคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อ แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจในการซื้อสินค้าและส่วนประสมทางการตลาด 4P's

ขอบเขตด้านตัวแปร ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ลักษณะของผู้บริโภค ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อ ได้แก่ ส่วนประสมทางการตลาด ประกอบด้วย ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านสถานที่/ช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด แรงจูงใจ และความต้องการซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ตัวแปรตาม ได้แก่ การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของผู้บริโภคในเขตอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ขอบเขตด้านพื้นที่ อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ขอบเขตด้านระยะเวลา มิถุนายน 2564 - มีนาคม 2565

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม โดยมีรายละเอียดดังนี้ ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน แบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) จำนวน 6 ข้อ ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) จำนวน 6 ข้อ ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับ ส่วนประสมทางการตลาดบริการ 4P's แรงจูงใจ และความต้องการซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร จำนวน 21 ข้อ แบบสอบถามเป็นแบบ

มาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ (Likert's Five Rating Scale) ส่วนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของผู้บริโภคในเขตอำเภอรัฐประเทศ จังหวัดสระแก้ว จำนวน 5 ข้อ แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert's Five Rating Scale) ส่วนที่ 5 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ เป็นคำถามปลายเปิด

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจซื้อ แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรม การซื้อสินค้า แนวคิดเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาดบริการ 4P's และแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรม การซื้อ นำข้อมูลที่ได้มาทำการสร้างเป็นแบบสอบถามให้ครอบคลุมเนื้อหาที่จะศึกษา 2) ทำการสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะของผู้บริโภค พฤติกรรม การซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของผู้บริโภคในเขตอำเภอรัฐประเทศ จังหวัดสระแก้ว ข้อคำถามเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะ 3) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อทำการตรวจสอบ ข้อบกพร่อง และนำข้อเสนอแนะมาทำการปรับปรุงแบบสอบถามให้มีความสมบูรณ์และเที่ยงตรงมาก 4) การหาค่าความเที่ยงตรงของเครื่องมือ นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน 5) ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อทำการตรวจสอบอีกครั้งแล้วนำมาแก้ไขให้สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป 6) ทำการวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ด้วยวิธี Cronbach's Alpha coefficient ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .928

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำแบบสอบถามแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างบังเอิญ จากผู้บริโภคที่ ซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของผู้บริโภคในเขตอำเภอรัฐประเทศ จังหวัดสระแก้ว จำนวน 400 ราย

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติโดยจัดทำรหัสตามที่กำหนดไว้ และกรอกข้อมูลลงในโปรแกรม ทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และทำการวิเคราะห์ข้อมูล ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล การทดสอบ t-test การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

5. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผลการเปรียบเทียบการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของผู้บริโภคในอำเภอรัฐประเทศ จังหวัดสระแก้วแยกตามปัจจัยส่วนบุคคล มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของผู้บริโภคในอำเภอรัฐประเทศ จังหวัดสระแก้ว จำแนกตามเพศ

ตัวแปร	เพศ	N	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของผู้บริโภค	ชาย	125	4.31	0.356	0.045	.914
	หญิง	275	4.31	0.403		
	รวม	400	4.31	.384		

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้บริโภคที่มี เพศ แตกต่างกันมีการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของผู้บริโภคในอำเภอรัฐประเทศ จังหวัดสระแก้ว แตกต่างกัน

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของผู้บริโภคในอำเภอรัฐประเทศ จังหวัดสระแก้ว จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้บริโภค

	ตัวแปร	N	$\bar{X}$	S.D.	F	Sig.
การตัดสินใจซื้อ ผลิตภัณฑ์ทางการ เกษตรของ ผู้บริโภค	อายุ					
	น้อยกว่า 25 ปี	34	4.45	0.397	3.049	.017*
	25-35 ปี	159	4.28	0.397		
	36-45ปี	64	4.21	0.356		
	46-55 ปี	79	4.33	0.364		
	55 ปีขึ้นไป	64	4.38	0.395		
	ระดับการศึกษา					
	ต่ำกว่าปริญญาตรี	36	4.44	0.397	3.011	.050*
	ปริญญาตรี	325	4.29	0.384		
	สูงกว่าปริญญาตรี	39	4.35	0.396		
สถานภาพ						
โสด	39	4.46	0.398	3.602	.028*	
สมรส	337	4.29	0.381			
หย่าร้าง/หม้าย/แยกกันอยู่	24	4.33	0.436			

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้บริโภคที่มีอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผลการเกษตรของผู้บริโภคในอำเภอรัฐประเทศ จังหวัดสระแก้ว แตกต่างกัน

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผลการเกษตรของผู้บริโภคในอำเภอรัฐประเทศ จังหวัดสระแก้ว จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้บริโภค (ต่อ)

	ตัวแปร	N	$\bar{X}$	S.D.	F	Sig.
การตัดสินใจซื้อ ผลิตภัณฑ์การ เกษตรของ ผู้บริโภค	อาชีพ					
	ข้าราชการ	77	4.25	0.393	2.252	.049*
	พนักงานรัฐวิสาหกิจ	70	4.34	0.389		
	พนักงานลูกจ้างบริษัทเอกชน	81	4.26	0.356		
	ธุรกิจส่วนตัว	17	4.49	0.448		
	พ่อบ้าน/แม่บ้าน	103	4.29	0.372		
	อื่น ๆ	52	4.41	0.415		
	รวม	400	4.31	0.388		
	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน					
	น้อยกว่า 15,000 บาท	41	4.40	0.394	2.170	.072
	15,000 -25,000 บาท	195	4.26	0.381		
	25,001- 35,000 บาท	85	4.33	0.396		
	35,001- 45,000 บาท	44	4.32	0.403		
	มากกว่า 45,000 บาท ขึ้นไป	35	4.41	0.356		
	รวม	400	4.31	0.388		

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่าผู้บริโภคที่มีอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ ต่างกัน มีการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผลการเกษตรของผู้บริโภคในอำเภอรัฐประเทศ จังหวัดสระแก้ว แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ตารางที่ 4 แสดงค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณของการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของผู้บริโภค

ปัจจัย	b	SEeb	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (a)	.527	.161		3.277	.001*
ผลิตภัณฑ์ (X ₁)	-.054	.038	-.051	-1.434	.152
ราคา (X ₂)	.098	.037	.096	2.656	.008*
สถานที่/ช่องทางการจัดจำหน่าย (X ₃)	.114	.035	.123	3.251	.001*
การส่งเสริมการตลาด (X ₄)	.075	.034	.078	2.189	.029*
แรงจูงใจ (X ₅)	.058	.036	.056	1.623	.105
ความต้องการซื้อพืชผลทางการเกษตร (X ₆)	.586	.035	.653	16.634	.000*

R= 0.839 R²= 0.703 Adjust R²= 0.699 SEEst = 0.21313 F= 155.146 Sig.= 0.000*

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4 พบว่าปัจจัยด้านราคา (X₂) ด้านสถานที่/ช่องทางการจัดจำหน่าย (X₃) ด้านการส่งเสริมทางการตลาด (X₄) ด้านความต้องการซื้อพืชผลทางการเกษตร (X₆) อิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของผู้บริโภคในเขตอำเภอรัฐประศาสน์ จังหวัดสระแก้ว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงที่สุดต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของผู้บริโภคเรียงตามลำดับคือ ด้านความต้องการซื้อพืชผลทางการเกษตร (X₆) ด้านสถานที่/ช่องทางการจัดจำหน่าย (X₂) ด้านสถานที่/ช่องทางการจัดจำหน่าย (X₃) ราคา (X₂) และด้านการส่งเสริมการตลาด (X₄) ตามลำดับ และตัวแปรทั้ง 4 ตัวแปรสามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรของการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของผู้บริโภคได้ร้อยละ 70.30 สามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนได้ดังนี้

$$\hat{Y} = 0.527 + 0.098X_2 + 0.114X_3 + 0.075X_4 + 0.586X_6$$

6. อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อเปรียบเทียบการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของผู้บริโภคในเขตอำเภอรัฐประศาสน์ จังหวัดสระแก้วกับลักษณะของผู้บริโภค พบว่า ผู้บริโภคที่มีอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพแตกต่างกันมีการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรแตกต่างกัน สอดคล้องกับผล

การศึกษาของสรียา ศะระมย์ ญัฐดนัย ประพันธ์พนธ์ (2561) เรื่อง ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อปลาสดแปรรูปภายใต้บรรจุภัณฑ์ในตลาดวัดบางพลีใหญ่ใน อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ผู้บริโภคที่มี อายุ อาชีพที่แตกต่างกันมีการตัดสินใจซื้อปลาสดแปรรูปแตกต่างกัน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุภักดิ์ ภักดีโต และ ไกรชิต สุตะเมือง (2556) เรื่อง แรงจูงใจในการบริโภคข้าวอินทรีย์ของผู้บริโภคในวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพส่งผลต่อแรงจูงใจในการบริโภคข้าวอินทรีย์ของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลแตกต่างกัน

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผลผลิตทางการเกษตรของผู้บริโภคในเขตอำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว พบว่า ปัจจัยด้านราคา (X_2) ด้านสถานที่/ช่องทางการจัดจำหน่าย (X_3) ด้านการส่งเสริมทางการตลาด (X_4) ด้านความต้องการซื้อพืชผลทางการเกษตร (X_6) มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผลผลิตทางการเกษตรของผู้บริโภคในเขตอำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว สอดคล้องกับผลการศึกษาของอรุณโรจน์ เอกพนิชย์ (2558) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อน้ำผักและผลไม้ อินทรีย์แบบสกัดเย็นของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อน้ำผักและผลไม้ อินทรีย์แบบสกัดเย็นของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและ ปริมณฑลคือ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์และราคามากที่สุดสอดคล้องกับผลการศึกษาของพรพิมล สระทองปิงและคณะ (2561) เรื่อง พฤติกรรมของผู้บริโภคในการเลือกซื้อสินค้าเกษตรอินทรีย์ในตลาดนัดสุขใจ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม พบว่า การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และ ข้อมูลที่ได้รับจากการประชาสัมพันธ์ มีผลต่อการตัดสินใจซื้อ

7. สรุปผลการวิจัย

1) ผลการเปรียบเทียบการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผลผลิตทางการเกษตรของผู้บริโภคในเขตอำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้วกับลักษณะของผู้บริโภค พบว่า ผู้บริโภคที่มีอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพแตกต่างกันมีการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผลผลิตทางการเกษตรแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผลผลิตทางการเกษตรของผู้บริโภคในเขตอำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว พบว่า ปัจจัยด้านราคา (X_2) ด้านสถานที่/ช่องทางการจัดจำหน่าย (X_3) ด้านการส่งเสริมทางการตลาด (X_4) ด้านความต้องการซื้อพืชผลทางการเกษตร (X_6) มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผลผลิตทางการเกษตรของผู้บริโภคในเขตอำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

8. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับความต้องการซื้อพืชผลทางการเกษตร สถานที่/ช่องทางการจัดจำหน่ายในการซื้อ ราคา และการส่งเสริมการตลาด ดังนั้น ผู้ประกอบการด้านผลิตผลทางการเกษตรควรมีการปรับปรุง รูปแบบผลผลิตทางการเกษตรทั้งสินค้าที่เป็นของสด ให้มีความสดใหม่ และสินค้าแปรรูปจากผลผลิตทางการเกษตรควรมีบรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม สะอาดเพื่อดึงดูดใจให้ผู้บริโภคสนใจซื้อ ควรมีการกำหนดราคาที่เหมาะสมกับคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ควรเพิ่มสถานที่จำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรให้มากขึ้นและ มีการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรผ่านช่องทางที่หลากหลาย มีบริการจัดส่งให้กับผู้บริโภคอย่างรวดเร็ว และคำนึงถึงคุณภาพของผลิตภัณฑ์เมื่อส่งมอบถึงมือผู้บริโภค เพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภค และสร้างความพึงพอใจให้กับผู้บริโภคและกลับมาซื้อซ้ำ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งถัดไป

1) ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริโภคที่มาเลือกซื้อผลผลิตทางการเกษตร ถึงความต้องการที่แท้จริง เพื่อได้ข้อมูลสำคัญสำหรับผู้ประกอบการนำไปปรับปรุงกลยุทธ์ทางการตลาดให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2) ควรศึกษาความต้องการซื้อผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่อื่น เพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุมการศึกษามากขึ้น และเป็นข้อมูลสำหรับผู้ประกอบการนำไปปรับใช้ และเป็นข้อมูลสำหรับผู้บริโภคใช้ตัดสินใจในการเลือกซื้อผลผลิตทางการเกษตร

9. เอกสารอ้างอิง

- ชนิสรา แก้วสุวรรณ. (2564). การพัฒนาศักยภาพด้านมาตรฐานผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา. วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง, 10(2), 92-108.
- ทัตษกร ศรีสุข. (2563). แนวทางการพัฒนากลุ่มผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูปภายใต้โครงการผลักดันเกษตรกรก้าวสู่เกษตรกรปราดเปรื่องของจังหวัดลำปาง. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์นมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 6(1), 39-51.
- นัตยา ดวงประทุม. (2561). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความเครียดของแรงงานภาคเกษตรกรรมในอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว. ใน การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 9 (น.755-763). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

- ดลนัสม์ โพธิ์ฉาย. (2562). ปัจจัยทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจบริโภคผลไม้พรีเมียม
 กรณีศึกษาผู้บริโภคในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจ
 มหบัณฑิต,บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พรพิมล สระทองปิงและคณะ (2561). พฤติกรรมของผู้บริโภคในการเลือกซื้อสินค้าเกษตรอินทรีย์ใน
 ตลาดนัดสุขใจ อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
 มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 20(2),185-192.
- วรรณ โชคบรรดาลสุข, กุลยา อนุโลก, วรลักษณ์ ทองประยูร, และลำไย มีเสนห. (2563). แนว
 ทางการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันของผลิตภัณฑ์มะพร้าวแปรรูปในจังหวัดราชบุรีด้วยหลัก
 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารสมาคมวิจัย, 25(1), 77-91.
- ศานิต ปิ่นทอง, นิรันดร์ ยิ่งยวด, และวรรณ นิยมหอม. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการผลิต
 มะพร้าวอินทรีย์ของเกษตรกรอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วารสาร
 สังคมศาสตร์วิจัย, 12(1), 192-211.
- ศิริพงษ์ ฐานมั่น และ นิรินธนา บุษปฤกษ์. (2562). การศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรและ
 พฤติกรรมผู้บริโภคโดยกระบวนการวิจัยแบบผสมผสาน. วารสารวิจัยและพัฒนาวิจัย
 กรม ในพระบรมราชูปถัมภ์, 14(1), 111-124.
- สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2564). ข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรและสหกรณ์ของ
 จังหวัดสระแก้ว ประจำปีงบประมาณ 2564. สืบค้นจาก
<https://www.opsmoac.go.th/sakaeo-dwl-files-431491791167>
- สรียา ศะสมย์และณัฐดนัย ประพันธ์พจน์ (2561). ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อปลา
 สลิดแปรรูปภายใต้บรรจุภัณฑ์ในตลาดวัดบางพลีใหญ่ใน อำเภอบางพลี จังหวัด
 สมุทรปราการ.วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี,12(พิเศษ),184-192.
- สุภัค ภักดีโต และ ไกรชิต สุตะเมือง (2556). แรงจูงใจในการบริโภคข้าวอินทรีย์ของผู้บริโภคในวัย
 ทำงานในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. วารสารการเงิน การลงทุน การตลาด และ
 การบริหารธุรกิจ 3(1),547-597.
- อรุณโรจน์ เอกพนิชย์. (2558). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อน้ำผักและผลไม้อินทรีย์แบบสกัดเย็น
 ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อัมรัตน์ บุตรโสภา. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าเกษตรผ่านเครือข่ายออนไลน์ด้วย
 เทคนิคการวัดพฤติกรรมเชิงเส้นแบบหลายกลุ่มของกลุ่มผู้บริโภคเจนเนอร์เรชั่น บี เอ็กซ์
 และวาย. การค้นคว้าอิสระหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, คณะบริหารธุรกิจ
 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ.
- Cochran, W. G. (1977). Sampling techniques (3rd ed.). New York: John Wilay & Sons.

บทวิเคราะห์บริบททางการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์
ผ่านการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทย
Analysis of Influence of Political Context and Interest Groups
on E-waste Management Policies in Thailand

ธัญญา ดวงทอง^{1*}

Thanya Duangthong^{1*}

มหาวิทยาลัยรังสิต¹

Rungsit University, Thailand¹

*Corresponding Author E-mail: getthanya@gmail.com

Received: 14/08/2021; Revised: 26/07/2022; Accepted: 31/10/2022

DOI: 10.14456/jpv.2022.31

บทคัดย่อ

บทความวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์บริบททางการเมืองที่มีอำนาจต่อการกำหนดนโยบายและระบบการบริหารจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทย 2) วิเคราะห์กลุ่มผลประโยชน์ในระบบเศรษฐกิจประเทศไทยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทย 3) ปรับปรุงนโยบายการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์สู่การนำนโยบายไปปฏิบัติให้สอดคล้องกับบริบทของประเทศไทย ตลอดจนนโยบายสนับสนุนให้เป็นไปอย่างเหมาะสม การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ใช้เครื่องมือสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi – Structure Interview) จากการศึกษาพบว่า 1) บริบททางการเมืองไทย มีลักษณะการใช้อำนาจมีอิทธิพลเหนืออำนาจรัฐ เพราะคุณลักษณะพิเศษของชนชั้นนำทำให้นโยบายของประเทศไทยจะถูกประกอบขึ้นจากกระบวนการของตัวกระทำทางอำนาจทั้งที่มีอำนาจโดยตรงในการตัดสินใจนโยบายและการสร้างอิทธิพลขึ้นเหนือนโยบายเพื่อขับเคลื่อนพลังอำนาจของตัวกระทำให้เกิดนโยบาย รวมถึง 2) กลุ่มผลประโยชน์ในระบบเศรษฐกิจมีความเกี่ยวพันระหว่างกลุ่มนักธุรกิจหรือกลุ่มนายทุนและพรรคการเมืองไทยมาอย่างช้านานมักใช้อำนาจในการเข้าแทรกแซงหรือชี้นำการสร้างอิทธิพลต่อเนื้อหาของนโยบายนำไปสู่การมีผลประโยชน์เชิงนโยบาย ตลอดจนการพยายามผลักดันนโยบายเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มตน และ 3) นำไปสู่การผลักดันในการสร้างกรอบให้ภาครัฐร่วมขับเคลื่อนให้เกิดกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับ สู่การนำ

นโยบายไปปฏิบัติที่สอดคล้องกับบริบทของประเทศไทย ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาของระบบและกระบวนการรีไซเคิลในประเทศไทยที่มีประสิทธิภาพได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: 1. บริบททางการเมือง, 2. กลุ่มผลประโยชน์, 3. การบริหารจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์

Abstract

This research aims to 1) analyze the political influences over Thailand's e-waste policy formation and e-waste management 2) analyze the interest groups in Thailand's economic system that influences or disrupt Thailand's e-waste policy formation 3) develop the proper E-waste management policy and supportive policy to comply with Thailand's country context for further policy implementation. The research used qualitative in-depth interview methodology and semi-structure interview. (Finding 1) The political context that influences policy formation comes from social intervention to intervene or dominate the state power. Because of the elite class's distinct characteristics, policy formation in Thailand is influenced not only by the mechanism of direct in-charge authorities, but also by elite influence to empower these direct in-charge authorities during the policy formation process. On top of that, (Finding 2) the interest groups in Thailand's economic system that influence or disrupt Thailand's e-waste policy formation have long interrelation with political parties. As long as these interest groups have the ability to influence environmental law and policy formation and execution in Thailand's political framework, this connection will lead to personal gains from the policy and a desire to push the policy forward to benefit these interest groups. In addition, (Finding 3). This study has created a framework to assist government sectors in accelerating the formation of law, regulation, or restriction to upgrade e-waste management policy formation and implementation that is synchronized with Thailand's context in order to improve the country's long-term e-waste management and recycling system.

Keywords: 1. Political Context, 2. Interest Groups, 3. Electronic Waste Management

1. บทนำ

ขณะที่สังคมไทยในปัจจุบันกำลังเผชิญกับสภาพแวดล้อมทางการเมืองและการบริหารที่อยู่บนพื้นฐานความไม่เข้มแข็งและความไม่ต่อเนื่องของระบบประชาธิปไตย (พระมหาศิวพล, 2565) กล่าวคือ ฝ่ายบริหารหรือฝ่ายข้าราชการประจำ ล้วนแต่มีอำนาจที่เกิดจากการครอบครองอาวุธยุทโธปกรณ์ กำลังพล ทรัพยากร รวมถึงอำนาจที่เกิดจากการครอบครองข้อมูลข่าวสาร ความรู้ และความเชี่ยวชาญ ประกอบกับรากฐานความสัมพันธ์เชิงอำนาจของฝ่ายข้าราชการในฐานะผู้อุปถัมภ์หรือที่พึ่งของประชาชน อำนาจดังกล่าวจะเห็นได้ว่ามีลักษณะเป็นอำนาจตามจารีตประเพณี (Traditional Power) หรือแม้แต่อำนาจบารมี (Charismatic Power) ที่เกิดขึ้นในระดับองค์กรของระบบราชการ หรือในระดับบุคคล โดยเฉพาะในสายทหารนั้นอำนาจดังกล่าวเป็นอำนาจที่มีความมั่นคงต่อเนื่อง และมีพลังอำนาจในทางปฏิบัติที่เหนือกว่าอำนาจอันชอบธรรมตามกฎหมาย (Legal Authority) (จิตติมา ถิรศิริกุล, 2563) รวมถึงมีการเปิดโอกาสให้กลุ่มผลประโยชน์เข้ามาทำหน้าที่เป็นกลไกในการรวบรวมผลประโยชน์ที่คล้ายคลึงกันให้เป็นกลุ่มก้อนและสะท้อนผลประโยชน์ร่วมกันในรูปของนโยบายผ่านช่องทางการเข้าถึงรัฐบาลและระบบราชการ ซึ่งสังคมไทยในปัจจุบันมีความเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรมทางสังคม ภายใต้เงื่อนไขทางเศรษฐกิจและการเมืองในยุคปัจจุบัน และมีรากฐานฝังลึกมาจากระบบเศรษฐกิจและการเมืองตั้งแต่อดีตของประเทศไทยนั้นอาจจำเป็นต้องสร้างความเสมอภาคและการเห็นค่าความเป็นมนุษย์ที่เท่ากัน คือ ความสำคัญพื้นฐานที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในสังคม

ในการศึกษานโยบายของประเทศไทยนั้นส่วนใหญ่ผู้คนมักจะให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ของนโยบาย (Output) จะไม่มองกระบวนการเปลี่ยนแปลง หรือ ผลลัพธ์ของการสร้างอิทธิพลที่เกิดขึ้นในเชิงกระบวนการ (Process) ระหว่างขั้นตอนที่จะเกิดนโยบาย งานวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญเชิงกระบวนการในการผลักดันนโยบายการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ในสังคม เพราะในขั้นตอนที่จะได้มาซึ่งนโยบายนี้จะขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจตัดสินใจทางการเมือง อีกทั้งสิ่งที่สำคัญต่อการกำหนดนโยบายของประเทศไทยนั้นถูกกำหนดด้วยบริบททางการเมืองที่มีโครงสร้างอำนาจทางการเมืองเป็นแบบชนชั้นนำผ่านการสร้างหรือการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายอำนาจของกลุ่มชนชั้นนำ อำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองสามกลุ่มหลัก คือ รัฐ (ชนชั้นนำไทย/ กลไกรัฐ), กลุ่มทุนข้ามชาติ (Multinational Capital) และกลุ่มทุนชาติ (National Capital) กระทั่งก่อให้เกิดการรวมศูนย์หรือการกระจุกตัวของอำนาจในการตัดสินใจอยู่ที่คนกลุ่มน้อย (Minority) กลุ่มหนึ่งในสังคม (ผาสุก พงษ์ไพจิตร และ คริส เบเคอร์, 2546; ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2557; Domhoff, 2002) ปรากฏการณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่าในกระบวนการขับเคลื่อนนโยบายนั้น ชนชั้นนำไทยและพันธมิตรได้มีการปฏิบัติการทางความคิดผ่าน การครอบงำและกดทับทั้งนี้เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับนโยบายสาธารณะเหล่านั้น

โดยหนึ่งในวิธีการเพื่อครอบงำและกดทับ ก็คือ การผลิต/สร้างและ ปฏิบัติการทางวาทกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ภายใต้สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาของบทวิเคราะห์นโยบายเชิงวาทกรรมว่าที่ผ่านมานั้นขึ้นนำไทยและพันธมิตรได้ร่วมกัน ผลิต/สร้าง/ปฏิบัติการทางวาทกรรมในลักษณะใดบ้าง และผู้กระทำการกลุ่มนี้ มีเป้าหมายในการผลิต/สร้าง และปฏิบัติการทางวาทกรรมเพื่ออะไร

ซากเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ควรได้รับการจัดการอย่างเร่งด่วนในประเทศไทย เนื่องจากปริมาณขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่เพิ่มขึ้นทั่วโลกทำให้ประเทศพัฒนาต่างพยายามหาแนวทางป้องกันเพื่อไม่ให้ประเทศของตนได้รับผลกระทบจากปัญหาขยะอิเล็กทรอนิกส์ โดยประเทศส่วนใหญ่ใช้กฎหมายควบคุมให้ผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าต้องนำซากอิเล็กทรอนิกส์ของตนไปกำจัด ตามหลักการขยายความรับผิดชอบของผู้ผลิต (Extended Producer Responsibility : EPR) ทำให้ผู้ผลิตบางกลุ่มไม่ต้องการเพิ่มต้นทุนในการกำจัด เนื่องจากในการกำจัดขยะอิเล็กทรอนิกส์ต้องใช้ต้นทุนสูงทำให้กลุ่มผู้ผลิตหาช่องทางหลีกเลี่ยงที่จะไม่กำจัดซาก โดยส่งไปยังประเทศที่ไม่มีกฎหมายควบคุมและไม่มีระบบการจัดการอย่างชัดเจนทำให้ประเทศเหล่านั้นกลายเป็นแหล่งรองรับขยะอิเล็กทรอนิกส์จากประเทศที่พัฒนา ซึ่งประเทศไทยตกเป็นหนึ่งในทางเลือกที่ต่างพยายามผลักดันซากเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เข้ามายังประเทศไทย ปัจจุบันประเทศไทยกำลังเผชิญกับปัญหาในการจัดการซากเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่มีปริมาณเพิ่มสูงขึ้นถึง 4 แสนตันต่อปี และยังจะเห็นได้ว่า นอกเหนือจากปริมาณขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่เกิดขึ้นจากการบริโภคภายในประเทศแล้วขยะอิเล็กทรอนิกส์ยังกลายเป็นปัญหามลพิษข้ามพรมแดน การค้าขยะอิเล็กทรอนิกส์ในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ถือเป็นอาชญากรรมข้ามชาติที่มีเงินหมุนเวียนมากเป็นอันดับต้น ๆ (สักรินทร์ นิยมศิลป์, 2558) สิ่งที่ภาครัฐต้องเร่งผลักดัน คือ ด้านนโยบายการจัดการซากผลิตภัณฑ์ของไทย ซึ่งมีลักษณะเดียวกับการกำหนดนโยบายตามหลักการขยายความรับผิดชอบของผู้ผลิต หรือ อีพอาร์ในหลายประเทศ นโยบายของไทยไม่เพียงแต่ต้องการจะยกระดับมาตรฐานการเก็บรวบรวม การบำบัด การกำจัด และการสนับสนุนการนำทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ผ่านกระบวนการรีไซเคิลเท่านั้น แต่ยังต้องการให้เกิดการออกแบบและผลิตผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอันเป็นการแก้ปัญหาที่ต้นทางอีกด้วย

ปัจจุบันประเทศไทยได้ตระหนักถึงปัญหานี้ โดยมีการกำหนดร่างนโยบาย เช่น ความรับผิดชอบที่เพิ่มขึ้นของผู้ผลิต (Extended Producer Responsibility: EPR) แต่ยังคงมีปัญหในขั้นตอนการผลิตทำให้เกิดนโยบาย และหากเมื่อนโยบายเกิดขึ้นแล้วจะมีวิธีอย่างไรในการบังคับใช้อย่างเหมาะสม รวมถึงการนำนโยบายไปปฏิบัติ และการดำเนินการระบบการจัดการเรื่องแหล่งทุนจากผู้นำเข้า/ผู้ผลิต ระบบการถอดแยกและการรีไซเคิลที่เหมาะสม เป็นต้น การวิจัยในครั้งนี้จะนำไปสู่การผลักดันการสร้างกรอบให้ภาครัฐร่วมกันขับเคลื่อนให้เกิดกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับ เพื่อ

ปรับปรุงนโยบายการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์สู่การนำนโยบายไปปฏิบัติให้สอดคล้องกับบริบทของประเทศไทย และทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อวิเคราะห์บริบททางการเมืองที่มีอำนาจต่อการกำหนดนโยบายระบบการบริหารจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทย
- 2) เพื่อวิเคราะห์กลุ่มผลประโยชน์ในระบบเศรษฐกิจประเทศไทยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายระบบการบริหารจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทย
- 3) เพื่อนำเสนอการขับเคลื่อนนโยบายการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์สู่การนำนโยบายไปปฏิบัติให้สอดคล้องกับบริบทของประเทศไทย ตลอดจนนโยบายสนับสนุนให้เป็นไปอย่างเหมาะสม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1) รูปแบบของการวิจัยในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – Depth Interview) เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมในการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย โดยการสืบค้นแก่นสาระและความหมายของพฤติกรรมและความสัมพันธ์ในปรากฏการณ์ ผ่านการบอกเล่าและมุมมองของผู้ให้ข้อมูลอันประกอบด้วยกลุ่มข้าราชการการเมือง กลุ่มข้าราชการประจำ กลุ่มผลประโยชน์ที่มีอิทธิพลทางการเมือง กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มผู้ประกอบการรีไซเคิลขยะอิเล็กทรอนิกส์ และกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพคัดแยกขยะอิเล็กทรอนิกส์ บุคลากรเหล่านี้ล้วนเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ตรงกับปรากฏการณ์ ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่สามารถสะท้อนภาพของปรากฏการณ์ได้อย่างแท้จริงและชัดเจน

2) การดำเนินการวิจัย

(1) ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย ผู้วิจัยแบ่งตามประเด็นการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1 เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เพื่อใช้ในการทำความเข้าใจในบริบทของการเมืองไทยต่อผลประโยชน์ของกลุ่มธุรกิจการเมืองในประเทศไทยกับปรากฏการณ์ทางสังคมที่สำคัญต่อการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทยนั้นได้อย่างแท้จริงและชัดเจน จำนวน 12 คน ประกอบด้วย กลุ่มข้าราชการประจำ กลุ่มข้าราชการการเมือง และกลุ่มผลประโยชน์ที่มีอิทธิพลทางการเมือง

ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 2 เป็นผู้ให้ข้อมูลเพื่อเสริมผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อใช้ในการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1 หรือผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 10 คน ประกอบด้วยกลุ่มผู้ประกอบการวิชาชีพเคหะอิเล็กทรอนิกส์ กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพคัดแยกขยะอิเล็กทรอนิกส์ และกลุ่มนักวิชาการ

(2) การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาผ่านผู้มีประสบการณ์ในเรื่องนั้น และกลุ่มคนหรือสถานการณ์ที่มีความเชี่ยวชาญในการคัดแยกขยะอิเล็กทรอนิกส์โดยเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านขยะอิเล็กทรอนิกส์หรือประกอบอาชีพคัดแยกขยะอิเล็กทรอนิกส์มาแล้วไม่ต่ำกว่า 10 ปีโดยการเลือกจากการแนะนำต่อกันไปหรือกล่าวอ้างถึงหรือแบบสายใยเชื่อมโยง (ชาย โพธิ์สิตา, 2554)

3) วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – Depth Interview) เป็นรายบุคคล โดยใช้แบบสอบถามแบบกึ่งโครงสร้าง ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1 (ผู้ให้ข้อมูลหลัก) ใช้แนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guideline) แบบสอบถามชุดที่ 1 เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมโดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi – Structure Interview) เป็นรายบุคคล และใช้แนวทางการสัมภาษณ์ชุดที่ 2 เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล แต่ขณะที่ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยได้ยอมรับประเด็นที่เกิดขึ้นระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อนำมาปรับแนวทางสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง

4. ผลการวิจัย

การวิจัยวิเคราะห์บริบททางการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ผ่านการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทย เกิดขึ้นจากการเข้ามามีบทบาททางการเมืองโดยตรงของกลุ่มผลประโยชน์ในประเทศไทย ซึ่งเข้ามามีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจในการผลักดันนโยบายและกฎหมายการบริหารจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทย ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

สถานการณ์ขยะอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย

สถานการณ์ขยะอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทยในปัจจุบัน ยังมีการนำเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์ทั้งถูกกฎหมายและไม่ถูกกฎหมาย โดยการนำเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศที่ไม่ถูกกฎหมายได้มีการตรวจพบและจับกุมที่ด่านศุลกากรหลายแห่ง อีกทั้งขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่เกิดขึ้นจากภาคครัวเรือนและโรงงานอุตสาหกรรมภายในประเทศไทยโดยรวมยังมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้นทุกปี โดยพบว่าในปี พ.ศ. 2558 มีขยะอิเล็กทรอนิกส์เกิดขึ้นปริมาณ 384,233 ตัน ปี พ.ศ. 2559 มีปริมาณ 393,070 ตัน ปี 2560 มีปริมาณ 401,387 ตัน (กรมควบคุมมลพิษ, 2560) ปี พ.ศ. 2561 มีปริมาณ 417,650 ตัน

และปี พ.ศ. 2562 เพิ่มขึ้นเป็น 421,335 ตัน (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2563) นับได้ดังต่อไปนี้

ช่องทางที่ 1 ที่มีขยะอิเล็กทรอนิกส์เกิดขึ้นในประเทศไทยมีการคาดการณ์ปริมาณขยะจากการคัดแยกเกิดขึ้นถึง 0.8 ตันต่อวัน ซึ่งวิธีการจัดการขยะที่เหลือจากการถอดแยกคือการฝังกลบ กองรวมกันไว้ ลักลอบเผา หรือนำไปทิ้ง ณ บ่อขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกสะอาด (กรมควบคุมมลพิษ, 2563) ทำให้เกิดเป็นขยะพิษอันตรายกองทับถมในบ่อขยะสะสมต่อเนื่องยาวนาน

ช่องทางที่ 2 การนำเข้าเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มือสองจากประเทศพัฒนาแล้วเพื่อนำมาซ่อมแซมละขายเป็นสินค้าราคาถูกหรือนำมาถอดแยกโลหะมีค่าเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตครั้งต่อไป จากการสืบค้นฐานข้อมูลการนำเข้าสินค้าจากฐานข้อมูลการนำเข้าสินค้าใน “พิกัด อัตราศุลกากร 2017 ของมูลนิธิบูรณนิเวศ พบว่า รายชื่อ 3 ประเทศที่ส่งออกขยะอิเล็กทรอนิกส์มายังประเทศไทยมากที่สุดในช่วง 4 เดือนแรกของปี 2564 (มกราคม-เมษายน) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ 3 ประเทศที่ไทยนำเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์มากที่สุด ประเทศแรก คือ สหรัฐอเมริกา ปริมาณ 10,855,517 กิโลกรัม รองลงมาคือ จีน ปริมาณ 948,999 กิโลกรัม และญี่ปุ่น ปริมาณ 897,800 กิโลกรัม ตามลำดับ

ช่องทางที่ 3 ประเทศไทยยังคงมีการลักลอบนำเข้าซากเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อนำมาถอดแยกโลหะมีค่า เช่น ทอง ทองแดง อะลูมิเนียม เป็นต้น โดยโลหะทั้งหมดจะถูกส่งกลับไปยังประเทศที่นำซากเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ส่งมายังประเทศไทยเพื่อนำไปใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตครั้งต่อไป ส่วนเศษซากที่เหลือจากการถอดแยกจะปนเปื้อนสารเคมีและถูกทิ้งตามแหล่งชุมชนที่ทำการคัดแยก เช่น การถอดคัดแยกขยะอิเล็กทรอนิกส์ของคนในพื้นที่ตำบลโคกสะอาด อำเภอห้วยชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ถือว่าเป็นอาชีพหลักของคนในพื้นที่มานานกว่า 20 ปี ทุก ๆ ครึ่งเดือนจะมีผู้ประกอบการประกอบอาชีพคัดแยกขยะอิเล็กทรอนิกส์ อย่างต่ำ 2 คน/ครอบครัว ดังนั้นปริมาณขยะอิเล็กทรอนิกส์จึงถูกนำเข้าพื้นที่มากเช่นกัน โดยพบว่า ในแต่ละเดือนมีปริมาณขยะอิเล็กทรอนิกส์และของเก่าถูกนำเข้ามามีในพื้นที่สูงถึง 767 ตันต่อเดือน (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ศูนย์สารสนเทศสิ่งแวดล้อม, 2561)

ปัจจุบันในส่วนของการนำเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทยได้จัดตั้ง “คณะกรรมการเพื่อบูรณาการการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์และเศษพลาสติกที่นำเข้าจากต่างประเทศอย่างเป็นระบบ” โดยมีมติตั้งแต่วันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2561 ว่า “ห้ามนำเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์ทั้งหมด 432 รายการตามพิกัดศุลกากรที่กำหนด โดยมอบหมายให้กรมศุลกากรควบคุมดูแล ให้กระทรวงพาณิชย์และกระทรวงอุตสาหกรรมออกประกาศต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ต่อมาจึงมีประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่อง กำหนดให้ขยะอิเล็กทรอนิกส์เป็นสินค้าที่ต้องห้ามในการนำเข้าในราชอาณาจักร พ.ศ.2563 ห้ามนำเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์ตามรหัสสถิติ “899” ภายใต้การควบคุมตาม

อนุสัญญาบาเซลฯ จำนวน 428 รายการ ประกาศกระทรวงพาณิชย์ฉบับดังกล่าวส่งผลให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2563 เป็นต้นมา

จากข้อมูลที่กำลังมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าปัญหาการนำเข้าขยะยังไม่ได้ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังจากการออกนโยบายและมาตรการด้านการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทยที่อ่อนแอ ยังคงเป็นช่องว่างเปิดโอกาสให้ของเสียจากต่างประเทศหลั่งไหลเข้ามาภายในประเทศไทยอย่างถูกกฎหมาย เป็นแรงขับให้อุตสาหกรรมรีไซเคิลจากกลุ่มนายทุนต่างประเทศตามเข้ามาตั้งโรงงานในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก จังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง ปราจีนบุรี สมุทรปราการ สมุทรสาคร โรงงานหลายแห่งไม่ได้มาตรฐานด้านการควบคุมมลพิษ ทำให้เกิดปัญหามลภาวะจากโรงงานไซเคิลเพิ่มขึ้นมากและสร้างความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมหาศาล ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ฝ่ายเทคนิคและวิจัยของมูลนิธิบูรณะนิเวศ ซึ่งให้ความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการของภาครัฐที่ผ่านมาเพื่อยับยั้งการนำเข้าขยะอันตรายว่า “การออกประกาศแบบมีช่องโหว่เช่นนี้ทำให้ยังคงมีการนำเข้า E – Waste ต่อไปได้โดยถูกกฎหมาย ขณะเดียวกันรัฐบาลก็อ้างได้ว่ากำหนดมาตรการหรือกฎหมายออกมาแล้ว มีการแก้ไขปัญหาในทางนโยบายแล้ว ซึ่งอาจจะช่วยลดกระแสการกดดันจากสังคมทั้งในและนอกประเทศ แต่อย่างที่ยกคือ เมื่อคุณออกกฎหมายที่มีช่องโหว่แบบนี้มา ปัญหาที่ยังคงอยู่เหมือนเดิม”

บริบททางการเมืองที่มีอำนาจต่อการกำหนดนโยบายระบบการบริหารจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทย

บริบททางการเมืองของไทย มีลักษณะการใช้อำนาจทางสังคมเข้าแทรกแซงหรือมีอิทธิพลเหนืออำนาจรัฐ หรือราชการ เพราะคุณลักษณะพิเศษของชนชั้นนำทำให้นโยบายของประเทศไทยจะถูกประกอบขึ้นจากกลไกและกระบวนการของตัวกระทำทางอำนาจทั้งที่มีอำนาจโดยตรงในการตัดสินใจนโยบายและการสร้างอิทธิพลขึ้นเหนือนโยบาย เพื่อขับเคลื่อนพลังอำนาจของตัวกระทำให้เกิดนโยบายหรือแม้กระทั่งใช้ความรู้ความสามารถของผู้นำในกลุ่มชนชั้นนำว่าการรวมกลุ่มต่างๆ เหล่านี้ล้วนมีผลต่อการผลักดันนโยบายการบริหารจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทย ในยุคปัจจุบันความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมทางสังคมนั้นมีอยู่จริง และมีรากฐานฝังลึกมาจากระบบเศรษฐกิจและการเมืองในประเทศไทย อาจจำเป็นต้องสร้างความเสมอภาคและการเห็นค่าความเป็นมนุษย์ที่เท่ากัน คือ ความสำคัญพื้นฐานที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของบริบทในสังคมไทย เมื่อเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและการเมืองมีผลโดยตรงกับความสัมพันธ์ของคนในสังคม การเติบโตของโลกทุนนิยมเสรีสมัยใหม่ การจ้างแรงงานด้วยค่าแรงขั้นต่ำ เกิดกลุ่มแรงงานข้ามชาติ และผู้ใช้แรงงานที่ไม่ได้รับการคุ้มครอง เห็นได้ชัดว่า “การควบคุม” ในสังคมประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมใหม่นี้ปล้นชิงความเป็นมนุษย์ไป ทำให้มนุษย์มีชีวิตเพียงมิติเดียว และผลิตซ้ำว่าทรมานความเหลื่อมล้ำอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาไปที่ตัว “กระบวนการ” ให้ได้มาซึ่งนโยบายมากกว่าสาระสำคัญหรือเนื้อหาสาระนโยบาย ดังนั้น กระบวนการกำหนดนโยบายจึงเป็นเรื่องของอำนาจต่าง ๆ แม้ว่าจะมีการยอมรับกันว่ากระบวนการของนโยบายนั้นจะมีวงจร 3 ตอน คือ ขั้นตอนแรก คือ การกำหนดนโยบาย ขั้นตอนที่สอง คือ การปฏิบัติตามนโยบาย และขั้นตอนที่สาม คือ การประเมินผลนโยบาย ก็ตาม แต่ขั้นตอนที่มีกระบวนการใช้อำนาจของตัวกระทำทางการเมืองนั้นมีการใช้อำนาจค่อนข้างมากในขั้นตอนแรก คือ ขั้นตอนการกำหนดนโยบายเพราะสาเหตุของการตัดสินใจมักเป็นเรื่องของผู้มีอำนาจไม่ใช่ประชาชน บทบาทของกลุ่มการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ทำให้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของสาธารณะได้ ขั้นตอนนี้จึงเป็นเหมือนเวทีแห่งอำนาจในการกำหนดนโยบาย หรือนโยบายที่เต็มไปด้วยพลังอำนาจซึ่งเป็นมิติสำคัญในการเมืองของการกำหนดนโยบายระบบการบริหารจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทย

John Gaus (1931, cited in Frederickson et.al.,2003:42 อ้างถึงใน จิตาภา ถิรศิริกุล, 2563: 2) มองว่าฝ่ายราชการไม่ใช่แต่เพียงทำตามคำสั่งของฝ่ายการเมืองเท่านั้น แต่ยังมีส่วนในการกำหนดแนวทางหรือใช้อำนาจดุลพินิจในการกำหนดนโยบายโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการแปลงแนวนโยบายยังมีแนวทางที่คลุมเครือไปสู่แนวปฏิบัติที่เฉพาะเจาะจงระบบราชการจึงเกี่ยวข้องกันอำนาจทางการเมือง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า การบริหารกับการเมืองและฝ่ายการเมืองกับฝ่ายราชการประจำต่างมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ฝ่ายการบริหารได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดนโยบายสาธารณะ หรืออีกนัยหนึ่งการบริหารก็คือการเมืองนั่นเอง

ต่อมาประเทศไทยได้เริ่มพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการซากเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 และคาดหวังว่าจะมีการออกกฎหมายเพื่อบังคับใช้ภายในปี พ.ศ. 2564 ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดการของเสียอันตรายจากผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้ว (ร่างพระราชบัญญัติของกรมควบคุมมลพิษ) ประกาศออกมาเพื่อการรับฟังความคิดเห็นครั้งแรกเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2548 โดยที่ร่างกฎหมายนี้มีการเสนอการใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ คือ การเรียกเก็บค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์ เพื่อสนับสนุนการจัดตั้งระบบรับซื้อคืนผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้วขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แม้ว่ารายชื่อผลิตภัณฑ์ที่อยู่ภายใต้การควบคุมจะมีการประกาศในราชกิจจานุเบกษาหลังการตรากฎหมายแต่ก็เป็นที่ยอมรับกันว่าผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์เป็นหนึ่งในกลุ่มเป้าหมายหลักของการยกร่างพระราชบัญญัตินี้กลไกการส่งเสริมการจัดการของเสียของร่างพระราชบัญญัติของกรมควบคุมมลพิษ เริ่มจากการเก็บค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์จากผู้ผลิตและผู้นำเข้าสินค้าที่ถูกควบคุมเข้าสู่ “กองทุนส่งเสริมการจัดการของเสียอันตรายจากผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้ว” ที่จะได้รับการจัดตั้งขึ้นมาใหม่ภายใต้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รายได้ที่เกิดขึ้นจะนำไปใช้สนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่ายศูนย์รับซื้อคืนที่จะจัดตั้ง

ขึ้นภายใต้การดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามพระราชบัญญัตินี้ การบริหารงานของกองทุนจะมีคณะกรรมการที่ประกอบด้วยกรรมการโดยตำแหน่งจากหน่วยงานภาครัฐต่างๆ 14 คน และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมด 7 คน โดยในจำนวน 7 คนนี้จะต้องมีผู้แทนจากภาคเอกชนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการชุดนี้จะรวมไปถึงการให้คำแนะนำรัฐมนตรีเกี่ยวกับการกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์และการให้ความเห็นชอบต่อการกำหนดอัตราซื้อคืนของศูนย์รับซื้อคืน แต่ก็ถูกยกเลิกไปในปีสุดท้าย ปัจจุบันได้มีการยกพระราชบัญญัติการจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์และซากผลิตภัณฑ์อื่น เสนอต่อคณะรัฐมนตรีใหม่อีกครั้ง โดยกรมควบคุมมลพิษได้เปิดรับฟังความคิดเห็นเมื่อวันที่ 23 เมษายน ถึง 23 พฤษภาคม 2564 โดยมีรายละเอียดดังนี้

- หมวด 1 คณะกรรมการจัดการซากผลิตภัณฑ์
- หมวด 2 กองทุนการจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์
 - ส่วนที่ 1 กองทุน
 - ส่วนที่ 2 การจ่ายเงินบำรุงกองทุน
- หมวดที่ 3 การจัดการซากผลิตภัณฑ์
 - ส่วนที่ 1 การจัดการซากผลิตภัณฑ์
 - ส่วนที่ 2 ศูนย์รับคืนซากผลิตภัณฑ์
- หมวดที่ 4 การตรวจสอบและควบคุม
- หมวดที่ 5 บทกำหนดโทษ

เมื่อพิจารณาเนื้อหาสาระของนโยบายการจัดการซากผลิตภัณฑ์ของไทยแล้ว พบว่า มีลักษณะเดียวกับการกำหนดนโยบายตามหลักการขยายความรับผิดชอบของผู้ผลิต หรือ อีพีอาร์ในหลายประเทศ นโยบายของไทยไม่เพียงแต่ต้องการจะยกระดับมาตรฐานการเก็บรวบรวม การบำบัด การกำจัด และการสนับสนุนการนำทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ผ่านกระบวนการรีไซเคิลเท่านั้น แต่ยังต้องการให้เกิดการออกแบบและผลิตผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอันเป็นการแก้ปัญหาที่ต้นทางอีกด้วย หากดูในบริบทของกลุ่มประเทศอาเซียน สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามนับเป็นประเทศแรกในอาเซียนที่ได้ออกกฎหมายที่ใช้หลักการขยายความรับผิดชอบของผู้ผลิต Extended Producer Responsibility (EPR) มาใช้ในการจัดการกับขยะหรือซากผลิตภัณฑ์ที่เป็นของเสียอันตราย

ซึ่งสอดคล้องกับที่ นายประลอง ดำรงค์ไทย อธิบดีกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กล่าวว่า “โดยที่ผ่านมา กรมฯ ได้ผลักดันการออกร่าง พ.ร.บ.ฯ จนผ่านการพิจารณาของคณะรัฐมนตรี (ครม.) และเข้าสู่การพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ในวาระที่ 1 เมื่อปี 2562 แล้ว แต่ยังไม่สามารถผ่านการพิจารณาในวาระที่ 2 และ 3 ได้

เนื่องจาก สนช.ยุติลงไปแล้ว อีกทั้งพบว่า ร่าง พ.ร.บ.ฯ ดังกล่าว ยังมีข้อบกพร่องหากหน่วยงานกลางที่จะมาดูแล หรือ จัดทำระบบเคลียร์ริงเฮาส์ (Clearinghouse) และกองทุนด้านการเงิน เพื่อใช้บริหารจัดการจัดการซากฯ เป็นต้น ดังนั้น ปัจจุบันกรมฯ อยู่ระหว่างจัดทำร่าง พ.ร.บ.ฯ ให้สมบูรณ์มากขึ้น และตั้งเป้าหมายจะต้องจัดทำให้แล้วเสร็จพร้อมกับการปรับปรุงกฎหมายทุกฉบับของกระทรวงทรัพยากรฯ ภายในเดือนกันยายน 2564 และระหว่างนี้จะจัดทำกฎหมายลูกคู่ขนานกันไป เพื่อให้กฎหมายมีผลบังคับใช้ได้ประมาณปลายปี 2564 ต่อไป”

กลุ่มผลประโยชน์ในระบบเศรษฐกิจประเทศไทยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายระบบการบริหารจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทย

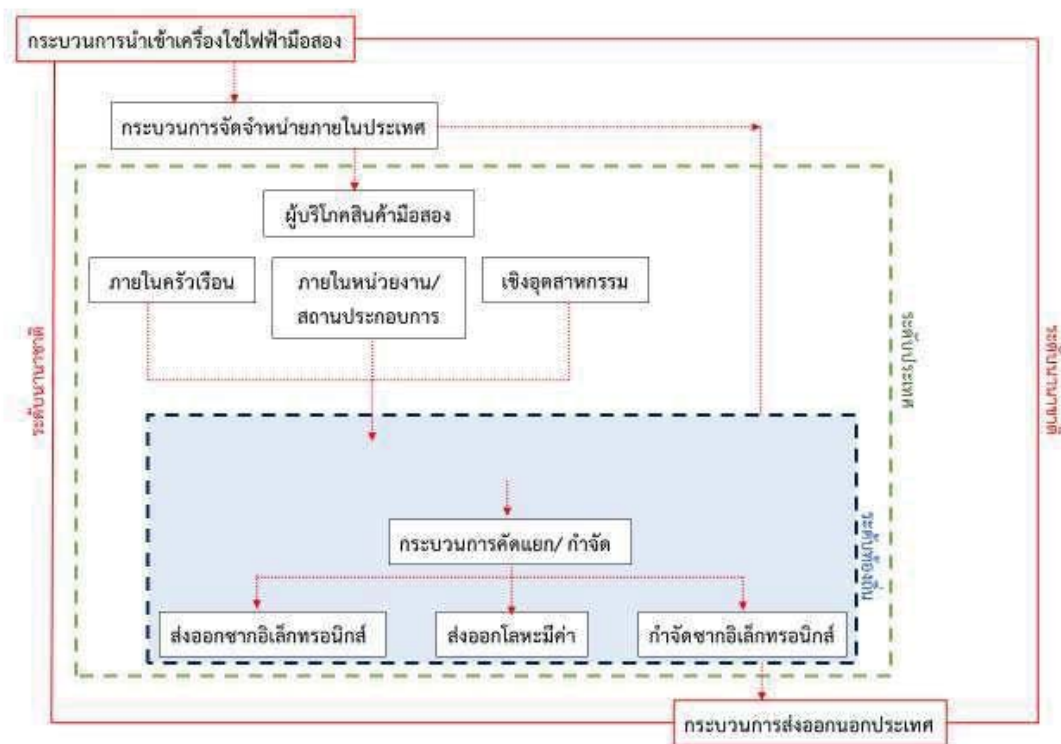
กลุ่มผลประโยชน์ในประเทศไทย มีความเกี่ยวพันระหว่างกลุ่มนักธุรกิจและพรรคการเมืองไทยนั้นนับเป็นเวลานาน แต่บทบาทและอิทธิพลของนายทุนเหล่านี้จะแตกต่างกันไปตามบริบทแวดล้อมในแต่ละสถานการณ์ เมื่อการเข้ามามีบทบาททางการเมืองของกลุ่มผลประโยชน์ที่เพิ่มมากขึ้นได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อประเทศทั้งทางด้านบวกและด้านลบ ผลกระทบทางด้านบวก คือ การที่กลุ่มผลประโยชน์มีเครือข่ายทางเศรษฐกิจทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศทำให้ช่วยสร้างโอกาสในการนำพาเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจโลกได้ดีมากขึ้น ส่งผลต่อการเพิ่มรายได้ของประเทศที่เพิ่มมากขึ้น นอกจากนั้นการที่กลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้มีความรู้ความสามารถทางด้านเศรษฐกิจที่ดีก็จะสามารถช่วยพัฒนาความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศได้ด้วย หากกลุ่มผลประโยชน์ได้เข้ามาสู่ระบบการเมืองเมื่อดำรงตำแหน่งทางการเมืองและมีอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดินแล้ว ได้เสียสละมีความมุ่งมั่น ทุ่เม และอุทิศตนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมอย่างแท้จริง ก็จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคม และประเทศชาติ แต่ในทางตรงกันข้ามหากกลุ่มธุรกิจการเมืองใช้บทบาทหรืออำนาจหน้าที่ของตนเพียงเพื่อสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจให้กับตนเองโดยมิได้คำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติเป็นหลักย่อมจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อประเทศอย่างมหาศาล และที่ผ่านมาได้ปรากฏว่ากลุ่มธุรกิจการเมืองเหล่านี้ได้อาศัยอำนาจและโอกาสทางการเมืองเพื่อเสริมสร้าง ความมั่งคั่ง ร่ำรวย และเอื้อประโยชน์แก่กลุ่มของตน และกลุ่มธุรกิจที่เป็นเครือข่ายสนับสนุนอย่างไม่มีที่สิ้นสุดโดยเฉพาะเมื่อกลุ่มธุรกิจการเมืองได้ร่วมจัดตั้งรัฐบาลย่อมมีโอกาสที่จะเกิดการใช้อำนาจทางการเมืองในการผูกขาดธุรกิจขนาดใหญ่ ซึ่งที่ผ่านมาได้มีข้อวิตกกังวลในการเข้าสู่ระบบการเมืองของกลุ่มธุรกิจการเมืองมากขึ้นเนื่องจากนโยบายสาธารณะที่ออกมาหลายต่อหลายครั้งได้สะท้อนให้เห็นถึงการเอื้อประโยชน์แก่กลุ่มธุรกิจอย่างชัดเจนอันแสดงถึงความขัดแย้งระหว่างบทบาททางธุรกิจกับบทบาททางการเมือง และการทับซ้อนกันระหว่างผลประโยชน์ของตนกับผลประโยชน์ของส่วนรวม (Conflict of Interest)

แม้จะมีการเปิดรับฟังความคิดเห็นต่อร่างพระราชบัญญัติการจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์และซากผลิตภัณฑ์อื่น เพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรีใหม่อีกครั้ง โดย

กรมควบคุมมลพิษ ได้เปิดรับฟังความคิดเห็นเมื่อวันที่ 23 เมษายน ถึง 23 พฤษภาคม 2564 แต่ด้วยบริบททางการเมืองของประเทศไทยนั้นทำให้ประชาชนทั่วไปไม่สามารถเรียกร้องผลประโยชน์ของตนได้อย่างแท้จริง เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ถูกกลืนและไม่ใช่กลุ่มผลประโยชน์ทางธุรกิจที่มีอำนาจทางการเมือง จะมีเพียงแต่ผู้เชี่ยวชาญเชิงวิชาชีพที่ส่วนใหญ่จะถูกใช้เพื่อสนับสนุนผลประโยชน์ของชนชั้นนำซึ่งมักจะซ่อนเร้น หรือให้ร้ายหรือ ดุหมั่นข้อมูลที่มิสำคัญ รวมทั้งไม่เห็นคุณค่าของมุมมองเชิงปทัสสถาน (Normative) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุदारรณ ประชุมแดง และคณะ (2563) ที่ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การขัดกันของผลประโยชน์ของกลุ่มธุรกิจการเมืองไทย กล่าวว่าผู้เชี่ยวชาญเชิงวิชาชีพสามารถใช้กลยุทธ์ต่างๆ เพื่อบิดเบือนผลการพิจารณาในนโยบายในวิธีการให้เหมาะกับเป้าหมายของตนเองหรือผลประโยชน์ของนายจ้างหรือผู้บังคับบัญชา เช่น การบิดเบ่งข้อมูลที่สำคัญ การให้ความสำคัญต่อข้อมูล ของตนเองเกินความเป็นจริง

จะเห็นได้ว่าภายใต้สังคมไทยที่เอื้อพวกพ้อง การเคารพกฎหมายแบบไทย ๆ หรือการเมืองที่ตรวจสอบได้ยาก ปัญหาที่แท้จริงอาจไม่ได้อยู่ที่การกำหนดนโยบาย แต่อยู่ที่การปรับรูปแบบการประยุกต์ใช้นโยบายสนับสนุนให้เหมาะกับบริบทแบบไทย ๆ และสอดคล้องกับจิตของสังคมไทย ภายใต้บริบททางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมแบบที่เป็นอยู่ หากบริบททางการเมืองของประเทศไทยนั้นยังคงประกอบด้วยกลุ่มต่าง ๆ ในประเทศไทยที่ได้เข้ามามีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจในการผลักดันนโยบายและกฎหมายทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะเห็นได้ว่าในความสัมพันธ์ที่มีอยู่ระหว่างกลุ่มภาคประชาสังคม หรือกลุ่มต่าง ๆ และรัฐบาลโดยจะก่อตัวขึ้นเมื่อมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มการปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นผลนำไปสู่การตระหนักว่าการมีผลประโยชน์เชิงนโยบาย ตลอดจนการพยายามผลักดันนโยบายเพื่อให้เกิดสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มตน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Edward, O. L. & David, K. (1987) ที่กล่าวว่า โดยทั้งในแง่ของรูปแบบการเข้ามาลงทุนในกิจการต่าง ๆ อย่างครบวงจรตั้งแต่ธุรกิจอุตสาหกรรม การเกษตร เครื่องจักรเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์และการให้ความร่วมมือตลอดจนสนับสนุนทุนการวิจัยแก่นักวิชาการของไทยเป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นองค์กรภาครัฐ ที่มีความสัมพันธ์กันกับนักธุรกิจและบริษัทข้ามชาติที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายตลอดจนการผลักดันกฎหมาย การสร้างชุดความรู้เกี่ยวกับพืชตัดตัดต่อทางพันธุกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่และการถ่ายทอดความรู้ชุดดังกล่าวแก่ กลุ่มเกษตรกร เป็นต้น และเมื่อพิจารณาจากผลพวงของการนำเข้าผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้าคุณภาพต่ำและอายุการใช้งานสั้น ไม่ว่าจะเป็นการนำเข้าอย่างถูกกฎหมายหรือลักลอบนำเข้าจากกลุ่มนายทุนที่มีผลประโยชน์ทับซ้อน ล้วนส่งผลให้เกิดซากผลิตภัณฑ์ที่หมดอายุหรือไม่ใช้งานแล้วในช่วงปลายของห่วงโซ่อุปทานของภาคอุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ทำให้การเกิดอาชีพของคนในกลุ่มรากหญ้าในการคัดแยกผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้าอย่างไม่ถูกหลักวิชาการก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

ภาพที่ 1 เส้นทางกระบวนการกลุ่มผลประโยชน์ที่แฝงอยู่ในระดับต่าง ๆ ภายในประเทศไทย

จากรูปที่ 1 จะเห็นได้ว่าเส้นทางของกระบวนการกลุ่มผลประโยชน์มักจะแฝงอยู่ในระดับต่าง ๆ ภายในประเทศซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ พล.ต.อ. วิระชัย ทรงเมตตา ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งรอง ผบ.ตร.กล่าวว่า “จากการหารือกับอธิบดีกรมศุลกากร เชื่อว่าน่าจะมีขบวนการในการลักลอบนำเข้าเศษซากขยะอิเล็กทรอนิกส์หลายแสนตันเข้ามาในประเทศไทย และอยู่ระหว่างการสอบสวนขยายผลว่ามีเจ้าหน้าที่รัฐเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือลักลอบนำเข้าหรือไม่ เพราะเท่าที่ตรวจสอบเอกสารหลักฐานต่าง ๆ พบหลายโรงงาน มีการแจ้งสำแดงนำเข้าสินค้าอันเป็นเท็จ และจงใจหลีกเลี่ยงภาษีอากรเข้ารัฐ จึงอยู่ระหว่างการขยายผลว่ายังมีกลุ่มใดอยู่เบื้องหลังเรื่องนี้ และจากการตรวจสอบเอกสารนำเข้า พบว่าใช้วิธีการสำแดงเท็จว่าเป็นเศษพลาสติก ทั้งนี้พบว่าเศษพลาสติกเหล่านี้มาจาก ฮองกง สหรัฐฯ อังกฤษ แคนาดา ออสเตรเลีย เยอรมนี เกาหลี เนเธอร์แลนด์ ญี่ปุ่น มาเลเซีย จีน ไนจีเรีย อิหร่าน สเปน เวียดนาม ตุรกี ฝรั่งเศส ปากีสถาน ญีปโป สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ ฯลฯ รวมทั้งหมด 35 ประเทศ ส่งมาลงที่ประเทศไทย”

5. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการนโยบายที่ซับซ้อน เงื่อนไขบางประการที่ไม่สามารถผลักดัน พ.ร.บ. การจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ตามเป้าหมายและตัวแสดงบางตัวที่ไม่อาจเปิดเผยได้ ทำให้ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์โดยตรง จึงทำให้ยังไม่มีระบบเรียกคืนซากเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อนำมากำจัดอย่างถูกต้องและปลอดภัย แต่กลุ่มผู้ออกกฎหมาย นำโดยกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกรมควบคุมมลพิษ และกระทรวงอุตสาหกรรม โดยกรมโรงงานอุตสาหกรรมได้พยายามศึกษาผลักดัน และยกยกร่างกฎหมายเพื่อให้กฎหมายมีผลบังคับใช้ในปี พ.ศ. 2564 โดยมีอุปสรรคที่สำคัญต่อการพัฒนานโยบาย คือ

1) ปัญหาเชิงโครงสร้างในการตั้งและการบริหารงบประมาณระหว่างกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ต้องรับผิดชอบต่อประเด็นปัญหาโดยตรง และกระทรวงอุตสาหกรรม

2) การแทรกแซงจากฝ่ายการเมืองในการจัดลำดับความสำคัญของนโยบายและการจัดสรรงบประมาณเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น

3) ประสิทธิภาพในการทำงานของหน่วยงานส่วนกลางเพื่อสนับสนุนการทำงานของท้องถิ่น หากการสร้างกรอบให้ภาครัฐร่วมกันขับเคลื่อนให้เกิดกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับ เพื่อปรับปรุงนโยบายการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์สู่การนำนโยบายไปปฏิบัติให้สอดคล้องกับบริบทของประเทศไทย ควรดำเนินการตามขั้นตอนวัฏจักรชีวิตของผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ตั้งแต่ขั้นตอนการได้มาซึ่งวัตถุดิบ การผลิต การนำเข้า การจำหน่าย การบริโภค การเก็บรวบรวม การขนส่ง การคัดแยก การรีไซเคิล รวมถึงการกำจัดด้วย อนึ่ง บริบทที่แท้จริงของระบบการจัดการขยะในประเทศไทยนั้นจะประกอบไปด้วย การให้บริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกลุ่มธุรกิจรับซื้อของเก่าแม้จะยังไม่สมบูรณ์ แต่รูปแบบการบริโภคและแหล่งกำเนิดซากผลิตภัณฑ์มีความสอดคล้อง และสามารถเกื้อหนุนการจัดระบบการจัดการซากผลิตภัณฑ์ในอนาคตได้ นอกจากนี้ ในปัจจุบันยังมีนักลงทุนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศต่างจับตามองทิศทางการกำหนดนโยบายอย่างใกล้ชิดเพื่อประเมินโอกาสทางธุรกิจของอุตสาหกรรมรีไซเคิลซากผลิตภัณฑ์ในประเทศไทย ดังนั้น ถ้านโยบายมีความชัดเจนและมีการผลักดันอย่างจริงจังให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการเก็บรวบรวมและการถอดรื้อเพื่อเตรียมเข้าสู่กระบวนการทางอุตสาหกรรมก็เชื่อได้ว่าจะมีการสร้างความสามารถในการจัดการซากผลิตภัณฑ์อย่าง ครบวงจร ทั้งนี้ ในส่วนของการปรับปรุงประสิทธิภาพการเก็บรวบรวมและถอดรื้ออาจจะอาศัยการจูงใจตัวแสดงอื่นที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ร้านค้าปลีก ร้านรับซื้อของ

เก่า ร้านซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในระบบการจัดการซากผลิตภัณฑ์ด้วยทรัพยากรที่ระดมขึ้นภายใต้ร่าง พ.ร.บ. การจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ และสิ่งสำคัญที่จะทำให้การบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ประสบความสำเร็จ คือ การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่ประชาชนทั่วไปและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน รวมถึงหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งชาวบ้านและผู้ประกอบการรีไซเคิลที่มีอยู่ในปัจจุบันให้ทราบถึงความสำคัญและอันตรายและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์อย่างไม่ถูกต้อง รวมทั้งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของทุกภาคส่วนในการบังคับใช้กฎหมายต้องไม่ยิ่งหย่อน ผู้วิจัยจึงได้เสนอมาตรการระยะยาวโดยการเลือกใช้เครื่องมือตามแนวทางเครื่องมือทางการบริหาร เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ และเครื่องมือทางสารสนเทศ ดังต่อไปนี้

เครื่องมือทางการบริหาร	เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์	เครื่องมือทางสารสนเทศ
• การกำหนดให้มีการเก็บรวบรวมหรือรับคืนซาก • เป้าการเก็บขน • เป้าการใช้ซ้ำและการรีไซเคิล • มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมของการบำบัดซากผลิตภัณฑ์ • ข้อกำหนดในการบำบัดและกำจัด	• ภาษีสิ่งแวดล้อมค่าธรรมเนียมการจัดการ • ภาษีและค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์การวางเงินประกันความเสี่ยงหรือความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม การซื้อขายสิทธิในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติหรือสิทธิในการปล่อยมลพิษ • การให้เงินอุดหนุน • มาตรการสนับสนุนหรือสิทธิพิเศษอื่นๆ • ระบบมัดจำ - คืนเงิน	• การจัดทำฐานข้อมูลการติดตามและทำสัญลักษณ์ • การรับฟังความคิดเห็น • การรณรงค์ให้ข้อมูลกับผู้บริโภคและครัวเรือน • การให้ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะผลิตภัณฑ์ ตำแหน่ง และปริมาณสารอันตราย

6. สรุป

การศึกษาครั้งนี้ได้ดำเนินการวิจัยด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผลการศึกษาพบว่า 1) บริบททางการเมืองไทย มีลักษณะการใช้อำนาจมีอิทธิพลเหนืออำนาจรัฐ เพราะคุณลักษณะพิเศษของชนชั้นนำทำให้นโยบายของประเทศไทยจะถูกประกอบขึ้นจากกระบวนการของตัวกระทำทางอำนาจทั้งที่มีอำนาจโดยตรงในการตัดสินใจนโยบายและการสร้างอิทธิพลขึ้นเหนือนโยบายเพื่อขับเคลื่อนพลังอำนาจของตัวกระทำให้เกิดนโยบาย รวมถึง 2) กลุ่มผลประโยชน์ในระบบเศรษฐกิจมีความเกี่ยวพันระหว่างกลุ่มนักธุรกิจหรือกลุ่มนายทุนและพรรคการเมืองไทยอย่างซำนานมักใช้อำนาจในการเข้าแทรกแซงหรือชี้นำการสร้างอิทธิพลต่อเนื้อหาของนโยบายนำไปสู่การมีผลประโยชน์เชิงนโยบายตลอดจนการพยายามผลักดันนโยบายเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของ

กลุ่มตน และ 3) นำไปสู่การผลักดันในการสร้างกรอบให้ภาครัฐร่วมขับเคลื่อนให้เกิดกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับ ส่งการนำนโยบายไปปฏิบัติที่สอดคล้องกับบริบทของประเทศไทย ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาของระบบและกระบวนการรีไซเคิลในประเทศไทยที่มีประสิทธิภาพได้อย่างยั่งยืน

7. ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัย

1) เร่งผลักดันกฎหมายการจัดการซากเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ให้มีผลบังคับใช้ภายใต้หลักความรับผิดชอบของผู้ผลิตหรือ (Extended producer responsibility: EPR) โดยผู้ผลิตและผู้นำเข้าต้องรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์ของตนตั้งแต่การผลิตจนถึงขั้นตอนการกำจัดซากอิเล็กทรอนิกส์อย่างครบวงจร

2) ควรมีมาตรการลดหย่อนทางภาษีเพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้บริโภคมีความสนใจในผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบบางส่วนมาจากการรีไซเคิล รวมไปถึงมาตรการที่สร้างแรงจูงใจให้ประชาชนหันไปบริโภคสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยกว่า เพื่อให้ผู้บริโภคและผู้จำหน่ายได้ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการบรรเทาปัญหาสิ่งแวดล้อมอันเกิดจากขยะอิเล็กทรอนิกส์

3) ควรมีการส่งเสริมธุรกิจการรีไซเคิลขยะอิเล็กทรอนิกส์โดยมีการส่งเสริมให้เกิดธุรกิจรีไซเคิลอย่างครบวงจรในประเทศ สนับสนุนให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีและวิธีการที่เหมาะสมในการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ตลอดจนเทคโนโลยีการรีไซเคิลขยะอิเล็กทรอนิกส์ให้ผู้ประกอบการ และมีมาตรการในการสนับสนุนทางการเงินและเทคโนโลยีสำหรับผู้สนใจลงทุนทำธุรกิจรีไซเคิลขยะอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงภาครัฐควรมีมาตรการควบคุมและตรวจสอบประสิทธิภาพการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ของกลุ่มอุตสาหกรรมรีไซเคิลเพื่อป้องกันการเปิดโดยไม่ได้รับอนุญาตรวมทั้งตรวจสอบกระบวนการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

4) จัดตั้งหน่วยงานหรือองค์กรกลางในการดูแล ควบคุม และคอยติดตามอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ตั้งแต่การผลิตสินค้าออกสู่ตลาดไปจนถึงขั้นตอนการกำจัด ซึ่งข้อมูลการติดตามนี้จะช่วยให้ทราบว่าซากผลิตภัณฑ์เหล่านั้นอยู่ในวงจรการจัดการขั้นตอนใดและถูกกำจัดด้วยวิธีการที่ถูกต้องหรือไม่ เพื่อเป็นฐานข้อมูลติดตามวงจรการจัดการซากอิเล็กทรอนิกส์ตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง

5) สร้างอาชีพใหม่ให้แก่กลุ่มรับซื้อของเก่าและร้านถอดรื้อซากอิเล็กทรอนิกส์ เช่น ให้ส่วนแบ่งการตลาดในการรวบรวมซากอิเล็กทรอนิกส์ให้กับผู้ผลิตหรือสร้างกลุ่มซ่อมแซมเครื่องใช้ไฟฟ้าในครัวเรือน เป็นต้น เพื่อป้องกันไม่ให้อซากอิเล็กทรอนิกส์ถูกนำไปจัดการอย่างไม่ถูกหลักวิชาการจากกลุ่มรับซื้อของเก่า

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาระบบการจัดทำฐานข้อมูลการนำเข้าและอัตราการผลิตภายในประเทศของผลิตภัณฑ์อุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เนื่องจากปัญหาฐานข้อมูลด้าน

การจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ถูกต้องและไม่เป็นปัจจุบัน ทำให้เป้าหมายด้านการควบคุมปริมาณขยะอิเล็กทรอนิกส์เพื่อนำเข้าสู่ระบบไม่มีผลในทางปฏิบัติ และไม่สามารถนำเสนอสถานะของการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่ทำได้ถูกต้องตามหลักวิชาการที่แท้จริงได้

2) ควรทำการศึกษาห่วงโซ่อุปทานย้อนกลับ (Reverse supply chain) ของระบบการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์

3) ควรทำการศึกษาผลกระทบต่อระบบที่ไม่เป็นทางการ เมื่อภาครัฐใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์และมาตรการทางกฎหมายเพื่อปรับกลุ่มคนที่อยู่นอกระบบให้เข้าสู่ความมีแบบแผนมากขึ้น

8.เอกสารอ้างอิง

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรมควบคุมมลพิษ. (2560). รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทยปี 2560. กรุงเทพฯ

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรมควบคุมมลพิษ. (2563). รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทยปี 2562. กรุงเทพฯ

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ศูนย์สารสนเทศสิ่งแวดล้อม. (2561). ข่าวอึ้ง! พบชาวบ้านกว่า 100 คน เสี่ยงมีค่าตะกั่วในเลือดเกินมาตรฐาน. สืบค้นเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2563 จากเว็บไซต์ https://infotrash.deqp.go.th/index.php/pages/view/infonews_full?news_id=13

จิตาภา ธีรศิริกุล. (2563.). การเมือง การบริหารและการกำหนดนโยบายสาธารณะ ภายใต้แนวคิดการบริหารกับการเมืองที่ไม่แยกออกจากกันในบริบทสังคมตะวันตกและในบริบทสังคมไทย. วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 9(3). 1-7

ชาย โพธิ์สีดา. (2554). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ พรินติ้ง. ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2557). เศรษฐศาสตร์การเมืองและทฤษฎีสังคมวิพากษ์.ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคริส เบเคอร์. (2546). เศรษฐกิจการเมืองสมัยกรุงเทพ. กรุงเทพฯ: โอ เอส พรินติ้ง

พระมหาศิวพล พลเมธี. (2022). พรรคการเมืองกับการสร้างความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย. วารสาร พุทธ นวัตกรรม และ การ จัดการ, 89-100.

พีรนาฏ คิตติ และสุทธิพร บุญมาก. (2559). การขับเคลื่อนและอุปสรรคของการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย. วารสารวิชาการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 8(8), 145-157

- สักรินทร์ นิยมศิลป์. (2558). อาชญากรรมข้ามชาติ: ภัยคุกคามไทยและอาเซียน. บทความวิชาการในหนังสือความหลากหลายทางประชากรและสังคมในประเทศไทย ณ ปี 2558 การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 11, มหาวิทยาลัยมหิดล
- สุดาวรรณ ประชุมแดง และคณะ. (2563). การขัดกันของผลประโยชน์ของกลุ่มธุรกิจการเมืองไทย. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ 5(6). 102-117
- Domhoff, William. (2002). *The Scientific Study of Dreams: Neural Networks, Cognitive Development, and Content Analysis*. Washington, DC: APA.
- Edward, O. L. & David, K. (1987). *Organizational state, Social choice international policy domains*. Wisconsin: University of Wisconsin Press.

รูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธปรัชญาของสมาชิก
ในชุมชนคุณธรรมจังหวัดนนทบุรี
A Model of Lifestyle Based on Buddhist Philosophy of
Members of Moral Community in Nonthaburi Province

พระคมน์ ขนติวโร จันทรประภา^{1*}

Phra Khom Khuntivaro Chandrabhapa^{1*}

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย¹

Graduated School, Mahamakut Buddhist University¹

*Corresponding Author Email: khommbu@gmail.com

Received: 28/02/2022; Revised: 18/05/2022; Accepted: 14/11/2022

DOI: 10.14456/jpv.2022.32

บทคัดย่อ

การสร้างรูปแบบให้กับบุคคลในสังคมเป็นเครื่องมือในการสร้างระเบียบแบบแผน ในการดำเนินชีวิตที่ดีงามเพื่อสร้างคนให้เป็นคนดีมีคุณธรรมในทิศทั้งเดียวกัน ของสังคมไทยในจังหวัดนนทบุรีในปัจจุบัน บทความวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตของสมาชิกในชุมชนคุณธรรมจังหวัดนนทบุรี 2. เพื่อศึกษาหลักพุทธปรัชญา เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต 3. เพื่อบูรณาการการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธปรัชญาของสมาชิกในชุมชนคุณธรรมจังหวัดนนทบุรี และ 4. เพื่อนำเสนอรูปแบบการดำเนินชีวิตตาม หลักพุทธปรัชญาของสมาชิกในชุมชนคุณธรรมจังหวัดนนทบุรี รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แนวคิดทฤษฎี Philip Kotler ทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในการสร้างความคิดของทฤษฎีทางการตลาด และ ทฤษฎีการปรับตัวของ Roy, A.D. ผสมผสานกับ เทคนิค/วิธีการกระบวนการ A-I-C เพื่อเป็นการสะท้อนประสบการณ์ในอดีต/สภาพปัจจุบันกับจินตนาการถึงความมุ่งหวังในอนาคตของสมาชิกทุกคน ประโยชน์ของแนวคิดในการพัฒนาใช้ทฤษฎีในชุมชนให้สอดคล้องกับภูมิปัญญาในพระพุทธศาสนาในชุมชนคุณธรรมปัจจุบัน

ดังนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาชุมชนคุณธรรมที่เป็นการสร้างโอกาสในการพัฒนาตนเองให้มีความร่วมมือกันในสังคมได้อย่างมีความสุข และการดำเนินชีวิตตามกรอบมโนธรรมทางพุทธปรัชญา จะสามารถช่วยการแก้ปัญหาโดยการนำหลักธรรมด้วยความศรัทธา ได้อย่างดีมี

ศีลคือ วินัยกรอบแนวทาง เป็นตัวการจัดเตรียมชีวิต ให้สามารถเกิดสมาธิในการพัฒนาตามหลักพุทธปรัชญา ด้วยการศึกษาหลักอริยธรรมสี่ นำสารานียธรรม 6 มาใช้ในชุมชน เกี่ยวกับความร่วมมือในการทำงาน ที่มีคุณธรรมจริยธรรม เพื่อการพัฒนาสังคมชุมชนได้อย่างมั่นคงมีหรือปฏิบัติรูปแบบเดียวกัน ตามอริยมรรค มีองค์ 8 นั้น ต้องสร้างแบบพื้นฐานที่ดี และขยายผลให้เป็นปัญญาด้วยการกระทำ มีจิตที่สามารถควบคุมตนเองได้อย่างถูกต้องทางจิตใจในพระพุทธศาสนา กับชุมชนคุณธรรมอันเป็นรากฐานการเสริมสร้างคุณธรรมของสถาบันครอบครัว มีเหตุผลของการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธปรัชญาในการดำเนินชีวิตของสมาชิกในชุมชนคุณธรรมให้มีความสอดคล้องกลมกลืน กับวิถีชีวิต เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมในสังคมและสิ่งแวดล้อม ให้ดีขึ้นได้อย่างแน่นอนนำไปสู่ความจริงและพบความจริงที่สามารถแก้ปัญหาได้ใน 4 มิติทางสังคมของการดำเนินชีวิตเพื่อปรับพัฒนาการดำเนินชีวิตเข้าสู่พุทธปรัชญา ในการดำเนินชีวิตของสมาชิกในชุมชนคุณธรรม จังหวัดนนทบุรี จึงสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ เรียกว่า “BMMI : MODEL” โดยการบูรณาการการนำหลักพุทธศาสนาและหลักปรัชญาที่นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตสมาชิกในชุมชนคุณธรรมในเขตจังหวัดนนทบุรีสอดคล้องกับการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนคุณธรรมเสริมคุณธรรมของพุทธปรัชญาในภาควิชาชีพ นวัตกรรม เพื่อโอกาสใช้ในรูปแบบการพึ่งพาตนเองกับการพัฒนาชุมชนคุณธรรมในศตวรรษที่ 21 ยุคปัญญาประดิษฐ์ (Artificial intelligence)

คำสำคัญ: รูปแบบการดำเนินชีวิต; หลักพุทธปรัชญา; ชุมชนคุณธรรมจังหวัดนนทบุรี

ABSTRACT

Creating patterns for individuals in society is a tool for creating formality. To live a good life in order to create people to be good people with virtues in the same direction of Thai society in Nonthaburi Province at present. This research is aimed at 1) To study the lifestyle of members of the moral community in Nonthaburi province. 2) To study the principles of Buddhist philosophy. 3) To integrate the lifestyle according to the Buddhist philosophy of the members of the moral community in Nonthaburi Province. 4) To present a Model of Lifestyle Based on Buddhist Philosophy of Members of Moral Community in Nonthaburi Province. The research model is a qualitative research. Applying Philip Kotler's theories, lifestyle theories to create ideas of marketing theory and Roy, A.D.'s adaptation theory, combined with A-I-C process techniques/methods to reflect past experiences/present conditions with imagine the

future aspirations of all members. The benefits of the concept of developing the theory in the community to be in line with the wisdom of the Tripitaka in the current moral community.

Therefore, it is important to develop a moral community that creates opportunities for self-development to be able to cooperate in society happily and living in accordance with the principles of Buddhist philosophy. It can help to solve problems by applying principles with faith. Well, there are precepts discipline framework as a preparation for life to be able to concentrate on the development of Buddhist philosophy by studying the four principles of power Bring Saranee Dharma 6 to use in the community about cooperation in work with morality In order to develop a stable society and community with or practice the same pattern according to the Noble Eightfold Path, a good foundation must be created and expand the result to be wisdom by action Having a mind that can control oneself properly mentally in Buddhism and the moral community which is the foundation for enhancing the morality of the family institution. There is a reason for living according to the Buddhist philosophy in order to live the life of the members of the moral community to be harmonious with the way of life, economy and culture in society and environment. can definitely improve, leading to the truth and finding the truth that can solve problems in the 4 social dimensions of life in order to adapt life to the Buddhist philosophy in the life of members of the moral community Nonthaburi Province Therefore, it is synthesized into a body of knowledge called “BMMI : MODEL” by integrating the principles of Buddhism and philosophies used in the lives of members of the moral community in Nonthaburi Province in line with His Majesty's work in the reign of King Rama the 9th. To enhance the virtues of Buddhist philosophy in the professional sector, Nawatwithi, for the opportunity to use in the model of self-reliance and moral community development in the 21st century, artificial intelligence era.

Keywords: Lifestyle; Buddhist Philosophy; The Moral Community of Nonthaburi Province

1. บทนำ

แนวทางเป็นเสมือนเครื่องมือในการดำเนินชีวิตของคน สำหรับฝึกฝน ควบคุม ความประพฤติของบุคคลให้มีชีวิตที่ดีงามของสมาชิกคนในชุมชนคุณธรรมจังหวัดนนทบุรี ย่อมดีกว่า ต่างคนต่างปฏิบัติที่ดีว่าถูกต้อง ชุมชนนั้นก็อาจจะมีปัญหาของการอยู่ร่วมกัน เกิดการแข่งขัน ขาด ความสามัคคีหรืออาจจะทำให้ยากที่จะพัฒนาให้เป็นแนวทางเดียวกันได้ คำถามจึงมีว่า “สมาชิกใน ชุมชนคุณธรรมจังหวัดนนทบุรีขาดรูปแบบแนวทางร่วมกันจริงหรือ แล้วทำไมจึงขาดทำรูปแบบต่างกัน ในการดำเนินชีวิตและเราจะแก้ไขเรื่องนี้ให้สมาชิกชุมชนคุณธรรมในจังหวัดนนทบุรีได้อย่างไร” บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อบรรยายถึงการศึกษาการดำเนินชีวิตของสมาชิกในชุมชนคุณธรรม จังหวัดนนทบุรี ศึกษาหลักพุทธปรัชญา เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตการพัฒนาชุมชนคุณธรรม ด้าน คุณธรรมการ พัฒนา และ จะต้องมีการพัฒนาองค์การ พัฒนาบุคคลให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ สังคมไทยในชุมชนคุณธรรมที่พึงประสงค์คือสังคมแห่งภูมิปัญญาและพัฒนาบุคคลให้เป็นบุคคลแห่ง การเรียนรู้ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นทุกรูปแบบ ทุกด้าน ทั้งทางกายภาพ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ อนามัย จิตใจโดยความร่วมมือของคนในชุมชนเอง โดยเราต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรี ความเป็น มนุษย์บนพื้นฐานความศรัทธา โดยเชื่อว่ามนุษย์ มีความสามารถ มีพลัง และมีความพร้อมที่จะ พัฒนา ซึ่งเป็นการสร้างพลังชุมชนคุณธรรมในการพัฒนา พลังในสมาชิกของชุมชนคุณธรรมเหล่านี้ จะสังคมไทยที่พึงประสงค์ ต้องการหยุดความเห็นแก่ตัว เมื่อคนตกเป็นทาสของความเห็นแก่ตัว การพัฒนาความเข้มแข็งจะต้องควบคู่กับความพร้อม จึงจะสามารถทำได้ (สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) นอกจากนั้นผลการดำเนินงาน ปัญหาที่สำคัญประการ หนึ่งที่น่าจะถกมองข้ามไป คือจึงต้องสรรหารูปแบบกระบวนการและองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการ ดำเนินชีวิตสมาชิกในชุมชนคุณธรรมในเขตจังหวัดนนทบุรีตามหลักพุทธศาสนาเถรวาทที่ เหมาะสมกับบริบท ในการพัฒนาชุมชนคุณธรรมตามหลักพุทธปรัชญา ในการพัฒนาให้แต่ละคนมีหลัก คิดและหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง โดยใช้คุณธรรมนำความรู้ เพื่อพัฒนาตนเอง/ ครอบครัว/ชุมชน/ชาติ ให้สามารถพึ่งตนเองได้และก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุล ตลอดจนพร้อม รับต่อการเปลี่ยนแปลงในด้าน เป็นการฝึกให้คิด-พูด-ทำ อย่างพอดี พอเหมาะ พอควร บนหลักเหตุผล ไม่ประมาท โดยใช้สติและปัญญาในทางที่ถูกต้อง เพื่อเพิ่มทางเลือกและพัฒนาศักยภาพของแต่ละคน ให้สามารถอุ้มชูตัวเองและครอบครัวได้

การพัฒนาชุมชนคุณธรรมในจังหวัดนนทบุรี พื้นที่แห่งการเรียนรู้เป็นทางเลือกหนึ่งของ รูปแบบกิจกรรมต่างๆ ในการพัฒนาสังคมในชุมชนคุณธรรมที่เป็นแนวทางเดียวกันจะบรรลุผลสำเร็จ มากน้อยเพียงใด ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับ คุณสมบัติและความสามารถในการพัฒนา ดังนั้นเพื่อให้

โครงการพัฒนาบรรลุลึงเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นที่พึงพอใจแก่ทุกฝ่าย จึงจำเป็นต้องพัฒนาการดำเนินชีวิตในวิถี ให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะ และมีรูปแบบการดำเนินชีวิตในการพัฒนาคุณธรรมตามหลักพุทธปรัชญาอย่างสมบูรณ์ การศึกษาภาคสนามมุ่งเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของสมาชิกชุมชนคุณธรรม จังหวัดนนทบุรี โดยเฉพาะในด้านองค์ประกอบข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยปัจจัยส่วนบุคคลประสบการณ์แนวคิดด้านชุมชนคุณธรรมของดำเนินร่วมดำเนินกิจกรรมในอำเภอและจังหวัดนนทบุรี การรวบรวมและนำผลการวิเคราะห์มา เพื่อใช้ในการบูรณาการการดำเนินชีวิตในชุมชนคุณธรรมกับพุทธปรัชญา (พระประธาน และ พระสุทธินิสาเรศ, 2564) และหลักปรัชญาในสัณนิติตามปรัชญาจากหลักการทรงงานฯ ของรัชกาลที่ 9

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษา ในพื้นที่ภาคกลาง จังหวัดนนทบุรี ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยเพื่อ ศึกษาการดำเนินชีวิตของสมาชิกในชุมชนคุณธรรมจังหวัด นำมาบูรณาการการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธปรัชญาของสมาชิกในชุมชนคุณธรรมจังหวัดนนทบุรี และ นำเสนอรูปแบบการดำเนินชีวิตตาม หลักพุทธปรัชญาของสมาชิกในชุมชนคุณธรรมจังหวัดนนทบุรี เหตุการณ์ทั้งหมดคือประสบการณ์แห่งการหยั่งรู้ว่า ปรากฏการณ์ทั้งหลายในโลกล้วนเป็นการปรากฏแสดงเป็นหนึ่งเดียว ล้วนเป็นองค์ประกอบของเอกภาพ ในแง่มุมต่าง ๆ ของชุมชนคุณธรรมแห่งการเรียนรู้ทุกฝ่ายร่วมมือกันทำงาน ในการจัดการความรู้ในส่วนที่ตนเองสนใจและสามารถนำมาใช้กับตนเองได้ ทำให้เห็นคุณค่าของงานและสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ทุกด้านในการ พัฒนางานของในชุมชนคุณธรรมจังหวัดนนทบุรีของตัวเอง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตของสมาชิกในชุมชนคุณธรรมจังหวัดนนทบุรี
- 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธปรัชญา เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต
- 3) เพื่อบูรณาการการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธปรัชญาของสมาชิกในชุมชนคุณธรรมจังหวัดนนทบุรี
- 4) เพื่อนำเสนอรูปแบบการดำเนินชีวิตตาม หลักพุทธปรัชญาของสมาชิกในชุมชนคุณธรรมจังหวัดนนทบุรี

3. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพผานวิธีในพื้นที่ภาคกลาง จังหวัดนนทบุรี ประชากรและกลุ่มตัวอย่างบุคคลในจังหวัดนนทบุรีเกี่ยวข้องกับชุมชนคุณธรรม สมาชิกชุมชน

คุณธรรมในจังหวัดนนทบุรี ทั้ง 6 อำเภอ จำนวน 25 คน กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกตัวแทนของประชากรโดยการเลือกตัวอย่างโดยกำหนดคุณลักษณะของประชากรที่ต้องการศึกษา ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา ด้านการศึกษา และผู้แทนสมาชิกในชุมชนคุณธรรมต้นแบบทั้ง 6 อำเภอ ใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อนำไปใช้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างของประชากรเป้าหมาย การดำเนินการโครงการวิจัยตั้งแต่มกราคม ถึงสิงหาคม 2563 ถูกแบ่งเป็น 3 ช่วงคือ ช่วงที่ 1 การศึกษาการดำเนินงานของชุมชน ช่วงที่ 2 การเรียนรู้ร่วมกันในการดำเนินงานของชุมชนโดยใช้หลักพุทธปรัชญา และช่วงที่ 3 ร่วมทำกิจกรรมสร้างความตระหนักร่วมกัน นำมาบูรณาการและประชุมสร้างโดยเทียบเคียงกับหลักสูตรการศึกษาทฤษฎี และปรัชญาทั้งทางตะวันตกและตะวันออก จากตำรา งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการนำไปออกแบบที่ได้จากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสร้างแนวทางปรับปรุงแนวทาง การดำเนินชีวิตของสมาชิกในชุมชนคุณธรรมจังหวัดนนทบุรี นำแนวทางรูปแบบที่เป็นข้อมูลที่ได้สร้างขึ้นนั้นไปประเมินและตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนาและด้านการศึกษา กลุ่มที่ 2 มาร่วมตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง ระดมสมองในการเสนอแนะรูปแบบ เป็นเจ้าหน้าที่ราชการภาคีเครือข่ายภาครัฐฝ่ายวัฒนธรรมและศาสนาพุทธศาสนา ผู้แทนพระเถระผู้ใหญ่ในจังหวัดนนทบุรี นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านปรัชญาและศาสนาทั้ง จำนวน 5 รูป/คน ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญให้คำรับรองเครื่องมือรูปแบบองค์ความรู้ใหม่ที่ได้ขึ้นไปประเมินและปรับปรุงโดยการระดมสมอง (Brain Storming) ออกมาเป็นแนวทางปรับปรุง องค์ความรู้ในรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นที่ได้สร้างขึ้น

4. ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง รูปแบบการดำเนินชีวิตสมาชิกในชุมชนคุณธรรมในเขตจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัย พบว่า การศึกษาทฤษฎี และปรัชญาทั้งทางตะวันตกและตะวันออก จากตำรา งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการศึกษาของผู้วิจัยวิเคราะห์หลักพุทธธรรมก่อนจะศึกษาลงลึกในหมวดธรรมของทางพระพุทธศาสนา

หลักพุทธปรัชญา บูรณาการการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธปรัชญาของสมาชิกในชุมชนคุณธรรมจังหวัดนนทบุรีมีความเหมาะสมกับโลกในยุคปัจจุบันมากที่สุด โดยใช้ประสานกับความต้องการของชุมชน และร่วมกันในมิติของด้านร่างกาย และจิตใจ ด้านเศรษฐกิจและวัตถุ ด้าน

สังคม สิ่งแวดล้อมและ ด้านวัฒนธรรม มุ่งให้เกิดสังคมที่มีความสุข ให้เหมาะสมกับในชุมชนคุณธรรม และบริบทตามหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 และร่วมกันขับเคลื่อน แผนงาน โครงการกิจกรรม มีการติดตามประเมินผล และปรับแผนงาน และให้เป็นชุมชนต้นแบบ เป็นแนวทางปฏิบัติตนและการดำเนินชีวิตอันพึงประสงค์ ปฏิบัติสิ่งต่างๆ บนพื้นฐานของความมี ปรัชญาและหลักธรรมกำหนดแนวทางในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ปรัชญานั้นจะทำให้เรามองปัญหา ต่างๆรอบตัวเองได้ดี ในขณะเดียวกันเราก็สามารถกำหนดแนวทางแห่งการดำรงชีวิตของเราได้ นั่นคือ เราได้ตั้งจุดมุ่งหมายแห่งชีวิตของเราเพื่อที่จะเดินไปสู่จุดมุ่งหมายนั้น การกระทำใดๆหากเราทำโดยมี จุดมุ่งหมายแล้วย่อมประสบผลสำเร็จได้ ดังคำคมที่ว่า "การเริ่มต้นที่ดีเท่ากับสำเร็จผลแล้วครึ่งหนึ่ง"

4.1 สรุปเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินชีวิตของสมาชิกชุมชนคุณธรรม ในจังหวัดนนทบุรีตาม หลักพุทธปรัชญากับการทำงานอย่างมีสติ ทำอย่างมีสมาธิ แต่ละคนด้วยความศรัทธา ได้อย่างดีมีศีล คือ วินัยรอบแนวทาง เป็นตัวการจัดเตรียมชีวิต ให้สามารถเกิดสมาธิในการพัฒนาตามหลักพุทธ ปรัชญา ด้วยการศึกษาหลักอิทธิบาทธรรมสี่ นำสารานุกรม 6 มาใช้ในชุมชนเกี่ยวกับความร่วมมือ ในการทำงาน ที่มีคุณธรรมจริยธรรม (ก้นตมถน หนูทองแก้วและ เพื่อการพัฒนาสังคมชุมชนได้อย่าง มั่นคงมีหรือปฏิบัติรูปแบบเดียวกัน ตามอริยมรรค มืองค์ 8 นั้น ต้องสร้างแบบพื้นฐานที่ดี และขยาย ผลให้เป็นปัญญาด้วยการกระทำ มีจิตที่สามารถควบคุมตนเองได้อย่างถูกต้องทางจิตใจใน พระพุทธศาสนากับชุมชนคุณธรรมอันเป็นรากฐานการเสริมสร้างคุณธรรมของสถาบันครอบครัว มีเหตุผลของการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธปรัชญา

4.2 สรุปเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินชีวิตของสมาชิกชุมชนคุณธรรม ในจังหวัดนนทบุรีตาม ปรัชญาหลักการทรงงานของ ร.9 ในการนำมาบูรณาการให้ สมาชิกในชุมชนคุณธรรมมีหลักการในการ ดำเนินชีวิตที่ชัดเจน จะทำให้มีหลักยึดในการตัดสินใจ ช่วยให้เราตัดสินใจอย่างมีหลักเกณฑ์ จะทำ ให้บุคคลไม่หลงเชื่อมมาย แต่จะรู้จักเลือกและตัดสินใจปัญหาสำคัญๆได้ ตลอดจนเข้าใจโลกทัศน์ของ ตนเองได้ดียิ่งขึ้น ทำให้สามารถเลือกสิ่งที่ถูกต้องและมีคุณค่าต่อชีวิตของเราได้อย่างเหมาะสม เพราะ เรามีปรัชญาช่วยชี้นำ ทำให้สามารถกำหนดแนวทางในการตัดสินใจของเราได้ด้วยตนเอง ทำให้เรา เข้าใจตนเองและเป็นตัวของตัวเองมากขึ้นทำให้ชีวิตควรค่าแก่การดำรงอยู่และความสุขอันแท้จริงจะ เกิดแก่ตนเองและสังคม

4.3 สรุปเกี่ยวกับการวิเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ที่ได้ จากการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนิน ชีวิตตามหลักพุทธปรัชญาของสมาชิกในชุมชนคุณธรรมจังหวัดนนทบุรี ในการบูรณาการความคิดบน ฐานแนวความคิดทั้ง 4 นำไปสู่ความจริงและพบความจริงที่สามารถแก้ปัญหาได้หลายมิติทางสังคมใน การดำเนินชีวิตของสมาชิกในชุมชนคุณธรรม จังหวัดนนทบุรี จึงสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ เรียกว่า “BMMI : MODEL” การจะบูรณาการ มโนทัศน์ต่าง ๆ เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์สังคมจึงเป็น สิ่งสำคัญ เพื่อวิเคราะห์ถึงโครงสร้างนวัตวิถี มีขอบเขตหลักในการปฏิบัติให้สามารถพึ่งตนเองได้ ด้าน

จิตใจมีจิตใจเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ มีจิตสำนึกที่ดี และมีความคิดเชิงสร้างสรรค์แก่ตนเองและสังคม ในด้านสังคม มีความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความสามัคคี มีความเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งความเป็นอิสระในการคิดที่เกี่ยวข้องด้านเศรษฐกิจลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ยึดหลักพออยู่พอกิน พอใช้ มีการวางแผนอย่างรอบคอบในการใช้จ่าย ส่วนด้านวัฒนธรรมเทคโนโลยีมีภูมิปัญญาพื้นฐานในการแยกแยะสังคมที่ดี ไม่ดี ควรไม่ควร รู้จักเลือกใช้ในสิ่งที่เหมาะสมกับความต้องการ รู้จักปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและความเป็นจริง มีการพัฒนาภูมิปัญญาของตนเองให้ก้าวหน้า ในการเพิ่มมูลค่าจากภูมิปัญญาที่มีอยู่ สามารถอยู่ในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีความสุข รู้จักรักษาพัฒนาและใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม คำนึงกับคนหมู่มาก ยึดหลักความเข้มแข็งและยั่งยืน ความเข้มแข็งของชุมชน จึงหมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนต่าง ๆ ของเมืองหรือชนบทรวมตัวกันเป็น "องค์กรชุมชน" โดยมีการเรียนรู้ การจัดการและการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของชุมชนแล้วจึงได้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนตลอดจนมีผลกระทบสู่ภายนอกชุมชนที่ดีขึ้นตามลำดับ และด้วยความเอื้ออาทรต่อชุมชนอื่น ๆ อาศัยอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยในแต่ละชุมชนจะมีการพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในมิติต่าง ๆ เช่น มิติทางด้านเศรษฐกิจ มิติทางด้านทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม มิติทางด้านสังคม และมิติทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้น อาจพัฒนาความเข้มแข็งได้เพียงบางมิติเท่านั้น เนื่องจากเงื่อนไขและกระบวนการที่นำไปสู่ความเข้มแข็งในแต่ละมิติของแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกัน สมาชิกชุมชนคุณธรรมที่หลากหลายที่รวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชนอย่างเป็นทางการหรือไม่ก็ตาม ย่อมมีเป้าหมายร่วมกันและยึดโยงเกาะเกี่ยวกันด้วยประโยชน์สาธารณะและของสมาชิก มีจิตสำนึกของการพึ่งตนเอง รักและเอื้ออาทรต่อกัน และมีความรักท้องถิ่น รักชุมชน มีอิสระในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำและร่วมรับผิดชอบการตระหนักรู้ในสมาธิในการครองคน มีการระดมใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ มีการเรียนรู้ เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายและติดต่อสื่อสารกันหลายรูปแบบ มีการจัดทำกิจกรรมที่เป็นสาธารณะของชุมชนอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาชุมชนคุณธรรม ต้องใช้ความพยายามอย่างมีแผนและต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั่วทั้งระบบการใช้ปัญญาในการครองตน ครองคน และครองงาน โดยมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชุมชนคุณธรรมมีรูปแบบที่เป็นแนวทาง เพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของชุมชนคุณธรรม การพัฒนานั้นควรมุ่งเพื่อพัฒนาการทำงานเป็นทีมให้มีประสิทธิภาพของชุมชนในสังคมได้ มีความสุขนำมาเป็นวัฒนธรรมองค์กรจะเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน การดำเนินชีวิตของสมาชิกในชุมชนคุณธรรม ในจังหวัดนนทบุรี ให้ดียิ่งขึ้น

5. อภิปรายผล

รูปแบบการดำเนินชีวิตของสมาชิกชุมชนคุณธรรมโดยทั่วไปแล้วจะ บ่งบอกถึง ทักษะคติใน รูปแบบการดำเนินชีวิต (Lifestyle or Style of Life) วิธีการดำเนินชีวิตของสมาชิกชุมชนคุณธรรมที่ ลักษณะของพฤติกรรมต่าง ๆ จะเป็นตัวบ่งบอกถึง รูปแบบการดำเนินชีวิต แต่ละแบบเป็นส่วนประกอบของรูปแบบการดำเนินชีวิต จะถูกดำเนินเป็นต้นแบบอุปนิสัย เป็นวิธีที่ทำการเป็นประจำใน การที่กระทำสิ่งต่าง ๆ รูปแบบการดำเนินชีวิต ค่านิยม และ มุมมอง ของแต่ละบุคคล ซึ่งในที่นี้ได้แก่ กิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็นตามแนวพุทธปรัชญาค่านิยม และ มุมมอง ของแต่ละบุคคล ดังนั้นรูปแบบการดำเนินชีวิต จึงมีความหมายในเชิงของอัตตาหรือตัวตน และใช้ในการสร้างสัญลักษณ์ ทางวัฒนธรรมที่ประกอบกับอัตลักษณ์ของบุคคล และการพัฒนาสำนึกแห่งตนจากความเชื่อและการ ทำกิจกรรมเหล่านั้น ที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

รูปแบบและแนวปฏิบัติที่ผู้เขียนขอสรุปเป็นองค์ความรู้จากการศึกษาและแสดงเป็นแบบ (Synthesis model) ในการพัฒนารูปแบบลักษณะของชุมชนคุณธรรมเข้มแข็งในจังหวัดนนทบุรี การสร้างรูปแบบ BMMI Model เป็นการกำหนดมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน อย่างเป็นระบบ เพื่อ ชี้ให้เห็นว่ารูปแบบที่วิจัยนี้เสนอเรื่องอะไร อย่างไร เพื่อให้มีการประยุกต์ใช้ระบบรูปแบบขององค์ ความรู้ใหม่ โดยเริ่มจากการนำความรู้ที่จัดเก็บไว้เป็นความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) มาใช้ ร่วมกับการปฏิบัติงานกิจกรรมประจำที่สอดคล้องกับตัวรูปแบบ ที่ได้ แล้วปรับปรุงความรู้ให้ดีขึ้นมีการ ตั้ง Mind set ทักษะคติแห่งศรัทธาของสมาชิกทุกคนร่วมกันโดยเปลี่ยนจาก Provide Quality of life จะได้ซึ่งปัญญาตามที่ต้องการให้สมาชิกอยู่รอดเป็น Empower living และมีการถ่ายทอดกิจกรรม ความรู้จากสมาชิกในชุมชนคุณธรรมที่ปฏิบัติงานจริงได้ (Tacit Knowledge) ให้คนในกลุ่มและใน ชุมชนคุณธรรมในจังหวัดนนทบุรี โดยมีการหมุนเวียนเป็นวงจรการพัฒนาบริหารจัดการความรู้ที่ไม่รู้ จบ ในรูปของลักษณะกิจกรรมการดำเนินกิจกรรมการดำเนินชีวิต ที่เริ่มจากตนเอง (Individual) กลุ่ม ย่อย (Group) และ ชุมชน (Communication) ควรรับผิดชอบและดูแล และส่งเสริม ลงมาปฏิบัติ ตามประเพณี ชุมชน และวัด (Thepa, 2022) จะได้พัฒนาที่ดียิ่งขึ้นต่อไปและต้องลงทุกที่ทุกวัด

แสดงรูปแบบความรู้ใหม่ BMMI MODEL

WAY OF LIFE; Physical and mental dimensions: Belief (ศรัทธา)

B = Belief หมายถึง ศรัทธา ในกระแสหลัก คือ สิ่งที่ต้องการให้ความสำคัญที่ตนเองมี การพัฒนาการดำเนินชีวิตในมิติทางด้านร่างกาย การให้ความสำคัญกับสุขภาพกายของตนเองและ การสร้างเสริมสุขภาพจิตใจที่ดีของสมาชิกแต่ละคนที่อยู่ร่วมกับผู้อื่นในชุมชนคุณธรรม เป็นการ การพัฒนาให้ร่างกายตนเอง การดูแลจิตตนเองของสมาชิกให้มั่นคง แน่วแน่ มีความรับผิดชอบ ปรับตัวได้ ในสถานการณ์ต่างๆ ด้วยความเชื่อมั่นว่าถึงอย่างไรสิทธิและผลประโยชน์ของพวกเขาจะไม่ถูก

เปิดเผยตน มีการตั้ง Mind set ทศนคติแห่งศรัทธาของสมาชิกในชุมชน สามารถทำหน้าที่ของตนได้ในครอบครัวและสังคมที่ตนอยู่ ด้วยการตั้งสัจจะให้ตนเอง เลื่อมใสในการกระทำที่ดีต่อตนเองและครอบครัว ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในทิศทางเดียวกัน ด้วยความไม่มัวคึดคักไปด้วย

WAY OF LIFE; Economic dimensions and objects: Morality (ศีล)

M = Morality หมายถึง ศีล ในกระแสหลัก คือ สิ่งที่ต้องการให้ความสำคัญในการดำเนินชีวิตในมิติทางด้านเศรษฐกิจ และวัตถุ คือ ความปกติ และการรักษาศีลก็คือ ความตั้งใจรักษาปกติของตน อันเป็นหลักปฏิบัติที่ไม่ทำให้เดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น และเป็นหลักแห่งความประพฤติที่จะทำให้เกิดความสะอาดทางกาย และวาจา การน้อมนำหลักพุทธธรรมโดยเฉพาะ ศีล สู่การปฏิบัติเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการยกระดับจิตใจ เป็นการบูรณาการนำหลักธรรม แนวคิด ความรู้ และหลักการของพระพุทธศาสนาเป็นฐาน เพื่อประสานเนื้อหา หลักการ กิจกรรม การฝึกปฏิบัติ ประยุกต์เข้ากับศาสตร์ต่างๆ สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน จะต้องยึดหลักคุณธรรม(Merit System) เป็นการพัฒนา (ศีล) เป็นการเรียนรู้และฝึกทักษะเรื่องระเบียบวินัยของ มีศีลในตนเอง อันเป็นสัจจะที่เป็นกรอบให้ตนเอง ประยุกต์ใช้สติที่มีแนววิธีปฏิบัติในวิถีธรรม วิถีไทย โดยการจัดระเบียบความเป็นอยู่ใน การดำเนินชีวิต และการอยู่ร่วมกันในกรอบแบบที่ดีในสังคม

WAY OF LIFE; Social dimension and environment: Meditation (สมาธิ)

M = Meditation หมายถึง สมาธิ ในกระแสหลัก คือ สิ่งที่ต้องการให้ความสำคัญกับการดำเนินชีวิตในมิติทางด้านสังคม และ สิ่งแวดล้อม สร้างการยอมรับ และยกย่องจากสมาชิกและคนในชุมชนคุณธรรม เข้าร่วมกิจกรรมกับสังคม หรือหน่วยงานต่างๆ ใช้เวลาวางบำเพ็ญประโยชน์เพื่อชุมชน ความเป็นจิตอาสา การเป็นผู้ให้โดยแท้ ที่จะช่วยพัฒนาสังคมและประเทศชาติได้เป็นอย่างดีอีกทางหนึ่ง ใช้ สมาธิ เป็นตัวกำหนดรูปแบบของตนเองเป็นที่ตั้ง คุณธรรมก็เกิดกับสมาชิก และชุมชนคุณธรรมที่ชัดเจนขึ้น เป็นหลักให้แก่การดำเนินชีวิตของสมาชิกที่มั่นคง มีเหตุและผลที่ดียิ่ง เป็นการเรียนรู้และฝึกทักษะทางด้านจิตใจ ทำให้จิตใจพัฒนา ในสภาพแวดล้อมการทำงาน ต้องจัดการเองทั้งในเรื่องการบริหารเวลา การตัดสินใจ และระยะเวลาการให้ความสนใจอย่างมีวินัย การรู้วิธีการสร้างสมาธิในการทำงานกับงานขณะจัดสรรเวลาให้กับกิจกรรมโครงการมากมายจะช่วยให้อย่างมั่นใจได้ว่า จิตอยู่กับงานการดำเนินชีวิตที่มีความไม่ประมาทจะเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานได้อย่างอิสระและเพลิดเพลินไปกับสิ่งที่กำลังทำอย่างแท้จริง

WAY OF LIFE; Cultural dimension: Intellect (ปัญญา)

I = Intellect หมายถึง ปัญญา ในกระแสหลัก คือ สิ่งที่ต้องการให้ความสำคัญกับรูปแบบการดำเนินชีวิตในมิติทางด้านวัฒนธรรม เสริมให้ปัจเจกชนมีความมั่นใจในการกระทำออกไป ซึ่งจากพื้นฐานความคิด พื้นฐานความดีความชั่ว ทั้งสองเป็นหลักคำสอนที่สะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการกระทำหรือการใช้เสรีภาพของบุคคลในชุมชนคุณธรรม เป็นการกระทำที่เน้นถึง

ความเป็นปัจจุบัน และกลมกลืนอยู่กับความพอเหมาะพอควร รู้ทั่วถึงเหตุและผล รู้เหตุถึงผล รู้ผลถึงเหตุเป็นพื้นฐานในการตรวจสอบตนเอง การรู้จักตัวเองให้ได้การวิเคราะห์ตัวเอง ทำให้เราได้เข้าใจตัวเอง ทราบถึงความจำเป็น และความต้องการที่แท้จริง ทำให้ชีวิตหรือชุมชน สามารถจัดความสัมพันธ์ หรือ กำหนดทำต่อสิ่งที่มาจากภายนอก ที่เข้ามา เป็นผู้เลือก คัดสรร อะไรควรรับ หรือควรปฏิเสธ พัฒนาตนเองให้เกิดปัญญา มีความสำนึกที่เกิดจากทักษะ จนเป็นวิสัย และทุกคนร่วมกันโดยเปลี่ยนจาก Provide Quality of life จะได้ซึ่งปัญญาตามที่ต้องการให้สมาชิกอยู่รอดเป็น Empower living ด้วยปัญญา เป็นชุมทรัพย์ทางปัญญา ที่ต้องนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชน

6. ข้อเสนอแนะ

ปัจจุบันถือว่า ประชาชนมีการตื่นตัวเรื่องวาทสังคมปัจจุบันคนต้องการที่มีอิสระในการแสวงหา การดำเนินชีวิตของสมาชิกชุมชนคุณธรรม โดยอาจนำเสนอข้อเสนอแนะได้ทั้งในเชิงนโยบาย หรือเชิงปฏิบัติ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย การเสริมคุณธรรมตามพุทธปรัชญาของสถาบันทางการเมือง การปกครองกับชุมชนคุณธรรมนั้น หากทางราชการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตามแนวทางของกรมศาสนา และกระทรวงวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นนำหลักพุทธปรัชญา เข้าไปสู่องค์กรในชุมชนคุณธรรม สถาบันการเมืองการปกครอง ภาคราชการ ภาคการเมือง ในทุกระดับต้องให้ความสำคัญอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา ด้วยการส่งเสริมความเข้าใจอันดี และความสมานฉันท์ ดูแลให้ความช่วยเหลือ ในการเสริมสร้างคุณธรรมตามพุทธปรัชญาของชุมชนคุณธรรมควรมารับผิดชอบและดูแล และส่งเสริมลงมาปฏิบัติ ตามประเพณี ชุมชน และวัด เป็นประโยชน์ที่ชุมชนคุณธรรมจะได้คืออะไร

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ให้ครอบคลุมหรือมีความสมบูรณ์ได้ทุกด้าน เช่น ข้อจำกัดเรื่องขอบเขตเนื้อหาที่ศึกษา การเข้าถึงประชากรหรือการเลือก ตัวอย่าง ตลอดจนระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล หรืองบประมาณ เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ หรือมีการพัฒนาต่อไป ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในพื้นที่จังหวัด อื่นๆ ของประเทศไทย เพื่อเปรียบเทียบกับผลของการศึกษาในครั้งนี้ ว่ามีองค์ประกอบสำคัญต่างๆ เป็นอย่างไร มีความแตกต่างกันหรือไม่ และควรนำประเด็นเกี่ยวกับ อิสลาม ซิกข์ และฮินดู เพื่อให้เกิดความชัดเจน และได้องค์ความรู้รูปแบบที่กว้างขวางขึ้น

7. เอกสารอ้างอิง

- กัณฑ์ทศพร หนูทองแก้วและคณะ อ้างถึง พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2559). รายงานการวิจัย เรื่อง แนวทางการนำหลักสราณียธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงวัย ในจังหวัด นครศรีธรรมราช. สำนักบริหารโครงการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนา มหาวิทยาลัยวิจัย แห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา.
- พระเมธาวิณัยรส, พระศรีวินยาภรณ์ สายรัง อินทาวุธ, ฐรพี พิพัฒน์ธนวงศ์ และ สุวิญ รักสัตย์. (2562). การพัฒนาปัญญาามุขยเชิงบูรณาการแนวพุทธ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ ปริทรรศน์*. 8(4).
- พระประธาน ขยาภิโร (อร่าม วาณิชย) และ พระสุทธิสารเมธี. (2021). เภณฑ์การตัดสินใจธรรม ในพุทธปรัชญา. *วารสารมนุษยศาสตร์ และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์*, 5(1), 96-107. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/saujournalssh/article/view/251650/171168>
- ศาสตราจารย์กิริติ บุญเจือและคณะ. (2558). ลักษณะหลังนยุค ในทฤษฎีความพอเพียง ของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ”, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 102 .
- อำพล บุคตาสาร. (2556). *การพัฒนาามุขยตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท*. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสนา และปรัชญาดุขฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: ,มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- รศ.สุเชาว์ พลอยชุม. (2556). พุทธปรัชญาในสตุตตันปิฎก. เอกสารประกอบการบรรยาย. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Appleton & Lange. (2009). Wimuttimak. Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press. Bangkok.
- Thepa, P. C. A. (2022). Conservation of the Thai Buddhist way of the community: A case study of the tradition of alms on the water, Suwannaram temple, Nakhon Pathom Province. *NEUROQUANTOLOGY*, 20(12), 2916-2936. <https://shorturl.asia/MPFlx>

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยในศตวรรษที่ 21

ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

Life Quality Development of Thai People in the 21st Century

Based on Theravāda Buddhist Philosophy

วนิชญา ชัยยา¹ และ พระมหาบุญไทย ปุณณมโน^{2*}

Wanitchaya Chaiya¹, and Phramaha Boonthai Puṇṇamano^{2*}

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย^{1,2}

Graduated School, Mahamakut Buddhist University^{1,2}

*Corresponding Author Email: Buth505@gmail.com

Received: 04/12/2021; Revised: 05/03/2022; Accepted: 31/10/2022

DOI: 10.14456/jpv.2022.33

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยในศตวรรษที่ 21 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต 3) เพื่อบูรณาการการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท 4) เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับ “การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท” วิธีดำเนินการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบการวิจัยเอกสาร (Documentary Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารปฐมภูมิจากเอกสารชั้นต้น (Primary Sources) และชั้นรอง (Secondary Sources) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบเจาะจงบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต จำนวน 17 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยในศตวรรษที่ 21 พบว่า คุณภาพชีวิตของคนไทยจะมีความสุขได้นั้นจะต้องได้รับการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้มีความมั่นคงทั้งต่อตนเองครอบครัว และชุมชน สังคมด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิต 4 ทาง คือ 1) ทางกาย 2) ทางจิตใจ และอารมณ์ 3) ทางสังคมและสิ่งแวดล้อม และ 4) ทางปัญญา

หลักพุทธปรัชญาเถรวาทเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต พบว่าหลักพุทธปรัชญาเถรวาทสำหรับส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยใช้หลักธรรม ได้แก่ กุศลกรรมบถ 10 กาวนา 4 และสังคหวัตถุ 4

นำมาบูรณาการ โดยการพัฒนาคูณภาพชีวิตทางกายนั้นใช้หลักธรรมได้แก่ กายสุจริต 3 วชิสุจริต 4 กายภาวนาและศีลภาวนา การพัฒนาคูณภาพชีวิตทางจิตใจและอารมณ์ใช้หลักธรรมได้แก่ มโนสุจริต 3 และจิตตภาวนา การพัฒนาคูณภาพชีวิตทางสังคม และสิ่งแวดล้อมใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา และการพัฒนาคูณภาพชีวิตทางปัญญาใช้หลักธรรม ได้แก่ ปัญญาภาวนา การพัฒนาคูณภาพชีวิตตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่ามีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่สองส่วนคือกายกับใจ หรือรูปกับนาม โดยมุ่งพิจารณาถึงความเป็นจริงของชีวิตตนเอง มุ่งฝึกฝนพัฒนาเพื่อเข้าถึงความสะอาด สว่าง สงบในชีวิต เข้าใจชีวิตตามความเป็นจริงของโลก แนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น เป็นแนวความคิดแบบยั่งยืนควบคู่ไปกับการพัฒนาให้เกิดความสงบสุขของตนและผู้อื่น

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ได้แก่ “HMEW Model” H= Healthiness หมายถึง มีสุขภาพดี มีร่างกายแข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บและตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม M= Mindfulness หมายถึง มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ มีอารมณ์เย็นเยือกแจ่มใส มีเหตุมีผลสามารถควบคุมอารมณ์ได้ ไม่ใช้อารมณ์อยู่เหนือเหตุผล E= Environment หมายถึง มีสภาพสังคมสงบร่มเย็น และมีสภาพแวดล้อมเหมาะสมสะอาดถูกสุขลักษณะ เอื้อต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นสังคมแห่งคุณธรรม W=Wisdom หมายถึง มีความรอบรู้ในการดำเนินชีวิตให้อยู่รอดปลอดภัยและมีความสุขได้ สามารถพัฒนาตนเองและสังคมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมและการเปลี่ยนแปลงของโลก และรู้เท่าทันตามความเป็นจริงของชีวิต

คำสำคัญ: การพัฒนาคูณภาพชีวิต; คนไทยในศตวรรษที่ 21; พุทธปรัชญาเถรวาท

Abstract

The objectives of this research are: 1) to study the life quality development of Thai people in the 21st century, 2) to study the principles of Theravāda Buddhist Philosophy for life quality development, 3) to Integrate the life quality development of Thai people in the 21st century with Theravāda Buddhist Philosophy, and 4) to present the guidelines and knowledge on “Model of Life Quality Development of Thai People in the 21st Century Integrated with Theravāda Buddhist Philosophy”. The data of this documentary qualitative research were collected from the Tipitaka, Commentaries, related documents and in-depth interviews with 17 experts. The results of the study were presented in a descriptive method.

The results of research were found that: In life quality development of Thai people in the 21st century, the life of Thai people will be happy depending on supporting and developing the sustainable life quality of oneself, family and community in 4 areas; 1) Bodily, 2) Mentally and emotionally, 3) Socially and environmentally, and 4) Intellectually.

The principles of Theravāda Buddhist philosophy in supporting life quality development consist of Kusalakammāpatha, Bhāvanā and Saṅgahavattū. The 3 Kāyakamma or bodily actions, 4 Vācikkamma or verbal actions, Kāya-bhāvanā or Physical development and Sila-bhāvanā or mental development support bodily life quality development. The 3 Manokamma or mental actions and Citta-bhāvanā or emotional development can support mentally and emotionally life quality development. The 4 principles of Saṅgahavattū support socially and environmentally life quality development and Paññā-bhāvanā or intellectual development support intellectually life quality development. The main components in life quality development according to Theravāda Buddhist philosophy are body and mind with a focus on the reality of life and self-training to achieve purity, enlightening and peacefulness. The life quality development according to Theravāda Buddhist philosophy is to achieve sustainable happiness for oneself and others.

The knowledge obtained from the study can be concluded into “HMEW Model”. H is for Healthiness, M for Mindfulness, E for Environment, and W for Wisdom.

Keywords: Life quality development; Thai people in the 21st century; Theravāda Buddhist Philosophy

1. บทนำ

ในโลกศตวรรษที่ 21 กำลังได้รับอิทธิพลจากปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “Globalization” ที่มักแปลกันว่าโลกาภิวัตน์ ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงของโลกให้ดีขึ้น แต่ “Globalization” อาจทำให้คนบนโลกนี้ดีขึ้นก็ได้ หรือเลวลงก็ได้ เป็นได้ทั้งสองอย่าง ดังนั้นโลกาภิวัตน์ดูจะไม่สะท้อนความหมายที่กว้างขวางจนมีพลวัตของ “Globalization” ในที่นี้จึงขอบัญญัติศัพท์ใหม่ว่าเป็น “กระแสครอบโลก” กระแสครอบโลกนี้ได้เกิดขึ้น ดำเนินอยู่ และกำลังส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองต่อบุคคล ต่อชุมชน ต่อประเทศเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์ (Internet) เป็น

องค์ประกอบที่สำคัญของปรากฏการณ์กระแสครอบโลก (จุลชีพ ชินวรรณโณ, 2557) ศตวรรษที่ 21 นี้มีการปรับตัวภายใต้เงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงของโลก 5 ประเด็นหลัก ๆ คือ (1) สภาพแวดล้อมทางการเมือง การเมืองในระดับโลกที่เคยแบ่งแยกรัฐชาติ ชาติพันธุ์ต่าง ๆ เริ่มคลี่คลายความตึงเครียดลงในศตวรรษที่ 21 นี้เป็นการปกครองแบบระบบเสรีนิยมโดยมีการผลักดันให้ประเทศต่าง ๆ แข่งขันในธุรกิจการค้าภายใต้กฎกติกาเสรีระดับโลก ไม่เว้นแม้แต่โลกสังคมนิยม เช่น จีน เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ทำให้ประเทศต่าง ๆ เร่งเปิดการค้าเสรีและเจรจาข้อตกลงการค้าเสรี (FTA) มากขึ้นเพื่อสร้างอำนาจต่อรองในการแข่งขันทั้งในระดับทวีปและพหุภาคี (2) สภาพแวดล้อมเศรษฐกิจระดับโลก การลงทุนมีลักษณะเป็นเครือข่ายครอบคลุมเป็นไปอย่างเร่งรีบชนิดไม่เคยเป็นมาก่อนโดยอาศัยโอกาสที่เปิดกว้างทางการเมืองสภาพแวดล้อมทางธุรกิจของโลกที่เป็นอยู่นี้บีบให้ธุรกิจขนาดเล็กภายในชาติได้รับผลกระทบจากระบบเครือข่ายที่มีทุนมากกว่าเชื่อมโยงสาขาไปในท้องถิ่นต่าง ๆ ไม่เว้นแม้แต่การศึกษาที่ต้องปรับระบบการจัดการศึกษาเพื่อผลิตทรัพยากรมนุษย์สู่ตลาดแรงงานอย่างเท่าทันการพลิกผันของโลก (3) สภาพแวดล้อมทางด้านเทคโนโลยี เทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 นี้คือ 1) เทคโนโลยีด้านอวกาศ 2) เทคโนโลยีด้านสารสนเทศและ 3) เทคโนโลยีด้านชีวพันธุกรรม ซึ่งเทคโนโลยีเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของเทคโนโลยีระดับสูง ถ้าหากประเทศใดได้ครอบครองและพัฒนาเทคโนโลยีดังกล่าวอย่างต่อเนื่องแล้ว จะทำให้ได้เปรียบในเชิงธุรกรรมสมัยใหม่ (4) สภาพแวดล้อมทางด้านสังคม เมื่อสังคมโลกเชื่อมโยงสัมพันธ์กันมากขึ้นทำให้เกิดวัฒนธรรมที่หลากหลายสถาบันการศึกษาจึงไม่ได้เป็นสถาบันที่ถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียนเพียงอย่างเดียวดังเช่นในอดีต กระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงนี้กำลังเป็นไปอย่างรวดเร็วเกินกว่าที่โครงสร้างทางสังคมจะปรับตัวได้ทัน และ (5) สภาพด้านสิ่งแวดล้อม เมื่อประชากรโลกมากยิ่งขึ้น มีเครื่องอุปกรณ์เทคโนโลยีอำนวยความสะดวกมากยิ่งขึ้น ปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมก็ตามมา ถ้าขาดการควบคุมหรือขาดจิตสำนึกเพื่อสังคมส่วนรวมแล้ว สภาพสิ่งแวดล้อมก็จะถูกมนุษย์ที่เห็นแก่ตัวทำลายมากยิ่งขึ้น ความสุขในการดำเนินชีวิตก็ลดน้อยลงซึ่ง พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ 21 ไว้อย่างน่าสนใจว่า “โลกพัฒนาก้าวไกล แต่ทำไมมนุษย์ไม่พบสันติสุข ปัญหาทั้งหลายเกิดจากความชิงชัง หรือเกลียดชังกันด้วยอำนาจของโทสะอย่างหนึ่ง และปัญหาเนื่องมาจากความโลภอย่างหนึ่ง โลภะและโทสะนี้เป็นตัวการสำคัญ เมื่อวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเจริญก้าวหน้ามากขึ้น ตลอดจนเกิดมี High Technology หรือเทคโนโลยีขั้นสูง ซึ่งเกี่ยวข้องกับข่าวสารข้อมูลขึ้นมา กับปรากฏว่าความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเหล่านั้น ถูกนำมาสนอง โลภะ โทสะ คือถูกใช้เป็นเครื่องมือรับใช้โลภะ และโทสะ ให้แสดงฤทธิ์เดชได้เต็มแรงเต็มกำลังยิ่งขึ้น” (พระพรหมคุณาภรณ์, 2559) ดังนั้น สถาบันการศึกษาควรจัดการองค์ความรู้ที่อยู่ในอวกาศให้เข้าสู่ระบบการศึกษาภายใต้การควบคุม และกำหนดทิศทางให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมที่เป็นจริง

การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการมุ่งเน้นไปที่การเมืองเศรษฐกิจ เทคโนโลยีและสังคมที่มีการรับวัฒนธรรมที่หลากหลายเข้ามา หากสังคมไทยขาดหลักยึดเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองทั้งทางร่างกาย จิตใจและปัญญาแล้วคงยากที่จะหาความสงบสุขในชีวิตได้อย่างแท้จริง คนเรามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อจะได้แก้ไขปัญหาดังกล่าว ในชีวิตได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว และทันต่อสถานการณ์ ซึ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้นจะต้องผ่านกระบวนการฝึกฝนขัดเกลาอย่างเป็นระบบ ด้วยหลักของ ศีล สมาธิและปัญญาซึ่งเป็นธรรมอันยอดเยี่ยม ดังที่แสดงไว้ว่า “ธรรมเหล่านี้ คือ ศีล สมาธิ ปัญญาและวิมุตติ ซึ่งไม่มีธรรมอันยิ่งกว่า” (พระพรหมคุณาภรณ์, 2559)

เพื่อให้การดำเนินชีวิตนั้นเป็นไปอย่างถูกต้องถูกธรรมมีคุณค่า มีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุขสงบสุขในชีวิตและอยู่ในสังคมโลกยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างรู้เท่าทัน สามารถเกื้อกูลช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับที่พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า “ความเชื่อในความเป็นมนุษย์ที่พัฒนาได้ หรือเชื่อในความเป็นมนุษย์ว่า เป็นสัตว์ที่พัฒนาได้ จะทำให้เกิดจิตสำนึกที่จะต้องฝึกฝนพัฒนาตนเอง ซึ่งแสดงอาการออกด้วยการเป็นผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตน อันชี้ไปถึงความเป็นผู้พร้อมที่จะฝึกฝนพัฒนาตนเองให้สูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจิตสำนึกในการศึกษา หรือฝึกฝนพัฒนาตนเอง จะทำใ้บุคคลมีท่าทีต่อประสบการณ์ทั้งหลายที่เรียกว่า มองทุกอย่างเป็นการเรียนรู้จะนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาตน” (พระธรรมปิฎก, 2537)

การพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น องค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้ให้ความหมายคุณภาพชีวิตไว้ว่าเป็นความรู้สึกของการอยู่อย่างพอใจต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ของชีวิต ที่มีส่วนสำคัญมากที่สุดของบุคคลหรือหมายถึงการดำรงชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีความสุข มีความสมบูรณ์ ทั้งร่างกายและจิตใจ สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคมที่ตนอยู่ได้อย่างดี ขณะเดียวกันก็สามารถเผชิญปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งสามารถใช้ศักยภาพส่วนบุคคลสร้างสรรค์พัฒนาตนเองและสังคมให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีสันติสุข (UNESCO, 1981)

สังคมไทยในปัจจุบัน เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของคนเรามากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดความเจริญทางด้านวัตถุเป็นอย่างมาก แต่ความเจริญในทางจิตใจกลับลดลง จึงทำให้คนในสังคมส่วนใหญ่แสวงหาความสุขด้วยความอยากได้อยากมี อยากเป็น เป็นความต้องการที่ไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้เกิดความทุกข์ นอกจากนั้นยังส่งผลถึงการแสดงออกทางด้านจิตใจ อารมณ์ของคนในสังคมไทยที่ไม่มั่นคงแน่นอน มีอารมณ์ฉุนเฉียวง่ายไร้เหตุผล ขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เห็นอกเห็นใจกันในสังคมซึ่งแตกต่างจากบรรพบุรุษของไทยในอดีต ซึ่งเป็นสังคมแห่งรอยยิ้มมีความเห็นอกเห็นใจกันซึ่งเป็นรากฐานคุณภาพชีวิตของการอยู่ร่วมกันในสังคม แนวทางการแก้ปัญหาสังคมดังกล่าวต้องอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวปฏิบัติเพื่อสังคมที่มีปัญหาให้เข้าสู่สังคมที่พัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักกุศลกรรมบถ 10 หลักภาวนา 4 และหลักสังคหวัตถุ 4

จากปัญหาการขาดคุณภาพชีวิตที่เกิดขึ้นที่มนุษย์กำลังเผชิญอยู่ตามที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบันนั้น สามารถแก้ปัญหาคอนภาพชีวิตได้ด้วยหลักพุทธปรัชญาเถรวาท ดังกล่าว เพื่อจะได้พัฒนาคุณภาพชีวิตให้ได้ดีขึ้น มีความสงบสุข และได้รับประโยชน์สูงสุด ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท” โดยบูรณาการหลักการธรรมที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณภาพชีวิต นำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ เมื่อชีวิตดำเนินได้ถูกต้องตามหลักธรรมแล้วหวังว่าการดำเนินชีวิตของคนไทยในศตวรรษที่ 21 ที่ได้รับการพัฒนาแล้วตามแนวทางของการศึกษาวิจัยนี้ ก็จะเป็นชีวิตที่มีคุณภาพ มีศักยภาพดีขึ้นทั้งทางกาย ทางจิตใจอารมณ์ สังคมและสิ่งแวดล้อม และมีปัญหาที่ได้ผ่านการฝึกอบรมมา เพื่อสามารถที่จะดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและอย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก

4. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 4.1 เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยในศตวรรษที่ 21
- 4.2 เพื่อศึกษาหลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต
- 4.3 เพื่อบูรณาการการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยในศตวรรษที่ 21ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท
- 4.4 เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท”

5. วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

5.1 การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบวิจัยเอกสาร (Documentary Qualitative Research) โดยผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าข้อมูลต่างๆ จากเอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) และทุติยภูมิ (Secondary Sources) ดังนี้

- 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) โดยศึกษาค้นคว้าจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกาที่เกี่ยวข้อง
- 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) เป็นการสำรวจเอกสาร (Review Literature) โดยวิธีศึกษาค้นคว้าเก็บข้อมูลจากเอกสารวิชาการ วารสาร เว็บไซต์ วิทยานิพนธ์ บทความ บทวิจารณ์และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการ

5.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนาที่มีความเชี่ยวชาญการประยุกต์ใช้หลักธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และผู้ใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 17 รูป/คน โดยแบ่งออกตามประเด็นที่ศึกษา ได้แก่

- 1) ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 7 รูป/คน
- 2) ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตและด้านพัฒนาสังคม จำนวน 10 คน

ในการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒินั้น ผู้วิจัยได้ขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย และได้มีหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์ เพื่อติดต่อขออนุญาตสัมภาษณ์ตามวัน เวลาที่ได้นัดหมายไว้ต่อไป

5.3 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลปฐมภูมิ ข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อสรุปผลของการศึกษาค้นคว้าเอกสารและจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้สอดคล้องกับหลักธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยในศตวรรษที่ 21ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

5.4 รวบรวมข้อมูลและนำผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลนำมาบูรณาการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

5.5 สรุปผลการวิจัยเพื่อหาข้อสรุปเป็นแนวทางและสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท”

5.6 การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เรียบเรียงและนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนา ซึ่งการนำเสนอผลการวิจัยมีลำดับขั้นดังต่อไปนี้

- 1) ศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ และชั้นทุติยภูมิ
- 2) สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างและมีคำถามปลายเปิด
- 3) ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบการสัมภาษณ์และปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะ
- 4) ขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ก่อนจะขอสัมภาษณ์
- 5) วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษาค้นคว้าให้ครบทุกประเด็น
- 6) นำเสนอรูปแบบและผลการวิจัยที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ ต่อที่ปรึกษาชุมชนนิพนธ์
- 7) ที่ปรึกษาชุมชนนิพนธ์ให้ข้อเสนอแนะ และนำไปปรับแก้ไข
- 8) นำเสนอผลการวิจัยในการสัมมนาวิจัยชุมชนนิพนธ์ (Pre-submission) ตามขั้นตอนที่บัณฑิตวิทยาลัยกำหนด และรับฟังความคิดเห็น การวิจารณ์ผลงานวิจัย (Public Hearing) พร้อมกับการตอบข้อซักถามของผู้เข้าร่วมสัมมนา เพื่อจะนำไปเป็นข้อมูล ปรับปรุง แก้ไข ในการเขียนชุมชนนิพนธ์ให้สมบูรณ์ต่อไป
- 9) นำเสนอผลงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ต่อบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อขอสอบป้องกันขั้นสุดท้าย

ผู้วิจัยขอสรุปเป็นแผนภูมิการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท” ตามลำดับขั้นตอน โดยสรุปได้ตามตารางที่ 1.1 ดังนี้

ตารางที่ 1.1 สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	วิธีการดำเนินการวิจัย	ผลการวิจัย
1.รวบรวมเอกสารต่าง ๆ เพื่อศึกษาวิเคราะห์/สังเคราะห์จากเอกสารทั้งชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ	1.วิเคราะห์หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของคนในสังคมไทยและหลักธรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิต	กรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย
2. สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านพระพุทธศาสนา ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต และด้านพัฒนาสังคม	1.กำหนดเกณฑ์เลือกกลุ่มตัวอย่างและผู้ทรงคุณวุฒิ 2. ตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ 3.ขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 4.เตรียมการนัดหมายวัน เวลา และขอสัมภาษณ์ 5.วิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์	(ร่าง)แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท
3.นำเสนอผลการวิจัยต่อที่ปรึกษาคุณุณิพนธ์	นำเสนอผลงานวิจัยแก่ที่ปรึกษา เพื่อให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขต่อไป	ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขผลงานวิจัย
4. นำเสนอคุณุณิพนธ์ฉบับปรับปรุงแก้ไขแล้ว	เสนองานวิจัยฉบับปรับปรุงแก้ไขต่อที่ปรึกษาคุณุณิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง	เสนอรายงานคุณุณิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

6. ผลการวิจัย

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท ผลการวิจัยมีดังนี้ การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตหมายถึงความสามารถในการดำรงชีวิตให้อยู่ได้ในสภาพแวดล้อมที่ดีอย่างมีความสุขมีความสมบูรณ์ ทั้งร่างกายและจิตใจ มีความรอบรู้สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคมที่ตนอยู่ได้ และสามารถเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมและสามารถใช้ศักยภาพส่วนบุคคลสร้างสรรค์พัฒนาตนเองและสังคมให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

6.1 การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยในศตวรรษที่ 21

พบว่าองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตประกอบด้วยปัจจัยพื้นฐานคือความสมบูรณ์ด้านสุขภาพร่างกาย ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ และมีสติปัญญาสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสภาวะการณเปลี่ยนแปลงของโลกได้ มีความสมบูรณ์ด้านจิตใจและอารมณ์ดีมีเหตุผล ความสมบูรณ์ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมจะต้องประกอบด้วยปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญ 4 ด้าน คือ 1) ด้านสุขภาพร่างกาย 2) ด้านจิตใจและอารมณ์ 3) ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม 4) ด้านปัญญา จัดเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจำเป็นต่อการดำรงชีพ มนุษย์เป็นสัตว์สังคมต้องอาศัยอยู่ร่วมกัน แต่มนุษย์ต้องพยายามพัฒนาพฤติกรรมและพัฒนาศักยภาพของตนให้สามารถดำรงอยู่ในโลกศตวรรษที่ 21 นี้ให้ได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก สามารถนำเอาความเจริญทางด้านวัตถุมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ไม่ใช่ใช้วัตถุมาเป็นเจ้านายในการดำเนินชีวิต ถ้าคนไทยสามารถฝึกฝนและพัฒนาตนเอง ตลอดถึงสังคม สิ่งแวดล้อมด้วยความมุ่งมั่นจริงจังและความสามัคคีร่วมมือกันแล้วจะทำให้คุณภาพชีวิตพัฒนาขึ้นและดีขึ้นได้อย่างแน่นอน

6.2 หลักพุทธปรัชญาเถรวาทเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต

พบว่าหลักพุทธปรัชญาส่งเสริมเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อให้การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและไม่เบียดเบียนกันนั้น ต้องอาศัยหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในการบูรณาการการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยได้แก่ หลักกุศลกรรมบท 10 กาวนา 4 และหลักสังคหวัตถุ 4 โดยสามารถนำไปบูรณาการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทย ทั้ง 4 ด้านคือ

1) การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางกาย โดยประยุกต์ใช้หลักกายสุจริต 3 วิจิสุจริต 4 กายกาวนา และศีลกาวนา นำมาฝึกพัฒนาตนเองและคนไทย ให้ดูแลรักษาสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ นอกจากนั้นยังต้องปฏิบัติตนเองให้ดำรงมั่นด้วยหลักศีลธรรม คือมีความเมตตาเอื้ออาทรต่อกัน ไม่ทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกัน ประกอบสัมมาอาชีพ มีความรักเดียวใจเดียว ซื่อสัตย์ต่อคู่ครอง การใช้คำพูดในชีวิตประจำวันควรเป็นคำพูดที่สุภาพอ่อนโยนเป็นความจริงไม่

เสสสร้าง เป็นคนมีระเบียบวินัยต่อตนเองและผู้อื่น มุ่งฝึกฝนพัฒนาทั้งกาย วาจาให้ตั้งมั่นด้วยกาย ภาวนาและศีลภาวนา

2) การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางจิตใจและอารมณ์ โดยการประยุกต์ใช้หลักมโนสุจริต 3 ได้แก่มีจิตใจที่มั่นคงในกุศลกรรม ไม่คิดพยาบาทเบียดเบียนหรือปองร้ายใครๆ มีจิตใจที่รู้จักความพอเพียงไม่ละโมภโลกมากอยากได้ของคนอื่นมาเป็นของตนเอง มีความเห็นที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมเป็นสัมมาทิฐิ นอกจากนั้นยังสามารถประยุกต์ใช้จิตตภาวนามาร่วมพัฒนาคุณภาพของจิตใจด้วยการฝึกอบรมพัฒนาจิตใจให้ สะอาด สว่าง สงบ ตั้งมั่นในกุศลจิต เมื่อร่างกายแข็งแรง และมีจิตใจที่งดงามแล้ว ก็จะส่งผลให้การแสดงออกทางอารมณ์ดีตามไปด้วย ทำให้เป็นคนที่มีเหตุผล สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ ไม่ใช้อารมณ์อยู่เหนือเหตุผล ก็จะทำให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น ส่งผลให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเกิดความสงบสุขมากขึ้นตามไปด้วย

3) การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ด้วยหลักของสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ การแบ่งปันช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ อ่อนหวานไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคม มีการเสียสละความสุขส่วนตัวด้วยการบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์เพื่อส่วนรวม มุ่งมั่นพัฒนาให้สังคมและสภาพแวดล้อมดีขึ้น และการวางตัวให้เหมาะสมกับฐานะ รู้จักกาลเทศะ เป็นคนที่มีอัธยาศัยดี ยิ้มแย้มแจ่มใสจิตใจเบิกบานเข้ากับสังคมได้ง่าย เมื่อคนในสังคมมีความสามัคคีร่วมใจ เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันย่อมเป็นพื้นฐานในการพัฒนาสิ่งต่างๆ ได้สำเร็จก้าวหน้า เช่นเดียวกันกับการพัฒนาด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม เมื่อคนในสังคมมีความรักความสามัคคี และมีจิตมุ่งมั่นเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมแล้วการพัฒนาสิ่งต่างๆ ก็เป็นไปได้ง่ายและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ย่อมทำให้คนในสังคมไทยมีคุณภาพชีวิตดีขึ้นได้และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุขและมั่นคงยั่งยืน

4) การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางปัญญา ซึ่งงานวิจัยนี้ได้นำเอาหลักปัญญาภาวนาในภาวนา 4 มาบูรณาการในการดำเนินชีวิต ด้วยการพัฒนาดตนเองและคนไทยให้เป็นผู้ที่มีความรอบรู้ความสามารถ ใฝ่รู้ใฝ่เรียน สามารถแยกแยะผิดชอบชั่วดีได้ รู้ว่าอะไรที่ดีมีประโยชน์ต่อชีวิตและความ เป็นอยู่ก็เลือกสิ่งนั้นๆ สามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นกับชีวิตได้ และปรับตัวให้อยู่รอดปลอดภัยได้อย่างมีความสุข ดำรงวิถีชีวิตด้วยปัญญาที่รู้เท่าทันความเป็นจริงของชีวิตและการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ได้

6.3 การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

พบว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท หลักพระพุทธศาสนามีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่สองส่วนคือส่วนกายกับใจ หรือส่วนรูปกับนาม ซึ่งเป็นชีวิตที่มุ่งการพิจารณาถึงความเป็นจริงของชีวิตตนเองมากกว่าการสนใจในชีวิตของบุคคลอื่น ฝึกฝนพัฒนาดตนเองด้วยสัมมาทิฐิ คือมีความเห็นที่ถูกต้องดังทักกล่าวโดยสรุปคือมุ่งพัฒนาดตนเองให้ตั้งมั่นอยู่บนหลักธรรมพุทธ

ปรัชญาเถรวาท คือ กุศลกรรมบถ 10 ภาวนา 4 และสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเมื่อกล่าวโดยสรุปแล้วสามารถย่นลงในหลักศีล สมาธิ ปัญญา นั้นเอง เมื่อคนไทยเป็นคนดีมีศีลธรรม ยึดมั่นในหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคงแล้ว และมุ่งพัฒนาตนเองด้วยการฝึกฝนจิตใจให้เกิดสมาธิ มีจิตใจมั่นคงไม่คลอนแคลน ไม่หวั่นไหวต่อสิ่งที่มากระทบ มุ่งตรงต่อพระรัตนตรัยเป็นสำคัญ ก็จะส่งผลให้เกิดความรู้แจ้งเท่าทันตามความเป็นจริง กล่าวคือเกิดปัญญาความรอบรู้สิ่งต่างๆ เมื่อคนในสังคมไทยมีพื้นฐานด้านจิตใจที่พัฒนาดีแล้ว การอยู่ร่วมกันในสังคมมีแต่ความสงบสุขร่มเย็น ส่งผลให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในทุกด้านและมีความสุขในชีวิต ปัญหาสังคมก็ลดน้อยลง คุณภาพชีวิตก็ดีขึ้น เมื่อคนในสังคมไทยเป็นคนดีมีศีลธรรม มีจิตใจโอบอ้อมอารีต่อเพื่อนมนุษย์ มีความเสียสละประโยชน์ตนเพื่อส่วนรวม ย่อมส่งผลดีต่อสังคม สิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของคนไทยได้อย่างแท้จริง

6.4 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

องค์ความรู้เกี่ยวกับ “การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น จากการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลจากพระไตรปิฎก หนังสือ ตำรา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลการสัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ สามารถสรุปออกมาเป็นองค์ความรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยในศตวรรษที่ 21 คือ HMEW MODEL ตามภาพที่ 5.1 ดังนี้

ภาพที่ 5.1 องค์ความรู้ HMEW MODEL

การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ค้นพบคือ การสร้างตนเองให้มีสุขภาพแข็งแรงเพื่อเป็นพื้นฐานการสร้างคุณภาพชีวิตทั้งทางกายและทางจิตใจด้วยตนเอง จากความรู้ที่ศึกษาในพระไตรปิฎกอธิบายว่าหลักพุทธปรัชญาที่ชี้ทางพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้นบุคคลต้องรับรู้ขั้นแรกว่าตนเองมีทุกข์ต้องการออกจาก

ทุกซ์ตามแนวการปฏิบัติ นั้น จึงเป็นขั้นตอนที่บุคคลนำการฝึกปฏิบัติเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ฝึกพัฒนาคุณภาพชีวิตทางกาย วาจาด้วยหลักกุศลกรรมบถ ได้แก่ กายสุจริต วาจาสุจริต กายภาวนา และศีลภาวนา ในหลัก ภาวนา 4 มีการบูรณาการการปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทางจิตใจและอารมณ์ ด้วยหลักมโนสุจริต และจิตตภาวนา และพัฒนาคุณภาพชีวิตทางปัญญาด้วยหลักภาวนา 4 ในส่วนของปัญญาภาวนา โดยได้นำมาบูรณาการเป็นแนวทางพัฒนาตนให้พ้นจากทุกข์ประสบความสุขในชีวิต และได้นำหลักสังคหวัตถุธรรม คือ การให้การแบ่งปันแก่เพื่อนมนุษย์ การใช้วาจาสุภาพ อ่อนหวาน การบำเพ็ญประโยชน์ และการวางตัวให้เหมาะสมในสังคม ซึ่งจะส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้การอยู่ร่วมกันในสังคมสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เดชา บุญมาสุข ได้ทำวิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน สรุปได้ว่า คุณภาพชีวิตคือลักษณะความเป็นอยู่ที่ดีของบุคคลที่ประกอบด้วยปัจจัยพื้นฐาน และหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้การดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขตามอัตภาพทั้งทางกาย จิตใจและอารมณ์ สังคมและสิ่งแวดล้อม (เดชา บุญมาสุข, 2557) ซึ่งกระบวนการดังกล่าวที่ค้นพบสามารถสรุปความคิดรวบยอดออกเป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท คือ “HMEW MODEL” ดังนี้

H = Healthiness หมายถึง การมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มุ่งมั่นพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน และเว้นการเบียดเบียนกันในสังคม

M = Mindfulness หมายถึง เป็นผู้ที่มีสติสัมปชัญญะ มีจิตใจมั่นคง มีอารมณ์แจ่มใส สามารถควบคุมอารมณ์ได้ไม่ใช้อารมณ์อยู่เหนือเหตุผล และสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้

E = Environment หมายถึง การที่มีสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ดี เหมาะสมต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นสังคมแห่งความเอื้ออาทรช่วยเหลือแบ่งปันซึ่งกันและกันและเป็นสังคมที่รักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม

W = Wisdom หมายถึง มีปัญญาความรอบรู้และมีความสามารถที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ที่เกิดจากปัญหาความเปลี่ยนแปลงของโลกและสังคมสิ่งแวดล้อม โดยสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่มากระทบต่อการดำเนินชีวิตได้ มีปัญญารู้เท่าทันตามความเป็นจริงของชีวิต และตามความเปลี่ยนแปลงของโลกและมุ่งมั่นหาความรู้เพื่อพัฒนาให้ชีวิตมีคุณภาพมีคุณค่าสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

เมื่อสังคมไทยได้รับการพัฒนาตามองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน คือ การพัฒนาทางกายภาพให้แข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีจิตใจที่เยือกเย็น มีสติอารมณ์ดีมีเหตุผล ด้านสังคมสิ่งแวดล้อมมีความเห็นอกเห็นใจกันด้วยการยึดมั่นในสังคหวัตถุธรรมเป็นแนวทาง มีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนา

เพื่อให้เกิดความสงบสุขของคนในสังคม ร่วมกันพัฒนาสังคมให้เป็นสังคมที่น่าอยู่ มีความยุติธรรม เห็นอกเห็นใจกัน มุ่งมั่นในการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมให้น่าอยู่เป็นปฏิรูปประเทศเป็นสังคมอุดมปัญญาที่สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นได้อย่างแน่นอน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาภาวะโลกร้อน ปัญหาเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ปัญหาสังคมที่ขาดความสงบสุข และปัญหาสุขภาพ เมื่อสังคมไทยสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นด้วยการประยุกต์หลักพุทธปรัชญาเถรวาทมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้านแล้ว ก็จะทำให้สังคมนั้นเป็นสังคมแห่งความสงบสุข เป็นสังคมแห่งคุณงามความดี มีคุณภาพชีวิตที่มั่นคงและพึงประสงค์ ก่อให้เกิดชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน สังคม มีคุณภาพ มีสุขภาพชีวิตที่ดีเป็นสุขชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืนได้

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นเพื่อให้คนไทยในศตวรรษที่ 21 มีคุณภาพชีวิตดีขึ้นไม่ตกเป็นทาสของความเจริญทางด้านวัตถุมากเกินไปควรได้มีการนำเอาหลักพุทธปรัชญาเถรวาท นำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างจริงจังจึงด้วยการพัฒนาตนเองและสังคมไทยด้วยหลักกุศลกรรมบถ 10 หลักภavana 4 และสังคหวัตถุ 4 เพื่อให้การอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกเกิดความสงบสุขอย่างแท้จริง ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะระดับนโยบาย ดังนี้

1) หน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรจัดโครงการการฝึกอบรมและพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรม เช่น กุศลกรรมบถ 10 ภavana 4 และสังคหวัตถุ 4 เป็นต้นแก่บุคลากรในองค์กรและประชาชนทั่วไปอย่างสม่ำเสมอเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและพัฒนาคุณภาพชีวิต

2) องค์กรสงฆ์ หรือมหาวิทยาลัยสงฆ์ ควรมีนโยบายหรือโครงการฝึกอบรมอบรมให้ความรู้อย่างเป็นระบบแก่ชุมชนหรือเยาวชน โดยการประยุกต์หลักสังคหวัตถุธรรม เป็นต้น เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาสังคม

7.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

การศึกษาเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มในประเด็นต่อไปนี้

1) การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยที่ได้รับผลกระทบจากแพร่ระบาดเชื้อโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ด้วยการประยุกต์ใช้ HMEW MODEL

2) การประยุกต์ใช้ HMEW MODEL เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทยในปัจจุบัน

8. เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา, พระไตรปิฎกภาษาไทย. (2514). เล่มที่ 4, 11, 12, 14, 21, 22. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย,
จุลชีพ ชินวรรณโณ. (2557). *โลกในศตวรรษที่ 21 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ*.
กรุงเทพฯ โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
เดชา บุญมาสุข. (2557). *การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน*. วิทยานิพนธ์
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
2559.
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). *พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร:
บริษัทพิมพ์สวัย จำกัด.
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2537). *การศึกษาเพื่อสันติภาพ*. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม.
UNESCO, Indicator of environment Quality and Quality of Life. Research and Social
Science. No 38, Paris: UNESCO, 1981.

ศึกษาวิเคราะห์การสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ ที่มีผลต่อวิกฤติศรัทธา-
วิปริต ความภักดี และสัมพันธภาพ ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา
An Analytical Study Communication for Corporate Image
Buddhist Organization affecting to Crisis Faith-Perberted,
Loyalty, and Relationships of the Lanna Buddhist

พระครูวินัยธรรษฎาพรพรหม อัครธมโม (ณ น่าน)¹ และ พระณัฐวาทน์ ตั้งปฐมวงศ์ (ญาณบุปผ)^{2*}

Phrakruwinaitorn Satthaphat Akkadhhammo (Nanan)¹

Phra Nuttawat Tangpatomwong (Nāṇappabho)^{2*}

บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย¹

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University¹

นักวิจัยอิสระ เมืองพุทธคยา รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย²

Independent researchers, Mastipur, Bodhgaya, Gaya, Bihar²

*Corresponding Author Email: Bhikkunuttawat.t@gmail.com

Received: 04/06/2022; Revised: 05/11/2022; Accepted: 14/11/2022

DOI: 10.14456/jpv.2022.34

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ (1) เพื่อศึกษาการสื่อสารภาพลักษณ์ขององค์กรสงฆ์ผ่าน บทบาทและแนวคิดทางพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในฐานะผู้ส่งสารและพุทธศาสนิกชนชาวล้านนาในฐานะผู้รับสาร (2) เพื่อศึกษาระดับวิกฤติศรัทธา-วิปริต ความภักดี และการมีสัมพันธภาพของ พุทธศาสนิกชนชาวล้านนา และ (3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์การสร้งรูปแบบองค์ความรู้ใหม่ในการสื่อสาร ภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ที่มีผลต่อวิกฤติศรัทธา-วิปริต ความภักดี และสัมพันธภาพของพุทธศาสนิกชน ชาวล้านนา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นหรือทัศนคติที่มี ต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนาอยู่ในระดับสูงในทุกด้าน การวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนของความถดถอยเชิงพหุคูณของปัจจัยในภาพรวมที่มีต่อการทำนาย ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และอิทธิพลต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ของพุทธศาสนิกชนชาว ล้านนา (Sig. =0.000) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และการวิเคราะห์สมมติฐานเพื่อหาค่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรของปัจจัยในภาพรวมของด้านภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์, ด้าน ความภักดีในองค์กรสงฆ์, ด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนา, ด้านวิกฤติศรัทธา ศรัทธาวิปริต อามิส

บูชาในพระพุทธศาสนา, ด้านสัมพันธภาพของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา และด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์มีความสัมพันธ์และอิทธิพลต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา ($r = 1.00$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 โดยภาพลักษณ์ที่ค้นพบในพื้นที่ทั้ง 8 จังหวัดในล้านนา คือภาพลักษณ์ซ้อน ขององค์กรสงฆ์ในสายตาคนทั่ว ๆ ไป

คำสำคัญ: พุทธศาสนิกชนชาวล้านนา; สัมพันธภาพ; ความรักดี; วิกฤตศีลธรรม

Abstract

This research were have the Following Objectives; (1) to Study the Communication of the Image of the Sangha Organization through the Roles and Concepts of Buddhist's Monks as Senders and Lanna Buddhists as Receivers; (2) to Study the Level of Faith-Perversion Crisis, Loyalty and Relationship of Lanna Buddhists; and (3) to Analyze the Creation of a New Form of Knowledge in Communicating the Image of the Sangha Organization that Affects the Crisis of Faith-Perversion, Loyalty and Relationship of Lanna Buddhists. The results were showed that the Level of Opinions on Image Communication of the Sangha Organization of the Buddhists Lanna, People were High in All Aspects. The Analysis of the Variance of the multiple Regression of the Overall Factors Affecting the Prediction of Factors Related to Influence on Image Communication of the Sangha Organization of the Buddhists Lanna, Clergy Organization of Lanna People (Sig. =0.000) were Statistically Significant, at the 0.01 level. And the Hypothesis Analysis to Determine were the Correlation Coefficient Between the Variables of the Overall Factors of the on Image Communication of the Sangha Organization of the Buddhists Lanna, the Aspect of Loyalty in the Sangha Organization, the Aspect of Faith in Buddhism, the Aspect of Faith Crisis, Faith Perversion, Amisbucha in Buddhism, the Relationship of Lanna Buddhists and the Cause and Factors Affecting Issues in the Sangha organization had a Statistically Significant Relationship and Influence on the Image Communication of the Sangha Organization of the Buddhists Lanna ($r = 1.00$) at 0.01 level. The Image was Found in the 8 Areas Provinces in Lanna was a Multiple Image of the Clergy in the Eyes of the General Public.

Keywords: Lanna Buddhist; Relationships; Loyalty; Crisis Faith

1. บทนำ

สุภาษิตจากชาตกตอนหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า “ผู้อ่อนแอเกินไปก็ถูกเหยียบย่ำ ผู้แข็งกร้าวเกินไปก็มีเวรภัย บัณฑิตรู้ความแตกต่างสองอย่างนี้แล้ว พึงประพฤติตนแต่พอดีพองาม สิ่งหนึ่งดีสำหรับคนหนึ่ง แต่ไม่ดีสำหรับอีกคนหนึ่ง เพราะฉะนั้นสิ่งทั้งหลายจะว่าดีทั้งหมดก็ไม่ใช่ จะว่าไม่ดีทั้งหมดก็ไม่ใช่” (สุภาษิตจากชาตก, ออนไลน์: 2564)

ในการที่คนในชาติมีความสมัครสมาน สามัคคี สามารถหล่อหลอมรวมกันเป็นชาติ เป็นประเทศ มีความเจริญมั่นคงอยู่บนโลกใบนี้ได้ นั่น เพราะมีสิ่งที่สามารถใช้ยึดเหนี่ยวจิตใจร่วมกันได้นั่น คือ มีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชาติ จะเป็นคนดีมีศีลธรรม รักความสงบ มีระเบียบวินัยที่ดี รู้จักเคารพกติกาของสังคม ก็ด้วยอาศัยหลักธรรมคำสั่งสอนทางศาสนาเป็นเครื่องอบรมจิตใจ ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามของชาติ ส่วนใหญ่มีรากฐานมาจากศาสนา ศาสนาจึงถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญต่อมวลมนุษยชาติ ด้วยการเป็นเครื่องมือเสริมสร้างเกราะป้องกันตลอดจนเป็นหลักค้ำประกันความมั่นคงของชาติ ในช่วงระยะที่วัฒนธรรมตะวันตก เข้ามามีบทบาทต่อสังคมไทยมากขึ้นเรื่อย ๆ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนนบดินทร สยามมินทราธิราช บรมนาถบพิตร (รัชการที่ 9) ได้ทรงมีพระบรมราโชวาทที่พระราชทานให้กับที่ประชุมฯ ในข้อความตอนหนึ่งว่า

“...ความเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งที่น่าวิตกก็คือ ทุกวันนี้ความคิดอ่านและความประพฤติหลาย ๆ อย่าง ซึ่งแต่ก่อนถือว่าเป็นความชั่วความผิด ได้กลายเป็นสิ่งที่คนในสังคมยอมรับ แล้วพากันประพฤติปฏิบัติโดยไม่รู้สึกสะอิดสะเอียน จนทำให้เกิดปัญหาและทำให้วิถีชีวิตของแต่ละคนมีดมนไป ข้าพเจ้าถือว่าเป็นหน้าที่ของชาวพุทธ จะต้องร่วมกันแก้ไขปัญหายอย่างจริงจัง แต่ละท่านแต่ฝ่ายยึดหลักการให้มั่นคง ที่จะไม่ทำอะไร ๆ ที่ชั่วที่เสื่อม ต้องกล้าและบากบั่นที่จะทำแต่สิ่งที่เป็นความดี เป็นความถูกต้อง และเป็นธรรม เพื่อให้ผลความประพฤติปฏิบัติชอบบังเกิดเพิ่มพูนขึ้น และคำจูนส่วนรวมไว้มิให้เสื่อมทรุดลง หากให้กลับฟื้นคืนดีขึ้นได้เป็นลำดับ” (พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนนบดินทร สยามมินทราธิราช บรมนาถบพิตร (รัชการที่ 9), 2532: 99)

จากสถานการณ์สถานะทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จะเห็นได้ว่าความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนกระแสของการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล ความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุ ได้ทำให้ชาวพุทธเห็นห่างจากพระพุทธศาสนา ไม่มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ไม่ได้ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จึงทำให้เกิดวิกฤติที่น่าเป็น

ห้วง ซึ่งสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน) ได้ทรงมีพระราชดำรัสในการเปิดประชุมฯ ดังมีข้อความบางประการ ดังนี้

“สถานการณ์พระพุทธศาสนาอยู่ในภาวะที่ไม่อาจประมาทได้ เนื่องจากมีความเปลี่ยนแปลงแก้ไขเกิดขึ้นในสังคม ด้วยการไหลบ่าของวัฒนธรรมต่างแดน ซึ่งบางอย่างก็เป็นประโยชน์ และบางอย่างก็มีอิทธิพลในทางลบ ต่อความรู้สึกนึกคิดของประชาชนในชาติ ซึ่งอาจเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของ สถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีคณะบุคคลที่ทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อพระพุทธศาสนา หวังทำลายจนล้าง กรณีเกิดเป็นวิกฤติการณ์ทางศรัทธาและปัญญา ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือในการแก้ไข และความเข้มแข็งในการพัฒนาองค์กรบริหารและคณะสงฆ์เป็นสำคัญ” (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน), 2528: 17-19)

เมื่อได้ก็ตาม องค์ประกอบของพระพุทธศาสนาอื่น ๆ จะได้รับผลกระทบทั้งในเชิงลบ ตัวแปรที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการตั้งคำถาม คือ “พุทธบริษัททั้ง 4” ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าปัจจัยใดต่อผลกระทบนั้น ๆ แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันนี้ หนึ่งในพุทธบริษัท ที่ได้รับการตั้งข้อสังเกตในเชิงลบมากที่สุด กลุ่มหนึ่งคือ “พระภิกษุ” ว่าเป็นต้นเหตุสำคัญ ที่ทำให้พุทธศาสนิกชนกลุ่มอื่น ๆ โดยเฉพาะอุบาสกและอุบาสิกา ได้กำลังตั้งคำถามว่า “พระสงฆ์บางรูป กำลังเป็นต้นเหตุแห่งวิกฤติศรัทธา” กล่าวคือ เป็นต้นเหตุที่กลุ่มคนที่มีศรัทธา หรือมีศรัทธาคลอนแคลนในพระพุทธศาสนา กำลังเสื่อมศรัทธา และทำให้กลุ่มคนที่ไม่ศรัทธาเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว หันหลังให้แก่พระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น ชาวพุทธส่วนมาก ยังคงยึดติดกับพระสงฆ์ ที่ทำตัวขลังและศักดิ์สิทธิ์ จะหลงไหลคลั่งไคล้พระสงฆ์ในรูปแบบอย่างนั้น จนไม่ตระหนักในหลักของพระธรรม เมื่อมีเหตุการณ์เกี่ยวกับพระสงฆ์บางรูปเกิดขึ้น “จึงเป็นเรื่องที่ก่อให้เกิดความเสื่อมศรัทธา ความเชื่อถือ ของประชาชนในภาพรวม ในช่วงวิกฤติศรัทธาเช่นว่านี้ พุทธบริษัทที่เป็นคฤหัสถ์ จึงควรทบทวนพฤติกรรมต่าง ๆ โดยการสำรวจตัวเอง ต้องหนักแน่นว่า ต้องนับถือศาสนาด้วยการใช้ปัญญา ไม่ใช่ด้วยความเชื่อ ความศรัทธาเพียงอย่างเดียว” (วศิน อินทสระ, 2553: 38-40)

โดยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (ออนไลน์: 2564) เปิดเผยแพร่ผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชน เรื่อง “การแต่งตั้งสมเด็จพระสังฆราชและสมณศักดิ์ของพระสงฆ์” พบว่า “ประชาชนส่วนใหญ่ ร้อยละ 45.80 ระบุว่า นายกรัฐมนตรีควรให้ความสำคัญในวงการสงฆ์คลี่คลายก่อน จึงค่อยขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชพระองค์ใหม่ รองลงมา ร้อยละ 28.30 ระบุว่า นายกรัฐมนตรีควรดำเนินการ ตามมติของมหาเถรสมาคมเสนอชื่อสมเด็จพระสังฆราช วัดปากน้ำ ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช ร้อยละ 18.31 ระบุว่า นายกรัฐมนตรีควรใช้อำนาจตามมาตรา 44 แก้ไข พ.ร.บ.คณะสงฆ์ ให้มหาเถรสมาคมเสนอรายชื่อสมเด็จพระราชาคณะ 2 – 3 รูป

ให้พระมหากษัตริย์ทรงวินิจฉัย ร้อยละ 0.56 ระบุอื่น ๆ ได้แก่ ควรเสนอชื่อใหม่ แต่ไม่ต้องการให้พระมหากษัตริย์ทรงวินิจฉัย ต้องการให้คณะสงฆ์เลือกกันเองตามความเหมาะสม ขณะที่บางส่วนระบุว่าไม่จำเป็นต้องมีตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราช และร้อยละ 7.03 ไม่ระบุ/ไม่แน่ใจ ด้านความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีสมณศักดิ์ของพระสงฆ์ เช่น พระครู พระธรรม พระเทพ พระราช สมเด็จพระสังฆเจ้าประพุทธิตี และมอบหมายภาระหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ รองลงมา ร้อยละ 19.82 ระบุว่า พระสงฆ์สมควรมีสมณศักดิ์เฉพาะสมเด็จพระสังฆราชเท่านั้น เพื่อแสดงถึงตำแหน่งหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ ร้อยละ 12.87 ระบุว่า พระสงฆ์ไม่สมควรมีสมณศักดิ์อีกต่อไป เพื่อจะได้ตัดขาดจากการหลงในลาภ ยศ สรรเสริญและความพยายามในการมีตำแหน่งทางสงฆ์ และร้อยละ 5.20 ไม่ระบุ/ไม่แน่ใจ และประเด็นความคิดเห็นของประชาชน ที่มีต่อเกณฑ์การพิจารณาแต่งตั้งสมณศักดิ์ของพระสงฆ์ ข้อหนึ่งที่ระบุว่า ต้องมีผลงานสาธารณูปการ ได้แก่ การก่อสร้างและบูรณะ ปฏิสังขรณ์ศาสนสถาน หรือถาวรวัตถุ พบว่า ประชาชน ร้อยละ 54.44 ระบุว่า เห็นด้วยกับเกณฑ์การพิจารณาด้านผลงานสาธารณูปการ เพราะเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงแรงศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพระสงฆ์รูปนั้น ขณะที่ร้อยละ 41.41 ระบุว่า ไม่เห็นด้วยกับเกณฑ์การพิจารณาด้านผลงานสาธารณูปการ เพราะจะทำให้พระสงฆ์มุ่งแต่การเรียกรับเงินบริจาคเพื่อสร้างถาวรวัตถุ ร้อยละ 0.07 ระบุอื่น ๆ ได้แก่ ควรเป็นผลงานด้านการปฏิบัติธรรมหรือบรรยายธรรมมากกว่า และร้อยละ 4.08 ไม่ระบุ/ไม่แน่ใจ”

จากเหตุการณ์เรื่อง “พระราชรัชนี เจ้าอาวาส วัดสวนดอก สวมบัตรประชาชนคนตาย พบมีประวัติเป็นพม่าพลัดถิ่น เมื่อปี 2537 และได้สัญชาติไทย เมื่อปี 2538 ถือเป็นกระแสข่าวที่สะเทือนวงการพระสงฆ์หนเหนือ และคณะสงฆ์ภาค 7 เป็นอย่างมาก อีกทั้งอาจยังเชื่อมโยงมาสู่ประเด็น วิกฤตศรัทธาในพระพุทธศาสนาของจังหวัดเชียงใหม่ ได้เป็นอย่างดี และเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของพุทธศาสนิกชนทุกคนในประเทศ ณ ขณะนี้ เพราะจากกรณีข่าวมีผู้ร้องเรียน 2 พระเถระผู้ใหญ่ ในจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีการสวมบัตรประชาชนคนตายของ ด.ช.ดวงดี เวียงดินดำ ที่เสียชีวิตไปแล้วตั้งแต่เมื่อปี 2538 ทั้งที่แท้จริงมีสัญชาติเมียนมาร์ ซึ่งมีข้อมูลประวัติเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2537 ที่อำเภอแม่สาย ตามแบบเอกสาร แบบพิมพ์ทะเบียนประวัติพม่าพลัดถิ่น ได้มีฐานข้อมูลระบุชื่อบุคคล คือ นายนิมิตร ยอดคำ เกิดเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2508 โดยบุคคลนี้ จากการตรวจสอบก็คือ เจ้าอาวาส วัดสวนดอก ที่ระบุว่าเป็นชื่อก่อน ที่จะมีการสวมบัตรส่วนอีกคนคือ นายชาญชัย ยอดคำ เกิดเมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2511 ซึ่งเป็นอดีตรองนายก อบต. ที่ได้ลาออกจากตำแหน่งแล้ว และมีการเปลี่ยนนามสกุลแล้ว ด้านพระราชรัชนี เจ้าอาวาส วัดสวนดอก มีชื่อในแบบพิมพ์ประวัติพม่าพลัดถิ่น เมื่อปี 2537 แต่พอถึงปี 2538 ก็ได้บัตรคนไทย ที่มีหมายเลข 13 หลัก ตรงกับ ด.ช.ดวงดี เวียงดินดำ และมีการเปลี่ยนชื่อหลายครั้ง ต่อมาได้ใช้ชื่อ “นิมิตร เวียงดินดำ” ซึ่งตรงกับคนที่สวมบัตร ก่อนจะมาเปลี่ยนนามสกุลเป็น “ทิพย์ปัญญาเมธี” เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2540 โดย

เปลี่ยนที่ ที่ว่าการอำเภอแม่เมาะ ซึ่งข้อมูลของสองพี่น้องนี้ ทางเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เคยไปตรวจสอบทางครอบครัวว่า เด็กชายนิมิตร หายไปไหน ทางญาติพี่น้องก็ได้บอกว่า เสียชีวิตไปนานแล้ว ซึ่งไม่เป็นความจริง” (kapook.com, 2564)

เหตุการณ์เกี่ยวกับพระสงฆ์บางรูปในขณะนี้ เป็นเรื่องสะเทือนศรัทธาประชาชนต่อพระสงฆ์อย่างมาก แต่ถ้าเรื่องนี้ทำให้ชาวพุทธบางส่วน มีหูดาสว่างขึ้นบ้างก็คุ้ม เพราะการสูญเสียศรัทธาไป แต่ได้ปัญญามานั้น เป็นสิ่งควรแลกเพราะมีคุณค่ากว่ากัน ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า ในประเด็นของกระแสข่าว หรือความคิดเห็น ทศนคติของประชาชนที่มีต่อข่าวสารพระพุทธศาสนาที่มีทิศทางบวก ผลการสำรวจทัศนคติต่อความเลื่อมใสและศรัทธา ทั้งในเรื่องของพระธรรมและตัวพระสงฆ์ ยังถือได้ว่ามีค่าเฉลี่ยที่อยู่ในระดับที่สูง แต่ในทางกลับกัน ในประเด็นของกระแสข่าวหรือความคิดเห็น ทศนคติของประชาชนที่มีต่อข่าวพระพุทธศาสนาในทิศทางลบ หรือเข้าข่ายอาบัติ ตลอดจนการละเมิดพระธรรมวินัยอย่างร้ายแรง อาจส่งผลถึงศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพระพุทธศาสนา ที่เป็นไปในทิศทางบวก ทิศทางลบ หรือเฉย ๆ ต่อปรากฏการณ์ข่าวสารทางพระพุทธศาสนา ซึ่งถ้าแนวโน้มทิศทางความศรัทธาเป็นไปในทางลบ หรือเฉย ๆ อาจสะท้อนปรากฏการณ์กระแสของสังคม ในมุมมองที่น่าเป็นห่วงต่อสถาบันพระพุทธศาสนา ในประเด็นที่ว่า พุทธศาสนิกชนกำลังให้ความสนใจในเรื่องของพิธีกรรม มากกว่าหลักธรรม และอาจเป็นฉนวนเหตุ ที่สะท้อนมุมมองว่า ศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพระพุทธศาสนา กำลังเริ่มเปลี่ยนแปลงไป ตามองค์ประกอบและสิ่งแวดล้อม ที่มีผลมากระทบต่อความรู้สึกรักศรัทธาของประชาชน การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจก่อให้เกิดวิกฤตศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า เป็นเหตุการณ์เข้าขั้นอันตราย ขึ้นวิกฤติ อยู่ระหว่างหัวเลี้ยวหัวต่อ ที่อาจจะนำไปสู่ทิศทางบวก ลบ หรือไม่รู้สึก และอาจนำไปสู่ในทางดีหรือร้ายก็ได้ ที่เรียกว่า “การเข้าสู่ขั้นวิกฤติ” และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันนี้ กระแสข่าวสารผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย อันอาจจะเป็นกระบวนการสร้างกระแส หรือการแพร่กระจายข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้เกิดการรับรู้ที่รวดเร็วขึ้น แต่ขาดการยั้งคิดหรือพิจารณาตรึกตรองใคร่ครวญถึงผลดี ผลเสีย จากการโพสต์ แชร์ ไลค์ หรือการร่วมแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ นานา โดยองค์กรสงฆ์ถือเป็นหนึ่งในองค์กรที่ได้รับผลกระทบตลอดจนได้รับความสนใจของสังคมในภาพรวมเป็นอย่างยิ่ง เพราะถือเป็นองค์กรและสถาบันหลักของประเทศ

เมื่อคนมีศีลธรรมมาอยู่ร่วมกัน กฎหมายก็แทบจะไม่ใช่สิ่งสำคัญ เพราะสามารถนำเอา กฎศีลธรรมและจารีตประเพณีมาปกครองตนเองได้ ผู้นำชุมชนที่ใกล้ชิดกับชาวบ้าน เช่น พระสงฆ์ มักมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำที่ชาวบ้านยอมรับมากที่สุด และคนในชุมชนพร้อมให้ความร่วมมือเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระสงฆ์ ที่อยู่ในฐานะของความเป็นบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือ และน่าเลื่อมใสศรัทธามาแต่อดีต ที่สอดคล้องกับแนวคิดของ รัชนิกร เสรฐฐา (2528: 247-248) กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ว่า ส่งสอนส่งเสริมให้ชาวบ้านทำบุญกุศล เป็นที่ปรึกษา ผู้ประนีประนอม

เยี่ยวยาผู้ป่วย ส่งเสริมความสามัคคี ขจัดความขัดแย้ง เพราะผู้คนในชุมชนจะให้การเชื่อฟังพระผู้ทรงศีล เป็นผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ช่วยสนับสนุนโครงการพัฒนาทางภาครัฐผ่านทางพระสงฆ์ในการเผยแพร่ เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณเป็นที่พึ่งทางจิตใจ ทำหน้าที่เป็นธรรมทูตธรรมจาริกเผยแผ่หลักธรรม สอนเทคนิคขั้นพื้นฐาน เช่น สถาปัตยกรรม ช่างไม้ ก่ออิฐถือปูน การเกษตร และรักษาโรคด้วยแผนสมุนไพรแผนโบราณ เป็นต้น

ปรากฏการณ์ทางสังคมบนสื่อสังคมออนไลน์ เมื่อเร็ว ๆ นี้ ได้แสดงให้เห็นถึง “ศรัทธาวิปริต” อย่างร้ายแรงต่อวงการสงฆ์ ประจำปี 2564 จากข่าวสารที่แพร่กระจายไปอย่างรวดเร็ว ณ พื้นที่ ที่เป็นจุดเชื่อมโยงกันระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียน ตามข่าวที่พบว่า “พระภิกษุสาธิต สอนเสพกาม-ดำน้า โดนแล้ว สั่งสึก-ปิดทันที วัดป่าเนื่อนาบุญ” “พระสอนเสพกาม พระสอนดำน้า เราเตือนคุณแล้วยังพูดยังไม่เปิดแผล คุณก็ไม่ฟังเอาแต่ไม่ โอ้อยู่คนเดียวขอบพระคุณคุณหนุ่มกรรชัยและสื่อต่าง ๆ ที่ช่วยกันตักเตือนนำไปสู่การจับกุม ตำรวจพร้อมด้วยเจ้าหน้าที่สำนักพระพุทธศาสนา จ.ศรีสะเกษ ลงพื้นที่จับกุม พระภิกษุสาธิต ที่วัดพันทึบ หลังมีคำสั่งเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ ให้ลาสิกขา ออกจากความเป็นสงฆ์ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป พร้อมสั่งปิด วัดป่าเนื่อนาบุญ” (ไบรท์ ทวี (brighttv.co.th), ออนไลน์: 2564) ตลอดจนกระแสข่าวของวงการสงฆ์ และองค์กรสงฆ์ จากทั่วทุกสารทิศมิให้ได้พบเห็น และรับรู้ รับฟังกันอย่างต่อเนื่อง จนอาจจะกลายเป็นเรื่องที่คุ้นชินต่อไปได้ในอนาคต ถ้าวิกฤติแห่งศรัทธาของผู้คนเริ่มลดและตกต่ำลงเรื่อย ๆ ซึ่งเมื่อถึงขีดสุดองค์กรด้านพระพุทธศาสนาอาจต้องเสื่อมสลายไป อย่างที่ยากต่อการที่จะสามารถกอบกู้วิกฤติแห่งศรัทธาให้กับคืนมาสู่องค์กรสงฆ์ได้อย่างยั่งยืนและมั่นคงนั่นเอง

จากความเป็นมาและความสำคัญของสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นฯ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่า ปัจจัยของตัวแปร ด้านวิกฤติศรัทธา ด้านศรัทธาวิปริต ด้านความภักดี และด้านสัมพันธภาพของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา นั้น จะมีมุมมองและทัศนะต่อ “ศึกษาวิเคราะห์การสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ ที่มีผลต่อวิกฤติศรัทธา-วิปริต ความภักดี และสัมพันธภาพ ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา” ว่าจะมีแนวโน้มและทิศทางเป็นอย่างไร จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจทำการตั้งระเบียบวิธีการศึกษาในส่วนของการสำรวจวิจัย มาเพื่อทำการศึกษาต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการสื่อสารภาพลักษณ์ขององค์กรสงฆ์ผ่านบทบาทและแนวคิดทางพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในฐานะผู้สั่งการและพุทธศาสนิกชนชาวล้านนาในฐานะผู้รับสาร
- 2) เพื่อศึกษาระดับวิกฤติศรัทธา-วิปริต ความภักดี และการมีสัมพันธภาพของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา
- 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์การสร้างรูปแบบองค์ความรู้ใหม่ ในการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ที่มีผลต่อวิกฤติศรัทธา-วิปริต ความภักดี และสัมพันธภาพของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา

3. สมมติฐานในการวิจัย

- 1) พระสงฆ์มีส่วนผลักดันให้ชาวบ้าน/พุทธบริษัท ๔ ในพื้นที่ ๘ จังหวัดล้านนา มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการสร้างภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์
- 2) การส่งสารของพระสงฆ์ และการรับสารของชาวบ้าน/พุทธบริษัท ๔ น่าจะมีความสอดคล้องกัน

4. คำถามการวิจัย

- 1) การสื่อสารภาพลักษณ์ขององค์กรสงฆ์ผ่านบทบาทและแนวคิดทางพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในฐานะผู้ส่งสารและพุทธศาสนิกชนชาวล้านนาในฐานะผู้รับสารเป็นอย่างไร
- 2) ระดับวิกฤติศรัทธา-วิปริต ความภักดี และการมีสัมพันธภาพของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนาเป็นอย่างไร
- 3) วิเคราะห์การสร้างรูปแบบองค์ความรู้ใหม่ ในการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ที่มีผลต่อวิกฤติศรัทธา-วิปริต ความภักดี และสัมพันธภาพของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนาอย่างไร

5. ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการตั้งระเบียบวิธีในส่วนของการสำรวจวิจัยมาเพื่อการศึกษาถึง “ศึกษาวิเคราะห์การสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ ที่มีผลต่อวิกฤติศรัทธา-วิปริต ความภักดี และสัมพันธภาพ ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา” โดยเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือน กุมภาพันธ์-มีนาคม 2565

ขอบเขตด้านเอกสารและเนื้อหา

ผู้ศึกษาวิจัยใช้หลักฐานข้อมูลปฐมภูมิในพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539 เพื่อศึกษาปัจจัยของตัวแปร ด้านวิกฤติศรัทธา ด้านศรัทธาวิปริต ด้านความภักดี และด้านสัมพันธภาพของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา และการทบทวนวรรณกรรมจากตำรา หนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ประเด็นเรื่องกระบวนการทางความคิดของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา ตามนัยและกรอบของการวิจัยเพื่อให้ได้เนื้อหาที่มีความชัดเจนและสมบูรณ์ที่สุด

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยเน้นศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จากการตั้งระเบียบวิธีการศึกษาในส่วนของการสำรวจวิจัยมาเพื่อการศึกษา คือกลุ่มพุทธศาสนิกชน เป็นตัวแทน (พุทธบริษัท 4) ตามนัยทาง

พุทธศาสนา คือ พระสงฆ์/สามเณร ภิกษุณี/แม่ชี อุบาสกและอุบาสิกา จำนวน 160 รูป/คน อันได้แก่ กรณีศึกษาในพื้นที่ล้านนา จำนวน 8 จังหวัด จังหวัดละ จำนวน 20 ชุด เท่านั้น

ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่จากการตั้งระเบียบวิธีการศึกษาในส่วนของการสำรวจวิจัยมาเพื่อ ทำการศึกษา คือบริเวณโดยรอบพื้นที่ จำนวน 8 แห่ง คือ 1) วัดพระธาตุผาเงา จ. เชียงราย 2) วัดเจ็ด ยอด จ. เชียงใหม่ 3) วัดพญาภู จ. น่าน 4) วัดพระบาทมิ่งเมือง วรวิหาร จ.แพร่ 5) วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม จ. ลำปาง 6) วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร จ. ลำพูน 7) วัดพระธาตุดอยกองมู จ. แม่ฮ่องสอน และ 8) วัดศรีโคมคำ จ. พะเยา

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยกำหนดกรอบระยะเวลาจากการตั้งระเบียบวิธีการศึกษาในส่วนของการสำรวจวิจัยมา เพื่อการศึกษา คือใช้ระยะเวลาในการวิจัย ตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2564 จนถึงเดือนมกราคม 2565 รวมเป็นระยะเวลา 6 เดือน

6. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) โดย เริ่มต้นจากการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ (1) การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เพื่อการทบทวนวรรณกรรม และการแสวงหาปัจจัยในการสร้างเครื่องมือ ในการศึกษาวิจัย ตลอดจน (2) ใช้การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) และ (3) ใช้การ สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participation Observation) เพื่อศึกษาเนื้อหาจากบริบทของพื้นที่ ในการตีความและถอดความให้ได้ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ และตามมาด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยการ (4) การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) แบบตัดขวางหรือ เก็บข้อมูล ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง เพียงครั้งเดียว (Cross-Sectional Study) จากการ ใช้แบบสอบถามแบบปลายปิด (Closed-ended Question) เพื่อศึกษา (1) ระดับวิกฤติศรัทธา-วิปริต ของพุทธบริษัทชาวล้านนา (2) ระดับความภักดีของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา และ (3) ระดับการมี สัมพันธภาพของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา เป็นต้น

รูปแบบการวิจัย

การตั้งระเบียบวิธีในส่วนของการสำรวจวิจัย (Survey Research) มาเพื่อทำการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้มาทำการวิเคราะห์ เพื่อนำเสนอปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และอิทธิพล

ตามสมมติฐาน สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ได้นำรูปแบบการวิจัยที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาดำเนินการตามลำดับขั้นตอนต่าง ๆ ตามรายละเอียดขั้นตอน จำนวน 6 ขั้นตอน ดังนี้ **ขั้นตอนที่ 1:** เป็นการวางแผนการวิจัย โดยระบุปัญหา เป้าประสงค์ วัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการกำหนดรูปแบบการวิจัย การจัดเตรียมเครื่องมือวัดตัวแปรต่าง ๆ **ขั้นตอนที่ 2:** เป็นการสำรวจข้อมูลจากเอกสาร ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ โดยพยายามรวบรวมตัวแปรที่สำคัญ เพื่อทำการตรวจสอบว่า ตัวแปรใดบ้างที่มีปัจจัยความสัมพันธ์และอิทธิพลต่อตัวแปรต้นและตัวแปรตาม เพื่อสร้างเป็นแบบที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และอิทธิพลเชิงสาเหตุและผลของตัวแปรดังกล่าวว่า โดยขั้นตอนนี้จะเริ่มดำเนินการไปพร้อม ๆ กับการวางแผนการวิจัยและได้ผ่านการอนุมัติจากคณะกรรมการที่ปรึกษางานวิจัยแล้ว **ขั้นตอนที่ 3:** การสร้าง การทดสอบ และการแก้ไข แบบสอบถาม และการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในขั้นตอนนี้ได้อยู่ภายใต้การแนะนำและควบคุมของคณะกรรมการที่ปรึกษางานวิจัย โดยเริ่มดำเนินการและเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูลในระหว่างเดือน กุมภาพันธ์-มีนาคม 2565 **ขั้นตอนที่ 4:** การประมวลผลข้อมูล การลงรหัสข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ หมายถึงการทดสอบสมมติฐานของสถิติ การทดสอบความเที่ยงตรง และการทดสอบความเชื่อถือได้ของมาตรวัดที่ได้จากการแก้ไขแล้ว โดยขั้นตอนนี้เริ่มดำเนินการในเดือนมีนาคม 2565 **ขั้นตอนที่ 5:** เป็นการนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากขั้นตอนที่ 4 มาตีความผลของการวิเคราะห์ข้อมูล การหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับตัวแปรที่สำคัญต่อปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และอิทธิพลต่าง ๆ (Jigsaw) ในขั้นตอนนี้ ได้ดำเนินการในเดือนมีนาคม 2565 **ขั้นตอนที่ 6:** เป็นการเขียนรายงานการวิจัย และนำเสนอรายงานการวิจัยดังกล่าวต่อคณะกรรมการที่ปรึกษา โดยให้คณะกรรมการทุกท่านได้อ่าน และให้ข้อเสนอแนะเพื่อนำมาปรับปรุงรายงานให้มีความสมบูรณ์ เพื่อจะได้จัดทำเป็นรูปเล่มรายงานฉบับสมบูรณ์ ในขั้นตอนนี้ได้ดำเนินการในเดือนมีนาคม-เมษายน 2565

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยเน้นศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จากการตั้งระเบียบวิธีการศึกษาในส่วนของการสำรวจวิจัยมาเพื่อการศึกษา คือกลุ่มพุทธศาสนิกชน เป็นตัวแทน (พุทธบริษัท 4) ตามนัยทางพุทธศาสนา คือ พระสงฆ์/สามเณร ภิกษุณี/แม่ชี อุบาสกและอุบาสิกา จำนวน 160 รูป/คน อันได้แก่กรณีศึกษาในพื้นที่ล้านนา จำนวน 8 จังหวัดข้างต้นฯ (เท่านั้น)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 7 ส่วน คือ ส่วนที่ 1: ข้อมูลส่วนบุคคล จำนวน 3 ข้อ (กลุ่มบุคคล พื้นที่ และกลุ่มช่วงวัย Nominal Scale), ส่วนที่ 2: แบบ

วัดภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ 5 ด้าน, ส่วนที่ 3: แบบวัดความภักดีในองค์กรสงฆ์ 4 ด้าน, ส่วนที่ 4: แบบวัดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา 7 ด้าน, ส่วนที่ 5: แบบวัดวิฤทธิศรัทธา ศรัทธาวิปริต อามิสบูชาในพระพุทธศาสนา 3 ด้าน, ส่วนที่ 6: แบบวัดสัมพันธภาพของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา 5 ด้าน และส่วนที่ 7: แบบวัดด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์ ซึ่งแบบสอบถามในส่วนที่ 2, 3, 4, 5, 6 และ 7 จะใช้มาตรวัดแบบประมาณค่า 5 ระดับ (Interval Scale) คือ ประเด็นความเห็นและทัศนะ (ระดับคะแนน) 5 หมายถึงมากที่สุด, 4 หมายถึงมาก, 3 หมายถึงปานกลาง, 2 หมายถึงน้อย และ 1 หมายถึงน้อยที่สุด

โดยข้อคำถามรายด้านและรายข้อ มีการกำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมายที่มีการให้ระดับค่าคะแนนเฉลี่ยเชิงความคิดเห็นและทัศนะคติในแบบสอบถาม ส่วนที่ 2-7 ดังนี้ (1) ระดับค่าคะแนนเฉลี่ย 4.51 – 5.00 (90.1 – 100.0%) มากที่สุด (2) ระดับค่าคะแนนเฉลี่ย 3.51 – 4.50 (70.1 – 90.0%) มาก (3) ระดับค่าคะแนนเฉลี่ย 2.51 – 3.50 (50.1 – 70.0%) ปานกลาง (4) ระดับค่าคะแนนเฉลี่ย 1.51 – 2.50 (30.1 – 50.0%) น้อย (5) ระดับค่าคะแนนเฉลี่ย 0.00 – 1.50 (0.0 – 30.0%) น้อยที่สุด

การสร้างเครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการสร้างเครื่องมือนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างตามลำดับและขั้นตอน ดังนี้ (1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยให้ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีในเรื่องปัจจัยของตัวแปร ด้านวิฤทธิศรัทธา ด้านศรัทธาวิปริต ด้านความภักดี และด้านสัมพันธภาพของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา (2) สร้างแบบสอบถาม โดยขอคำแนะนำจากที่ปรึกษา คณะกรรมการควบคุมงานวิจัยและผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหา สำนวนภาษา ความรู้ ความเข้าใจอย่างดี ด้านเนื้อหาของตัวแปรที่ต้องการวัด เพื่อตรวจสอบความครอบคลุมเนื้อหาสาระในแบบสอบถามว่าสามารถวัดได้ถูกต้องตรงตามจุดประสงค์ของเนื้อหาที่ต้องการวัด โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item-objective congruence: IOC) แล้วคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มากกว่า หรือเท่ากับ 0.5 สำหรับนำมาใช้ในแบบสอบถามและนำมาปรับปรุงแก้ไขปรับปรุง (3) นำแบบสอบถาม ที่ได้รับการแก้ไขและปรับปรุงแล้ว ไปหาประสิทธิภาพของแบบสอบถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (4) นำแบบสอบถามไปหาค่าความเชื่อมั่น โดยวิธีการหาค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) โดยวิธีของครอนบาค (Cronbach, 1954: 202-204) ให้ได้ค่าความเชื่อมั่นมากกว่าตั้งแต่ 0.7 ขึ้นไป สรุปได้ว่าแบบสอบถามชุดนี้ มีความเชื่อมั่นสูงพอที่จะยอมรับได้และสามารถนำไปใช้ได้จริง ซึ่งค่าของ ครอนบาค (Cronbach) จากแบบสอบถามในส่วนที่ 2-7 ในรายข้อ รายด้าน และภาพรวม มีค่าดังนี้ ส่วนที่ 2) ในรายข้อมีค่า = 0.999 รายด้านมีค่า = 0.999 และภาพรวมมีค่า = 0.999 ส่วนที่ 3) ในรายข้อมีค่า = 0.999 รายด้านมีค่า = 0.999 และภาพรวมมีค่า = 0.999

ส่วนที่ 4) ในรายช้อมีค่า = 0.999 รายด้านมีค่า = 0.999 และภาพรวมมีค่า = 0.999 ส่วนที่ 5) ในรายช้อมีค่า = 0.999 รายด้านมีค่า = 0.999 และภาพรวมมีค่า = 0.999 ส่วนที่ 6) ในรายช้อมีค่า = 0.999 รายด้านมีค่า = 0.999 และภาพรวมมีค่า = 0.999 และส่วนที่ 7) ในรายช้อมีค่า = 0.999 รายด้านมีค่า = 0.999 และภาพรวมมีค่า = 0.999

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยทำการเก็บข้อมูลจากเฉพาะกลุ่มพุทธศาสนิกชน เป็นตัวแทน (พุทธบริษัท 4) ตามนัยทางพุทธศาสนา คือ พระสงฆ์/สามเณร ภิกษุณี/แม่ชี อุบาสกและอุบาสิกา จำนวน 160 รูป/คน อันได้แก่ กรณีศึกษาในพื้นที่ล้านนา จำนวน 8 จังหวัดข้างต้นฯ (เท่านั้น)

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการจัดกระทำข้อมูล โดยนำแบบสอบถาม มาตรวจสอบและให้คะแนนแล้วนำไปดำเนินการลงรหัส และทำการบันทึกลงในสื่อที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปมาช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าทางสถิติต่อไป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาค่าทางสถิติตามผู้วิจัยได้กำหนดไว้ในสมมติฐานนั้น ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติด้วยคอมพิวเตอร์ มาช่วยสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ในครั้งนี้ มีดังนี้ (1) ค่าเฉลี่ยของประชากร μ (มิว) (2) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากร (Standard Deviation; S.D.) (3) ร้อยละ/สัดส่วน (Proportion: p) คือ การเปรียบเทียบจำนวนย่อยกับจำนวนรวมทั้งหมด (4) ใช้เทคนิคการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product-moment Correlation Coefficient; r) และ (5) ใช้สถิติการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เป็นต้น

7. สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลของจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในวิจัยในครั้งนี้ คือเฉพาะกลุ่มพุทธศาสนิกชน เป็นตัวแทน (พุทธบริษัท 4) ตามนัยทางพุทธศาสนา คือ พระสงฆ์/สามเณร ภิกษุณี/แม่ชี อุบาสกและอุบาสิกา (เท่านั้น) จำนวนทั้งสิ้น 160 คน พบว่า ปัจจัยข้อมูลส่วนบุคคล ด้านกลุ่มบุคคลอุบาสกและอุบาสิกา มีจำนวน 48 คน (30%) รองลงมาสามเณร 32 รูป (20%) พระสงฆ์และแม่ชี 16 รูป/คน (10%) ด้านพื้นที่ 8 จังหวัด มีจำนวนเท่ากัน 20 รูป/คน (12.5%) และด้านกลุ่มช่วงวัย ทั้ง 3 ช่วงวัย คือปฐมวัย, มัชฌิมวัย และปัจฉิมวัย มีจำนวนเท่ากัน 32 รูป/คน (20.0%) ตามลำดับ

ระดับความคิดเห็นหรือทัศนคติที่มีต่อด้านภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ 5 ด้าน พบว่า ระดับความคิดเห็นหรือทัศนคติต่อภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ 5 ด้านคือ 1) ด้านเอกลักษณ์องค์กรสงฆ์, 2) ด้านชื่อเสียงขององค์กรสงฆ์, 3) ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพขององค์กรสงฆ์, 4) ด้านการเผยแพร่ขององค์กรสงฆ์, 5) ด้านการติดต่อระหว่างบุคคล และด้านภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย $\bar{x} =$

4.125), ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D = 0.859$) มีระดับความคิดเห็นหรือทัศนคติต่อด้านภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์อยู่ในระดับมาก

ระดับความคิดเห็นหรือทัศนคติที่มีต่อด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์ 4 ด้าน พบว่า ระดับความคิดเห็นหรือทัศนคติต่อด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์ 4 ด้านคือ 1) ด้านทัศนคติต่อองค์กรสงฆ์การยอมรับอย่างลึกซึ้ง, 2) ด้านทัศนคติต่อองค์กรสงฆ์การยอมรับและเคารพศรัทธาต่อองค์กรสงฆ์, 3) ด้านพฤติกรรมต่อองค์กรสงฆ์การยอมรับนับถือต่อเนื่อง, 4) ด้านพฤติกรรมต่อองค์กรสงฆ์การปฏิบัติตนเป็นพุทธมามกะเป็นประจำ และด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.125$), ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D = 0.859$) มีระดับความคิดเห็นหรือทัศนคติต่อด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์อยู่ในระดับมาก

ระดับความคิดเห็นหรือทัศนคติที่มีต่อด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนา 7 ด้าน พบว่า ระดับความคิดเห็นหรือทัศนคติต่อด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนา 7 ด้านคือ 1) ด้านความเชื่อในพระพุทธเจ้า, 2) ด้านความเชื่อในพระธรรม และ 3) ด้านความเชื่อในผลของบุญ-บาปมีจริงมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.125$), ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D = 0.859$) มีระดับความคิดเห็นหรือทัศนคติต่อด้านความเชื่อในพระพุทธเจ้า, ด้านความเชื่อในพระธรรม และด้านความเชื่อในผลของบุญ-บาปมีจริงอยู่ในระดับมาก และในด้านความเชื่อในพระสงฆ์มีค่า ($\bar{x} = 3.700$), ($S.D = 0.687$), ด้านความเชื่อในบุญ-บาปมีจริงมีค่า ($\bar{x} = 3.593$), ($S.D = 0.644$), ด้านความเชื่ออย่างมีเหตุผลมีค่า ($\bar{x} = 3.500$), ($S.D = 0.687$) และด้านความเชื่อบุญ-บาปที่กระทำเป็นผลของตนจริงมีค่า ($\bar{x} = 3.075$), ($S.D = 0.515$) อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งระดับความคิดเห็นหรือทัศนคติต่อด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนาโดยภาพรวมมีค่า ($\bar{x} = 3.749$), ($S.D = 0.730$) มีระดับความคิดเห็นหรือทัศนคติต่อด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับมาก

ระดับความคิดเห็นหรือทัศนคติที่มีต่อด้านวิฤทธิศรัทธา ศรัทธาวิปริต อามิสบูชาในพระพุทธศาสนา 3 ด้าน พบว่า ระดับความคิดเห็นหรือทัศนคติต่อด้านวิฤทธิศรัทธา ศรัทธาวิปริต อามิสบูชาในพระพุทธศาสนา 3 ด้านคือ ด้านวิฤทธิศรัทธามีค่า ($\bar{x} = 3.487$), ($S.D = 0.601$) อยู่ในระดับปานกลาง และ 1) ด้านศรัทธาวิปริต และ 2) ด้านอามิสบูชา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.125$), ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D = 0.859$) และด้านวิฤทธิศรัทธา ศรัทธาวิปริต อามิสบูชาในพระพุทธศาสนาในภาพรวมมีค่า ($\bar{x} = 3.912$), ($S.D = 0.773$) มีระดับความคิดเห็นหรือทัศนคติต่อด้านวิฤทธิศรัทธา ศรัทธาวิปริต อามิสบูชาในพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับมาก

ระดับความคิดเห็นหรือทัศนคติที่มีต่อด้านสัมพันธภาพของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา 5 ด้าน พบว่า ระดับความคิดเห็นหรือทัศนคติต่อด้านสัมพันธภาพของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา 5 ด้านคือ ด้านพลังอำนาจมีค่า ($\bar{x} = 2.895$), ($S.D = 0.429$) อยู่ในระดับปานกลาง และ 1) ด้านการมีกิจกรรม

ร่วมกับผู้อื่น, 2) ด้านความเชื่อใจกัน, 3) ด้านความรักใคร่ชอบพอกันมีค่า ($\bar{x} = 4.125$), (S.D = 0.859) และด้านสัมพันธภาพของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนาในภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 3.818$), ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D = 0.749) ระดับความคิดเห็นหรือทัศนคติต่อด้านสัมพันธภาพของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนาอยู่ในระดับมาก

ระดับความคิดเห็นหรือทัศนคติที่มีต่อด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์ พบว่า ระดับความคิดเห็นหรือทัศนคติต่อด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์ และภาพรวมทั้งด้านคือมีค่า ($\bar{x} = 4.125$), (S.D = 0.859) มีระดับความคิดเห็นหรือทัศนคติต่อด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์ อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

การวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนของความถดถอยเชิงพหุคูณของปัจจัยในภาพรวมด้านภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ที่มีต่อการศึกษาวเคราะห์การสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ ที่มีผลต่อวิกฤติศรัทธา-วิปริต ความภักดี และสัมพันธภาพ ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา พบว่าปัจจัยในภาพรวมด้านภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ที่มีต่อปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และอิทธิพลต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา คือ (ด้านการติดต่อระหว่างบุคคล) มีค่าการถดถอย (Regression = 117.500), ค่าความคลาดเคลื่อน (Residual = 0.000), (Sum of Squares = 117.500), (df = 159), (Mean Square = 117.500) ค่าความแปรปรวนของปัจจัยในภาพรวมด้านภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ที่มีต่อการทำนายปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และอิทธิพลต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา คือ (ด้านการติดต่อระหว่างบุคคล) (Sig. = 0.000) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ตามลำดับ

การวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนของความถดถอยเชิงพหุคูณของปัจจัยในภาพรวมด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์ที่มีต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ ที่มีผลต่อวิกฤติศรัทธา-วิปริต ความภักดี และสัมพันธภาพ ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา พบว่าปัจจัยในภาพรวมด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์ที่มีต่อการทำนายปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และอิทธิพลต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา คือ (ด้านพฤติกรรมต่อองค์กรสงฆ์การปฏิบัติตนเป็นพุทธมามกะเป็นประจำ) มีค่าการถดถอย (Regression = 117.500), ค่าความคลาดเคลื่อน (Residual = 0.000), (Sum of Squares = 117.500), (df = 159), (Mean Square = 117.500) ค่าความแปรปรวนของปัจจัยในภาพรวมด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์ที่มีต่อการทำนายปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และอิทธิพลต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา คือ (ด้านพฤติกรรมต่อองค์กรสงฆ์การปฏิบัติตนเป็นพุทธมามกะเป็นประจำ) (Sig. = 0.000) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ตามลำดับ

การวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนของความถดถอยเชิงพหุคูณของปัจจัยในภาพรวมด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่มีต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ ที่มีผลต่อวิกฤติศรัทธา-วิปริต

ความภักดี และสัมพันธภาพ ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา พบว่าปัจจัยในภาพรวมด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่มีต่อการทำนายปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และอิทธิพลต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา คือ (ด้านความเชื่อบุญ-บาปที่กระทำเป็นผลของตนจริง) มีค่าการถดถอย (Regression = 84.894), ค่าความคลาดเคลื่อน (Residual = 0.000), (Sum of Squares = 84.894), (df = 159), (Mean Square = 84.894) ค่าความแปรปรวนของปัจจัยในภาพรวมด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่มีต่อการทำนายปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และอิทธิพลต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา คือ (ด้านความเชื่อบุญ-บาปที่กระทำเป็นผลของตนจริง) (Sig. = 0.000) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ตามลำดับ

การวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนของความถดถอยเชิงพหุคูณของปัจจัยในภาพรวมด้านวิฤตศรัทธา/ศรัทธาวิปริต/อามิสบูชาในพระพุทธศาสนาที่มีต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ ที่มีผลต่อวิฤตศรัทธา-วิปริต ความภักดี และสัมพันธภาพ ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา พบว่าปัจจัยในภาพรวมด้านวิฤตศรัทธา/ศรัทธาวิปริต/อามิสบูชาในพระพุทธศาสนาที่มีต่อการทำนายปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และอิทธิพลต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา คือ (ด้านอามิสบูชา) มีค่าการถดถอย (Regression = 95.175), ค่าความคลาดเคลื่อน (Residual = 0.000), (Sum of Squares = 95.175), (df = 159), (Mean Square = 95.175) ค่าความแปรปรวนของปัจจัยในภาพรวมด้านวิฤตศรัทธา/ศรัทธาวิปริต/อามิสบูชาในพระพุทธศาสนาที่มีต่อการทำนายปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และอิทธิพลต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา คือ (ด้านอามิสบูชา) (Sig. = 0.000) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ตามลำดับ

การวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนของความถดถอยเชิงพหุคูณของปัจจัยในภาพรวมด้านสัมพันธภาพที่มีต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ ที่มีผลต่อวิฤตศรัทธา-วิปริต ความภักดี และสัมพันธภาพ ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา พบว่าปัจจัยในภาพรวมด้านสัมพันธภาพที่มีต่อการทำนายปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และอิทธิพลต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา คือ (ด้านพลังอำนาจ) มีค่าการถดถอย (Regression = 89.228), ค่าความคลาดเคลื่อน (Residual = 0.000), (Sum of Squares = 89.228), (df = 159), (Mean Square = 89.228) ค่าความแปรปรวนของปัจจัยในภาพรวมด้านสัมพันธภาพที่มีต่อการทำนายปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และอิทธิพลต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา คือ (ด้านพลังอำนาจ) (Sig. = 0.000) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ตามลำดับ

การวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนของความถดถอยเชิงพหุคูณของปัจจัยในภาพรวมด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์ที่มีต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ ที่มีผลต่อวิฤตศรัทธา-วิปริต ความภักดี และสัมพันธภาพ ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา พบว่าปัจจัยในภาพรวมด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์ที่มีต่อการทำนายปัจจัยที่มี

ความสัมพันธ์และอิทธิพลต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา คือ (ด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์) มีค่าการถดถอย (Regression = 117.500), ค่าความคลาดเคลื่อน (Residual = 0.000), (Sum of Squares = 117.500), (df = 159), (Mean Square = 117.500) ค่าความแปรปรวนของปัจจัยในภาพรวมด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์ที่มีต่อการทำนายปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และอิทธิพลต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา คือ (ด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์) (Sig. = 0.000) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ตามลำดับ

การวิเคราะห์สมมติฐานเพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรของปัจจัยในภาพรวมของ (ด้านภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์กับด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์), (ด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์กับด้านภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์), (ด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนากับด้านภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์), (ด้านวิฤติศรัทธา/ศรัทธาวิปริต/อามิสบูชาในพระพุทธศาสนากับด้านภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์), (ด้านสัมพันธภาพกับภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์) และ (ด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์กับด้านภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์) ที่มีความสัมพันธ์และอิทธิพลต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา พบว่ายอมรับสมมติฐาน คือปัจจัยระหว่างตัวแปรของปัจจัยในภาพรวมของ (ด้านภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์กับด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์), (ด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์กับด้านภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์), (ด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนากับด้านภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์), (ด้านวิฤติศรัทธา/ศรัทธาวิปริต/อามิสบูชาในพระพุทธศาสนากับด้านภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์), (ด้านสัมพันธภาพกับภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์) และ (ด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์กับด้านภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์) มีความสัมพันธ์และอิทธิพลต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา ($r = 1.00$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 ตามลำดับ

การวิเคราะห์สมมติฐานเพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรของปัจจัยในภาพรวมของ (ด้านภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์กับด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนา), (ด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์กับด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนา), (ด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนากับด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์), (ด้านวิฤติศรัทธา/ศรัทธาวิปริต/อามิสบูชาในพระพุทธศาสนากับด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์), (ด้านสัมพันธภาพกับภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์) และ (ด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์กับด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์) ที่มีความสัมพันธ์และอิทธิพลต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา พบว่ายอมรับสมมติฐาน คือปัจจัยระหว่างตัวแปรของปัจจัยในภาพรวมของ (ด้านภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์กับด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนา), (ด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์กับด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนา), (ด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนากับด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์), (ด้านวิฤติศรัทธา/ศรัทธาวิปริต/อามิสบูชาในพระพุทธศาสนากับด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์), (ด้านสัมพันธภาพกับภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์) และ (ด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์กับด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์) มีความสัมพันธ์และอิทธิพลต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 ตามลำดับ

การวิเคราะห์สมมติฐานเพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรของปัจจัยในภาพรวมของ (ด้านภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์กับด้านสัมพันธภาพ), (ด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์กับด้านสัมพันธภาพ), (ด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนากับด้านสัมพันธภาพ), (ด้านวิฤติศรัทธา/ศรัทธาวิปริต/อามิสุขาในพระพุทธศาสนากับด้านสัมพันธภาพ), (ด้านสัมพันธภาพกับด้านวิฤติศรัทธา/ศรัทธาวิปริต/อามิสุขาในพระพุทธศาสนา) และ(ด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์กับด้านวิฤติศรัทธา/ศรัทธาวิปริต/อามิสุขาในพระพุทธศาสนา) ที่มีความสัมพันธ์และอิทธิพลต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา พบว่ายอมรับสมมติฐาน คือ ปัจจัยระหว่างตัวแปรของปัจจัยในภาพรวมของ (ด้านภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์กับด้านสัมพันธภาพ), (ด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์กับด้านสัมพันธภาพ), (ด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนากับด้านสัมพันธภาพ), (ด้านวิฤติศรัทธา/ศรัทธาวิปริต/อามิสุขาในพระพุทธศาสนากับด้านสัมพันธภาพ), (ด้านสัมพันธภาพกับด้านวิฤติศรัทธา/ศรัทธาวิปริต/อามิสุขาในพระพุทธศาสนา) และ(ด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์กับด้านวิฤติศรัทธา/ศรัทธาวิปริต/อามิสุขาใน

พระพุทธศาสนา) มีความสัมพันธ์และอิทธิพลต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา ($r = 1.00$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 ตามลำดับ

การวิเคราะห์สมมติฐานเพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรของปัจจัยในภาพรวมของ (ด้านภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์กับด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์), (ด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์กับด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์), (ด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนากับด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์), (ด้านวิกฤติศรัทธา/ศรัทธาวิปริต/อามิสบูชาในพระพุทธศาสนากับด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์), (ด้านสัมพันธภาพกับด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์) และ (ด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์กับด้านสัมพันธภาพ) ที่มีความสัมพันธ์และอิทธิพลต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา พบว่ายอมรับสมมติฐาน คือ ปัจจัยระหว่างตัวแปรของปัจจัยในภาพรวมของ (ด้านภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์กับด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์), (ด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์กับด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์), (ด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนากับด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์), (ด้านวิกฤติศรัทธา/ศรัทธาวิปริต/อามิสบูชาในพระพุทธศาสนากับด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์), (ด้านสัมพันธภาพกับด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์) และ (ด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์กับด้านสัมพันธภาพ) มีความสัมพันธ์และอิทธิพลต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา ($r = 1.00$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 ตามลำดับ

8. อภิปรายผลการวิจัย

ปัจจัยข้อมูลส่วนบุคคลด้านกลุ่มบุคคลอุบาสกและอุบาสิกา มีจำนวน 48 คน (30%) รองลงมาสามเณร 32 รูป (20%) พระสงฆ์และแม่ชี 16 รูป/คน (10%) ด้านพื้นที่ 8 จังหวัด มีจำนวนเท่ากัน 20 รูป/คน (12.5%) และด้านกลุ่มช่วงวัยทั้ง 3 ช่วงวัย คือ ปฐมวัย, มัชฌิมวัย และปัจฉิมวัย มีจำนวนเท่ากัน 32 รูป/คน (20.0%) สอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง “การกำหนดช่วงอายุของมนุษย์เป็น 3 ช่วง เพื่อจัดลงในวัยทั้ง 3 ดังนี้ 1) อายุ 1 - 33 ปี จัดเป็น ปฐมวัย 2) อายุ 34 - 67 ปี จัดเป็น มัชฌิมวัย 3) อายุ 68 - 100 ปี จัดเป็น ปัจฉิมวัย ซึ่งมีขั้นตอนการเจริญเติบโต และพัฒนาการของมนุษย์ ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงระยะสุดท้ายของชีวิต โดยมีทั้งหมด 10 ช่วง เรียกว่า ทศกะ และได้ให้ความหมายในแต่ละช่วงวัยว่า อยู่ในวัยใด ควรทำอะไรบ้าง เมื่อมนุษย์เจริญเติบโต ไปถึงช่วงวัยนั้น และการที่มนุษย์จะเจริญเติบโต และมีพัฒนาการที่ดี ต้องเริ่มต้นจากครอบครัวที่ดี เพราะทั้ง 10 ช่วงวัยนี้ มนุษย์ไม่สามารถพัฒนาตนเองได้ เพียงลำพังทั้ง 10 ช่วงวัย มนุษย์มีกระบวนการด้านพัฒนาการ ตั้งแต่แรกเกิดไปจนกว่าจะสิ้นสุดชีวิต เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง จากระยะหนึ่งไปสู่อีกระยะหนึ่ง โดย

อยู่ภายใต้ปัจจัยที่มีอิทธิพล 3 ประการ คือ 1) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในธรรมชาติ 2) สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น อาคาร บ้านเรือน สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ 3) สิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ (1) กลุ่มคน ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญในการพัฒนามนุษย์ (2) กลุ่มวัฒนธรรมและจารีตประเพณี ซึ่งเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เป็นเครื่องมือในการพัฒนามนุษย์ (3) กลุ่มเทคโนโลยีและศาสตร์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นเครื่องมือในการช่วยกำหนดทิศทางในการพัฒนามนุษย์ให้สมบูรณ์ขึ้น” (นพธรรมสกลิต. 2532: 37-41)

ระดับความคิดเห็นหรือทัศนคติต่อด้านภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ = 4.125), ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D = 0.859) มีระดับความคิดเห็นหรือทัศนคติต่อด้านภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ในระดับมาก ด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ = 4.125), ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D = 0.859) มีระดับความคิดเห็นหรือทัศนคติต่อด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์อยู่ในระดับมาก ด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ = 4.125), ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D = 0.859) มีระดับความคิดเห็นหรือทัศนคติต่อด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์ในระดับมาก ระดับความคิดเห็นหรือทัศนคติต่อด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนาโดยภาพรวม มีค่า ($\bar{x}$ = 3.749), (S.D = 0.730) มีระดับความคิดเห็นหรือทัศนคติต่อด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับมาก ด้านวิภักติศรัทธา ศรัทธาวิปริต อามิสบูชาในพระพุทธศาสนาในภาพรวมมีค่า ($\bar{x}$ = 3.912), (S.D = 0.773) มีระดับความคิดเห็นหรือทัศนคติต่อด้านวิภักติศรัทธา ศรัทธาวิปริต อามิสบูชาในพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับมาก ด้านสัมพันธภาพของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนาในภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ = 3.818), ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D = 0.749) ระดับความคิดเห็นหรือทัศนคติต่อด้านสัมพันธภาพของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนาอยู่ในระดับมาก ด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์และภาพรวมทั้งด้านคือมีค่า ($\bar{x}$ = 4.125), (S.D = 0.859) มีระดับความคิดเห็นหรือทัศนคติต่อด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์ อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมกิตติวงศ์ (2541: 12-18) กล่าวถึงการประพฤติปฏิบัติไม่ถูกต้องตามหลักการของพุทธศาสนาของชาวพุทธ ที่พบว่า “ชาวพุทธในประเทศไทย ตลอดจนพระสงฆ์ก็ต้องมาเสียเวลากับพิธีกรรมต่าง ๆ เพราะชาวพุทธถือว่า พระสงฆ์มีหน้าที่ให้บริการทางสังคม ในด้านพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งพระสงฆ์จะเสียเวลามากกับพิธีกรรม การบริหารทางด้านนี้มีผลต่อความเจริญความเสื่อมของพระพุทธศาสนาไม่น้อย ปัจจุบันเป็นยุคที่พิธีกรรมเฟื่องฟู หรือมองอีกด้านหนึ่งได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับสังคมไทยทั่วไปค่อย ๆ ร่วงหล่นไป คงจะเหลืออยู่ในเงื่อนไขสุดท้าย คือพิธีกรรมพิธีกรรมจึงเด่นชัดขึ้นมา คนส่วนมากจะเห็นบทบาทของพระสงฆ์อยู่เพียงเท่านั้น พระเถระชั้นผู้ใหญ่ที่มีหน้าที่รับผิดชอบกิจการพระพุทธศาสนาก็ต้องมาหมดเวลาไปกับกิจกรรมด้านพิธีกรรมไปด้วยเป็นอันมาก จนแทบไม่มีเวลาพิจารณาแก้ไขปัญหา หรือวางแผน พัฒนา กิจกรรมของพระพุทธศาสนาใน

ระยะยาวที่ก่อเกิดประโยชน์และปัญญาอย่างแท้จริง ได้แก่แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า แก้ไขปัญหารายวัน ให้สำเร็จกันไปคราว ๆ หนึ่ง ความสำคัญของพระพุทธศาสนาจึงย่อหย่อนลง จนเกือบจะหมดความสำคัญไป แต่หนทางที่ชาวพุทธจะนำเอาพระพุทธศาสนามาปรุงแต่งสังคมไทย ก็ยังสามารถที่จะกระทำได้ คือ 1) จะต้องมองพระพุทธศาสนาให้เข้ามาสัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน รู้จักการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา รู้จักการประยุกต์เอาหลักธรรมมาใช้ประโยชน์ เพื่อประสานประโยชน์และให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม 2) ชาวพุทธต้องเป็นชาวพุทธ ตามหลักการของชาวพุทธ ซึ่งเป็นผู้ปรุงแต่งสังคมไปในทางที่ดีงาม และ 3) อุบาสก อุบาสิกา ต้องมีความสำนึกในหน้าที่ และความรับผิดชอบของตนเอง และแบ่งงานกับพระสงฆ์ให้ถูกต้อง ความเจริญ ความเสื่อมของพระพุทธศาสนา ขึ้นอยู่กับพุทธบริษัท 4 เป็นปัจจัย”

ปัจจัยในภาพรวมด้านภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ที่มีต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ ที่มีผลต่อวิกฤติศรัทธา-วิปริต ความภักดี และสัมพันธภาพ ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา คือ (ด้านการติดต่อระหว่างบุคคล), (ด้านพฤติกรรมต่อองค์กรสงฆ์การปฏิบัติตนเป็นพุทธมามกะเป็นประจำ) และ (ด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์) มีค่าการถดถอย (Regression = 117.500), ค่าความคลาดเคลื่อน (Residual = 0.000), (Sum of Squares = 117.500), (df = 159), (Mean Square = 117.500) ค่าความแปรปรวนของปัจจัยในภาพรวมด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์ที่มีต่อการทำนายปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และอิทธิพลต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา คือ (ด้านการติดต่อระหว่างบุคคล), (ด้านพฤติกรรมต่อองค์กรสงฆ์การปฏิบัติตนเป็นพุทธมามกะเป็นประจำ) และ (ด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์) (Sig. = 0.000) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับแนวคิดของรัตนาวดี ศิริทองถาวร (2546: 156) กล่าวถึงการเกิดภาพลักษณ์ไว้ว่า “1) ภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติเป็นภาพลักษณ์ลักษณะใดก็ได้ ที่เกิดขึ้นไปตามสภาวะแวดล้อม ที่มากระทบ และเป็นภาพที่เกิดจากการที่ประชาชนทั่วไปได้รับรู้เรื่องราว หรือมีประสบการณ์กับองค์กรตามปกติ หรือตามธรรมชาติ โดยประชาชนจะตีความหมาย และสรุปจากสิ่งที่เขาประสบมา หรือได้ยินมาเกี่ยวกับองค์กรทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นแบบฉบับ ในการบริหารงานบุคลิกภาพของผู้บริหาร การบริการ และอธยาศัยของพนักงานสินค้าและบริการขององค์กรภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นเอง โดยวิธีนี้อาจจะผิดไปจากความเป็นจริงก็ได้ เนื่องจากสิ่งที่ประชาชนแต่ละคนรับรู้ อาจแตกต่างจากสิ่งที่จริงได้ รวมทั้งความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติของบุคคลแต่ละคนก็แตกต่างกัน ซึ่งจะทำให้มีการตีความแตกต่างกันออกไป และ 2) ภาพลักษณ์ที่เกิดจากการปรุงแต่ง เป็นภาพลักษณ์ที่เกิดจากการที่องค์กรใช้กระบวนการสร้างภาพลักษณ์ เพื่อให้เกิดภาพลักษณ์ ตามที่องค์กรต้องการ ไม่ว่าภาพลักษณ์นั้น จะเป็นสิ่งที่จริงหรือไม่ก็ตาม โดยการปรุงแต่งนั้น กระทำโดยมีความพยายามที่จะให้องค์กรมีพฤติกรรมที่ดี เพื่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดี หรือถ้าประชาชนมีภาพลักษณ์ที่ผิดไป จากสิ่งที่จริงก็มีการพยายามแก้ไข โดย

เผยแพร่เรื่องราว ที่ถูกต้องออกไปอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นการแก้ไขข้อเท็จจริง หรือปรุงแต่ง ภาพลักษณ์ในทิศทางที่พึงประสงค์นั่นเอง”

ปัจจัยในภาพรวมด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่มีต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กร สงฆ์ ที่มีผลต่อวิกฤติศรัทธา-วิปริต ความภักดี และสัมพันธภาพ ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา คือ (ด้านความเชื่อบุญ-บาปที่กระทำเป็นผลของตนจริง) มีค่าการถดถอย (Regression =84.894), ค่า ความคลาดเคลื่อน (Residual =0.000), (Sum of Squares =84.894), (df =159), (Mean Square =84.894) ค่าความแปรปรวนของปัจจัยในภาพรวมด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่มีต่อการ ทำนายปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และอิทธิพลต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ของพุทธศาสนิกชน ชาวล้านนา คือ (ด้านความเชื่อบุญ-บาปที่กระทำเป็นผลของตนจริง) (Sig. =0.000) อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับแนวคิดของพระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2527: 291) ได้ กล่าวถึงมูลเหตุการณเกิดศาสนาไว้ว่า “1) ความกลัวปรากฏการณ์ธรรมชาติ สมัยโบราณ เมื่อมนุษย์ ประสบกับสิ่งที่น่าสะพรึงกลัว เช่น พายุแลบ พายุร้อน พายุฝน แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด ฯลฯ มนุษย์นั้น ไม่สามารถหาคำอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ได้ จึงคิดว่า น่าจะมีอะไรบางอย่าง ที่ทำให้เกิด ปรากฏการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้น นั่นก็คือ เทพเจ้า และเพื่อไม่ให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้น มนุษย์ จะต้องจงรักภักดี ด้วยการทำพิธีบูชาต่าง ๆ เป็นต้น 2) ความต้องการความอบอุ่นทางจิตใจ เป็น มูลเหตุที่ทำให้เกิดศาสนา และนักการศาสนาหลายท่าน กล่าวว่า “ความกลัวเป็นต้นเหตุให้เกิด ศาสนา” กล่าวคือ ความกลัวเป็นเหตุให้เกิดความต้องการ ความอบอุ่นทางจิตใจ และความต้องการ ความอบอุ่นทางจิตใจนี้เอง ที่เป็นต้นเหตุให้เกิดศาสนา 3) ความไม่รู้ (อวิชชา) คือ การไม่รู้จริงใน ธรรมชาติ ไม่รู้จริงในเรื่องลี้ลับ ในเรื่องการตายและในเรื่องวิญญาณ 4) ความต้องการความรู้แจ้ง ความจริงแห่งชีวิต เป็นมูลเหตุให้เกิดศาสนา ศาสนาประเภทนี้เป็นฝ่ายอเทวนิยม เน้นความรู้แจ้ง ประจักษ์ความจริงเป็นสำคัญ 5) ความต้องการหาหลักประกันสังคม หรือ ความต้องการความสงบสุข ของสังคม ด้วยเหตุที่ว่ากฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ กฎเกณฑ์ ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นมา เพื่อเป็น ข้อตกลงร่วมกัน ยังไม่สามารถทำให้สังคมสงบสุขได้ทั้งหมด ดังนั้น การมีหลักธรรมทางศาสนา มาช่วย ขัดเกลาลงใจของมนุษย์ ก็จะทำให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกัน อย่างสันติสุขได้มากขึ้น”

ปัจจัยในภาพรวมด้านวิกฤติศรัทธา/ศรัทธาวิปริต/อามิสบูชาในพระพุทธศาสนาที่มีต่อการ สื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ ที่มีผลต่อวิกฤติศรัทธา-วิปริต ความภักดี และสัมพันธภาพ ของ พุทธศาสนิกชนชาวล้านนา คือ (ด้านอามิสบูชา) มีค่าการถดถอย (Regression =95.175), ค่า ความคลาดเคลื่อน (Residual =0.000), (Sum of Squares =95.175), (df =159), (Mean Square =95.175) ค่าความแปรปรวนของปัจจัยในภาพรวมด้านวิกฤติศรัทธา/ศรัทธาวิปริต/อามิสบูชาใน พระพุทธศาสนาที่มีต่อการทำนายปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และอิทธิพลต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กร สงฆ์ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา คือ (ด้านอามิสบูชา) (Sig. =0.000) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ 0.01 สอดคล้องกับแนวคิดของพระครูวิจิตรธรรมโกศล (ชัยวัฒน์ ธมมวฑฒโน) (ม.ป.ป.: 33-35) สาเหตุที่ทำให้พุทธศาสนามีความเสื่อมศรัทธาไว้ว่า “พระพุทธศาสนาจะเสื่อมหรือเจริญขึ้นอยู่กับปัจจัย 4 อย่างคือ 1) สวกพิกล คือพระสงฆ์ ทำอะไรนอกกริตนอรอย ไม่ละอายชั่วกลัวบาป 2) ประชาชนพิบัติ หมายความว่าเกิดภาวะเสื่อมโทรมทางเศรษฐกิจ เกิดความแห้งแล้งประชาชน อดอยาก ยากแค้น ไม่มีกำลังที่จะทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา พระภิกษุสามเณร จะอยู่ได้เพราะอาศัยญาติโยม เมื่อญาติโยมไม่มีกำลังอุปถัมภ์ปัจจัยสี่ พระภิกษุจะอยู่ได้อย่างไร 3) กษัตริย์พินาศ พุทธศาสนาในเมืองไทยอยู่ได้เพราะอาศัยพระราชามหากษัตริย์เป็นเอกอัครศาสนูปถัมภก แต่ถ้ากษัตริย์พินาศ คือเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เช่น ระบบคอมมิวนิสต์ เป็นระบบประธานาธิบดี พุทธศาสนาก็อาจจะต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย 4) ศาสนาพิการ ได้แก่ เกิดศรัทธธรรมปฏิรูป เกิดการปลอมแปลงคำสอน ทำให้ประชาชนหลงทาง”

ปัจจัยในภาพรวมด้านสัมพันธภาพที่มีต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ ที่มีผลต่อวิกฤติศรัทธา-วิปริต ความภักดี และสัมพันธภาพ ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา คือ (ด้านพลังอำนาจ) มีค่าการถดถอย (Regression =89.228), ค่าความคลาดเคลื่อน (Residual =0.000), (Sum of Squares =89.228), (df =159), (Mean Square =89.228) ค่าความแปรปรวนของปัจจัยในภาพรวมด้านสัมพันธภาพที่มีต่อการทำนายปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และอิทธิพลต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา คือ (ด้านพลังอำนาจ) (Sig. =0.000) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับแนวคิดของ Sasse, Connie R. (1978: 121 – 131) กล่าวถึงสัมพันธภาพว่าสามารถพัฒนาขึ้นและจะมีลักษณะของสัมพันธภาพใน 3 ด้านดำเนินไปด้วย ได้แก่ ความเชื่อใจกัน ความรักใคร่ชอบพอกัน และพลังอำนาจ ดังนี้ “1) ความเชื่อใจกัน (Trust) ความเชื่อใจเป็นสิ่งที่ทั้งสองฝ่าย () ต้องการเมื่อเข้ามามีความสัมพันธ์กัน ถ้าสัมพันธภาพระหว่างบุคคลทั้งสอง เกิดความเชื่อใจกันขึ้นแล้ว สัมพันธภาพจะมีแนวโน้มพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น แต่ถ้าสัมพันธภาพระหว่างบุคคลทั้งสองดำเนินไปอย่างขาดความเชื่อใจกัน แม้สัมพันธภาพจะดำเนินต่อไปได้ แต่จะไม่มีคามยั่งยืนของศักยภาพในอนาคต ที่จะนำไปสู่สัมพันธภาพที่ใกล้ชิดสนิทสนมกัน 2) ความรักใคร่ชอบพอกัน (Affection or Liking) การที่คนเราจะชอบพอกันและกันนั้น เป็นสิ่งที่ซับซ้อนต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่าง อาจขึ้นอยู่กับ (1) รางวัลและการลงโทษ (ชอบคนที่ให้รางวัลเกลียดคนที่ลงโทษเขา) (2) การหาประโยชน์ใส่ตัว และการสงเคราะห์ทำประโยชน์ให้ผู้อื่น (ไม่ชอบคนที่ทำให้เสียประโยชน์ แต่ชอบคนที่ช่วยเหลือ) (3) อัตมโนทัศน์ในการสร้างสัมพันธภาพของแต่ละคน (ที่มีความนึกคิดเกี่ยวกับตนเองดี จะรู้สึกดีกับคนอื่น ๆ เพราะเชื่อว่า คนอื่น ๆ ก็คล้ายตัวเอง) และ 3) พลังอำนาจ (Power) พลังอำนาจ คือความสามารถของผู้หนึ่ง ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของอีกผู้หนึ่ง”

ยอมรับสมมติฐาน คือปัจจัยระหว่างตัวแปรของปัจจัยในภาพรวมของ (ด้านภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์กับด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์), (ด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์กับด้านภาพลักษณ์องค์กร

สงฆ์), (ด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนากับด้านภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์), (ด้านวิฤตติศรัทธา/ศรัทธาวิปริต/อามิสบูชาในพระพุทธศาสนากับด้านภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์), (ด้านสัมพันธภาพกับภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์) และ (ด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์กับด้านภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์) สอดคล้องกับงานวิจัยของสกุล อันมา (2558: บทคัดย่อ) เสนอบทความวิจัยเรื่อง “ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชนในตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี” พบว่า “ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชนในตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี พบว่าภาพลักษณ์พระสงฆ์ มีบทบาทตามพระธรรมวินัยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดเห็นว่า บทบาทของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัยลดน้อยลง ในส่วนของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแต่สัดส่วนที่เพิ่มขึ้น คือ พระสงฆ์มักจะให้ความสำคัญเกี่ยวกับการขอพร ขอโชคขอลาภ จากพระสงฆ์ในค่าเฉลี่ยที่มากที่สุด ขณะเดียวกันภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาสังคม ชุมชน มีค่าเฉลี่ยที่ค่อนข้างต่ำ โดยเฉพาะด้านพัฒนาสาธารณประโยชน์ที่มีค่าเฉลี่ยที่ต่ำมากที่สุด ผลที่สะท้อนออกมา จึงเห็นได้ถึงความพรั่นพรึงในเชิงอุดมคติที่มักจะมองว่า พระสงฆ์ควรที่จะเป็นผู้นำในกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านพัฒนาสังคมตามแนวคิดของพุทธศาสนา”

ด้านภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์กับด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนา, ด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์กับด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนา, ด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนากับด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์, ด้านวิฤตติศรัทธา/ศรัทธาวิปริต/อามิสบูชาในพระพุทธศาสนากับด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์, ด้านสัมพันธภาพกับความภักดีในองค์กรสงฆ์ และ ด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์กับด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์ สอดคล้องกับแนวคิดของธนดล ภูวนะศิริ (2559: บทคัดย่อ) เสนอบทความเรื่อง “ความประทับใจ ความศรัทธา และการบริจาคของผู้ปฏิบัติธรรมที่วัดแห่งหนึ่งในภาคกลาง” พบว่า “ความประทับใจและความศรัทธา” ทั้งจากความสะอาด ความเป็นระเบียบ การบริหารความสะอาด สังคมและบรรยากาศภายในวัด ความเคร่งครัดในการรักษาศีลของพระสงฆ์ และภาวะผู้นำของบุคคลสำคัญของวัด โดยเฉพาะเจ้าอาวาสว่ามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกมาปฏิบัติธรรม นอกจากนี้ ความประทับใจและความศรัทธา ก็ยังมีผลต่อการตัดสินใจบริจาคทรัพย์ และยังช่วยเปลี่ยนแปลงทัศนคติและชีวิตของผู้ปฏิบัติธรรม รวมถึงการช่วยส่งเสริมความสำเร็จทั้งต่อหน้าที่การงาน และการเงินของผู้ปฏิบัติธรรม”

ด้านภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์กับด้านวิฤตติศรัทธา/ศรัทธาวิปริต/อามิสบูชาในพระพุทธศาสนา, ด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์กับด้านวิฤตติศรัทธา/ศรัทธาวิปริต/อามิสบูชาในพระพุทธศาสนา, ด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนากับด้านวิฤตติศรัทธา/ศรัทธาวิปริต/อามิสบูชาในพระพุทธศาสนา, ด้านวิฤตติศรัทธา/ศรัทธาวิปริต/อามิสบูชาในพระพุทธศาสนากับความศรัทธาในพระพุทธศาสนา, ด้านสัมพันธภาพกับความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และ ด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์กับด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับงานวิจัยของอาทิตย์

ยา จารุจินดา (2546: บทคัดย่อ) เสนอวิทยานิพนธ์ในเรื่อง “พฤติกรรมทางศาสนาของคนในสังคมเมือง : กรณีศึกษาวัดสนามนอกและวัดสนามใน ตำบลวัดชลอ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี” พบว่า “วัดสนามนอกและวัดสนามใน เป็นวัดที่มีความแตกต่างกัน โดยวัดสนามนอกเป็นวัดแบบชาวบ้าน ที่มีการประกอบพิธีกรรมต่างๆ และเป็นศูนย์กลางในกิจกรรมต่าง ๆ ของทางราชการ ในขณะที่วัดสนามใน เป็นวัดที่เน้นในด้านการปฏิบัติธรรมเจริญสติ ด้วยวิธีการเคลื่อนไหว กิจกรรมของวัดสนามนอก และวัดสนามใน ในรอบปี ได้แก่ กิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา วัดสนามนอก จะมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญอื่น ๆ นอกเหนือไปจากวันสำคัญทางศาสนา ในการจัดงานของวัดสนามนอก ชาวบ้านจะมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม ส่วนวัดสนามใน การจัดการต่าง ๆ ภายในวัดจะมาจาก เจ้าหน้าที่ กรรมการวัด ซึ่งมาจากที่ต่างกัน ในส่วนของความสัมพันธ์ของผู้ที่มาวัดนั้น ผู้ที่มาวัดสนามใน มีลักษณะความสัมพันธ์ที่เป็นทางการ ส่วนผู้ที่มาทำบุญที่วัดสนามนอก ส่วนใหญ่เป็นคนในชุมชนที่รู้จักคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี จากพฤติกรรมของคน ที่เกี่ยวเนื่องกับการเข้าวัด การเป็นพุทธศาสนิกชน สะท้อนให้เห็นภาพและวิถีชีวิตบางประการของคนในสังคมเมือง ดังนั้น คนในสังคมเมือง มีความหลากหลาย มีความเป็นปัจเจก มีความเครียดในชีวิต มีเวลาเป็นสิ่งที่จำกัดกับชีวิต คนบางกลุ่มไม่มีหลักประกันในชีวิต บทบาทของวัดสนามนอกและวัดสนามใน มีทั้งบทบาทที่เหมือนกัน และแตกต่างกันออกไปบ้าง ได้แก่ บทบาทในการพัฒนาคน บทบาทในการสืบทอดประเพณี พิธีกรรม บทบาทในการเป็นที่พึ่งของคน ในสังคม บทบาทในการรวมคน บทบาทในด้านการเป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของทางราชการ บทบาทในด้านการเป็นสถานที่พักผ่อน วัดที่คนในสังคมเมืองต้องการ คือ วัดที่สะอาด สงบ ร่มรื่น ไม่เน้นวัตถุ มีพระที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ รักษาพระธรรมวินัย เป็นตัวอย่างในการปฏิบัติตน สามารถนำคำสั่งสอน ของพระพุทธองค์มาประยุกต์ ปรับใช้อธิบายได้ในบริบทของสังคมปัจจุบัน”

ด้านภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์กับด้านสัมพันธภาพ, ด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์กับด้านสัมพันธภาพ, ด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนากับด้านสัมพันธภาพ, ด้านวิกฤตศรัทธา/ศรัทธาวิปริต/อามิสบูชาในพระพุทธศาสนากับด้านสัมพันธภาพ, ด้านสัมพันธภาพกับด้านวิกฤตศรัทธา/ศรัทธาวิปริต/อามิสบูชาในพระพุทธศาสนา และด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์กับด้านวิกฤตศรัทธา/ศรัทธาวิปริต/อามิสบูชาในพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับงานวิจัยของเสกสันต์ ศิริวรรณ (2553: บทคัดย่อ) เสนอสารนิพนธ์ในเรื่อง “ความศรัทธาในศีล 5 ที่มีต่อการปฏิบัติตนของวัยรุ่น” พบว่า “นักเรียนมีระดับความศรัทธาในศีล 5 ทุกข้อ และโดยรวมอยู่ในระดับมีความศรัทธาที่ชัดเจน นักเรียนมีการปฏิบัติตนในหลักของศีล 5 อยู่ในระดับการปฏิบัติตน ค่อนข้างมาก เมื่อพิจารณาส่วนระดับการปฏิบัติตนในศีล 5 เป็นรายข้อพบว่า นักเรียนมีการปฏิบัติตนในศีลข้อ 1 และศีลข้อ 4 อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการปฏิบัติตนในศีลข้อที่ 2 ข้อที่ 3 และข้อที่ 5 อยู่ในระดับค่อนข้างมาก ความสัมพันธ์ระหว่างความศรัทธาในศีล 5 ที่มีต่อการปฏิบัติตนของวัยรุ่นโดยรวม พบว่า มีค่า

สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.013 ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าว ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ความศรัทธาในศีลข้อ 1 กับการปฏิบัติตนในศีลข้อ 1 มีค่าสหสัมพันธ์ในทางบวกเท่ากับ 0.133 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในขณะที่ความศรัทธาในศีลข้อที่ 2 ข้อที่ 3 กับการปฏิบัติตนในศีลข้อที่ 2 ข้อที่ 3 มีค่าความสัมพันธ์กัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนความศรัทธาในศีลข้อที่ 4 กับการปฏิบัติตนในศีลข้อที่ 4 มีค่าความสัมพันธ์ในทิศทางบวกเท่ากับ 0.089 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความศรัทธาในศีลข้อที่ 5 กับการปฏิบัติตนในศีลข้อที่ 5 มีค่าความสัมพันธ์กันในทิศทางลบ เท่ากับ -0.107 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05”

ด้านภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์กับด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์, ด้านความภักดีในองค์กรสงฆ์กับด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์, ด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนา กับด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์, ด้านวิฤทธิศรัทธา/ศรัทธาวิปริต/อามิสบูชาในพระพุทธศาสนา กับด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์, ด้านสัมพันธภาพกับด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์ และด้านสาเหตุและปัจจัยต่อประเด็นปัญหาในองค์กรสงฆ์กับด้านสัมพันธภาพ) สอดคล้องกับงานวิจัยของสมิทธิพล เนตรนิมิต (2553: บทคัดย่อ) เสนอรายงานการวิจัยในเรื่อง “ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในอริยวินัย : วิถีชีวิตและบทบาทของพระสงฆ์” ศึกษาความหมาย ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและบทบาทของพระสงฆ์ในอริยวินัย พบว่า “สงฆ์ เป็นชื่อระบบการปกครอง มีใช้ก่อนสมัยพุทธกาล เมื่อพวกอารยันอพยพเข้าสู่อินเดียทางภาคเหนือ ต่อมาชนเผ่าที่มีอำนาจปกครอง คือ ชนเผ่าลิจฉวี พวกลิจฉวี สร้างระบบคัดเลือกผู้นำขึ้นมาบริหารองค์กร ผลัดกันบริหาร ระบบนี้ เรียกว่า ลิจฉวีสงฆ์ แม้ชนเผ่าอื่นแถบเชิงเขาหิมาลัย ก็ใช้การบริหารองค์กรเหมือนชนเผ่าลิจฉวี เมื่อพระพุทธเจ้า ทรงจัดตั้งสังฆมณฑล เพื่อให้เป็นสังคมตัวอย่างสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมทรงนำชื่อระบบปกครอง ที่ทรงมีความคุ้นเคยมาเรียกสังคมใหม่ ว่า “สงฆ์” หรือ สังฆะ มีรูปแบบบริหารองค์กร เหมือนสงฆ์ของเจ้าลิจฉวี มุ่งให้มีความสามัคคี เปิดโอกาสให้ทุกรณะเข้ามาพัฒนาตนเอง ไม่จำกัดชนชั้น สมาชิกของพระสงฆ์ มีสถานภาพเหมือนกัน เป็นสมณะศากยบุตร มีความประพฤติและทัศนคติอย่างเดียวกัน ความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิต ของสมาชิกพระสงฆ์มีเอกลักษณ์ มีเป้าหมาย มีระเบียบวินัยเข้มงวด สมาชิกของพระสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นครูต้นแบบ ดำเนินชีวิตตามหลักการที่พระพุทธเจ้ากำหนดขึ้นมา เพื่อให้พัฒนาตนแล้วไปพัฒนาสังคม ซึ่งเป็นไปตามหลักที่ว่า การช่วยเหลือคนที่จมเปือกตม ผู้ช่วยจะต้องไม่แปดเปื้อนโคลนตม เหมือนกับผู้นั้น”

มีความสัมพันธ์และอิทธิพลต่อการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา ($r = 1.00$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับงานวิจัยของนิธิ เอียวศรีวงศ์ (2554: บทคัดย่อ). นำเสนอในเรื่อง “การศึกษาภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในกระแสการเปลี่ยนแปลง” พบว่า “ในสังคมที่สัมพันธ์อยู่กับเศรษฐกิจแบบเงินตราที่เข้มข้นนั้น “เงิน” เป็นสิ่งสำคัญ ที่จะเชื่อมโยงผู้คนให้พูดคุย เจรจา ต่อรอง ขอพร จากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผลการวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่าประชาชนที่บริจาคเงิน

เพื่อทำนุบำรุงแก่พระพุทธศาสนา จะมีมุมมองที่ดีต่อภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ เมื่อพิจารณาให้เห็นความแตกต่างของการบริจาต จะเห็นได้ว่า ประชาชนที่มีส่วนการบริจาตที่สูงจะมีภาพลักษณ์ที่ดีต่อพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา การศึกษาวิจัยนี้ได้พยายามตอบย้ว่า บทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ความสัมพันธ์ระหว่างของประชาชนกับพระสงฆ์ มิได้เป็นในเชิงอุดมคติคือพระสงฆ์เข้ามามีบทบาทนำในทางพัฒนาทั้งในทางจิตวิญญาณและทางสังคม เงินตราได้เข้ามาแทนที่เป็นจุดเชื่อมต่อสำคัญระหว่างประชาชนและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยมีพระสงฆ์เป็นสื่อกลางในการสื่อสารระหว่างสิ่งเหล่านี้”

9. องค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัย

ภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ในทั้ง 8 พื้นที่ล้านนา ที่ค้นพบคือ ด้านของภาพลักษณ์ซ่อน (ชื่อเสียงขององค์กรสงฆ์) ภาพลักษณ์สถาบัน (สภาพแวดล้อมทางกายภาพขององค์กรสงฆ์) และ(การติดต่อระหว่างบุคคลขององค์กรสงฆ์) ตลอดจนภาพลักษณ์กระเจกเงา (การเผยแผ่ขององค์กรสงฆ์) โดยมีปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ขององค์กรสงฆ์ในทั้ง 8 พื้นที่ คือข่าวลือและพฤติกรรมเชิงลบขององค์กรสงฆ์ ส่วนมากติดในพระสงฆ์ที่ทำความชั่วและศักดิ์สิทธิ์ หลงใหลคลั่งไคล้ จนไม่เห็นพระธรรม ที่มีข้อผูกพันที่เกิดจากความพึงพอใจ และมีทัศนคติต่อความเชื่อหรือความศรัทธาที่ได้รับและจะเกิดการทำบุญซ้ำ ๆ หรือกลับมาทำบุญอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนบอกต่อให้ผู้มีจิตศรัทธาคนอื่น ๆ มาร่วมทำบุญพุทธบริษัทในฐานะที่เป็นศาสนบุคคลใน 2 กลุ่มหลักคือ “กลุ่มอุบาสกอุบาสิกาที่มีศรัทธาวิปริต” และ “กลุ่มพระภิกษุสามเณรที่ก่อให้เกิดวิกฤติศรัทธา” และโดยพบข้อสังเกตที่เกิดขึ้นได้ในสถานการณ์ปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง ถือเป็นภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นไม่ตรงกับความเป็นจริง อาจเป็นเพราะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ได้แก่ ข่าวลือ อุบัติเหตุ หรือกระบวนการสื่อสาร หรือการรับรู้ของผู้รับสาร และเมื่อเกิดภาพลักษณ์ที่ไม่ถูกต้อง ต้องมีการแก้ไขภาพลักษณ์ให้ถูกต้องด้วยกระบวนการสื่อสารอย่างครบวงจร ดังภาพประกอบที่ 1: แบบจำลองการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กรที่ครบวงจร ที่มา (Hatch, M. and Schultz, M. 1997: 356)

จากวิจัยในครั้งนี้ ค้นพบว่าองค์กรสงฆ์ในพื้นที่ภาคเหนือทั้ง 8 จังหวัดล้านนา และเกือบทุกองค์กรสงฆ์ในประเทศไทยจะได้ริเริ่มหันมาให้ความสนใจในการสร้างภาพลักษณ์องค์กร เพื่อให้พุทธศาสนิกชนหรือประชาชนผู้เกี่ยวข้องหรือพุทธบริษัท 4 มีความรู้สึกที่ดีต่อองค์กรสงฆ์ จึงควรเน้นการส่งเสริมให้มีการทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ให้มากขึ้น โดยการศึกษาด้านกระบวนการสื่อสารภาพลักษณ์ขององค์กรประเภทต่าง ๆ หรือภาพลักษณ์องค์กรกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง กับกลุ่มต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาพลักษณ์องค์กรเพิ่มมากขึ้น และควรเน้นการส่งเสริมให้มีการศึกษาถึงผลสะท้อนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขหรือจัดทำโครงการสนับสนุนให้เกิดภาพลักษณ์องค์กรสงฆ์ที่ดีต่อไป

10. ข้อเสนอแนะการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ มีข้อจำกัดเรื่องระยะเวลา ตลอดจนเงื่อนไขจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (โควิด-19) และเป็นศึกษาจากเอกสาร อันได้แก่ เว็บไซต์ขององค์กรทั้ง 8 แห่งเป็นหลัก รวมถึงการค้นหาข้อมูลบางส่วน เช่น ด้านสื่อมวลชน ผู้วิจัยไม่สามารถที่จะระบุรายละเอียดของการแถลงข่าวที่องค์กรสงฆ์ได้จัดทำขึ้นได้ นับเป็นข้อจำกัดของการวิจัยเอกสารในการหาข้อมูล จะได้ข้อมูลเท่าที่เอกสารหรือสื่อที่ศึกษานั้นได้นำเสนอ จึงควรมีการศึกษาวิจัยที่ทำการสัมภาษณ์อย่างกลุ่มลึกในกลุ่มตัวแทนต่าง ๆ ให้มากขึ้น เช่น เจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องในทุก ๆ ภาคส่วนขององค์กรสงฆ์ ตลอดจนใช้กระบวนการมีส่วนร่วมอย่างเต็มรูปแบบการวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์มากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านและผู้สนใจได้อย่างเต็มที่ต่อไป

11. เอกสารอ้างอิง

- ชนดล ภูชนะศิริ. (2559). ความประทับใจ ความศรัทธา และการบริจาคของผู้ปฏิบัติธรรมที่วัดแห่งหนึ่งในภาคกลาง. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา* 3(2).
- นนท์ ธรรมสถิต. (2532). *พระพุทธศาสนาและคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพฯ: เอดิสัน.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2554). การศึกษาภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในกระแสการเปลี่ยนแปลง. *วารสารมนุษยศาสตร์*, 15(1).
- ไบรท์ ทวี. (brighttv.co.th). (2564). *พระกรัณยา สอนเสพกาม-ดำน้ำ โดนแล้ว สักก-ปิดทันที วัดป่าเนื่อนาบุญ*. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 1 เมษายน 2564. เข้าถึงได้จาก <https://www.brighttv.co.th/social-news/pra-police-sisaket>.
- พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนนถุนดินทร สยามมินทราธิราช บรมนาถบพิตร (รัชการที่ 9). (2532). *พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเกี่ยวกับศาสนาและศีลธรรม*. กรุงเทพฯ: ประชุมสมาคมพุทธศาสนาทั่วราชอาณาจักร ครั้งที่ 36.
- พระครูวิจิตรธรรมโกศล (ชัยวัฒน์ ธรรมวฑฒโน). (ม.ป.ป.). *กะเทาะเปลือกเวสสันดร* พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: เลียงเชียง.
- พระธรรมกิตติวงศ์. (2541). *พระสงฆ์กับกรมการศาสนาในกรมการศาสนาสู่ทศวรรษแห่งการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- พระราชวรมนู (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2527). *สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- รัตนาวดี ศิริทองถาวร. (2546). *การประชาสัมพันธ์ธุรกิจ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัชนิกร เศรษฐ์. (2528). *สังคมวิทยาชนบท*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

- วคิน อินทสระ. (2537). *ชาวพุทธกับวิกฤติศรัทธา*. กรุงเทพฯ: ปัญญา.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน). (2528). *พระราชดำรัสในการเปิดประชุมเจ้าคณะผู้ปกครองเพื่อการพัฒนาองค์การบริหาร ณ พุทธมณฑล*. นครปฐม: เนื่องในงานวิสาขบูชา.
- สกุณ อ้นมา. (2558). ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชนในตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 23(41).
- เสกสันต์ ศิริวรรณ. (2553). *ความศรัทธาในศีล 5 ที่มีต่อการปฏิบัติตนของวัยรุ่น*. ปริญญานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมิทธิพล เนตรนิมิต. (2553). *ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในอริยวินัย : วิถีชีวิตและบทบาทของพระสงฆ์*. รายงานวิจัย, กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุภาษิต, (2564). *สุภาษิตจากชาดก*, สื่อออนไลน์, วันที่สืบค้นข้อมูล 20 กุมภาพันธ์ 2564, จากสุภาษิตนิทานชาดก เข้าถึงได้จาก <http://blog.school.net.th/blogs/airjeerawat.php/2009/02/01/-103>
- สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (2564). *เปิดเผยผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชน เรื่อง การแต่งตั้งสมเด็จพระสังฆราชและสมณศักดิ์ของพระสงฆ์*. สืบค้นเมื่อ 28 ก.ค. 2564, เข้าถึงได้จาก nidapoll.nida.ac.th/index.php?op=polls-detail&id=54
- อาทิตยา จารุจินดา. (2546). *พฤติกรรมทางศาสนาของคนในสังคมเมือง : กรณีศึกษาวัดสนามนอก และวัดสนามใน ตำบลวัดชลอ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชามานุษยวิทยา, ภาควิชามานุษยวิทยา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Hatch, M. and Schultz, M. (1997). Relations between organizational culture, identity and image, *European Journal of Marketing*, 31(5/6), 356-365.
- Sasse, Connie R. (1978). Peoria, Ill : Chas A. Bennett Company.
- kapook.com. (2564). *พระราชรัชมุนี, เจ้าอาวาสวัดสวนดอก สวมบัตรประชาชนคนตาย*. ออนไลน์. เว็บไซต์กระปุกดอทคอม, 2560, สืบค้นเมื่อ 26 มิ.ย. 2564, เข้าถึงได้จาก <https://highlight.kapook.com/?view=year&order=reply&pagestart>, (2560).

กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย

The Strategies for Buddhist Propagation

in Norway of Thai Dhammadutas

พระครูสุธรรมธวัชชัย¹ และ พระครูสิริสุตานุยุต^{2*}

Phrakhrusuthamtawatchai¹ and Phrakhrusirisutanuyut^{2*}

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{1,2}

Graduate School, Lamphun Campus, Mahachulalongkornrajavidyalaya University^{1,2}

*Corresponding Author Email: watsanpong@gmail.com

Received: 25/04/2022; Revised: 21/07/2022; Accepted: 14/11/2022

DOI: 10.14456/jpv.2022.35

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในนอร์เวย์ และ 3) เพื่อเสนอกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในนอร์เวย์ โดยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพและทำการวิเคราะห์ศักยภาพของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในนอร์เวย์ ด้วยระบบ Diamond Model ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ สถานะปัจจัยการเผยแผ่ สถานะอุปสงค์ การเผยแผ่ที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน ยุทธการ โครงสร้าง สภาพการแข่งขันของวัดและพระธรรมทูตไทย ทำการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอก ตลอดจนทำการวิเคราะห์ SWOT ซึ่งมีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานรวมทั้งความต้องการพัฒนากลยุทธ์ในอนาคตตามลำดับ จากนั้นจึงเป็นการวิเคราะห์ TOWS Matrix เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์เพื่อหาแนวทางการพัฒนา กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาการเผยแผ่วัดและพระธรรมทูตไทยในต่างแดน กรณีกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย ผลจากการวิเคราะห์ที่ถือเป็นองค์ความรู้ใหม่ พบว่ามีกลยุทธ์ในการพัฒนาทั้งหมด 4 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) การพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เข้าสู่ระบบมาตรฐานสากล 2) การพัฒนาวัดและพระธรรมทูตไทย เข้าสู่ระบบฐานข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3) การเผยแผ่ประชาสัมพันธ์และการตลาดเชิงรุกด้านพระพุทธศาสนาสู่ต่างแดน 4) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนคนไทยในต่างแดนเพื่อสร้างความเข้มแข็งของพระพุทธศาสนา วัด ชุมชน พระสงฆ์ หน่วยงานภายในท้องถิ่นต่างแดน นอกจากนี้

หน่วยงานภาครัฐภายในประเทศ เช่น มหาเถรสมาคมหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
ควรส่งเสริมและยกฐานะพระธรรมทูตที่ไปประจำในต่างแดน

คำสำคัญ: พระธรรมทูตไทย; ประเทศนอร์เวย์; กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

Abstract

The Objectives of this research were as follows: 1) to study the history and importance of Buddhism propagation, 2) to study the problems and obstacles in the Buddhist propagation in Norway of Thai Dhammadutas, and 3) to propose the strategies for Buddhist propagation in Norway of Thai Dhammadutas, in which was a qualitative research and analyze the potential of Buddhist propagation in Norway of Thai Dhammadutas by using the diamond model system in all 4 aspects, namely the propagation factor status, demand status, propagation related to support, and the strategy, structure, and competitive condition of the temple and Thai Dhammadutas. And analyze the internal and external environment as well as analyze the SWOT in which had problems and obstacles in the operation, including the need to develop future strategies respectively. And then the TOWS matrix was analyzed to lead to a synthesis of Thai Dhammadutas's strategies for developing a strategy for Buddhist propagation in Norway.

The results were showed that guidelines for the development of the propagation of Thai temples and Buddhist monks on abroad, the case of the strategy for Buddhist propagation in Norway of Thai Dhammadutas, the results of the analysis were considered new knowledge. That were found that there as were four development strategies: 1) development to raise the quality of Buddhist propagation into the international standard system; 2) development of Thai temples and Thai Dhammadutas, login to cultural tourism database; 3) proactive public relations and marketing on Buddhism to foreign countries; and 4) promotion of participation of Thai communities on abroad in order to strengthen Buddhism, communities, monks and local agencies on abroad. And in addition, government agencies in the country such as the sangha or the National Office of Buddhism had should promote and raise the base of Thai Dhammadutas.

Keywords: Thai Dhammadutas; Norway; The Strategies for Buddhist Propagation

1. บทนำ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาถือเป็นภารกิจของพระภิกษุสงฆ์ นับแต่ครั้งพุทธกาล พระพุทธองค์ทรงตรัสแก่เหล่าภิกษุความว่า

“ดูกรโฆมบุรุษ การกระทำของเธอนั้นไม่เหมาะ ไม่สม ไม่ควร ไม่ใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ เธอบวชในธรรมวินัยที่เรากล่าวไว้ตอย่างนี้แล้ว ไฉนจึงไม่สามารถประพาสพรหมจรรย์ให้บริบูรณ์ บริสุทธิ์ ได้ตลอดชีวิตเล่า”

(มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539; วิ.ม. (ไทย) 1/20/25)

พระพุทธศาสนาฝั่งรากลึกอยู่ในกลุ่มประเทศในทวีปเอเชีย เนื่องจากเป็นกลุ่มประเทศในพื้นที่ใกล้เคียงกับประเทศอื่นเป็นต้นกำเนิดของพระพุทธศาสนา คือประเทศอินเดีย กาลเวลาล่วงเลยมาถึงปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่างานเผยแผ่พระพุทธศาสนามีมติเชิงขยายในแถบทวีปเอเชีย โดยมีผลสัมฤทธิ์ที่ดีในระดับหนึ่ง ดังจะเห็นได้ว่าในแถบประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หลายๆ ประเทศได้นับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักของชาติ งานเผยแผ่กิจการพระพุทธศาสนาในยุคหลัง เริ่มมีการขยายไปยังกลุ่มประเทศแถบโลกตะวันตก กอปรกับการเดินทางและการติดต่อสื่อสาร มีความสะดวกสบายและรวดเร็วมากขึ้น จึงช่วยให้งานเผยแผ่พระพุทธศาสนาขยายตัวได้อย่างรวดเร็ว และก้าวกระโดดมากขึ้น

ปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่จนถึงทุกวันนี้ คือการเผยแผ่สืบทอดศาสนธรรมของหมู่พุทธสาวกจากรุ่นสู่รุ่น จากดินแดนหนึ่งไปสู่อีกดินแดนหนึ่ง โดยยึดเอาอุดมการณ์ในการเผยแผ่ จากพุทธโอวาท ในคราวส่งพระอรหันตสาวก 60 องค์ ออกเผยแผ่พระธรรมในท้องถิ่นต่างๆ เป็นครั้งแรก ดังใจความว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากทุกข์ทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ พวกเธอจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์”

(มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539; วิ.ม. (ไทย) 4/32/40)

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงกลายเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์มาจนถึงปัจจุบัน และด้วยการดำเนินนโยบายด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทำให้พระพุทธศาสนาเจริญเติบโตไปยังภูมิภาคต่างๆ ของประเทศอินเดียและภูมิภาคใกล้เคียง ตลอดจนเกือบทั่วทั้งทุกภูมิภาคของโลกด้วยเช่นกัน พระพุทธศาสนาได้เข้าสู่ดินแดนสุวรรณภูมิหรือประเทศไทยในปัจจุบัน สมัยของพระเจ้าอโศกมหาราชที่ได้ส่งพระโสณะและพระอุตตระเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทในประเทศไทย (พระวิริยกุล กุลวัฒน์, 2557: 45) ซึ่งเป็น 1 ในคณะพระธรรมทูต 9 สาย ไปเผยแผ่กลุ่มประเทศต่างๆ ใกล้เคียงในยุคสมัยนั้น และไทยได้รับเอาพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ตั้งแต่สมัยกรุง

สุโขทัย ได้มีการส่งพระสงฆ์ไทยไปศึกษาพระพุทธศาสนาในอาณาจักร พร้อมได้นิมนต์พระภิกษุสงฆ์เข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย ต่อมาในสมัยอยุธยาพระเจ้าบรมโกษฐ์ ได้ส่งพระธรรมทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ เกาะลังกาจนเกิดนิคายสยามวงศ์หรืออุบาลีวงศ์ขึ้นในประเทศศรีลังกา (พระเทพดิลก (ระบแบบ ฐิตญาโณ), 2548: 416) ในช่วง 2-3 วรรคศวรรษที่ผ่านมาชาวตะวันตกก็มีความสนใจในหลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เกิดจากความประสงค์ของชาวเอเชียที่ย้ายถิ่นฐานไปยังประเทศต่างๆ ที่ได้นำพระพุทธศาสนา อันเป็นศาสนาดั้งเดิมของตนไปด้วย การเผยแผ่พระพุทธศาสนาออกไปในหลายๆ พื้นที่ทั่วโลก ทำให้พระพุทธศาสนาเป็นที่รู้จัก และมีผู้ศรัทธาเลื่อมใสเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก และเมื่อมีความมั่นคงในทีใด ก็เกิดการรวมตัวสร้างวัดหรือสมาคมขึ้น เพื่อเป็นที่บำเพ็ญกุศลและปฏิบัติธรรม คณะสงฆ์ไทยจึงได้กำหนดนโยบายการเผยแผ่ไปต่างประเทศต่างๆ เช่น ประเทศอินเดีย อังกฤษ อเมริกา และประเทศในกลุ่มสแกนดิเนเวีย เป็นต้น ซึ่งแต่ละประเทศก็มีร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ได้เกี่ยวข้องกับทางพระพุทธศาสนาปรากฏอยู่ด้วยอย่างเช่น ชาวไวคิง ที่ได้ปฏิบัติตนตามหลักของพุทธศาสนิกชนได้อย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

กลุ่มประเทศในแถบสแกนดิเนเวีย คือกลุ่มประเทศทางยุโรปเหนือ ได้แก่ ประเทศนอร์เวย์ สวีเดน เดนมาร์ก ฟินแลนด์ และไอซ์แลนด์ โดยเฉพาะประเทศนอร์เวย์ ตั้งอยู่บนคาบสมุทรสแกนดิเนเวีย ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของยุโรป มีพื้นที่เปรียบเทียบกับประเทศไทย ได้ประมาณร้อยละ 60 มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นธารน้ำแข็ง ทะเลสาบ หุบเขา ภูเขา และหน้าผาสูงชันที่ปกคลุมด้วยหิมะนับว่าเป็นประเทศที่มีความเป็นธรรมชาติสวยงาม มีประชากรอาศัยอยู่จำนวนประมาณ 4.9 ล้านคน มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ โดยมีรายได้ประชาชาติต่อหัวเฉลี่ยสูงเป็นลำดับต้นๆ ของโลกเหมาะแก่การดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ และสวัสดิภาพ ด้วยเหตุผลดังกล่าว ทำให้มีความหลากหลายทางด้านศาสนาและวัฒนธรรม ทางด้านศาสนาพุทธนับว่าเป็นศาสนาแห่งวิทยาศาสตร์ ซึ่งเหมาะกับจิตของชาวนอร์เวย์อยู่แล้ว ส่งผลให้มีลักษณะสังคมที่เปิดกว้างและให้เสรีภาพทางแสดงความคิดเห็น ซึ่งถือเป็นรากฐานแก่การให้เสรีภาพในการนับถือศาสนา ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีอิสระในการเลือกศาสนา และส่งผลให้มีความสนใจในพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการที่มีชาวไทยอาศัยอยู่เพิ่มขึ้น การเผยแผ่จึงขยายกระจายไปยังทั่วพื้นที่ของอาณาบริเวณของประเทศนอร์เวย์ ได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ซึ่งประเทศนอร์เวย์ มีแผนที่ตั้งของดินแดนโพ้นทะเลสฟาลบาร์ ยานไมเอน เกาะบูเว เกาะปีเตอร์ที่ 1 และ ควีนม็อดแลนด์ เมืองหลวงและเมืองใหญ่สุด คือออสโล มีภาษาราชการ คือนอร์เวย์ ซามี และควีน ตลอดจนการปกครอง เป็นลักษณะรัฐเดี่ยว ระบบรัฐสภา ราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ เป็นต้น (สารานุกรมเสรีวิกิพีเดีย,ออนไลน์: 2565)

ประเทศนอร์เวย์ มีวัดไทยจำนวน 5 วัด และมีสมาคมชาวพุทธประมาณ 10 สมาคม โดยมีวัดไทยนอร์เวย์ เป็นศูนย์กลางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งมีกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น

การบรรพชาอุปสมบท การปฏิบัติธรรม การทำบุญประเพณีไทยตามเทศกาลต่างๆ เป็นต้น และยังมี ศูนย์รวมกิจกรรมของชาวพุทธในรูปแบบต่างๆ เช่น ศูนย์ปฏิบัติธรรม สมาคมชาวพุทธต่างๆ ที่มี กิจกรรมเหมือนเช่นวัดทั่วไป และเตรียมพร้อมพัฒนาเพื่อยกสถานะให้เป็นวัด ตามระเบียบของมหาเถรสมาคม อย่างเช่น ศูนย์ปฏิบัติธรรมวัดสันโป่ง ฮกซุ่น นอร์เวย์ ซึ่งก่อตั้งเป็นสมาคมมาตั้งแต่ พุทธศักราช 2553 มีพระธรรมทูตอยู่ประจำ เพื่อการเผยแผ่แก่ชาวต่างประเทศและธำรงรักษาความ ศรัทธาของพุทธศาสนิกชนคนไทยให้มั่นคง มีกิจกรรมดำเนินการตามบทบาท ของวัดใน พระพุทธศาสนา และมุ่งเผยแผ่แก่ชาวต่างประเทศอย่างมีเป้าหมาย และเป็นไปตามนโยบายของคณะ สงฆ์ไทย ที่ได้ยึดแนว การเผยแผ่ตามหลักการของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาแต่ครั้งพุทธกาลที่ หลากหลายรูปแบบ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และเพื่อผลแห่งความสำเร็จในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาตามพันธกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ไทยต่อไป

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาเรื่อง “กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ไทยในนอร์เวย์” เพื่อให้พระธรรมทูตไทยมีการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยใน นอร์เวย์
- 3) เพื่อเสนอกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในนอร์เวย์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และทำ การวิเคราะห์ศักยภาพของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในนอร์เวย์ ด้วยระบบ Diamond Model ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ สถานะปัจจัยการเผยแผ่ สถานะอุปสงค์ การเผยแผ่ที่เกี่ยวข้อง และสนับสนุน และยุทธการ โครงสร้าง และสภาพการแข่งขันของวัดและพระธรรมทูตไทย และทำการ วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอก ตลอดจนทำการวิเคราะห์ SWOT ซึ่งมี ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานรวมทั้งความต้องการพัฒนากลยุทธ์ในอนาคตตามลำดับ จากนั้น จึงเป็นการวิเคราะห์ TOWS Matrix เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์เพื่อหาแนวทางการพัฒนากลยุทธ์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้า ข้อมูลจากหนังสือ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

งานวิจัยนี้ได้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อมุ่งศึกษาและเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลัก ดังนี้ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลัก ได้แก่ 1) พระสังฆาธิการ และพระธรรมทูตต่างประเทศ 2) พุทธศาสนิกชน จำนวน 10 รูป/คน การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลัก ได้แก่ 1) พระสังฆาธิการ และพระธรรมทูตต่างประเทศ 2) พุทธศาสนิกชน และ 3) ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนากลยุทธ์ หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ด้านพระพุทธศาสนา หรือการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำนวน 15 รูป/คน

วิธีการเลือกกลุ่มตัวแทน

การคัดเลือกกลุ่มตัวแทนแบบเจาะจง (Purposive Selection) และการคัดเลือกพื้นที่ คือวัดไทยในประเทศนอร์เวย์เป็นจำนวน 5 วัด คือ 1) วัดไทยนอร์เวย์ 2) วัดหลวงฟอสต นอร์เวย์ 3) วัดพระธรรมกาย นอร์เวย์ 4) วัดพุทธภาส นอร์เวย์ และ 5) วัดพุทธชินวงศ์ นอร์เวย์ ซึ่งวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลักจากทั้ง 2 กลุ่ม คือ 1) พระสังฆาธิการหรือพระธรรมทูตต่างประเทศ จำนวน 1 รูป 2) พุทธศาสนิกชน จำนวน 1 คน การสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มละ 2 รูป/คน/วัด รวมจำนวน 10 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ คัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลักจากทั้ง 3 กลุ่ม คือ 1) พระสังฆาธิการหรือพระธรรมทูตต่างประเทศ จำนวน 1 รูป 2) พุทธศาสนิกชน จำนวน 1 คน และ 3) ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนากลยุทธ์หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ด้านพระพุทธศาสนาหรือการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำนวน 1 คน การสนทนากลุ่มเฉพาะกลุ่มละ 3 รูป/คน/วัด รวมจำนวน 15 รูป/คน รวมจำนวนวิธีการเลือกกลุ่มตัวแทนทั้งสิ้น 25 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือแบบสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มีจำนวนรายชื่อของประเด็นคำถาม 5 ส่วน ดังนี้ *ส่วนที่ 1:* ภูมิหลังประวัติข้อมูลสังเขปของกลุ่มตัวแทน *ส่วนที่ 2:* ประเด็นข้อคำถามความเป็นมาและความสำคัญของกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย 2.1) ประสบการณ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในนอร์เวย์ มาได้กี่ปี และประสบความสำเร็จอย่างไร 2.2) สภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในนอร์เวย์ ใช้หลักธรรมใด การนำมาใช้เป็นกลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในนอร์เวย์ *ส่วนที่ 3:* ประเด็นข้อคำถามปัญหาและอุปสรรคด้านใดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 3.1) ประเทศนอร์เวย์มีปัญหาและอุปสรรคด้านใดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 3.2) ประเทศนอร์เวย์ใช้หลักธรรม หรือแนวคิดวิธีการใด ในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ *ส่วนที่ 4:*

ประเด็นข้อคำถามการเสนอกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย 4.1) กระบวนการหรือกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย 4.2) แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย และส่วนที่ 5: ประเด็นข้อคำถามข้อคิดเห็น/เสนอแนะอื่นๆ

และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) มีจำนวนรายชื่อของประเด็นคำถาม 5 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1: ภูมิหลังประวัติข้อมูลสังเขปของกลุ่มตัวแทน ส่วนที่ 2: ประเด็นข้อคำถามศักยภาพการพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย ด้วยระบบเพชร (Diamond Model) ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 2.1) สถานะปัจจัยการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ 2.2) สถานะอุปสงค์ของกลยุทธ์การเผยแผ่ของพระธรรมทูตไทย 2.3) สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของวัดและพระธรรมทูตไทย 2.4) ยุทธการ โครงสร้าง และสภาพการแข่งขันของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของวัดและพระธรรมทูตไทย ส่วนที่ 3: ประเด็นข้อคำถามสถานะอุปสงค์ของกลยุทธ์การเผยแผ่ของพระธรรมทูตไทย ส่วนผสมของอุปสงค์ในการเผยแผ่ของพระธรรมทูตไทย มี 4 ลักษณะคือ 3.1) สถานที่ตั้ง (Place) 3.2) จุดเด่นของการเผยแผ่ (Product) 3.3) คุณค่าของพระธรรมทูตและหลักการทางพระพุทธศาสนา (Price) 3.4) การสนับสนุนและส่งเสริมเข้าถึงความเป็นไทยและพระพุทธศาสนา (Promotion) ส่วนที่ 4: ประเด็นข้อคำถามสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ ของวัดและพระธรรมทูตไทย มีปัจจัย 5 ด้าน คือ 4.1) บทบาทหน้าที่ภาวะผู้นำและการสื่อสาร 4.2) เงื่อนไขตามข้อกำหนดระหว่างประเทศ 4.3) กลุ่มเป้าหมายของวัดและพระธรรมทูตไทย 4.4) การบริหารและการจัดการองค์กร และ 4.5) จุดเด่นของพิธีกรรม ประเพณี และวัฒนธรรม และส่วนที่ 5: ประเด็นข้อคำถามยุทธการ โครงสร้าง และสภาพการแข่งขันของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของวัดและพระธรรมทูตไทย มีนัยออกเป็น 2 ประเด็นคือ 5.1) การบริหารและการจัดการองค์กร 5.2) บทบาทภาวะผู้นำและการสื่อสาร

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ มีรายละเอียดดังนี้ (1) การตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพในทั้ง 3 ชุดเครื่องมือดังนี้ 1) วิธีการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) 2) ใช้การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) และ 3) ใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ซึ่งขั้นตอนวิธีการตรวจสอบดังนี้ (2) สร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ที่สร้างความความเชื่อถือได้ของงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Trustworthiness) ด้วยความเชื่อถือได้ (Credibility) จากการตรวจสอบสามเส้าด้านบุคคลผู้ให้ข้อมูล (Data Triangulation) ตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological

Triangulation) วิเคราะห์ตีความแบบอุปนัย (Analytic Induction) ตรวจสอบความตรงของข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล (Member Checking) เพื่อยืนยันข้อสรุปของผู้วิจัย จากข้อมูลของบุคคลภายในชุมชนวัด ทั้ง 5 วัดที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธี (Confirm Ability) (3) สร้างข้อคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัยในแต่ละด้าน (4) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้องและแก้ไขปรับปรุง (5) นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง เที่ยงตรง ความสมบูรณ์ของเนื้อหา รวมทั้งภาษาที่เหมาะสม (6) ผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาให้ความเห็นว่าแบบสัมภาษณ์ แต่ละข้อมีความสอดคล้องที่ต้องการวัดได้จริงหรือไม่ (ค่า IOC) โดยกำหนดความเห็นไว้เป็น 3 ระดับ (กรมวิชาการ. 2549: 59) (7) นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่น และมีความสมบูรณ์ไปใช้เก็บข้อมูลจริงตามกระบวนการวิจัยต่อไป (8) สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

มีรายละเอียดดังนี้ (1) การศึกษาวิเคราะห์เชิงเอกสาร (Documentary Research) ด้วยกระบวนการวิธีการวิจัย (Methodology) โดยการใช้กระบวนการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยที่เกี่ยวข้องในเชิงการศึกษาจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ วรรณคดี ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสสที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนตำราและเอกสาร ด้วยการทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนทำการสรุปวิเคราะห์และสังเคราะห์ให้ได้มาซึ่งข้อมูลในการทบทวนวรรณกรรม นิยามศัพท์ ตัวแปร และข้อมูลอื่นๆ ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ (2) การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) มีรายละเอียดดังนี้ 1) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของ (SWOT Analysis) ต่อการจัดวางกลยุทธ์ สถานการณ์ ยุทธวิธี และอื่นๆ 2) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยในการสัมภาษณ์เจาะลึกนั้น ได้เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวนรวม 10 รูป/คน ที่ถือเป็นกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) 3) ในส่วนข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยเปรียบเทียบผลที่ได้จากการวิจัยเอกสาร และการสัมภาษณ์เจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่าน สำหรับข้อมูลที่เป็นความคิดเห็นในการสัมภาษณ์เจาะลึก ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูล ในประเด็นที่มีข้อสงสัยด้วยการถามซ้ำกับผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยเปลี่ยนข้อความในคำถามไป เพื่อให้มั่นใจในคำตอบที่ได้รับว่าเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้ และ (3) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) มีรายละเอียดดังนี้ 1) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของกลยุทธ์ ผ่านการดำเนินการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตและสังคมของคนในชุมชนวัดต่างๆ ทั้ง 5 วัด ซึ่งประกอบไปด้วยมโนทัศน์ย่อย ในบริบทประเด็นใน กรอบการสัมภาษณ์การสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ (SWOT Analysis) 2) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยในการสัมภาษณ์การ

สนทนากลุ่มนั้น ได้เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวนรวม 15 รูป/คน ที่ถือเป็นกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) 3) ในส่วนข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยเปรียบเทียบผลที่ได้จากการวิจัยเอกสาร และการสัมภาษณ์การสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่าน สำหรับข้อมูลที่เป็นความคิดเห็นในการสัมภาษณ์การสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูล ในประเด็นที่มีข้อสงสัย ด้วยการถามซ้ำกับผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยเปลี่ยนข้อความในคำถามไป เพื่อให้มั่นใจในคำตอบที่ได้รับว่า เป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้ และนำข้อมูลทั้งหมดมาดำเนินการด้วยระบบ Diamond Model ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ สถานะปัจจัยการเผยแผ่ สถานะอุปสงค์ การเผยแผ่ที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน และยุทธการ โครงสร้าง และสภาพการแข่งขันของวัดและพระธรรมทูตไทย และทำการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอก ตลอดจนทำการวิเคราะห์ SWOT ซึ่งมีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานรวมทั้งความต้องการพัฒนากลยุทธ์ในอนาคตตามลำดับ จากนั้นจึงเป็นการวิเคราะห์ TOWS Matrix เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์เพื่อหาแนวทางการพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทยต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

มีรายละเอียดดังนี้ (1) การศึกษาวิเคราะห์เชิงเอกสาร (Documentary Research) ใช้กระบวนการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ การตีความ และการศึกษาเปรียบเทียบ ตลอดจนการใช้ทักษะการพรรณนา การขยายความ การถอดความ และการแปลความจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณวิเศษ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนตำราและเอกสาร ด้วยการทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนมาสู่ขั้นการสรุปเนื้อและความหมายให้ได้ตามกระบวนการที่ต้องการทุกประการ (2) การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) ทำการจัดกระทำข้อมูล ให้เป็นหมวดหมู่หรือประเภท (Categorization) ตามมโนทัศน์ ที่ปรากฏอยู่ในวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำเสนอในเชิงพรรณนา โดยผลการวิจัยในเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ให้ได้มาซึ่งคำตอบตามประเด็นคือ เพื่อสอบถามถูกต้องและเหมาะสมของ (SWOT Analysis) ต่อการจัดวางกลยุทธ์สถานการณ์ ยุทธวิธี และอื่นๆ (3) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อให้ได้มาซึ่งความคิดเห็น ความเชื่อ หรือทัศนคติ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของ กลยุทธ์การวิเคราะห์ (SWOT Analysis) จนครบจำนวนที่ต้องการตามกระบวนการศึกษาวิจัยดังกล่าวข้างต้น การวิเคราะห์ใจความ (Textual Analysis) และการวิเคราะห์บริบท (Contextual Analysis) เพื่อให้เข้าใจมโนทัศน์ และความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ และใช้การวิเคราะห์แบบสาเหตุและผล การวิเคราะห์บริบทว่า ข้อความที่ตัดมาแต่ละช่วง หรือประโยคหรือคำนั้นๆ มีนัยของเรื่องใดเกี่ยวข้องกับปัจจัยใดบ้าง และนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อให้ทราบคุณลักษณะร่วมของกลยุทธ์ผ่านการดำเนินการ

เปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตและสังคมของคนในชุมชนวัดทั้ง 5 วัด ตลอดจนการเขียนรายงานข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะไม่ใช้ข้อมูลตัวเลข แต่จะเป็นข้อมูลเชิงพรรณนาที่มี “รายละเอียด” และ “ลึก” และมีการอ้างอิงโดยตรงเกี่ยวกับที่มาของข้อมูลไม่ว่าจะเป็นข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้า หรือข้อมูลทางเอกสารต่างๆ ตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพทุกประการ และนำข้อมูลทั้งหมดมาดำเนินการด้วยระบบ Diamond Model ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ สถานะปัจจัยการเผยแผ่ สถานะอุปสงค์ การเผยแผ่ที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน และยุทธการ โครงสร้าง และสภาพการแข่งขันของวัดและพระธรรมทูตไทย และทำการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอก ตลอดจนทำการวิเคราะห์ SWOT ซึ่งมีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานรวมทั้งความต้องการพัฒนากลยุทธ์ในอนาคตตามลำดับ จากนั้นจึงเป็นการวิเคราะห์ TOWS Matrix เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์เพื่อหาแนวทางการพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย ที่ได้เป็นองค์ความรู้ใหม่ในการวิจัยครั้งนี้ต่อไป

4. ผลการวิจัยและอภิปรายผล

กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย สามารถสรุปอภิปรายผลได้ดังนี้

ความเป็นมาและความสำคัญของกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย การพำนักอาศัยของพระสงฆ์ ณ ประเทศนอร์เวย์ ขึ้นพื้นฐานมากกว่า 3 ปีขึ้นไป แต่การเผยแผ่เน้นผ่านสื่อบุคคลที่เป็นคนที่อยู่อาศัยโดยการย้ายถิ่นตามสามี เน้นการสอนภาคปฏิบัติสมาธิ มากกว่าการให้ความรู้เชิงลึกในด้านปรัชญาและพระพุทธศาสนา เพราะเงื่อนไขด้านภาษาและการสื่อสาร จึงทำให้เผยแผ่ได้แค่หลักคำสอนพื้นฐาน สอดคล้องกับแนวคิดของดร.สมชาย เทพแสง และอัจฉริยา เทพแสง (2563: 22-23) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “กลยุทธ์ของผู้ร่วมสมัย” กล่าวว่า “กลยุทธ์ของภาวะผู้นำแห่งจิตวิญญาณ (Spiritual Leadership) ภาวะผู้นำที่แท้จริงที่ทุกคนใฝ่ฝัน ได้แก่ ภาวะผู้นำแห่งจิตวิญญาณ (Spiritual Leadership) เพราะเป็นภาวะผู้นำที่บุคลากรต่างพร้อมใจที่ทำตาม โดยไม่มีข้อสงสัยบางคนเกิดมาก็สามารถเป็นผู้นำได้ที่เรียกว่า Born To Be เนื่องจากอยู่ในวาระหรือชาติตระกูลในระดับสูง แต่บางคนก็ต้องสร้างภาวะผู้นำด้วยตนเอง ภาวะผู้นำประเภทนี้ส่วนใหญ่ จะเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงระดับสากล และเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป เช่นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ องค์ดาไลลามะหรือท่านพุทธทาสภิกขุ เป็นต้นโดยเฉพาะองค์ดาไลลามะได้ยกย่องในหลวงของเราว่าพระองค์มีภาวะผู้นำแห่งจิตวิญญาณ กลยุทธ์ที่สำคัญของภาวะผู้นำแห่งจิตวิญญาณ สามารถสรุปเป็น Sport Man Model ดังนี้ ผู้นำต้องมีจิตวิญญาณแห่งการเป็นนักบริหารเป็นผู้เสียสละทุ่มเทในการทำงาน สามารถหยั่งรู้จิตใจของบุคลากรได้เป็นอย่างดี ทำให้ตอบสนองความต้องการของบุคลากรได้ เป็นผู้หยั่งรู้อนาคตมีวิสัยทัศน์ และมองการณ์ไกลโดยเฉพาะอุปสรรค

และปัญหา สามารถแก้ไขได้อย่างทันที่ เป็นผู้แสวงหาโอกาสในการทำงานพัฒนางานอยู่เสมอ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์งานใหม่ สร้างความแตกต่าง และบริหารความเสี่ยง เพื่อให้งานประสบผลสำเร็จ ผู้นำเป็นต้นแบบ และตัวอย่างของบุคลากร และคนในสังคมทั้งด้านการทำงาน ความประพฤติ และกิจกรรมายาท ผู้นำเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับ น่าเชื่อถือและความเลื่อมใส จากบุคลากรสามารถพุดจูงใจใ้มน้าว ให้บุคลากรทำงานอย่างทุ่มเท และบุคลากรสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้นำต้องยึดหลักของคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณทางวิชาชีพ ยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงาน ทั้งหลักนิติธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วมความเสมอภาค ความเป็นธรรม และมีความยุติธรรมไม่ลำเอียง ไม่แบ่งฝักแบ่งฝ่าย ผู้นำต้องมุ่งผลสัมฤทธิ์ และผลสำเร็จของงานเป็นหลักในการทำงานแต่ก็ไม่ละเลยบุคลากร โดยเน้นทั้งงานและคนไปพร้อมกัน ถือหลักแห่งความสมดุล ผู้นำเน้นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของบุคลากร ทั้งภายในและภายนอกองค์กร เพื่อให้การบริหารงานประสบผลสำเร็จ Sport Man จึงเป็นกลยุทธ์ของภาวะผู้นำแห่งจิตวิญญาณ โดยเฉพาะคุณลักษณะที่สำคัญคือเป็นคนใจกว้าง จริงใจ และจริงจังในการบริหารงาน มีความมุ่งมั่นตั้งใจ และมีน้ำใจเป็นนักกีฬา รู้จักแพ้รู้จักชนะ และให้อภัยมีความอดทนต่ออุปสรรคและปัญหา สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างชาญฉลาด”

ปัญหาและอุปสรรคของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศโดยภาพรวม พบว่า 1) พระสงฆ์ขาดเอกภาพในบทบาทการเป็นผู้นำอย่างแท้จริง เพราะเงื่อนไขตามข้อกำหนดระหว่างประเทศ 2) ปัญหาด้านการเงินที่ในบางสถานการณ์ไม่เพียงพอ ในการดำเนินกิจกรรมทางศาสนา และต่อคำครองชีพ 3) ปัญหาสภาพความเป็นอยู่ สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศและอาหารที่แตกต่างกัน ทำให้ผู้ไปเผยแผ่ไม่สามารถปรับตัวได้ 4) ปัญหาขาดบุคลากรจิตอาสา ทำให้ไม่มีบุคคลกรเพียงพอต่อกิจกรรมที่จัดขึ้น 5) ปัญหาวัดหรือสมาคมชาวพุทธ ขาดความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเรื่องกฎหมายที่เข้าไปเผยแผ่ 6) ปัญหานโยบายการเผยแผ่ ที่ยังมุ่งเน้นไปที่การเผยแผ่ต่อคนไทยที่พำนักในต่างประเทศมากกว่าการเผยแผ่ไปสู่ชาวต่างชาติโดยตรง 7) ปัญหาเรื่องข้อจำกัดในการสื่อสารของผู้เผยแผ่ที่ไม่ทักษะทางด้านภาษาอย่างชัดเจน 8) นโยบายการเผยแผ่ไม่เหมาะสม เช่น เน้นการก่อสร้างวัดมากกว่าจิตใจ 9) การทำให้วัด อันเป็นศาสนสถานที่ควรเน้นการเผยแผ่ธรรมะ ต้องปรับเปลี่ยนมาเป็นสถานที่เผยแผ่ด้าน ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีของไทยเป็นหลัก 10) ปัญหาการขาดความเป็นเอกภาพด้านรูปแบบในการเผยแผ่ ไม่มีรูปแบบชัดเจน 11) ปัญหาการถูกกีดกันจากนักวัตถุนิยมที่ยอมรับนับถือศาสนา 12) ปัญหาการแตกความสามัคคีในการวงการพระพุทธศาสนาด้วยกัน อันเป็นเหตุให้เกิดการทะเลาะ การกีดกัน และติเตียนกันเอง 13) ปัญหาความเข้าใจผิด ว่าพระพุทธศาสนาเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ จึงไม่ส่งเสริมให้สั่งสอนพระพุทธศาสนา และ 14) ปัญหาศีลธรรมปฏิรูป คือสอนสิ่งที่ไม่ใช่คำสอนของพระพุทธเจ้า ว่าเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า สอดคล้องกับข้อสรุปตามแนวคิดของกฤษติญา มุลศรี (2563: 13) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “การจัดการเชิงกลยุทธ์” ดังนี้

“ผู้นำเชิงกลยุทธ์ คือผู้นำที่มีวิสัยทัศน์มองการณ์ถึงอนาคต วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกที่มีผลกระทบต่อการกำหนดกลยุทธ์ แล้วกำหนดทิศทางองค์กร ผลักดันการนำวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ มีองค์ประกอบที่สำคัญประกอบด้วย 1) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ หมายถึงความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรแสวงหากลยุทธ์ที่มีลักษณะริเริ่มใหม่สร้างบรรยากาศความร่วมมือพัฒนาปรับปรุงและคิดสิ่งริเริ่มใหม่ ๆ ซึ่งนำไปสู่การค้นพบสิ่งใหม่เกี่ยวกับการสร้างผลผลิตและกระบวนการต่าง ๆ ขององค์กร 2) การสร้างและรักษาทีม หมายถึง การปฏิบัติที่มีการสนับสนุนการทำงานเป็นทีมในการปฏิบัติกิจกรรมโดยรับผิดชอบและใช้ทรัพยากรร่วมกันมีการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีการพบปะพูดคุยประชุมปรึกษาหารือเพื่อแก้ปัญหาหรือป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นและปรับปรุงคุณภาพงานอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถประสบความสำเร็จในงานและบรรลุเป้าหมายเดียวกัน 3) การจูงใจและพัฒนาบุคลากร หมายถึงการมีกระบวนการพัฒนาความสามารถของบุคลากรโดยคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคลโดยการมอบหมายงานที่สำคัญและให้การสนับสนุนที่เป็นรูปธรรมให้อิสระในการทำงานเชื่อมั่นและเชื่อถือในความสามารถของผู้ปฏิบัติงานให้คำปรึกษาแนะนำฝึกสอน หรือจัดให้มีการอบรมเพิ่มเติมผู้นำเชิงกลยุทธ์ต้องมีบทบาทสำคัญ 3 ประการดังนี้ 1) บทบาทในการกำหนดทิศทางขององค์กร 2) บทบาทในการออกแบบองค์กร และ 3) บทบาทในการปลูกฝังวัฒนธรรมองค์กร”

ปัญหาที่เกิดจากตัวผู้เผยแผ่ ซึ่งสามารถจำแนกความบกพร่องได้ดังนี้ 1) ผู้เผยแผ่ขาดความรู้และความเข้าใจเรื่องที่สอนอย่างถูกต้องและสอนไปแบบผิดๆ 2) ผู้เผยแผ่ไม่ตั้งอยู่ในองค์ของพระธรรมกถึก 3) ผู้เผยแผ่มีความรู้เพื่อสอนผู้อื่น แต่ไม่สามารถปฏิบัติตนให้ดำรงใน ศีล สมาธิ ปัญญา อันเป็นหลักศาสนา 4) ขาดเทคนิควิธีการสอนที่ดี 5) ให้กรรมฐานที่ไม่ถูกจริตกับผู้ปฏิบัติหรือไม่ถูกวิธี 6) ขาดความรู้ในนิรุกติศาสตร์ 7) ขาดความรู้และความเข้าใจเรื่องสังคม และเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง 8) มีปณิธานที่ถาวร 9) พระสงฆ์ผู้เป็นธรรมทูต ใช้ศาสนาเป็นช่องทางเพื่อหวังประโยชน์ส่วนตนในฆราวาสวิสัย และ 10) ความไม่คุ้นเคยในขนบธรรมเนียม ประเพณี ซึ่งอาจจะเป็นเครื่องกีดขวาง และทำให้ท้อแท้เบื่อระอาในที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2541: 41-44) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “พระธรรมทูตไทยเบิกทางสู่อารยธรรมใหม่” ถึงคุณสมบัติและหน้าที่ของพระธรรมทูต โดยสรุปได้ดังนี้ “1) พระธรรมทูตจะต้องมีความมั่นใจในคุณค่า ความดีงาม ความประเสริฐของ พระพุทธศาสนา 2) พระธรรมทูตจะต้องมีความตั้งมั่นอยู่ในแบบแผนอย่างไม่หวั่นไหว อันหมายถึง ศีล วินัย และข้อวัตรปฏิบัติอันสมควรของสมณะ รวมถึงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทยเรา ประพฤติที่ดีงามอันชวนให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใสแก่ผู้ที่พบเห็น 3) พระธรรมทูตมีหน้าที่ “ทำงานเพื่อชุมชนไทย และเพื่อถิ่นที่ไป เพื่อทั้งโลก แต่ไม่ทิ้ง สังคมไทย” หมายถึง งานพระธรรมทูตมีบทบาททั้งในแง่การเป็นศูนย์กลางของชุมชนไทยในต่างแดนนั้นๆ และการเผยแผ่พุทธธรรมสู่เจ้าถิ่น ที่สำคัญต้องยึดมั่นในอุดมการณ์ของการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่

มวลมนุษย ในขณะเดียวกันก็นำเอาความรู้เพื่อกลับมา พัฒนาประเทศไทยด้วยเช่นกัน หนึ่งในหน้าที่ตามบทบาทของการเผยแผ่พุทธธรรมสู่เจ้าถิ่นนั้น แม้จะคล้ายกับว่าเป็นจุดหมายที่แท้จริง แต่ในทางปฏิบัติยังทำกันไม่เท่าไร อาจเรียกว่าเป็นสิ่งที่อยู่ในอุดมคติ อย่างไรก็ตาม มี ข้อพิจารณาระยะยาวอย่างหนึ่งว่า พระพุทธศาสนาจะประดิษฐานมั่นคงในดินแดนใด จะต้องเป็น พระพุทธศาสนาของสังคมนั้นของคนชาตินั้นต่อไป เพราะฉะนั้นพระพุทธศาสนาจะฝังรากลึกในสังคมใดก็ต่อเมื่อคนในสังคมนั้นได้มาเป็นชาวพุทธ มาบวชเป็นพระ และมาเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมเผยแผ่ พระพุทธศาสนาต่อไป เหมือนอย่างพระพุทธศาสนาในเมืองไทย トラบไตที่ยังเป็นพระอินเดียอยู่ トラบนั้นก็ยังเป็นของต่างชาติ ที่ฝังรากลงในประเทศไทยก็เพราะ คนไทยเป็นชาวพุทธ คนไทยบวช พระพุทธศาสนาก็เป็นของคนไทย การเป็นพระธรรมทูตจึงเป็นผู้ทำหน้าที่ลือนำเอาธรรมไปให้แก่เขา ให้เขารับเอาเป็นของเขาไป”

ปัญหาและอุปสรรคด้านใดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านทักษะภาษาและการสื่อสาร โดยใช้หลักธรรม คือหลักทศ 6 หลักอิทธิบาท 4 อปริหานิยธรรม หลักอริยสัจ 4 อริยมรรคมีองค์ 8 โปธิปักขิยธรรม ชั้น 5 หลักอนุปพพิทกา 5 หลักสัปปริสธรรม 7 และหลักสติปัฏฐาน 4 เน้นการปฏิบัติ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูวิเวกวารารักษ์ (ประสพธิ์ สุวานโร) (2555: 2) เรื่อง “บทบาทของพระธรรมทูตที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์” พบว่า “ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับบทบาทของพระธรรมทูตที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในจังหวัดสุรินทร์ด้านปัญหาและอุปสรรคพระธรรมทูตบางรูป ไม่ค่อยมีการสาธิต หรือการยกตัวอย่างเปรียบเทียบ เพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจได้มากขึ้น เวลาในการบรรยายน้อยเกินไป ไม่มีช่วงที่เปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้สนทนาสอบถาม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในข้อปฏิบัติให้ชัดเจน เพื่อจูงใจให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจมากขึ้น ความสนใจ โดยขาดการใช้วิธีการสนทนาถามตอบปัญหาจากเรื่องที่ได้บรรยายแล้ว พระธรรมทูตบางรูปยังขาดการใช้วิธีนำเสนอที่ดีเพราะขาดความรู้ทางธรรมะใช้เวลาบรรยายยาวเกินไปทำให้เกิดตึงเครียดแก่ผู้ฟัง”

การเสนอกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย พบว่า จุดแข็ง; 1) แก่นพุทธธรรม มีความเป็นสากล เป็นจริง และสามารถพิสูจน์ได้ 2) พระพุทธศาสนาสามารถให้ความกระจ่างเรื่องจิตใจได้ 3) พระพุทธศาสนาได้รับการยอมรับว่าเป็น “วิทยาศาสตร์แห่งจิต” เข้ากับอุปนิสัยความเป็นตรรกนิยมของชาวตะวันตก ที่นิยมวิทยาศาสตร์ และ 4) ชาวตะวันตกมองว่า พระสงฆ์ในพุทธศาสนาแบบเถรวาทมีความเคร่งครัดในพระธรรมวินัยมากกว่านิกายอื่นๆ จุดอ่อน; 1) พระธรรมทูตขาดความรู้ด้านภาษาท้องถิ่น 2) ขาดทักษะการสื่อสาร 3) ขาดความรู้ด้านวัฒนธรรมและสังคมในท้องถิ่น 4) ความไม่สมบูรณ์ในด้านปริยัติและปฏิบัติ 5) นโยบายการเผยแผ่ขาดความเป็นเอกภาพ 6) มีการแตกความสามัคคีในวงศาสนาด้วยกัน และ 7) เกิดสัทธิธรรมปฏิบัติรูปสอนผิดไปจากหลักพุทธธรรม โอกาส; 1) ชาวตะวันตกมีความสนใจศึกษาเรื่องเกี่ยวกับจิต และการเจริญสติในเชิงพุทธ 2) ประเทศในโลกตะวันตกให้เสรีภาพในการเลือกศาสนา และ 3) ชาวตะวันตกผู้สนใจ

เป็นกลุ่มปัญญาชน ซึ่งจะสามารถเข้าใจในพระธรรมได้ง่ายกว่าเพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่พิสูจน์ได้ อุปสรรค; 1) ขาดเงินทุนสนับสนุน 2) สภาพภูมิอากาศ อาหาร และวัฒนธรรมที่แตกต่าง 3) ขาดบุคลากรในท้องถิ่นที่มีเวลาทำงานจิตอาสา หรือมีความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมาย (ในกรณีจัดตั้งสมาคมชาวพุทธหรือก่อสร้างวัด) และ 4) การกีดกันจากคนต่างศาสนา ดังภาพประกอบที่ 2

การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของสถานอุปสงฆ์ของกลยุทธ์การเผยแผ่ของพระธรรมทูตไทย ส่วนผสมของอุปสงค์ในการเผยแผ่ของพระธรรมทูตไทย ดังนี้

ปัจจัยภายใน	
จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
S๑ วัดแต่ละแห่ง มีเพียงวัดเดียวในเขตพื้นที่นั้น	W๑ ขาดการบริหารจัดการที่รวมกลุ่ม โดยการมีส่วนร่วมของทุกกลุ่มที่มีส่วนได้เสียเสีย
S๒ กลุ่มเป้าหมายทั้งหมดเป็นคนไทยที่ไปพำนักในต่างแดน	W๒ ไม่มีการแต่งตั้งเจ้าอาวาส และไม่มีกฎกติกากการปกครองที่ชัดเจน
S๓ บุคลากร (พระสงฆ์) มีทักษะการเผยแผ่งานพิธีกรรม	W๓ ขาดการประยุกต์ใช้สื่อทันสมัยเพื่อการบริหารจัดการ
S๔ ลักษณะวัด เป็นเสมือนบ้านหลังที่สองของคนไทยในต่างแดน	W๔ บุคลากร (พระ) ไม่สามารถสื่อสารภาษาต่างประเทศได้
S๕ มีการร่วมมือกันภายในชุมชนจัดการก่อตั้งวัดไทยขึ้น	W๕ ขาดการจัดทำฐานข้อมูล
S๖ วัดไทย เป็นแหล่งเผยแผ่วัฒนธรรม ประเพณี และศิลปะ ในแบบไทย ๆ	W๖ ขาดกลยุทธ์ในการส่งเสริมการเผยแผ่
S๗ การต้อนรับและสร้างความคุ้นเคยระหว่างพระสงฆ์กับเจ้าของประเทศ (ที่เป็นชาวต่างชาติ)	W๗ ขาดการนำวัดเข้าสู่ระบบรายการนำเที่ยว และข้อมูลกิจกรรมการท่องเที่ยวของประเทศทุกช่องทางที่ชัดเจน
S๘ การสร้างกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในวิถีชีวิตแบบไทย ๆ ภายในเขตชุมชนรอบ ๆ วัด	W๘ ไม่มีแผนการเผยแผ่และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ที่ชัดเจน
	W๙ ไม่มีระบบการสอนออนไลน์ของตนเองในสภาวะวิกฤติการณ์โรคติดต่อ (โควิด-๑๙)
	W๑๐ วัดไม่มีเว็บไซต์เผยแผ่ข้อมูลของตนเอง
	W๑๑ วัดไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานสากล

ปัจจัยภายนอก	
โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
O๑ แนวโน้มของกลุ่มผู้ติดตามคนไทยในต่างแดนเพิ่มขึ้น O๒ จำนวนคนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเพิ่มขึ้น O๓ คนไทยส่วนใหญ่กลับมาวัดอย่างต่อเนื่อง O๔ จำนวนคนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมาเที่ยววัดเพิ่มขึ้น O๕ ได้รับการสนับสนุนจากระดับกลุ่มภายในสมาชิกของวัด O๖ ได้รับความช่วยเหลือจากกลุ่มสมาชิกของวัด เช่น จะแนะนำให้คนไทยรายอื่นมาวัด และได้มีการโพสต์ช่วยประชาสัมพันธ์วัดผ่านสื่อออนไลน์	T๑ การสนับสนุนการดำเนินงานทั้งจากรัฐและประเทศนั้น ๆ ยังมีน้อยมาก T๒ การใช้ภาษาและการสื่อสาร ที่ขาดผู้ประสานงานประจำวัด T๓ ข้อจำกัดตามเงื่อนไขของกฎหมายทำให้ขาดอิสรภาพ การบริหารจัดการวัด T๔ กลุ่มเป้าหมายถึงระดับหนึ่งจะเริ่มทำให้องค์กรไปต่อไม่ได้

สอดคล้องกับข้อสรุปตามแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2548: 7-12) ได้ให้แนวคิดแก่พระธรรมทูตไว้ว่า “ก่อนที่จะลงมือเผยแผ่ต้องทำการวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วนแผนทั้งหลายทำกันก่อน นั่นคือ SWOT Analysis เป็นการวิเคราะห์สถานการณ์ 4 ด้าน ประกอบด้วย จุดแข็ง (S=Strength) จุดอ่อน (W=Weakness) โอกาส (O=Opportunity) และสิ่งคุกคาม (T=Threat) นอกจากจะวิเคราะห์ สิ่งแวดล้อมรอบตัวแล้ว พระธรรมทูตยังต้องวิเคราะห์ตัวเองในประเด็นทั้งสี่ ด้วยเช่นกัน ตัวอย่างเช่น จุดแข็ง จุดอ่อน เรื่องใด ในการวิเคราะห์นั้นนักเผยแผ่สามารถใช้ทฤษฎีสี่ ส. มาเป็นแนวทางในการเทียบเคียงกับความสามารถของตน โดยพิจารณาว่าข้อใดเป็นจุดแข็ง และข้อใดเป็นจุดอ่อนของตน ทฤษฎีสี่ ส. ได้แก่ 1. สัททิสสนา (แจ่มแจ้ง) คือ สามารถพูดให้คนฟังเข้าใจแจ่มแจ้งเหมือนเห็นกับตา ตัวเอง ดังเช่น เมื่อคนฟังเทศน์ของพระพุทธเจ้าจบลงแต่ละครั้งจะมีผู้ชมในตอนท้ายว่า “อะภิกขังตัง อภิกขังตัง แจ่มแจ้งนัก พระองค์ผู้เจริญ แจ่มแจ้งนัก พระองค์ผู้เจริญ เทศนาของพระองค์นั้น เหมือนกับหงายของที่คว่ำ จุดประทีปในที่มืด บอกทางแก่คนหลงทาง ” 2. สมาทปนา (จงใจ) ปลูกใจให้ยอมรับธรรมไปปฏิบัติ การพูดที่ดีต้องทำให้ผู้ฟังเกิด ศรัทธา มีผลในทางเปลี่ยนเจตคติหรือพฤติกรรมของคน การสอนที่ทำให้เกิดศรัทธาเรียกว่าสมาทปนา คือจงใจให้น้อมรับเอาไปใช้ในชีวิตประจำวัน 3. สมุเตชนา (แก้หลัก) บางครั้งผู้ฟังเกิดศรัทธาแต่ไม่นำไปปฏิบัติโดยอ้างว่า ทำไม่ได้ เช่น รู้ว่าการเลิกเสพยาอันตรายแต่ทำไม่ได้ยาก คนฟังทำตามไม่ได้เพราะขาดกำลังใจ ผู้พูดต้องให้กำลังใจ ด้วยการยกตัวอย่างผู้ประสบความสำเร็จมาประกอบในการพูด 4. สัมปัทสนา

(ร่าเริง) ฟังผู้พูดแล้วไม่เครียด มีความสุข สนุกในการฟัง ผู้ฟังเกิดความ ปิติในธรรม “อัมมะระโส สัพพะระสัง ชินาติ รสแห่งธรรมชนะรสทั้งปวง” ฟังธรรมแล้วสบายใจเกิดความสุข”

ข้อคิดเห็น/เสนอแนะอื่นๆ การนั่งเสนาธรรมเป็นวงกลม นั่งในระดับเดียวกัน พบว่าทำให้ชาวต่างชาติที่เข้ารับการอบรม มีรู้สึกวาระยะห่างระหว่างพระสงฆ์กับฆราวาสไม่ห่างกันจนเกินไป เกิดความรู้สึกร่วมกัน เปิดใจในการแสดงความคิดเห็นมากขึ้น และมีความกล้าแสดงออก มาขึ้นมากกว่าการนั่งในรูปลักษณะการสอนแบบบรรยาย ความยึดมั่นในตนเองและยึดมั่นในเรื่องความเสมอภาคมาก การยุ่งเรื่องความเป็นส่วนตัวนั้น จึงเป็นสิ่งที่ถูกมองเป็นเรื่องไม่ควรและถือว่าทุกคนต้องดูแลรับผิดชอบชีวิตของตนเอง การครอบครองวัตถุหรือความสำเร็จไม่ได้เป็นหนทางสู่ความสุขหรือการพ้นทุกข์ที่แท้จริง จึงนำไปสู่การตั้งคำถามและค้นหาคำตอบของชีวิตว่า ความสุขคืออะไร ชาวต่างชาติจึงเปิดโอกาสให้แก่ศาสนา หรือแนวความเชื่อแบบใหม่ได้ง่ายถือเป็นสังคมที่ให้อิสระทางความคิด ผู้เผยแผ่ต้องมีความแม่นยำด้านปฏิบัติและปริยัติ และมีความอดทนต่อคำถาม เพราะลักษณะของคนต่างชาตินั้น จะเน้นการตรวจสอบ วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล ผู้คน จนยอมรับก่อนปักใจเชื่อเป็นแนวปัญญานำศรัทธา และการสอนแบบบังคับให้เชื่อโดยใช้ศรัทธา น่าจะได้ผลตอบสนองน้อยกว่าการให้อิสระในการพิจารณาโดยแยกกายด้วยเหตุผลของตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดของวศิน อินทสระ (2545: 65) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ พุทธวิธีในการสอนว่า “พุทธวิธีในการสอน หมายถึงวิธีการที่พระพุทธรเจ้าทรงสอนพุทธบริษัทด้วยพุทธวิธีหลายอย่าง เพื่อให้เหมาะสมแก่ผู้ฟังเพื่อประโยชน์มากที่สุด เมื่อจบการสอนโดยวิธีมีจุดมุ่งหมายในการสอน 3 ประการ คือ (1) เพื่อให้ผู้ฟังรู้จักเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น (2) เพื่อให้ผู้ฟังตรงตามแล้วเห็นจริงได้ทรงแสดงธรรม อย่างมีเหตุผลที่ผู้ฟังพอตรองตามให้เห็นด้วยตนเอง (3) เพื่อให้ผู้ฟังได้รับผลแห่งการปฏิบัติตามสมควร ทรงแสดงธรรม มีคุณเป็นอัครจริยสามารถยังผู้ฟังปฏิบัติตามให้ได้รับผล ตามสมควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติของตน”

ศักยภาพการพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย ในประเด็นสถานะปัจจัยการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ ถือได้ว่ายังมีศักยภาพที่ค่อนข้างต่ำหรือน้อยที่สุดในการดำเนินงาน และในประเด็นยุทธการ โครงสร้าง และสภาพการแข่งขันของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ ของวัดและพระธรรมทูตไทย ถือได้ว่ายังมีศักยภาพที่ค่อนข้างต่ำหรือน้อยที่สุดในการดำเนินงาน สอดคล้องกับแนวคิดของพิเชษฐ์ วงศ์เกียรติจิร (2553: 152) ได้กล่าวไว้ว่า “กลยุทธ์ หมายถึงการกำหนดเป้าหมาย เพื่อที่จะนำยุทธศาสตร์ที่กำหนด ไปสู่การปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมาย ซึ่งประกอบไปด้วย การกำหนดแนวทาง ปฏิบัติ โดยรู้จักข้อจำกัดและความแตกต่าง ระหว่างกิจกรรมต่างๆ ที่กระทำลงไปนั้น ให้บรรลุ เป้าหมายหลักและเป้าหมายรอง โดยกำหนดนโยบายและการวางแผน กำหนดโครงการและโครงการงาน และหน่วยวิเคราะห์ การประเมิน การวัด และขั้นตอนปฏิบัติที่เรียกว่า กลยุทธ์ เพื่อความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ” สรุปได้ภาพประกอบที่ 3: การวิเคราะห์ศักยภาพในการแข่งขันตามระบบเพชร

สถานะอุปสงค์ของกลยุทธ์การเผยแพร่ของพระธรรมทูตไทย ส่วนผสมของอุปสงค์ในการเผยแพร่ของพระธรรมทูตไทยของประเด็นทั้ง 4 ด้านพบว่า ในประเด็นด้านสถานที่ตั้ง (Place) มีความแตกต่างกันไปตามพื้นที่ แต่มีศักยภาพในระดับปานกลาง เพราะติดเงื่อนไขภายใต้กฎหมายของประเทศนั้น ๆ ด้านจุดเด่นของการเผยแพร่ (Product) มีความเหมือนกันในทุกพื้นที่ แต่มีศักยภาพในระดับค่อนข้างต่ำ/น้อย เพราะติดเงื่อนไขด้านภาษาและการสื่อสารของผู้เผยแพร่ที่เป็นขีดจำกัด ด้านคุณค่าของพระธรรมทูตและหลักการทางพระพุทธศาสนา (Price) มีความเหมือนกันในทุกพื้นที่ แต่มีศักยภาพในระดับค่อนข้างต่ำ/น้อย เพราะติดเงื่อนไขด้านภาษาและการสื่อสารของผู้เผยแพร่ที่เป็นขีดจำกัด และด้านการสนับสนุนและส่งเสริมเข้าถึงความเป็นไทยและพระพุทธศาสนา (Promotion) มีความเหมือนกันในทุกพื้นที่ แต่มีศักยภาพในระดับค่อนข้างต่ำ/น้อย เพราะติดเงื่อนไขด้านภาษาและการสื่อสารของผู้เผยแพร่ที่เป็นขีดจำกัด จึงทำให้ไม่สามารถให้คำอธิบายเชิงลึกเข้าถึงแก่นธรรมะได้ เป็นการเน้นในวิถี ประเพณี และวัฒนธรรมแบบไทยๆ เท่านั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสุเทพ วุฑฒโน (เหลาทอง) (2561: ก-ข) ศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยสายต่างประเทศ” พบว่า “กลยุทธ์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศให้เผยแพร่ให้เป็นไปตามหลักประโยชน์ 3 อันได้แก่ 1. ภูมิธรรมมีกัตถประโยชน์ คือประโยชน์ในชาตินี้ 2. สัมปรายิกัตถประโยชน์ คือประโยชน์ในชาติหน้า 3. ปรมัตถประโยชน์ คือประโยชน์อย่างยิ่งเพื่อให้พุทธศาสนิกชนในต่างประเทศได้รับรู้ถึงแนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาแบ่งเป็น 2 ระดับ ได้แก่ กลยุทธ์ระดับหน่วยงาน กลยุทธ์ระดับบุคคล”

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของวัดและพระธรรมทูตไทย มีปัจจัย 5 ด้าน คือบทบาทหน้าที่ภาวะผู้นำและการสื่อสาร เงื่อนไขตามข้อกำหนดระหว่างประเทศ กลุ่มเป้าหมายของวัดและพระธรรมทูตไทย การบริหารและการจัดการองค์กร และจุดเด่นของพิธีกรรม ประเพณี และวัฒนธรรม มีศักยภาพในระดับค่อนข้างต่ำและต่ำในการไปปฏิบัติศาสนกิจการเผยแพร่ที่สมบูรณ์แบบได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระไพโรจน์ อดุล (สมหมาย) (2556: ก-ข) ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์บทบาทการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)” ผลการวิจัยพบว่า “พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้มีการปฏิบัติตนเป็นต้นแบบในการปฏิบัติธรรม ด้วยการบวชจริง เรียนจริง ปฏิบัติจริง และสอนให้พุทธบริษัทได้ปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง และเป็นต้นแบบในการศึกษา มีการศึกษาทางคตฺยโลกและคตฺยทางธรรมมีความอดสาหะอดทน ศึกษาค้นคว้าหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาอย่างลุ่มลึก แล้วออกมาเผยแผ่ให้พุทธบริษัทศึกษา เรียนรู้ประพฤติปฏิบัติ และมีการเผยแผ่ด้วยเทคนิควิธีการ, สื่อ, เอกสารและสิ่งพิมพ์ที่หลากหลาย เช่น ทางวิทยุกระจายเสียง และโทรทัศน์, ใช้สื่อศิลปะ, สร้างโรงมหรสพทางวิญญาณ เป็นต้น ผลกระทบด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มีต่อสังคมไทยหลายด้าน คือ (1) ผลกระทบการส่งเสริมพระพุทธศาสนา อาทิเช่น ด้านศาสนบุคคลด้าน

ศาสนธรรม ด้านศาสนวัตถุ ด้านศาสนพิธี (2) ผลกระทบด้านการศึกษาโดยธรรมะค้ำให้น่าหลักคุณธรรม ศีลธรรม หลักจริยธรรมกลับเข้าสู่สถาบันการศึกษาให้ได้เรียนรู้ประพฤติปฏิบัติอย่างจริงจัง (3) ผลกระทบด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม การสร้างถาวรวัตถุให้กลมกลืนกับธรรมชาติ การอนุรักษ์ต้นไม้สัตว์ป่าทุกชนิดในสวนโมกข์พลารามและกำหนดให้ผู้ที่มาปฏิบัติธรรมต้องให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วย”

ยุทธการ โครงสร้าง และสภาพการแข่งขันของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย นอร์เวย์ของวัดและ พระธรรมทูตไทย มีนัยออกเป็น 2 ประเด็นคือ การบริหารและการจัดการองค์กรที่มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับบทบาทภาวะผู้นำและการสื่อสาร โดยมีศักยภาพในระดับค่อนข้างต่ำและต่ำ ในการปฏิบัติศาสนกิจการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ที่สมบูรณ์แบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของทรงวิทย์ แก้วศรี (2550: ก-ข) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า” พบว่า หลักการบริหารสมัยใหม่ตามรูปแบบการบริหารเชิงยุทธวิธีนั้น สอดคล้องกับวิธีการของพระพุทธเจ้าที่ใช้มาก่อนแล้วทั้งสิ้น ได้วิเคราะห์สภาพแวดล้อมสมัยพุทธกาลโดยใช้ SWOT Analysis เพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และ อุปสรรค ของการเผยแผ่ศาสนาในสมัยพุทธกาล โดยแบ่งกลุ่มสภาพแวดล้อมออกเป็น 3 กลุ่มคือ สภาพแวดล้อมทางศาสนา สภาพแวดล้อมทางการเมืองการปกครอง และสภาพแวดล้อมทางสังคม เพื่อพิจารณาเทียบกับกาววิเคราะห์กลยุทธ์ที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ การศึกษาชิ้นนี้ให้ความสำคัญกับทักษะความสามารถของผู้นำเป็นสำคัญ โดยผลการวิจัยพบว่างานประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้านั้น สามารถนำหัวข้อธรรมมาใช้เป็นหลักควบคุมไปในแต่ละขั้นตอนของการคิดและดำเนินงานได้อย่างกลมกลืน” ซึ่งสามารถสรุปได้จากภาพประกอบที่ 4: การวิเคราะห์การจัดทำกลยุทธ์และทางเลือกของ (ปัจจัยภายในและภายนอก)

ปัจจัยภายใน	จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
	S๑ วัดแต่ละแห่ง มีเพียงวัดเดียวในเขตพื้นที่นั้น ๆ S๒ กลุ่มเป้าหมายทั้งหมดเป็นคนไทยที่ไปพำนักในต่างแดน S๓ บุคลากร (พระสงฆ์) มีทักษะการเผยแผ่งานพิธีกรรม S๔ ลักษณะวัด เป็นเสมือนบ้านหลังที่สองของคนไทยในต่างแดน S๕ มีการร่วมมือกันภายในชุมชนจัดการก่อตั้งวัดไทยขึ้น S๖ วัดไทย เป็นแหล่งเผยแผ่วัฒนธรรม ประเพณี และศิลปะ ในแบบไทย ๆ S๗ การต้อนรับและสร้างความคุ้นเคยระหว่างพระสงฆ์กับเจ้าของประเทศ (ที่เป็นชาวต่างชาติ) S๘ การสร้างกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในวิถีชีวิตแบบไทย ๆ ภายในเขตชุมชนรอบ ๆ วัด	W๑ ขาดการบริหารจัดการที่รวมกลุ่ม โดยการมีส่วนร่วมของทุกกลุ่มที่มีส่วนได้เสียเสีย W๒ ไม่มีการแต่งตั้งเจ้าอาวาส และไม่มีกฏกติกากำหนดที่ชัดเจน W๓ ขาดการประยุกต์ใช้สื่อทันสมัยเพื่อการบริหารจัดการ W๔ บุคลากร (พระ) ไม่สามารถสื่อสารภาษาต่างประเทศได้ W๕ ขาดการจัดทำฐานข้อมูล W๖ ขาดกลยุทธ์ในการส่งเสริมการเผยแผ่ W๗ ขาดการนำวัดเข้าสู่ระบบรายการนำเที่ยวและข้อมูลกิจกรรมการท่องเที่ยวของประเทศทุกช่องทางที่ชัดเจน W๘ ไม่มีแผนการเผยแผ่และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ที่ชัดเจน W๙ ไม่มีระบบการสอนออนไลน์ของตนเองในสภาวะวิกฤติการณ์โรคติดต่อ (โควิด-๑๙) W๑๐ วัดไม่มีเว็บไซต์เผยแพร่ข้อมูลของตนเอง W๑๑ วัดไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานสากล

ปัจจัยภายนอก	โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
	O๑ แนวโน้มของกลุ่มผู้ติดตามคนไทยในต่างแดนเพิ่มขึ้น O๒ จำนวนคนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเพิ่มขึ้น O๓ คนไทยส่วนใหญ่กลับมาวัดอย่างต่อเนื่อง O๔ จำนวนคนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมาเที่ยววัดเพิ่มขึ้น O๕ ได้รับการสนับสนุนจากระดับกลุ่มภายในสมาชิกของวัด O๖ ได้รับความช่วยเหลือจากกลุ่มสมาชิกของวัด เช่น จะแนะนำให้คนไทยรายอื่นมาวัด และได้มีการโพสต์ช่วยประชาสัมพันธ์วัดผ่านสื่อออนไลน์	T๑ การสนับสนุนการดำเนินงานทั้งจากรัฐและประเทศนั้น ๆ ยังมีน้อยมาก T๒ การใช้ภาษาและการสื่อสารที่ขาดผู้ประสานงานประจำวัด T๓ ข้อจำกัดตามเงื่อนไขของกฎหมายทำให้ขาดอิสรภาพ การบริหารจัดการวัด T๔ กลุ่มเป้าหมายถึงระดับหนึ่งจะเริ่มทำให้องค์กรไปต่อไม่ได้

ปัจจัยภายใน	กลยุทธ์ (SO)	กลยุทธ์ (WO)
	S๑ + O๑	W๑ + O๑
	S๒ + O๒	W๒ + O๒
	S๓ + O๓	W๓ + O๓
	S๔ + O๔	W๔ + O๔
	S๕ + O๕	W๕ + O๕
	S๖ + O๖	W๖ + O๖
	S๗ + O๑	W๗ + O๑
ปัจจัยภายนอก	S๘ + O๒	W๘ + O๒
		W๙ + O๓
		W๑๐ + O๔
		W๑๑ + O๕
	กลยุทธ์ (ST)	กลยุทธ์ (WT)
	S๑ + T๑	W๑ + T๑
	S๒ + T๒	W๒ + T๒
	S๓ + T๓	W๓ + T๓
	S๔ + T๔	W๔ + T๔
	S๕ + T๑	W๕ + T๑
	S๖ + T๒	W๖ + T๒
	S๗ + T๓	W๗ + T๓
	S๘ + T๔	W๘ + T๔
		W๙ + T๑
		W๑๐ + T๒
		W๑๑ + T๓

องค์ความรู้จากการวิจัย โดยการวิเคราะห์การจัดทำกลยุทธ์และทางเลือกโดยใช้ TOWS Matrix ทำให้ได้ข้อค้นพบข้อสรุปในครั้งนี้ที่สามารถจะนำเสนอเป็นกลยุทธ์ได้ดังนี้ ดังภาพประกอบที่ 5: องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ปัจจัยภายใน (Internal Factors) ปัจจัยภายนอก (External Factors)	จุดแข็ง (Strengths) S๑ S๒ S๓ S๔ S๕ S๖ S๗ S๘	จุดอ่อน (Weaknesses) W๑ W๒ W๓ W๔ W๕ W๖ W๗ W๘ W๙ W๑๐ W๑๑
โอกาส (Opportunities) O๑ O๒ O๓ O๔ O๕ O๖	กลยุทธ์ (SO) S๑ + O๑ / S๒ + O๒ / S๓ + O๓ S๔ + O๔ / S๕ + O๕ / S๖ + O๖ S๗ + O๑ / S๘ + O๒	กลยุทธ์ (WO) W๑ + O๑ / W๒ + O๒ / W๓ + O๓ W๔ + O๔ / W๕ + O๕ / W๖ + O๖ W๗ + O๑ / W๘ + O๒ / W๙ + O๓ W๑๐ + O๔ / W๑๑ + O๕
อุปสรรค (Threats) T๑ T๒ T๓ T๔	กลยุทธ์ (ST) S๑ + T๑ / S๒ + T๒ / S๓ + T๓ S๔ + T๔ / S๕ + T๑ / S๖ + T๒ S๗ + T๓ / S๘ + T๔	กลยุทธ์ (WT) W๑ + T๑ / W๒ + T๒ / W๓ + T๓ W๔ + T๔ / W๕ + T๑ / W๖ + T๒ W๗ + T๓ / W๘ + T๔ / W๙ + T๑ W๑๐ + T๒ / W๑๑ + T๓

5. สรุป

แนวทางการพัฒนาการเผยแผ่วัดและพระธรรมทูตไทยในต่างแดน กรณีกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย ผลจากการวิเคราะห์พบว่า มีกลยุทธ์ในการพัฒนาทั้งหมด 4 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) การพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เข้าสู่ระบบมาตรฐานสากล 2) การพัฒนาวัดและพระธรรมทูตไทย เข้าสู่ระบบฐานข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3) การเผยแผ่ประชาสัมพันธ์และการตลาดเชิงรุกด้านพระพุทธศาสนาสู่ต่างแดน และ 4) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนคนไทยในต่างแดนเพื่อสร้างความเข้มแข็งของพระพุทธศาสนา วัด ชุมชน พระสงฆ์ และหน่วยงานภายในท้องถิ่นต่างแดน นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐภายในประเทศ เช่น มหาเถรสมาคมหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรส่งเสริมและ

ยกฐานพระธรรมทูตที่ไปประจำในต่างแดน ให้เป็นเสมือนพระธรรมทูตเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยให้มากยิ่งขึ้น โดยเชื่อมโยงระหว่างแหล่งการท่องเที่ยว และกลุ่มของชุมชนพุทธศาสนิกชนไทยในต่างแดน หรือสร้างเส้นทางเครือข่ายวัฒนธรรมของวัดและพระธรรมทูตไทยในต่างแดน เพื่อดึงดูดความสนใจของคนทั้งชาวไทยและต่างประเทศต่อไป

6. ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1-3 ได้นำไปสู่การสังเคราะห์แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย ทั้งนี้แบ่งข้อเสนอแนะออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1.1) หน่วยงานภาครัฐ ควรเป็นสื่อกลางเพื่อนำผลจากการศึกษาวิจัยนี้ ไปปรับประยุกต์ใช้ในการสร้างความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน เช่น มหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัด สำนักงานการท่องเที่ยวและการกีฬา สำนักงานพัฒนาชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง ๒ แห่ง เป็นต้น ในการส่งเสริม สนับสนุน และจัดการฝึกอบรมที่มีคุณภาพและนำไปปรับประยุกต์ใช้เพื่อการแก้ไขสภาพปัญหาของพระธรรมทูตในต่างแดนได้เป็นรูปธรรมที่แท้จริง ตลอดจนการจัดสรรงบประมาณในการลงทุนในสื่อการจัดการเรียนการสอน หรือสื่อเพื่อการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถและศักยภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ที่จะต้องเตรียมความพร้อมเพื่อไปประกอบศาสนกิจในต่างประเทศ รวมถึงการพัฒนาศักยภาพและทักษะการทำงานเชิงรุก ภาษาและการสื่อสารในระดับดีมาก ให้แก่บุคลากร (พระธรรมทูต) ที่จะต้องไปทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างชัดเจน 1.2) ควรส่งเสริมให้พระธรรมทูตที่จะต้องไปประจำในต่างประเทศ ได้มีความรู้และความเข้าใจในการเข้าถึงช่องทางการสื่อสารการจัดส่ง และการเผยแพร่ข้อมูลของวัดไทย และพระสงฆ์ไทย ไปยังช่องทางสื่อต่างๆ ของช่องทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มากยิ่งขึ้น โดยเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวกับวัดและพระธรรมทูตไทยในต่างประเทศ และกลุ่มของชุมชนพุทธศาสนิกชนไทยในต่างประเทศ และสร้างเส้นทางเชื่อมโยงการสื่อสารเชิงวัฒนธรรมของวัดและพระธรรมทูตไทยในต่างประเทศ เพื่อดึงดูดความสนใจของคนทั้งชาวไทยและต่างประเทศ

2) ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ หน่วยงาน องค์กร สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรได้เล็งเห็นถึงสภาพของปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนจุดอ่อนและโอกาส ของการเผยแผ่กิจการงานพระพุทธศาสนา และคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของพระธรรมทูตไทยในต่างประเทศ เพื่อ

นำไปปรับประยุกต์ใช้เพื่อให้กิจการพระพุทธศาสนาของประเทศไทยมีความเทียบเท่าและได้มาตรฐานสากลต่อไป

3) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรทำการวิจัยเชิงสำรวจของวัดและพระธรรมทูตไทยในต่างประเทศให้กว้างขวาง และกลุ่มลุ่มมากขึ้น เพื่อศึกษาถึงปัจจัยความเชื่อมโยงการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และบริบททางวัฒนธรรมของพระธรรมทูต ในมิติต่างๆ เพื่อจะได้ทราบถึงปัญหาและสาเหตุของปัจจัยความสัมพันธ์ของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อบุคคลในฐานะพระธรรมทูตต่อไป

7. เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2549). *ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruence Index : IOC)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

กฤษฎิยา มูลศรี. (2563). *การจัดการเชิงกลยุทธ์*. เพชรบูรณ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

ทรงวิทย์ แก้วศรี. (2550). *การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า*.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2548). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา*. พิมพ์ครั้งที่ 5.

กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2541). *พุทธวิธีในการสอน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.

พระครูวิเวกวรารักษ์ (ประสพ ฐานวโร). (2555). *บทบาทของพระธรรมทูตที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์*. พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, การจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2548). *การเผยแผ่เชิงรุก*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสุเทพ สวฑฺฒโน (เหลาทอง). (2561). *กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ*. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระไพโรจน์ อดุล (สมหมาย). (2556). *วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระรักษพล กุลวณฺโณ. (2557). *พระกรรมฐานกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: หจก. นารายณ์ อิมเมจ แอนด์ พรินท์.
- พิเชษฐ์ วงศ์เกียรติ์จักร. (2553). *ผู้นำการบริหารยุคใหม่*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปัญญาชน.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วศิน อินทสระ. (2545). *พุทธวิธีในการสอน*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา.
- สมชาย เทพแสง และอัจฉริยา เทพแสง. (2563). *กลยุทธ์ของผู้เข้าร่วมสมัย*. กรุงเทพมหานคร: Jessada Konkaew.
- สารานุกรมเสรีวิกิพีเดีย. *แผนที่ประเทศนอร์เวย์*. เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%9B%E0> สืบค้นเมื่อ 16 มีนาคม 2565.

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน:

กรณีศึกษาชุมชนบ้านแหลมจังหวัดเพชรบุรี

The Sustainable Ecotourism Management:

A Case Study of Ban leam Community, Pethchaburi Province

ธำรงค์ศักดิ์ ดำรงศิริ^{1*}

Thumrongsak Damrongsiri¹

กองบัญชาการศึกษา¹

Police Education Bureau¹

*Corresponding Author's Email: damrongsiri.thumrongsak@gmail.com

Received: 17/05/2022; Revised: 11/08/2022; Accepted: 14/11/2022

DOI: 10.14456/jpv.2022.36

บทคัดย่อ

การศึกษาวินิจฉัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ปัญหา อุปสรรค และนำเสนอแนวทางการจัดการการท่องเที่ยว เชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านแหลมจังหวัดเพชรบุรี โดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือในการวิจัยใช้การวิเคราะห์เอกสารและสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งสิ้น 30 คน วิเคราะห์ข้อมูล โดยการตรวจสอบข้อมูลแบบ 3 เสา และการสร้างข้อสรุปและยืนยันผลสรุป ผลการวิจัย พบว่า ปัญหา อุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านแหลมจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ 1) ปัญหาปริมาณของเสียที่จะเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะ น้ำเสีย 2) ปัญหาขาดการส่งเสริมจากภาครัฐอย่างจริงจังและต่อเนื่อง และ 3) ปัญหาขาดการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ส่วนแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ที่สำคัญ ได้แก่ 1) บริหารจัดการโดยประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) ปลุกจิตสำนึกการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้ช่วยกันดูแลรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และ 3) ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในการให้ความร่วมมือรักษาสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน; ชุมชนบ้านแหลม; เพชรบุรี

Abstract

The aims of this research were to study the problems and Guidelines for the Sustainable Ecotourism Management of Ban Leam Community, Pethchaburi Province. The research approach qualitative was using the emphasizing documentary study, an

in-depth interview of 30 key informants, analytic induction, conclusion and verification. The findings were that; 1) The 3 problems that; (1) Environmental solid waste, amount of waste and hazardous waste (2) Lack of Public Supporting and (3) Lack of the Sustainable Ecotourism Management. 2. Guidelines for the Sustainable Ecotourism Management such as: (1) Management through the Sufficiency Economy Philosophy (2) Mindset of participation community and (3) Educate tourists to cooperate in healing the Environment.

Keywords: Sustainable Ecotourism; Ban leam Community; Petchaburi Province

1. บทนำ

ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้รับการผลักดันและส่งเสริมให้เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของการพัฒนาอย่างยั่งยืน และสามารถใช้เป็นเครื่องมือหรือมาตรการหนึ่งในการส่งเสริมเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพ ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะลดน้อยหรือเสื่อมโทรมลงอันเป็นผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562)

แนวความคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ในประเทศไทยได้รับความสนใจและเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวมากขึ้น ตลอดจนได้รับการตอบสนองอย่างดีจากทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น โรงแรม บริษัทนำเที่ยว เป็นต้น ได้ตระหนักในเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง มีการจัดนำเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น นอกจากนี้ ในต่างประเทศแนวความคิดดังกล่าวได้มีการพัฒนาถึงขั้นปฏิบัติการรองรับการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ จนก่อให้เกิดกระแสสำคัญ 2 ประการ คือ กระแสของความต้องการการท่องเที่ยวแบบ Ecotourism สูงมากขึ้น และกระแสของการเร่งรัดเสนอขายการท่องเที่ยวแบบ Ecotourism กระแสดังกล่าว มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบตลาดการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก จนเกิดธุรกิจด้านนี้มากขึ้นในประเทศไทย ตามลำดับ ปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่น่าเป็นห่วงว่า ตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในปัจจุบันจะเป็นการช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม หรือเป็นตัวเร่งให้เกิดความเสื่อมโทรมขยายวงกว้างออกไปอย่างรวดเร็ว

จังหวัดเพชรบุรี เป็นจังหวัดหนึ่งที่มุ่งเน้นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ถือเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมที่ นำรายได้มาสู่จังหวัดเป็นจำนวนมาก โดยมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเป็นจำนวนมาก เช่น ชายหาด ทะเล เขตป่าไม้ที่สมบูรณ์ มีแนวทาง royal coast มนต์เสน่ห์ทะเลวัง และจังหวัดเพชรบุรีเป็นจังหวัดที่มีโครงการในพระราชดำริเป็นจำนวนมาก ซึ่งหน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากทั่วประเทศให้ความสนใจและนิยมมาประชุม/สัมมนา ศึกษาความรู้/ดูงานใน

โครงการพระราชดำริควบคุมกับการท่องเที่ยวพักผ่อนเป็นจำนวนมาก จังหวัดเพชรบุรียังมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรมอีกเป็นจำนวนมาก และมีขนมหวานต่าง ๆ ที่ได้รับความนิยมในการซื้อหาเพื่อเป็นของฝากของที่ระลึก มีศักยภาพเพียงพอที่จะพัฒนาเป็นสินค้าหลักสำหรับการท่องเที่ยวได้ แต่จากการวิเคราะห์สถานการณ์เบื้องต้นพบว่ามีอุปสรรคและประเด็นปัญหาในการพัฒนา ดังนี้ 1) ไม่สามารถส่งเสริมศักยภาพหรือต้นทุนด้านการท่องเที่ยวภายในจังหวัด ซึ่งมีหลากหลายทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติวิถีชีวิตชุมชน ศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ ให้เป็นจุดขายได้ 2) การบริหารจัดการและระบบโครงสร้างพื้นฐานกล่าวคือ ขาดการบูรณาการระหว่างภาครัฐ ท้องถิ่น ภาคประชาชน เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน ขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวและสถาบันการศึกษาผลิตบุคลากรไม่ตรงตามความต้องการของผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว ปัญหาในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 3) ปัญหาแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม ซึ่งทั้งในเรื่องของความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว สัตว์ในแหล่งท่องเที่ยว จรรยาบรรณของมัคคุเทศก์และแม่ค้า 4) ขาดการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี, 2561)

จากการศึกษาปัญหาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดเพชรบุรี พบว่า ชุมชนบ้านแหลมเป็นตัวอย่างของชุมชนที่พยายามช่วยกันจัดการฟื้นฟูทรัพยากร โดยใช้องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสานวัฒนธรรมประเพณีชุมชนเป็นฐานเชื่อมโยงระหว่างธรรมชาติและสิ่งที่ชุมชนเป็นผู้ริเริ่มสร้างสรรค์ ทั้งการจัด ที่พัก อาหาร ของที่ระลึกการอำนวยความสะดวก ความเป็นระเบียบ และความสะอาด เป็นต้น (สำนักงานท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรี, 2563) ทั้งนี้ การบริหารจัดการเป็นองค์ประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งเป็นกลไกสนับสนุนให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีความยั่งยืน โดยต้องอาศัยศักยภาพขององค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน เป็นพื้นฐานหลัก ทั้งด้านพื้นที่ด้านกิจกรรม กระบวนการ และด้านการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อให้การบริหารจัดการสามารถขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556)

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน โดยใช้กรณีศึกษาชุมชนบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี เพื่อศึกษาถึงปัญหา อุปสรรค ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริง และนำเสนอมาตรการหรือแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมการจัดการธุรกิจอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 ศึกษาปัญหา อุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี
- 2.2 นำเสนอแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านแหลมจังหวัดเพชรบุรี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาแหล่งข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) โดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) รวมทั้งสิ้น 30 คน ซึ่งประกอบด้วย 1) ผู้จัดการโรงแรม ที่พัก รีสอร์ท ที่อยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนบ้านแหลม จำนวน 5 คน 2) เจ้าหน้าที่สำนักงานท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรี 5 คน 3) บุคคลตัวอย่างที่ทำการเกษตรตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 5 คน 4) กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย 15 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อศึกษาการจัดการของชุมชนในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การวางแผนประกอบการ วัตถุประสงค์ และกลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยว สภาพปัญหาอุปสรรคการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชน

3.3 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาโดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) (สุภางค์ จันทวานิช, 2553, น. 128- 130)

4. ผลการวิจัย

4.1 ปัญหา อุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน พบว่า

- 1) ปัญหาด้านการดูแลรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้สามารถใช้อย่างยั่งยืนถึงลูกหลานทั้งทรัพยากรป่าไม้ น้ำ สัตว์ป่า เป็นต้น
- 2) ปัญหาปริมาณของเสียที่จะเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะ น้ำเสีย
- 3) ปัญหาขาดการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

4) ขาดการประชุมวางแผนงานในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนร่วมกับหน่วยงานระดับจังหวัดหรือองค์กรที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยว ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

5) ขาดการส่งเสริมจากภาครัฐอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

4.2 แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน มีดังนี้

- 1) ควรนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้ช่วยกันดูแลรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
- 3) ควรจัดการด้านให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว เพื่อตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว และให้ความร่วมมือแก่ชุมชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไม่ให้เสื่อมโทรม
- 4) ควรจัดทำเอกสารแนวปฏิบัติการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและข้อกำหนด
- 5) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวควรส่งเสริมด้านการวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน พฤติกรรมนักท่องเที่ยว ความพึงพอใจของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อนำผลวิจัยมาปรับปรุงพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มีประสิทธิภาพ

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. จากปัญหา อุปสรรคการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านแหลมจังหวัดเพชรบุรี ที่พบว่า มีปัญหาที่สำคัญคือ ปัญหาด้านปริมาณของเสียที่จะเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะ น้ำเสีย ปัญหาขาดการส่งเสริมจากภาครัฐอย่างจริงจังและต่อเนื่อง และปัญหาขาดการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน นั้น อาจเป็นเพราะคนในชุมชนขาดความเข้าใจในบทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาตนเองของชุมชน เนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งระดับจังหวัด ท้องถิ่น และการท่องเที่ยวไม่ได้กำหนดแผนบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ให้ชุมชนเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง มีความตระหนักและร่วมกันอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ร่วมกันรณรงค์เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของภูวดล บัวบางพลู (2561) ที่ศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี พบว่า ควรมีการจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยคณะกรรมการกลุ่มประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวและด้านสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับงานวิจัยของอริญยา ปฐมสกุล(2560) ที่พบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนตำบลท่าชนะ ไม่เป็นตามกระบวนการพัฒนาเกิดจากปัญหาการใช้ทรัพยากรส่วนท้องถิ่น ไม่มีการดูแล ไม่มีการบูรณะปรับปรุงภูมิทัศน์สภาพแวดล้อมให้น่าท่องเที่ยว ประชาชนขาดการมีส่วนร่วม

ในการพัฒนาการท่องเที่ยวจึงเกิดความต้องการให้มีการอบรมความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ การประชาสัมพันธ์ที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย

2. แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ที่สำคัญ ได้แก่ 1) บริหารจัดการโดยประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) ปลุกจิตสำนึกการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้ช่วยกันดูแลรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และ 3) ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในการให้ความร่วมมือรักษาสีน้ำเงินและสิ่งแวดล้อม นั้น เป็นแนวทางที่มุ่งหมายให้หน่วยงานภาครัฐควรกำหนดนโยบายการส่งเสริมให้จังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนการใช้ชีวิตแบบธรรมชาติของชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนสามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภูวดล บัวบางพลู (2561) ที่ศึกษารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนพบว่า จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้ชุมชนมีความรู้ในการบริหารจัดการพื้นที่ของตน ตลอดจนการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และการตัดสินใจด้านต่าง ๆ เพื่อเพิ่มบทบาทและความสำคัญของคนในชุมชน ทำให้คนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจ และยอมรับเรื่องของการท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งจะเป็นทิศทางที่ดีในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่นเดียวกับงานวิจัยของสุธี เสรีรัฐศรี (2560) ที่พบว่า แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนคลองโคกนาคจังหวัดสมุทรสงคราม ได้แก่ การมีส่วนร่วมชุมชน ความรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา มีการประชุมกันทุกเดือนในลักษณะของปัญหาที่เกิดขึ้นองค์กรชุมชนควรได้รับการส่งเสริม มีการเน้นการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนท้องถิ่นให้มากขึ้น เน้นการรวมตัวของทุกคนในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการช่วยประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับพันธกิจ ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย ในปัจจุบันจะต้องช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและการส่งเสริมการท่องเที่ยวและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของเชียง เกาซิด (2564) ที่พบว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีผลกระทบด้านบวกมากกว่าด้านลบ เป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในพื้นที่ทางธรรมชาติ เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวทั้งในเรื่องธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมถึงวัฒนธรรมที่สำคัญ สนับสนุนและผลักดันให้มีการปกป้องอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม โดยเสนอแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนว่า ควรส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวให้มากขึ้น และสรรหาบุคลากรที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เพื่อนำมาให้ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรทั้งธรรมชาติและวัฒนธรรม เพื่อให้มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่คงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ควรนำเสนอข้อมูลสารสนเทศต่อหน่วยงานกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาในการรณรงค์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างกว้างขวาง
- 2) ควรพัฒนาชุมชนโดยสร้างศูนย์การเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน
- 3) ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายบูรณาการการมีส่วนร่วมสร้างมาตรการการปฏิบัติตนเป็นนักท่องเที่ยวที่ดี
- 4) ภาครัฐควรส่งเสริมงบประมาณจัดทำคู่มือหรือเอกสารประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม
- 5) ควรพัฒนารูปแบบธุรกิจการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยการออกแบบด้านสถาปัตยกรรมที่เหมาะสมกับสภาพธรรมชาติและเน้นการอนุรักษ์พลังงานมากยิ่งขึ้น

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรทำการศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจของประเทศต่อไป
- 2) ควรทำการศึกษาวิจัยรูปแบบธุรกิจการท่องเที่ยวแบบพอเพียง โดยการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่กว้างและลึก
- 3) ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

7. เอกสารอ้างอิง

- เชียง เภาচিত. (2564). ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผลกระทบการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนตลาดน้ำคลองบางหลวง ธนบุรี กรุงเทพมหานคร. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 35(4), 159 – 175.
- ภูวดล บัวบางพลู. (2561). แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี*, 12(2), 91 -101.
- สุถี เจริญศรี. (2560). แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองโค่นอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารวิชาการศิลปศาสตร์ประยุกต์*, (2), 109-117
- สุภางค์ จันทวานิช. (2553). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2556). *ปัจจัยองค์ประกอบ ปัญหาอุปสรรค อันจะนำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนบนเส้นทางสีเขียว*. สำนักพัฒนา

เศรษฐกิจและสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (สพอ.) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี. (2561). *แผนพัฒนาจังหวัดเพชรบุรี พ.ศ.2561 -2564*. เพชรบุรี: สำนักงาน
จังหวัดเพชรบุรี.

อรัญญา ปฐมสกุล. (2560). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน: กรณีศึกษาตำบลท่าชนะ
อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 4 (1), 178 -194.

หลังโครงสร้างนิยมกับอรรถปริวรรต Poststructuralism and Hermeneutics

พระมหานันต์ อนุตตโร (อันวิเศษ)^{1*}, กฤตสุขิน พลเสน²,
และ พระปลัดธนา อัครธมโม (พิมพารัตน์)^{3*}

Phramaha Anan Anuttaro (Aunwises)¹, Kitsuchin Ponsen²,
and Phrapalad Thana Aggadhammo (Pimparat)^{3*}

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย^{1,2,3}

Graduate School, Mahamakut Buddhist University^{1,2,3}

*Corresponding Author E-mail: anan.aun@mbu.ac.th

Received: 01/03/2022; Revised: 06/09/2022; Accepted: 31/10/2022

DOI: 10.14456/jpv.2022.37

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) หลังโครงสร้างนิยม 2) อรรถปริวรรต และ 3) หลังโครงสร้างนิยมกับการอ่านตีความ ผลการศึกษาพบว่า หลังโครงสร้างนิยมกับอรรถปริวรรตนั้นมีความสัมพันธ์กัน สืบเนื่องจากหลังโครงสร้างนิยม เป็นรูปแบบของทฤษฎีทางปรัชญา เชิงทฤษฎี และวรรณกรรม ที่สร้างขึ้นจากการปฏิเสธแนวคิดของโครงสร้างนิยม และมีการพัฒนามาจากแนวความคิดโครงสร้างนิยมที่ได้รับอิทธิพลจากนักภาษาศาสตร์และนักมานุษยวิทยา ฌาคส์ แดริดา (Jacques Derrida) ซึ่งเป็นนักทฤษฎีหลังโครงสร้างนิยมได้นำทฤษฎีการรื้อสร้าง ไปทดลองใช้ในการวิจารณ์วรรณกรรม จนได้รับความสนใจ และใช้ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีการวิเคราะห์การทำงานของคู่ตรงข้ามในโครงสร้างลึกของความคิดและวัฒนธรรมตามทฤษฎีโครงสร้างนิยม มุ่งให้ผู้อ่านได้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลง และความซับซ้อนของความหมายที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ด้วยเหตุนี้ทฤษฎีการรื้อสร้างจึงเป็นอีกทฤษฎีหนึ่งที่สามารถนำมาใช้กับกระบวนการอ่านตีความ ที่จะช่วยให้ผู้อ่านได้เห็นถึงความไม่มีเสถียรภาพของภาษา มีการเปลี่ยนแปลง และความซับซ้อนของความหมาย รวมถึงสามารถตีความได้หลากหลาย โดยจะเป็นการตีความต่างหากมากกว่าการแสวงหาความจริงจากตัวบทนั้น ๆ

คำสำคัญ: หลังโครงสร้างนิยม; อรรถปริวรรต; การอ่านตีความ

Abstract

The objectives of this paper are: 1) a study of post-structuralism, 2) a study of Hermeneutics, and 3) a study of post-structuralism and reading interpretation. The results showed that after the post-structuralism and Hermeneutics there is a relationship. It can be seen from behind the structuralism. It is a form of philosophical, theoretical and literary theory built on the rejection of structuralism and developed from the concept of structuralism influenced by linguists and anthropologists. Jacques Derrida, a post-structural theorist, introduced the theory of reconstruction. That go to trial in literary criticism until getting attention and use this theory as an analytical theory of the function of binary opposition deep structure of thought and culture based on structuralism theory aimed at the reader to see the changes and the complexity of meaning can change. For this reason, demolition theory is another theory that can be applied to the reading process, to help readers see the instability of the language. There has changed and the complexity of meaning including can be interpreted in a variety of ways. It is an interpretation of the text rather than seeking the truth from it.

Keywords: Post-structuralism; Hermeneutics; Interpretative reading

1. บทนำ

นักทฤษฎีหลังโครงสร้างนิยมได้นำเสนอหลักทฤษฎีการรื้อสร้าง (Deconstruction) เพื่อไปทดลองใช้ในการวิจารณ์วรรณกรรมจนได้รับความสนใจ และทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีการวิเคราะห์การทำงานของคู่ตรงข้ามในโครงสร้างลึกของความคิดและวัฒนธรรมตามทฤษฎีโครงสร้างนิยม มุ่งให้ผู้อ่านได้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลง และความซับซ้อนของความหมายที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ด้วยเหตุนี้ทฤษฎีการรื้อสร้างจึงเป็นอีกทฤษฎีหนึ่งที่สามารถนำมาใช้กับกระบวนการอ่านตีความที่จะช่วยให้ผู้อ่านได้เห็นถึงความไม่มีเสถียรภาพของภาษา มีการเปลี่ยนแปลงและความซับซ้อนของความหมาย อีกทั้งยังถือได้ว่าเป็นหนึ่งในการแสดงออกทางความคิดที่สำคัญ และสามารถตีความได้หลากหลายโดยจะเป็นการตีความต่างมากกว่าการแสวงหาความจริงจากตัวบท (ภัทรภรณ์ ช้อยหิรัญ, 2563 : 330) ซึ่งถือได้ว่าเป็นทฤษฎีที่สร้างความรู้ให้เกิดขึ้นและปรากฏชัดในปรัชญาหลังนวยุคหลังโครงสร้างนิยมกับบรรณปริวรรต เป็นการช่วยเปิดโลกทัศน์ในมุมมองใหม่ ๆ ที่สร้างความรู้ที่มีคุณประโยชน์จากเหตุการณ์สิ่งแวดล้อมและกาลเทศะที่แตกต่างกัน สำหรับผู้เรียนรู้สามารถประยุกต์ใช้ศาสตร์ความรู้ที่หลากหลายนั้นด้วยสติปัญญา วิจารณ์ญาณในการคิดวิเคราะห์ จัดหมวดหมู่ให้เหมาะสมและเกิด

ประโยชน์สูงสุดต่อเรื่องราวที่เกี่ยวข้องหรืออุปสรรคที่เผชิญอยู่ หัวใจสำคัญของการเรียนรู้ คือ สติ ปัญญาและหลักการคิดวิเคราะห์ด้วยเหตุผล ทฤษฎีการเรียนรู้ของปรัชญาหลังนวยุคมีเครื่องมือช่วยเพิ่มพูนความรู้และยอมรับความรู้ใหม่จากแหล่งความรู้อื่น สามารถต่อยอดและพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่องด้วยอรรถปริวรรตศาสตร์ (hermeneutics) คือ ศาสตร์วิชาที่ว่าด้วยการตีความหมาย การแปลความหมายจากเนื้อความตามตัวอักษร โดยสื่อความหมายตามความต้องการของผู้ใช้ร่วมกันทั้งผู้สื่อและผู้รับ การตีความหมายเพื่อจัดความไม่รู้ ความสงสัย ต้องการให้รู้ว่คำนั้นเกี่ยวกับเรื่องอะไร มีสถานการณ์อย่างไร และเพื่อให้เข้าใจว่าข้อความนั้นมีคุณค่าทางไหนและการตีความเพื่อตอบสนองความอยากรู้ความหมายของมนุษย์ ดังที่เมอร์โลปงตี (Merleau-Ponty) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศสกล่าวว่า “คนถูกสาปให้ต้องรู้ความหมาย” (Man is condemned to meaning) (กิริติ บุญเจือ, 2546: 27-28) ซึ่งเครื่องมือที่สำคัญของปรัชญาที่จะช่วยให้มนุษย์สามารถสื่อสารให้ผู้อื่นรับรู้ หรือเข้าใจความหมายจากบทความ บทประพันธ์ รวมถึงความต้องการที่ผู้ประพันธ์จะสื่อออกไป ผนวกกับความสามารถของผู้รับสื่อจะตีความหมายของบทความนั้นด้วยความสามารถส่วนบุคคลที่มีพื้นฐานมาจากประสบการณ์ การศึกษา สิ่งแวดล้อม อาชีพ สังคม วัฒนธรรมประเพณีและพื้นฐานทางครอบครัว ซึ่งบางครั้งผู้รับสื่ออาจตีความและเข้าใจจากบทประพันธ์นั้นได้ลึกซึ้งกว่าที่ผู้ประพันธ์ตั้งใจเสียอีก เครื่องมือสำคัญของปรัชญานี้ คือ อรรถปริวรรต หรือ เฮอร์เมเนติกส์ (hermeneutics) (กันยาวิร สัทธาพงษ์, 2562 : 7-8) ฉะนั้นผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์เรื่องหลังโครงสร้างนิยมกับอรรถปริวรรต โดยมีวัตถุประสงค์ คือ ศึกษาหลังโครงสร้างนิยม ศึกษาอรรถปริวรรต และวิเคราะห์หลังโครงสร้างนิยมกับการอ่านตีความ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งจะได้อะไรจากแนวคิด ทฤษฎี และเหล่านักปรัชญา นักวิชาการ ในเนื้อหาที่จะนำเสนอต่อไปนี้

2. หลังโครงสร้างนิยม (Poststructuralism)

หลังโครงสร้างนิยม เป็นรูปแบบของทฤษฎีทางปรัชญา เชิงทฤษฎี และทางวรรณกรรม ที่สร้างขึ้นจากการปฏิเสธแนวคิดของโครงสร้างนิยม ซึ่งมีมาก่อนหน้า ถึงแม้ว่านักวิชาการหลังโครงสร้างนิยมจะเสนอการวิพากษ์โครงสร้างนิยมในรูปแบบต่าง ๆ ที่ต่างกัน ลักษณะร่วมบางประการคือการปฏิเสธว่าการใช้โครงสร้างนิยมอย่างเดียวยังเป็นสิ่งที่ยังพอได้ รวมถึงการตั้งคำถามต่อการคัดค้านแบบไบนารี (binary) ที่ประกอบขึ้นเป็นโครงสร้าง ดังนั้น แนวคิดแบบหลังโครงสร้างนิยมจึงปฏิเสธแนวคิดการตีความสื่อและโลกผ่านโครงสร้างที่มีมาก่อนและถูกสร้างขึ้นโดยสังคม (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2564, จาก [https:// th.wikipedia.org/wiki/หลังโครงสร้างนิยม](https://th.wikipedia.org/wiki/หลังโครงสร้างนิยม)) เพื่อทำความเข้าใจในทฤษฎีหลังโครงสร้างนิยม ควรทำความเข้าใจในส่วนทฤษฎีต่าง ๆ ต่อไปนี้

ทฤษฎีโครงสร้างนิยม (Structuralism) นักวิชาการอธิบายทฤษฎีโครงสร้างนิยม ว่าเป็นแนวทางการศึกษา ซึ่งมองว่าความหมาย (Significance) ของสิ่งของต่าง ๆ ของมนุษย์โดยเฉพาะ

ผลผลิตทางสังคมและวัฒนธรรมอยู่ที่โครงสร้างของมัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของภาษา, การกระทำ, พิธี, ศาสนา, งานเขียน, เสื้อผ้า, สถาปัตยกรรม, บทกวี, ดนตรี ฯลฯ การที่สิ่งต่าง ๆ มีโครงสร้างได้ สิ่งนั้นจะต้องมีส่วนต่าง ๆ (parts) ที่ประสานสัมพันธ์กันภายใต้ความสัมพันธ์ที่เป็นระเบียบ (ordered relations) การกล่าวว่าโครงสร้างเป็นตัวกำหนดความหมาย สิ่งที่สำคัญไม่ใช่อยู่ที่ส่วนต่าง ๆ แต่อยู่ที่ความสัมพันธ์ของส่วนเหล่านั้น ทฤษฎีโครงสร้างมีสองสายที่สำคัญ คือ 1) มานุษยวิทยาโครงสร้างของโคลด เลวี สเตรียท์ (Claude Levi-Strauss) และผู้เดินตามรอยเขาซึ่งเห็นว่าความหมายต่าง ๆ (Significances) อยู่ที่เป็นแบบแผนที่มีลักษณะซ้ำกัน (repeated pattern) พวกเขาบอกว่าความสัมพันธ์ (เช่น ในพิธี) ในวัฒนธรรมต่าง ๆ อาจไม่แตกต่างกัน ในขณะที่ส่วนต่าง ๆ อาจจะแตกต่างกัน ดังนั้นความหมายจึงอยู่ที่แบบแผนของความสัมพันธ์ (โครงสร้าง) ซึ่งเกิดขึ้นอยู่เสมอ ๆ มากกว่าลักษณะเฉพาะท้องถิ่นที่แตกต่างกันไป 2) ทฤษฎีโครงสร้างทางไวยากรณ์ของนักภาษาศาสตร์ ซึ่งมองว่าความหมายของประโยคส่วนหนึ่งถูกกำหนดโดยโครงสร้างของมัน คือ ไม่ได้เพียงแต่ถูกกำหนดโดยคำที่ใช้เท่านั้น แต่ถูกกำหนดโดยกฎที่ควบคุมการเชื่อมคำเข้าด้วยกัน (วิทยาการ เชิงกุล และพรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม, 2547 : 219) โครงสร้างนิยม จึงเป็นทฤษฎีที่สนใจในความสอดคล้องกันขององค์ประกอบวรรณกรรมกับบทบาทของคำนาม คำกริยา และคำคุณศัพท์ในประโยค ตลอดไปจนถึงระดับของหน่วยเสียง หน่วยคำ ที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรม ที่ต้องการศึกษาโดยอาศัยทฤษฎีภาษาศาสตร์สมัยใหม่เป็นแม่แบบ (อรรถัย เพียยุระ, 2562: 88)

ในขณะที่โครงสร้างนิยม เชื่อว่าบุคคลหนึ่งจะสามารถเข้าใจวัฒนธรรมของมนุษย์ได้ผ่านการเข้าใจโครงสร้างที่ปรากฏในภาษา และที่ความเข้าใจนี้แตกต่างโดยสิ้นเชิงจากความเป็นจริงที่ปรากฏอย่างชัดเจน และนำไปสู่แนวความคิดแบบนามธรรมผ่านการเสนอข้อคิดเห็น “ที่สาม” (third order) ที่จะเชื่อมต่อระหว่างสองสิ่ง หลังโครงสร้างนิยมอาจวิพากษ์ว่าในการสร้างความหมายขึ้นใหม่จากการตีความดังกล่าว บุคคลหนึ่งย่อมต้องสรุปความ (โดยผิด ๆ) ว่าคำนิยามของสัญลักษณ์ทั้งสองล้วนตรวจสอบได้และไม่เปลี่ยนแปลง และว่าผู้ที่สรุปความคิดนั้นผ่านวิธีของโครงสร้างนิยมนั้นอยู่เหนือและแยกขาดจากโครงสร้างที่จะพยายามอธิบายนี้ได้โดยทางใดทางหนึ่ง เพื่อที่จะสามารถสังเกตการณ์สิ่งนี้ได้โดยสมบูรณ์ ความไม่ยืดหยุ่น ความโน้มเอียงต่อการจัดแยกประเภท และการเสนอความจริงสากลที่ปรากฏในวิธีคิดแบบโครงสร้างนิยม จึงกลายเป็นเป้าหมายร่วมในการวิจารณ์จากสกุลความคิดหลังโครงสร้างนิยมที่ซึ่งในขณะเดียวกันก็กำลังสร้างแนวคิดขึ้นจากรากฐานของการจำกัดแนวคิดของความจริงแบบโครงสร้างนิยม ซึ่งได้มาจากความสัมพันธ์ (interrelationship) ระหว่างสัญลักษณ์ (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2564) เช่นเดียวกับทฤษฎีการสร้าง ของ ฌาคส์ แดร์ริดา ที่นำแนวคิดทางภาษาศาสตร์มาสร้างจนเกิดเป็นกลุ่มแนวคิดหลังโครงสร้างนิยมขึ้นมา

ทฤษฎีการรื้อสร้าง (Deconstruction) เป็นทฤษฎีหลังโครงสร้างนิยมทางภาษาศาสตร์ซึ่งฌาคส์ แดร์ริดา (Jacques Derrida) เป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ให้กำเนิดแนวคิดรื้อสร้างขึ้นมาเป็นปรัชญาเมธีร่วมสมัยเชื้อสายยิว ชาวฝรั่งเศส และถูกจัดให้เป็นนักทฤษฎีหลังโครงสร้างนิยมเนื่องจากผลงานการวิจารณ์เกี่ยวกับภาษาศาสตร์โครงสร้างนิยม (structuralist linguistics) ของแฟร์ดีนันด์ เดอ โซซูร์ (Ferdinand De Saussure) และมานุษยวิทยาโครงสร้างนิยมของคลอด เลวี-สเตราส์ (Claude Lévi-Strauss) โดยมีผลสืบเนื่องมาจากทฤษฎีโครงสร้างนิยมที่นักทฤษฎีโครงสร้างนิยมเห็นว่าจินตนาการเกี่ยวกับโลกนั้นเป็นโครงสร้างของคู่ความแตกต่าง นั่นคือ มนุษย์มักจะจินตนาการถึงสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในโลกนี้ด้วยความคิดเกี่ยวกับความแตกต่าง เช่น สิ่งมีชีวิต/ไม่มีชีวิต ร้อน/หนาว วัฒนธรรม/ธรรมชาติ คู่ตรงข้ามนี้เป็นโครงสร้างของความหมาย และสามารถอธิบายความคิดทางวัฒนธรรมได้ หรืออาจกล่าวได้ว่าวิธีคิดแบบโครงสร้างนิยมจะเชื่อในการมีอยู่ เป็นอยู่ และดำรงอยู่ของสรรพสิ่ง ขณะที่วิธีคิดแบบหลังโครงสร้างนิยมไม่เชื่อในการมีอยู่ เป็นอยู่ แต่มองว่าสรรพสิ่งหมุนเวียนเปลี่ยนไป ดังนั้นจึงไม่มีสิ่งที่เป็นอยู่ จะมีก็แต่สิ่งที่กำลังจะเกิด กำลังจะเป็น และนักทฤษฎีหลังโครงสร้างนิยมจะปฏิเสธความเป็นองค์รวม ความเป็นสากลและความเชื่อเกี่ยวกับโครงสร้างของคู่ตรงกันข้ามที่ทำให้มีการปิดกั้นไม่ให้เกิดความหมายใหม่ ๆ ทางภาษาและวัฒนธรรม จึงกล่าวได้ว่า ทฤษฎีหลังโครงสร้างนิยมมีแนวคิดปฏิเสธกฎเกณฑ์ของโครงสร้างนิยม และได้ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์โครงสร้างนิยมมาสู่กระบวนทัศน์ใหม่ในการศึกษาวรรณคดี และวัฒนธรรม เช่น ทฤษฎีการรื้อสร้าง (Deconstruction) เป็นต้น

ฌาคส์ แดร์ริดา ได้นำทฤษฎีการรื้อสร้าง ไปทดลองใช้ในการวิจารณ์วรรณกรรมจนได้รับความสนใจ และทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีการวิเคราะห์การทำงานของคู่ตรงข้ามในโครงสร้างลึกของความคิดและวัฒนธรรมตามทฤษฎีโครงสร้างนิยม มุ่งให้ผู้อ่านได้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลง และความซับซ้อนของความหมายที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ด้วยเหตุนี้ทฤษฎีการรื้อสร้างจึงเป็นอีกทฤษฎีหนึ่งที่สามารถนำมาใช้กับกระบวนการอ่านตีความที่จะช่วยให้ผู้อ่านได้เห็นถึงความไม่มีเสถียรภาพของภาษามีการเปลี่ยนแปลง และความซับซ้อนของความหมาย อีกทั้งยังถือได้ว่าเป็นหนึ่งในการแสดงออกทางความคิดที่สำคัญ และสามารถตีความได้หลากหลายโดยจะเป็นการตีความตีความมากกว่าการแสวงหาความจริงจากตัวบท (ภัทรภรณ์ ช้อยศิริ, 2563 : 330) เพื่อให้เข้าถึงความจริงจากตัวบท

ทฤษฎีหลังโครงสร้างนิยม (Post-Structuralist Theory) แนวความคิดหลังโครงสร้างนิยม มีการพัฒนามาจากแนวความคิดโครงสร้างนิยมที่ได้รับอิทธิพลจากนักภาษาศาสตร์ชาวสวิสชื่อ แฟร์ดีนันด์ เดอ โซซูร์ (1857 – 1913) และนักมานุษยวิทยาอย่าง คลอด เลวี-สเตราส์ (1908 – 2009) ที่มองว่า ภาษาเป็นตัวกำหนดและควบคุมโครงสร้างความคิดและพฤติกรรมของคนและทำให้คนกระทำตามโครงสร้างทางภาษานั้น ซึ่งต่อมาแนวคิดดังกล่าวได้พัฒนามาสู่การเชื่อมโยงกับเรื่องของอำนาจ เพราะภาษาเข้ามาครอบงำความคิดและการกระทำของมนุษย์ในสังคม ในแนวคิดเรื่องวาท

กรรมของ มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault 1926-1984) และการวิเคราะห์ของฟูโกต์เกี่ยวข้องกับเรื่องของความรู้และอำนาจ ในการมองอำนาจในลักษณะเชิงลบ ที่อำนาจเป็นประเด็นเกี่ยวกับการกีดกัน บังคับ สกัดกั้น ควบคุม ตัดตอน ปิดบัง สัมพันธภาพทางอำนาจจึงอยู่ในแนวตั้งฉาก จากจุดหนึ่งไปสู่จุดหนึ่ง จากบนลงล่าง โดยก้าวไปสู่แนวความคิดเรื่องอำนาจที่ปรากฏในรูปของอำนาจในลักษณะเชิงบวก มองอำนาจในลักษณะแนวระนาบ ที่สำคัญก็คือการมองอำนาจในเชิงบวกที่เป็นเรื่องของความมีประสิทธิภาพของความจริงที่ปรากฏอยู่ “อำนาจผลิตความจริง (ความรู้) ก่อนที่จะบีบบังคับควบคุม” อำนาจจึงอยู่ทุกหนแห่ง และขับเคลื่อนตัวเองผ่านวาทกรรมในแต่ละชุด เพื่อเข้ามาควบคุมครอบครอง เนื้อชีวิตของผู้คน ความรู้เป็นเพียงผลผลิตของอำนาจที่เบียดบัง สกัดกั้น หรือเบียดขับความรู้ย่อยอื่น ๆ ให้อยู่ภายในขอบเขตของความไม่น่าเชื่อถือ และการไม่ถูกยอมรับ รวมทั้งกระบวนการทำให้วาทกรรมกระแสหลักนั้นกลายเป็นเรื่องปกติธรรมดาจนได้รับการยอมรับและเชื่อกันในสังคม ดังนั้นวาทกรรมของความรู้และความจริงที่ทำงานผ่านภาษา อาจจะสร้างมายาคติ อัตลักษณ์ตัวตนภายใต้วาทกรรม เบียดขับและควบคุมให้คนบางกลุ่มตกอยู่ภายใต้วาทกรรมแห่งอำนาจ และการกลายเป็นคนชายขอบที่นำมาสู่ปัญหาในสังคมหรือสร้างให้พวกเขากลายเป็นปัญหา (นัฐวุฒิ สิงห์กุล, 2557, จาก http://nattawutsingh.blogspot.com/2014/01/blog-post_5356.html.)

กลุ่มนักคิดโครงสร้างนิยมถือได้ว่าเป็นกลุ่มจุดเริ่มต้นของการเกิดแนวคิดเรื่องความหลากหลาย เลื่อน นักคิดกลุ่มโครงสร้างนิยมมุ่งเน้นแนวคิดสัญศาสตร์เชื่อว่า โครงสร้างของสัญญาณทั้งหลายทำงานสื่อความหมายได้เพราะมันมี “ความแตกต่าง” (Difference) ระหว่างกันและกัน เป็นปรากฏการณ์ทางภาษาศาสตร์ในลักษณะสองด้าน ที่สัญญาณย่อยตัวหนึ่งจะยังไม่มี ความหมายในตัวเองจนกว่าจะไปเทียบเคียงกับสัญญาณย่อยตัวอื่น ๆ ที่อาศัยการเปรียบเทียบแบบคู่ตรงข้าม เช่น ขาว/ดำ สูง/ต่ำ ผู้ชาย/ผู้หญิง รัก/เกลียด เป็นต้น หลักการของความแตกต่างนี้จึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญก่อนที่จะศึกษาแนวคิดหลังโครงสร้างนิยม โดยเฉพาะแนวคิดเรื่องความหลากหลายเลื่อนของแดร์ริดา ที่นำแนวคิดนี้เข้าไปก่อสร้างและชี้ให้เห็นถึงความหลากหลายเลื่อนของคู่ตรงข้ามของภาษาที่เราใช้สื่อสารกัน ซึ่งแดร์ริดานั้นรับอิทธิพลทางความคิดมาจากกลุ่มนักคิดปรากฏการณ์วิทยาอย่างฮูสเซอร์ลและไฮเด็กเกอร์ แม้ว่าแดร์ริดาไม่ทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยก็ตาม อย่างฮูสเซอร์ล แดร์ริดาได้นำเอาการให้ความหมายของตัวบท (Text) ชุดคำของภาษาโดยตัดออกจากรากคำนั้น ๆ และการให้ความหมายของประสบการณ์ในระดับจิตสำนึกบนพื้นที่และเวลา เข้าไปใช้ในขั้นตอนการก่อสร้างให้เกิดความหลากหลายเลื่อนส่วนสิ่งที่แดร์ริดาเห็นตรงกับไฮเด็กเกอร์นั่นคือ แนวความคิดที่เกี่ยวกับความเป็นอิสระ (Autonomy) ที่ว่ามนุษย์เป็น สิ่งมีชีวิตทางสังคมและประวัติศาสตร์ เป็นเรื่องของพื้นที่และเวลาโดยเฉพาะเรื่องของการตีความใหม่จากพื้นฐานความเข้าใจเดิม แต่มีข้อมูลใหม่เกิดขึ้นอีกพัฒนาการอิทธิพลทางความคิดที่มีผลต่อแดร์ริดาเป็นอย่างมาก คือ กลุ่มนักคิดอัตถิภาวนิยม ซึ่งเขาได้ดึงเอาหลักคิดของกลุ่มอัตถิภาวนิยมมาผนวกเข้ากับแนวคิดเรื่องความหลากหลายเลื่อนได้อย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะเรื่องของการตัดสินใจของการ

ร้อยตัวบทในแต่ละชุด การเชื่อในเรื่องของเสรีภาพ ความรับผิดชอบในการตัดสินใจ เป็นต้น (อารีรัตน์ ภิราษร และ สมหวัง แก้วสุฟอง, 2562 : 49-50) ที่ยกทฤษฎีโครงสร้างนิยม และทฤษฎีการก่อสร้างมาแสดงเพื่อให้เห็นว่า หลังโครงสร้างนิยม เป็นรูปแบบของทฤษฎีทางปรัชญา เชิงทฤษฎี และทางวรรณกรรม มีพัฒนาการมาจากการปฏิเสธแนวคิดของโครงสร้างนิยม ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีมาก่อนหน้านี้ และนำทฤษฎีการก่อสร้างมาต่อยอดในการตีความหมาย แสดงให้เห็นว่านักวิชาการหลังโครงสร้างนิยมมีวิธีการนำเสนอที่ยกเอาโครงสร้างนิยมในรูปแบบต่าง ๆ มาพัฒนาก่อให้เกิดเป็นแนวคิดหลังโครงสร้างขึ้น ถึงแม้แนวคิดแบบหลังโครงสร้างนิยม ที่นักคิดเหล่านี้จะปฏิเสธแนวคิดของตนเองก็ตาม ยังเป็นการต่อยอดถึงแนวคิดเหล่านั้นได้มีการพัฒนาต่อไป

3. อรรถปริวรรต (Hermeneutics)

หลักการตีความเกิดขึ้นมาพร้อมกับการเกิดขึ้นของมนุษย์ เมื่อมนุษย์เกิดขึ้นเขาก็ได้รับพลังแห่งถ้อยคำทำให้สามารถสื่อสารกับบุคคลอื่นได้ ในฐานะที่เป็นสัตว์สังคมกล่าวได้ว่าทันทีที่มนุษย์สามารถพูดกับคนอื่นโดยอาศัยภาษาที่ได้ชื่อว่าเขาได้นำเอาหลักการตีความมาใช้ในเชิงปฏิบัติการแล้ว เมื่อใดก็ตามที่เขาพูดกับใครและใครพูดกับเขา เมื่อนั้นขบวนการตีความก็เกิดขึ้น ณ วินาทีนั้น การตีความต้องใช้กฎแห่งเหตุผล ใช้ภูมิปัญญาและใช้การสื่อสารถึงกันมนุษย์คือนักตีความภาษาที่สามารถทำความเข้าใจผู้อื่นได้ด้วยศิลปะที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

ความหมายอรรถปริวรรต (Meaning of Hermeneutics)

อรรถปริวรรต คือ ทฤษฎีและวิธีการตีความ การกระทำ (ที่มีความหมาย) ของมนุษย์ ทฤษฎีเชิงปรัชญาว่าด้วยความรู้ที่อ้างอิงยืนยันว่า การเข้าใจในทุก ๆ กรณีมีส่วนเกี่ยวข้องเชื่อมโยงอย่างจำเป็นกับการตีความและการนำไปปรับใช้ มโนทัศน์ของกาดาเมอร์ว่าด้วยการเข้าใจและการตีความถูกนำไปประยุกต์ใช้ในการอภิปรายถกเถียงประเด็นต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง เพราะเนื้อหาที่ศึกษาล้วนต้องอาศัยการตีความ การทำความเข้าใจ และอธิบายชี้แจง เรียกว่า เฮอร์เมนูติกส์ (Hermeneutics) เฮอร์เมนูติกส์จึงเป็นวิชาที่ช่วยหล่อหลอม “ทัศนคติมุมมองที่เปิดกว้าง (open-mindedness) และ “ความพร้อมรับรู้ฟัง” (receptiveness)

ดิลไท (W. Dilthey 1833-1911) ให้แนวคิดของการ “ตีความ” (interpret) ว่าชีวิตมนุษย์ทั้งบันทึกผ่านคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ งานวรรณกรรม หรือตัวบทกฎหมาย ซึ่งต้องเกี่ยวข้องกับการเข้าใจเชิงประวัติศาสตร์ จุดมุ่งหมายของการแปลก็เพื่อธำรงรักษาความหมายของตัวบท ผู้แปลย่อมตระหนักรู้ถึงระยะห่างหรือความแตกต่างที่ยากจะผานระหว่างภาษาดั้งเดิมของนักประพันธ์ (ผู้พูด) กับภาษาของผู้อ่าน (ผู้ฟัง) จากสาเหตุของกาลเวลา ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการใช้ภาษาที่แตกต่างกัน ผู้แปลจึงมีหน้าที่อธิบายหรือทำสิ่งที่ตัวบทสื่อสารนั้นให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้อง

อาจารย์กิริติ บุญเจือ อธิบายไว้ว่า “อรรถปริวรรต” โดยมีรากศัพท์และความหมายมาจาก “อรรถ” (คำสันสกฤต) และ “อรรถ” (คำมคธ) แปลว่า “เนื้อความ” รวมกับ “ปริวรรต” (คำสันสกฤต) และ “ปริวรรต” (คำมคธ) แปลว่า “หมุนเวียน เปลี่ยนแปลง เปลี่ยนไป แปรไป” รวมเป็น “อรรถปริวรรต” จึงแปลได้ว่า “การแปรเนื้อหาจากความหมายตามตัวอักษรเป็นความหมายตามเกมภาษา” (กิริติ บุญเจือ, 2546 : 1)

ดิไลไท เป็นผู้พัฒนาแนวคิดและวิธีการ ซึ่งให้เห็นว่าการศึกษาการกระทำของมนุษย์มีความแตกต่างไปจากการศึกษาธรรมชาติ เพราะการกระทำของมนุษย์เป็นการแสดงออกของประสบการณ์ชีวิตจึงจำเป็นต้องใช้วิธีวิเคราะห์ที่ต่างออกไป ดิไลไทได้เสนอวิธีการวิเคราะห์การกระทำของมนุษย์ 2 วิธี คือ วิธีแรกเน้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำหรือผู้สร้างสรรค์ผลงาน เช่น วรรณกรรมหรือจิตรกรรม กับผู้ตีความโดยผู้ตีความทำความเข้าใจผลงานเหล่านี้ตามทฤษฎีของผู้กระทำวิธีการนี้เป็นไปได้เพราะ 2 ฝ่ายต่างมีความเป็นมนุษย์ หรือร่วมจิตวิญญาณเดียวกัน วิธีที่ 2 เป็นการทำความเข้าใจโดยเชื่อมโยงการกระทำกับ บริบทที่กว้างกว่า (wider whole) ซึ่งเป็นตัวให้ความหมายแก่การกระทำเหล่านี้เช่น การทำความเข้าใจภาพเขียนโดยเชื่อมโยงเข้ากับโลกทัศน์ หรือมุมมองของสังคมที่เป็นที่มาของภาพ ในทำนองเดียวกัน ผู้ตีความสามารถเห็นโลกทัศน์ของสังคมโดยรวมได้จากการพิจารณาส่วนย่อยต่าง ๆ ความสัมพันธ์ระหว่างองค์รวมกับองค์ประกอบย่อยเหล่านี้เรียกว่า วงจรอรรถปริวรรต (Hermeneutic circle)

นักสังคมวิทยาชื่อคาร์ล มานน์ไฮม์ (Karl Mannheim, 1893-1947) ได้เสนอแนวความคิดทำนองเดียวกันว่าเราสามารถทำความเข้าใจองค์ประกอบย่อยของวัฒนธรรมที่แสดงออกให้เห็นได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของโลกทัศน์ที่กว้างกว่า ผู้วิเคราะห์จะใช้โลกทัศน์มาช่วยในการตีความ ตัวอย่างเช่น การทำความเข้าใจภาพเขียน โดยใช้โลกทัศน์ของสังคม หรือของกลุ่มที่เป็นผู้ผลิตภาพเหล่านี้มาอธิบายแนวคิดและวิธีการเชิงอรรถปริวรรต เป็นส่วนหนึ่งของกระแสต่อต้านปฏิฐานนิยม (positivism) ในสังคมวิทยา ซึ่งพิจารณาการกระทำของมนุษย์ ในฐานะที่เป็นผลิตผลของโครงสร้างทางสังคมประเภทต่าง ๆ อย่างไรก็ดี การวิเคราะห์แบบอรรถปริวรรตมีปัญหาในด้านการขาดเกณฑ์ในการตรวจสอบความถูกต้องของการตีความตามนัยต่างกันไป เพราะมีช่องว่างระหว่างผู้ตีความโดยทั่วไป นักสังคมศาสตร์ที่ยึดถือแนวคิดนี้มักจะอ้างถึง วงจรอรรถปริวรรตเป็นวิธีแก้ปัญหา คือ “การทำความเข้าใจองค์ประกอบย่อยในแง่ขององค์รวม และการทำความเข้าใจองค์รวมในแง่ขององค์ประกอบย่อย” และถือว่า การตีความแต่ละนัยมีลักษณะชั่วคราวและจะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขอยู่เสมอ โดยการใช้วงจรอรรถปริวรรต (จิโรจ วีระสย, 2556: 19)

อรรถปริวรรตการตีความตามหลักปรัชญาหลังนวยุค

กระบวนทัศน์หลังนวยุค (Postmodern Paradigm) เป็นการพัฒนาความรู้เพื่อแก้ปัญหาจากแนวคิดกระบวนทัศน์นวยุคที่ยึดถือวัตถุนิยมเป็นหลักในการดำรงชีวิตที่มีปัญหาจากการยึดมั่นถือมั่น ต่างฝ่ายต่างใช้เหตุผลสนับสนุนความคิดความรู้ตนเองว่าถูกต้อง ต่างฝ่ายต่างยึดมั่นความคิดของตนว่าดีที่สุดจึงไม่ยอมรับความคิดของผู้อื่น เกิดความขัดแย้งตามมาทำให้สังคมไม่สงบสุข ดังนั้นเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งแตกแยกนี้ กระบวนทัศน์หลังนวยุคจึงเข้ามามีบทบาทแก้ไขด้วยแนวคิดของปรัชญาหลังนวยุคที่คิดแบบนอกกรอบ ไม่ยึดติดกับแนวคิดหรือความเชื่อเดิม ที่พร้อมยอมรับความรู้ทุกสิ่งด้วยวิจารณญาณ ด้วยมุมมองหลายแง่มุมมาวิเคราะห์และเสวนาเพื่อหาสาระที่เป็นประโยชน์ การวิเคราะห์ความรู้ทุกสิ่งนั้นเพื่อหาจุดร่วมของทุกศาสตร์ความรู้ที่มีประโยชน์และมีความเกี่ยวเนื่องกัน ความรู้ใดที่ไม่เกี่ยวเนื่องกันก็จะละความรู้นั้นไว้ก่อน เมื่อไรพบแง่ดีและความเกี่ยวเนื่องของความรู้นั้นก็ค่อยนำออกมาใช้เพราะความรู้ของมนุษย์มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เมื่อความรู้ใหม่เข้ามาก็สามารถต่อยอดความรู้เดิม ความรู้จึงสามารถพัฒนาขึ้นโดยลำดับ (กันยาวิร์ สัทธาพงษ์, 2562: 6-7)

จะเห็นได้ว่า แนวคิดปรัชญาหลังนวยุคสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาความรู้ให้เกิดปัญญาด้วยเป็นแนวคิดซึ่งยอมรับความรู้ทุกศาสตร์ด้วยวิจารณญาณ ด้วยมุมมองหลายแง่มุมมาเรียนรู้เพื่อหาจุดเหมือน จุดต่าง จุดเชื่อมโยง จุดเพิ่มเติมที่มีประโยชน์ การแลกเปลี่ยนความรู้ด้วยวิจารณญาณผ่านกระบวนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์ ถกเถียง สนทนาเพื่อให้เกิดความคิดนอกกรอบเป็นความคิดใหม่นำมาพัฒนาต่อยอดความคิดเดิมก่อให้เกิดคุณประโยชน์รวมทั้งนำความรู้นั้นมาใช้แก้ปัญหาและพัฒนาสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เช่นเดียวกันกับกันยาวิร์ สัทธาพงษ์ กล่าวว่าทฤษฎีความรู้ของปรัชญาหลังนวยุค ช่วยเปิดโลกทัศน์ให้ยอมรับทุกศาสตร์ความรู้ที่มีคุณประโยชน์จากเหตุการณ์สิ่งแวดล้อมและกาลเทศะที่แตกต่างกัน ผู้เรียนรู้สามารถประยุกต์ใช้ศาสตร์ความรู้ที่หลากหลายนั้นด้วยสติปัญญา วิจารณญาณในการคิดวิเคราะห์ จัดหมวดหมู่ให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อเรื่องราวที่เกี่ยวข้องหรืออุปสรรคที่เผชิญอยู่ (กันยาวิร์ สัทธาพงษ์, 2562 : 244)

การตีความหมายเพื่อต้องการอะไรนั้น ดร.รวิข ตาแก้ว อธิบายตามที่กริต บัญเจือแสดงทัศนะว่าบทบาทของอรรถปริวรรตในปรัชญาอาจแบ่งออกได้ 3 ระยะ คือ 1) ระยะก่อตัว เริ่มเห็นคุณค่าของวิธีการอรรถปริวรรตในการช่วยทำให้ความเข้าใจชัดเจน แต่ยังติดอยู่กับความคิดเป็นระบบแบบเดิม 2) ระยะพัฒนา ผู้ที่เห็นคุณค่าประโยชน์ของวิธีการอรรถปริวรรตพยายามพัฒนาเพื่อให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น 3) ระยะเข้าสู่โลกาภิวัตน์ เป็นช่วงเวลาที่มีการใช้อรรถปริวรรตตามที่นักคิดในอดีตได้ช่วยกันพัฒนาเรื่อยมาตามลำดับ ทำให้ความแตกฉานมากขึ้น พร้อมทั้งวิเคราะห์และวิจารณ์เพื่อพัฒนาวิธีการอรรถปริวรรตให้มีประสิทธิภาพยิ่ง ๆ ขึ้นต่อไป สืบเนื่องจากความคิดทางด้านปรัชญาได้ดำเนินการมาอย่างเป็นระบบ เพื่อการมองภาพรวมของความเป็นจริง เพื่อใช้เป็นจุดยืนในการมองโลกและชีวิตในทุก

ประเด็น โดยถามทุกอย่างที่ถือว่าเป็นความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ที่วิทยาศาสตร์ถือว่าเป็นความรู้ วิทยาศาสตร์ และสถานภาพของวิทยาศาสตร์ด้วย ทั้งถามถึงคุณค่าของทุกอย่างที่มนุษย์สนใจ และสถานภาพของปรัชญาเอง ดังนั้นการมองหาความเป็นจริงที่ผ่านมา แม้ต้องตีความผ่านเรื่องเล่า ปรัมปรา ได้มีผู้เสนอถึงวิธีการตีความหมาย 5 นัย คือ 1) ตีความตามตัวอักษรหรือโดยพยัญชนะ (Literary Interpretation) 2) ตีความโดยสัญลักษณ์ (Symbolical Interpretation) 3) ตีความโดยอรรถ (Idiomatc Interpretation) 4) ตีความตามที่พิสูจน์ได้ด้วยเหตุผล (Rational Interpretation) และ 5) ตีความด้วยวิจารณ์ญาณ (Critical Interpretation) (กิริติ บุญเจือ, 2551 : 78-89) ฉะนั้น อรรถปริวรรต คือ ทฤษฎีและวิธีการตีความความ หรือการกระทำของมนุษย์ ศัพท์ภาษาอังกฤษ Hermeneutics กล่าวคือ ทฤษฎีเชิงปรัชญาว่าด้วยความรู้ที่อ้างอิงยืนยันว่า การเข้าใจในทุก ๆ กรณีมีส่วนเกี่ยวข้องเชื่อมโยงอย่างจำเป็นกับการตีความและการนำไปปรับใช้ มโนทัศน์ของกาดามเมอร์ ที่ว่าด้วยการเข้าใจและการตีความถูกนำไปประยุกต์ใช้ในการอภิปรายถกเถียงประเด็นต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง เพราะเนื้อหาที่ศึกษาล้วนต้องอาศัยการตีความ การทำความเข้าใจ และอธิบายชี้แจง เฮอร์เมเนอติกส์จึงเป็นวิชาที่ช่วยหล่อหลอม ทักษะคิดมุมมองที่เปิดกว้าง (open-mindedness) และความพร้อมรับรู้ฟัง และแนวคิดปรัชญาหลังนวยุคสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาความรู้ให้เกิดปัญญาด้วยเป็นแนวคิดซึ่งยอมรับความรู้ทุกศาสตร์ด้วยวิจารณ์ญาณ ด้วยมุมมองหลายแง่มุมมาเรียนรู้เพื่อหาจุดเหมือน จุดต่าง จุดเชื่อมโยง จุดเพิ่มเติมที่มีประโยชน์ การแลกเปลี่ยนความรู้ด้วยวิจารณ์ญาณผ่านกระบวนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์ ถกเถียง สนทนาเพื่อให้เกิดความคิดนอกกรอบเป็นความคิดใหม่นำมาพัฒนาต่อยอดความคิดเดิม ก่อให้เกิดคุณประโยชน์รวมทั้งนำความรู้นั้นมาใช้แก้ปัญหาและพัฒนาสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

หลังโครงสร้างนิยมกับการอ่านตีความ (poststructuralism and interpretation)

การอ่านตีความเป็นการอ่านที่ทำให้ผู้อ่านมีความเข้าใจในตัวบทของภาษานั้น ๆ มีนักวิชาการชาวสวิสชื่อ ฟอร์ดินานด์เดอซ็อส (Ferdinand de Saussure) เสนอแนวคิดหลักว่า การที่ภาษาสื่อสารได้นั้นเป็นเพราะความแตกต่างที่มีอยู่ในโครงสร้างของภาษาเอง หากใช้จากการที่มันไปสัมพันธ์กับความ เป็นจริงภายนอกระบบภาษาไม่ ตัวอย่าง เช่น คำว่า ห-มู กับคำว่า ห-ม-า เป็นต้น จะเห็นได้ว่าการที่ คำว่า หมู สามารถสื่อสารได้ถึงสัตว์สี่เท้ากินจุได้นั้นเป็นเพียงข้อตกลงทางวัฒนธรรมเท่านั้น ซึ่งใน วัฒนธรรมอื่นก็อาจจะสื่อถึงสัตว์ชนิดนี้ด้วยคำว่า P-i-g เท่านั้น และมันจะแตกต่างจากคำว่า หมา ก็ใน ระบบโครงสร้างของตัวภาษาเอง ซึ่งเป็นที่มาของชื่อภาษาศาสตร์แบบ Structuralist และพัฒนา ต่อมาจนเป็น Post Structuralist (Deconstruction) ในความคิดทั้งสองแบบนี้ การสื่อความหมาย จะกระทำโดยการไต่ห่อ ซึ่งระบบการสื่อความหมายที่เกิดจากการตกลงร่วมกันของคนในสังคมว่าจะใช้เครื่องหมายจำนวนหนึ่งเพื่อแทนที่ความคิดที่ต้องการสื่อถึงกัน โดยเหตุที่พัฒนามาจากระบบ ภาษา การศึกษาที่ได้รับอิทธิพลกลุ่มแรกสุดจากปรัชญาทั้ง Structuralist และ Post Structuralist

นี่จึงเป็นการวิจารณ์วรรณคดี ซึ่งทำให้การวิจารณ์เปลี่ยนแปลงจากการค้นหาคุณค่าซึ่งแฝงมากับหนังสือ (ไม่ว่าจะในเชิงจริยธรรม หรือในเชิงสุนทรียศาสตร์) มาเป็นการค้นหาว่าการสื่อความในวรรณกรรมนั้นกระทำได้อย่างไร ภายใต้โครงสร้างของวรรณกรรมนั่นเอง ซึ่งเมื่อรื้อออกเป็นส่วนๆ เพื่อดูว่านอกจากจะสื่อความได้อย่างไรแล้ว ยังควรมีมายาคติ (Myth) ไດที่พ่วงความคิด-ความเชื่อของระบบนั้นอยู่แล้วประกอบสร้างขึ้นใหม่เพื่อให้เกิดการสื่อความแบบใหม่ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าเป็นกระบวนการสองแบบด้วยกัน คือ รื้อและสร้าง

Post Structuralist เป็นส่วนที่พัฒนาต่อจาก Structuralist ซึ่งเป็นทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ การพิจารณาโครงสร้างของภาษาเป็นเพียงแบบหนึ่งของทฤษฎีในกลุ่ม Structuralist ภายหลังจากนักสังคมศาสตร์ได้พัฒนาทฤษฎีต่อเนื่องจนเป็น Post Structuralist มีข้อเสนอทฤษฎีหนึ่งของ Jacques Derrida ที่พัฒนาต่อในการพิจารณาโครงสร้างของภาษา และเขาเรียกมันว่า การรื้อสร้าง ซึ่งได้ถูกสถาปนาไปตีความต่อจนเกิดเป็นสถาปัตยกรรมแบบ Deconstruction ตามทฤษฎีการรื้อสร้าง เราทราบแล้วว่า Jacques Derrida เป็นนักปรัชญาชาวฝรั่งเศส ที่เสนอแนวคิดนี้ที่เรียกว่าการรื้อสร้าง เพราะเป็นวิธีการอ่านตัวบท (text) ที่ทำให้ค้นพบความหมายอื่น ๆ ที่ตัวบทกดทับเอาไว้ เป็นการหาความหมายของความหมายหรือความหมายอื่น ๆ (polysemy) คำว่า ความหมายอื่น ๆ หมายถึงความคลุมเครือของคำหรือวลีที่มีความหมายมากกว่าสองอย่างขึ้นไปเมื่อใช้ในบริบทที่ต่างกัน เช่น คำว่า “ชั้น” ที่เป็นทั้งคำนาม หมายถึงภาชนะตักน้ำ เป็นทั้งคำวิเศษณ์ หมายถึงอาการนำหัวเราะ เป็นคำกริยา หมายถึงการทำให้ตึง ทำให้แน่น และคำกริยา หมายถึงอาการร้อง เป็นเสียงของนกหรือไก่ วิธีการรื้อถอนจะแสวงหารายละเอียดว่าตัวบทได้บังคับเงื่อนไขบางอย่างที่เป็นพื้นฐานของตัวมันเองเอาไว้โดยไม่รู้ตัว เงื่อนไขเหล่านี้แย้งกับตรรกะที่ตัวบทนั้นเสนอออกมา การวิเคราะห์หาจุดที่ระบบกดทับไว้พบแล้วดึงออกมาให้เห็นจะเป็นการรื้อสร้างของตัวบทนั้น ๆ เผยให้เห็นความย้อนแย้งในโครงสร้างเดิม วิธีการรื้อสร้าง คือ การรื้อให้เห็นความหมายที่ถูกกดทับไว้ (ชัยยศ อธิวัชรพันธุ์ และ สุภากร จันทวานิช, 2551: 234-238)

จากความหมายของความหลากหลาย Jacques Derrida จึงเสนอว่า การรื้อสร้าง คือ การวิเคราะห์กระบวนการที่สิ่งหนึ่งซึ่งเคยนิยามตนเองด้วยการจัดสิ่งอื่นที่มิใช่ตนเองออกไป กลับถูกรุกล้ำโดยสิ่งอื่นซึ่งถูกปฏิเสธไปในตอนแรก หลักการสำคัญของการรื้อสร้าง คือ การวิเคราะห์การทำงานของคู่ตรงข้าม (binary opposition) ในโครงสร้างลึกของความคิดและวัฒนธรรมตามทฤษฎีโครงสร้างนิยม Jacques Derrida เชื่อว่าในการวิเคราะห์การทำงานของคู่ตรงข้าม เช่น ธรรมชาติ-วัฒนธรรม ชีวิต-ความตาย ดี-เลว สว่าง-มืด ฯลฯ (ภัทราภรณ์ ช้อยศิริ, 2563: 333) สอดคล้องกับภัทราภรณ์ ช้อยศิริ ที่อธิบายว่าทฤษฎีการรื้อสร้างเป็นทฤษฎีทางภาษาศาสตร์ที่เน้นวิธีการอ่านตัวบทเพื่อหาจุดที่ระบบกดทับความหมายบางอย่างไว้ให้พบแล้วดึงออกมาให้เห็น จะเป็นการรื้อสร้างของตัวบทนั้น ๆ และเผยให้เห็นความย้อนแย้งในโครงสร้างเดิม หลักการสำคัญของการรื้อสร้าง คือ

การวิเคราะห์การทำงานของคู่ตรงข้ามในโครงสร้างลึกของความคิดและวัฒนธรรมตามทฤษฎีโครงสร้างนิยม มุ่งให้ผู้อ่านได้เห็นถึงความไม่มีเสถียรภาพของภาษา มีการเปลี่ยนแปลง และความซับซ้อนของความหมาย อีกทั้งยังถือได้ว่าเป็นหนึ่งในการแสดงออกทางความคิดที่สำคัญ และสามารถตีความได้หลากหลายโดยจะเป็นการตีความที่ต่างมากกว่าการแสวงหาความจริงจากตัวบท วิธีการรื้อสร้างทำได้โดยการนำเอาตัวบทมาแยกหรือแบ่งเป็นส่วนย่อย วิเคราะห์ว่าตัวบทที่ถูกแยกย่อยแล้วนี้ขึ้นอยู่กับตัวสมมติที่ได้กำหนดไว้แล้วล่วงหน้า และพลังทางวาทศิลป์อย่างไรบ้าง แม้แต่ในประเทศไทยได้มีนักวิชาการ และนักการศึกษาหลายท่านให้ความสนใจที่จะศึกษาทฤษฎีการรื้อสร้าง เพื่อทำความเข้าใจในตัวทฤษฎีนี้ให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น แล้วนำมาใช้กับการอธิบายเกี่ยวกับทักษะการอ่านในมุมมองที่น่าสนใจ เพื่อตีความให้เห็นถึงเนื้อหาในวรรณกรรมนั้น ๆ (ภัทรภรณ์ ช้อยศิริ, 2563: 334-339) เช่น ในบทความเรื่อง “ทฤษฎีการรื้อสร้างกับการอ่านตีความ” ยังได้นำเสนอตัวอย่างของตัวบทที่จะใช้ประกอบเพื่อนำเสนอการวิจารณ์ตามแนวการรื้อสร้างคือ กวีนิพนธ์เรื่อง “พระ” ของละไมมาด คำฉวี ที่วิพากษ์วิจารณ์คนปัจจุบันที่เชาพระด้วยหลงติดอยู่กับมูลค่าทางวัตถุ ไม่ได้ใส่ใจกับพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ดังบทกวีว่า

“ชื่อพระสองพระไม่เห็นพระ เห็นแต่ดินโลหะเป็นรูปร่างบอดด้วยทิพย์แห่ง
ธรรมถูกอำพราง หวังแต่รูปที่จะสร้างอิทธิฤทธิ์ให้เมตตาปาฏิหาริย์ให้คนรัก ให้
หนังเหนียวมีดหักยิงฉีดย่อยอยู่กับตัวต่างไม่คิด ยกดินทรายศักดิ์สิทธิ์ขึ้นบูชา”

เขานำเสนอผ่านการตีความในบทกวีนิพนธ์ “พระ” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวิกฤตของพระพุทธศาสนาที่คนให้ความสำคัญกับเปลือกนอกมากกว่าการศึกษาพระธรรมคำสั่งสอน อีกทั้งยังนำเสนอให้เห็นถึงพรมแดนที่แตกต่างกันระหว่าง “รูป” กับ “เนื้อใน” ระหว่าง “ดินทราย” กับ “สารัตถะที่แท้จริงของศาสนา” ซึ่งในตัวบทกวีนิพนธ์เรื่อง “พระ” ไม่ได้ตั้งคำถามกับความเป็นกวีนิพนธ์ที่ใช้สื่อความหมาย เนื่องจากหากพิจารณาให้ดี ขบวนการประพันธ์แบบกลอนแปดที่กวีนิพนธ์เรื่องนี้ใช้นับได้ว่าเป็น “รูป” อีกรูปหนึ่งเช่นเดียวกัน หากพิจารณาว่าเนื้อหาของกวีนิพนธ์ “พระ” ส่งเสริมให้ผู้อ่านแยกแยะระหว่างตัวสื่อกับความหมายแล้ว ในระดับรูปแบบหรือกระบวนการสร้างสรรค์ของกวีนิพนธ์นี้กลับย้อนแย้งกับเนื้อหา เนื่องจากกวีพยายามใช้วรรณศิลป์หลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการเล่นคำว่า “พระ” ในวรรคแรก หรือการใช้คำปาฏิหาริย์ “ดินทรายศักดิ์สิทธิ์” ในวรรคสุดท้ายเพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านเข้าถึงเนื้อหาของกวีนิพนธ์ หากพิจารณาวรรคที่ 5 และ 6 “ให้เมตตา, ปาฏิหาริย์ ให้คนรัก/ให้หนังเหนียว, มีดหัก, ยิงฉีดย่อย” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของรูปในการลวงให้คนเชื่อปฏิบัติตาม ยิ่งทำให้เห็นถึงความคล้อยคลึงระหว่างรูป “พระ” กับรูป “กวีนิพนธ์” มากขึ้น เนื่องจากรูปทั้งสองพยายามลวงให้คนเชื่อหรือยึดถือในความคิดบางอย่างโดยเทคนิคลวงนี้นานัปการ นอกจากนี้สามารถพิจารณาได้อีกว่ารูปแบบกับเนื้อหาที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบเนียน

ไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างชัดเจน ดังจะเห็นได้จากวรรคแรกที่มีการเล่นคำ “ชื่อพระสองพระไม่เห็นพระ” ที่ไม่สามารถจะถอดความออกมาได้ง่าย เนื่องจากความซับซ้อนของคำว่า “พระ” ที่ปรากฏในตำแหน่งที่แตกต่างกันจนทำให้สิ่งที่กวีต้องการจะนำเสนอคือการแบ่งแยกระหว่าง รูปภายนอก กับ “เนื้อใน” เป็นไปไม่ได้ในตรรกะของกวีนิพนธ์เอง ลักษณะดังกล่าวเป็นความย้อนแย้งระหว่างตรรกะของเนื้อหากับตรรกะของรูปแบบ กล่าวคือ ในขณะที่กวีต้องการจะย้าให้ผู้อ่านแยกแยะระหว่าง “รูป” กับ “เนื้อใน” สิ่งที่เขา กำลังทำในระดับของการสร้างสรรค์งาน กวีนิพนธ์กลับขัดแย้งกัน เนื่องจากได้แสดงให้เห็นว่า “รูป” กับ “เนื้อใน” ย่อมไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ไม่ว่าจะเป็นความหมายของคำว่า “พระ” ที่ขึ้นอยู่กับตำแหน่งของคำในวรรคหรือการที่กวียังคงยึดติดกับ “รูป” ในการเชื่อเชิญให้ผู้อ่านเชื่อตามสิ่งที่กวีต้องการจะนำเสนอ แต่อย่างไรก็ตามการตีความตามบทกวีนิพนธ์นี้ก็ยังไม่เข้าถึงเจตจำนงของคนเข้าพระก็ได้ เป็นเพียงการเปรียบเทียบผ่านแนวคิดของตนแล้วสนับสนุนกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การเข้าพระอาจมีคุณค่ามากกว่าและแฝงด้วยสิ่งที่คนอื่นมองไม่เห็นและไม่เข้าใจ ถ้ามองเผิน ๆ อาจเพียงเป็นแค่วัตถุที่ไม่สร้างคุณค่าไม่มีประโยชน์ถ้ามองในเชิงแนวคิดของคนเล่นพระอาจเป็นนามธรรมที่แฝงอีกด้านหนึ่งด้วยศรัทธา เป็นก้าวต่อไปสู่การเข้าถึงพระพุทธศาสนาได้

แสดงให้เห็นว่าหลังโครงสร้างนิยมกับการอ่านตีความ เป็นการอ่านแบบทฤษฎีหลังโครงสร้างนิยมจึงไม่ใช่การอ่านเพื่อค้นหาความหมายที่แท้จริง และก็ไม่ใช่อ่านแบบทฤษฎีโครงสร้างนิยม/สัญวิทยาที่มีจุดอ่อนสำคัญอยู่ที่ความมีเดบอด กับความแตกต่างที่หลากหลายด้วยการลดทอนสิ่งที่ซับซ้อนมาเป็นเพียงเรื่องง่าย ๆ และแคบ ๆ ที่เรียกกันว่า “โครงสร้าง/รหัส” แต่เป็นการอ่านเพื่อหาความเป็นไปได้ของความหมายซึ่งจะต้องมีมากกว่าหนึ่งความหมาย เนื่องจากเป็นการอ่านที่เพิ่มเติมและแทนที่/สวมรอย หรือที่ Jacques Derrida เรียกว่า Supplement ในงานเรื่อง Dissemination ของเขา และเป็นการอ่านเพื่อดูกลวิธีการเขียน ดูการทำงานของภาษา การร้อยเรียงของรหัสชุดต่าง ๆ ที่ขัดแย้งกัน และต่างเป็นอิสระแก่กันแต่มาอยู่รวมกัน จนทำให้ความหมายเป็นเรื่องที่กำหนดตัดสินไม่ได้ (The Undecidability)

4. สรุป

จากการศึกษาหลังโครงสร้างนิยมกับบรรณปริวรรต ทำให้ทราบว่าหลังโครงสร้างนิยมเป็นรูปแบบของทฤษฎีทางปรัชญา เชิงทฤษฎี และวรรณกรรม ที่สร้างขึ้นจากการปฏิเสธแนวคิดของโครงสร้างนิยม ซึ่งมีมาก่อนหน้านี้ ในแนวความคิดหลังโครงสร้างนิยม มีการพัฒนามาจากแนวความคิดโครงสร้างนิยมที่ได้รับอิทธิพลจากนักภาษาศาสตร์และนักมานุษยวิทยา ที่มองว่าภาษาเป็นตัวกำหนดและควบคุมโครงสร้างความคิดและพฤติกรรมของคนและทำให้คนกระทำตามโครงสร้างทางภาษา จึงปฏิเสธแนวคิดเชิงโครงสร้างที่ว่าคำเด่นในคู่ขึ้นอยู่กับคู่รองที่ยอมจำนนและ

แทนที่จะโต้แย้งว่าการก่อตั้งความรู้ทั้งจากประสบการณ์ล้วน ๆ หรือโครงสร้างที่เป็นระบบ เป็นไปไม่ได้ เพราะประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม สภาพการศึกษา โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งเหล่านี้อาจมีอคติและการตีความผิดไป ฌาคส์ แดริดา ซึ่งเป็นนักทฤษฎีหลังโครงสร้างนิยมได้นำทฤษฎีการรื้อสร้างไปทดลองใช้ในการวิจารณ์วรรณกรรม จนได้รับความสนใจ และใช้ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีการวิเคราะห์การทำงานของคู่ตรงข้าม ในโครงสร้างลึกของความคิดและวัฒนธรรมตามทฤษฎีโครงสร้างนิยม มุ่งให้ผู้อ่านได้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลง และความซับซ้อนของความหมายที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ด้วยเหตุนี้ทฤษฎีการรื้อสร้างจึงเป็นอีกทฤษฎีหนึ่งที่สามารถนำมาใช้กับกระบวนการอ่านตีความที่จะช่วยให้ผู้อ่านได้เห็นถึงความไม่มีเสถียรภาพของภาษา มีการเปลี่ยนแปลง และความซับซ้อนของความหมาย รวมถึงสามารถตีความได้หลากหลาย โดยจะเป็นการตีความที่กว้างขวางกว่าการแสวงหาความจริงจากตัวบทนั้น

5. เอกสารอ้างอิง

- กันยาวิร์ สัทธาพงษ์. (2562). อรรถปริวรรต : การตีความปรัชญาหลังนวยุค กับพุทธปรัชญาสาราณียธรรม 6 เสริมสร้างสังคมคุณธรรม. *วารสารมหาจุฬานาครทรรณ*. 6(1), 1-16.
- กันยาวิร์ สัทธาพงษ์. (2562). การประยุกต์ใช้อรรถปริวรรตการตีความปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่เพื่อสร้างสมดุลชีวิตอย่างยั่งยืนด้วยมุมมองปรัชญาหลังนวยุค. *วารสารเซนต์จอห์น*. 22(30), 236-253.
- กิริติ บุญเจือ. (2551). “ย้อนอ่านปรัชญากังขาของมนุษยชาติ” (ช่วงวิจารณ์ระบบเครือข่าย). เล่ม 5 ในชุดปรัชญาและศาสนาเซนต์จอห์น. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม.
- กิริติ บุญเจือ. (2546). ชุดปรัชญาและศาสนาเซนต์จอห์น เล่ม 6 ปรัชญาอรรถปริวรรตของมนุษยชาติ (ช่วงพหุนิยม), กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.
- กิริติ บุญเจือ. (2546). *ปรัชญาอรรถปริวรรตของมนุษยชาติ (ช่วงพหุนิยม)*, เล่ม 6 ในชุดปรัชญาและศาสนาเซนต์จอห์น. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.
- ชัยยศ อึ้งอรุณพันธ์ และ สุภากร จันทวานิช. (2551). *ทฤษฎีสังคมวิทยา*, วารสารอาษา : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นัฐภูมิ สิงห์กุล, แนวคิดหลังโครงสร้างนิยม, ลงข้อมูลเมื่อวันศุกร์ที่ 24 มกราคม 2557. สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2565, จาก http://nattawutsingh.blogspot.com/2014/01/blog-post_5356.html.
- อรทัย เพ็ญยุระ. (2562). *ทฤษฎีตะวันตกกับการวิจารณ์วรรณกรรม*. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- ภัทรภรณ์ ช้อยศิริ. (2563). ทฤษฎีการรื้อสร้างกับการอ่านตีความ. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์*. 22(4), 329-340.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. *หลังโครงสร้างนิยม*. ลงข้อมูลวันอาทิตย์ที่ 16 พฤษภาคม 2564. สืบค้นข้อมูล เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2565, จาก [https:// th.wikipedia.org/wiki/หลังโครงสร้างนิยม](https://th.wikipedia.org/wiki/หลังโครงสร้างนิยม).
- วิทยากร เชียงกุล และ พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม. (2547), *อธิบายศัพท์ปรัชญาการเมืองและสังคม*. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- จิรัช วีระสย. (2556). *เอกสารประกอบวิชาขอบเขตและวิธีการศึกษา (9902) ปรัชญาเชิงศาสตร์ว่าด้วยมรดกทางปัญญานานาชาติ*, กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อารีรัตน์ ภิราธร และ สมหวัง แก้วสุฟอง. (2562). แนวคิดเรื่องความหลากหลายของ ฌากส์ แดร์ริดา. *วารสารปณิธาน: วารสารวิชาการด้านปรัชญาและศาสนา*. 15(1), 33-55.

การดำเนินชีวิตตามหลักอิทัปปัจจยตา Living According to Idappaccayatā Principle

เยาวลักษณ์ กุลพานิช^{1*}, พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโธ²

Yaowalug Gulphanich^{1*}, Phramaha Boonsri Nanavuddho²

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย^{1,2}

Graduate School, Mahamakut Buddhist University^{1,2}

*Corresponding Author E-mail: Yaog2500@gmail.com

Received: 11/03/2022; Revised: 22/08/2022; Accepted: 14/11/2022

DOI: 10.14456/jpv.2022.38

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง “การดำเนินชีวิตตามหลักอิทัปปัจจยตา” มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักอิทัปปัจจยตา เพื่อให้การดำเนินชีวิตสอดคล้องกับกระบวนการของธรรมชาติ มีความสมดุลและมีความสุขอย่างยั่งยืน ผลการวิเคราะห์พบว่า การดำเนินชีวิตตามหลักอิทัปปัจจยตา เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับความเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีดุลยภาพ พอเหมาะพอดีนั้น มี 2 ขั้นตอน คือ 1) รู้และเข้าใจกฎของธรรมชาติและชีวิตตาม หลักอิทัปปัจจยตา ได้แก่ หลักเหตุและผล หลักไตรลักษณ์ หลักความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันของสรรพสิ่ง และ หลักความสมดุล 2) รู้ว่าจะต้องดำเนินการอย่างไรในการดำเนินชีวิตตามหลักอิทัปปัจจยตา ประกอบด้วย 2.1) หลักเหตุและผล คือ ต้องรู้ธรรมชาติของกายใจ สืบสาวหาเหตุปัจจัยที่สัมพันธ์สืบทอดกันของกายใจและส่วนที่เกี่ยวข้อง และลงมือทำเหตุให้สอดคล้องกับผลที่ต้องการ 2.2) หลักไตรลักษณ์ คือ ไม่ประมาทต้องมี การเตรียมความพร้อมในกิจทั้งปวง 2.3) หลักความสัมพันธ์เชื่อมโยง คือ พิจารณาเหตุและผล ตลอดจนความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันระหว่างเหตุและผลของเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิต เพื่อให้สามารถหาวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างตรงจุด 2.4) หลักความสมดุล คือ ดำเนินชีวิตด้วยการเรียนรู้อยู่กับความเป็นจริง พิจารณาอิทัปปัจจยตาของสรรพสิ่งรอบตัวอย่างสม่ำเสมอ

คำสำคัญ : การดำเนินชีวิต; หลักอิทัปปัจจยตา

Abstract

The academic article “Living according to the Idappacchayatā principle” aims to present the way of living according to the Idappacchayatā principle in order to live in accordance with the process of nature for balance and sustainable happiness. The analysis found that there are two approaches to living with change in balance according to the Idappacchayatā as follows: 1) knowing and understanding the laws of nature and life according to the Idappacchayatā principle, i.e. cause and effect, The principle of the three characteristics (Tilakkana), The principle of interconnectedness of everything and the principle of balance. 2) knowing what to do to live by this principle consisting of 2.1) According to the principle of cause and effect, which is to know the nature of the mind and body, search for relate factors and act accordingly to the desired effect. 2.2) The Trinity principle is to not be careless, there must be preparation in all activities. 2.3) The relationship principle is to consider the cause, effect and relationship in order to be able to find a solution to the problem directly. 2.4) The principle of balance is to live life by learning to live with reality. Constantly contemplating the effects of the surrounding things during the practice of Vipassanā in the practice session and daily life.

Keywords: Living; Idappacchayatā

1. บทนำ

การดำเนินชีวิตของผู้คนในโลกนี้ย่อมหนีไม่พ้นผลกระทบจากเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงพลิกผันที่เกิดขึ้นตลอดเวลาในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่มีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นหลายเหตุการณ์ เช่น การเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัล และการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ซึ่งส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนที่อาศัยอยู่ในโลกใบนี้ทั้งด้านบวกและด้านลบ มนุษย์จึงจำเป็นต้องปรับตัวโดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในท่ามกลางกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงบีบคั้น ได้อย่างเป็นปกติสุข สามารถรักษาคุณภาพของชีวิตไว้ได้

การดำเนินชีวิตให้มีคุณภาพนั้นจะต้องรู้หลักคุณภาพของธรรม หมายถึง จะต้องรู้หลักการทั่วไปของธรรมชาติ คือ หลักอัมปเปจยตา ซึ่งหมายถึง ภาวะหรืออาการที่สิ่ง ๆ หนึ่งเป็นปัจจัยของอีกสิ่ง

หนึ่ง หรือความที่สิ่งต่าง ๆ เป็นเหตุเป็นปัจจัยของกันและกัน โดยมีสิ่งหนึ่งเป็น “เหตุ” ของอีกสิ่งหนึ่ง เป็น “ผล” ซึ่งเป็นหลักความจริงพื้นฐานว่า สิ่งหนึ่งสิ่งใดจะเกิดขึ้นมาลอย ๆ ไม่ได้ จะต้องมียุทธปัจจัย ส่องต่อกันมา เพื่อนำมาบูรณาการกับหลักการดำเนินชีวิต เพื่อให้มีแนวทางและหลักปฏิบัติที่พอเหมาะพอดีที่สามารถรักษาชีวิตให้มีดุลยภาพ มีความสัมพันธ์ที่พอเหมาะพอดีในการดำเนินชีวิตในทุกด้าน ทั้งด้านสุขภาพกาย สุขภาพใจ รวมถึงความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม เช่น สังคม เศรษฐกิจ เป็นต้น ด้วยเหตุดังกล่าว จึงเป็นแรงจูงใจในการศึกษาเรื่อง “การดำเนินชีวิตตามหลักอภิปรัชญา” เพื่อเสนอแนวทางในการดำเนินชีวิตให้เกิดความสมดุลภายใต้หลักอภิปรัชญาในครั้งนั้น

2. แนวคิดรูปแบบการดำเนินชีวิตของมนุษย์

รูปแบบการดำเนินชีวิต (lifestyle) หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของบุคคล โดยที่ลักษณะของพฤติกรรมต่างๆ จะเป็นตัวบ่งบอกถึงรูปแบบการดำเนินชีวิต แต่ละแบบ (Spaargaren, G. and B. VanVliet, 2000: 50-75) พฤติกรรมในการเข้าสังคม ในการบริโภค ในการหาความบันเทิง การพักผ่อนหย่อนใจใช้เวลาว่าง และการแต่งตัว ล้วนเป็นส่วนประกอบของรูปแบบการดำเนินชีวิต รูปแบบการดำเนินชีวิตจะถูกดำเนินเป็นอุปนิสัย เป็นวิธีประจำที่กระทำสิ่งต่าง ๆ (Giddens, A, 1991) รูปแบบการดำเนินชีวิต โดยทั่วไปแล้วจะบ่งบอกถึงทัศนคติ ค่านิยม และ มุมมองของแต่ละบุคคล ดังนั้น รูปแบบการดำเนินชีวิต จึงมีความหมายในเชิงของอัตตาหรือตัวตน และใช้ในการสร้างสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ประกอบกับอัตลักษณ์ของบุคคล (Ropke, I. 1999: 399-420) คำว่า “รูปแบบการดำเนินชีวิต (Lifestyle)” มีหลายคำที่ให้ความหมายใกล้เคียงหรืออาจใช้แทนกันได้ เช่น วิธีชีวิต วิธีการดำเนินชีวิต การดำรงชีวิต หรือแบบแผนการใช้ชีวิต เป็นต้น ซึ่งมีนักวิชาการได้อธิบายความหมายของรูปแบบการดำเนินชีวิตไว้ค่อนข้างหลากหลาย โดยสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้ Evans, Jamal and Foxall (2009) อธิบายว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต คือ สิ่งสะท้อนมาจาก รูปแบบของกิจกรรม (Activities) ความสนใจ (Interests) และความคิดเห็น (Opinions) โดยรูปแบบการดำเนินชีวิตมีความสำคัญในการสะท้อนความคิด และพฤติกรรมความเป็นตัวตนของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ Hoyer and MacInnin (2010) ที่กล่าวว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต คือ การแสดงออกของพฤติกรรมที่เป็นจริงของบุคคล ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปแบบของการทำกิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็น ส่วน Solomon (2015) อธิบายว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต หมายถึง รูปแบบที่สะท้อนได้จากการใช้เวลา และการใช้จ่ายของแต่ละบุคคล (सानิตย์ หนูนิล และกนกวรรณ พวงประยงค์, 2562: 179) จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกผ่านการใช้เวลาในการทำกิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็น ซึ่งในแต่ละบุคคลหรือกลุ่มคนจะมีรายละเอียดของรูปแบบในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของปัจจัยตามบริบทของสภาพแวดล้อมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลนั้น ที่สำคัญ คือ กลุ่ม สังเกต อาชีพ รายได้

วัฒนธรรม และกลุ่มชั้นทางสังคม โดยทั่วไปรูปแบบการดำเนินชีวิตจะบ่งบอกถึงทัศนคติ ค่านิยม และมุมมองของแต่ละบุคคล ดังนั้นรูปแบบการดำเนินชีวิตจึงมีความหมายในเชิงของอัตตาหรือตัวตนด้วย

3. หลักการดำเนินชีวิตของมนุษย์

เมื่อมนุษย์เกิดมาแล้วก็ต้องดำรงชีวิตอยู่ในสังคมเป็นส่วนใหญ่ หลักการดำเนินชีวิตของมนุษย์นั้นส่วนมากมักจะมีแบบแผนมาจากสังคมที่ตนเองดำรงอยู่ ซึ่งแต่ละสังคมก็มีหลักการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมและโลกทัศน์

3.1 หลักการดำเนินชีวิตของมนุษย์ขั้นพื้นฐาน

ในขั้นต้นชีวิตของมนุษย์ต้องการสิ่งที่ตนประสงค์หรือพึงพอใจ ซึ่งเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานดังนี้

3.1.1 ความต้องการทางชีววิทยา (Biological Needs) หมายถึง ความต้องการอันเกิดทางร่างกายอันเป็นความต้องการพื้นฐานที่จำเป็นที่สุด เช่น ความต้องการอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค คือ ความต้องการทางกาย

3.1.2 ความต้องการทางสังคม (Social Needs) เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ชอบอยู่กันเป็นกลุ่ม ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพื่อความอบอุ่นใจ เพื่อสงเคราะห์กันและกัน จึงมีการแต่งงานมีคู่ครอง มีบุตรสืบสกุล มีเพื่อนฝูง ตลอดจนทั้งมีมิตรประเทศเพื่อช่วยเหลือกันและกันในด้านต่าง ๆ นอกจากนี้ยังต้องการความโดดเด่น เพื่อมียศ เกียรติ อำนาจ ชื่อเสียง บริวาร อีกด้วย

3.1.3 ความต้องการทางใจ (Mental Needs) อันเป็นความต้องการอันลึกซึ้งอยู่เบื้องหลัง ความต้องการด้านอื่น ประกอบด้วย ความต้องการความอบอุ่น ความปลอดภัยและหลักประกันในชีวิต ความต้องการความดี ความสมบูรณ์ ความต้องการบรรลุจุดหมายปลายทางชีวิต ความต้องการความสุขพิเศษซึ่งเป็นความสุขที่แท้จริง ความต้องการที่พึงอันประเสริฐ อาทิเช่น พระพุทธศาสนาสอนให้เข้าใจในไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา และสอนให้บรรลุถึงพระนิพพาน เป็นต้น และความต้องการปรัชญาชีวิต (บุญมี แทนแก้ว, 2552: 28-29)

3.2 หลักการดำเนินชีวิตของมนุษย์ตามกลุ่มปรัชญา

กลุ่มปรัชญาแบ่งโลกทัศน์ของมนุษย์ออกเป็น 4 แบบ ซึ่งความเชื่อแต่ละแบบจะสะท้อนถึงพฤติกรรมในการดำรงชีวิตและหลักการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันดังนี้

3.2.1 กลุ่มจิตนิยม (Idealism) โลกทัศน์ของคนกลุ่มนี้ คือ โลกแห่งวัตถุที่เราจับต้องได้นั้นมีความสำคัญน้อยกว่าโลกนามธรรม ศักดิ์ศรีของมนุษย์อยู่ที่จิตใจมิใช่วัตถุ ปัญหาของคนและของสังคมนั้นอยู่ที่จิตใจคน ถ้าจิตใจของคนได้รับการขัดเกลาดีแล้ว ทุกสิ่งจะสงบเรียบร้อย มนุษย์มิได้เกิดมาเพื่อที่จะแสวงหาความสุขทางเนื้อหนังมังสา แต่เพื่อที่จะอยู่กับปัญญา

3.2.2 กลุ่มสสารนิยม (Materialism) โลกทัศน์ของคนกลุ่มนี้ก็คือ พระเจ้าไม่มี วัตถุเท่านั้นที่เป็นจริง ปัญหาของคนและสังคมอยู่ที่สิ่งแวดล้อม คนจะดีเองถ้ากินอิ่มนอนหลับ จิตใจคนเป็นไปตามเงื่อนไขของวัตถุ มนุษย์ไม่ควรแสวงหาอะไรนอกจากความสุขสบาย ชีวิตต้องสู้ ต้องแข่งขัน แต่ก็ควรจะมีกฎเกณฑ์และกติกาก่อนเพื่อประโยชน์ของคน

3.2.3 กลุ่มมนุษยนิยม (Humanism) โลกทัศน์ของคนกลุ่มนี้คล้ายกลุ่มสสารนิยม ต่างตรงที่กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ประนีประนอม ไม่เห็นว่าจะอะไรอย่างใดอย่างหนึ่งสำคัญที่สุด

3.2.4 กลุ่มโรแมนติก (Romantic) โลกทัศน์ของคนกลุ่มนี้ก็คือ มนุษย์ควรทำตามความรู้สึกของตน คนเราแต่ละคนมีเอกลักษณ์ของตนโดยเฉพาะที่ไม่เหมือนคนอื่น การได้แสดงออกซึ่งเอกลักษณ์ของตนเป็น สิ่งประเสริฐ สื่อในการแสดงออกก็ได้แก่ศิลปะแขนงต่าง ๆ (วิทย์ วิศทเวทย์, 2547: 74-97)

กล่าวโดยสรุป รูปแบบการดำเนินชีวิตของมนุษย์มีแบบแผนมาจากสังคมที่ตนเองดำรงอยู่ในด้านความต้องการดำเนินชีวิตขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ความต้องการทางชีววิทยา ทางสังคม และทางจิตใจ ผสมผสานกับการมีโลกทัศน์หรือความเชื่อแบบใดแบบหนึ่ง คือ จิตนิยม สสารนิยม มนุษยนิยม หรือโรแมนติก ทำให้บุคคลมีรูปแบบการดำเนินชีวิตหรือพฤติกรรมแตกต่างกันไป การเรียนรู้เกี่ยวกับหลักการดำรงชีวิตในแง่มุมที่หลากหลาย ดังกล่าวเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำความเข้าใจตนเองและบุคคลอื่น ทำให้สามารถใช้ชีวิตร่วมกันได้อย่างราบรื่นก่อให้เกิดดุลยภาพในสังคม

4. การดำเนินชีวิตในยุคการปรับเปลี่ยนฉับพลัน

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกปัจจุบันขึ้นอยู่กับ 2 ปัจจัย คือ การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้การกระจายข้อมูลข่าวสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งที่มีอยู่เดิมไปสู่สิ่งใหม่อย่างรวดเร็วฉับพลัน ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมในทุกบทบาทดังนี้

4.1 นักวิจัย ผู้เชี่ยวชาญ ผู้วางนโยบาย ผู้นำ และผู้บริหารในทุกภาคส่วนต้องปรับมุมมองใหม่

4.2 อุตสาหกรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดด การผลิตมีประสิทธิภาพสูงและด้วยการจัดสรรทรัพยากรรูปแบบใหม่ ทำให้ราคาสินค้าและบริการลดลงอย่างมาก

4.3 องค์กรเปลี่ยนวิธีคิดใหม่ จากการควบคุมไปเป็นการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในการสร้างสรรค์นวัตกรรมและการมองหาโอกาสใหม่ ทำให้เกิดการรวมพลังสร้างสิ่งใหม่

4.4 ผู้บริโภคได้รับผลิตภัณฑ์หรือบริการที่ใช้งานง่าย เข้าถึงง่าย จ่ายเงินง่ายกว่าเดิม

4.5 สังคมเปลี่ยนจากสังคมอุตสาหกรรมมาเป็นสังคมสารสนเทศเทคโนโลยีสารสนเทศตอบสนองตามความต้องการของผู้ใช้ ทำให้เกิดสภาพการทำงานแบบทุกสถานที่ทุกเวลา

4.6 ระบบเศรษฐกิจของทุกประเทศในโลกมีลักษณะการบังคับบัญชาแบบแนวราบมากขึ้น หน่วยธุรกิจจะมีขนาดเล็กลง และเชื่อมโยงกันกับหน่วยธุรกิจอื่นเป็นเครือข่าย การวางแผนและการตัดสินใจรอบคอบมากขึ้น

4.7 เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทสำคัญ มีผลให้วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองเปลี่ยนแปลงพลิกผันมีลักษณะเป็นสังคมโลกมากขึ้น ที่สำคัญคือส่งผลให้มีการพลิกผันทางศีลธรรม (Moral Disruption) โดยเฉพาะในเรื่องจริยธรรม (พุนศักดิ์ สักกทัตติยกุล, online)

ผลกระทบของการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบันก่อให้เกิดความเครียดสะสมเกินแก่ร่างกายและจิตใจ ชีวิตขาดความสมดุล ซึ่งหากมีความเครียดสะสมมากเกินไปเป็นระยะเวลานานอาจทำให้เป็นโรคซึมเศร้า ส่งผลกระทบและบั่นทอนสุขภาพของบุคคลทั้งนี้ หากมีความเครียดสะสมมากเกินไปสามารถทำให้กลายเป็นโรคซึมเศร้า ซึ่งเป็นโรคที่มีอัตราการป่วยอันดับสองของโลก จึงเป็นสิ่งที่อันตรายต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง จึงเป็นแรงจูงใจในการศึกษาหลักอิทัปปัจจยตา ซึ่งเป็นหลักการใหญ่ที่ครอบคลุมองค์รวมของสรรพสิ่ง เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้เกิดความสมดุลต่อไป

5. หลักอิทัปปัจจยตาคืออะไร

คำว่า “อิทัปปัจจยตา” มาจากการผสมกันของคำว่า “อิทะ” แปลว่า “นี้” คำว่า “ปัจจยตา” แปลว่า “เป็นปัจจัย” เมื่อรวมกัน “อิทัปปัจจยตา” จึงแปลตามรูปศัพท์ได้ว่า ภาวะที่มีอันนี้ ๆ เป็นปัจจัย สิ่งนี้จึงมีหรือเกิดขึ้น หมายถึง ทุกสิ่งมีปัจจัยแห่งการเกิดและดับ เมื่อปัจจัยแห่งการเกิดมีแก่สิ่งใด สิ่งนั้นก็เกิดขึ้นหรือมีอยู่ เมื่อไม่มีปัจจัยแก่สิ่งใด สิ่งนั้นก็ดับไม่เกิดขึ้น หรือไม่มีอยู่ อิทัปปัจจยตา ยังมีชื่อที่เรียกแทนได้อีก คือ อัมมัญญิตตา (ความตั้งอยู่ตามธรรมดา) อัมมนิยามตา (ความแน่นอนตามธรรมดา) ตถตา (เป็นอยู่อย่างนั้น) อวิตถตา (ไม่ผิดไปจากความเป็นอย่างนั้น) และอนัญญตา (ไม่เป็นไปโดยประการอื่น) (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 16, 2539: 79)

หลักอิทัปปัจจยตาเป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบก่อนตรัสรู้และเป็นเหตุปัจจัยให้ตรัสรู้ เป็นกฎที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ ดำรงอยู่อย่างธรรมดาเป็นเช่นนั้น และไม่ว่าพระพุทธเจ้าทั้งหลายจะเสด็จอุบัติขึ้นก็ตาม ไม่เสด็จอุบัติขึ้นก็ตาม ธาตุอันนั้นก็ยังคงดำรงอยู่ พระตถาคตย่อมตรัสรู้ทั่วถึงซึ่งธาตุอันนั้น พระองค์ตรัสบอก ทรงแสดงบัญญัติ แต่งตั้ง เปิดเผย จำแนกและกระทำให้ต้นพระพุทธรูปที่เป็นตัวบทแสดงหลักอิทัปปัจจยตาแยกได้เป็น 2 กระบวนการ คือ กระบวนการเกิดและกระบวนการดับ ดังนี้

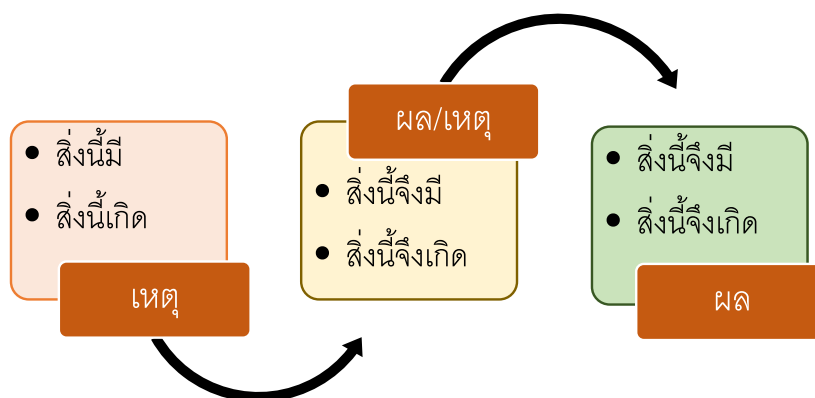

5.1 หลักอทิปปัจจยตาแสดงกระบวนการเกิด (สมุทัยวาร) แสดงตามลำดับเป็นอนุโลม
 เทียบได้กับหลักอริยสัจข้อที่ 2 คือ ทุกขสมุทัย

อิมสมึ สติ อิทํ โหติ เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี
 อิมสสุปปาทา อิทํ อุปปชติ เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น

(พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 16, 2539: 79)

ดังแสดงในภาพ 1

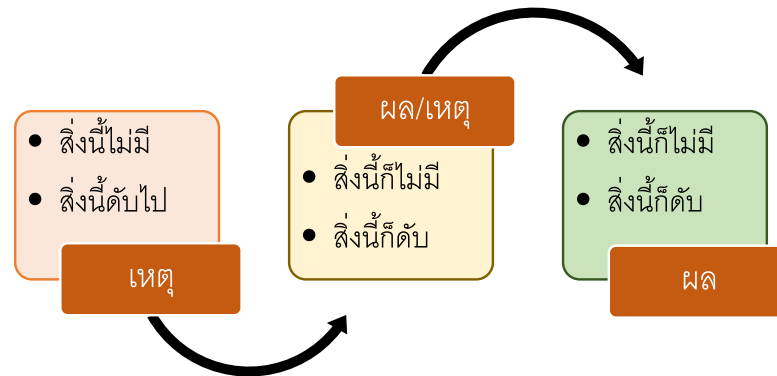
ภาพ 1 อทิปปัจจยตาแสดงกระบวนการเกิด (สมุทัยวาร)

5.2 หลักอทิปปัจจยตาแสดงกระบวนการดับ (นิโรธวาร) แสดงย้อนลำดับเป็นปฏิโลมเทียบ
 ได้กับหลักอริยสัจข้อที่ 3 คือ ทุกขนิโรธ

อิมสมึ อสติ อิทํ น โหติ เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้ก็ไม่มี
 อิมสสุ นิโรธา อิทํ นิรุชฌติ เพราะสิ่งนี้ดับไป สิ่งนี้ก็ดับ

(พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 16, 2539: 79)

ดังแสดงในภาพ 2

ภาพ 2 อิทัปปัจจยตาแสดงกระบวนการดับ (นิโรธวาร)

อิทัปปัจจยตาเป็นหลักการทางพุทธศาสนาถึงความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันระหว่างเหตุและผล เป็นระบบสัมพันธ์ที่เป็นห่วงโซ่ หมุนสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ โดยมีหลักสำคัญคือ “สรรพสิ่งล้วนแต่เป็นเหตุปัจจัย อิงอาศัยกันและกันในฐานะที่สิ่งหนึ่งเป็นสาเหตุและอีกสิ่งหนึ่งเป็นผล” เมื่อมีเหตุย่อมมีผล และเมื่อเหตุดับผลก็ดับ คือ เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้ย่อมมี เพราะความเกิดขึ้นแห่งสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้ย่อมไม่มี เพราะความดับไปแห่งสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงดับไป เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงตามเหตุปัจจัยอย่างมีระบบ ระเบียบ แบบแผน มีกฎเกณฑ์ และทิศทางที่แน่นอนตายตัว และเชื่อมโยงคำสอนทั้งปวงของพระพุทธเจ้าว่า ล้วนเป็นไปตามหลักกรรม หรือกฎของอิทัปปัจจยตาทั้งสิ้น (พุทธทาสภิกขุ, 2557: 341-349)

ยกตัวอย่างเช่น การระบาดของโรค COVID-19 มีเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดคือ ไวรัส ซึ่งพิสูจน์ยังไม่ชัดเจนว่าเป็นไวรัสในค้างคาวหรือไม่ พอคนนำมากิน ไวรัสนั้นก็เข้ามาในตัวคน ๆ ก็ติดเชื้อโรคโลกหยุดชะงักตั้งแต่ปลายปี 2562 - 2565 มีผลกระทบต่อเนื่องทั้งทางสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคมเป็นวงกว้าง เพราะเหตุปัจจัยที่ส่งต่อกันเป็นลำดับ เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้ย่อมมี เพราะความเกิดขึ้นแห่งสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น วิธีการหรือหนทางแก้ไข ก็ต้องแก้ไขที่สาเหตุโดยการศึกษาทำให้รู้ว่าสาเหตุเกิดจากไวรัส จึงศึกษาวิธีการจัดการ คือ การกำจัดโดยชุด antibody กับการป้องกันโดยวัคซีน และมาตรการป้องกันต่าง ๆ เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้ย่อมไม่มี เพราะความดับไปแห่งสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงดับไป แต่เชื้อโรคก็มีการพัฒนากลายพันธุ์ บางทีก็อาจจะป้องกันได้ไม่ทั้งหมด ดังนั้นร่างกายมนุษย์ต้องปรับสมดุลใหม่ด้วยการสร้างภูมิคุ้มกันขึ้นเพื่อสู้กับเชื้อโรคก็กลับมาสู่สมดุลใหม่ เป็นต้น

ดังนั้น หากเราเข้าใจเป็นพื้นฐานก่อนว่า เรื่องอิทัปปัจจยตานี้มีอยู่ในวัตถุปัจจัยสิ่งของรอบตัวเราทั้งหมดไม่เว้นแม้แต่ตัวเรา และสภาวะภายในเราที่เป็นนามธรรมด้วย ถ้าเราเข้าใจเรื่องความเป็นไปของสิ่งทั้งหลายว่าล้วนเป็นไปตามเหตุตามปัจจัย มีการปรุงแต่ง มีการเปลี่ยนแปลง มีการเกิดดับ มีความไม่คงทนคงที่ ไม่ถาวร ไม่มีตัวตนแท้จริง เป็นการประชุมกันของสิ่งทั้งหลาย ถ้าเรา

เข้าใจเช่นนี้นับว่าเรากำลังเดินตามรอยของการเข้าไปเห็นอิทัปปัจจยตา ซึ่งเป็นการเห็นธรรมในความหมายที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง

6. การนำหลักอิทัปปัจจยตาไปใช้ในการดำเนินชีวิต

การใช้หลักอิทัปปัจจยตาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตเพื่อให้เกิดความสมดุลและพร้อมที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางในทุกด้าน ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม และสามารถอยู่ร่วมกับความเปลี่ยนแปลงนั้นได้อย่างมีดุลยภาพ พอเหมาะพอดี มี 2 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาให้รู้และเข้าใจกฎของธรรมชาติและชีวิตตามหลักอิทัปปัจจยตา 2) การศึกษาให้รู้ว่าจะต้องดำเนินการอย่างไรในการดำเนินชีวิตตามหลักอิทัปปัจจยตา ดังนี้

ตารางที่ 1 การศึกษาหลักอิทัปปัจจยตาและการศึกษาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักอิทัปปัจจยตา

ศึกษาให้รู้หลักอิทัปปัจจยตา	ศึกษาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักอิทัปปัจจยตา (มิติกายและใจ มิติสังคม มติปัญญา)
1) หลักเหตุและผล ศึกษาและเรียนรู้ความหมายของพุทธพจน์ที่ว่า “เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้ก็ไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับไป สิ่งนี้ก็ดับ” กฎข้อแรกตามหลักอิทัปปัจจยตาแสดงว่าโลกดำเนินไปตามกระแสแห่งเหตุผล ทุกสิ่งไม่ได้เกิดขึ้นลอย ๆ โดยบังเอิญ	1) ต้องรู้ธรรมชาติของกายและจิตใจว่าคืออะไร มีองค์ประกอบปัจจัยใดบ้าง มีความเกี่ยวข้องกันอย่างไร ความต้องการตามธรรมชาติของกายของจิตมีอะไรบ้าง 2) สืบสาวหาเหตุปัจจัยที่สัมพันธ์สืบทอดกันของ กายใจและส่วนที่เกี่ยวข้อง การค้นหาด้วยวิธีดังกล่าวจะทำให้มองเห็นความเป็นจริงในขั้นต้นว่า สิ่งต่าง ๆ นั้นไม่ได้ตั้งอยู่ลอย ๆ ไม่ได้เกิดขึ้นลอย ๆ ไม่ได้ดำรงอยู่อย่างอิสระเพียงลำพัง แต่เกิดขึ้นด้วยอาศัยเหตุปัจจัยและดับไปด้วยการดับไปแห่งเหตุปัจจัย เป็นการพิจารณาในภาพหลักการรวม ซึ่งเป็นการสร้างสัมมาทิวฐิ คือ การมีปัญญาเห็นถูกต้องตามหลักความจริง 3) ลงมือทำเหตุให้สอดคล้องกับผลที่ต้องการอย่างมีเหตุผลเช่นเดียวกัน โดยยึดหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรม จริยธรรม หรือหลักอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยคำนึงถึงเหตุปัจจัยและผลที่

ศึกษาให้รู้หลักอทิปปัจจยตา	ศึกษาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักอทิปปัจจยตา (มิติกายและใจ มิติสังคม มิติปัญญา)
	จะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบถี่ถ้วนก่อนดำเนินการ และบริหารจัดการด้วยปัญญา
2) หลักไตรลักษณ์ ศึกษาหลักและเรียนรู้ ความหมายของอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาในทุก สรรพสิ่ง ซึ่งแทรกซึมอยู่ในหลักอทิปปัจจยตา แสดงให้เห็นว่า ธรรมชาติของสรรพสิ่งมี ลักษณะแปรปรวนตามกระแสแห่งเหตุปัจจัย อย่างไม่หยุดนิ่งอยู่ทุกขณะ	4) ไม่ประมาทในกิจทั้งปวง ต้องมีการเตรียม ความพร้อมเพื่อรับมือกับทุกสถานการณ์ที่จะ เกิดขึ้น การเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งใดควรคำนึงถึง ความถูกต้อง และประโยชน์แท้จริงที่จะได้รับจาก สิ่งนั้นด้วยก็จะช่วยป้องกัน หรือบรรเทาความ เสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตได้
3) หลักความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันของสรรพ สิ่ง ศึกษาหลักและเรียนรู้ว่า สิ่งต่าง ๆ ล้วนอิง อาศัยกันเกิดขึ้น เกิดขึ้นจากเหตุปัจจัย หลากหลายซับซ้อน ไม่ได้ตั้งอยู่ลอย ๆ ไม่ได้ เกิดขึ้นลอย ๆ ไม่ได้ดำรงอยู่อย่างเป็นอิสระ จากสิ่งอื่น และไม่ได้ดำรงอยู่โดยตัวเองเพียง ลำพัง	5) พิจารณาบรรดาเรื่องหรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ว่า อะไรเป็นเหตุ อะไรเป็นผล และอะไรคือ ความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันระหว่างเหตุและผล ซึ่งก็คือชีวิตของแต่ละบุคคลนั่นเอง ด้วยวิธีการนี้ จะช่วยให้เห็นปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่ กำลังเผชิญอยู่ตลอดจนปัจจัยที่เกี่ยวข้องตามจริง ซึ่งจะทำให้สามารถหาวิธีการหรือหนทางแก้ไข ปัญหานั้นได้อย่างตรงจุด โดยสร้างให้เกิดดุลย ภาพระหว่างความสัมพันธ์ที่หลากหลายของ ปัจจัยองค์ประกอบเหล่านั้นไปพร้อมกัน
4) หลักความสมดุล ศึกษาหลักและเรียนรู้ว่า หลัก อทิปปัจจยตาเป็นหลักของความสมดุล เป็นทางสายกลาง โดยเฉพาะสมดุลทางปัญญา หมายถึง การเข้าใจเหตุและผล ตรชนกั หน้าที่ต่ออริยสัจแห่งดุลยภาพองค์รวม	6) ดำเนินชีวิตด้วยการเรียนรู้อยู่กับความเป็น จริง พิจารณาอทิปปัจจยตาของสรรพสิ่งรอบตัว อย่างสม่ำเสมอ เช่น การหายใจต้องมี สติสัมปชัญญะ..ผลคือจิตใจเกิดความสงบ ซึ่งหาก สามารถทำสติสัมปชัญญะได้เป็นเวลานาน ก็ เกิดผลคือความสงบเต็มที่ เรียกว่า ความสมดุล ทำให้มีความยืดหยุ่นในการใช้ชีวิตได้ในทุก สถานการณ์ ตลอดจนต้องพร้อมในการพัฒนา เรียนรู้ไปตลอดชีวิต (Lifelong Learning)

7. สรุป

กล่าวโดยสรุป รูปแบบการดำเนินชีวิต หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกผ่านการใช้เวลาในการทำกิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็น ซึ่งแตกต่างกันขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม รูปแบบการดำเนินชีวิตจะบ่งบอกถึงทัศนคติ ค่านิยม และมุมมองของบุคคล การดำเนินชีวิตของมนุษย์นั้นมีแบบแผนมาจากสังคมที่ดำรงอยู่ประกอบด้วยความต้องการดำเนินชีวิตขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ความต้องการทางชีววิทยา ทางสังคม และทางจิตใจ ผสมผสานกับการมีโลกทัศน์หรือความเชื่อแบบใดแบบหนึ่ง คือ จิตนิยม สสารนิยม มนุษย์นิยม หรือ โรแมนติก ทำให้บุคคลมีรูปแบบการดำเนินชีวิตหรือพฤติกรรมแตกต่างกันไป การเรียนรู้เกี่ยวกับหลักการดำรงชีวิตในแง่มุมที่หลากหลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำความเข้าใจตนเองและบุคคลอื่น ทำให้สามารถใช้ชีวิตร่วมกันได้อย่างราบรื่น ก่อให้เกิดดุลยภาพในสังคม โดยเฉพาะในสังคมโลกปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างพลิกผัน โดยมีสาเหตุจากการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส โคโรนา 2019 (COVID-19)

คำว่า“อทิปปัจจยตา” แปลว่า ภาวะที่มิอันนี้ ๆ เป็นปัจจัย สิ่งนี้จึงมีหรือเกิดขึ้น หมายถึง ทุกสิ่งมีปัจจัยแห่งการเกิดและดับ เมื่อปัจจัยแห่งการเกิดมีแก่สิ่งใด สิ่งนั้นก็เกิดขึ้นหรือมีอยู่ เมื่อไม่มีปัจจัยแก่สิ่งใด สิ่งนั้นก็ไม่ได้เกิดขึ้น หรือไม่มีอยู่ หลักอทิปปัจจยตาเป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบก่อนตรัสรู้และเป็นเหตุปัจจัยให้ตรัสรู้ เป็นกฎที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติที่ครอบคลุมเหตุปัจจัยในทุกมิติในสังขารทั้งรูปธรรมและนามธรรม ทั้งฝ่ายกุศลและอกุศล บนความสัมพันธ์กันระหว่างเหตุและผล ที่สัมพันธ์กันเป็นห่วงโซ่ เป็นหลักทั่วไป เรียกว่า “หลักอทิปปัจจยตา” แสดงกระบวนการเกิดตามลำดับเป็นอนุโลม เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น และแสดงกระบวนการดับ (นิโรธวาร) แสดงย้อนลำดับเป็นปฏิโลม ความว่า เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้ก็ไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับไป สิ่งนี้ก็ดับ ดังนั้น อทิปปัจจยตา จึงหมายถึงความเป็นเหตุและผลแบบสิ่งหนึ่งอาศัยสิ่งหนึ่ง เป็นหลักการใหญ่ พิจารณากระบวนการของธรรมชาติด้วยตัวกฎหรือสภาวะล้วน ๆ ซึ่งเป็นการอธิบายตามแนวทางของเหตุผลอย่างกว้าง ๆ กลาง ๆ ในภาพรวมทั้งกระบวนการ จึงสามารถนำไปอธิบายธรรมชาติสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง

การดำเนินชีวิตตามหลักอทิปปัจจยตา เพื่อให้เกิดความสมดุลและพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงมี 2 ขั้นตอน คือ 1) รู้และเข้าใจกฎของธรรมชาติและชีวิตตามหลักอทิปปัจจยตา ได้แก่ หลักเหตุและผล หลักไตรลักษณ์ หลักความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันของสรรพสิ่ง และหลักความสมดุล 2) รู้หน้าที่ของตนว่าจะต้องดำเนินการอย่างไรในการดำเนินชีวิตตามหลักอทิปปัจจยตา ประกอบด้วย 2.1) หลักเหตุและผล คือ ต้องรู้ธรรมชาติของกายใจ สืบสาวหาเหตุปัจจัยที่สัมพันธ์สืบทอดกันของกายใจและส่วนที่เกี่ยวข้อง และลงมือทำเหตุให้สอดคล้องกับผลที่ต้องการ 2.2) หลักไตรลักษณ์ คือ ไม่ประมาทต้องมีการเตรียมความพร้อมในกิจทั้งปวง 2.3) หลักความสัมพันธ์เชื่อมโยง คือ พิจารณาเหตุ

และผล ตลอดจนความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันระหว่างเหตุและผลของเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิต เพื่อให้สามารถหาวิธีการแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุด 2.4) หลักความสมดุล คือ ดำเนินชีวิตด้วยการเรียนรู้อยู่กับความเป็นจริง พิจารณาข้อเท็จจริงของสรรพสิ่งรอบตัวอย่างสม่ำเสมอ โดยต้องปรับตัวให้รวดเร็ว และมีความยืดหยุ่นในการใช้ชีวิตได้ในทุกสถานการณ์ ตลอดจนต้องพร้อมในการพัฒนาเรียนรู้ไปตลอดชีวิต (Lifelong Learning)

8. เอกสารอ้างอิง

- บุญมี แท่นแก้ว. (2552). *จริยธรรมกับชีวิต*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- พุทธทาสภิกขุ. (2557). *อิทัปปัจจยตา*, พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: ธรรมทานมูลนิธิ.
- พูนศักดิ์ สักกทัตติยะกุล. (2564). *ผลกระทบของเทคโนโลยี*.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*, พิมพ์ครั้งที่ 32. กรุงเทพฯ: เอส.อาร์. พรินติ้งแมส โปรดักส์.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. โรงพิมพ์มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- วิทย์ วิศทเวทย์. (2547). *ปรัชญาทั่วไป*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- सानิตย์ หนูนิล และกนกวรรณ พวงประยงค์. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนรุ่นใหม่ในชนบทไทย. *วารสารพัฒนาสังคม*. 21 (2), 179.
- อดุลย์ จาตุรงค์กุล และดลยา จาตุรงค์กุล. (2550). *พฤติกรรมผู้บริโภค*, พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity: self and society in the late modern age*. Retrieved March 11, 2022, from https://books.google.co.th/books/about/Modernity_and_Self_identity.html?id=Jujn_YrD6DsC&redir_esc=y
- Ropke, I. (1999). The Dynamics of Willingness to Consume. *Ecological Economics*, 32, 399-420.
- Spaargaren, G. and B. VanVlie. (2000). Lifestyle, Consumption and the Environment: The Ecological Modernisation of Domestic Consumption. *Environmental Politics*. 9 (1), 1-16.

ความตายในมุมมอง 4 ศาสนา Death in 4 Religious Perspectives

พระมหาคมคาย สิริบุญโญ สิงห์ทอง¹, พระสุชาติ เชื้อรุ่ง^{2*}, พระมหาไพฑูรย์ นิवास³
Phramaha Komkai Siribhunno Singtong¹, Phra Suchart Chuearung^{2*},
Phramaha Phaithun Niwat³

วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย¹, นักวิชาการอิสระ^{2*,3}
Roi-et Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University¹,
Independent Researchers^{2*,3}

*Corresponding Author Email: suchartbp@hotmail.com

Received: 29/04/2022; Revised: 22/08/2022; Accepted: 14/11/2022

DOI: 10.14456/jpv.2022.39

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความตายในมุมมอง 4 ศาสนา คำว่าตาย ถูกบัญญัติขึ้นมาเพื่อใช้เรียกสภาพหรืออาการที่แสดงถึงความสิ้นสุดหรือดับลงของสิ่งต่างๆ ความตายเป็นกฎธรรมชาติเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งของสิ่งมีชีวิตที่จะต้องเผชิญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สิ่งมีชีวิตที่เรียกกันว่ามนุษย์มักมีคำถามเกี่ยวกับความตาย เช่น ทำไมคนเราต้องตาย หลังจากตายแล้วไปไหน มนุษย์ในยุคก่อนจึงพยายามที่จะแสวงหาคำตอบเพื่อให้ได้คำตอบเหล่านั้น จนกระทั่งมนุษย์ได้ค้นพบเรื่องของศาสนา คำตอบชีวิตหลังความตายก็ได้รับการไขกระจ่างขึ้นมา ชีวิตหลังความตายในมุมมองของทุกศาสนามีการแบ่งชีวิตแบ่งออกได้ 2 อย่าง คือ กายกับจิต ความตายเป็นเพียงแค่การแตกสลายของ (กาย) ธาตุ 4 ดิน น้ำ ลม ไฟ แต่หากดวงวิญญาณ (จิต) ยังคงเป็นอมตะไม่มีวันตาย วิญญาณที่เคยอาศัยอยู่ในกาย (รูป) ได้ออกจากกายเพื่อเข้าสู่สภาวะของการเกิดใหม่หรือต้องเผชิญเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายต่อไป คติความเชื่อในเรื่องของชีวิตก่อนตายหรือหลังตายในมุมศาสนาแต่ละศาสนาก็จะมีวิธีการสอนที่แตกต่างกันจุดประสงค์ก็เพื่อให้ศาสนิกชนในแต่ละศาสนาเชื่อว่าชีวิตก่อนหรือหลังความตายมีลักษณะอย่างไร ภูมิของวิญญาณเป็นอย่างไร ควรมีหลักปฏิบัติอย่างไร ในแต่ละศาสนาก็จะมีหลักการสอนและวิธีปฏิบัติในรูปแบบของการทำความดี เพื่อเป็นการมุ่งหวังว่าชีวิตของศาสนิกชนตนเองเมื่อตายไปแล้วดวงวิญญาณก็จะไปสู่ภพที่ดีตามคำสอนของแต่ละศาสนา

คำสำคัญ: ความตาย; นิพพาน; โมक्षะ; ชีวิตนิรันดร์

Abstract

The academic article aims to analysis **the** Death in 4 Religious Perspectives. The word death was coined to refer to a condition or symptom that represents the end or cessation of things. Death as a natural law is one of the processes that all living things must inevitably face. The so-called human beings often have questions about death for example, why do we have to die? Where did you go after death? Humans in ancient times tried to seek answers to obtain those answers until humans discovered the subject of religion the answer to life after death was cleared. Life after death in every corner of religion is divided into two types of life, namely physical and mental. Death is only the disintegration of the (body) four elements, earth, water, air, fire, but if the soul remains immortal, it will never die. The souls that once resided in the body (form) have left the body to enter a state of rebirth or continue to face the afterlife. Beliefs about life before death or after death in different religions have different teaching methods, the purpose of which is to make believers in each religion believe that life before or after death has characteristics. How what is the realm of the spirit? What should be the principles of practice? Each religion has its own teachings and practices in the form of good deeds. In order to hope for the life of one's own religion, after death the soul will go to a good world according to the teachings of each religion.

Keywords: Death; Nirvana; Head; Eternal life

1. บทนำ

ความตาย (Death) เป็นสิ่งที่สิ่งมีชีวิตทุกตัวต้องประสบพบเจอ โดยเฉพาะมนุษย์เป็นสิ่งที่มีความรู้มีโอกาสได้เรียนรู้ในเรื่องของความตาย มนุษย์มักมีคำถามตามมาเกี่ยวกับความตาย เช่น ทำไมคนเราต้องตาย หลังจากตายแล้วไปไหน ระหว่างความตายเป็นอย่างไร คำถามเหล่านี้อยู่ในความคิดของมนุษย์มาอย่างยาวนาน มนุษย์ในยุคแรกพยายามที่จะหาคำตอบว่าตายแล้วไปไหน เป็นคำถามที่มนุษย์ในยุคนี้พยายามที่จะแสวงหาคำตอบเพื่อให้ได้คำตอบนั้น ซึ่งเป็นที่ทราบกันว่าไม่มีใครที่จะสามารถรู้คำตอบที่แท้จริงในเรื่องนี้ได้ นอกเสียจากคนที่เคยตายไปแล้ว และพินกลับมามีชีวิต ความจริงนี้เท่านั้น ชีวิตหลังความตายจึงเป็นกลายเป็นปริศนาที่ไม่มีใครสามารถให้คำตอบที่แท้จริงและอธิบายได้ว่าโลกหลังความตายของมนุษย์มีหน้าตาเป็นอย่างไร จวบจนกระทั่งมนุษย์ได้ค้นพบใน

เรื่องของศาสนา คำตอบชีวิตหลังความตายก็ได้รับการไขกระจ่างจากผู้ค้นพบและถ่ายทอดเรื่องราวเหล่านั้นไปสู่ผู้มีความศรัทธา จวบจนกระทั่งความเชื่อเหล่านั้นกลายเป็นชุดความจริงที่ถูกถ่ายทอดสืบต่อกันมา ความเชื่อในเรื่องของความตายถึงแม้มนุษย์จะไม่รู้คำตอบในเรื่องนี้แต่เมื่ออ้างถึงหลักเหตุผลหรือหลักความเชื่อของแต่ละศาสนาก็จะได้คำตอบในเรื่องของความตายที่มีความคล้ายคลึงกันไม่มากนัก

ในงานบทความนี้จะได้ศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับความตาย ชีวิตหลังความตาย เป้าหมายแห่งชีวิตก่อนตายในแง่ของศาสนา ซึ่งจะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับแนวความคิดในเรื่องความตายในมุมมองของ 4 ศาสนา คือ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ศาสนาฮินดู เพื่อต้องการอยากจะทราบประเด็นเกี่ยวกับความเชื่อ เป้าหมาย ชีวิตก่อนและหลังความตาย ในมุมมองของหลักคำสอนในแต่ละศาสนา เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมผู้คนในสังคมที่เคยมีมุมมองเกี่ยวกับเรื่องความตายเป็นสิ่งที่ไกลตัวและเป็นสิ่งที่ไม่ควรคิดถึงในการดำเนินชีวิต แต่ถ้าหากทุกคนได้ทราบเกี่ยวกับความตายในมุมมองของศาสนาอย่างถูกต้องก็อาจจะทำให้ทุกคนกล้าที่จะเผชิญในความตายได้ทุกเวลา

2. ความหมายของคำว่า ความตาย

คำว่า “ความตาย” เป็นคำในภาษาไทย ซึ่งหมายถึงการสิ้นใจ สิ้นชีวิต ไม่เพนอยู่ต่อไป สันสภาพของการมีชีวิตเคลื่อนไหวไม่ได้ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 435) “มรณะ” ซึ่งแปลตรงตัวว่า ความตาย, การตาย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2556: 298) แต่เมื่อกล่าวถึงความตายที่มีผลในทางดานกฎหมายมี 2 ลักษณะคือ

1. ตายธรรมดา คือ ตายจริงๆ สันสภาพบุคคลถาวรตลอดไป
2. ตายโดยคำสั่งศาลว่าเป็นคนสาบสูญ คือสภาพการของบุคคลที่ได้จากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ของตน โดยไม่มีใครทราบว่าเป็นตายรายด้อย่างไร เป็นระยะเวลาตามธรรมดาหาปีผานผ่านไปแลวสองป และเมื่อผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการร้องขอต่อศาล ศาลได้สั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญ ซึ่งการเป็นคนสาบสูญนี้กฎหมายถือว่าบุคคลนั้นได้ถึงแก่อความตายไปแล้ว (ชัยสิทธิ์ ทรายูธรรม, ไม่ระบุปีที่พิมพ์)

ในทัศนะของนักวิชาการต่างได้ให้นิยามความหมายของคำว่า ความตาย ดังต่อไปนี้

สมทบ สุวรรณสุทธิ ได้ให้ความหมายการตายทางดานกฎหมายไว้ดังนี้ สภาพบุคคลของมนุษย์ ที่บุคคลธรรมดา ยอมสิ้นสุดลงขณะที่มนุษย์ผู้นั้นถึงแก่อความตาย ดังมาตรา 15 วรรคต้น แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติไว้ชัดแจ้งว่า “สภาพบุคคล...สิ้นสุดลงเมื่อตาย”

กล่าวคือ ผู้ที่ตายแล้วเช่นเดียวกับผู้ที่ยังไม่ได้ปฏิสนธิในครรภ์มารดา ย่อมไม่มีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย (สมทบ สุวรรณสุทธิ, 2502: 12)

ศาสตราจารย์นายแพทย์ กัมมัต พันธ์จินดา ได้แสดงทัศนะความตายไว้ว่า การตายหมายถึงการสิ้นสุดของการทำงานของร่างกาย ซึ่งในการปฏิบัติได้แก่ การที่คนหยุดหายใจและหัวใจหยุดเต้น แต่ในปัจจุบันวิทยาศาสตร์การแพทย์เจริญก้าวหน้าไปมาก ทำให้สามารถใช้เครื่องช่วยหายใจและใช้ยาต่างๆ กระตุ้นให้หัวใจทำงานไปได้ระยะหนึ่งโดยที่สมอง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการควบคุมสติสัมปชัญญะ ความรู้สึกนึกคิดต่างๆ ได้หยุดการทำงานไปแล้ว และไม่สามารถทำให้ฟื้นคืนสติได้ ดังนั้นจึงได้มีแนวคิดในการพิจารณาการตาย โดยอาศัยการหยุดการทำงานโดยสิ้นเชิง หรือการตายของสมอง เป็นอีกแนวทางในการตัดสินการตาย (กัมมัต พันธ์จินดา, 2539: 22-23)

ว.วชิรเมธี ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับความตายเอาไว้ว่า ความตายเป็นฉากสุดท้ายของชีวิตมนุษย์และสรรพสัตว์ ความตายเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา และความตายไม่ใช่ส่วนหนึ่งที่แยกออกไปต่างหากจากการมีชีวิต เพราะทันทีที่เราถือปฏิสนธิในครรภ์มารดา กระบวนการเกิดและเติบโตที่ดำเนินต่อมานั้นเองก็คือการย่างก้าวเข้าหาความตาย หากกล่าวอย่างถึงที่สุด ชีวิตกับความตายจึงเป็นของคู่กัน ความตายอยู่ในชีวิตและชีวิตก็อยู่ในความตาย (ว.วชิรเมธี, 2559: 4)

สรุปได้ว่าความหมาย หรือคำนิยามของความตาย เป็นที่ทราบกันดีในทัศนะของผู้รู้ตามความหมายแล้ว คำว่า ความตาย มักจะถูกบัญญัติขึ้นมาเพื่อใช้เรียกสภาพหรืออาการที่แสดงถึงความสิ้นสุดหรือดับลงของสิ่งต่างๆ แต่เมื่อกล่าวถึงความหมายของคำว่า ความตาย ที่กล่าวถึงเฉพาะมนุษย์ เป็นที่ทราบกันดีว่าเมื่อใดที่ชีวิตของบุคคลนั้นได้สิ้นสุดลงเรียกกันว่า บุคคลนั้นถึงแก่ความตาย ในมุมมองของพุทธศาสนาความตายเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งของสิ่งมีชีวิตที่จะต้องเผชิญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

3. มุมมองความตายในทัศนะของศาสนา

ศาสนาเกือบทุกศาสนามีทัศนะต่อชีวิตของมนุษย์ที่เรียกว่า ทวินิยม (Dualism) ซึ่งจะมีการแบ่งชีวิตแบ่งออกได้ 2 อย่างด้วยกันคือ กายกับจิต หรือ รูปกับนาม โดยสอดคล้องกับความในเรื่องเชื่อความตายที่กล่าวว่า ความตายเป็นเพียงแค่การแตกสลายของธาตุ (กาย) 4 ดิน น้ำ ลม ไฟแต่หากดวงวิญญาณ (จิต) ยังคงเป็นอมตะไม่มีวันตายวิญญาณที่เคยอาศัยอยู่ในกาย (รูป) ก็ได้ออกจากกายเพื่อเข้าสู่สภาวะของการเกิดใหม่หรือต้องเผชิญเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายต่อไป คติความเชื่อในเรื่องของชีวิตก่อนตายหรือหลังตายในแต่ละศาสนาก็จะมีรูปแบบการสั่งสอนที่แตกต่างกันโดยจุดประสงค์เพื่อให้ศาสนิกชนเชื่อว่าชีวิตก่อนหรือหลังความตายมีลักษณะอย่างไร กฎุมิของวิญญาณเป็นอย่างไร มีหลักปฏิบัติอย่างไร โดยแต่ละศาสนาก็จะมีหลักการสอนและวิธีปฏิบัติใน

รูปแบบของความดี เพื่อเป็นการมุ่งหวังว่าชีวิตของศาสนิกชนของตนเองเมื่อตายไปแล้วดวงวิญญาณก็จะไปสู่ภพที่ดีตามคำสอนของแต่ละศาสนา

ความเชื่อในเรื่องวิญญาณ (จิต) (ชีวิตหลังความตาย) ในศาสนาต่างๆ สามารถแบ่งประเภทกลุ่มศาสนาได้ 2 ประเภท ดังนี้

1. ศาสนาประเภทเทวนิยม (Theism) เป็นศาสนาที่มีความเคารพในพระเจ้าเชื่อว่าเทพเจ้าเป็นผู้ยิ่งใหญ่สูงสุดเหนือกว่าเทพทุกองค์ พระองค์เป็นผู้สร้างโลกและสรรพสิ่งทั้งหลาย พระองค์สามารถติดต่อมนุษย์โดยผ่านศาสดาพยากรณ์หลายองค์ พระองค์มีอำนาจในการดลบันดาลทุกอย่างให้เป็นไปตามประสงค์ของพระองค์ แต่เมื่อกล่าวถึงวิธีการสอนชีวิตก่อนตายศาสนาเทวนิยมก็จะมีหลักคำสอนที่มีเป้าหมายมุ่งเน้นให้ศาสนิกชนพากันทำความดีละเว้นความชั่วเพื่อการเข้าถึงความสุขนิรันดร์ในโลกหน้าหลังจากเสียชีวิต โดยมีพระผู้เป็นเจ้าคอยที่จะตัดสินความดีความชั่วของมนุษย์ด้วยพระองค์เอง

2. ศาสนาประเภทอเทวนิยม (Atheism) คือศาสนาที่ปฏิเสธอำนาจของพระเจ้าหรืออำนาจความศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย พร้อมทั้งปฏิเสธความไม่มีอยู่จริงของพระเจ้า รวมทั้งมีความเชื่อว่าโลกและสรรพสิ่งเกิดขึ้นเองตามกฎของธรรมชาติ มนุษย์เป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตของตนเองทุกสิ่งทุกอย่างล้วนเป็นไปตามเหตุปัจจัย พร้อมทั้งไม่ได้ให้ความสำคัญกับปัญหาของชีวิตหลังความตายเชื่อว่าทุกมนุษย์ทุกคนมีกรรมเป็นของตนเอง ใครทำกรรมดีก็จะได้รับผลของกรรมดีใครทำกรรมชั่วก็จะได้รับกรรมชั่ว ในหลักคำสอนเมื่อมีชีวิตอยู่ก็ให้เร่งทำความดีให้มากและงดเว้นจากความชั่วเพราะเมื่อจากโลกนี้ไปก็มีแต่กรรมดีและกรรมชั่วที่ตนเองทำไว้ติดตามตัวไปไม่มีใครที่จะสามารถแก้ไขกรรมเหล่านั้นได้ ทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นความสำเร็จล้วนแต่ไม่ได้มาจากการอ้อนวอนร้องขอจากพระเจ้า

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าศาสนาทั้ง 2 ประเภท มีความแตกต่างในความเชื่อที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนอันเป็นเหตุทำให้ศาสนิกชนของทั้งสองประเภทย่อมมีแนวความเชื่อในเรื่องของความตายที่ต่างกันออกไป ศิลป์ชัย เชาว์เจริญรัตน์ กล่าวไว้ว่า โดยพื้นฐานของศาสนาบรรพกาลที่มีอยู่ทั่วโลก ตั้งแต่ดึกดำบรรพ์นั้นเชื่อในแบบตายแล้ววิญญาณวนเวียนอยู่ทั่วไป ทุกศาสนาที่ยังมีชีวิตอยู่เห็นตรงกันว่าชีวิตไม่ได้สิ้นสุดที่การตายทางร่างกาย แต่ยังคงดำรงอยู่ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งอย่างแน่นอน (ศิลป์ชัย เชาว์เจริญรัตน์, 2558: 226-228) ศาสนาใหญ่ๆ คือ คริสต์ อิสลาม พราหมณ์-ฮินดู และพุทธศาสนา เห็นตรงกันว่า ทุกชีวิตที่เกิดขึ้นดำรงอยู่และดับไปจากโลกนี้ โดยมีเหตุหรือปัจจัย ไม่มีชีวิตใดเกิดขึ้นเองยกเว้นพระเป็นเจ้าตามหลักของศาสนาเทวนิยม และสภาพความเป็นจริง หลังจากมีชีวิตเกิดขึ้นบนโลกใบนี้แล้ว ทุกชีวิตจะต้องประสบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ก็คือ แก่ เจ็บ ตาย (อดิศักดิ์ ทองบุญ, 2559: 9)

ผู้เขียนจึงขอเสนอทัศนะความเชื่อในเรื่องของความตายในศาสนาหลักทั้ง 4 ศาสนามาขยายประเด็นดังต่อไปนี้

4. ทัศนะความตายในทางพระพุทธศาสนา

ในพระไตรปิฎกกล่าวถึงความตายไว้ว่า การตาย หรือมรณ หมายถึงความสิ้นสุดของชีวิต หรือการตาย คืออาการที่ชั้น 5 (รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ) แตกสลายการทอดทิ้งร่างกาย ความขาดสูญแห่งชีวิตินทรีย์ การที่ชีวิตสูญสิ้น หรือความสิ้นไป ความเสื่อมไป ความแตกแห่งชั้น ความทำลายไป ความไม่เที่ยง ความหายไปแห่งธรรมเหล่านั้น อันใดนี้เรียกว่ามรณะ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2537; ที.ม. (ไทย) 10/390/325.) การตายในพระพุทธศาสนาจำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. กาลมรณะ คือ การตายตามกาลเวลา หรือความตายที่ถึงเวลา มีอยู่ 3 ประเภท คือ (1) ตายเพราะหมดบุญ (2) ตายเพราะหมดอายุขัย (3) ตายเพราะหมดทั้งบุญและอายุ

2. อากาลมรณะ คือ การตายที่ยังไม่ถึงเวลาที่จะต้องตาย

พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ, 2521: 236 พระพุทธศาสนายังจำแนกสาเหตุของการตายไว้ 4 ประการ คือ

- (1) อายุขัย หมดอายุ
- (2) กรรมขัย หมดกรรม
- (3) อุภยขัย หมดอายุและกรรม
- (4) อุปปัจเจกกรรมขัย มีเหตุหรือกรรมอย่างอื่นมาตัดรอน

สาเหตุการตายในลักษณะต่างๆ ในทางพระพุทธศาสนาก็จะพบได้ว่าเนื่องด้วยกรรม อำนาจของผลกุศลกรรมและอกุศลกรรมของแต่ละบุคคลที่ได้สร้างไว้เมื่อถึงคราวที่ผลกรรมนั้นให้ผล ก็ย่อมทำให้เป็นไปในลักษณะต่างๆ อาจได้รับกรรมหนักบ้าง เบาบ้างมีอายุยืนบ้าง อายุสั้นบ้าง ตามกรรมที่ได้กระทำไว้ ในพระไตรปิฎกกล่าวไว้ว่า ดูกรมานพ สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตนเป็นทายาทแห่งกรรมมีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวและประณีตได้ (ม.ม. (ไทย) 17/745/152.) ในเรื่องของกรรมมีผู้ให้ความหมายของ กรรม กล่าวไว้ว่า กรรม กล่าวคือ 1) การกระทำ และ 2) กรรม คือ เจตนา (พระพรหมโมลี, 2545: 65) กรรม คือ การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาของคนที่ยังมีกิเลส ซึ่งยังมีการให้ผล แบ่งออกได้เป็น 3 ทาง คือ กายกรรม (การกระทำทางกาย) วจีกรรม (การกระทำทางวาจา-พูด) และมโนกรรม (การกระทำทางใจ-ความคิด) กรรมทั้ง 3 มีทั้งฝ่ายดีและฝ่ายชั่ว (บรรจบ บรรณรุจิ, 2538: 76) นั้นแสดงให้เห็นได้ว่า

กรรม คือการกระทำของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย การกระทำเป็นค่ากลางๆ ไม่ได้บอกถึงดี หรือชั่ว เป็นเพียงพฤติกรรมที่มนุษย์แสดงออกมา แต่เมื่อมีการแยกประเภทแล้วทำให้มองเห็นพฤติกรรมหรือ การกระทำว่าดีหรือไม่ดี เรียกการกระทำทั้งหมดเป็นผลผลิตของมนุษย์ ในทางพระพุทธศาสนาสรุป เกณฑ์การวินิจฉัยกรรมไม่ว่าจะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่ว ไว้ 2 ประการคือ

1. พิจารณามูลเหตุของการกระทำว่ากรรมนั้นเกิดจากเจตนาเช่นใด ถ้าเกิดจากเจตนาที่มี กุศลมูล คืออโลภะ โทสะ โมหะ กรรมนั้นดี จัดเป็นกุศลกรรม ถ้าเกิดจากเจตนาไม่มีอกุศลมูลคือ โภคะ โทสะ โมหะ กรรมนั้นไม่ดีจัดเป็นอกุศลกรรม

2. พิจารณาผลลัพธ์หรือวิบากของกรรมนั้น คือกรรมใดทำไปแล้วก่อให้เกิดความเดือดร้อน ใจภายหลัง กรรมนั้นไม่ดี ส่วนกำไรทำไปแล้วไม่เดือดร้อนใจภายหลัง นั่นคือกรรมดี

หน้าที่ของกรรมที่ส่งผลต่อการปรากฏการณ์ต่างๆ ของชีวิตทั้งในภพนี้และภพหน้า ได้กำหนดหน้าที่ไว้ 4 อย่างคือ

1. ชนกรรม คือ กรรมมีหน้าที่ยังวิบากให้เกิด สัตว์โลกทั้งปวงย่อมเกิดด้วยอำนาจของชนก กรรม แต่ละชาติที่เกิดภายใต้กฎแห่งชนกรรมเป็นพนักงานตกแต่งให้เกิดทั้งหมด

2. อุปัตถัมภกรรม คือ กรรมมีหน้าที่อุปถัมภ์ค้ำชูกรรมอื่นเป็นกรรมที่เข้าไปอุปถัมภ์กรรม ของสัตว์ ที่เกิดแล้ว เมื่ออำนาจของชนกรรมนำปฏิสนธิแล้วอุปถัมภกรรมก็เข้าทำหน้าที่อุปถัมภ์ให้ ได้รับทุกข์หรือสุขหรืออกุศลกรรมหรือกุศลกรรมให้มีพลังมากยิ่งขึ้น

3. อุปปีฬกรรม คือ กรรมมีหน้าที่เบียดเบียนกรรมอื่นเข้าไปทำร้ายหรือบีบคั้นกรรมอื่นที่มี สภาพตรงกันข้าม ซึ่งมีทั้งฝ่ายกุศลและฝ่ายอกุศล เป็นผลให้กรรมฝ่ายตรงกันข้ามอ่อนกำลังลงเสื่อมลง

4. อุปฆาตกรรม หรืออุปทณตกรรม คือ มีหน้าที่เข้าไปตัดรอนกรรมอื่นที่มีสภาพตรงกัน ข้ามได้อย่างเด็ดขาดและรวดเร็วเป็นปัจจุบันทันด่วนยิ่งกว่าอุปปีฬกรรม ซึ่งมีทั้งฝ่ายกุศลและอกุศล เป็นผลให้เจ้าของกรรมได้รับผลทันทีทันใด

กรรมทั้ง 4 ประเภท ที่กล่าวมาเป็นกรรมที่ให้ผลตามหน้าที่ หากกรรมที่กระทำไปนั้นมีทั้งดี และไม่ดี กรรมเหล่านั้นก็จะทำหน้าที่ให้ผลเกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์ให้มีการดำเนินชีวิตไปตามกฎ แห่งกรรม มนุษย์และสัตว์ทั้งหลายจึงมีกรรมเป็นของตนเอง กรรมทุกอย่างต้องอาศัยเจตนาเป็น ตัวกำหนดการกระทำ ซึ่งในการมีเจตนาจะต้องถูกปรุงแต่งด้วยกิเลสต่างๆ ที่เป็นทั้งกรรมดีและกรรม ไม่ดี มนุษย์ทุกคนก็จะแสดงเจตนาการเหล่านั้นผ่านการกระทำกรรมทาง ทางกาย ทางวาจา และทาง ใจ ทั้ง 3 ทาง ที่เรียกว่าเป็นทั้งกรรมฝ่ายกุศล และกรรมฝ่ายอกุศล กล่าวคือ ทั้งทางดี และ ทางชั่ว จึง เรียกว่าเป็นการสร้างกรรมขึ้นทั้งนั้น เมื่อมนุษย์กระทำความใดก็ตามที่กล่าวมาก็ย่อมได้รับผลของ กรรม เพราะนั่นคือเป็นกฎแห่งเหตุและผล ซึ่งเมื่อบุคคลกระทำความเช่นใดก็ย่อมได้รับผลของกรรม เช่นนั้น เรียกอีกอย่างว่า “กฎแห่งกรรม”

พระพุทธศาสนามีการวางเป้าหมายแห่งชีวิตไว้ 3 ระดับ ได้แก่

1. เป้าหมายขั้นต้น คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน (ทิฐฐัมมิกัตถะ) หรือ ประโยชน์สุขที่มองเห็นกันในชาตินี้ หลักปฏิบัติเพื่อบรรลุผลตามเป้าหมายขั้นต้นเช่น 1) ขยันหมั่นเพียรทำงานหาทรัพย์ในทางที่ชอบ 2) รู้จักเก็บรักษาและใช้จ่ายทรัพย์ให้เกิดประโยชน์ที่สุด 3) รู้จักคบเพื่อนที่ดี 4) มีความเป็นอยู่ อย่างเหมาะสมและพอเพียง

2. เป้าหมายชั้นกลาง คือ ประโยชน์ภายใน (สัมปรายิกัตถะ) หรือประโยชน์ที่สูงขึ้นไป หลักปฏิบัติเพื่อบรรลุผลตามเป้าหมายชั้นกลาง เช่น 1) มีศรัทธาในพระรัตนตรัยเชื่อกฎแห่ง กรรม 2) มีศีล 3) มีภาวเสยสละ 4) มีปัญญานอกจากนี้ยังมีหมวดธรรมที่ควรละ 10 ประการเรียกว่า อกุศลกรรมบถ 10 และที่ควรปฏิบัติ 10 ประการเรียกว่า กุศลกรรมบถ 10

3. เป้าหมายขั้นสูงคือประโยชน์สูงสุดของชีวิต (ปรมาตถะ) ได้แก่ นิพพาน หมายถึงการดับกิเลสและกองทุกข์ซึ่งมี 2 ลักษณะ คือลักษณะที่ดับกิเลสและกองทุกข์ได้หมดขณะที่มีชั้น 5 หรือมีชีวิตอยู่ เรียกว่า สอุปาทิเสสนิพพาน (ดับกิเลสมีเบญจขันธ์เหลือ) และลักษณะที่ดับกิเลสและดับขันธ์ 5 เรียกว่า อนุปาทิเสสนิพพาน (ดับกิเลสไม่มีเบญจขันธ์เหลือ) และไม่กลับมาเกิดอีกต่อไปเป็นการดับ เรียกว่า ปรีนิพพาน

นิพพาน เป็นเป้าหมายสูงสุดในบันปลายแห่งชีวิตของศาสนิกชนชาวพุทธศาสนา ในพระไตรปิฎกกล่าวถึงนิพพานว่า ปฏิปทาทางสายกลางนั้น ที่ตถาคตได้ตรัสรู้แล้ว ด้วยปัญญาอันยิ่ง ทำดวงตาให้เกิด ทำญาณได้เกิด ย่อมเป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความ ตรัสรู้ เพื่อ นิพพาน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2537; วิ.มหา. (ไทย) 6/45/14.) โดยหลักปฏิบัติเพื่อการบรรลุแห่งมรรคผลนิพพาน ได้แก่ มรรคมิองค์ 8 หรือทางสายกลาง ได้แก่ เห็นชอบ ดำริชอบ เจรจาชอบ กระทำชอบ เลี้ยงชีพชอบ พยายามชอบระลึกชอบ และตั้งจิตมั่นชอบ เป็นหนทางที่นำพาสู่สุดติภพออย่างแท้จริง และอาจถึงขั้นสั่งสมภาวะจิตของตนเองเพื่อให้หลุดพ้นในภพชาตินี้ หรืออาจสั่งสมเพื่อพัฒนาภาวะจิตของตนเองต่อไปในภพภูมิถัดไปจนสามารถล่วงพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดได้

สรุปได้ว่า พุทธศาสนาเชื่อว่าสัตว์ทั้งหลายมีชีวิตมีอยู่เพราะอาศัยปัจจัยต่าง ๆ มาประกอบกัน อย่างเหมาะสมกล่าวคือ ชั้น 5 ที่ประกอบไปด้วย รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ซึ่งความตายเป็นอะไรอื่นไปไม่ได้นอกจากความสิ้นไปแห่งปัจจัยเหล่านั้น สาเหตุของความตายมี 4 สาเหตุคือการสิ้นอายุขัย สิ้นกรรม สิ้นทั้งอายุและกรรม และมีเหตุหรือกรรมอย่างอื่นมาตัดรอน พระพุทธศาสนามีคำสอนให้เชื่อกฎแห่งกรรมมีอยู่จริง ถ้าหากบุคคลใดทำกรรมดีก็จะได้ดีหากบุคคลใดทำกรรมชั่วก็ได้ชั่วทุกอย่างของการกระทำมีกรรมคอยส่งผล กล่าวคือ มีกรรมวิบาก หมายถึง ต้องรับผลของกรรม มนุษย์ทุกคนเป็นเจ้าของกรรมที่ทำไว้ และเป็นเจ้าของแห่งผลกรรมนั้นๆ ต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อกรรมที่ตนเองได้กระทำไม่ว่าจะเป็นกรรมหรือกรรมชั่ว โดยเป้าหมายของชีวิตที่แท้จริง

ของชาวพุทธ คือ การได้เข้าถึงมรรคผลนิพพาน วิธีการที่จะเข้าถึงนิพพานได้นั้นจะต้องอาศัยหลักการปฏิบัติตามแนวอริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งจะมีขั้นตอนต่างๆ อันจะพาให้เข้าถึงนิพพานอันเป็นภาวะสูงสุด และเป็นความสงบสุขที่แท้จริง

5. ทศนะความตายในศาสนาคริสต์

ในพระคัมภีร์ทางศาสนากล่าวไว้ว่า พระเจ้าทรงสร้างมนุษย์ให้ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ วิญญาณ จิตใจ ร่างกาย สามส่วนนี้จะทำให้มนุษย์มีชีวิตอยู่ได้อย่างปกติในโลกนี้ (ธส. 5: 23) ความตาย คือสภาพการณ์ของการแยกตัวของชีวิตซึ่งประกอบด้วย จิตและวิญญาณ เป็นนามธรรม ออกจาก ร่างกายซึ่งประกอบด้วยวัตถุ สสาร แร่ธาตุ และสารประกอบอินทรีย์เป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิตในตัวเอง และเป็นรูปธรรมที่ถูกชีวิตนำมา ประกอบให้เป็นเรือนดิน เป็นที่พำนักชั่วคราวของจิตและวิญญาณ ซึ่งคือชีวิตของเราเมื่อชีวิตออกจากกายไปแล้วเรือนดินหรือกายก็เรียกว่า ซากหรือศพที่เหลืออยู่มันจะสลายตัวออกเป็นผงธุลีดินตามเดิมในไม่ช้า “เพราะว่าจำเป็นที่เราทุกคนจะต้องปรากฏตัวที่หน้าบัลลังก์พิพากษาของพระคริสต์ เพื่อทุกคนจะได้รับสมกับการที่ได้ประพฤติในร่างกายนี้แล้วแต่จะดีหรือชั่ว” (2 โครินธ์ 5:10) การตายจึงเปรียบเหมือนการเปลี่ยนแปลงที่อยู่ จากที่เก่าไปสู่ที่ใหม่ อาจมีความโศกเศร้าคิดถึงผู้จากไปอยู่บ้าง แต่ลึกๆ ในใจแล้วเรารู้ว่าผู้ที่จากไปมีเป้าหมายอันยิ่งใหญ่คือชีวิตนิรันดร์ เพราะชีวิตหลัง ความตายของเรานั้น มีความหวังอันยิ่งใหญ่อยู่เบื้องหน้าแล้ว (เชิญพร คงมา, 2550)

ในคริสต์ศาสนาแบ่งคติความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องความตายและโลกหลังความตายแบ่งตามนิกายได้ดังนี้

1. ชาวคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ เชื่อว่าการมีชีวิตอยู่ในโลกนี้เป็นเรื่องชั่วคราวเท่านั้น เพราะชีวิตหลังความตาย คือการกลับไปมี “ชีวิตนิรันดร์” ซึ่งหมายความว่า เมื่อตายแล้วมนุษย์จะกลับไปอยู่กับองค์พระผู้เป็นเจ้าในสวรรค์อันเป็นที่อยู่ถาวร ซึ่งพระเจ้าได้ทรงเตรียมไว้สำหรับมนุษย์ทุกคนที่เชื่อและวางใจในพระองค์

2. ชาวคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก มีความเชื่อเกี่ยวกับความตายว่า ความตายนั้นเป็นสภาวะที่ร่างกายและวิญญาณแยกออกจากกัน เมื่อมนุษย์เสียชีวิตลง ร่างกายจะสลายกลายเป็นธุลีดินตามเดิม ส่วนวิญญาณที่แยกออกจากร่างกายจะถูกนำไปพิพากษาตามบุญและบาปของตนที่ได้เคยกระทำไว้ หากทำความดีมากๆ ก็จะไปยังสวรรค์ แต่หากทำความชั่วก็จะไปยังสถานไฟชำระหรือนรกเพื่อชำระโทษ นอกจากนั้นชาวคาทอลิกยังมีความเชื่อเรื่องการกลับฟื้นคืนชีพภายหลังความตายอีกด้วย

ในคัมภีร์ทางศาสนากล่าวไว้ว่า เมื่อมนุษย์ตายลงชีวิตฝ่ายจิตของมนุษย์หรืออีกนัยหนึ่งก็คือวิญญาณจะต้องไปในที่แห่งใดแห่งหนึ่งใน 3 แห่งดังต่อไปนี้คือ สวรรค์ นรก หรือไฟชำระ (Purgatory) หากเป็นศาสนิกผู้ปฏิบัติดีไว้บาปติดตัวย่อมเดินทางไปสวรรค์ หากมีบาปติดตัวเพียงเล็กน้อยจะต้องเข้าสู่ไฟชำระเพื่อชำระล้างบาปจนหมดสิ้นจึงจะไปสวรรค์ แต่ในคนที่มีบาปหนักก็จะต้องไปยังนรก แต่อย่างไรก็ดีเมื่อถึงวันสุดท้ายของโลกหรือวันสิ้นโลก ชีวิตฝ่ายจิตจะต้องกลับไปพร้อมกับชีวิตฝ่ายร่างกายและคืนชีพขึ้นใหม่ (Resurrection) เพื่อรอรับการพิพากษาจากพระเจ้าโดยได้กล่าวถึงในพระคัมภีร์ว่า “บรรดาผู้ที่ได้ประพฤติดีก็ขึ้นสู่ชีวิต บรรดาผู้ที่ได้ประพฤติชั่วก็จะพินาศขึ้นสู่การพิพากษาโทษทัณฑ์” (ยอห์น 5:29) การสิ้นพระชนม์ของพระองค์ไถ่บาปของมนุษย์ และการกลับคืนของพระชนม์ชีพนั้นก็เป็นการนำเอาชีวิตและวิญญาณจิตกลับมาสู่มนุษย์อีกครั้ง คริสตศาสนิกชนโยงความตายกับแนวคิดเรื่องบาปว่า ความตายเป็นผลจากบาปของมนุษย์ เป็นราคาที่มนุษย์ต้องจ่ายเพราะฝ่าฝืนน้ำพระทัยของพระเจ้า “อาณาจักรพระเจ้า” มนุษย์มาจากพระจิตของพระเจ้า และจะต้องกลับคืนสู่ดินแดนอมตะของพระองค์ บันทึกในพันธสัญญาเดิม (The Old Testament) มีบันทึกไว้ว่า “ผู้คนดินจะกลับไปสู่โลกที่มันมา ส่วนวิญญาณจะกลับไปสู่ พระเจ้าผู้ทรงประทานให้มา (สุวรรณา สถาอานันท์, 2539: 106) อาณาจักรของพระเจ้า หมายถึง หลักการดำเนินชีวิตที่แทรกซึมเข้าไปในจิตใจและช่วยยกระดับจิตของผู้ที่ยอมรับคำสอนและปฏิบัติตามให้สูงขึ้น คำสอนของพระเยซูทรงเน้นให้มนุษย์มุ่งหวังชีวิตที่ดีกว่าคือชีวิตในอาณาจักรของพระเจ้าหรือแผ่นดินสวรรค์ เสฐียร พันธงศรี, 2513: 398 ได้ให้ความหมายอาณาจักรของพระเจามีความหมาย 2 ประการ คือ

1. อาณาจักรของพระเจ้าในโลกนี้ หมายถึง อาณาจักรของพระเจ้าที่มนุษย์สามารถเข้าถึงได้ในชีวิตนี้ เป็นรากฐานสำหรับอาณาจักรของพระเจ้าในโลกหน้า ซึ่งเรียกว่า แผ่นดิน สวรรค์ การที่มนุษย์จะเข้าถึงอาณาจักรของพระเจ้าในโลกนี้ได้นั้น จะต้องดำเนินชีวิตให้ถูกต้อง เหมาะสมตามหลักคำสอนที่พระเยซูทรงแสดงไว้ โดยมีความรักในพระเจ้าอย่างสุดจิตสุดใจ และ รักเพื่อนมนุษย์เหมือนรักตนเอง ต้องรู้จักสละทรัพย์สมบัติภายนอกและมีความมานะพากเพียร เพราะอาณาจักรแห่งพระเจ้าเป็นสิ่งที่มิคณค่าทางวิญญาณ ผู้ที่ยังไม่สามารถสละสมบัติทางโลกโดยอมไม่อาจเข้าถึงอาณาจักรของพระเจ้าได้

2. อาณาจักรของพระเจ้าในโลกหน้าหมายถึงการเข้าถึงชีวิตนิรันดร์หลังจากตายแล้ว โดยพระเจ้าจะเป็นผู้ทรงตัดสิน ผู้ใดปฏิบัติตามพระบัญญัติของพระองค์อย่างครบถ้วนและ เชื่อในพระองค์จะได้เข้าถึงแผ่นดินสวรรค์ หรืออาณาจักรของพระเจ้า จะมีชีวิตนิรันดร์ไม่มีความทุกข์ใดๆ ตลอดไป ส่วนผู้ฝ่าฝืนบัญญัติจะถูกตัดสินให้ลงนรก ได้รับความทุกข์ทรมานสาหัสจากไฟเผาผลาญ

หลักคำสอนในทางศาสนาคริสต์มีประเด็นหลัก คือ หลักความรักเป็นหลักคำสอนทางจริยธรรมที่สำคัญ พระเยซูทรงสอนให้มนุษย์เพื่อแผ่ความรักไปรอบด้านไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ความรัก

ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ซึ่งแสดงออกได้โดยความเมตตากรุณาและความเสียสละ ส่วนความรักที่มนุษย์มีต่อพระเจ้า แสดงออกโดยความศรัทธาที่มีต่อพระเจ้า เช่น ศรัทธาว่าพระเจ้าคือพระเยโฮวาห์ เป็น พระเจ้าสูงสุดเพียงองค์เดียว ศรัทธาว่าพระเจ้าทรงรักมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน ศรัทธาว่าพระเยซู เป็นพระบุตรของพระเจ้า ศรัทธาว่าพระเยซูเป็นพระผู้ช่วยให้รอด และศรัทธาในอาณาจักรของพระเจ้าที่กำลังจะมาถึง (ภัทรพร สิริกาญจน, 2546: 70-71) พระเยซูเป็นที่ทราบกันดีสำหรับผู้ที่ศึกษาใน ประวัติของพระองค์ท่านว่า พระองค์นั้นทรงเป็นตัวแทนของความรักและแบบอย่างของการใช้ชีวิต ในการทำลายความชั่วคือความโกรธ ความแค้น ความอาฆาตอันเป็นสาเหตุของการก่อภัยอันตรายต่าง ๆ กับตนเองและผู้อื่นในการที่จะนำความทุกข์กายทุกข์ใจมาให้พระองค์ทรงหวังให้มนุษย์ได้อยู่รวม กันอย่างสันติสุข และได้ไปสวามิภักดิ์ในอ้อมกอดของพระเจ้าทุกคนหลังจากได้ตายไปแล้ว

สรุปได้ว่า คติความเชื่อเรื่องความตายของศาสนาคริสต์มีความเชื่อกันว่าทุกคนเกิดมาพร้อมกับวิญญาณจิตและมีบาปติดตัวมาด้วยตั้งแต่ตอนเกิดโดยสิ่งเหล่านี้อยู่กับชีวิตจนสิ้นอายุขัยที่พระเจ้าทรงประทานให้ ความตายและชีวิตหลังความตายของคริสต์ศาสนิกชนจึงเป็นเรื่องที่ผูกพันอยู่กับพระเจ้าผูกพันอยู่กับดินแดนของพระเจ้า ชีวิตและความตายเป็นเรื่องบูชาอันสูงสุดที่น้อมมอบต่อพระผู้เป็นเจ้า ตามพระคัมภีร์กล่าวไว้ว่า แท้จริงแล้วพระเจ้าไม่ได้สร้างมนุษย์ให้มีความตาย แต่มนุษย์ คู่แรกทำผิดต่อพระผู้เป็นเจ้า ดังนั้นพระองค์จึงทำให้มนุษย์ต้องตายเพื่อลงโทษการตายก็คือการขาดจากความสัมพันธ์กับพระเจ้า แต่ในที่สุดแล้วพระเจ้าก็ทรงส่งพระเยซูคริสต์มาไถ่บาปให้แก่มนุษย์ เพื่อให้มนุษย์กลับไปคืนดีกับพระเจ้าอีกครั้ง การกลับไปคืนดีนี้คือการกลับไปมีสัมพันธ์ภาพกับพระเจ้าแบบถาวรซึ่งไม่มีสิ่งใดแยกได้อีกแม้กระทั่งความตายของร่างกาย ดังนั้น ชีวิตนิรันดร์ได้เริ่มต้นขึ้นในชีวิตนี้แล้วทันทีหลังจากเชื่อในองค์พระผู้เป็นเจ้า

6. ทศนะความตายในศาสนาอิสลาม

ความเชื่อของศาสนาอิสลามเกี่ยวกับความตาย เป็นแบบผสมผสานระหว่างศาสนายูดาห์ และศาสนาโซโรอัสเตอร์ เมื่อคนตายแล้ววิญญาณจะไม่ตายเพราะเป็นอมตะ จะอยู่ในภพภูมิหนึ่ง (อัล เบลซาฮัค) คอยวันพิพากษาโลก ซึ่งพระอัลเลาะห์เท่านั้นที่ทรงทราบว่าถึงวันนั้นเมื่อไหร่ เมื่อถึงวันพิพากษาโลกทุกร่างจะลุกออกมาจากหลุมศพ วิญญาณจะต่อร่างกายส่วนต่างๆ เข้าด้วยกันเป็น คนปกติแล้วนำไปเฝ้าพระอัลเลาะห์ เพื่อรับการตัดสินบุญบาป คนที่ทำความดีก็จะถูกส่งขึ้นสู่สวรรค์ ส่วนคนที่ทำความชั่วก็จะลงสู่นรก (วิรัตน์ กางทอง, 2552: 135) ทั้งนี้อัลกุรอานได้กล่าวถึงการตายไว้ สองลักษณะ คือ การตายที่รวดเร็วและความตายที่แน่นอน โดยการตายที่รวดเร็ว หมายถึง การตาย สำหรับทุกๆ คนที่ใช้ชีวิตอยู่บนโลกนี้ตามเวลาที่เหมาะสมแล้ว แต่ในการรอนั้นสามารถให้อยู่ยืน

ให้สั้นลงหรือยาวนานขึ้นได้ เช่น การทำความดีต่อญาติหรือการให้ทาน สิ่งเหล่านี้สามารถยืดเวลาการตายให้ยาวนานออกไปได้ ในทางตรงกันข้ามหากกระทำไม่ดีต่อพ่อแม่ หรือการตัดสายสัมพันธ์ทางเครือญาติ นั่นคือการเร่งความตายให้เร็วยิ่งขึ้น ส่วนความตายแน่นอนนั้นคือความตายที่ไม่สามารถยืดหยุ่นได้หรือ เปลี่ยนแปลงได้ (มุฮัมหมัดคอลดุน หะยี มุสอฟา, 2546: 47) อัลกุรอานได้เปรียบเทียบการตายกับการนอนหลับที่ยาวนานเป็นการตายชั่วขณะหนึ่ง ความตายจึงมิใช่การดับสลาย หากเป็นเสมือนการเกิดใหม่อีกครั้งในโลกใหม่ ซึ่งไม่สามารถเปรียบเทียบได้กับธรรมชาติของโลกปัจจุบันได้ บางตอนในอัลกุรอานได้กล่าวแปลความ ได้ว่าความตายคือการสูญเสียชีวิตซึ่งผลของความตายก็เหมือนกับความรู้สึกและปรารถนาแน่นอน การปราศจากชีวิตในสิ่งหนึ่งมีความหมายว่าสิ่งนั้นต้องมีศักยภาพในการดำรงชีวิตด้วย

อัลกุรอาน “อัล-กุรอาน” คัมภีร์ของศาสนาอิสลามซึ่งรวบรวมวะหฺยู หรือพระดำรัสของพระอัลลอฮ์ที่ประทานแก่ศาสดามุฮัมมัด ผ่านมลาอิกะฮ์ที่มีนามญิบรีล (กาเบรียล) คัมภีร์อัล-กุรอานเป็นคัมภีร์ศาสนาที่ชาวอิสลามเชื่อกันว่า มีความศักดิ์สิทธิ์มากเพราะไม่ได้เกิดจากความคิดมนุษย์แต่เป็นพระวจนะอันศักดิ์สิทธิ์ที่พระอัลลอฮ์ทรงมอบให้มนุษย์โดยผ่านทางนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) คัมภีร์อัลกุรอาน มีความหมายทางภาษาว่า “คัมภีร์ที่ถูกอ่าน” มี 30 ภาค (ญุซอ์) 114 บท (ซูเราะห์) และ 6,238 วรรค (อายะห์) เป็นแนวทางการปฏิบัติสำหรับบุคคลและสังคม มีคำสอนเกี่ยวกับการทำความดี การดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกัน การแต่งงาน ความตาย อาชีพ การทำมาหากินรวมทั้งมีเรื่องวิทยาศาสตร์การเมือง เศรษฐกิจ กฎหมาย และสังคมไว้อย่างครบถ้วน

ได้พูดถึงความตายในสามลักษณะคือ

1) เป็นการพบกับพระผู้เป็นเจ้า (ใครที่ปรารถนาจะพบกับพระผู้เป็นเจ้า พวกเขาจะต้องประพฤติปฏิบัติแต่กรรมดี, อัลกุรอาน 18: 110)

2) เป็นการกลับคืนสู่พระผู้เป็นเจ้า (แท้จริงเราเป็นกรรมสิทธิ์ของอัลลอฮ์ (ช.บ.) และแน่นอนเราจะต้องกลับคืนสู่พระองค์, อัลกุรอาน 2:156)

3) ความสวยงามอีกประการหนึ่งของการตีความหมายเกี่ยวกับความตายในอัล-กุรอาน คือกล่าวถึงการมาเอาความตายของ อิสรออีล ว่าเป็นการจับถือเอาดวงวิญญาณออกจากร่าง เพื่อไปปล่อยวางสู่อาณาจักรของพระผู้เป็นเจ้า ไม่ใช่เป็นการทำลาย หรือดับสูญ (อัลกุรอาน 32: 11)

ในอิสลามนั้นไม่มีความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด ไม่มีการกลับชาติมาเกิดใหม่ วิญญาณของมนุษย์ที่ตายไปแล้วจะมีที่พำนัก ไม่เป็นผีที่ออกมารังควานชาวบ้านอย่างที่คนในศาสนาอื่นเชื่อกัน แต่สิ่งดังกล่าวนั้นอาจหมายความว่าความถึงสิ่งที่ เรียกว่า “ญิน” คือสิ่งมีชีวิตที่อัลลอฮ์ ทรงสร้างขึ้นอีกชนิดหนึ่งซึ่งอาศัยอยู่คนละมิติกับมนุษย์ส่วนการติดต่อกันระหว่างมนุษย์ที่ตายไปแล้ว กับมนุษย์ที่ยังมีชีวิตอยู่

ยังเป็นขอบเขตที่ถูกจำกัด (มุฮัมมัดคอลดูน หะยี มุสอฟา, 2546: 3) ในอัลกุรอานได้เตือนเกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย และโลกหน้าความว่า ชีวิตทางโลกนี้หาใช่ (มีสาระสำคัญ)อันใดไม่ นอกจากเป็นเพียงความ สนุกสนานและความเพลิดเพลิน (เพียงชั่วคราวเท่านั้น) ขอยืนยันแท้จริงโลกหน้านั้นย่อมประเสริฐยิ่งนักสำหรับผู้มีความยำเกรง (อัลลอฮ์) แล้วพวกเจ้าไม่ไตร่ตรองดอกหรือ (อัลกุรอาน: 32) ความตายในวัฒนธรรมศาสนาอิสลามมีความใกล้เคียงคล้ายคลึงในหลักการกับศาสนาคริสต์เป็นอย่างมากเป็นเงาตามตัว โดยศาสนาอิสลามนั้น เป็นศาสนาแบบเอกเทวนิยมเช่นเดียวกับศาสนาคริสต์ จึงเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างย่อมถือกำเนิดจากศูนย์รวมเดียวกันโดยอำนาจเร้นลับที่สร้างจักรวาลและกำหนดระเบียบต่างๆ โดยพระเจ้าอัลลอฮ์ตะอาลา พระเจ้าองค์เดียวได้รับการนับถือสูงสุดและเชื่อว่าพระองค์ทรงให้มนุษย์มีชีวิต รวมทั้งทรงให้จบชีวิตด้วย เดซานูภาพเหนือทุกสิ่ง (ปราณี พาพานิช , 2549: 179-194) นั้นแสดงให้เห็นว่าหลักคำสอนที่กล่าวมาสะท้อนคติความเชื่อของชาวมุสลิมที่มีความเชื่อว่า พระเจ้าทรงกำหนดมนุษย์และกำหนดวันเกิด วันตายไว้ให้แล้ว ชีวิตของคนนั้นมีเพียงครั้งเดียว เมื่อตายไปแล้วไม่กลับมาอีก แต่การตายนั้นมิใช่การสูญสลายหายไป เป็นเพียงการเปลี่ยนผ่านจากโลกหนึ่งไปสู่อีกโลกหนึ่งเท่านั้น ซึ่งมนุษย์ทุกคนจะได้เยือนโลกทั้งสามตามหลักศาสนาที่มีบอกกล่าวไว้ว่ามนุษย์ต้องได้พบกับโลกทั้งสาม ดุนยา อาลัม บาริซ และอาคิเราะฮ์ จุดหมายปลายทางสูงสุดของชีวิต อยู่ที่ตายแล้วได้ไปบังเกิดในสวรรค์ อยู่ร่วมกับพระอัลเลาะห์ซึ่งนิรันดร์วิถีปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงจุดหมายสูงสุด ก็โดยการภักดีต่อพระอัลเลาะห์ และปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์

จึงสรุปได้ว่าศาสนาอิสลามนั้นเป็นศาสนาแบบเอกเทวนิยมเช่นเดียวกับศาสนาคริสต์มีความเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างย่อมถือกำเนิดจากศูนย์รวมเดียวกันโดยอำนาจเร้นลับที่สร้างจักรวาลและกำหนดระเบียบต่างๆ โดยพระเจ้า ในทัศนะความตายในทางศาสนาอิสลามได้กล่าวถึงรายละเอียดของชีวิตหลังความตายไว้มากมายในคัมภีร์อัลกุรอาน ซึ่งก็เป็นเรื่องที่ยากที่ผู้คนในศาสนาที่เข้าถึงสภาพที่แท้จริงในความตายเหล่านั้นด้วยตนเองเท่านั้น ยกเว้นแต่ผู้ที่สร้างพวกเขาขึ้นมานั้นเองนั่นคืออัลลอฮ์เท่านั้น ชาวมุสลิมทุกคนจึงมีหน้าที่จะต้องศรัทธาในคำสอนและมีมอบหลักศรัทธาที่พวกเขามีต่อพระเจ้า ซึ่งพระองค์ทรงประทานลงมามี 2 สิ่งที่มนุษย์จะต้องเผชิญ คือ ความตาย และการมีชีวิตอยู่หลังความตาย พระองค์ทรงกำหนดมนุษย์และกำหนดวันเกิด วันตายไว้ให้แล้ว ชีวิตของคนนั้นมีเพียงครั้งเดียว เมื่อตายไปแล้วไม่กลับมาอีก แต่การตายนั้นมิใช่การสูญสลายหายไป เป็นเพียงการเปลี่ยนผ่านจากโลกหนึ่งไปสู่อีกโลกหนึ่งเท่านั้น

7. ทศนะความตายในศาสนาฮินดู

คำว่าความตาย ในทัศนะของศาสนาฮินดู คือ การหมดลมหายใจ การตัดขาดจากกันระหว่างกายกับวิญญาณ ชาวฮินดูเชื่อว่ามนุษย์มีจิตวิญญาณ เมื่อตายแล้วจิตวิญญาณนี้จะต้องไปเวียนว่ายตายเกิดเพื่อใช้กรรมที่ได้ทำไว้ที่เรียกว่าสังสารวัฏ เมื่อหมดกรรมแล้วจึงไปรวมอยู่กับพระพรหมในสรวงสวรรค์ชั้นนิรันดร์ พระอาร์ดินทร เชมธโม (รัตนภู), 2549: 163 นิยามความตายในทัศนะภุณมูรติ ไว้ว่า

1. ความตายเป็นสิ่งที่ไม่รู้ต่อการนิยามให้ความหมายที่ตายตัว เนื่องจากคำว่าความตายโดยตัวของมันเองมิใช่ความตาย ความตายจึงเป็นสิ่งที่ไม่รู้ (Unknown) หมายถึงสิ่งไม่อาจรู้ด้วยความคิด
2. ความตายเป็นภาวะไรความสืบเนื่อง ในประเด็นนี้หมายถึง สิ่งใหม่ (The new) ในแง่ของการรับรู้ด้วยประสบการณ์ตรงในปัจจุบันขณะ เป็นภาวะที่สิ้นสุดอิทธิพลกำหนดของความคิด ในแง่ของความตายถือว่าเป็นสัจจ (Truth) ภุณมูรติให้ความหมายว่าความจริงเป็นสิ่งใหม่และเป็นอิสระจากสิ่งที่รู้แล้ว เขาเห็นว่าความเข้าใจสัจจะกับความตาย เป็นความสัมพันธ์ที่เป็นเอกภาพเดียวกัน
3. ความตายในฐานะการมีชีวิตอยู่กับปัจจุบันขณะ คือการตายจากตัวตนที่สั่งสมไว้ในความคิด เป็นภาวะที่เข้าถึงการตายในทุกขณะของชีวิต เป็นการดำรงชีวิตอยู่ด้วยความตระหนักรู้ ที่รู้เท่าทันต่อชีวิต รู้จักตนเองอย่างหมดจดบริบูรณ์ ความหมายของความตายจะปรากฏโดยไม่ต้องพยายามแสวงหา ด้วยเหตุนี้ความหมายของความตายจึงเป็นสิ่งเดียวกับความหมายของชีวิต

ความตายในฐานะที่เป็นการแยกออกจากกันของวิญญาณ (soul) และ กาย(body) วิญญาณได้หลุดพ้นจากร่างกายที่เป็นเครื่องพันธนาการ ความตายจึงเป็นจุดเปลี่ยนผ่านจากสภาวะชีวิตแห่งโลกปรากฏการณ์ ไปสู่สภาวะชีวิตแห่งจิตวิญญาณ ความตายจึงเหมือนด่านประตูที่เปิดรับวิญญาณเข้าไป ความตายเป็นรหัสธรรมลึกลับเนื่องจากปรากฏการณ์หลังความตายเป็นเรื่องที่ลึกลับบุคคลที่หนึ่งคือผู้ตายเท่านั้นจะรู้ถึงภาวะนี้ ความหมายเชิงรหัสธรรมลึกลับนี้เป็นภาวะที่อยู่นอกเหนือธรรมชาติและประสบการณ์เกินกว่าที่จะหาคำตอบที่สมบูรณ์โดยคนธรรมดาได้ ดังนั้นภาวะเชิงอูตรภาพลัทธิผู้ที่ให้คำตอบที่แท้จริงได้จะต้องมีความเป็นอูตรภาพเช่นเดียวกันก็คือพระเจ้านั่นเอง (พระอาร์ดินทร เชมธโม (รัตนภู), 2550: 47) ชาวฮินดูเชื่อว่าวิญญาณเป็นอมตะจึงไม่ตายตามร่างกาย การตายเพียงวิญญาณ ออกจากร่างกาย เพราะร่างกายเดิมไม่สามารถอาศัยอยู่ได้ วิญญาณก็ต้องออกไปหาที่อยู่อาศัยใหม่

การตายในศาสนาฮินดูนั้นจะเป็นเรื่องของกาย ไม่เกี่ยวกับจิตใจร่างกายเปรียบเสมือนบ้านของวิญญาณที่ชำรุดเสียหายหนักจนไม่อาจเป็นที่อาศัยของวิญญาณหรือชีวะตมันได้อีกต่อไปชีวะตมันก็ออกจากร่างกายไปหาร่างใหม่อาศัยอยู่ต่อไป ดุจคนเมื่อเสื้อผ้าชุดไหนใช้ไม่ได้แล้วก็ทิ้งไป แล้วเอาชุด

ใหม่มาสวมใส่แทน ก็ฉนั้น เหมือนคนถอดเครื่องนุ่งห่มชุดเก่าเสีย แล้ว สวมชุดอื่นซึ่งเป็นชุดใหม่ฉนั้น ไต ชีวิตมันที่มามีอาศัยอยู่ในร่างกายก็ฉนั้น ทั้งร่างเก่าแล้วเข้าสู่ร่าง ใหม่ (กฤษณะ ไทวปายนวยาส, ศรีมัททวคิตา, แปลโดย แสง มนวิฑูรย์, 2518: 9) เพราะฉนั้นวิญญานจึงไม่มีเกิดมีตาย การเกิด ตายเป็นเพียงเรื่องร่างกายเท่านั้นเอง วิญญานจะไปถือเอาร่างใหม่หรือที่เรียกว่าสังสารวัฏ เวียนว่าย ตายเกิดอยู่ร่ำไปตราบที่ยังไม่บรรลุมกษะ คำว่าโมกษะ แปลตามตัวว่า การหลุดพ้น กล่าวคือ พนจากการเวียนว่ายในสังสารวัฏ หมายถึง การรู้แจ้งถึงสภาวะของตัวเอง ว่าเป็นอย่างหนึ่งอันเดียวกับพรหมัน รวมถึงการเข้าถึงภาวะที่เป็นพรหมนั้นด้วย การรู้และการเข้าถึงภาวะเช่นนี้ ทำให้หยุดการ เวียนว่ายตายเกิด และถือว่าเป็นการเกิดใหม่ คือ เกิดรวมอยู่กับพรหมันได้ (อดิศักดิ์ ทองบุญ, 2545: 66-67) ชาวฮินดูเชื่อว่า โมกษะเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิต ความหมายของ โมกษะ (Liberation) คือ อิสรภาพของวิญญาน อันเป็นอุดมคติและคุณค่าสูงสุดในชีวิต เป็นชีวิตที่ข้ามพ้นจากสังสารวัฏเข้าสู่ ความสุขอันเป็นนิรันดร์ นั่นคือ การปฏิบัติให้รู้จักตนเองว่าคือใคร พรหมคือใคร ในโลกนี้มีอะไรที่มี สาระสำคัญหรือมีค่าสูงสุด การรู้แจ้งในตนเองว่าเป็นพรหมและรู้แจ้งพรหมว่าเป็นปฐมวิญญานของ ตน นี่คือการรวมเอาวิญญาน (อาตมัน) อันเป็นของตนไปรวมกับปฐมวิญญาน (ปรมาตมัน) จึงเรียกว่า การเข้าถึงโมกษะ คือการปลดปล่อยวิญญานให้เป็นอิสระอย่างสมบูรณ์ อันเป็นจุดหมายสูงสุดใน ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

จุดหมายสูงสุดของชีวิตอยู่ที่การบรรลุ โมกษะ รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระพรหม หรือ อยู่ร่วมกับพระพรหมวิธีปฏิบัติเพื่อเข้าถึงจุดหมายสูงสุดก็โดยการปฏิบัติตามทางแห่งความรู้ หรือทาง แห่งกรรม หรือทางแห่งการปฏิบัติทางใดทางหนึ่ง

สำหรับผู้ที่จะเข้าถึงโมกษะนั้นหมายความว่าต้องไปอยู่กับพระพรหมชั่วนิรันดร์ ไม่ต้องมา เวียนว่าย ตายเกิดอีกต่อไป ส่วนแนวทางแห่งการปฏิบัติเพื่อบรรลุโมกษะ หลักของศาสนิกชนฮินดู จะต้องปฏิบัติตามหลักการ 4 ประการ คือ

1. กรรมมรรค (กรรมโยคะ) การปฏิบัติด้วยการประกอบกิจการงานตามหน้าที่ด้วยความขยัน ซื่อสัตย์ แต่ทำงานด้วยจิตใจสงบ ไม่หวังผลตอบแทนใดๆ ผู้ปฏิบัติเรียกว่า กรรมโยคิน
2. ชยานมรรค (ชยานโยคะ) การปฏิบัติเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริงขึ้นมาว่า ปรมาตมัน เป็นสิ่งเดียวที่มีอยู่ วิญญานส่วนบุคคล (อาตมัน) เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับ ปรมาตมันหรือวิญญาน สากล
3. ภักติมรรค (ภักติโยคะ) การปฏิบัติ คือการปลูกศรัทธาและความจงรักภักดีต่อ เทพเจ้าที่ ตนเคารพนับถือ ผู้ปฏิบัติเรียกว่า ภักติโยคิน
4. ราชมรรค (ราชโยคะ) เป็นทางปฏิบัติเกี่ยวกับการฝึกทางใจ มุ่งบังคับใจให้อยู่ในอำนาจ ด้วยการบำเพ็ญโยคะกิริยา ผู้ปฏิบัติเรียกว่า ราชโยคิน

ศาสนาฮินดูเป็นศาสนาที่เชื่อในการกลับชาติมาเกิดขึ้นอยู่กับกรรม ในศาสนาฮินดูมีกรรมสามประเภทคือชีวิตในอดีตชีวิตปัจจุบันและชีวิตที่ยังไม่ได้มีชีวิตอยู่ กรรมนี้จะกำหนดในสิ่งที่พวกเขาจะเกิดในชาติหน้าโดยมีเป้าหมายที่จะหลุดพ้นจากวงจรการเกิดใหม่ในที่สุดเพื่อไปถึงโมกษะกรรมหรือการกระทำนั้นๆ จะสัมพันธ์กับชยานโยคะ และภักติ โยคะจึงจะทำให้ผู้เลือกปฏิบัติด้วยวิธีการโยคะพ้นจากทุกข์ใด ซึ่งศาสนาฮินดูสอนวาทกรรมที่บุคคล เลือกทำแล้วโดยชยานโยคะหรือความรู้ และภักติโยคะหรือความภักดี ย่อมเป็นเหตุปัจจัยและเป็น ที่มาแห่งเกียรติยศตลอดทั้งความสุขในขณะที่ยังมีชีวิตในปัจจุบันและชีวิตในภพหน้า โดยแบ่งเป็นอีก 2 ประเภท คือ (1) กามกรรมโยคะ หรือปราวฤติกรรม เป็นการกระทำที่ทำได้โดยปรารถนาสิ่งตอบแทน (2) นิษกรรม กรรมโยคะ หรือนิวัฏติกรรม เป็นการกระทำที่ไม่หวังผลตอบแทน (องค์การศาสนาพราหมณ์- ฮินดู, 2529: 13-14) จะเห็นได้ว่าศาสนาฮินดูมีเป้าหมายสูงสุดของชีวิตคือ โมกษะ

สรุปได้ว่า ศาสนาฮินดู เชื่อว่า วิญญาณเป็นอมตะจึงไม่ตายตามร่างกาย การตายเป็นเพียงวิญญาณ ออกจากร่างกาย เพราะร่างกายเดิมไม่สามารถอาศัยอยู่ได้ วิญญาณก็ต้องออกไปหาที่อยู่อาศัยใหม่ ความพ้นไปจากการตายแล้วเกิด คือ การเข้าถึงโมกษะ เป็นสภาวะแห่งการรู้แจ้ง ซึ่งจะเกิดขึ้นได้จากชุดการทำความดีจากชีวิตหนึ่งไปอีกชีวิตหนึ่งเท่านั้น เมื่อถึงโมกษะ แล้วจะไม่มีความทุกข์อีกต่อไปและการตระหนักรู้ในตนเองขั้นสูงสุดจะเข้ามามีส่วนสำคัญในช่วงชีวิตนั้น จากนั้นเมื่อวงจรการเกิดใหม่ถูกทำลายขั้นตอนสุดท้ายคือ (สวรรค์) ซึ่งเป็นผลของกรรมหรือการกระทำทุกอย่างในโลกโดยต้องคำนึงอยู่เสมอว่าทุกอย่างในโลกเป็นสิ่งที่ไม่คงอยู่ชั่วนิรันดร์ อยู่ภายใต้กฎธรรมชาติที่ว่าเกิดขึ้น คงอยู่ชั่วระยะหนึ่ง ในที่สุดก็สูญสลายไป สิ่งที่เป็นนิรันดร์ คือ ความจริงสูงสุดหรือพระเป็นเจ้า ซึ่งเราจะรู้ได้เมื่อเข้าถึงโมกษะ

8. สรุป

ในลักษณะความตายที่เป็นความเชื่อทางศาสนา ก็จะปรากฏพบว่ามี ความเชื่อเกี่ยวกับความตายอยู่ 2 ประการ 1) เมื่อตายแล้วจะไม่กลับไปเกิดใหม่อีก และ 2) เมื่อตายแล้วจะกลับมาเกิดอีก ศาสนาใหญ่ทั้ง 4 ศาสนาต่างยอมรับชีวิตหลังตาย โดยมีรายละเอียดแตกต่างกัน

ชาวพุทธเชื่อในเรื่องกรรมและผลของกรรมที่ทุกคนสั่งสมไว้ กรรมดีจะส่งผลให้เป็นกรรมดี กรรมชั่วก็จะส่งผลเป็นกรรมชั่ว ผลกรรมเหล่านั้นจะส่งผลให้ทุกคนประสบทั้งในโลกปัจจุบันและโลกหน้า ถ้าหากใครที่ยังไม่หมดไปจากกรรมเหล่านั้นก็ยังคงต้องเวียนว่ายตายเกิดไปจนกว่าจะหมดกรรมไปนิพพาน การจะหมดกรรมได้ก็ต้องปฏิบัติตามแนวมรรคมีองค์ 8 จึงจะสามารถเข้าสู่นิพพานได้ ชาวพุทธเชื่อว่าการเข้าสู่นิพพานคือการดับสูญ (หมดกรรม) เป็นเป้าหมายสูงสุด ศาสนาคริสต์สอนว่าทุก

คนเป็นคนบาปมีกรรมที่จะต้องชดใช้เมื่อตายลง พระเจ้าทรงรักมนุษย์ทรงส่งพระบุตรมาบังเกิดเป็นมนุษย์ ทรงสอนหนทางดำเนินชีวิตที่จะให้พ้นบาป ชีวิตหลังความตายจะได้กลับไปอยู่กับพระเจ้าเป็นเจ้าขอเพียงทำตามพระบัญญัติ หมั่นทำความดี ชดเชยตัวเองไม่ให้ตกไปอยู่ในอาณานิคมที่เป็นบาป พระเยซูจะพิพากษาว่าผู้ที่ยอมรับการไถ่บาปของพระองค์ก็จะไปสวรรค์ไปรวมเป็นหนึ่งเดียวกับพระเจ้าตลอดนิรันดร์ ส่วนผู้ที่ไม่ได้รับการไถ่บาปก็จะไปนรกชั่วนิรันดร์

ศาสนาอิสลามเชื่อว่าพระอัลเลาะห์ศาสดามุฮัมมัดได้รับพระราชโองการให้บันทึกคำสอนของพระองค์ลงเป็นพระคัมภีร์อัลกุรอาน ชาวมุสลิมได้รับการสอนให้ปฏิบัติตามพระคัมภีร์และนบนอบมอบตนอย่างสิ้นเชิงต่อพระอัลเลาะห์ เพื่อจะได้บรรลุสวรรค์ในโลกหน้า ชาวมุสลิมเชื่อว่าเมื่อตายลงจิตวิญญาณเขายังอยู่ และจะกลับฟื้นคืนชีพในวันสุดท้าย เพื่อรับการพิพากษาจากพระอัลเลาะห์ว่า วิญญาณของเขากลับไปสวรรค์หรือนรกชั่วนิรันดร์ ตามเงื่อนไขที่เขาได้ปฏิบัติตามพระคัมภีร์หรือไม่ ส่วนชาวฮินดูเชื่อว่ามนุษย์มีจิตวิญญาณ เมื่อตายแล้วจิตวิญญาณจะต้องไปเวียนว่ายตายเกิดเพื่อใช้กรรมที่ได้ทำไว้ที่เรียกว่าสังสารวัฏ กรรมสามประเภทคือชีวิตในอดีตชีวิตปัจจุบันและชีวิตที่ยังไม่ได้มีชีวิตอยู่ กรรมนี้จะกำหนดในสิ่งที่พวกเขาจะเกิดในชาติหน้าโดยมีเป้าหมายที่จะหลุดพ้นจากวงจรการเกิดใหม่ในที่สุดเพื่อไปถึงโมกษะ การเข้าถึงโมกษะ เป็นสภาวะแห่งการรู้แจ้ง ซึ่งจะเกิดขึ้นได้จากชุดการทำความดีจากชีวิตหนึ่งไปอีกชีวิตหนึ่งเท่านั้น

จะเห็นได้ว่าศาสนาใดที่ยังมีผู้นับถือแทบทั้งหมด ต่างเชื่อว่ามีชีวิตหลังความตาย การมีชีวิตอยู่ในปัจจุบันเป็นเพียงช่วงระยะเวลาสั้นๆ เท่านั้น หลักคำสอนในศาสนาแต่ละศาสนาจึงสั่งสอนให้ทุกคนสั่งสมความดีเพื่อให้เป็นผลตอบแทนเมื่อตนเองตายแล้วไม่ว่าจะเวียนว่ายตายเกิด หรือไปอยู่ในภพภูมิที่รอคอยการตัดสินบุญบาปก็ตาม มนุษย์ทุกคนมีกายกับจิตแต่เมื่อใดกายแตกดับไปสภาวะจิตไม่แตกดับไปแต่จะไปสถิตอยู่ ณ ดินแดนแห่งหนึ่งอาจจะเป็นนรกหรือสวรรค์ที่จะขึ้นอยู่กับศรัทธาหรือความเชื่อในการดำรงชีวิตของผู้นั้นตามที่บัญญัติไว้ในคัมภีร์ของศาสนานั้นๆ

9. เอกสารอ้างอิง

- กัมพันธ์ พันธุ์จินดา. (2539). *สมองและความตาย ใน มุมมองเรื่องความตายและภาวะใกล้ตาย โดย ประสาน ตางใจ และ ธนพรรณ สันธิสุนทร*. กรุงเทพมหานคร: คบไฟ.
- จิต ดิงศภัท. (2530). *กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล*. กรุงเทพมหานคร: สำนักนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เชิญพร คงมา. (2550). *Secret*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

- ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. (2553). *การเปรียบเทียบศาสนาและการศึกษาประเด็นสำคัญ*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- บรรจบ บรรณรุจิ. (2538). *ปฏิจลสมุปบาท*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: พรบุญการพิมพ์.
- ปราณี พาพานิช. (2549). *อิสลาม: ความตายไม่ใช่จุดจบของชีวิต*. ใน โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์, ความตายกับการตายมูมมองจากศาสนากับวิทยาศาสตร์, กรุงเทพฯ: ศูนย์จริยธรรมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักพิมพ์มูลนิธิพันดารา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2556). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- พระพรหมโมลี. (2545). *กรรมที่ปณี*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- พระอารดินทร์ เขมธมโม. (รัตนภู). (2550). *การศึกษามโนทัศน์เรื่องความตายของภุชณมูรติ*. วิทยานิพนธ์ ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระศาสนโสภณ (พิจิตร ฐิตวณฺโณ). (2555). *ตายแล้วไปไหน*. กรุงเทพมหานคร: ชวนพิมพ์.
- พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ. (2521). *ปรมัตถโชติกะ ปริเฉทที่ 5 เล่ม 1*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสัทธัมมโชติกะ.
- พระอารดินทร์ เขมธมโม (รัตนภู). (2549). *การศึกษามโนทัศน์เรื่องความตายของภุชณมูรติ*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภัทรพร สิริกาญจน. (2546). *ความรู้พื้นฐานทางศาสนา*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2525). *กฎหมายแพ่ง 1 CIVIL LAW 1 (ฉบับปรับปรุง) หน่วยที่ 1-8*. พิมพ์ครั้งที่ 9. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มุฮัมหมัดคอลดุน หะยี มุสอฟา. (2546). *ชีวิตหลังจากตายแล้ว*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือมานพวงเสี้ยง.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ.2554*. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วชิรเมธี. (2559). *มรณวิชาสุดท้าย*. กรุงเทพมหานคร: สัปายะ.
- วิรัตน์ กางทอง. (2552). *ปรัชญาอินเดีย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ศิลป์ชัย เชาว้เจริญรัตน์. (2558). *ศาสนวิทยาและศาสนายุคโพสต์โมเดิร์น*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันศาสนวิทยา.

- สุนทร ณ รัชชี. (2559). *มนุษย์กับการตายและการเกิดใหม่*. กรุงเทพมหานคร: อนุสรณ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ.
- สมทบ สุวรรณวิสุทธิ. (2520). *กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล*. พระนคร: สำนักพิมพ์ ไทยสัมพันธ์.
- สุวรรณา สถาอานันท์. (2539). *ชีวิตและความตายตามคติคริสต์ศาสนาในมุมมองเรื่องความตายและภาวะใกล้ตาย*. กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย.
- เสฐียร พันธรั้งสี. (2513). *ศาสนาเปรียบเทียบ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ธนบุรี: หางทุนสวนจำกัด.
- แสง มนวิฑูรย์. (2518). *กฤษณะ ไทวปายนวฤาส ศรีมัททวคิตา*, แปลโดย แสง มนวิฑูรย์. พระนคร: แพรพิทยา.
- องค์การศาสนาพราหมณ์-ฮินดู. (2529). *ประวัติและหลักธรรมในศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- อดิศักดิ์ ทองบุญ. (2545). *ปรัชญาอินเดียร่วมสมัย*. พิมพ์ ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- _____. (2559). *ชีวิตและความตายตามทรรศนะพระพุทธศาสนาและตามทรรศนะของนักปรัชญา อินเดีย*. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การพรากชีวิตมนุษย์ในทัศนะพุทธจริยศาสตร์

Killing of Human Being in Buddhist Ethical Aspect

อภิโชค เกิดผล^{1*} และ พระมหาบุญไทย ปุณณมโน²

Apichoke Kerdpon^{1*} and Phramaha Boonthai Puññamano²

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย^{1,2}

Graduated School, Mahamakut Buddhist University^{1,2}

*Corresponding Author Email: mr.apichoke@gmail.com

Received: 06/04/2022, Revised: 08/08/2022, Accepted: 14/11/2022

DOI: 10.14456/jpv.2022.40

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเรื่องการพรากชีวิตมนุษย์ในทัศนะของพุทธจริยศาสตร์ โดยจากการศึกษาพบว่า การพรากชีวิตมนุษย์ถือเป็นการกระทำที่ชั่วร้ายโดยสามัญสำนึกทางศีลธรรมของมนุษย์ในทุกอารยธรรมทั่วทั้งโลก ทุกระบบคิดทางปรัชญาต่างก็มีทัศนะต่อต้านการพรากชีวิตมนุษย์รวมกระทั่งพุทธปรัชญา ในพุทธปรัชญามีระบบประเมินคุณค่าในทางจริยศาสตร์อยู่ด้วยกันสองระดับ ได้แก่ ในระดับพระธรรมและพระวินัย โดยการประเมินคุณค่าในทางจริยศาสตร์ว่าด้วยการพรากชีวิตมนุษย์ทั้งในระดับพระธรรมและพระวินัยนั้นต่างก็มีทั้งในส่วนที่เลื่อมซ้อนทับกันและทั้งในส่วนที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามพระธรรมในสถานะของกฎเกณฑ์ของสากลจักรวาลทั้งหมดซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ที่มีความจริงแท้เป็นปรมาัตว์ทำให้ไม่มีสิ่งอื่นใดที่สามารถจะปฏิเสธกฎแห่งพระธรรมได้ ดังนั้นแล้วการประเมินคุณค่าในทางจริยศาสตร์ว่าด้วยการพรากชีวิตมนุษย์ในพระวินัยจึงอาจจะบัญญัติให้มีเนื้อความแตกต่างจากที่ปรากฏในพระธรรมได้แต่ต้องสอดคล้องกับพระธรรมเสมอ

คำสำคัญ: การพรากชีวิตมนุษย์; พระธรรม; พระวินัย

Abstract

The objective of this academic article is to study Killing of Human Being in Buddhist Ethical Aspect, and the study found that manslaughter is an evil act in the

sense of morality of humans in every civilization around the globe. Every philosophical system of thoughts opposes to manslaughter including Buddhist philosophy. Buddhist philosophy has ethical evaluation of Killing of Human Being on 2 level, Dharma and Vinaya. The ethical evaluation of manslaughter in Dharma and Vinaya both have some common points and distinctive points. However, Dharma, in the status of universal law, is the ultimate law that nothing can object or oppose. Therefore, the manslaughter ethical evaluation in Vinaya can be differently written but must always be accorded to Dharma.

Keyword: Killing of Human Being; Dharma; Vinaya

1. บทนำ

ในชีวิตประจำวันของผู้ที่เป็นศาสนิกชนชาวพุทธย่อมอยู่แนบชิดกับหลักคำสอนเรื่องไตรสิกขาซึ่งว่าด้วยอริยสัจสี่สิกขา อริยจิตสิกขา และอริยปัญญาสิกขา หรือ ศีล สมาธิ และปัญญาอย่างที่ได้ยินกันอยู่บ่อยครั้งในบทสนทนาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้เพื่อเป็นเครื่องมือในการดับซึ่งกิเลสในแต่ละระดับและเป็นหลักคำสอนสำคัญที่มุ่งไปสู่การปล่อยวางและหลุดพ้นจากทุกข์โดยสิ้นเชิง และในหลักคำสอนเรื่องไตรสิกขาทั้ง 3 ประการนี้ คำสอนเรื่องอริยสัจสี่สิกขาก็จะเป็นเรื่องใกล้ตัวพุทธศาสนิกชนอันเป็นคฤหัสถ์ที่สุด และสำหรับประเด็นเรื่องการพรากชีวิตมนุษย์นั้นถือเป็นการกระทำที่มีมีความรุนแรงที่สุดต่อความรู้สึกตามสามัญสำนึกของมนุษย์ และในขณะเดียวกันก็มีความรุนแรงที่สุดในสายตาของกฎหมายบ้านเมืองในฝ่ายฆราวาสด้วย นอกจากนี้ยังพบว่าศีลข้อแรกในเบญจศีลอันว่าด้วยปาณาติบาตกรรมยังมีความสอดคล้องเหลือมซ้อนทับในทางจริยศาสตร์บางส่วนกับตติยปาราชิกสิกขาบทของพระภิกษุอยู่บางประการอีกด้วย เนื่องจากในกรณีของพระภิกษุหากทำการพรากชีวิตมนุษย์นอกจากจะต้องด้วยอาบัติตติยปาราชิกตามพระวินัยแล้ว การกระทำยังจัดเป็นการทำปาณาติบาตซึ่งเป็นการละเมิดฝ่าฝืนเบญจศีลอีกด้วย

การกระทำอันเป็นการพรากชีวิตมนุษย์จึงมีสถานะในทางจริยศาสตร์ตามทัศนะของพุทธปรัชญาทั้งในเชิงพระวินัยและพระธรรมที่มีความสลับซับซ้อนและลึกซึ้งมากกว่าที่จะทำความเข้าใจกันเพียงผิวเผิน หากไม่พินิจพิจารณาอย่างถี่ถ้วนในเชิงปรัชญาทั้งในแง่ของการวินิจฉัยการกระทำ ข้อยกเว้นของการกระทำ และผลลัพธ์บาปเคราะห์ที่เกิดขึ้นจากการกระทำเช่นนั้น เช่นนี้ก็จะอาจจะทำให้เข้าใจสิกขาบทเรื่องนี้ไม่เกิดความกระจ่างชัดเท่าที่ควรหรือแม้กระทั่งอาจเกิดความเข้าใจที่

คลาดเคลื่อนก็เป็นได้ บทความวิชาการนี้จึงมุ่งให้ความสำคัญในการศึกษาถึงทัศนะพุทธจริยศาสตร์ที่ว่าด้วยการพรากชีวิตมนุษย์เพื่อให้เกิดการทำความเข้าใจอย่างเป็นบูรณาการทั้งในเชิงพระวินัยและพระธรรม

2. หลักการทั่วไปเรื่องข้อห้ามการพรากชีวิตในพุทธจริยศาสตร์

คำสอนของพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยข้อห้ามการพรากชีวิตอื่นนั้นปรากฏในมนโฑกนเรื่อง ปาณาติบาตกรรม โดยคำว่าปาณาติบาต หมายถึงการทำให้ชีวิตต้องตกลงไปสู่สุญญินไป การฆ่าสัตว์ การตรอนชีวิต คำว่าปาณาติบาตเป็นคำผสมซึ่งเกิดจากคำ 3 คำ อันได้แก่คำว่า ปาณหรือปาณะ ซึ่งหมายความว่า สิ่งมีชีวิต คำว่าอติ ซึ่งแปลความได้ความหมาย 2 นัยคือ รวดเร็ว หรือ ก้าวล่วงความเบียดเบียน และคำว่าปาต หมายความว่าให้ตกไป (พระสมชาย ปโยโค, 2556: 470) เมื่อรวมคำทั้งสามเป็นคำเดียวจึงแปลได้ว่า การยังชีวิตหรือสิ่งมีชีวิตนั้น ๆ ให้ล่วงไปตกไปโดยการเบียดเบียน หรือ หมายถึงการทำให้สัตว์นั้น ๆ ถึงแก่ชีวิตก่อนที่จะถึงกำหนดอายุของตนด้วยเหตุอย่างใดอันเป็นก้าวล่วงเบียดเบียน ซึ่งการทำชีวิตหนึ่ง ๆ ให้ล่วงไปหรือตายไปนั้นจำเป็นที่จะต้องอาศัยคำอธิบายในทางปรมัตถธรรมว่าชีวิตนั้นคือสิ่งใด ในประเด็นนี้ตามนัยของปกรณ์วิเสสสุตฺตมรรคได้อธิบายเป็นไปในทางเดียวกันกับกรณีของตติยปาราชิกกันทั่วว่าเป็นความขาดไปแห่งชีวิตินทรีย์ทั้งฝ่ายนามและฝ่ายรูป (พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ, 2525: 83)

หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในส่วนพระวินัยกล่าวถึงข้อปฏิบัติหรือข้อห้ามในการพรากชีวิตสัตว์ไว้หลาย ๆ แห่ง นอกจากข้อห้ามของพระภิกษุเรื่องการฆ่ามนุษย์ซึ่งปรากฏอยู่ในตติยปาราชิกกันทั่วแล้วในคัมภีร์มหาวีรยัค ภาค 2 ปาจิตตยกันท์ สัจจสิกขาบทในสัปปาณกวรรค (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 2, 2539: 501) ก็มีบัญญัติกล่าวถึงข้อห้ามพระภิกษุในการพรากชีวิตสัตว์ด้วยเช่นกัน ดังความตอนหนึ่งว่า

“โมฆบุรุษ โฉนเธจิงจงใจปลงชีวิตสัตว์เล่า โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้ ก็ ภิกษุใดจงใจปลงชีวิตสัตว์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์”

โดยคำว่าสัปปาณกะนั้นมีความหมายว่า สัตว์ที่เป็นไปกับด้วยลมหายใจ หมายถึงสัตว์มีชีวิตหรือในวรรคนี้หมายถึงสัตว์เดรัจฉาน (พระครูศรีปริยัติการ และ พระศรีวิสุทธิคุณ, 2559: 108) โดยสิกขาบทนี้มีต้นบัญญัติจากการที่พระอุทายีมีความไม่ชอบนกกา จึงยิงกาจนเสียชีวิตจากนั้นได้ตัด

ศีระกาเสียบไว้ในหลาวไม้ แต่อย่างไรก็ดีการฆ่าสัตว์โดยพระภิกษุก็ไม่ถือเป็นโทษหนักเนื่องจาก สิกขาบทนี้เป็นสิกขาบทที่อยู่ในปาจิตตยกันท์อันหมายถึงเพียงการทำกุศลจิตให้ตกไป กล่าวคือกุศล ธรรมของผู้จงใจต้องอาบัติให้ตกไปหรือพลาดไปจากอริยมรรค การฆ่าสัตว์ตามสิกขาบทนี้จึงจัดเป็น อาบัติปาจิตตยอันเป็นลหุกาบัติคืออาบัติขนาดเบาที่ยังพอแก้ไขได้โดยการแสดงอาบัติต่อหน้าสงฆ์ คณะ หรือบุคคลก็ได้ ซึ่งองค์ประกอบที่เป็นเงื่อนไขในการวินิจฉัยอาบัติปาจิตตยในประการนี้ทั้งสิ้น 3 ประการตามถ้อยคำในพระไตรปิฎกความว่า “คำว่า จงใจ ได้แก่ รู้อยู่ รู้ต้อย จงใจ ผ่าฟัน ล้วงละเมิด ที่ชื่อว่า สัตว์มีชีวิต พระผู้มีพระภาคตรัสหมายถึงสัตว์ดิรัจฉาน คำว่า ปลงชีวิต ได้แก่ ตัดทำลาย ชีวิตินทรีย์ ตัดความสืบต่อ ต้องอาบัติปาจิตตย” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 2, 2539: 502) เช่นนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่าเงื่อนไขสามประการเหล่านี้ได้แก่ ประการที่หนึ่ง ความจงใจ ประการที่สอง สัตว์มี ชีวิต และประการที่สาม ปลงชีวิต (คำว่าตัดทำลายชีวิตินทรีย์หมายถึงการทำให้ชีวิตนั้นตายลง) ดังกล่าวนี้นี้เป็นไปในลักษณะเดียวกันกับองค์ประกอบที่เป็นเงื่อนไขในการวินิจฉัยอาบัติตติยปาราชิกทุก ประการ เพียงแต่การใช้รูปศัพท์ที่ปรากฏในทั้งสองแห่งอาจจะแตกต่างกันบ้างเท่านั้น

นอกจากนี้เนื้อหาในส่วนของพระธรรมในพรหมชาลสูตรหรือสูตรว่าด้วยข่ายอันประเสริฐยัง ได้กล่าวถึงข่ายอันประเสริฐซึ่งหมายถึงศีล 3 ขนาด อันได้แก่ จุฬศีล (จุลศีล) หรือศีลอย่างเล็กน้อย มัชฌิมศีล หรือศีลอย่างกลาง และมहाศีล หรือศีลอย่างใหญ่ โดยศีลข้อแรกในจุฬศีลนั้น (พระไตรปิฎก ภาษาไทย เล่ม 9, 2539: 3) ก็ยังกล่าวสัทถึงข้อดเว้นจากการฆ่าสัตว์ด้วย แต่อย่างไรก็ดี หลักคำ สอนรวมทั้งข้อห้ามเกี่ยวกับการงดเว้นจากการพรากชีวิตสัตว์หรือที่เรียกว่าการงดเว้นจากปาณาติบาต กรรมนั้น จากข้อบัญญัติรวมทั้งถ้อยคำที่จารึกในพระไตรปิฎกที่ว่าด้วยบัญญัติข้อห้ามโดยตรงซึ่งเป็น แหล่งข้อมูลปฐมภูมินั้น อาจยังไม่มีความกระจ่างเพียงพอในการนำไปปรับประยุกต์ใช้ต่อกรณีต่าง ๆ ได้อย่างตรงไปตรงมา เนื่องจากองค์ประกอบสำคัญที่ใช้ในการวินิจฉัยนั้นไม่ได้กล่าวถึงโดยละเอียดใน พระไตรปิฎกทั้งหมด เช่น ข้อห้ามการฆ่าชีวิตอื่นไม่ได้มีการแยกองค์ประกอบแต่ละชนิดอย่างละเอียด หรือบิโศหรือวิธีการพรากชีวิตที่ไม่มีการอธิบายอย่างละเอียด เช่นนี้แล้วจึงพึงต้องทำการศึกษาคัมภีร์อื่น ๆ ในระดับทุติยภูมินอกเหนือจากพระไตรปิฎกประกอบกันเพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดยิ่งขึ้น

ในการวินิจฉัยว่าการกระทำใด ๆ จะเป็นปาณาติบาตกรรมหรือไม่นั้น ไม่อาจพิจารณาเพียง ผิวนผิวเพียงแค่ว่าจากผลลัพธ์ของการกระทำจะมีการสิ้นชีวิตเกิดขึ้นหรือไม่ เพราะการสิ้นชีวิตของชีวิต หนึ่ง ๆ อันเกิดขึ้นก่อนจะสิ้นอายุขัยนั้นอาจมิได้เป็นการก่อปาณาติบาตกรรมขึ้นเสมอไป แต่การ วินิจฉัยว่าการกระทำใดเป็นปาณาติบาตกรรมหรือไม่นั้นต้องวินิจฉัยโดยพิจารณาองค์ประกอบของการ ทำปาณาติบาตว่าเกิดขึ้นครบถ้วนหรือไม่ หากเกิดขึ้นครบถ้วนแล้วจึงจะถือว่าเป็นปาณาติบาตกรรม แล้ว โดยองค์ประกอบเช่นว่านี้ได้ถูกอธิบายไว้ในอรรถกถาพรหมชาลสูตร (พระไตรปิฎก

ภาษาไทย เล่ม 4, 2539: 54) โดยกล่าวไว้ว่าปาณาติบาตนั้นประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่ ประการที่หนึ่ง ปาโณ หมายถึงสัตว์นั้นมีชีวิต ประการที่สอง ปาณสัญญิตา หมายถึงรู้ว่าสัตว์นั้นมีชีวิต ประการที่สาม วรกเจตนา หมายถึงมีเจตนาจะฆ่า ประการที่สี่ วรกปโยโค หมายถึงมีความพยายามที่จะฆ่า และประการสุดท้าย เตน มรณํ หมายถึงสัตว์นั้นตายด้วยเจตนาที่คิดจะฆ่าดังกล่าว นั้น ในแง่นี้ทำให้เห็นว่าการพิจารณาว่าการกระทำใดปาณาติบาตกรรมหรือไม่นั้นไม่อาจที่จะพิจารณาเพียงผลลัพธ์คือความตายที่เกิดขึ้นเท่านั้นแต่ยังมีปัจจัยที่สำคัญไม่แพ้กันคือเจตนาและการรับรู้ถึงข้อเท็จจริงในการกระทำของผู้กระทำร่วมด้วย

นอกจากนี้ในการกระทำปาณาติบาตยังสามารถแบ่งแยกออกได้เป็นกายปโยคหลายรูปแบบ ดังที่อรรถาธิบายไว้ในอรรถกถา โดยคำว่าปโยคหรือปโยคนี้มีความหมายถึงการประกอบกิจให้ลุล่วง โดยทางกาย ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 6 ประการตามที่ระบุไว้ในอรรถกถาพรหมชาลสูตรดังนี้คือ ประการที่หนึ่ง สาหตถิกปโยค หมายถึง การกระทำปาณาติบาตด้วยมือของตนเอง เช่นการฟันด้วยมีด ตีด้วยไม้ เป็นต้น ประการที่สอง อาณตติกปโยค หมายถึงการกระทำปาณาติบาตโดยการใช้ให้ผู้อื่นฆ่า ประการที่สาม นิสสัคคิยปโยค หมายถึงการกระทำปาณาติบาตโดยการปล่อยอาวุธไปฆ่า มี ขว้างปา ทิ้งระเบิด เป็นต้น ประการที่สี่ ถาวรปโยค หมายถึงการกระทำปาณาติบาตโดยการสร้างเครื่องประหารที่ท้าวไว่ก่อนเป็นลักษณะถาวรวัตถุ เช่น ขุดหลุมพรางวางระเบิด เป็นต้น ประการที่ห้า วิชขามยปโยค หมายถึงการกระทำปาณาติบาตโดยการสังหารด้วยการใช้วิชา เวทมนต์ กลคาถา และ ยันต์ เป็นต้น ประการที่หก อิทธิมยปโยค หมายถึงการกระทำปาณาติบาตโดยการสังหารด้วยฤทธิ์ เช่น ถลิ้งตามองหรือเคาะเขี้ยว เป็นต้น แต่ไม่ว่าจะเป็นการใช้วิธีการใด ๆ ก็ตาม หากพิจารณาในทางการกระทำแล้วผู้ก่อปาณาติบาตก็ไม่จำเป็นต้องลงมือกระทำการด้วยตัวเองก็ได้ แต่หากเป็นผู้สั่งการให้เกิดการก่อปาณาติบาตแล้ว ผู้สั่งการก็ถือว่าได้ก่อปาณาติบาตด้วยตนเองด้วยในลักษณะที่เป็น อาณตติกปโยคด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากการสั่งให้ผู้อื่นก่อปาณาติบาตกรรมนั้นเป็นการสั่งโดยบอก สถานที่ เวลา และตำแหน่งที่แน่นอนแก่ผู้กระทำ โทษหรือบาปที่ได้รับอันสืบเนื่องมาจากลักษณะของการกระทำย่อมที่จะมีผลเท่าเทียมกันทั้งฝ่ายผู้สั่งและผู้ปฏิบัติตามคำสั่งนั้น (พระมหาวิ ฐานวโร, 2535: 64)

3. ข้อห้ามการพรากชีวิตมนุษย์ในอาบัติติดยปาราชิกสิกขาบท

นอกจากหลักคำสอนในเนื้อหาส่วนของพระธรรมที่ว่าด้วยปาณาติบาตกรรมแล้ว ในเนื้อหาส่วนพระวินัยยังมีกล่าวถึงเรื่องการห้ามฆ่ามนุษย์ซึ่งอยู่ในตติยปาราชิกสิกขาบท สำหรับประเด็นที่ว่า

ปาณาติบาตกรรมและตติยปาราชิกสิกขาบทนั้นมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันหรือไม่และอย่างไรนั้น พบข้อสังเกตที่น่าสนใจว่าแม้ว่าเรื่องข้อห้ามการพรากชีวิตนั้นมีตำแหน่งแห่งที่ในพระคัมภีร์อย่างแตกต่างกัน โดยตติยปาราชิกจะเป็นสิกขาบทในส่วนปาราชิกกัณฑ์ สัญจิจจสิกขาบทเป็นสิกขาบทในสัปปาณวรรคในส่วนปาจิตตยิกัณฑ์ซึ่งทั้งคู่อยู่ในหมวดพระวินัยในพระวินัยปิฎก และจุฬศีลข้อห้ามการก่อปาณาติบาตจะอยู่ในพรหมชาลสูตรซึ่งเป็นหมวดพระธรรมในพระสุตตันตปิฎก แต่ด้วยเนื้อหาของข้อห้ามที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนและสั่งห้ามนั้นล้วนมีเนื้อหาใกล้เคียงกัน กล่าวคือตติยปาราชิกสิกขาบทห้ามฆ่ามนุษย์ สัญจิจจสิกขาบทห้ามฆ่าสัตว์อื่น ในขณะที่ปาณาติบาตกรรมเป็นจุฬศีลซึ่งไม่ได้แสดงชัดว่าหมายถึงชีวิตมนุษย์หรือสัตว์แต่โดยบริบททำให้เข้าใจได้ด้วยตรรกะเหตุผลว่าหมายถึงข้อห้ามการฆ่าทั้งมนุษย์และสัตว์ ดังนั้นหลักการในเรื่องดังกล่าวนี้ย่อมจะมีความซ้อนทับกันอยู่

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดว่าด้วยเงื่อนไขและองค์ประกอบของการวินิจฉัยการกระทำต่าง ๆ ทั้งสามส่วนของหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าข้างต้นก็มีความสอดคล้องคล้ายคลึงกัน กล่าวคือเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกันระหว่างตติยปาราชิกสิกขาบทและสัญจิจจสิกขาบทก็จะพบว่า การพิจารณาวินิจฉัยการกระทำที่ต้องอาบัติต่างก็อาศัยเงื่อนไขสามข้อเหมือนกันทุกประการ นอกจากนี้ในบทอาบัติวารก็ยังมีกรณีกเว้นที่เหมือนกันอีกเช่นเดียวกัน ในขณะที่หากเปรียบเทียบตติยปาราชิกสิกขาบทกับข้อห้ามการก่อปาณาติบาตกรรมซึ่งเป็นจุฬศีลข้อแรกในพรหมชาลสูตรจะพบว่าองค์ประกอบที่เป็นเงื่อนไขในการวินิจฉัยมีจำนวนที่แตกต่างกันโดยตติยปาราชิกสิกขาบทประกอบด้วยเงื่อนไข 3 ประการ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 1, 2539: 141) แต่ในพรหมชาลสูตรนั้นระบุเงื่อนไขไว้ถึง 5 ประการ แต่อย่างไรก็ดีเมื่อพิจารณาลงในรายละเอียดแล้ว แท้ที่จริงเงื่อนไข 5 ประการของจุฬศีลข้อห้ามการปาณาติบาตก็เป็นกรณียความเงื่อนไข 3 ประการของตติยปาราชิกสิกขาบทหรือสัญจิจจสิกขาบทเท่านั้น กล่าวคือ ในเงื่อนไข 5 ประการนั้น เงื่อนไขที่ว่าด้วยปาณสัญญิตา (ตนรู้ว่าสัตว์มีชีวิต) และ วรกจิตต์ (จิตคิดจะฆ่า) ก็เป็นเงื่อนไขที่ขยายความจากเงื่อนไขเรื่อง “จงใจ” ของตติยปาราชิกสิกขาบทซึ่งในความจงใจนั้นจำเป็นต้องทั้งรู้ว่าสัตว์นั้นมีชีวิตและมีเจตนาฆ่าไปพร้อมกัน ในส่วนเงื่อนไขเรื่องปาณ (สัตว์มีชีวิต) ก็ตรงกันกับเงื่อนไขของตติยปาราชิกสิกขาบทเรื่อง “กายมนุษย์” (หรือเงื่อนไขเรื่องสัตว์มีชีวิตในสัญจิจจสิกขาบท) และในส่วนของเงื่อนไขอุปกุโม (มีความพยายามลงมือทำ) และเตน มรณ (สัตว์ตายด้วยความพยายามนั้น) ก็เป็นการขยายความจากเงื่อนไขในตติยสิกขาบทที่ว่าด้วยการ “พรากจากชีวิต” ซึ่งหมายถึงมีความพยายาม มีการลงมือ และความพยายามหรือการลงมือที่ส่งผลให้สัตว์ตายลงเมื่อพิจารณาในแง่ของการวินิจฉัยแล้วย่อมแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าตติยปาราชิกสิกขาบท สัญจิจจสิกขาบท และจุฬศีลข้อแรกในพรหมชาลสูตรต่าง

ก็มีเหตุผลทางความคิดมีภูมิหลังในการวินิจฉัยไปในทิศทางเดียวกันเพียงแต่มีวิธีการบอกกล่าวสั่งสอนที่แตกต่างกันในรายละเอียดเท่านั้น

นอกจากนี้แล้วเมื่อพิจารณาในอรรถกถาติยปาราชิกสิกขาบทแล้วยังพบว่ามี การอธิบายการพรากชีวิตมนุษย์โดยอาศัยเกณฑ์และใช้คำว่าปาณาติบาตอย่างชัดเจน ดังข้อความ บางช่วงบางตอนที่มีใจความสำคัญความว่า “จริงอยู่ บุคคลผู้ยังชีวิตินทรีย์ให้ตกลงไป ท่านกล่าวว่า ยังสัตว์มีชีวิตให้ตกลงไป ชีวิตินทรีย์นั้นมีประการดังกล่าวแล้วนั้นแล ปาณาติบาตนั้น คือบุคคลยัง ประโยคอันเข้าไปตัดเสียซึ่งชีวิตินทรีย์ ให้ตั้งขึ้นด้วยเจตนาใด เจตนาอันชื่อว่าวธกเจตนา ท่านเรียกว่า ปาณาติบาต (เจตนาธรรมเป็นเหตุล้างผลาญชีวิตสัตว์มีปราณ) บุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยเจตนาดังกล่าว แล้ว พึงเห็นว่า ผู้ล้างผลาญสัตว์มีปราณ ที่ชื่อว่า ประโยค (บิโยค) แห่งปาณาติบาตนั้น ได้แก่ ประโยค แห่งปาณาติบาต 6 อย่าง คือ สาหตติกประโยค 1 อาณัตติกประโยค 1 นิสสัคคียประโยค 1 ถาวร ประโยค 1 วิชขามยประโยค 1 อิทธิมยประโยค 1” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 1, 2539: 536) เหล่านี้จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทแล้วมีมุมมองต่อติยปาราชิก สิกขาบทและการก่อปาณาติบาตกรรมเป็นสิ่งเดียวกันเนื่องจากการนำเอาหลักการและคำว่า ปาณาติบาตมาใช้ในการอธิบายการต้องอาบัติติยปาราชิกอย่างเสมอเหมือนกันโดยไม่มี ความแตกต่าง เพียงแต่การบัญญัติถึงหลักสิกขาบททั้งเรื่องติยปาราชิกสิกขาบท สัญจิจจสิกขาบท รวมทั้ง จุฬศีลข้อปาณาติบาตในพรหมชาลสูตรข้างต้นนี้อยู่ในตำแหน่งแห่งที่ที่ต่างกันไปในพระคัมภีร์ ทั้งนี้ก็ ด้วยเหตุผลและความมุ่งหมายในแง่ของการจัดประเภทของหลักคำสอนให้เป็นหมวดหมู่ชัดเจนเท่านั้น ว่าข้อห้ามลักษณะใดจัดเป็นข้อห้ามสำหรับพระภิกษุและหลักคำสอนใดที่จัดเป็นพระธรรมซึ่งมีผล ครอบคลุมพุทธศาสนิกชนทั้งหมดที่รวมทั้งฆราวาสและสมณะ ซึ่งในประเด็นนี้จะได้ทำการกล่าวถึงลง ในรายละเอียดในส่วนของหัวข้อเรื่องพุทธจริยศาสตร์ที่ว่าด้วยการพรากชีวิตมนุษย์ต่อไป

4. ทัศนะเชิงจริยศาสตร์ของพุทธปรัชญาที่มีต่อการพรากชีวิตมนุษย์

ในเบื้องต้นที่สุดจะพบว่ามีประเด็นในการศึกษาวิเคราะห์มีความซ้อนทับกันระหว่าง หลักการในติยปาราชิกสิกขาบทที่มีสถานะเป็นพระวินัยและหลักการเรื่องปาณาติบาตกรรมต่อชีวิต อื่นที่ปรากฏในสัญจิจจสิกขาบทและพรหมชาลสูตรซึ่งมีสถานะเป็นพระวินัยและพระธรรมตามลำดับ ในแง่นี้เองการศึกษาวิเคราะห์จึงสามารถแบ่งแยกย่อยได้ออกเป็นอีกสองส่วนกล่าวคือ การประเมิน คุณค่าในฐานะที่เป็นพระวินัยและการประเมินคุณค่าในฐานะที่เป็นพระธรรม

อย่างที่ว่าพุทธทาสท่านเป็นอย่างไรว่าพระวินัยเป็นเนื้อหาบทบัญญัติที่พระพุทธเจ้าทรง บัญญัติขึ้นเพื่อให้ภิกษุสงฆ์ได้อยู่ภายใต้กรอบที่ดำรงในการประพฤติปฏิบัติ และการกระทำการฝ่าฝืน

หรือละเมิดสิกขาบทต่าง ๆ ก็ส่งผลให้เกิดโทษหรือก็ต้องอาบัติด้วยความรุนแรงที่แตกต่างกันไป ตติยปาราชิกสิกขาบทเป็นหนึ่งในสี่ปาราชิกสิกขาบทที่บัญญัติกำหนดไว้ในปาราชิกกัณฑ์ของพระวินัย มหาวิภังค์ ผลของการละเมิดฝ่าฝืนปาราชิกสิกขาบทย่อมมีความรุนแรงสูงสุดคือการต้องอาบัติตัดขาดจากความเป็นภิกษุตัดขาดจากเชื้อสายของพระศาสดาโดยสิ้นเชิงทั้งยังไม่สามารถที่จะคืนสถานะกลับมาบวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนาใหม่ได้อีกแล้วอุปมาเป็นดังเช่นแผ่นหินหนาที่แตกซึ่งไม่สามารถทำให้กลับมาคืนดีได้ดังเดิมดังพุทธพจน์ที่ว่า

“ภิกษุผู้จงใจพรากรากายมนุษย์เสียจากชีวิต ย่อมไม่เป็นสมณะไม่เป็นเชื้อสายศากยบุตร เปรียบเหมือนแผ่นศิลาหนาแตกออกเป็น 2 เลี่ยงจะประสานให้สนิทเป็นเนื้อเดียวกันอีกไม่ได้ ดังนั้น พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่าเป็นปาราชิก” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 1, 2539: 142)

อันคำว่าปาราชิกนั้นมีความหมายถึงผู้พ่ายแพ้ในที่นี้จึงควรหมายถึงพ่ายแพ้ต่ออำนาจอกุศล ห่างเหินจากพระสัทธรรม คือ ปรีชาดี ปฏิบัติ และปฏิเวธ (พระมหาวิจิตร กลฺยาณจิตฺโต, 2559: 33) โทษหรืออาบัติจากการพรากชีวิตมนุษย์ตามตติยปาราชิกสิกขาบทจึงเป็นครุกาบัติหรืออาบัติหนักและยังผลให้ไม่สามารถที่จะแก้ไขได้หรือที่เรียกว่าเอกัจฉาปัตตินั่นเอง ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุใดจงใจพรากรากายมนุษย์จากชีวิต หรือแสวงหาศีลตราอันจะพรากรากายมนุษย์นั้น แม้ภิกษุนี้ก็เป็นปาราชิก หาสิ่งวาสนได้” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 1, 2539: 139) ที่กล่าวมาข้างต้นนี้จึงสามารถที่จะสรุปได้ว่าการประเมินคุณค่าการพรากชีวิตมนุษย์ในทางพระวินัยถือเป็นความรุนแรงสูงสุดหนึ่งในสี่ประการในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท

พึงเข้าใจว่าการประเมินคุณค่าการพรากชีวิตมนุษย์ในตติยปาราชิกสิกขาบทนั้น เป็นการประเมินคุณค่าในการกระทำซึ่งจำเพาะเจาะจงกับสถานะของผู้กระทำที่เป็นภิกษุสงฆ์เท่านั้น ดังนั้นแล้วผลของตติยปาราชิกสิกขาบทย่อมไม่มีความเกี่ยวข้องกับฆราวาสซึ่งเป็นบุคคลที่ไม่ใช่พระภิกษุ แต่อย่างไรก็ดีการพรากชีวิตมนุษย์นั้นก็ย่อมที่จะไม่เพียงส่งผลแค่เพียงเฉพาะสถานะของการเป็นภิกษุตามพระวินัยเท่านั้น เนื่องจากหากแค่เพียงพิจารณาด้วยสามัญสำนึกของมนุษย์ทั่วไปย่อมจะเข้าใจได้ด้วยเหตุผลตามธรรมชาติว่าการพรากชีวิตมนุษย์ถือเป็นการกระทำที่มีความโหดเหี้ยมร้ายแรง ดังนั้นแล้วในทางพระธรรมก็ย่อมจะมีผลตามมาจากการพรากชีวิตมนุษย์ด้วยอย่างแน่นอน กล่าวอีกแง่หนึ่งได้ว่าการประเมินคุณค่าการพรากชีวิตมนุษย์ในทางพระวินัยเป็นเสมือนกฎเกณฑ์ทางสังคมที่ถูกมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อบังคับใช้แก่บุคคลบางประเภทโดยมุ่งหวังในการรักษาผลประโยชน์ร่วมกันของสังคมนั้น ๆ ในขณะที่เดียวกันการประเมินคุณค่าการพรากชีวิตมนุษย์ในทางพระธรรมนั้นก็เสมือนกฎเกณฑ์สากลที่มีได้มีผู้ใดกำหนดสร้างหรือปรุงแต่งขึ้นแต่เป็นกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ก่อนแล้วในธรรมชาติของสากลจักรวาลซึ่งจะมีผลบังคับใช้แก่มนุษย์ทุกคนโดยไม่ยกเว้นหรือเลือกบังคับเพียงเฉพาะกับสถานภาพทาง

สังคมอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนั้นแล้วการพรากชีวิตมนุษย์ที่เป็นหลักการในตติยปาราชิกสิกขาบทก็ย่อมจะก่อผลทั้งสองประการคือผลที่เกิดขึ้นจากกฎเกณฑ์ทางสังคมสงฆ์และผลที่เกิดขึ้นจากกฎเกณฑ์ของธรรมชาติหรือสากลจักรวาลด้วยเช่นกัน

การที่จะสามารถประเมินคุณค่าในทางพระธรรมของการพรากชีวิตมนุษย์นั้นจะพบว่ามิได้มีการกล่าวถึงลงไปในเรื่องละเอียดหากพิจารณาเพียงตติยปาราชิกสิกขาบท เนื่องจากเหตุผลข้างต้นที่ว่าตติยปาราชิกสิกขาบทนั้นเป็นเพียงกฎเกณฑ์จำเพาะทางสังคมเท่านั้น การประเมินคุณค่าในทางพระธรรมจึงต้องอาศัยการตรวจสอบแนวคิดและหลักการในพุทธปรัชญาเถรวาทอย่างเป็นองค์รวมประกอบกันไปด้วย ดังนั้นการที่จะทำให้สามารถประเมินกฎเกณฑ์ในทางพระธรรมได้จึงต้องอาศัยการนำเอาหลักการเรื่องปาณาติบาตกรรมมาปรับประยุกต์ใช้เกี่ยวกับเรื่องการพรากชีวิตมนุษย์ด้วย เนื่องจากหลักคำสอนเรื่องปาณาติบาตกรรมเป็นหลักการที่ครอบคลุมการพรากชีวิตทุกรูปแบบโดยไม่ได้เจาะจงว่าต้องเป็นมนุษย์หรือเป็นสิ่งมีชีวิตอื่นที่ไม่ใช่มนุษย์

ในทางพุทธปรัชญานั้น มีคติเรื่อง “บาป” เป็นมโนทัศน์หลักอันเป็นชื่อของโทษซึ่งมีความตรงข้ามกับคำว่า “บุญ” พจนานุกรมพุทธศาสตร์ได้ให้นิยามคำว่าบาปไว้ว่าหมายถึง ความชั่ว ความร้าย กรรมชั่ว กรรมลามก อกุศลกรรมที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน สภาพที่ทำให้ถึงคดีอันชั่ว สิ่งที่ทำให้จิตตกไปอยู่ในที่ชั่ว คือทำให้เสื่อมลงเลวลง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559: 180) โดยบาปนี้มีสาเหตุมาจากอกุศลมูล ซึ่งหมายถึงรากเหง้าของอกุศล ต้นเหตุของอกุศล ต้นเหตุของความชั่ว อันได้แก่ ความโลภ ความหลง และความโกรธ หรือ โลภะ โมหะ และโทสะ ส่วนปัจจัยที่จะส่งผลให้บาปนั้นมีความรุนแรงมากน้อยจากการกระทำปาณาติบาตในปัจจัยฝ่ายทั้งในผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ โดยสามารถที่จะแบ่งได้เป็นสี่ประการ ดังต่อไปนี้ (พระมหาทวี ฐานวโร, 2535: 77 – 82)

ประการที่หนึ่ง มูลเหตุจูงใจในการก่อปาณาติบาตกรรมของผู้กระทำ

หากผู้กระทำกระทำไปโดยมูลเหตุจูงใจอันเป็นอกุศลมูลอันได้แก่โลภะ โมหะ หรือโทสะ การกระทำปาณาติบาตนั้นย่อมส่งผลให้เกิดบาปหนักกว่าผู้ที่กระทำไปโดยมูลเหตุที่ปราศจากอกุศลมูลเหล่านี้ และหากมีอกุศลมูลจูงใจที่รุนแรงมากก็ย่อมส่งผลให้เกิดบาปที่หนักยิ่งกว่ามีอกุศลมูลจูงใจที่เบาว่า ยกตัวอย่างเช่น หากผู้ก่อปาณาติบาตกรรมเป็นเพศฆาตกรกระทำไปตามคำสั่งโดยปราศจากความเคียดแค้นชิงชัง ปราศจากความโลภที่จะเอาทรัพย์ของผู้ตาย ก็ย่อมที่จะมีผลเป็นบาปน้อยกว่าผู้ที่พรากชีวิตผู้อื่นด้วยมูลเหตุจูงใจที่เป็นอกุศล เช่น ฆ่าด้วยโทสะ หรือฆ่าด้วยโลภะ เป็นต้น

ประการที่สอง ความพยายามของผู้ก่อปาณาติบาตกรรม

หากผู้กระทำได้กระทำลงโดยใช้ความพยายามอย่างยิ่งเพื่อหมายเอาชีวิตของสัตว์อื่น การกระทำที่เกิดจากความพยายามมากย่อมก่อให้เกิดผลบาปมากกว่าการกระทำที่เกิดจากความพยายาม

ที่น้อยกว่า ยกตัวอย่างเช่น การพรากชีวิตสัตว์ที่ต้องใช้อาวุธร้ายแรงและความพยายามมากก็ย่อมจะส่งผลให้เกิดบาปมากกว่าการพรากชีวิตสัตว์ที่ไม่ได้ใช้อาวุธร้ายแรงและความพยายามน้อยกว่า หรือกรณีที่พรากชีวิตที่ต้องอาศัยความพยายามอย่างมากโดยการวางแผนอย่างแยบยลหรือใช้กำลังอย่างยิ่งยวดก็ย่อมที่จะส่งผลให้เป็นบาปมากกว่าการพรากชีวิตที่ไม่ได้ใช้ความพยายามวางแผนหรือใช้กำลังลงแรงที่น้อยกว่า

ประการที่สาม คุณประโยชน์ของผู้ถูกระทำ

หากการกระทำปาณาติบาตเป็นการกระทำต่อสัตว์ซึ่งมีคุณสูงก็ย่อมก่อให้เกิดผลบาปที่มากกว่าการก่อปาณาติบาตต่อสัตว์ที่มีคุณน้อยกว่า การก่อปาณาติบาตกรรมแก่สัตว์ซึ่งให้คุณประโยชน์แก่มนุษย์ในทางใดทางหนึ่งย่อมก่อให้เกิดบาปที่หนักกว่าการก่อปาณาติบาตแก่สัตว์ที่ไม่สร้างคุณประโยชน์เลยหรือสร้างโทษให้แก่มนุษย์ ยกตัวอย่างเช่น การพรากชีวิตสัตว์ร้ายหรือสัตว์ที่กำลังจะเข้ามาทำร้ายก็ย่อมส่งผลให้เกิดบาปน้อยกว่าการพรากชีวิตสัตว์ที่ให้ประโยชน์แก่มนุษย์ เช่น สัตว์ที่ให้อาหารให้คน สัตว์พาหนะ รวมกระทั่งถึงสัตว์ที่มนุษย์ใช้ประโยชน์ได้ทุกรูปแบบ ในขณะเดียวกันสำหรับการพรากชีวิตมนุษย์ก็ย่อมส่งผลบาปมากกว่าการพรากชีวิตสัตว์เนื่องจากมนุษย์ย่อมถือเป็นสัตว์ประเสริฐที่เป็นเพื่อนร่วมสังคมสามารถสร้างสังคมให้เกิดประโยชน์ได้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการก่อปาณาติบาตต่อบิดามารดา ญาติพี่น้อง มิตรสหาย ครูอาจารย์ พระภิกษุสงฆ์ หรือผู้ที่เคยมีบุญคุณย่อมก่อให้เกิดผลบาปหนักตามมา

ประการที่สี่ ขนาดของสัตว์ที่ถูกพรากชีวิต

ปัจจัยประการนี้เป็นผลต่อเนื่องมาจากปัจจัยเรื่องการใช้ความพยายามในการพรากชีวิต เนื่องจากการก่อปาณาติบาตกรรมแก่สัตว์ที่ใหญ่กว่าย่อมต้องอาศัยความพยายามและจิตเจตนาที่แรงกล้ากว่าที่จะพรากชีวิตสัตว์นั้นลงได้ ดังนั้นการก่อปาณาติบาตกรรมแก่สัตว์ใหญ่ย่อมได้รับผลบาปที่มากกว่าการก่อปาณาติบาตกรรมแก่สัตว์เล็กซึ่งใช้ความพยายามไม่มากเท่าใดนัก

ตัวอย่างในการใช้ปัจจัยข้างต้นในการพิจารณากรณีศึกษาที่เกิดขึ้นจริง เช่น ในกรณีของการฆ่าสัตว์เพื่อนำมาประกอบอาหารเพื่อดำรงชีวิตหรือแม้แต่การกำจัดสัตว์ที่เป็นศัตรูพืช การกำจัดสัตว์รบกวนต่าง ๆ ย่อมเป็นการก่อปาณาติบาตกรรมอย่างชัดเจน แต่ด้วยเหตุเพื่อนำมาบริโภคยังชีวิตมนุษย์ในสังคมให้แข็งแรงยืนยาวขึ้นเพื่อประกอบความดีหรือประกอบสัมมาอาชีวะต่อไป หรือทำให้มนุษย์ในสังคมห่างไกลจากโรคภัยไข้เจ็บที่มาพร้อมกับสัตว์เหล่านั้น กรรมนั้นย่อมมีผลประโยชน์แก่สังคมอยู่ จึงทำให้ก่อเกิดผลบาปที่น้อย (สิวลี ศิริโล, 2529: 111) โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากการทำปาณาติบาตได้กระทำต่อสัตว์ที่มีขนาดเล็กหรือสัตว์ที่ไม่ได้มีคุณประโยชน์แก่มนุษย์ในแง่ของการใช้แรงงานหรือใช้ประโยชน์ในกรณีต่าง ๆ เช่น วัว ม้า สุนัข แมว เป็นต้น การกระทำปาณาติบาตย่อมก่อผลบาปน้อยลง

ไปอีกด้วย ในส่วนของการฆ่าสิ่งมีชีวิตขนาดเล็กอันได้แก่เชื้อโรคต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเชื้อรา แบคทีเรีย และไวรัส นั้น เป็นกรณีที่มาพร้อมกับความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์ซึ่งในสมัยพุทธกาลไม่ได้บัญญัติครอบคลุมไปถึงในกรณีของสิ่งมีชีวิตเหล่านี้โดยทราบแต่เพียงว่าการปาณาติบาตนั้นหมายถึง การฆ่าสิ่งมีชีวิตที่เป็นมนุษย์และสัตว์ไม่รวมไปถึงการตัดรอนชีวิตของพืช ในแง่นี้เองเมื่อพิจารณาถึง ข้อเท็จจริงในทางวิทยาศาสตร์และชีววิทยาที่สิ่งมีชีวิตขนาดเล็กอันได้แก่ โปรโตซัว แบคทีเรีย ไวรัส หรือเชื้อรา ที่แม้จะถือว่าเป็นสิ่งมีชีวิตแต่ก็เป็นสิ่งมีชีวิตที่อยู่ในอาณาจักร (Life Kingdom) ที่มีระดับชั้นต่ำลงไปกว่าพืช ในแง่นี้เองเมื่อการตัดรอนชีวิตพืชซึ่งอยู่ในอาณาจักรที่สูงกว่าไม่เป็นการกระทำที่ถือเป็นปาณาติบาตกรรมแล้ว การตัดรอนชีวิตสิ่งมีชีวิตที่ระดับชั้นต่ำลงไปกว่านั้นย่อมต้องไม่เป็นการก่อปาณาติบาตกรรมไปด้วยตามหลักตรรกเหตุผล มิพักจะต้องพูดถึงเรื่องมูลเหตุจูงใจหรือ ประโยชน์ในการกระทำเลยแม้แต่อย่างใด

อนึ่ง ในการคุมกำเนิดซึ่งเป็นผลให้เกิดการทำลายอสุจินั้นไม่ถือเป็นปาณาติบาตกรรม เนื่องจากอสุจิเป็นเพียงเซลล์สืบพันธุ์ของมนุษย์ (Gametocyte) ที่มีจำนวนเพียงครั้งเดียวของมนุษย์ จึงยังไม่ถือเป็นสิ่งมีชีวิตแต่อย่างใด ดังนั้นการทำลายเชื้ออสุจิจึงไม่ครบองค์ประกอบในการก่อ ปาณาติบาตกรรมตั้งแต่ประการแรกทีกล่าวถึง ปาโณ อันหมายถึงสัตว์นั้นมีชีวิตมาตั้งแต่ต้น

นอกจากการที่พระวินัยยกให้ชีวิตมนุษย์มีคุณค่ามากกว่าสัตว์ซึ่งส่งผลให้ภิกษุที่พรากชีวิต มนุษย์ต้องอาบัติปาราชิกในขณะที่ภิกษุที่พรากชีวิตสัตว์ต้องอาบัติปาจิตตีย์ซึ่งเบากว่าแล้ว เมื่อ พิจารณาจากปัจจัยในเชิงการก่ออกุศลกรรมตามหลักคำสอนเรื่องปาณาติบาตแล้วทำให้เห็นได้ว่า ชีวิต ของมนุษย์มีคุณค่ามากกว่าสัตว์ในแง่ของการสร้างประโยชน์และทั้งในแง่ของการอยู่ร่วมกันในสังคม มนุษย์ จึงอยู่ที่อาจมีข้อถกเถียงว่าไม่เป็นการเสมอไปที่มนุษย์จะสร้างประโยชน์ให้กับโลกได้มากกว่า สัตว์ เพราะอาจมีมนุษย์บางคนที่เป็นคนชั่วร้ายซึ่งก่อแต่ความเดือดร้อนให้แก่ชีวิตอื่นอยู่เสมอและอาจ มีสัตว์บางตัวที่สร้างประโยชน์โดยไม่สร้างโทษให้กับโลกหรือชีวิตอื่นเลย แต่เมื่อพิจารณาในเชิง กระบวนทัศน์ของพุทธปรัชญาเถรวาทและพิจารณาในเชิงทั่วไปของความเป็นมนุษย์ในค่าเฉลี่ยของ มนุษยชาติแล้ว การมีโอกาสเกิดเป็นมนุษย์ย่อมหมายถึงการสร้างผลบุญพรพกรรมที่ดีไว้ในอดีตจึงทำให้มี โอกาสถือปฏิสนธิให้สามารถประกอบกุศลกรรมความดีรวมทั้งน้อมนำพระธรรมคำสอนมาใช้พัฒนา จิตใจตนเองได้ ในแง่นี้มนุษย์จึงเป็นสิ่งมีชีวิตที่ถือว่ามีค่าสูงกว่าสัตว์ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตในภูมิไตรภพ ที่เป็นภูมิต่ำกว่ามนุษย์ ดังนั้นแล้วการพรากชีวิตมนุษย์ย่อมจะมีปัจจัยที่ทำให้การก่อปาณาติบาตกรรม นั้นเกิดเป็นอกุศลกรรมที่เป็นบาปได้มากกว่า

อย่างไรก็ดี ในการพรากชีวิตมนุษย์บางกรณีถือเป็นข้อยกเว้นที่การกระทำนั้นจะต้องถือว่า ได้รับมหันตโทษโดยไม่มีข้อยกเว้น เกี่ยวกับประเด็นนี้มีปรากฏอยู่ในเรื่องอนันตริยกรรม กล่าวคือ ใน

การก่ออกุศลกรรมทั้งสิ้นทั้งมวลนั้น ไม่มีกรรมไหนที่จะร้ายแรงไปกว่าอนันตริยกรรมที่ หมายถึง กรรมหนัก กรรมที่เป็นบาปหนักที่สุด ตัดทางสวรรค์ ตัดทางนิพพาน กรรมที่ให้ผลคือความเดือดร้อนไม่เว้นระยะเลย ดยอนันตริยกรรมประกอบไปด้วยการกระทำ 5 ประการ ได้แก่ การฆ่ามารดาหรือมาตุฆาต การฆ่าบิดาหรือปิตุฆาต การฆ่าพระอรหันต์หรืออรหันตฆาต การทำโลหิตพระพุทเจ้าให้ห้อขึ้นไปหรือโลหิตุปบาท และการทำสงฆ์ให้แตกแยกกันหรือสังฆเภท (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2559: 492.)

ทั้งหมดที่ได้พิจารณาได้นี้สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยการพรากชีวิตมนุษย์นั้นเมื่อพิจารณาในแง่พระวินัยหรือการประพฤติปฏิบัติของสงฆ์แล้วย่อมเป็นการกระทำที่ร้ายแรงสูงสุดสำหรับสถานภาพของภิกษุ ทั้งยังมีความสอดคล้องกับแนวคิดปาณาติบาตกรรมในแง่ของพระธรรมที่ถือว่าการพรากชีวิตมนุษย์จะเป็นอกุศลกรรมซึ่งสร้างบาปได้รุนแรงมากกว่าการพรากชีวิตสัตว์ เนื่องด้วยมนุษย์เป็นสัตว์ที่มีคุณมากกว่าสัตว์ในเชิงกระบวนทัศน์และในเชิงภาพรวม แต่อย่างไรก็ดีการพรากชีวิตมนุษย์ก็ไม่ได้หมายความว่าก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ต่างกัน แต่การพรากชีวิตมนุษย์ยังเป็นอกุศลกรรมที่ก่อให้เกิดบาปหนักเบาไม่เท่าเทียมกันโดยต้องพิจารณาจากปัจจัยในการก่อปาณาติบาตประกอบสี่ประการ กล่าวคือ ประการที่หนึ่ง หากผู้ที่กระทำการพรากชีวิตผู้อื่นด้วยอกุศลมูลที่มีความรุนแรงก็ย่อมที่จะก่อบาปได้หนักกว่าการกระทำด้วยอกุศลมูลที่น้อยกว่า ประการที่สอง หากการกระทำนั้นผู้กระทำได้ใช้ความพยายามทั้งทางกายวาจาใจเป็นอย่างมากในการพรากชีวิตผู้อื่น กรณีเช่นนี้ก็ย่อมจะทำให้เป็นบาปเคราะห์หนักกว่าการใช้ความพยายามที่น้อยกว่า ประการที่สาม หากมนุษย์ผู้ที่เป็นเหยื่อในการพรากชีวิตเป็นบุคคลที่มีคุณค่าสร้างประโยชน์ต่อโลก ต่อตัวผู้ลงมือฆ่าเอง และต่อสังคมมาก ก็ย่อมจะก่อให้เกิดบาปเคราะห์ที่หนักหนาสาหัสแก่ผู้ลงมือกระทำการพรากชีวิตมากกว่าการพรากชีวิตบุคคลที่มีคุณค่าสร้างประโยชน์น้อยกว่านั่นเอง

นอกจากนี้ยังมีประเด็นว่า ในกรณีของโทษประหารที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ชอบด้วยศีลธรรมของสังคมในระดับทั่วไปและยังคงมีอยู่ในปัจจุบันนั้นจะตีความตามหลักพุทธปรัชญาได้อย่างไรให้ไม่เกิดความขัดแย้งกันระหว่างความรู้สึกรังเกียจของสังคม ผู้ทำหน้าที่เกี่ยวกับโทษประหารชีวิตและหลักการในพุทธปรัชญาเถรวาทซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งกับสังคมไทย เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับโทษประหารชีวิตนั้นจะพบว่าผู้เกี่ยวข้องกับการกระทำปาณาติบาตอยู่สองกรณีคือ ผู้พิพากษาที่ถือว่าก่อปาณาติบาตกรรมโดยวิธีโยคะและเพศฆาตที่ถือว่าก่อปาณาติบาตกรรมโดยกายโยคะ แต่เมื่อพิจารณาตามหลักการข้างต้นทั้งหมดย่อมวินิจฉัยได้ว่า หากการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำโดยไม่ได้มีอกุศลมูลเป็นแรงกระตุ้นจึงอยู่ภายในที่ย่อมถือว่าไม่ได้มีบาปหนัก ดังจะเห็นได้ว่าทั้งสองกรณีไม่ได้กระทำไปโดยความโลภโกรธหลงใด เพียงแต่ทำไปโดยหน้าที่ที่ตนต้องกระทำทั้งหน้าที่ที่ตนต้อง

กระทำยังถือเป็นหน้าที่ที่ก่อให้เกิดคุณประโยชน์แก่สังคมซึ่งหมายถึงการทำให้สังคมมีความปลอดภัยจากคนชั่วมากขึ้น การกระทำในแง่นี้แม้ถือว่าเป็นปาณาติบาตกรรมแต่ย่อมจะส่งผลบาปที่ไม่มีคุณรุนแรง ดังจะเห็นได้จากในกรณีของตัมพทาสิกะผู้ซึ่งเคยเป็นอดีตเพศฆาตซึ่งกระทำตามรับสั่งของพระราชตามกบิลบ้านกบิลเมืองก็สามารถที่จะบรรลุตรรณชั้นสูงได้หลังจากฟังธรรมจากพระสารีบุตร (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 21, 2539: 87) นอกจากนี้พระธรรมโกศาจารย์หรือพระพุทธทาสภิกขุได้เคยตีความเกี่ยวกับหน้าที่ของผู้พิพากษาว่า มิได้เป็นผู้ก่อกรรมแต่เป็นเพียง “ผู้ชี้กรรม” ของผู้กระทำความผิดเท่านั้น ดังนั้นจึงไม่ก่อให้เกิดผลบาปแต่อย่างใด เว้นแต่ว่าการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาผิดพลาดหรือฉ้อฉลและก่อให้เกิดการประหารชีวิตแก่ผู้ที่มีได้กระทำความผิด เช่นนี้ผู้พิพากษาก็จะต้องรับผลกรรมจากที่ตนทำไว้อยู่เช่นเดิม (ธานินท์ กรัยวิเชียร, 2548: 235) ในกรณีของการกระทำวิสามัญฆาตกรรมผู้ต้องหาที่ต่อสู้ขัดขืนของเจ้าพนักงานตำรวจก็เป็นเช่นเดียวกัน หากการกระทำนั้นเป็นการกระทำเพียงเพื่อป้องกันตัวรวมทั้งเป็นการป้องกันไม่ให้โจรผู้ร้ายไปก่อความเดือดร้อนแก่ทางราชการหรือบุคคลอื่นที่บริสุทธิ์ หากกระทำไปโดยปราศจากอกุศลมูลจงใจการกระทำนั้นย่อมถือว่าได้รับผลบาปน้อยมากเช่นกัน เมื่อพิจารณาด้วยการตีความตามหลักปาณาติบาตกรรมเช่นนี้ก็สิ่งที่ทำให้ยอมรับการประหารชีวิตให้ยังคงมีในสังคมพุทธได้

5. สรุป

หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับข้อห้ามในการพรากชีวิตมนุษย์นั้นมีปรากฏทั้งในส่วนของพระธรรมและในส่วนของพระวินัย การพินิจพิเคราะห์ทัศนะในเชิงจริยศาสตร์ว่าด้วยการห้ามพรากชีวิตมนุษย์นั้นจึงต้องพิจารณาควบคู่ไปในทั้งสองส่วน โดยหลักการและเนื้อหาของคำสอนที่ว่าด้วยการห้ามพรากชีวิตมนุษย์ที่ปรากฏในพระวินัยและพระธรรมนั้นมีทั้งในส่วนที่เหลื่อมซ้อนทับกันและทั้งในส่วนที่แยกขาดออกจากกัน เนื่องจากความมุ่งหมายของหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในส่วนพระวินัยและพระธรรมนั้นเป็นสิ่งที่มีความแตกต่างกันอยู่ โดยพระวินัยนั้นถือเป็นกฎเกณฑ์หรือกฎระเบียบที่ถูกบัญญัติขึ้นเพื่อใช้แก่สังคมสงฆ์ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าพระวินัยนั้นมีฐานะเป็นเสมือนกฎหมายของพระภิกษุก็ได้ ในขณะที่พระธรรมนั้นไม่ได้เป็นกฎเกณฑ์ที่ถูกบัญญัติขึ้นแต่พระธรรมเป็นเสมือนกฎเกณฑ์ที่มีอยู่อย่างเป็นธรรมชาติในสากลจักรวาลและพระพุทธเจ้าเป็นเพียงบุคคลที่ค้นพบกฎเกณฑ์เช่นนั้น

ในแง่นี้จึงทำให้แม้พระวินัยและพระธรรมจะมีความมุ่งหมายที่แตกต่างกัน แต่ไม่ว่าจะอย่างไรเนื้อหาของพระวินัยก็ย่อมที่จะต้องสอดคล้องกันกับพระธรรม หรืออย่างน้อยที่สุด

ก็ต้องไม่ขัดหรือแย้งกับพระธรรม และเมื่อพิจารณาถึงหลักการที่ว่าด้วยข้อห้ามการพรากชีวิตที่ปรากฏในเนื้อหาสองส่วนดังกล่าวก็พบว่าหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการวินิจฉัยการกระทำที่เป็นไปในทางเดียวกันและสามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้แก่กันและกันได้เป็นอย่างดีทั้งในเรื่องตติยปาราชิกสิกขาบทในพระวินัยและเรื่องปาณาติบาตกรรมในพระธรรม

กล่าวโดยสรุปว่า พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยการห้ามพรากชีวิตมนุษย์นั้นอาศัยหลักเกณฑ์ในการประเมินคุณค่าได้โดยเทียบเคียงกับหลักเกณฑ์ในการห้ามพรากชีวิตในความหมายทั่วไป และการประเมินคุณค่าความหนักเบาของการกระทำ หรือก็คือความหนักเบาของบาปที่เกิดจากการกระทำนั้นสามารถวิเคราะห์ได้ว่า การพรากชีวิตมนุษย์นั้นย่อมจะก่อให้เกิดกรรมที่หนักกว่าการพรากชีวิตสัตว์อื่น นอกจากนี้แล้วการพรากชีวิตมนุษย์ด้วยตนเองก็ยิ่งอาจจะถูกประเมินคุณค่าในทางจริยศาสตร์อย่างแตกต่างกันตามแต่หลักเกณฑ์ในการประเมินจะได้แสดงถึงปัจจัยในการประเมินไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับเรื่องคุณค่าของชีวิตที่ถูกพรากแล้วย่อมสอดคล้องกับหลักการเรื่องอนันตริยกรรม 3 ประการจาก 5 ประการที่กล่าวถึงกรรมหนักที่สุดในสารบบของคติพุทธปรัชญาว่าด้วยการพรากชีวิต ซึ่งได้กล่าวไว้ว่าอนันตริยกรรมจะเกิดขึ้นเมื่อได้กระทำปิตุฆาต มาตุฆาต และอรหันตฆาต ในแง่ที่ว่า เป็นการพรากชีวิตที่มีคุณค่าสูง ซึ่งบุพการีและพระอรหันต์ถือเป็นชีวิตที่มีคุณค่าสูงสุดของมนุษย์นั่นเอง

6. บรรณานุกรม

- ธานินท์ กรัยวิเชียร. (2548). *จริยธรรมของนักกฎหมาย รวมคำบรรยายหลักวิชาชีพนักกฎหมาย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูศรีปริยัติการ และ พระศรีวิสุทธิคุณ. (2559). *คัมภีร์มหาวิภังค์ภาค 2 พระวินัยปิฎก*. พิมพ์ครั้งที่ 2. พระนครศรีอยุธยา: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 27. มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพพระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.
- พระมหาวิ ฐานวโร. (2535). *ปาณาติบาตกับปัญหาจริยธรรมในพุทธปรัชญา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาวิจิตร กลยานจิตโต. (2559). *คัมภีร์มหาวิภังค์ภาค 1 พระวินัยปิฎก*, พิมพ์ครั้งที่ 2. พระนครศรีอยุธยา: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมชาย ปโยโค. (2556). พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาปาณาติบาตในพระพุทธศาสนาเถรวาท. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ ฉบับพิเศษ พระปัญญาของพระพุทธเจ้าเพื่อประโยชน์สุขของมวลมนุษยชาติ*, 8, 466 – 487. กรุงเทพฯ: บริษัท 21 เซนจูรี จำกัด.
- พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ. (2525). *ปรมาตถโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา ปริเฉทที่ 5 เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: สุทธิสารการพิมพ์.
- สัวลี ศิริไล. (2529). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ จริยธรรม และเกณฑ์ตัดสินปัญหาจริยธรรมทางการแพทย์ในสมัยปัจจุบัน*. คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาวชิราลงกรณ. กรุงเทพฯ: มหาวชิราลงกรณมหาวิทยาลัยมหิดล.

วารสารปรัชญาปริทรรศน์ JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
248 ม.1 ถ.ศาลายา - นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม 73170
โทรศัพท์: +66 2444 6000
Email: jpv.mbu@gmail.com

